

**VIDA QUOTIDIANA, ESPAI PÚBLIC I
CONSTRUCCIÓ DE SENTIT DE PERTINENÇA A
GIRONA.
UNA ANÀLISI INTERGENERACIONAL,
INTERSECCIONAL I DE GÈNERE**

Anna Serra Salvi

Per citar o enllaçar aquest document:

Para citar o enlazar este documento:

Use this url to cite or link to this publication:

<http://hdl.handle.net/10803/669783>

ADVERTIMENT. L'accés als continguts d'aquesta tesi doctoral i la seva utilització ha de respectar els drets de la persona autora. Pot ser utilitzada per a consulta o estudi personal, així com en activitats o materials d'investigació i docència en els termes establerts a l'art. 32 del Text Refós de la Llei de Propietat Intel·lectual (RDL 1/1996). Per altres utilitzacions es requereix l'autorització prèvia i expressa de la persona autora. En qualsevol cas, en la utilització dels seus continguts caldrà indicar de forma clara el nom i cognoms de la persona autora i el títol de la tesi doctoral. No s'autoritza la seva reproducció o altres formes d'explotació efectuades amb finalitats de lucre ni la seva comunicació pública des d'un lloc aliè al servei TDX. Tampoc s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant als continguts de la tesi com als seus resums i índexs.

ADVERTENCIA. El acceso a los contenidos de esta tesis doctoral y su utilización debe respetar los derechos de la persona autora. Puede ser utilizada para consulta o estudio personal, así como en actividades o materiales de investigación y docencia en los términos establecidos en el art. 32 del Texto Refundido de la Ley de Propiedad Intelectual (RDL 1/1996). Para otros usos se requiere la autorización previa y expresa de la persona autora. En cualquier caso, en la utilización de sus contenidos se deberá indicar de forma clara el nombre y apellidos de la persona autora y el título de la tesis doctoral. No se autoriza su reproducción u otras formas de explotación efectuadas con fines lucrativos ni su comunicación pública desde un sitio ajeno al servicio TDR. Tampoco se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al contenido de la tesis como a sus resúmenes e índices.

WARNING. Access to the contents of this doctoral thesis and its use must respect the rights of the author. It can be used for reference or private study, as well as research and learning activities or materials in the terms established by the 32nd article of the Spanish Consolidated Copyright Act (RDL 1/1996). Express and previous authorization of the author is required for any other uses. In any case, when using its content, full name of the author and title of the thesis must be clearly indicated. Reproduction or other forms of for profit use or public communication from outside TDX service is not allowed. Presentation of its content in a window or frame external to TDX (framing) is not authorized either. These rights affect both the content of the thesis and its abstracts and indexes.

TESI DOCTORAL

Vida quotidiana, espai públic i construcció de sentit de pertinença a Girona

Una anàlisi intergeneracional, interseccional i de gènere

Anna Serra Salvi

2019

Dibuix d'un nen de 6è (Escola Dalmau Carles)

Dibuix d'una nena de 4rt (Escola Taialà)

TESI DOCTORAL

Vida quotidiana, espai públic i construcció de sentit de pertinença a Girona. Una anàlisi intergeneracional, interseccional i de gènere.

Volum 1

ANNA SERRA SALVI

2019

PROGRAMA DE DOCTORAT EN MEDI AMBIENT

Dirigida per: Isabel Salamaña Serra

Tutora: Isabel Salamaña Serra

Memòria presentada per optar al títol de doctora per la Universitat de Girona

La doctora Isabel Salamaña Serra, del Departament de Geografia de la Universitat de Girona

DECLARO

Que el treball titulat “**Vida quotidiana, espai públic i construcció de sentit de pertinença a Girona. Una anàlisi intergeneracional, interseccional i de gènere**” que presenta Anna Serra Salvi per a l’obtenció del títol de doctora, ha estat realitzat sota la meva direcció .

I, perquè així consti i tingui els efectes oportuns, signo aquest document.

Isabel Salamaña Serra

Girona, 10 de setembre de 2019

Al Ricard i en Pau

A la meva mare i al meu pare

AGRAÏMENTS

Qualsevol persona que ha dut a terme un treball de recerca tan gran com és una tesi doctoral, sap que és impossible fer-la sense comptar amb el suport i la participació de moltes persones. I més quan es tracta d'una recerca de caire social. És per aquest motiu, que en aquest apartat voldria agrair la col·laboració de totes i cadascuna de les persones que d'alguna manera han fet possible que aquesta tesi avui sigui una realitat.

És per això que vull donar les gràcies a:

- La Isabel Salamaña d'una manera molt especial per acceptar de dirigir aquesta tesi, supervisar-la i acompanyar-me al llarg de tot el procés de recerca i elaboració de la mateixa. Ha estat un suport incondicional, ha cregut en mi i m'ha esperonat en els moments bons i en els de defalliment.
- A totes les persones dels barris de Germans Sàbat, Taialà, Domeny, Sta.Eugènia i Can Gibert que han cedit el seu temps i m'han obert el seu cor a les entrevistes.
- A l'equip docent de l'Escola Tailà i a la seva directora Ester Ripoll per obrir-me les portes i fer possible la recerca amb els nens i les nenes.
- A l'equip docent de l'Escola Josep Dalmau Carles i a la seva directora Maria Torrent per facilitar-me la recerca amb els infants.
- A tots els nens i nenes de les escoles que de bon grat es van avenir a participar en la recerca.
- Al claustre de l'Institut Carles Rahola, especialment a la professora Keila Dalmau i al seu director Joaquim Ruhí per permetre la investigació amb els nois i les noies d'ESO.
- Al professorat de l'Institut de Sta.Eugènia, especialment a la professora M^aDolors Puigdevall i al seu director Jordi Vilarrubí per acceptar la proposta de recerca a l'aula.
- A tots els nois i noies d'ESO dels instituts que van participar amb gran il·lusió i sinceritat.
- A totes les persones que han afavorit el contacte amb els Casals de la Gent Gran de Sta.Eugènia i Taialà així com de les persones grans que s'hi atansen.
- A l'equip de l'UMAT de l'Ajuntament de Girona i especialment a la Mònica Serra per facilitar-me tots els mapes, plànols i dades de població que han estat necessàries.
- A l'Anna Céspedes, la Cristina Dalmau i en Sergi Morales per la seva ajuda en la transcripció de les entrevistes.
- A l'Anna Céspedes també per l'elaboració dels mapes.
- A en Hicham El Onsri per col·laborar en l'arreglament de la bibliografia.
- A l'Elisa Serra i a l'Anna Bach per la correcció ortogràfica i sintàctica.
- A Joan Curbet per l'assessorament en els textos literaris.
- Al David Iglésias de l'Arxiu Històric de la ciutat de Girona pel seu assessorament en relació al tema de les imatges i fotografies.

- A l'Antonio Rojas, Ramon Macaya, M^ade la Seo Ruiz per aportar la seva perspectiva i experiència des de les Associacions de veïns.
- A Fèlix Àlvarez, Isabel López, Marta Roura per compartir la seva coneixença dels barris des de la seva experiència en la direcció dels centres cívics.
- A la Sílvia Ferrer, directora de la Biblioteca Antònia Adroher.
- A Joaquim Nadal i Pere Fina per aportar la seva expertesa en temes urbans relatius als barris estudiats.
- A la Sílvia Planas de la biblioteca a la Universitat de Girona per ajudar-me amb la correcció de la bibliografia.
- A la Ingrid Mulà per les seves bones suggerències davant les meves inquietuds.
- A en Xavier Sanmartín per assistir-me en tots els dubtes tècnics i informàtics que s'han presentat.
- Al Grup de Geografia i Gènere de la Universitat Autònoma de Barcelona per recordar-me que sempre hi són.
- A les companyes i companys del Departament de Geografia per tenir sempre un bon consell i una paraula d'ànim.
- Als membres del Grup de Recerca d'Educació Ambiental de la Universitat de Girona per compartir la seva il·lusió per la recerca.
- A la Rosa Maria Medir per la seva confiança i suport constant.
- Al Ramon Soler Riba per escriure al meu costat i donar-me coratge.
- A les persones de l'Arxiu Municipal i l'Arxiu Històric de Girona per facilitar-me tota la documentació requerida.
- Als companys i companyes de l'Institut Montilivi per animar-me a tirar endavant aquest projecte i assistir-me en el que han pogut.
- A la Comunitat de Germanes Benedictines de Montserrat per acollir-me a casa seva i per la seva pregària.
- A totes les persones que m'he trobat pel camí de la tesi i que d'una manera o altra m'han ajudat i m'han engrescat a tirar endavant. Que sapigueu que us estic molt agraïda.

D'una manera molt significativa voldria agrair totes les mostres de recolzament i ajut que he rebut durant tot el temps que ha durat la realització d'aquesta tesi, a la meva família, al meu pare i a la meva mare, a les meves germanes i germà, i sobretot al Ricard i en Pau que són qui més han sofert les meves absències perquè el projecte d'aquesta tesi avui sigui una realitat. Sense aquesta família tan esplèndida no hauria pogut tirar endavant.

PUBLICACIONES DERIVADAS DE LA TESI

Serra-Salvi, A. (2019). Are the boys and girls living and perceiving public space differently?. En M.Solà (ed.), *III Conference of Pre-doctoral Researchers Abstract Book*. (en procés). Girona: Escola de Doctorat. Servei de Publicacions de la UdG.

Serra-Salvi, A. (2017). Research on the urban experience of the elderly: notes on the methodology used and first results. En E.Pinart (ed.), *I Conference of Pre-doctoral Researchers Abstract Book*. (p.112-113). Girona: Escola de Doctorat. Servei de Publicacions de la UdG.

Serra-Salvi, A. (2017). Mirar el espacio público con ojos de la infancia. *Aula de Innovación Educativa*, 261, 25-28.

Serra-Salvi, A. (2017). Mirar l'espai públic amb ulls d'infant. *Guix*, 434, 27-30.

Salamaña Serra, I., Serra-Salvi, A. (2014). Leer el espacio público desde la experiencia de la ciudadanía. El barrio del Mercadal de la ciudad de Girona, un ejemplo. En A.Ortiz, M.Prats i M.D. García Ramon (Ed.), *Espacios públicos, género y diversidad. Geografías para unas ciudades inclusivas* (p.113-129). Barcelona: Icaria (*)

Serra-Salvi, A. (2007). El Mercadal de Girona: l'espai urbà com a espai viscut des de la geografia i el gènere. *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 49, 161-180. (*)

Serra-Salvi, A. (2007). Les places del Mercadal de Girona: espais de socialització i espais viscuts des de la geografia del gènere. *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 63, 211-228. (*)

Serra-Salvi, A. (2006). Perceptions and uses of public space: two squares in the center of Girona. En R. C. Lois González (Ed.), *Urban changes in different scales: systems and structures* (p.725-736). Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela. (*)

(*) Publicacions derivades de la tesi dins el programa de doctorat en Ciències Experimentals i Sostenibilitat

RESUM

Els processos de canvi social, la dinàmica migratòria i la democratització que han transformat la configuració urbana de moltes de les ciutats de la societat catalana, també han tingut els seus efectes en la ciutat de Girona. És en els barris on es pot observar nítidament la materialització de les transformacions socials i econòmiques. És per aquest motiu, que la base de l'estudi és l'anàlisi de cinc barris agrupats en dues grans zones urbanes de la ciutat: Germans Sàbat, Taialà, Domeny Nord per una banda, Santa Eugènia i Can Gibert per l'altra. Aquesta tesi vol fixar-se en les diferents trajectòries que han fet ambdues zones urbanes des de la seva construcció i/o reconstrucció i analitzar-ne els seus efectes. L'objectiu és aprofundir en l'anàlisi geogràfica i explorar punts d'interrelació entre les actuacions urbanes en l'espai públic i les dinàmiques de la quotidianitat de les persones. Per assolir-ho, la recerca es planteja des de quatre perspectives interrelacionades: l'espai urbà com a espai públic i de convivència, l'espai públic com a espai viscut, la vivència de l'espai públic des d'una dimensió intergeneracional i l'espai públic des d'una lectura de gènere. La consciència de la multiplicitat de realitats que convergeixen en cada persona ha conduït la recerca de forma constant des d'un enfocament interseccional. Així mateix, la investigació cerca de reflexionar, interrogar-se i/o discutir sobre la pròpia recerca realitzada en relació al marc teòric i la metodologia. D'una banda es rumia sobre la necessitat de complementar-se o no, de *corpus teòrics* provinents de disciplines socials afins, i de l'altra es reflexiona al voltant de la idoneïtat d'una metodologia o altra a l'hora de desplegar una investigació des d'una perspectiva interseccional. La metodologia emprada ha estat essencialment qualitativa i es fa ús d'una multiplicitat de tècniques i de mètodes de recerca amb la intenció d'apropar-se als diferents col·lectius classificats per raó d'edat. Un enfocament interseccional i una lectura intergeneracional és present de forma transversal en tota la recerca. Les principals conclusions d'aquesta tesi observen que una lectura complexa i integral del comportament humà en l'espai públic, demana ser reforçada per altres disciplines pròpies de l'àmbit humanístic més enllà de la geografia, com a disciplina pròpia que acull la recerca que es presenta. Una aproximació a la vida quotidiana demana anar de la mà d'una metodologia clarament qualitativa per fer ús de totes aquelles tècniques que permetin recollir tantes mirades i experiències humanes com sigui possible. Es pot afirmar que l'enfocament interseccional és el que més ajuda a entendre la persona com a ésser individual, alhora que permet apropar-se a la interpretació del comportament humà dins un entorn social. La recerca ha demostrat, no obstant, que les vivències són tant íntimes com úniques i que fins i tot llegint la vida des d'una òptica interseccional, mai es podrà tenir una mirada completa d'una vivència ni individual ni col·lectiva. Només ens hi podem aproximar. L'espai públic és un lloc de contraposició d'interessos determinats per condicions socials, de gènere, d'edat, d'ètnia, d'identitat... El planejament urbà acompanyat d'altres accions socials i econòmiques, pot contribuir a que l'espai públic sigui realment un lloc de democràcia i de convivència, principalment quan hi coincideixen cultures molt diferenciades. Un disseny urbà que tingui vocació integradora haurà

de tenir en compte les múltiples potencialitats que pot tenir l'espai i les característiques de tots els grups socials que l'habiten o poden habitar-lo. S'està donant un canvi en la forma tradicional de sentir la pertinença als barris tant entre les persones autòctones com en les nouvingudes molt condicionada per l'edat, la implicació en la vida social i les noves formes d'estar i relacionar-se amb el món. A la ciutat s'hi manifesta una realitat complexa, en la que conviu el present local amb la influència també present del fet global; la mirada concreta i l'experiència abstracta, l'objectivitat i la subjectivitat. A la vegada, es mantenen les clàssiques diferències de rols de gènere entre les persones adultes i les mirades que es projecten en els infants. Pensar en la ciutat és pensar sempre en un procés dinàmic i canviant. Perquè l'espai públic sigui plenament un lloc de socialització i d'igualtat entre les persones, que atengui a les qüestions de gènere i a les necessitats pròpies de cada etapa de la vida, cal pensar i dissenyar la ciutat amb il·lusió de fer comunitat.

RESUMEN

Los procesos de cambio social, la dinámica migratoria y la democratización que han transformado la configuración urbana de muchas de las ciudades de la sociedad catalana, también han tenido sus efectos en la ciudad de Girona. Es en los barrios donde se puede observar nítidamente la materialización de las transformaciones sociales y económicas. Es por este motivo, que la base del estudio es el análisis de cinco barrios agrupados en dos grandes zonas urbanas de la ciudad: Germans Sàbat, Taialà, Domeny Norte por una parte, Santa Eugènia y Can Gibert por otra. Esta tesis quiere fijarse en las diferentes trayectorias que han hecho ambas zonas urbanas desde su construcción y/o reconstrucción y analizar sus efectos. El objetivo es profundizar en el análisis geográfico y explorar puentes de interrelación entre las actuaciones urbanas en el espacio público y las dinámicas de la cotidianidad de las personas. Para lograrlo, la investigación se plantea desde cuatro perspectivas interrelacionadas: el espacio urbano como espacio público y de convivencia, el espacio público como espacio vivido, la vivencia del espacio público desde una dimensión intergeneracional y el espacio público desde una lectura de género. La conciencia de la multiplicidad de realidades que convergen en cada persona ha conducido la investigación de forma constante desde un enfoque interseccional. Asimismo, la investigación busca reflexionar, interrogarse y/o discutir sobre la propia investigación realizada en relación al marco teórico y la metodología. Por un lado se piensa sobre la necesidad de complementarse o no, de *corpus teóricos* provenientes de disciplinas sociales afines, y por otro se reflexiona entorno a la idoneidad de una metodología u otra a la hora de desplegar una investigación desde una perspectiva interseccional. La metodología utilizada ha sido esencialmente cualitativa y se hace uso de una multiplicidad de técnicas y de métodos de investigación con la intención de acercarse a los diferentes colectivos clasificados por razón de edad. Un enfoque interseccional y una lectura intergeneracional está presente de forma transversal en toda la investigación.

Las principales conclusiones de esta tesis observan que una lectura compleja e integral del comportamiento humano en el espacio público, pide ser reforzada por otras disciplinas propias del ámbito humanístico más allá de la geografía, como disciplina propia que acoge la investigación que se presenta. Una aproximación a la vida cotidiana pide ir de la mano de una metodología claramente cualitativa para hacer uso de todas aquellas técnicas que permitan recoger tantas miradas y experiencias humanas como sea posible. Se puede afirmar que el enfoque interseccional es lo que más ayuda a entender la persona como ser individual, al tiempo que permite acercarse a la interpretación del comportamiento humano dentro de un entorno social. La investigación ha demostrado, sin embargo, que las vivencias son tan íntimas como únicas y que incluso leyendo la vida desde una óptica interseccional, nunca se podrá tener una mirada completa de una vivencia ni individual ni colectiva. Sólo nos podremos aproximar. El espacio público es un lugar de contraposición de intereses determinados por condiciones sociales, de género, de edad, de etnia, de identidad... El planeamiento urbano acompañado de otras acciones sociales y económicas puede contribuir a que el espacio público sea realmente un lugar de democracia y de convivencia, principalmente cuando coinciden culturas muy diferenciadas. Un diseño urbano que tenga vocación integradora deberá tener en cuenta las múltiples potencialidades que puede tener el espacio y las características de todos los grupos sociales que la habitan o pueden habitarlo. Se está dando un cambio en la forma tradicional de sentir la pertenencia a los barrios tanto entre las personas autóctonas como en las recién llegadas muy condicionada por la edad, la implicación en la vida social y las nuevas formas de estar y relacionarse con el mundo. En la ciudad se manifiesta una realidad compleja, en la que convive el presente local con la influencia también presente del hecho global; la mirada concreta y la experiencia abstracta, la objetividad y la subjetividad. A la vez, se mantienen las clásicas diferencias de roles de género entre las personas adultas y las miradas que se proyectan en los niños. Pensar en la ciudad es pensar siempre en un proceso dinámico y cambiante. Porque el espacio público sea plenamente un lugar de socialización y de igualdad entre las personas, que atienda a las cuestiones de género y a las necesidades propias de cada etapa de la vida, hay que pensar y diseñar la ciudad con ilusión de hacer comunidad.

ABSTRACT

The processes of social change, migratory dynamics and democratization that have transformed the urban configuration of many cities in the Catalan society have also had their effects in the city of Girona. It is in the neighborhoods where we can clearly observe the implementation of social and economic transformations. It is for this reason that the basis of this study is to analyze five neighborhoods grouped into two large urban areas of Girona: Germans Sàbat, Taialà, Domeny Nord on the one hand, Santa Eugènia and Can Gibert on the other. This thesis aims to focus on the different directions that these two urban areas have followed since their construction and/or

reconstruction, and to analyze their effects. The purpose is to take an in-depth look at the geographic analysis by exploring the interrelation bridges between the urban actions in public space and the dynamics of people in their daily life. To this end, this research is based on four interrelated perspectives: urban space as a publicly shared space, public space as a living space, the experience of this public space under a cross-generational dimension, and the public space from a gender perspective. This research is constantly driven by the understanding of the multiple realities that converge in each person under an intersectional approach. Likewise, this research seeks to think about, question and/or analyze the research itself in relation to the theoretical framework and the methodology used. On the one hand we think about the need to complement it, or not, with *theoretical corpora* from social subjects alike, and on the other, we consider the adequacy of one methodology or another when it comes to developing a research from an intersectional perspective. The methodology used has been essentially qualitative, using a variety of techniques and research methods in order to approach the different groups classified by reason of age. An intersectional approach and a cross-generational reading lie across throughout the research.

The main conclusions of this thesis note that a complex and comprehensive reading of the human behavior in the public space, requires to be supported by other disciplines specific to human science beyond geography, on account of a discipline that embraces the research presented herein. An approach to everyday life demands to go hand in hand with a clearly qualitative methodology to use all those techniques that allow to gathering as many aspects and human experiences as possible. It can be assumed that the intersectional approach is the one that mostly helps to understand the person as an individual, while at the same time it allows to approach the interpreting of the human behavior in social surroundings. The research has shown, however, that the experiences are both intimate and unique and that even the reading of life from an intersectional perspective, can never be a comprehensive experience, be it individual or collective. We can only approach it. The public space is a place of opposing interests determined by social conditions, gender, age, ethnicity, identity, etc. Urban planning, along with other social and economic actions, can contribute to making the public space a real place of democracy and coexistence, particularly when very different cultures are present. An urban design with an integrative approach must take into account the multiple capabilities of the space and the characteristics of all the social groups who live in there, or may live in there. The sense of belonging to the neighborhoods among locals and newcomers is changing, which is largely influenced by age, involvement in their social life and the new ways of being and interacting with the world. In a city we find complex realities, in which the local reality coexists under the influence of the global fact, the specific look and the abstract experience, the objectivity and the subjectivity. At the same time, the classic differences in gender roles among adults and the looks conveyed to children remain. Thinking about the city is always thinking of a dynamic and changing process. In order for the public space to be a place fully social and true equality among people, which takes care of gender issues and the

own needs of every stage in life, the city needs to be envisaged and designed with the hope of building community.

ABREVIATURES (ordenades alfabèticament)

actvs.	Activitats
A.	Adolescent
Alum.	Alumnes
AMPA	Associació de pares i mares d'alumnes
AAVV	Associació de veïns
Brna	Barana
Batx.	Batxiller
BUP	Batxiller Unificat Polivalent
CUP	Candidatura d'Unitat Popular
CG	Can Gibert
CAP	Centre d'Atenció Primària
C.	Carrer
Ctra.	Carretera
CRDI	Centre de Recerca i Difusió de la Imatge
CEIP	Centre Educatiu d'Infantil i Primària
CI	Cicle inicial
CFGS	Cicle Formatiu de Grau Superior
CM	Cicle mitjà
CS	Cicle superior
Coord.	Coordinador
DAFO	Debitats, Amenaces, Forteletes, Oportunitats
Dibx.	Dibuix
Dibx.pal	Figura humana de pals
Dif.	Diferent
Dir.	Director
D.	Dona
Ed./Eds.	Editor/s literari/s
E.G.B	Educació General Bàsica
ESO	Educació Secundària Obligatòria
Esc.	Escola
€	Euros
FP	Formació Professional
G.escolar	Graduat escolar
GS	Germans Sàbat
Gronx.	Gronxador
H.	Home
I.	Infant
IES	Institut d'Educació Secundària
IMERSO	Instituto de Mayores y Servicios Sociales
Pb.	Joc de puja i baixa

Joc d'inf.	Joc d'infants
Llic.	Llicenciatura
+	Més
m2	Metres quadrats
No s'ob.	No s'observa
Obv.	Observacions
OMS	Organització Mundial de la Salut
PSC	Partit Socialista de Catalunya
P.	Pere
Pers.	Persones
PLÇ.	Plaça
PII	Projecte d'Intervenció Integral
PPS	Project for Public Spaces
Plç.PC	Plaça Pere Calders
Plç.FA	Plaça Fidel Aguilar
Plç.Sta E.	Plaça Sta.Eugènia
Parc Mgd	Parc del Migdia
Piscina C.Gibert	Piscina Can Gibert
pipo	Ping-pong (tennis de taula)
Sta.	Santa
s.d.	Sense data, quan no es coneix la data de publicació
Sup.	Superior
Tit.	Titulació
Tobgn.	Tobogan
Tra.pers.	Traducció personal
UMAT	Unitat Municipal d'Anàlisi Territorial
UAB	Universitat Autònoma de Barcelona
UdG	Universitat de Girona

ÍNDIX DE FIGURES

Figura 1 - Camps d'actuació del Projecte d'Intervenció Integral	157
Figura 2 - Esquema dels conceptes força	248
Figura 3 - Esquema de la recerca realitzada amb cada col·lectiu	253
Figura 4 - Xarxa de relacions de les persones entrevistades a Germans Sàbat, Taialà i Domeny Nord	266
Figura 5 - Xarxa de relacions de les persones entrevistades a Sta.Eugènia i Can Gibert ..	267
Figura 6 - Espais de les entrevistes del sector Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord.....	269
Figura 7 - Espais on han tingut lloc les entrevistes del sector Sta.Eugènia-Can Gibert	271
Figura 8 - Esquema dels llocs de les entrevistes en relació al factor de gènere	273
Figura 9 - Codis emprats a l'Atlas.ti	277
Figura 10 - Esquema de desenvolupament de les sessions a l'escola de primària	315
Figura 11 - Espais públics projectats dels barris de Germans Sàbat, Taialà i Domeny	326
Figura 12 - Espais públics projectats en relació als barris de Sta.Eugènia i Can Gibert	328
Figura 13 - Fitxa d'anàlisi del dibuix 4. Escola Josep Dalmau Carles	350
Figura 14 - Fitxa d'anàlisi del dibuix 43. Escola Josep Dalmau Carles	351
Figura 15 - Fitxa d'anàlisi del dibuix 48. Escola Josep Dalmau Carles	352
Figura 16 - Fitxa d'anàlisi del dibuix 15. Escola Taialà	353
Figura 17 - Fitxa d'anàlisi del dibuix 22. Escola Taialà	354
Figura 18 - Fitxa d'anàlisi del dibuix 50. Escola Taialà	355
Figura 19 - Llegenda de colors en relació a cada concepte força per a la codificació	359
Figura 20 - Exemple d'una carta d'un nen codificada. Escola Josep Dalmau Carles	360
Figura 21 - Exemple d'una carta d'una nena codificada. Escola Taialà	360
Figura 22 - Expressions relatives al concepte de sociabilitat classificades per gènere.....	360
Figura 23 - Esquema del procediment de la dinàmica participativa	366
Figura 24 - Esquema dels criteris de representació del DAFO	368
Figura 25 - Exemple de DAFO relatiu al concepte <i>identitat</i> . Institut Carles Rahola.....	369
Figura 26 - Exemple de DAFO relatiu al concepte <i>identitat</i> . Institut Sta. Eugènia.....	370
Figura 27 - Portada del blog "Què en penses del teu barri?"	372
Figura 28 - Portada de la webquest.....	373
Figura 29 - Full amb la informació per participar	373
Figura 30- Exemple de DAFO realitzat amb la gent gran relatiu al concepte <i>sociabilitat</i> . 379	

ÍNDIX DE TAULES

Taula 1 - Serveis i equipaments del barri de Germans Sàbat -Taialà-Domeny Nord	136
Taula 2 - Entitats i associacions dels barris de Germans Sàbat - Taialà - Domeny Nord ..	138
Taula 3 – Orígens geogràfics dels beneficiaris. Any 1965	148
Taula 4- Orígen geogràfic dels beneficiaris de Can Gibert del Pla. Anys 1973-79	151
Taula 5 – Equipaments, serveis i espais públics dels barris de Sta.Eugènia i Can Gibert..	164
Taula 6 - Entitats i associacions dels barris de Sta.Eugènia de Ter - Can Gibert del Pla ...	165
Taula 7 - Evolució de la població en els barris de Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord .	180
Taula 8 - Evolució de la població en els barris de Sta.Eugènia - Can Gibert	191
Taula 9 - Nivell de formació per barri. Any 2012.....	195
Taula 10 - Taxa d'atur i població de 16 a 64 anys per barris de Girona. Any 2012	195
Taula 11 - Categorització segons l'etapa de la vida i el sexe per a l'observació	301
Taula 12- Llegendes de colors i formes per a l'observació dels espais públics.....	305
Taula 13 - Buidatge de les enquestes als nens de cicle mitjà. Escola Dalmau Carles	336
Taula 14 - Buidatge de les enquestes a les nenes de cicle mitjà. Escola Taialà	337
Taula 15 - Buidatge del qüestionari d'opinió sobre l'espai públic. Escola Taialà	339
Taula 16 – Recull de resultats dels qüestionaris en relació als conceptes força. Escola Dalmau Carles.....	340
Taula 17 -Repartiment de la participació segons l'institut i el curs	364
Taula 18 - Revistes de geografia publicades a l'Estat Espanyol consultades	381
Taula 19 - Revistes de geografia internacionals consultades.....	382
Taula 20 - Revistes d'altres disciplines consultades per la recerca	382
Taula 21 - Premsa i revistes de Girona consultades.....	383
Taula 22 - Població major de 65 anys a Catalunya. 2015	707
Taula 23 – Comparació de l'evolució del nombre de gent jove i gent gran a Catalunya (2000-2015)	707
Taula 24 - Població immigrada externa per continent de procedència a Girona (1992-2013).....	708
Taula 25 - Població de Germans Sàbat per edat i gènere. 2008	708
Taula 26 - Població de Germans Sàbat per edat i gènere. 2011	710
Taula 27 - Població de Germans Sàbat per edat i gènere. 2014	712
Taula 28 - Població dels barris segons el gènere i en percentatge. 2014	714
Taula 29 - Evolució de la població de Germans Sàbat segons edat i gènere (etapa 2008-2014).....	714
Taula 30 - Distribució de la població per barris per grups d'edat. 2014	715
Taula 31 - Població de Taialà per edat i gènere. 2008	715
Taula 32 - Població de Taialà per edat i gènere. 2011	717
Taula 33 - Població de Taialà per edat i gènere. 2014	719
Taula 34 - Població de Domeny Nord per edat i gènere. 2008	721
Taula 35 - Població de Domeny Nord per edat i gènere. 2011	723
Taula 36 -Població de Domeny Nord per edat i gènere. 2014	725
Taula 37 - Comparativa de la població dels barris segons el lloc de procedència. 2014 ..	727
Taula 38 - Població dels barris segons el lloc de procedència. 2014	727
Taula 39 - Nivell d'instrucció del sector Germans Sàbat, Taialà i Domeny Nord. Població de més de 16 anys. 2014	728
Taula 40 - Nivell d'instrucció per barris. Població de més de 16 anys. 2014	728

Taula 41 - Evolució de la població de Germans Sàbat segons el lloc de procedència (2008-2014).....	728
Taula 42 - Evolució de la població de Taialà segons el lloc de procedència (2008-2014). 729	
Taula 43 - Evolució de la població de Domeny Nord segons el lloc de procedència (2008-2014).....	729
Taula 44 - Població total dels barris de Sta.Eugènia-Can Gibert i comparativa segons el gènere. 2014.....	729
Taula 45 - Població total dels barris per grups d'edat. 2014.....	729
Taula 46 - Població total de dones dels barris de Sta.Eugènia i Can Gibert. 2014.....	730
Taula 47 - Població total d'homes dels barris de Sta.Eugènia i Can Gibert. 2014.....	730
Taula 48 - Població total de Sta.Eugènia i Can Gibert per grups d'edat i gènere	730
Taula 49 - Distribució de la població de Sta.Eugènia i Can Gibert per grups d'edat. 2014	730
Taula 50 - Població de Sta.Eugènia segons edat i gènere	731
Taula 51 - Població de Can Gibert segons edat i gènere. 2014.....	731
Taula 52 - Població total dels barris de Sta.Eugènia i Can Gibert segons el lloc de naixement. 2014.....	731
Taula 53 - Comparativa de la població dels barris de Sta.Eugènia i Can Gibert segons el lloc de naixement. 2014.....	731
Taula 54 - Nivell d'instrucció del sector de Sta.Eugènia -Can Gibert. Població de més de 16 anys. 2014.....	732
Taula 55 - Comparativa del nivell d'instrucció dels barris de Sta.Eugènia-Can Gibert. Població de més de 16 anys. 2014	732
Taula 56- Barri on viuen els alumnes de l'Escola Taialà que participen en la recerca	997
Taula 57 - Lloc de procedència dels avis dels infants de CM i CS de l'Escola Taialà que participen en la recerca	997
Taula 58 - Lloc on viuen els avis dels infants de CM i CS de l'Escola Taialà que participen en la recerca	998
Taula 59 - Resum dels llocs on viuen els avis dels infants de CM i CS de l'Escola Taialà que participen en la recerca	998
Taula 60 – Resum del lloc de procedència dels avis dels infants de CM i CS que participen en la recerca	998
Taula 61 - Barri on viuen els infants de l'Escola Dalmau Carles que participen en la recerca	999
Taula 62 - Lloc on viuen els avis dels infants de l'Escola Dalmau Carles de CM i CS que participen en la recerca	999
Taula 63 - Lloc de procedència dels avis dels infants de CM i CS de l'Escola Dalmau Carles que participen en la recerca	999
Taula 64 - Buidatge de l'enquesta a les nenes de cycle inicial. Escola Taialà	1014
Taula 65 - Buidatge de l'enquesta als nens de cycle inicial. Escola Taialà	1015
Taula 66 - Buidatge de l'enquesta a les nenes de cycle mitjà. Escola Taialà	1017
Taula 67 - Buidatge de l'enquesta als nens de cycle mitjà. Escola Taialà	1020
Taula 68 - Buidatge del primer qüestionari segons el total de l'alumnat. Escola Taialà. 1024	
Taula 69 - Buidatge del primer qüestionari segons gènere. Escola Taialà	1024
Taula 70 - Buidatge del segon qüestionari segons el total de l'alumnat. Escola Taialà..	1025
Taula 71 - Buidatge del segon qüestionari segons gènere. Escola Taialà	1025
Taula 72 - Buidatge de l'enquesta a les nenes de cycle superior. Escola Taialà	1026
Taula 73 - Buidatge de l'enquesta als nens de cycle superior. Escola Taialà	1028

Taula 74 - Buidatge del petit qüestionari en relació al total dels nens i les nenes de cicle superior. Escola Taialà	1030
Taula 75 - Buidatge del petit qüestionari en relació al gènere. Escola Taialà.....	1031
Taula 76 - Identificació dels espais del barri Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord en base a tot l'alumnat segons gènere i en percentatge	1059
Taula 77 - Identificació dels espais del barri Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord segons gènere. Cicle inicial.....	1060
Taula 78 - Identificació dels espais del barri Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord segons gènere. Cicle mitjà	1061
Taula 79 - Identificació dels espais del barri Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord segons gènere. Cicle superior.....	1063
Taula 80 – Comparació del reconeixement dels espais del barri segons el cicle de primària que es cursa	1065
Taula 81 - Recull d'indicadors per a la interpretació dels dibuixos de les nenes de cicle inicial. Escola Taialà	1097
Taula 82 - Recull d'indicadors per a la interpretació dels dibuixos dels nens de cicle inicial. Escola Taialà.....	1098
Taula 83 - Recull d'indicadors per a la interpretació dels dibuixos de les nenes de cicle mitjà. Escola Taialà	1099
Taula 84 - Recull d'indicadors per a la interpretació dels dibuixos dels nens de cicle mitjà. Escola Taialà.....	1100
Taula 85 - Recull d'indicadors per a la interpretació dels dibuixos de les nenes de cicle superior. Escola Taialà	1101
Taula 86 - Recull d'indicadors per a la interpretació dels dibuixos dels nens de cicle superior. Escola Taialà	1102
Taula 87-Buidatge de les enquestes a les nenes de cicle inicial. Escola Dalmau Carles .	1103
Taula 88 - Buidatge de les enquestes als nens de cicle inicial. Escola Dalmau Carles	1105
Taula 89 - Buidatge de les enquestes a les nenes de cicle mitjà. Escola Dalmau Carles	1107
Taula 90 - Buidatge de les enquestes als nens de cicle mitjà. Escola Dalmau Carles	1110
Taula 91 - Buidatge del qüestionari primer de les enquestes segons el total d'alumnat (en nombres absoluts i percentatge)	1111
Taula 92 - Buidatge del primer qüestionari segons gènere (en nombres absoluts i percentatge)	1112
Taula 93 - Buidatge del qüestionari segon de les enquestes segons el total de l'alumant (en nombres absoluts i percentatge)	1112
Taula 94 - Buidatge del segon qüestionari segons gènere (en nombres absoluts i percentatge).....	1113
Taula 95 - Buidatge de l'enquesta a les nenes de cicle superior. Escola Dalmau Carles	1115
Taula 96 - Buidatge de l'enquesta als nens de cicle superior. Escola Dalmau Carles	1117
Taula 97 - Buidatge del petit qüestionari en relació al total de l'alumnat (en nombres absoluts i percentatge). Escola Dalmau Carles.....	1120
Taula 98 - Buidatge del petit qüestionari segons gènere. Escola Dalmau Carles	1121
Taula 99 -Identificació dels espais del barri de Sta.Eugènia-Can Gibert en base a tot l'alumant segons el gènere (en percentatge).....	1148
Taula 100 - Identificació dels espais del barri Sta.Eugènia-can Gibert segons gènere. Cicle inicial.....	1149

Taula 101 - Identificació dels espais del barri Sta.Eugènia-Can Gibert segons gènere. Cicle mitjà.....	1150
Taula 102 - Identificació dels espais del Barri Sta.Eugènia-Can Gibert segons gènere. Cicle superior.....	1152
Taula 103 - Recull d'indicadors per a la interpretació dels dibuixos de les nenes de cicle inicial. Escola Dalmau Carles	1191
Taula 104 - Recull d'indicador per a la interpretació dels dibuixos dels nens de cicle inicial. Escola Dalmau Carles.....	1192
Taula 105 - Recull d'indicadors per a la interpretació dels dibuixos de les nenes de cicle mitjà. Escola Dalmau Carles.....	1193
Taula 106 - Recull d'indicadors per a la interpretació dels dibuixos dels nens de cicle mitjà. Escola Dalmau Carles.....	1194
Taula 107 - Recull d'indicadors per a la interpretació dels dibuixos de les nenes de cicle superior. Escola Dalmau Carles	1195
Taula 108 - Recull d'indicadors per a la interpretació dels dibuixos dels nens de cicle superior. Escola Dalmau Carles	1196

ÍNDEX IL·LUSTRACIONS

Il·lustració 1 - La ciutat com a escola.....	66
Il·lustració 2 - Els infants són confinats a casa	93
Il·lustració 3 - L'espai públic com a lloc perillós pels infants.....	93
Il·lustració 4 - Dificultat de jugar al carrer.....	94
Il·lustració 5 - Percepció de perills.....	95
Il·lustració 6 - La ciutat contaminada	97
Il·lustració 7 - Autonomia en l'espai públic	98
Il·lustració 8 - Cal escoltar els infants	100
Il·lustració 9 - Els infants percebent la ciutat diferent dels adults.....	101
Il·lustració 10 - El infants necessiten jugar	103
Il·lustració 11 - Dibuix de la meva plaça preferida. Escola Taialà.....	422
Il·lustració 12 - Dibuix de la meva plaça preferida. Escola Taialà.....	423
Il·lustració 13 - Dibuix de la meva plaça preferida. Escola Taialà.....	423
Il·lustració 14 - Dibuix de la meva plaça preferida. Escola Taialà.....	433
Il·lustració 15 - Dibuix de la meva plaça preferida. Escola Taialà.....	433
Il·lustració 16 - Dibuix de la meva plaça preferida. Escola Taialà.....	433
Il·lustració 17 - Dibuix de la meva plaça preferida. Escola Taialà.....	434
Il·lustració 18 - Dibuix de la meva plaça preferida. Escola Taialà.....	434
Il·lustració 19 - Dibuix de la meva plaça preferida. Escola Dalmau Carles.....	444
Il·lustració 20 - Dibuix de la meva plaça preferida. Escola Dalmau Carles.....	444
Il·lustració 21 - Dibuix de la meva plaça preferida. Escola Dalmau Carles.....	445
Il·lustració 22 - Dibuix de la meva plaça preferida. Escola Dalmau Carles.....	457
Il·lustració 23 - Dibuix de la meva plaça preferida. Escola Dalmau Carles.....	457
Il·lustració 24 - Dibuix de la meva plaça. Escola Dalmau Carles.....	458
Il·lustració 25 - Dibuix de la meva plaça preferida. Escola Dalmau Carles.....	458
Il·lustració 26 - Dibuix de la meva plaça preferida. Escola Dalmau Carles.....	458
Il·lustració 27 - Dibuix de la meva plaça preferida. Escola Taialà	461
Il·lustració 28 - Dibuix de la meva plaça preferida. Escola Taialà.....	462
Il·lustració 29 - Dibuix de la meva plaça preferida. Escola Taialà.....	462
Il·lustració 30 - Dibuix de la meva plaça preferida. Escola Dalmau Carles.....	466
Il·lustració 31- Dibuix de la meva plaça preferida. Escola Dalmau Carles.....	466
Il·lustració 32 - Dibuix de la meva plaça preferida. Escola Dalmau Carles.....	467
Il·lustració 33 - Dibuix de la meva plaça preferida. Escola Dalmau Carles.....	467
Il·lustració 34 - Dibuix Plaça Pere Calders	503
Il·lustració 35 - Dibuix Plaça Germans Sàbat.....	503
Il·lustració 36 - Dibuix Plaça Pere Calders	504
Il·lustració 37 - Dibuix Plaça Pere Calders	504
Il·lustració 38 - Dibuix Plaça Pere Calders	505
Il·lustració 39 - Dibuix Plaça de davant l'Escola Taialà	506
Il·lustració 40 - Dibuix Plaça Germans Sàbat	506
Il·lustració 41 - Dibuix d'una plaça del barri de Germans Sàbat-Taialà-Domeny.....	507

ÍNDIX D'IMATGES

Imatge 1 - Nota de premsa dels primers 1000 habitatges a Can Gibert	146
Imatge 2 - Perspectiva general del polígon de Can Gibert del Pla	151
Imatge 3 - Localització de les places que es presenten. Barri Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord	197
Imatge 4 - Vista aèria de la Plaça Germans Sàbat	199
Imatge 5 - Vista aèria de la Plaça de davant l'Escola Taialà	201
Imatge 6 - Vista aèria de la Plaça Aneto	202
Imatge 7 - Vista aèria de la Plaça Josep M ^a Prat	204
Imatge 8 - Vista aèria de la Plaça Mossèn Josep Iglésias	206
Imatge 9 - Localització de les places que es presenten. Barri de Sta.Eugènia-Can Gibert	207
Imatge 10 - Edicte del Projecte d'Urbanització de la Plaça Sta.Eugènia	208
Imatge 11 - Vista aèria de la Plaça Sta.Eugènia.....	212
Imatge 12 - Vista aèria de la Plaça Pere Calders	216
Imatge 13 - Vista aèria de la Plaça Fidel Aguilar.....	217
Imatge 14 - Vista aèria de la Frontissa de Santa Eugènia.....	219

ÍNDIX DE MAPES

Mapa 1 - Àmbits d'estudi i ubicació dins el terme municipal de Girona.....	17
Mapa 2- Espais on han tingut lloc actuacions del Projecte d'Intervenció Integral	159
Mapa 3 - Límits territorials de l'àmbit d'estudi: Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord....	172
Mapa 4 - Barri oest de la ciutat de Girona	173
Mapa 5 - Límits territorials de l'àmbit d'estudi. Sta. Eugènia - Can Gibert	185
Mapa 6 - Localització de les persones entrevistades. Barri Sta.Eugènia -Can Gibert	263
Mapa 7 - Localització de les persones entrevistades. Barri de Germans Sàbat-Taialà- Domeny Nord	264
Mapa 8 - Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la Plaça Germans Sàbat .	417
Mapa 9 - Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la Plaça Germans Sàbat .	418
Mapa 10 - Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la Plaça Germans Sàbat	419
Mapa 11 - Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la Plaça Germans Sàbat	420
Mapa 12 - Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la plaça de davant l'Escola Taialà.....	427
Mapa 13 - Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la plaça de davant l'Escola Taialà.....	428
Mapa 14 - Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la plaça de davant l'Escola Taialà.....	429
Mapa 15 - Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la plaça de davant l'Escola Taialà.....	430
Mapa 16 - Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la Plaça Santa Eugènia .	436
Mapa 17 - Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la Plaça Santa Eugènia .	437
Mapa 18 - Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la Plaça Santa Eugènia .	438
Mapa 19 - Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la Plaça Santa Eugènia .	439
Mapa 20 -Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la Plaça Santa Eugènia ..	440
Mapa 21 - Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la Plaça Pere Calders....	449
Mapa 22 -Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la Plaça Pere Calders	450
Mapa 23 - Observació directa de la densitat, ús i apropiació de la Plaça Pere Calders....	451
Mapa 24 - Observació directa de la densitat, ús i apropiació de la Plaça Pere Calders....	452
Mapa 25 - Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la Plaça Pere Calders....	453
Mapa 26 - Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la Plaça Pere Calders....	453

ÍNDIX DE FOTOGRAFIES

Fotografia 1- Mainada a les barraques de Montjuïc	127
Fotografia 2 - Barraques a la vora del riu Ter	127
Fotografia 3 - Carrer del grup de Germans Sàbat. Any 1968	130
Fotografia 4 - Construcció del bloc de pisos de la Plaça Germans Sàbat. Any 1971.....	134
Fotografia 5 - Entrega de claus dels pisos del Grupo José M ^a Prat. 14-12-1970	134
Fotografia 6 - La Carmen i en Benet. Els gegants de l'Esquerra del Ter	140
Fotografia 7 - Can Gibert del Pla amb els blocs de pisos construïts (1979-1982).....	145
Fotografia 8 - Carrer Sta.Eugènia. Anys 1960-70	149
Fotografia 9 - Zona situada entre la Rodona i el carrer Guillerries. Any 1972	150
Fotografia 10 - Can Ninetes. Any 1993.....	153
Fotografia 11 - Obres de demuntatge del Pont del Dimoni. 13-07-1968	156
Fotografia 12 - Vistes de la fàbrica Marfà en ruïnes. Any 2003	160
Fotografia 13 - Les Hortes abans de l'inici de les obres. Any 2005	163
Fotografia 14 - Barraca construïda amb material de rebuig. Any 2005	163
Fotografia 15 - Obra de reconstrucció del Pont del Dimoni.....	168
Fotografia 16 – La Ninfa del Rec i el Dimoni. Gegants de Sta.Eugènia i Can Gibert	169
Fotografia 17 - Vista de la Plaça de Germans Sàbat. Any 1983.....	198
Fotografia 18 - Plaça de Germans Sàbat. Any 1982	199
Fotografia 19 - Plaça Germans Sàbat. Any 2014	200
Fotografia 20 - Escultura de la Plaça Germans Sàbat. Any 2015.....	200
Fotografia 21 - Obres a la Plaça Aneto. Any 1992.....	203
Fotografia 22 - Vista general de la Plaça Aneto. Any 2014	203
Fotografia 23 - Plaça Josep M ^a Prat. Any 1982	205
Fotografia 24 - Vistes generals de la Plaça Josep M ^a Prat. Any 2014	205
Fotografia 25 - Vistes generals de la Plaça Mossèn Josep Iglésias.....	206
Fotografia 26 - Plaça Sta.Eugènia. Gener 1986	208
Fotografia 27 - Plaça Sta.Eugènia. Juny 1986.....	209
Fotografia 28 - Plaça Sta. Eugènia. Setembre 1986	209
Fotografia 29 - Vista del vaixell de la Plaça Sta.Eugènia. Maig 1987	210
Fotografia 30 - El vaixell realitzat per les brigades municipals. Setembre 1988.....	210
Fotografia 31 - Vaixell actual de la Plaça Sta.Eugènia	211
Fotografia 32 - Vista general de la Plaça Sta.Eugènia	213
Fotografia 33 - Vista de la zona de terrasses.....	213
Fotografia 34 - Vista de la part central de la Plaça Sta.Eugènia	213
Fotografia 35 - Vista de la zona de petanca	214
Fotografia 36 - Vista general de la zona de joc lliure de la Plç.Pere Calders.....	215
Fotografia 37 - Zona de jocs infantils a la Plç. Pere Calders	216
Fotografia 38 - Zona de la petanca de la Plç. Pere Calders	216
Fotografia 39 - Vistes de diferents espais de la Plaça Fidel Aguilar	218
Fotografia 40 - Vista prèvia a la urbanització de la part central de la Frontissa	220
Fotografia 41 - Frontissa de Sta.Eugènia. Parc Núria Terés i Bonet. Any 2017.....	220
Fotografia 42 – Frontissa de Sta. Eugènia. Tram central i últim finalitzat. Any 2015	220
Fotografia 43 - Plaça de davant l'Escola Tialà.....	1053
Fotografia 44 - Plaça Aneto	1053
Fotografia 45 - Plaça del carrer de Josep M ^a Prat.....	1053

Fotografia 46 - Plaça Germans Sàbat	1054
Fotografia 47 - Placeta a tocar la torre de l'aigua	1054
Fotografia 48 - Zona infantil de la plaça del carrer Josep M ^a Prat	1054
Fotografia 49 - Font de Germans Sàbat.....	1055
Fotografia 50 - Torre de l'aigua	1055
Fotografia 51 - Plaça del carrer Joan Salvat Papasseit	1055
Fotografia 52 - Centre social i escola bressol	1056
Fotografia 53 - Grup dels Germans Sàbat	1056
Fotografia 54 - Centre d'atenció primària i llar de jubilats	1056
Fotografia 55 - Escola Taialà	1057
Fotografia 56 - Plaça Mossèn Iglésias.....	1057
Fotografia 57 - Parròquia de Germans Sàbat	1057
Fotografia 58 - Centre Cívic Can Ninetes.....	1141
Fotografia 59 – Antiga biblioteca Salvador Allende	1141
Fotografia 60 - Rec sèquia Monar	1141
Fotografia 61 - Plaça Fidel Aguilar	1142
Fotografia 62 - Pavelló de Sta.Eugènia	1142
Fotografia 63 - Hortes de Sta.Eugènia.....	1142
Fotografia 64 - Espai Marfà. Biblioteca	1143
Fotografia 65 - Piscina de Sta.Eugènia	1143
Fotografia 66 – Plaça Sta.Eugènia o del barco	1143
Fotografia 67 - Parròquia de Sta.Eugènia.....	1144
Fotografia 68 - Rentadors de Sta. Eugènia	1144
Fotografia 69 - Llar d'Infants "El Tarlà"	1144
Fotografia 70 - El Centre d'Atenció Primària.....	1145
Fotografia 71 - Plaça Pere Calders.....	1145
Fotografia 72 - Escola Dalmau Carles	1145

ÍNDIX DE GRÀFICS

Gràfic 1 - Evolució de la població de la ciutat de Girona (1981-2014).....	154
Gràfic 2 - Població immigrada per continent de procedència a la ciutat de Girona	155
Gràfic 3 - Pressupost per camps d'actuació en el Projecte d'Intervenció Integral	160
Gràfic 4 - Població total per barris: Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord (2014).....	174
Gràfic 5 - Nombre total d'habitants segons el gènere (2014).....	174
Gràfic 6 - Població total dels barris per grups d'edat (2014)	175
Gràfic 7 - Població total dels barris per grups d'edat i gènere (2014)	176
Gràfic 8 - Comparativa de la població dels barris segons gènere (2014).....	177
Gràfic 9 - Distribució de la població per barris i per grups d'edat (2014)	177
Gràfic 10 - Població de Germans Sàbat segons edat i gènere (2014)	178
Gràfic 11 - Població de Taialà segons edat i gènere (2014)	179
Gràfic 12 - Població de Domeny Nord segons edat i gènere (2014)	179
Gràfic 13 - Població total segons lloc de naixement (2014).....	181
Gràfic 14 - Comparativa de la població dels barris segons lloc de procedència (2014)....	181
Gràfic 15 - Nivell d'instrucció del sector. Població de més de 16 anys (2014).....	182
Gràfic 16 - Nivell d'instrucció per barris. Població de més de 16 anys (2014)	183
Gràfic 17 - Població total per barris: Sta.Eugènia-Can Gibert (2014).....	186
Gràfic 18 -Nombre total d'habitants segons gènere (2014)	186
Gràfic 19 - Població total dels barris per grups d'edat (2014)	187
Gràfic 20 - Població total de Sta.Eugènia i Can Gibert per grups d'edat i gènere (2014) .	188
Gràfic 21 - Comparativa de la població dels barris segons el gènere (2014).....	189
Gràfic 22 - Distribució de la població per barris i per grups d'edat (2014)	189
Gràfic 23 - Població de Sta.Eugènia de Ter segons edat i gènere (2014).....	190
Gràfic 24 - Població de Can Gibert segons edat i gènere (2014).....	190
Gràfic 25 - Població total segons lloc de naixement (2014)	192
Gràfic 26 -Comparativa de la població dels barris segons lloc de naixement (2014)	192
Gràfic 27 - Nivell d'instrucció del sector. Població de més de 16 anys (2014).....	193
Gràfic 28 - Nivell d'instrucció per barris. Població de més de 16 anys (2014)	194
Gràfic 29 - Barri on viuen els infants participants en la recerca. Escola de Taialà	318
Gràfic 30. Lloc on viuen els avis dels infants de CM i CS que participen en la recerca. Escola Taialà.....	319
Gràfic 31. Lloc de procedència dels avis dels infants de CM i CS que participen en la recerca. Escola Taialà.....	319
Gràfic 32 - Barri on viuen els infants participants en la recerca. Escola Dalmau Carles ...	321
Gràfic 33 - Lloc on viuen els avis dels infants de CM i CS que participen en la recerca. Escola Dalmau Carles.....	321
Gràfic 34 - Lloc de procedència dels avis dels infants de CM i CS que participen en la recerca. Escola Dalmau Carles.....	322
Gràfic 35 - Reconeixement dels espais públics dels barris Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord (segons gènere i en percentatge).....	331
Gràfic 36 -Reconeixement dels espais públics dels barris de Sta.Eugènia i Can Gibert (segons gènere i percentatge).....	332
Gràfic 37 - Reconeixement dels espais públics del barri de Sta.Eugènia-Can Gibert (segons gènere i en percentatge)	508

Gràfic 38 -Reconeixement dels espais públics del barri de Germans Sàbat-Taialà-Domeny (segons gènere i en percentatge).....	508
Gràfic 39 - Comparació de l'evolució del nombre de gent jove i gent gran a Catalunya (2000-2015)	707
Gràfic 40 - Reconeixement dels espais del barri a partir de fotografies segons el cicle de primària que es cursa	1058
Gràfic 41 - Reconeixement dels espais públics del barri segons gènere i en percentatge	1059
Gràfic 42 - Identificació dels espais del barri Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord segons gènere. Cicle inicial	1060
Gràfic 43 – Identificació dels espais del barri Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord segons gènere. Cicle mitjà	1062
Gràfic 44 - Identificació dels espais del barri Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord segons gènere. Cicle superior	1064
Gràfic 45 - Reconeixement dels espais del barri a partir de fotografies segons el cicle de primària que es cursa (comparació en percentatge)	1146
Gràfic 46 - Reconeixement dels espais públics del barri segons el gènere (en percentatge)	1147
Gràfic 47 – Identificació dels espais del barri Sta.Eugènia-Can Gibert segons el gènere. Cicle inicial	1149
Gràfic 48 - Identificació dels espais del barri Sta.Eugènia-Can Gibert segons gènere. Cicle mitjà	1151
Gràfic 49 - Identificació dels espais del Barri Sta.Eugènia-Can Gibert segons gènere. Cicle superior.....	1152

ÍNDEX

VOLUM 1

BLOC I. INTRODUCCIÓ, FONAMENTACIÓ TEÒRICA I CONTEXT DE LA RECERCA .. 1

Capítol 1- Introducció general	3
1.1. Presentació	3
1.2. Objectius generals i preguntes de recerca	5
1.2.1. Objectius generals	5
1.2.2. Preguntes de recerca	6
1.3. Estructura del treball de recerca	12
Capítol 2- Marc teòric. Ciutat, espai públic, gènere i etapes de la vida	19
2.1. Transformació de la ciutat i evolució dels espais públics	19
2.1.1. La ciutat antiga: l'àgora i el fòrum com a espais d'exclusió	20
2.1.2. La ciutat medieval: muralla, església i mercat	24
2.1.3. La ciutat del Renaixement i la Reforma: de la clausura a la prostitució	28
2.1.4. La ciutat de l'Absolutisme i la Il·lustració: les places reials	32
2.1.5. La ciutat industrial: la reclusió de la dona burgesa	34
2.2. La ciutat com a espai públic	39
2.2.1. L'espai públic com a articulació d'espais diversos	39
2.2.2. L'espai públic com a representació de l'estructura social	41
2.2.3. El disseny de l'espai públic com a eina poderosa per a la qualitat de vida	42
2.3. Del dret a la ciutat al dret a l'espai públic	44
2.3.1. Qualitat de vida i convivència intergeneracional	47
2.3.2. Espai públic, participació ciutadana i expressió democràtica	49
2.3.3. Moviments migratoris i transformacions urbanes	53
2.3.4. Els efectes de la globalització i la mort de l'espai públic?	55

2.4. L'espai públic com a escenari polièdric.....	57
2.4.1. Els espais públics com a espais de relacions socials.....	57
2.4.2. L'espai públic com a generador de sentit de pertinença	59
2.4.3. Dialèctiques i controvèrsies a l'entorn de l'espai públic.....	61
2.4.4. L'espai públic com a valor educatiu	65
2.5. Ciutat i gènere	67
2.5.1. Pensament feminista i espai urbà	67
2.5.2. Temàtiques de recerca de dones i espai urbà.....	69
2.5.3. Representacions de la dona a la ciutat	74
2.5.4. Experiències de la dona a la ciutat	79
2.5.5. La participació de les dones en el planejament urbà.....	84
2.5.6. Dones i espai públic.....	88
2.6. Créixer a la ciutat: Espai públic i infància.....	91
2.6.1. La ciutat és perillosa i els infants són confinats a casa	92
2.6.2. L'ús dels espais públics i dels espais de joc	94
2.6.3. El temps dels infants està administrat pels adults	95
2.6.4. Mobilitat quotidiana i viatges escolars	96
2.6.5. Els infants són subjectes de ple dret	98
2.6.6. Escoltar els infants per construir una ciutat per tothom	100
2.6.7. Principals àrees de recerca de infància i gènere	102
2.7. La gent jove en els espais públics urbans.....	103
2.7.1. La complexitat de definir els conceptes de d'adolescència i joventut.....	104
2.7.2. Una aproximació als principals temes de recerca.....	105
2.7.3. Algunes puntualitzacions a l'entorn de l'espai públic, la joventut i el gènere.....	108
2.8. Fer-se gran en un espai urbà	109
2.8.1. L'envelliment creixent de la població	109
2.8.2. La gent gran com a valor social i comunitari.....	110
2.8.3. El projecte de Ciutats Amigues de les Persones Grans	111
2.8.4. La persona gran en un context urbà	112
2.8.5. Principals temes recercats sobre envelliment i vida a la ciutat	114
2.8.6. Envellir en un entorn urbà des de la perspectiva de gènere	118

Capítol 3 – Àmbit d'estudi. Aproximació a la trajectòria social i urbana als barris objecte de recerca 121

3.1. Presentació de l'àmbit d'estudi.....121

3.2. Uns antecedents comuns: l'arribada de la immigració espanyola123

3.3. Apropament a la història urbana i social de Germans Sàbat-Taialà-Domeny 128

3.3.1. Del franquisme a la democràcia..... 128

3.3.2. De l'arribada de la democràcia a l'actualitat 134

3.3.3. Equipaments i serveis presents en el barri 136

3.3.4. Uns barris de forta tradició veïnal i associativa 137

3.3.5. Els gegants com a representació de la història viscuda 139

3.4. Trajectòria social i urbana del barri Santa Eugènia de Ter- Can Gibert del Pla ...141

3.4.1. Abans del franquisme: Santa Eugènia era un poble 141

3.4.2. Del franquisme a la democràcia..... 143

3.4.3. De la democràcia a l'actualitat 150

3.4.4. Serveis i equipaments per a la millora de la qualitat de vida..... 164

3.4.5. Tramats associatiu, dinàmic i versàtil 165

3.4.6. Un barri d'artistes, músics i de figures il·lustres 167

3.4.7. Els gegants com elements simbòlics arrelats al territori 167

3.4.8. L'agregació vista des d'avui..... 169

3.5. Apropament geogràfic i sociodemogràfic actual de les àrees d'estudi170

3.5.1. El context urbà dels barris de Germans Sàbat-Taialà- Domeny Nord..... 170

3.5.2. El context urbà dels barris de Santa Eugènia i Can Gibert 184

3.5.3. Característiques sociolaborals dels sectors dins el conjunt de la ciutat 194

3.6. Els espais públics que participen en la recerca.....196

3.6.1. Les places de Germans Sàbat-Taialà-Domeny 197

3.6.2. Les places de Sta.Eugènia-Can Gibert 207

BLOC II. METODOLOGIA, DISSENY I PROCÉS DE LA RECERCA.....	221
--	------------

Capítol 4 – Emmarcament metodològic..... 223

4.1. Introducció a la metodologia qualitativa	224
--	------------

4.2. Correlació entre geografia, teoria feminista i metodologia qualitativa	226
--	------------

4.3. Necessària complementació del factor de gènere	229
--	------------

4.4. De l'experiència personal a la construcció social de l'espai.....	230
---	------------

4.5. Enfoc interseccional i intergeneracional per llegir les dinàmiques socials	231
--	------------

4.6. Concepte d'espai viscut i la seva importància en la metodologia qualitativa.....	233
--	------------

4.7. La relació espai-temps en la configuració de "l'espai viscut"	235
---	------------

4.8. Enfoc qualitatiu per a una aproximació al concepte d'espai viscut des de la perspectiva de gènere.....	236
--	------------

4.9. Consideracions prèvies al desplegament de la recerca realitzada	237
---	------------

4.9.1. La posicionalitat i la reflexivitat: les assumpcions personals de la investigadora.....	237
--	-----

4.9.2. La meua reflexivitat i posicionalitat en la recerca.....	239
---	-----

4.9.3. Algunes qüestions d'ètica a l'entorn de la recerca	240
---	-----

4.9.4. Dietari dels encontres: un exercici per prendre consciència	241
--	-----

4.9.5. Ús de recursos tecnològics al servei de la metodologia qualitativa.....	243
--	-----

4.9.6. Qualitat de vida i conceptes força com a punt de partença en la recerca.....	245
---	-----

Capítol 5- Treball de camp realitzat..... 249

5.1. Introducció a la recerca executada.....	249
---	------------

5.2. Entrevistes amb profunditat a les persones residents	254
--	------------

5.2.1. Definició de resident i selecció de les persones entrevistades.....	254
--	-----

5.2.2. Disseny i elaboració del guió de l'entrevista	255
--	-----

5.2.3. Localització i concertació de l'entrevista	262
---	-----

5.2.4. Xarxes de relacions entre les persones entrevistades	265
---	-----

5.2.5. Realització de l'entrevista	268
5.2.6. Transcripció de l'entrevista realitzada	275
5.2.7. Buidatge, codificació i anàlisi de les entrevistes	276
5.2.8. Lectura interpretativa dels resultats	278
5.3. Entrevistes informatives als agents socials	280
5.3.1. Definició d'agent social. Justificació de les persones entrevistades	280
5.3.2. El guió de l'entrevista als agents socials	283
5.3.3. Concertació i realització de l'entrevista	287
5.3.4. Transcripció, buidatge i anàlisi de l'entrevista	289
5.4. Entrevistes informatives als experts.....	291
5.4.1. Definició d'expert/a. Justificació de les persones entrevistades	291
5.4.2. El guió de l'entrevista a les persones expertes	292
5.4.3. Concertació i realització de l'entrevista	294
5.4.4. Transcripció, buidatge i anàlisi de l'entrevista	296
5.5. Observació directa de l'ús, l'apropiació i la densitat de les places.....	297
5.5.1. Ineludible necessitat de definir categories d'edat	299
5.5.2. Elaboració de mapes d'ús, apropiació i densitat de les places	301
5.5.3. Realització de fitxes descriptives i complementàries a l'observació	306
5.6. Gravació de la narració descriptiva de la realitat observada i viscuda	308
5.7. La incorporació de la infància i la gent jove en els estudis de geografia	309
5.7.1. Qüestions d'ètica a l'entorn de la recerca amb infants	311
5.7.2. La dificultat de fer recerca amb infants i joves	312
5.8. Introducció a la recerca realitzada amb els nens i les nenes.....	313
5.8.1. Aproximació als centres educatius de primària	316
5.9. Recerca de proximitat i metodologies diverses amb els infants	322
5.9.1. Reconeixement d'espais públics del barri per mitjà de la fotografia.....	323
5.9.2. Enquestes curtes i qüestionaris breus	332
5.9.3. El dibuix com a element de recerca en les geografies de la infància.....	343
5.9.4. Carta descriptiva del barri amb l'alumnat de 6è de primària	356

5.10. La recerca amb els nois i les noies	361
5.10.1. Aproximació als centres educatius de secundària	362
5.10.2. Característiques a l'entorn de la recerca	364
5.10.3. Descripció de la investigació	364
5.10.4. Fotografies des del mòbil i la pregunta ràpida.....	370
5.10.5. El bloc i la webquest: recerca amb les noves tecnologies	372
5.11. Treball de recerca amb la gent gran	374
5.11.1. Els espais on s'ha dut a terme de la recerca	374
5.11.2. "Converses focus" al Centre de Dia de la Gent Gran de Sta.Eugènia	376
5.11.3. Assemblea a la Llar de Jubilats de Taijà.....	376
5.11.4. Reflexions a l'entorn de l'experiència investigadora amb gent gran.....	377
5.11.5. Tractament de la informació recollida	378
5.12. Recerca bibliogràfica i fonts documentals consultades	380
BLOC III. RESULTATS, DISCUSSIÓ I CONCLUSIONS	385
Capítol 6- Lectura de la quotidianitat en l'espai públic.....	387
6.1. Aspectes relatius a la mobilitat, l'accessibilitat i l'autonomia	388
6.1.1. Mobilitat, desplaçament i accessibilitat dins els barris.....	388
6.1.2. Altres consideracions en relació a la qualitat de l'espai públic i el desplaçar-se a peu.....	395
6.1.3. Espais de por i/o espais incòmodes en els desplaçaments a peu.....	398
6.1.4. La mobilitat amb el vehicle privat i l'aparcament	405
6.1.5. La connexió amb la resta de la ciutat, l'ús de la bicicleta i del transport públic.....	408
6.1.6. Conclusions a manera de resum	415
6.2. Els espais públics com a llocs de convivència i d'intercanvi social	416
6.2.1. Les places observades: diferents formes de socialització.....	416
6.2.2. Altres espais públics d'intercanvi i comunicació social.....	459
6.2.3. Ús dels espais i pràctiques diferents per raó de gènere	479
6.2.4. Espais envaïts i convivència en l'espai urbà	491
6.2.5. Espai públic i infància	500

6.2.6. Gent jove i espai públic	525
6.2.7. Vida al barri, espai públic i gent gran	534
6.2.8. Conclusions a manera de resum	544
6.3. De l'ús dels equipaments culturals a la construcció de sentit de pertinença	548
6.3.1. Espais de major lligam emocional dins el barri	548
6.3.2. Ús dels serveis públics i privats del barri o en el barri	553
6.3.3. Conclusions a manera de resum	568
6.4. Vida associativa, participació ciutadana i integració social	569
6.4.1. Sta.Eugènia-Can Gibert: un barri compromès amb la cohesió veïnal.....	573
6.4.2. Germans Sàbat-Taialà-Domeny: un barri homogeni?.....	579
6.4.3. Conclusions a manera de resum	584
6.5. Identificació i sentit de pertinença al barri	585
6.5.1. Germans Sàbat-Taialà-Domeny: de "el pueblo" a un barri amb un sentiment complex i en canvi	589
6.5.2. Santa Eugènia: Un barri que es resisteix a perdre la seva identitat.....	595
6.5.3. Conclusions a manera de resum	609
6.6. Espai de discussió	610
Capítol 7- Conclusions generals.....	613
7.1. Conclusions i reflexions a l'entorn de la definició d'un marc teòric	614
7.2. Comentaris-conclusions a l'entorn dels aspectes metodològics	616
7.3. Conclusions a l'entorn de les actuacions urbanes i les dinàmiques humanes	621
7.3.1. L'espai urbà com a espai públic de convivència i relació	621
7.3.2. L'espai públic com a espai viscut.....	625
7.3.3. La vivència de l'espai públic des d'una dimensió intergeneracional	630
7.3.4. Mirada de l'espai públic des d'una perspectiva de gènere.....	633
7.4. Consideracions finals a manera de tancament	634
Capítol 8 – Bibliografia i webgrafia	639

VOLUM 2

Annexos	689
Annex 1. Perfil sociodemogràfic de les persones entrevistades. Barri Sta. Eugènia - Can Gibert	691
Annex 1.1. Dones entrevistades de 14 a 27 anys.....	691
Annex 1.2. Dones entrevistades de 28 a 45 anys.....	692
Annex 1.3. Dones entrevistades de 46 a 65 anys.....	693
Annex 1.4. Dones entrevistades de més de 65 anys.....	694
Annex 1.5. Homes entrevistats de 14 a 27 anys	695
Annex 1.6. Homes entrevistats de 28 a 45 anys	696
Annex 1.7. Homes entrevistats de 46 a 65 anys	697
Annex 1.8. Homes entrevistats de més de 65 anys	698
Annex 2. Perfil sociodemogràfic de les persones entrevistades. Barri Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord	699
Annex 2.1. Dones entrevistades de 14 a 27 anys.....	699
Annex 2.2. Dones entrevistades de 28 a 45 anys.....	700
Annex 2.3. Dones entrevistades de 46 a 65 anys.....	701
Annex 2.4. Dones entrevistades de més de 65 anys.....	702
Annex 2.5. Homes entrevistats de 14 a 27 anys	703
Annex 2.6. Homes entrevistats de 28 a 45 anys	704
Annex 2.7. Homes entrevistats de 46 a 65 anys	705
Annex 2.8. Homes entrevistats de més de 65 anys	706
Annex 3. Dades relatives a la descripció sociodemogràfica dels àmbits d'estudi.....	707
Annex 3.1. Dades sociodemogràfiques relatives a Catalunya i Girona	707
Annex 3.2. Dades sociodemogràfiques relatives als barris de Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord.....	708
Annex 3.3. Dades sociodemogràfiques relatives als barris de Sta.Eugènia i Can Gibert	729
Annex 4. Guió de l'entrevista en profunditat als residents	733
Annex 4.1. Transcripció d'una entrevista en profunditat a un home resident (grup 14 a 27 anys) dels barris de Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord	738
Annex 4.2. Transcripció d'una entrevista en profunditat a una dona resident (grup de més de 65 anys) dels barris de Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord	748

Annex 4.3. Transcripció entrevista en profunditat d'un home resident (grup dels 27 als 45 anys) dels barris de Sta.Eugènia-Can Gibert.....	753
Annex 4.4. Transcripció d'una entrevista en profunditat d'una dona resident (grup 45-65 anys) dels barris de Sta.Eugènia-Can Gibert.....	758
Annex 5. Guió de l'entrevista en profunditat als agents socials	769
Annex 5.1. Transcripció d'una entrevista a una agent social de Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord.....	775
Annex 5.2. Transcripció d'una entrevista a un agent social de Sta.Eugènia-Can Gibert	782
Annex 6. Guió de l'entrevista en profunditat a les persones experts	788
Annex 6.1. Exemple 1. Transcripció d'una entrevista a una persona experta	792
Annex 6.2. Exemple 2. Transcripció d'una entrevista a una persona experta	799
Annex 7. Mapes i fitxes de l'observació directa de l'apropiació, densitat i ús de les places 807	
Annex 7.1. Mapes i fitxes de l'observació directa de la Plaça Germans Sàbat	807
Annex 7.2. Mapes i fitxes de l'observació directa de la plaça davant l'Escola Taialà	826
Annex 7.3. Mapes i fitxes de l'observació directa de la Plaça Sta.Eugènia.....	853
Annex 7.4. Mapes i fitxes de l'observació directa de la Plaça Pere Calders	906
Annex 7.5. Recomppte de la densitat, apropiació i ús a les places observades.....	945
Annex 8. Transcripció de les observacions orals i de les impressions viscudes "in situ" a les places	953
Annex 8.1. Transcripció de les observacions orals i de les impressions viscudes a la Plaça Germans Sàbat	953
Annex 8.2. Transcripció de les observacions orals i de les impressions viscudes a la plaça de davant l'Escola Taialà	959
Annex 8.3. Transcripció de les observacions orals i de les impressions viscudes a la Plaça Sta. Eugènia	965
Annex 8.4. Transcripció de les observacions orals i de les impressions viscudes a la Plaça Pere Calders.....	973
Annex 9. Dietari dels encontres	980
Annex 9.1. Dietari dels encontres. Alguns exemples de Germans Sàbat-Taialà-Domeny	980
Annex 9.2. Dietari dels encontres. Alguns exemples de Sta.Eugènia-Can Gibert.....	981
Annex 10. Exemples de codificació amb l'Atlas-ti a partir de paraules codi.....	984

Annex 11. Dades relatives als infants que participen en la recerca	997
Annex 11.1. Dades dels infants de l'Escola Taialà	997
Annex 11.2. Dades relatives als infants de l'Escola Dalmau Carles.....	999
Annex 12. Materials elaborats i emprats per a la recerca amb els infants.....	1000
Annex 12.1. Enquesta als nens i nenes de cicle inicial.....	1000
Annex 12.2. Enquesta i petit qüestionari per cicle mitjà. Barri Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord.....	1001
Annex 12.3. Enquesta i petit qüestionari per cicle mitjà. Barri Sta.Eugènia-Can Gibert	1003
Annex 12.4. Enquesta i petit qüestionari per cicle superior. Barri Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord	1005
Annex 12.5. Enquesta i petit qüestionari per cicle superior. Barri Sta. Eugènia-Can Gibert	1007
Annex 12.6. Indicadors dels petits qüestionaris de cicle mitjà i cicle superior relacionats amb les idees força.....	1009
Annex 12.7. Exemple de plantilla emprada per al reconeixement de les fotografies dels espais públics del barri	1010
Annex 12.8. Carta de motivació per descriure el barri per a l'alumnat de sisè	1011
Annex 12.9. Plantilla per al dibuix de la plaça preferida	1013
Annex 13. Organització, gestió i buidatge de la informació recollida amb els infants de l'Escola Taialà (Barri Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord).....	1014
Annex 13.1. Buidatge de l'enquesta als nens i les nenes de cicle inicial. Escola Taialà	1014
Annex 13.2. Buidatge de l'enquesta i els petits qüestionaris als nens i les nenes de cicle mitjà. Escola Taialà	1017
Annex 13.3. Buidatge de l'enquesta i els petits qüestionaris als nens i les nenes de cicle superior. Escola Taialà.....	1026
Annex 13.4. Anàlisi dels resultats obtinguts en els qüestionaris de cicle mitjà i cicle superior en relació als conceptes força. Escola Taialà	1033
Annex 13.5. Cartes de l'alumnat de cicle superior explicant el barri de Germans Sàbat-Taialà-Domeny	1036
Annex 13.6. Anàlisi de les cartes de l'alumnat de cicle superior de l'Escola Taialà a partir dels conceptes força	1041
Annex 13.7. Classificació de les afirmacions de les cartes de l'Escola Taialà segons els conceptes força	1046
Annex 13.8. Fotografies del Barri Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord per identificar	1053

Annex 13.9. Buidatge de la identificació dels espais públics del barri. Barri Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord	1058
Annex 13.10. Il·lustracions de la plaça o espai públic preferit. Escola Taialà	1066
Annex 13.11. Descripció i anàlisi dels dibuixos dels nens i les nenes de l'Escola Taialà	1083
Annex 13.12. Taules amb recull d'indicadors per a la interpretació dels dibuixos dels infants de l'Escola Taialà	1097
Annex 14. Organització i gestió de la informació recollida amb els infants de l'Escola Josep Dalmau Carles (Barri Sta.Eugènia-Can Gibert)	1103
Annex 14.1. Buidatge de l'enquesta als infants de cycle inicial. Escola Dalmau Carles.....	1103
Annex 14.2. Buidatge de l'enquesta i els petits qüestionaris als nens i les nenes de cycle mitjà. Escola Dalmau Carles	1107
Annex 14.3. Buidatge de l'enquesta i els petits qüestionaris als nens i les nenes de cycle superior. Escola Dalmau Carles	1115
Annex 14.4. Anàlisi dels resultats obtinguts en els qüestionaris de cycle mitjà i cycle superior en relació als conceptes força. Escola Josep Dalmau Carles	1123
Annex 14.5. Cartes de l'alumnat de cycle superior explicant el barri de Sta.Eugènia-Can Gibert	1126
Annex 14.6. Anàlisi de les cartes de l'alumnat de cycle superior de l'Escola Dalmau Carles a partir dels conceptes força.....	1131
Annex 14.7. Classificació de les afirmacions de les cartes de l'Escola Dalmau Carles segons els conceptes força	1137
Annex 14.8. Fotografies del Barri Sta.Eugènia-Can Gibert per identificar	1141
Annex 14.9. Buidatge de la identificació dels espais públics del barri en les fotografies. Barri Sta.Eugènia-Can Gibert	1146
Annex 14.10. Il·lustracions de la plaça o espai públic preferit. Escola Dalmau Carles.....	1153
Annex 14.11. Descripció i anàlisi dels dibuixos de l'Escola Dalmau Carles	1175
Annex 14.12. Taules amb recull d'indicadors per a la interpretació dels dibuixos dels infants de l'Escola Taialà	1191
Annex 15. Materials elaborats i emprats per a la recerca amb la gent jove.....	1197
Annex 15.1. Preguntes per la webquest	1197
Annex 15.2. Nota amb l'adreça web donada als alumnes per participar	1200
Annex 15.3. Plantilla per la resposta ràpida "El teu lloc preferit"	1200
Annex 16. Organització, gestió i buidatge de la informació recollida amb la gent jove de l'Institut Carles Rahola (Barri Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord)	1201
Annex 16.1. Respostes obtingudes a la webquest.....	1201

Annex 16.2. Buidatge del lloc preferit del barri segons curs i gènere	1212
Annex 16.3. Informe de les sessions-assemblees a l’Institut Carles Rahola	1214
Annex 16.4. Conclusions en relació als conceptes força representades en format DAFO ..	1226
Annex 17. Organització, gestió i buidatge de la informació recollida amb la gent jove de l’Institut de Sta.Eugènia (Barri Sta.Eugènia-Can Gibert)	1229
Annex 17.1. Buidatge del lloc preferit del barri segons curs i gènere	1229
Annex 17.2. Informe de les sessions-assemblees a l’Institut Carles Rahola	1231
Annex 17.3. Conclusions en relació als conceptes força representades en format DAFO ..	1242
Annex 18. Material elaborat per a la recerca amb la gent gran.....	1246
Annex 18.1. Cartell de convocatòria per la conversa-assemblea amb la gent gran de Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord	1246
Annex 19. Buidatge de la informació recollida amb la gent gran del Barri Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord	1247
Annex 19.1. Observacions de la “conversa propera” al Casal de la Gent Gran.....	1247
Annex 19.2. Presentació dels resultats en format DAFO i conceptes força	1248
Annex 20. Buidatge de la informació recollida amb la gent gran del Barri Sta.Eugènia-Can Gibert.....	1252
Annex 20.1. Observacions de la “conversa propera” al Casal de la Gent Gran.....	1252
Annex 20.2. Presentació dels resultats en format DAFO i conceptes força	1253

**BLOC I. INTRODUCCIÓ,
FONAMENTACIÓ TEÒRICA I
CONTEXT DE LA RECERCA**

Capítol 1- Introducció general

1.1. Presentació

La investigació que es presenta té com a objectiu fonamental aprofundir en l'anàlisi geogràfica i explorar punts d'interrelació entre les actuacions urbanes en l'espai públic i les dinàmiques de la quotidianitat de les persones. La perspectiva de gènere amb un enfocament interseccional i una lectura intergeneracional és present de forma transversal en tota la recerca.

Els processos de canvi social, la dinàmica migratòria i la democratització que han transformat la configuració urbana de moltes de les ciutats de la societat catalana, també han tingut els seus efectes en la ciutat de Girona. És en els barris on es poden observar nítidament la materialització de les transformacions socials i econòmiques. És per aquest motiu, que la base de l'estudi està formada per cinc barris que es presenten agrupats en dos grans àmbits urbans de la ciutat de Girona. Ubicades a l'esquerra del riu Ter, el primer àmbit el conformen els barris de Germans Sàbat, Tialà i Domeny Nord; el segon, els barris de Santa Eugènia de Ter i Can Gibert del Pla. (*Veure mapa nº1. Àmbits d'estudi i terme municipal de Girona*). Cadascun d'aquests àmbits, formats per un conjunt de barris, presenta una entitat pròpia forjada pel fil de la història.

El treball concretament, vol fixar-se en les diferents trajectòries que han fet ambdós àmbits urbans de la ciutat tenint en compte les causes que van motivar la seva construcció i/o reconstrucció, tot analitzant-ne els seus efectes. L'estudi posa l'èmfasi en com les transformacions urbanístiques i l'espai públic que es configura a partir d'elles, afecten a la vida de les persones que habiten o resideixen als barris. És a dir, l'objectiu és observar la vida de les persones en relació a uns espais físics concrets; reflexionar sobre els factors que contribueixen a la millora de la qualitat de vida personal i col·lectiva; valorar l'impacte de la configuració urbana en

l'esdevenir de la vida en la ciutat, en l'apropiació i l'ús de l'espai i el sentit de pertinença valorant de forma significativa les diferències de gènere i els aspectes relatius a l'edat.

L'origen de la idea d'aquesta tesi es situa en el marc de la meva participació en el projecte de recerca "geografías, género y vida cotidiana. Intervenciones urbanas e integración social" dut a terme pel Grup d'Estudis de Gènere del Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona i dirigit per la Catedràtica Maria Dolors Garcia Ramon. L'objectiu del projecte era realitzar un estudi comparatiu i des d'una perspectiva de gènere, d'operacions urbanístiques que s'havien viscut en diferents ciutats catalanes. La meva investigació, centrada en la ciutat de Girona i dirigida per la Dra. Isabel Salamaña Serra, em va permetre apropar-me al tema dels espais públics i especialment endinsar-me en la seva lectura des d'una perspectiva de gènere. El resultat en va ser la memòria de recerca que portava per títol: *Les transformacions urbanístiques del barri del Mercadal de Girona: una lectura des de la geografia i el gènere.*

La meva vinculació amb l'UAB, que havia nascut com a becària de col·laboració a través de la Universitat de Girona i com a alumna de doctorat del Departament de Geografia, Història i Història de l'Art, s'ha mantingut des d'aleshores. La invitació per part del Grup de Gènere a col·laborar en el projecte d'elaboració del llibre "Espacios públicos, género y diversidad: geografías para unas ciudades inclusivas"¹ en el que es recullen bona part dels treballs fets sobre els espais públics en els darrers 10 anys pel grup de recerca, ha significat un motiu de joia personal perquè representa un pas més en la meva trajectòria investigadora i una ocasió especial per presentar la ciutat de Girona. L'article del llibre, elaborat conjuntament amb la

¹ **ESPACIOS PUBLICOS, GÉNERO Y DIVERSIDAD: GEOGRAFÍAS PARA UNAS CIUDADES INCLUSIVAS.** Editoras: Maria Dolors Garcia Ramon, Anna Ortiz Guitart y Maria Prats Ferret. Icaria , Barcelona, 2014

professora Salamaña versa “Leer el espacio público desde la experiencia de la ciudadanía. El barrio del Mercadal de la ciudad de Girona, un ejemplo”.

Aquest projecte d’investigació neix doncs, seguint el fil inicial del projecte de recerca de pensar i repensar la ciutat en i des de la complexitat, sempre atenent a les diferències de gènere. L’estudi s’obra a l’àmbit geogràfic més ample de la ciutat, a l’anàlisi dialogal i comparatiu de realitats quotidianes diverses en relació a l’espai urbà, cercant de fer especial atenció a les experiències de tots els col·lectius que significats per l’edat, la classe, el lloc de procedència i el gènere es troben en el barri.

1.2. Objectius generals i preguntes de recerca

1.2.1. Objectius generals

La investigació que es presenta té com a objectiu fonamental **aprofundir en l’anàlisi geogràfica i explorar punts d’interrelació entre les actuacions urbanes en l’espai públic i les dinàmiques de la quotidianitat de les persones. La perspectiva de gènere amb un enfocament interseccional i una lectura intergeneracional és present de forma transversal en tota la recerca.** Aquest objectiu general, es pot desglossar en tres objectius específics que ajuden a la concreció de la recerca.

1-El primer propòsit és fer una aproximació als motius que porten a la construcció o reconstrucció dels barris que s’estudien, i observar-ne la trajectòria urbana i social que han seguit. Els barris de Sta.Eugènia de Ter i Can Gibert del Pla han assumit un elevat nombre de població nouvinguda extracomunitària en els darrers vint anys, a diferència del que ha succeït en els barris de Germans Sàbat, Taialà i Domeny Nord. Essent dos àmbits amb uns orígens sociodemogràfics i urbanístics relativament similars, actualment presenten característiques poblacionals i paisatgístiques força diferents. Es tracta doncs de veure, quin tipus d’interrelacions s’han establert entre la configuració urbana i el panorama social.

2-El segon objectiu pretén investigar quins conceptes i estratègies d'ordenació urbana tenen un impacte real en relació als conceptes d'exclusió/inclusió social i de gènere, de cohesió veïnal i d'identificació socioespacial, com a principals nexes d'interès. És a dir, que vol descobrir com ha incidit l'ordenació i la qualitat dels espais públics en la llibertat de moviment, en l'apropiació i ús d'aquests espais, en la millora de les condicions de vida i en el grau de complexitat social i funcional que han introduït.

3-El tercer objectiu és recollir i aportar l'experiència quotidiana de les persones que habiten en el barri (nens i nenes, gent jove, homes i dones adultes, persones grans) per entendre els processos de desenvolupament i de canvi urbà. A la vegada aquests canvis també poden ajudar a explicar algunes formes concretes de les relacions de gènere que s'estableixen en les relacions específiques d'espai i temps.

Més enllà d'aquests objectius generals, el treball cerca d'ajudar en la reflexió de com bastir ciutats convivencials i amables, on es pugui créixer, viure i ser feliç. Espero doncs, amb aquesta tesi, contribuir als estudis de geografia i gènere a nivell general, i més concretament als que relacionen la geografia amb el cicle de la vida.

1.2.2. Preguntes de recerca

Les preguntes de recerca es plantegen a partir de tres grans eixos d'anàlisi que van d'acord amb l'estructura d'aquesta tesi i que de forma transversal amaren tota la investigació. El primer i el segon eix giren a l'entorn de l'emmarcament teòric i l'enfoc metodològic, respectivament, que cal contemplar quan es desplega un treball d'investigació amb un cert grau d'envergadura, com és una tesi doctoral i que en la que es llegeix representa una part molt significativa de la recerca. Es tracta de dos eixos que s'obren a la reflexió de qüestions sobre la mateixa tasca investigadora que una tesi amb un marcat enfoc metodològic qualitatiu exigeix de fer. El tercer eix és el que pròpiament s'alinea amb l'objectiu principal que motiva la tesi. És per

aquesta raó que en aquest darrer eix s'hi concentren la majoria de les preguntes de recerca.

Eix 1. Interrogants a l'entorn de l'emmarcament teòric

Tot treball d'investigació s'inicia amb un emmarcament teòric. Certament es pot afirmar que fer un estat de la qüestió d'un tema, és a dir, desplegar un *corpus teòric*, ajuda a conèixer sobre quins aspectes relacionats amb l'objecte d'estudi ja s'han treballat, què han dit persones expertes sobre el tema en el que hom es vol endinsar. Permet explorar nous temes i posar llum sobre qüestions clàssiques. Facilita definir conceptes, posar ordre. Ara bé, davant de qualsevol investigació de l'àmbit de les ciències socials és possible fer aquest emmarcament només des d'una disciplina, sense que en restin moltes llacunes? És a dir, és possible l'estudi de la vida quotidiana en l'espai urbà, només des de l'òptica de la geografia humana? I si fins i tot si hi afegim de gènere, i de la infància, i del cicle de vida...? L'anàlisi de les interrelacions del fet físic i de l'humà que cerca la geografia comprèn en sí mateixa un extra de complexitat molt gran, pel fet que cadascuna d'aquestes realitats, la física i la humana, estan essent estudiades contínuament i en paral·lel per moltes altres disciplines. El tema objecte de la recerca que s'inicia és altament interdisciplinar, si bé es contextualitzarà en el marc principalment de la geografia humana. Amb tot, a voltes, es tindran en compte aportacions d'altres camps d'investigacions socials afins.

- Fins a quin punt serà suficient perquè els resultats de la recerca puguin ser una veritable contribució, i puguin ajudar en l'avenç de diferents àrees de recerca de les ciències socials a nivell general, o de la geografia en particular? Forma part de les limitacions de la recerca, la impossibilitat d'abastar una mirada global interdisciplinar i completa de l'objecte d'estudi?

Eix 2. Consideracions a l'entorn d'una metodologia per a l'apropament a l'experiència humana

Amb la voluntat de donar compliment als objectius fixats en la recerca s'orienta l'enfoc metodològic. Copsar l'experiència humana en relació a l'espai on aquesta es desplega planteja la metodologia com un repte. Les vivències quotidianes són tant íntimes com úniques, per tota l'amalgama d'emocions i sentiments que s'hi recullen. És per aquesta raó que parteixo del supòsit que la metodologia m'hi aproparà, però mai em permetrà tenir una mirada completa d'una vivència. Ara bé, hi ha un enfoc metodològic més òptim que un altre per apropar-se a l'anàlisi de l'actuació humana? Les persones estan conformades per la coincidència de diverses realitats d'edat, sexe, classe, grup d'origen, lloc on viuen, experiències... és a dir que viuen sempre en una situació d'intersecció. S'entén doncs, i aquesta tesi parteix del principi que una mirada integral que s'apropi a la complexitat de les realitats de les persones només és possible des d'una perspectiva interseccional. És a dir, que en tot anàlisi caldrà projectar una mirada prou ampla per entendre que allò que s'afirma d'un col·lectiu o d'un grup concret, presenta alhora tants matisos com persones el formen.

Amb la finalitat de realitzar una lectura de la quotidianitat ciutadana de la vida urbana el més completa possible, s'empra al llarg de la recerca una pluralitat de mètodes i tècniques diverses. Aquest fet serà un motiu de reflexió important durant la investigació i es cercarà de donar resposta a la pregunta que segueix:

- És imprescindible per donar a la recerca un enfoc interseccional, una metodologia qualitativa que contempli l'ús d'una multiplicitat de tècniques i mètodes diversos adequades a cadascun dels col·lectius que per raó d'edat es contempen?

Eix 3. Interrelació entre les actuacions urbanes en l'espai públic i les dinàmiques de la quotidianitat de les persones

Estudiar com l'acció humana condiciona l'espai i com a la vegada l'espai condiciona l'acció humana, és un repte que demana com mínim l'intent de projectar una mirada calidoscòpica. És per aquesta raó, que l'apropament a les actuacions urbanes en l'espai públic i les dinàmiques de la quotidianitat de les persones es planteja des de quatre perspectives interrelacionades al llarg de tot l'estudi:

a) L'espai urbà com a espai públic de convivència i relació

Les actuacions urbanes poden, sens dubte contribuir a generar benestar o malestar a les persones. L'espai públic és un espai de relació, de convivència, en funció de les persones homes i les dones, dels nens i les nenes que hi ha en un barri es construeix un teixit urbà determinat. L'entorn urbà esdevé essencial per afavorir la cohesió social i s'entén que assoleix un grau elevat d'èxit sempre que pugui donar resposta a nivell de les necessitats humanes que es concreten en els termes de seguretat, sociabilitat, autonomia, identitat, accessibilitat, qualitat i multifuncionalitat. Els efectes de la globalització i especialment les dinàmiques migratòries viscudes aquests darrers vint anys ha tingut repercussions importants en la vida de les ciutats.

- Com s'han viscut en els barris que s'estudien i més concretament en l'espai públic, els efectes de la globalització i els fluxos de la immigració? Quina capacitat de resposta tenen els barris davant els nous reptes que es plantegen?
- De quina manera les actuacions urbanes en l'espai públic poden ser elements clau per afavorir la cohesió social? A quin nivell les transformacions urbanes que s'han donat en els barris han incidit en la socialització dels diferents col·lectius que hi viuen?

- Fins a quin punt el disseny o la configuració urbana dels espais públics determina o influencia en l'ús de l'espai públic? Què és imprescindible en la ciutat, en el barri com a entitat urbana menor, per assegurar qualitat de vida i benestar col·lectiu?
- De quina manera les dimensions de gènere, identitat, edat, ètnia, cultura i classe social condiciona els usos i les percepcions de l'espai públic? Fins a quin punt condicionen les presències o les absències en els espais públics?
- Compleixen les places (Germans Sàbat, Escola Taialà, de Sta.Eugènia i Pere Calders) les funcions relacionals pròpies d'un espai públic dins el barri?

b) L'espai públic com a espai viscut

Les pràctiques espacials específiques de cada persona té a veure amb la representació mental que es fa de l'espai, és a dir en com el percep i el concep. És per aquest motiu que no es pot dissociar l'experiència concreta de les persones de l'apropiació subjectiva que fan de l'espai. El sentit de pertinença anirà relacionat amb l'arrelament al barri i la implicació en la seva vida comunitària així com en la seva defensa com a espais amigables, segurs i agradables per viure-hi.

- Han contribuït les transformacions urbanes a crear sentiment de pertinença i/o apropiació de l'espai per part de la ciutadania? S'observen diferències en relació a la representació de l'espai entre les persones novingudes i les assentades durant més temps en els barris?
- Com ha afectat el fenomen de la globalització i la dinàmica migratòria en la construcció del sentiment de pertinença en les poblacions establertes de més temps en el barri?

- Fins a quin punt els usos de l'espai públic condicionen l'apropiació de l'espai? Quins altres factors incideixen en la creació del sentit de pertinença? Quina força tenen en aquest procés?
- Quina és la relació entre participació ciutadana en el procés de planificació de l'espai i l'apropiació, ús i representació posterior d'aquest?

c) La vivència de l'espai públic des d'una dimensió intergeneracional?

La planificació de les ciutats ha estat des de sempre orientada a la vida adulta. Les necessitats dels infants, dels nens i les nenes, dels i les joves i d'una forma més concreta de les persones grans, han quedat al marge del planejament urbà. El grau de desenvolupament d'una ciutat ve determinat per la capacitat que té d'atendre a les necessitats dels diferents col·lectius que la integren i la convivència dels mateixos en els espais públics. La importància de la participació dels diferents grups d'edats en els processos de construcció de la ciutat és essencial per poder atendre a la complexitat de la convivència comunitària.

- S'ha comptat en el transcurs dels diferents planejaments urbans amb la presència de persones de diferents edats, a fi de recollir les seves experiències i necessitats com a col·lectiu?
- Quines característiques generals té la vida quotidiana en els espais públics en relació a l'edat? Com evoluciona la percepció i l'ús de l'espai al llarg del cicle vital? La mirada dels adults influencia en l'ús i la percepció del l'espai públic per part dels infants i dels joves?
- De quina manera la trajectòria urbana dels barris ha significat un avanç per garantir els drets dels infants i de la gent gran? Quines noves realitats s'han incorporat arran de la globalització, especialment a nivell de seguretat, autonomia i lleure?

d) Mirada de l'espai públic des d'una perspectiva de gènere

Tradicionalment la ciutat ha estat construïda sota la perspectiva de l'home blanc, culte i econòmicament estable, ignorant les necessitats d'altres col·lectius socials. La incorporació de la perspectiva de gènere en els estudi i en les actuacions urbanes es fa amb l'objectiu de cercar la inclusivitat; és a dir, de dissenyar l'espai urbà de manera que integri les necessitats de tots els grups socials sense distinció per raó de gènere. La incorporació de les dones en els processos de planificació aporta riquesa i obertura a d'altres formes d'ús i percepció de l'espai públic.

- En les diferents etapes del planejament i la construcció urbana que s'han viscut en els barris, s'ha tingut en compte la perspectiva de gènere? Com s'ha donat la participació de les dones?
- Aquestes ordenacions han afectat de manera diferent en la vida dels homes i de les dones? Quines pràctiques diferents podem observar atenent a les variables d'edat entre d'altres?
- S'observen diferències de gènere en l'ús, l'apropiació i la percepció dels espais públics? Són significatives en els diferents col·lectius que per raó d'edat s'estudien?

1.3. Estructura del treball de recerca

El treball de recerca està format per vuit capítols que s'agrupen en tres grans blocs. En el bloc I s'hi recullen els tres primers capítols. El capítol 1 és aquesta introducció general on s'exposen els objectius de l'estudi i les preguntes de recerca, a partir de les quals s'organitza la investigació i l'estructura del treball.

El capítol 2 comprèn el marc teòric; al llarg del qual s'interrelacionen bàsicament quatre conceptes: ciutat, espai públic, gènere i etapes de la vida. Aquest marc teòric

s'inicia amb un breu estat de la qüestió dels espais públics en les ciutats des d'una perspectiva de gènere, considerant sobretot la situació de les dones i la seva contribució al llarg de la història. Contempla una consideració de l'evolució dels espais públics, s'analitzen a grans trets les funcions socials d'aquests espais de la ciutat i es fa una revisió prou detallada de l'evolució del pensament feminista entorn de l'espai urbà i de la participació de les dones en aquest. El capítol continua amb una revisió de les principals aportacions teòriques a l'entorn de la infància i l'espai públic. Prenen una especial rellevància els temes dels espais de joc, de l'ús dels temps dels infants, així com dels viatges escolars. Seguidament es fa una petita incursió a la recerca realitzada en l'àmbit de la geografia de la gent jove, que ha contemplat de forma específica el factor de gènere. La darrera part d'aquest capítol ressegueix alguns dels principals temes recercats a l'entorn de la vida a la ciutat en l'etapa de la vellesa.

El capítol 3 ens apropa als dos àmbits o sectors geogràfics que són objecte de la recerca. D'una banda el conjunt de barris Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord i per l'altra, Santa Eugènia de Ter i Can Gibert del Pla. L'evolució de la ciutat de Girona ha estat fortament relacionada amb els diferents fluxos migratoris que han anat arribant a Catalunya i a la resta de l'Estat Espanyol. L'arribada a Girona de persones procedents d'arreu del territori espanyol durant els anys 1950-1960, i d'origen extracomunitari a partir dels anys 90 ha generat profundes transformacions urbanes i socials a la ciutat. Amb perspectiva històrica, ens trobem davant de dos sectors que si bé neixen fruit de la dinàmica migratòria amb pocs anys de diferència i partir d'una població amb unes característiques socials molt similars, s'han acabat configurant com dos barris ben diferents. El capítol comença fent un breu repàs a la trajectòria històrica del naixement de cadascun dels barris fins a l'actualitat, i s'acompanya d'una descripció geogràfica i sociodemogràfica de les àrees d'estudi. Dins d'aquest apartat té un paper molt important la descripció acurada de les places que són

objecte específic de la recerca, així com altres espais públics que val la pena prendre en consideració per a la informació complementària que poden aportar.

El bloc II es centra en la metodologia que s'ha seguit en la recerca i es presenta dividit en els capítols quart i cinquè. En el capítol 4 es fa un emmarcament teòric de la recerca. Es comença justificant l'acostament qualitatiu emprat i la seva relació amb la geografia feminista. A continuació s'argumenta la importància de fer una lectura interseccional, (tenint en compte els factors de gènere, edat, classe social i ètnia), a l'hora de fer una anàlisi social de l'entorn urbà. També es puntualitza la consideració de les assumpcions personals de la recercadora, i l'ús d'un seguit de conceptes força com a punt de partença en la recerca. En el capítol 5 es descriu el treball de camp realitzat. La metodologia de la investigació és diversa, amb l'objectiu d'apropar-se als llenguatges i a les formes d'expressió que són més pròpies de cada col·lectiu per raons d'edat. Un gruix molt important de la recerca es basa sobretot en la realització d'entrevistes informatives i en profunditat, i en l'elaboració de material vinculat a l'observació directa. Aquestes entrevistes han estat realitzades a un grup prou variat de persones vinculades al barri: residents, agents socials, experts i usuaris de les places. Per a la recerca amb els infants s'ha fet ús de materials o recursos més interactius i participatius com ara realització de dibuixos, reconeixement de fotografies, compleció de qüestionaris i la redacció d'una carta. Amb la gent jove i la gent gran s'ha optat per dinàmiques socials, com ara les assemblees i els grups focals. La consideració de l'experiència personal de les persones entrevistades i de totes les que han col·laborat en la recerca, grans i petites, té al llarg del treball una importància cabdal per a comprendre la interacció entre les persones i el medi.

El bloc III comprèn els capítols sisè i setè. El capítol 6 és possiblement el més important, perquè en ell es porta a terme el buidatge i l'anàlisi de tota la recerca realitzada. El capítol es divideix en sis subapartats cercant especialment un

enquadrament clarificador: es comença per analitzar la mobilitat i l'accessibilitat en els barris, tenint en compte la seva relació amb la resta de la ciutat. Tot seguit, la investigació es centra en un estudi més detallat de les places dels barris com a espais de convivència i d'intercanvi social. Havent-se examinat la densitat, l'ús i l'apropiació que ha tingut lloc a les places, es presenten els resultats de la recerca realitzada amb els nens i les nenes per continuar observant els usos i les percepcions de l'espai urbà per part de la gent jove i la gent gran. A continuació es fa atenció a l'ús dels equipaments culturals, socials i el comerç, que es consideren especialment com a espais de cohesió social, i a partir dels quals es pot fomentar el sentit de pertinença al barri. Seguidament, s'observa la vida associativa, la participació ciutadana i la tasca d'integració social que es realitza, per acabar posant el focus d'atenció en el sentit de pertinença així com amb la identificació amb els espais públics dels barris. Al llarg d'aquest capítol hi ha la voluntat explícita de relacionar els diferents resultats obtinguts de la recerca amb cada col·lectiu, a fi de fer plenament efectiva una lectura interseccional de la vida dels barris. És a dir, llegir la vida quotidiana relligant l'amalgama de factors i situacions que hi coincideixen, a fi de tenir-ne una visió que si bé és més complexa també és més completa. Amb aquesta mateixa intenció no s'ha fet un buidatge de resultats diferenciat per barris, sinó que s'han establert ponts de diàleg entre la diversitat de realitats observades. Cal anotar que, donades casuístiques específiques entorn de determinats temes, s'ha considerat fer apartats singulars per cada sector. El capítol tanca amb un apartat de discussió. S'hi exposen idees i qüestions per pensar i a partir de les quals poder fer diàleg. L'objectiu és apuntar breument algunes reflexions que es considera que poden ser útils de cares a possibles noves recerques.

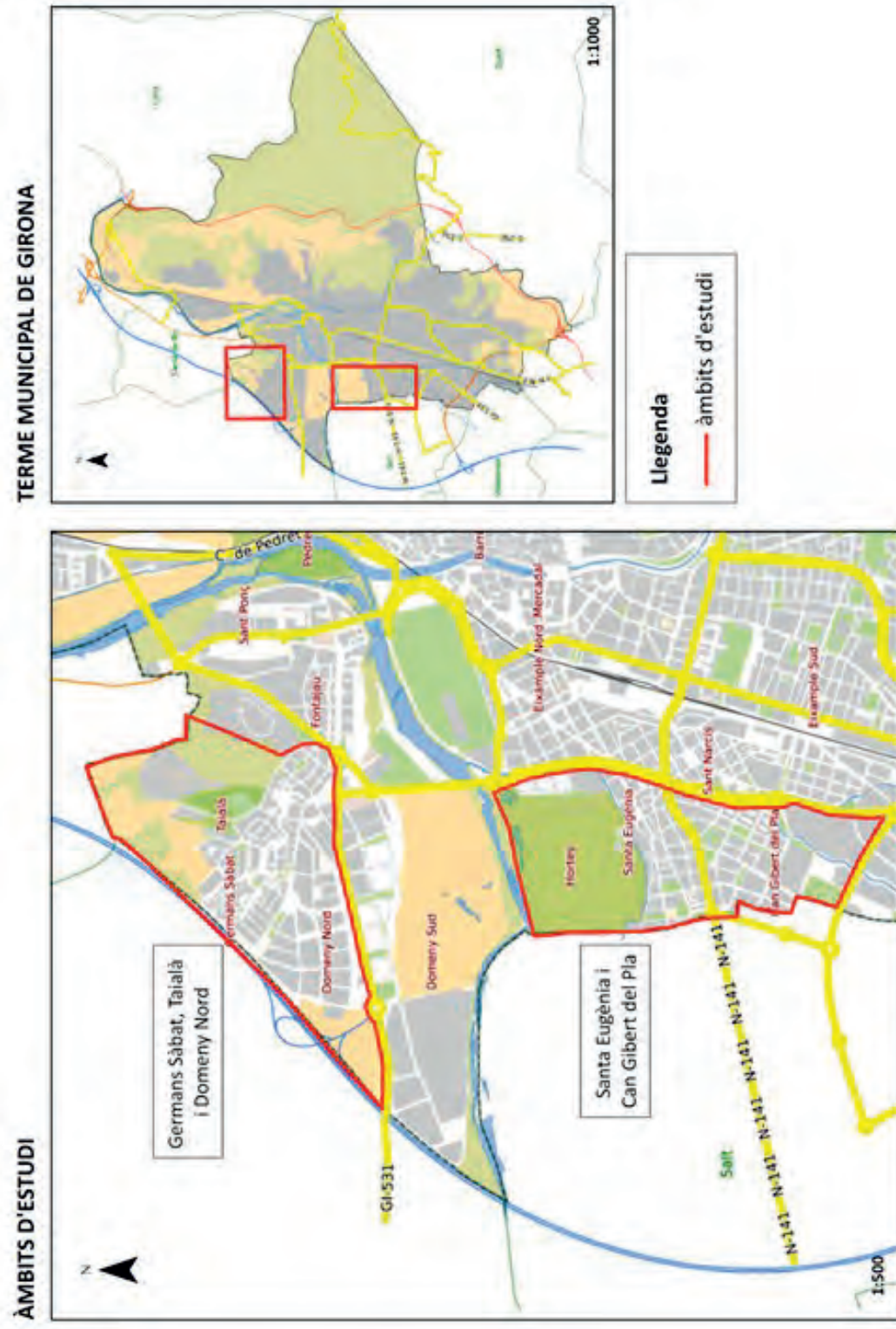
En el capítol 7 es presenten les conclusions generals de l'estudi amb l'objectiu de donar resposta a les preguntes de recerca. És per aquest motiu que les conclusions es troben organitzades seguint l'ordre en que s'han presentat els tres grans eixos d'anàlisi. En primer lloc es reflexiona sobre la importància d'un marc teòric complet i interdisciplinar en el context d'una tesi interseccional. A continuació es discorre a

l'entorn de la metodologia. La pretensió d'apropar-se a l'experiència de vida de persones en diferents moments del cicle vital, ha promogut l'ús de nombrosos mètodes i activitats de recerca. La rellevància que adquireix doncs, la metodologia d'investigació, ha generat un apunt de conclusions sobre aspectes de caire metodològic, en el que s'hi descriuen aprenentatges, observacions i reptes a considerar quan es fa recerca amb col·lectius de diferents edats. En tercer lloc, però no per això menys important, s'aborden les preguntes que formen el cos principal de la recerca i que s'estructuren sobre quatre línies d'investigació que estan constantment interrelacionades: l'espai urbà com a espai públic i de convivència, l'espai públic com a espai viscut, la vivència de l'espai públic des d'una dimensió intergeneracional i l'espai públic des d'una lectura de gènere. El capítol es clausura amb unes breus conclusions finals, que són sobretot un convida a la reflexió.

En el darrer capítol s'hi recull i es referencia la bibliografia i la webgrafia emprada, així com totes les fonts documentals consultades. A més, en un annex adjunt s'inclou tot el material complementari al treball de recerca, com ara algunes transcripcions d'entrevistes realitzades, els mapes i les fitxes resultants de l'observació sobre el treball de camp, dades i taules que corresponen als gràfics que es localitzen dins el text, els dibuixos dels infants, els DAFOS's elaborats a partir de les assemblees i els grups focals, i les fitxes descriptives de cadascuna de les persones entrevistades entre d'altres.

Espero que el conjunt del treball resulti útil per a properes aproximacions als barris de Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord, Sta.Eugènia i Can Gibert, com a objecte d'estudi geogràfic, i evidenciï que una lectura interseccional, i amb perspectiva de gènere especialment, és essencial per a la comprensió de les transformacions urbanes dels nostres barris i de la vida que s'hi festeja.

Mapa 1 - Àmbits d'estudi i ubicació dins el terme municipal de Girona

Font: Elaboració pròpia a partir de cartografia cedida per l'Ajuntament de Girona

Capítol 2- Marc teòric. Ciutat, espai públic, gènere i etapes de la vida

“De las ciudades, el que más m’agrada
són los carrers, las places,
la gent que passa davant
meu y que probablemente
no veuré mai més,
l’aventura breu y maravillosa como un foc
d’encenalls, los restaurants,
els cafés y las llibrerías.
En un mot: tot alló que es
dispersió, joc intuitiu,
fantasia y realitat”.

Josep Pla. Cartes de lluny. Pròleg de 1927

2.1. Transformació de la ciutat i evolució dels espais públics

La ciutat és el reflex de la història d’unes vides, d’unes cultures, d’uns pensaments, d’unes formes d’organitzar-se comunitàriament i d’uns sentiments que es van succeint: com les persones, les ciutats també tenen vida pròpia. La ciutat és com afirma Borja (2013, 102) el lloc on “la societat se escenifica, es representa a si mateixa, es mostra com una col·lectivitat que conviu²”. És per aquest motiu que en passar d’un carrer a l’altre, és possible descobrir-hi els canvis en l’esdevenir de la vida humana. Tort (2010) afirma, en aquest sentit, que la toponímia o els noms de molts dels carrers ens apropen a la història dels barris o de cadascun dels indrets de la ciutat, convertint-se en un llenguatge més de territori. En aquest capítol es presenta una revisió de l’evolució dels espais públics a la ciutat a través del procés històric de les ciutats i societats que hi ha hagut a Europa des de la Grècia antiga fins a l’inici de la modernitat. Mostraré com segons les cultures i els governs que hi ha hagut en cada moment, s’han concebut de maneres diferents els espais públics, i

² Traducció personal de l’original.

com ha anat canviant la forma en que la ciutadania s'hi ha relacionat. S'hi introdueix la perspectiva de gènere, perquè interessa fer un incís especial en el rol urbà social que en cada moment adquireix la dona en relació a aquests espais.

Cal dir, no obstant això, abans d'entrar en matèria, que si bé podem trobar molta literatura sobre l'evolució de la història humana i de l'assentament a les ciutats, més aviat és escassa en relació als espais públics i podríem dir que inexistent quan es tracta des d'una perspectiva de gènere. Potser és, perquè com diu David M. Scharps (1979, 1) "la història és una invenció dels homes" i les dones que són l'altra meitat de la societat n'han quedat al marge. Caldrà remetre'ns, doncs, a d'altres disciplines perquè ens acostin a la situació de la dona a la societat i ens permetin copsar una mica la realitat del gènere dins la ciutat i els seus espais públics. Aquest és un capítol que vaig treballar i redactar per a la memòria de recerca. Donada la seva actualitat i validesa he considerat oportú tenir-lo en compte a l'iniciar el capítol del marc teòric, és doncs un bon punt de partença.

2.1.1. La ciutat antiga: l'àgora i el fòrum com a espais d'exclusió

Podríem dir que la ciutat grega és la primera on el desenvolupament de la democràcia es reflexa en l'assentament urbà, ja que, a part dels temples, que són el símbol del món espiritual i de l'orgull de la creació artística, comencen a aparèixer edificis dedicats al bé comú i al desenvolupament de la democràcia. Aquests edificis s'ubiquen normalment al voltant de l'àgora o de la plaça pública, que és on originàriament s'hi celebrava el mercat i que més endavant acaba transformant-se en el centre polític de la ciutat. "Per als Grecs, l'espai cívic de la política estava situat en una posició cèntrica. Els afers públics estaven tractats *es meson* or *en mesoi* ("cap a" o "dins de") literalment i metafòricament, doncs, al cor de la comunitat"(Cartledge, 2000, 12). Al costat de l'àgora hi trobem la *stoa*, "construcció formada per dos pòrtics d'un o dos nivells que servien per la vida de relació i pel comerç. (...) A part d'aquests elements polítics/administratius/econòmics que

formaven el centre de la ciutat, establint el que avui anomenem centre cívic, hi havia, dins la ciutat grega, un altre factor important: el relacionat amb la diversió, que va donar lloc a la construcció de teatres a l'aire lliure i estadis pels jocs olímpics” (Chueca, 2000, 52).

A la polis es tracten temes que tenen a veure amb la ciutadania, però en aquests temes només hi tenen cabuda els homes. Ens trobem així amb l'aparent paradoxa que el primer espai on s'esbossa la democràcia s'imposen unes restriccions a la ciutadania per motiu de la seva edat i, especialment, del seu sexe. A la polis grega les dones no tenien càrrec de ciutadanes, ni vot en l'àgora, i existien només com a part de l'ordenament domèstic: aquí comença a establir-se la gran diferenciació en l'ús de l'espai públic a Occident, que es basa en la restricció de les dones a l'espai familiar (com a mullers o com a esclaves), mentre l'àgora i la *stoa*, espais d'actuació pública i política, són ocupats exclusivament pels homes. Tal com va dir Lallier (1875,12), “les dones atenenques (...) tenen una vida obscura, amagades en el retir del gineceu, i que semblen omplir enterament amb les preocupacions uniformes de l'administració domèstica, (mentre que) els ciutadans estaven constantment atrets fora de casa per els seus afers i els seus plaers. La vida política, molt activa, no els permetia quedar-se a l'interior, en companyia de les seves dones i fills.”

La dona grega no disposa mai d'ella mateixa. El pare, el germà, l'avi patern tenen el dret de donar-la en matrimoni amb qui ells vulguin. El lloc de la dona grega, doncs, era la casa i la família: la producció de la roba, preparar el menjar, tenir cura dels fills, i, sobretot, supervisar l'organització dels esclaus i criats. Que una dona es fes gran sense casar-se era una de les pitjors coses que li podia passar. Ara bé: al llarg de tot el període clàssic, abans i fins i tot durant la dominació romana, hi havia uns espais on la dona pot ser alhora espectadora i protagonista: em refereixo als temples; no tots, però sí els dedicats a Artemisa o a Demèter. En ocasions es tractava fins i tot de celebracions rituals organitzades per sacerdotesses o ordres religioses

exclusivament femenines, de les quals els homes podien ser-ne simplement espectadors o fins i tot quedar-ne exclosos. Tal i com diu Cartledge (2000, 14 citant Bruil, 1992)

“la capacitat de progrés de la ciutat grega depenia crucialment del fet que els mortals mantinguessin les relacions adequades amb les divinitats, i això requeria la participació de les dones en els actes públics religiosos, fins i tot actuant com a altes sacerdotesses, igual que ho feien els ciutadans masculins; el calendari religiós de totes les ciutats gregues incloïa el festival de la *thesmophoria* dedicat a Demèter, i aquest estava circumscrit només a les dones”

Ens trobem, doncs, amb una doble dinàmica que s’anirà repetint en diversos moments de la civilització Occidental: els àmbits públics de poder i de participació en la vida ciutadana estan vedats a les dones, mentre que es multipliquen, també a nivell públic, les imatges i icones femenines, que remetent a l’àmbit de les divinitats i del sagrat. Les dones també podien accedir al teatre com a espectadores, o als jocs i tornejos, però sempre sota la supervisió masculina; a la polis, el concepte de plena ciutadania els és inaccessible, i per tant els queda restringit també l’ús ple de l’espai públic.

L’objectiu que va perseguir sempre l’imperi va ser difondre la romanització, i la ciutat es va utilitzar com a principal objectiu perquè això fos possible. Segons Chueca (2000, 59), “des del punt de vista urbanístic, les ciutats de l’Imperi Romà van ser hereteres de les hel·lenístiques, de les que van prendre tots els seus refinaments tècnics: clavegueram, circulació de l’aigua, aigua corrent, banys, paviment, servei d’incendi, mercats, etc.” i és que el poble romà era sobretot pràctic i organitzador, sense que això impedisís l’establiment d’una rica cultura artística i literària, també en part heretada de l’hel·lenisme. Si bé tota la cultura llatina és un exemple d’aquesta esplendor, un dels llocs més significatius és el fòrum, que ve a ser “l’espai públic per excel·lència de la ciutat romana, com l’àgora ho havia estat pels grecs” (Hernández-Cross, 2001, 46). Hi trobem el mateix tipus d’exclusió que he indicat en referència a l’àgora grega: l’absència de les dones a qualsevol nivell de decisió política o d’importància institucional.

Ara bé: el dret romà introdueix també la possibilitat significativa que les dones siguin propietàries titulars de cases urbanes o rurals, o de terrenys de conreu. Això és una conseqüència directa de l'evolució de les lleis, que cap a l'imperi d'August (al segle 0) s'ha basat de manera sistemàtica en la imposició de fracturar les herències entre fills i filles, per tal d'evitar una concentració de poder excessiva en mans dels patricis. D'aquesta manera, i tenint en compte el fet que els ciutadans mascles tendien a viure menys, es va donant una creixent pressió i influència de les dones en la societat romana, si bé això no vol dir que puguin arribar a ocupar càrrecs polítics ni esdevenir senadores o representants locals. Però sí que s'observa la seva influència creixent en les arts i en la cultura, de manera molt superior a com això havia estat possible en la civilització grega.

Però és important que es doni aquesta progressió en el poder econòmic de la dona, perquè, tal i com ha explicat Seala (1989, 64-66), aquesta implica una participació indirecta en la constitució de l'espai públic: les dones poden fomentar les arts com ara l'escultura o l'arquitectura, o poden contribuir econòmicament a la vida religiosa o fins i tot als espectacles. Pel que fa a presència pública real, el seu paper és encara d'espectadores, o bé de participants secundàries sense poder real. Al mateix temps, ens les podem trobar en el mercat o en el món del comerç, però convé tenir en compte que les dones que circularien pels mercats o places de l'Imperi Romà rarament serien les mestresses de la casa, sinó les criades o esclaves. La dona té, doncs, una presència limitada en l'espai públic: al llarg de tota l'època clàssica se la veu fent-ne un ús actiu, però només en rols i en situacions que no impliquen una presa de decisions reals, o que queden allunyats dels espais de poder. En els espais públics que compleixen una funció política, l'exclusió de la dona és completa, per bé que es pugui notar la seva influència i presència en diversos àmbits religiosos.

2.1.2. La ciutat medieval: muralla, església i mercat

La caiguda de l'Imperi Romà i, com a conseqüència, la de les seves institucions, fa que mica en mica les antigues *civitates* romanes desapareixen o canvii la fisonomia: "la població es dissemina per tota l'àrea rural, deixant d'estar agrupada en grans concentracions urbanes. Aquest fet és potser un dels més importants per entendre tot el que serà l'Edat Mitjana i essencial per comprendre el seu procés urbà"(Chueca 2000, 88). El règim del feudalisme que s'instal·la a tot Europa és bàsicament agrícola; el fet que el senyor feudal tingui poder absolut sobre el camp, els seus recursos i les persones que el treballen, provoca que el comerç, que fins llavors havia jugat un paper important en l'economia de les ciutats clàssiques, es redueixi notablement. Així doncs, el caràcter agrari que adquireix l'economia medieval fa canviar el paisatge que fins llavors es coneixia. Les ciutats i el món urbà entren en decadència i sorgeix una nova forma d'organització a partir de l'agrupació d'unes quantes cases i camps al voltant. Edith Ennen (1989,159) descriu de la següent manera el paisatge medieval: "regions amb granges aïllades i petites agrupacions de cases, contrastant amb regions on es donen establiments en pobles; les formes d'aquestes estructures són tan diverses com els tipus de cases". Neix, en definitiva, el que coneixem com a "poble", tot i que "l'estructura d'aquests pobles és inestable i es modifica constantment, perquè en realitat estaven constituïts per cèl·lules individualitzades, cadascuna de les quals era l'heretat del pagès amb el seu habitatge i les seves dependències, i que canviaven de generació en generació..." (Hernández-Cross 2001, 49). L'organització dins el poble és comunal, i amb una estreta dependència entre les famílies que hi viuen. Comparteixen les pastures, els recursos per treballar la terra i col·laboren conjuntament quan s'ha de construir una casa.

Però el tret més important de la societat medieval és la seva religiositat, que implica una forta presència de l'església en l'organització de la vida urbana. "Hi havia pocs pobles sense església, i no hi havia població, per petita que fos, que no pertanyés a una parròquia. (...) L'església era el centre comú, l'únic lloc de reunió on el diumenge

es congregava tota la comunitat” (Hernández-Cross, 2001, 50 citant Pounds, 1992, 160 i 162). Però l’església, també era un ambient on l’espai estava demarcat, amb separació clara d’homes i dones i restricció absoluta d’aquestes a una posició passiva. Tot i així, en els pobles petits, propers a monestirs ocupats per dones, sí que es pot parlar d’un paper actiu d’aquestes en la vida social i l’espai públic, donat que el monestir podia ser un proveïdor important d’aliments per al mercat local i per als senyors feudals de la zona. I en els casos en què la comunitat de dones del monestir fos directament propietària del territori, es podria començar a parlar d’una base de poder minúscula, però significativament femenina, que estaria al darrera de tota la vida comunal i de l’organització corresponent de l’espai públic.

La ciutat medieval, que sovint se’ns apareix emmurallada, és símbol del treball conjunt dels homes per protegir-se. Les muralles són la primera construcció que aixequen els homes, i per tant podríem considerar-les com a espai públic pel que suposen de bé comú en la defensa d’un poble i com a celebració d’actes socials. Pel que sembla, en un principi a l’interior de les muralles només s’hi anava per celebrar cerimònies religioses o assemblees, o per a buscar-hi refugi en períodes de guerra. De mica en mica, però, s’hi van anar establint les administracions, els artesans i comerciants, i, tal com diu Pirenne (1925, 58), “amb la marxa de la civilització, l’animació intermitent (dels primers centres urbans) va esdevenir una animació continuada. (...) Allò que havia estat només un centre ocasional d’associació va esdevenir una ciutat, el centre religiós, polític, administratiu i econòmic de tot el territori, del grup familiar al qual pren, i el nom del qual sol adoptar”. La ciutat medieval com a tal no la trobem fins als segles XII-XIII, i neix bàsicament gràcies al desenvolupament de la indústria i el comerç, que esdevé la base de l’economia d’aquest període. A la ciutat hi acudeixen moltes persones buscant un ofici, o mirant d’establir un negoci que els alliberi del món rural, i mica en mica, es va constituint una capa social burgesa que permetrà que, en molts casos, trobem botiguers adinerats figurant al costat, o al servei directe, dels senyors feudals. En el món

medieval són els homes propietaris de terrenys, els “domini”, els qui controlen directament l’ús de l’espai, i els que encarreguen la construcció d’esglésies, hospitals i monestirs. La classe burgesa, que fa circular els diners i els béns materials, va adquirint poc a poc un prestigi notable, fins al punt que entre els segles XII i XIV el seu paper és completament indispensable per a la prosperitat dels dominis feudals més importants. A partir del segle catorze els comerciants més importants podran començar a posar en qüestió el poder i l’estructura bàsica del feudalisme.

Pel que fa al comerç, també hem de destacar la presència femenina en aquest sector de l’economia medieval, ja fos per pròpia iniciativa o pel suport que els membres femenins de la família havien de donar al treball familiar: Edith Ennen (1989, 169) diu: “En les ciutats que hem considerat... no es troben diferències en l’educació de nois i noies en els cercles burgesos. Moltes dones, particularment entre els mercaders, podien llegir, escriure, sumar, i mantenir els comptes dels seus marits”. És a dir, era del tot necessari per el progrés comercial que la dona pogués tenir un cert control de l’economia familiar, que pogués supervisar-la i prendre el relleu del marit quan calgués: un paper que les esposes dels comerciants han mantingut també durant els inicis de l’era moderna. En els mercats medievals es dona molt habitualment un tipus d’intercanvi que tot sovint esdevé purament femení, entre dones que compren i dones que venen, amb la supervisió més o menys directa dels marits.

Dins de les ciutats no podem parlar amb propietat d’espais “femenins”; ans al contrari, les dones havien d’adequar-se en l’espai urbà a la distribució del treball per part dels homes, que, des dels gremis, distribuïen les diferents localitzacions per a la pràctica dels diversos oficis. Tal i com ha dit Girouard (1985, 181-182):

“Les ciutats medievals eren sobretot pràctiques. La gent hi vivia perquè hi tenien treball. Treballaven fort i les distraccions comunitàries estaven circumscrites a les festes religioses, o a algun esdeveniment especial com una visita d’algun personatge nobiliari o un casament real. Hi havia diferents formes d’entreteniment, però cap d’elles succeïa amb prou freqüència com per a requerir un edifici especial o un ambient especialment preparat; les celebracions es ritualitzaven a l’església, en els carrers, en les places de les ciutats; totes

les estructures que es preparaven per a això eren provisionals. No hi havia prou oci com per a produir una indústria relativa a ell, o els edificis que calguessin per a això”.

L'excepció clara a aquesta norma correspondria al període anual del carnaval, previ a la Quaresma: per uns dies, l'ocupació del terreny sembla abandonar les nocions habituals de jerarquia i domini masculins, i sembla cedir una part important a les dones, que poden aparèixer en públic en activitats lúdiques tals com el cant, la dansa o els jocs de grup. La documentació sobre el carnaval permet suposar que la participació femenina, a nivell totalment públic, no era inferior a la dels homes; ara bé, el fet que aquestes fossin unes festes circumscrites a un període molt concret de l'any indica clarament que les hem de veure com a excepció, no com a norma, dins de l'organització masculina de l'espai urbà.

Amb tot, l'activitat comercial, el paper de la dona dins la família burgesa i el fet que els espais de compravenda fossin ocupats tot sovint, com he dit, per les dones, permetia a aquestes mantenir una presència notable en els carrers de la ciutat medieval. Hi ha, malgrat tot, preguntes respecte a la resta de les seves activitats i la seva presència pública que, com ha indicat Wade (1986, 19) queden encara sense resposta:

“D'acord amb els documents que tenim, hem de dir que les dones eren una mica més visibles en els centres urbans...i en les propietats i pobles on els pagesos treballaven la terra, els documents suggereixen que també podia haver-hi una major presència de les dones, especialment vídues. Com que la societat medieval no tenia espais per a les dones no casades que fossin de situació social alta... què passava a les filles que no podien casar-se o que no entraven en un convent?”

De fet, hi ha alguns casos ben documentats (sobretot en el món romànic, a la civilització occitana, a l'anglesa i germànica), de dones que exerceixen un poder feudal absolut, i que es converteixen en el centre del poder urbà. Tampoc convé que oblidem que l'aristocràcia feudal sí que concedia un paper molt important a les dones com a consumidores d'art i de cultura, i que això situa a les dames de les grans famílies feudals en una situació que, a vegades, és d'absolut domini de l'espai: d'un espai que està circumscrit, això sí, als cercles tancats de l'aristocràcia. En l'ambient

urbà la seva presència és activa i plena, però està també molt més sotmesa als rols de servitud que implica el patriarcat dominant.

2.1.3. La ciutat del Renaixement i la Reforma: de la clausura a la prostitució

“Què podria ser més sinònim del Renaixement que la vida urbana? Els gremis de mercaders, les ciutats-estat, l’humanisme cívic, l’arquitectura i les arts, la planificació urbana, les celebracions cíviqües, i els cerimonials reals, estan tan profundament connectats amb el que anomenem “cultura del Renaixement” que el concepte de “vida urbana del Renaixement” sembla gairebé una redundància.” (Zimmerman i Weissman, 1989, 9)

Aquest paràgraf ens deixa intuir una associació bàsica entre urbanisme i cultura del Renaixement, però el cert és que la majoria de les grans ciutats-estat, i de fet la majoria de les ciutats al llarg de tot Europa, continuen mantenint bàsicament la mateixa estructura que al llarg de l’Edat Mitjana. El que canvia és la influència de les classes mitjanes en la vida urbana, que assoleixen un paper absolutament essencial en els desenvolupaments econòmics, i que de fet són els artífexs dels canvis socials de l’època. Els prínceps i les famílies aristocràtiques continuen en la cimera de la societat, però depenen totalment de la capacitat comercial d’aquesta.

La persecució de la ciutat ideal porta a molts arquitectes de l’època a concebre ciutats tan curioses com la de planta octogonal rodejada de muralles de Vitrubio, o la plantejada per Leon Battista Alberti, una ciutat que estaria “...formada per dos anells de muralles concèntriques, col·locant els ciutadans més pròspers en els anells exteriors, mentre el príncep queda encara més allunyat per tal de reduir-li la molèstia de les demandes que constantment se li fan. Alberti assigna els centres de les ciutats als carnissers, a les fàbriques, als venedors de productes de tota mena, que han d’estar propers al que ell anomena el “fòrum”. En una altra part del tractat, Alberti situa els banquers, els decoradors i els ferrers a prop d’aquest fòrum, i, “una mica més enllà”, els mercaders, sastres i artesanies diverses. Les activitats més brutes i que poden implicar males olors es desplacen cap a la perifèria, cap al nord, per a no quedar en la direcció del vent... Antonio Averlino, conegut com a Filarete,

uns anys més tard va proposar un model de ciutat dividida en cinc parts: els pobres, la casa del quals mesuraria deu o dotze *braccia*, els artesans, amb cases d'entre trenta i quaranta *braccia*; els mercaders (la classe que ell anomena "popolari"), els cavallers o nobles i el príncep" (Ackerman i Rosenfeld, 1989, 27).

Malgrat que tots aquests dissenys no van passar del paper, cal destacar que la plaça formava part en tots els casos del planejament urbà; podem dir, doncs, que havia quedat plenament institucionalitzada. Amb tot, en les ciutats dels segles quinze i setze es van obrir alguns carrers amb edificis destacables i es crear alguna plaça, encara que els usos que a vegades se li van donar no coincidien amb els que avui es coneixen. Sovint la plaça va servir de marc a algun monument o a l'estàtua d'algun príncep o benefactor de la ciutat; aquest fet encara es va accentuar més durant el barroc i l'assentament del règim monàrquic per tot Europa. Les places continuen essent durant tot aquest període (i ho continuaran essent fins al segle XIX) els espais on es dona una major circulació i presència pública de dones, amb una major freqüència d'intercanvis i un major allunyament del control directe dels homes. En aquest període, i donada la creixent energia i capacitat comercial que van adquirint les classes mitjanes-baixes, cada vegada és més la mestressa de casa la que fa la compra directament, sense delegar tant la responsabilitat en les criades o les serventes: precisament són les petites unitats familiars les que van agafant més llibertat de moviments amb la crisi del feudalisme. Aquests canvis socials no arriben a implicar, en la majoria dels casos, uns grans canvis en les estructures urbanes de les principals ciutats d'Europa. .

Ara bé: si el primer Renaixement mostra una continuïtat urbanística notable respecte de l'Edat Mitjana, convé destacar que aquest es correspon amb una reducció i limitació encara més accentuades del paper social de la dona. En aquest període, i precisament a causa de la reducció creixent del paper del feudalisme, es va perdent també una bona part de la influència que, indirectament, les grans

dames de l'aristocràcia europea havien jugat en el món de la cultura i fins i tot de l'urbanisme, amb el seu suport a l'edificació d'esglésies i al foment del comerç. El món de l'aristocràcia depèn cada vegada més dels comerciants, i la pèrdua del valor de les legitimitats hereditàries fa perdre valor també a les pròpies dones dins de les línies successòries. El paper de les dones dins de la cultura es va limitant cada vegada més, i a això hi contribuirà també la desaparició, en els països nòrdics i a Anglaterra, dels ordes monàstics femenins, que estaven entre els pocs centres d'influència i de poder femenins que podien tenir les ciutats i els pobles petits.

La vida de les dones era, també en aquest període, molt diferent al camp del que era a la ciutat. Les filles de pagesos o agricultors solien treballar a casa, portant a terme les tasques domèstiques i col·laborant molt activament en l'elaboració dels productes alimentaris. A la ciutat trobem la dona sobretot al càrrec de serveis domèstics, tot sovint llogades a les cases com a serventes i, en algunes ciutats industrials, treballant al ram del tèxtil amb sous molt baixos, i mancades sempre de la possibilitat d'arribar a ser titulars de propietats. Per a la dona d'aquesta època, el matrimoni i tenir cura del marit i la família es veia com un destí natural a la seva vida: la posició que la dona assolida depenia de l'estatus de l'home amb qui es casava, fet que es solia donar al voltant dels 12 anys. En el món protestant, a partir de mitjan segle setze, es perd també la possibilitat que les noies més joves d'una família ingressin en els monestirs, ja que els ordes monàstics es dissolen a Anglaterra, gran part del que ara és Alemanya i el nord d'Europa: en aquests països es perd també, així, el paper de transmissores de la cultura que feien les monges, i la dona queda molt més sotmesa encara al control directe del marit o del pare.

També en aquest sentit, es veu com la presència de les dones en el món urbà, en les cultures germàniques i escandinaves, va quedant molt més reduïda, i fins i tot la presència de la dona en els carrers va passar a estar molt més limitada i controlada directament pels marits. El concepte protestant del matrimoni implica una pèrdua

de llibertat efectiva, en tant que s'entén que el matrimoni ha de constituir una unitat espiritual, no només econòmica: les dones respectables, en els països de cultura luterana, no poden ja moure's pels carrers amb la mateixa llibertat amb què ho fan als d'àrea mediterrània. En les ciutats protestants, com ara Ginebra, s'intenta eradicar o reformar els carrers dedicats a la prostitució, i s'intenten modificar espais com els mercats, on sovint hi comercien o hi compren molt més les famílies o els matrimonis al complet, i no només les dones.

En el món catòlic, en canvi, les ciutats preserven dues formes de presència femenina en la vida urbana que funcionen de maneres ben diferents: per un costat, els ordes religiosos femenins; per l'altre, la prostitució. En tot el sud d'Europa, els convents continuen tenint una forta presència i demarcant un terreny específicament femení dins de les ciutats: si bé, en la majoria dels casos, la clausura pot ser absoluta, les comunitats de monges poden arribar a tenir un paper preponderant, especialment en les petites ciutats: en llocs com Àvila o Sevilla, en moments molt concrets (part del final del segle XVI, per exemple) en què l'activitat militar o colonialista reduïa la presència d'homes en la ciutat, els monestirs podien arribar a jugar un paper clau dins de la vida religiosa de la ciutat, organitzant-ne les festes, controlant-ne o promovent les processons, fins i tot dirigint la celebració d'actes públics, etc.

En canvi, en certs espais públics, com ara tavernes o bars, hi trobem la dona prostituta, una imatge molt comuna en l'escenari urbà del món catòlic d'aquesta època, fins ben entrat el segle XVIII. Tal i com ha dit Norberg, tot descrivint les ciutats italianes del Renaixement, "la prostituta no era ni una rebel ni una víctima... Era un membre de la comunitat urbana, una ciutadana completa, que ocupava un lloc important i honorat en la vida de la ciutat. En l'Europa de la Baixa Edat Mitjana del Renaixement, la prostitució no era només tolerada; era acceptada i institucionalitzada" (Norberg, 1993, 459). Convé recordar que les prostitutes exercien un paper important també de cares a l'incipient món burgès, que feia un

amplíssim ús dels seus serveis: els mateixos pares podien recomanar als fills l'ús de la prostitució per a iniciar-se en el món de la sexualitat; d'aquí l'ambigua situació, alhora marginal i respectada, de la dona prostituïda en l'espai urbà del Renaixement. Entremig d'aquests dos extrems es podia trobar una ampla gradació de possibles formes de presència de la dona en l'espai públic; ara bé, a ningú no se li escapava que com més freqüent i més desimbolta era aquesta presència pitjor o més qüestionada era la reputació de la dona

2.1.4. La ciutat de l'Absolutisme i la Il·lustració: les places reials

Al llarg dels segles XVI-XVII es poden observar, per fi, grans diferències entre les societats urbanes d'Europa, així com notables contrastos socials donades les dispars situacions econòmiques i formes d'organització que tenen cada una d'elles. Així doncs, ben diferent és la situació d'una la ciutat de cultura protestant, amb un centre comercial important (com pot ser Amsterdam) amb una ciutat industrial (com ara Florència o Lyon), o una ciutat d'economia encara semi-agrària (com la que trobem a Sicília). Malgrat aquestes diferències, a principis del segle XVII, l'estructura de les ciutats medievals encara és la que domina, així com la presència del poder eclesiàstic en totes elles. En el món protestant, aquesta presència eclesiàstica tendeix a fomentar la utilitat, l'accessibilitat i la netedat com a punts clau dels desenvolupaments en l'estructura urbana; en canvi, en el món catòlic, el sentiment religiós, més fundat en la visualitat que mai, es plasmarà al medi urbà en forma d'esglésies majestuoses com palaus i de la construcció d'un entorn que busca arribar a l'individu a través de les emocions. El barroc és sobretot teatral; tal i com ha dit Maland (1966, 83), "l'arquitecte barroc combinava totes les parts de l'edifici en una unitat orgànica, de manera que cada forma semblava créixer des d'una altra, en lloc d'estar situada en el seu lloc per algun principi lògic."

Però en paral·lel als canvis en la cultura religiosa, trobem també el desenvolupament de la monarquia absolutista, que en el segle XVII s'establirà definitivament amb tots

els seus governants al sud d'Europa i també, inicialment, a Anglaterra, donant lloc al naixement d'un nou concepte que contribuirà a reforçar la idea unitària de la nació (ara sí, ja contra el concepte Renaixentista de la ciutat-estat): la capital. L'assentament de la monarquia i del nou sistema que s'imposa fa aparèixer en totes les ciutats importants les places reials com a símbol i testimoni del règim mandatari. Al bell mig d'aquestes places acostuma a haver-hi l'estàtua del rei o d'algun príncep. La plaça, doncs, es crea com a marc pel monument en qüestió i no amb la idea social amb què s'havia concebut en el passat, o en la manera amb què avui es concebria. Relacionada amb aquesta idea monàrquica i d'exaltar el poder del rei, sorgeix la idea de fer els carrers amb perspectiva: això suposa un únic punt focal "que és on es troba el palau de la reialesa. (...) La perspectiva suposa la contemplació del món des d'un sol punt de vista, des d'un ull únic que abasta tot el panorama (de manera que) la ciutat es converteix en l'expressió d'una realitat política" (Chueca, 2000, 147) .

Durant aquest període, que és també conegut com el segle de les llums o de la Il·lustració, comença a haver-hi un reclam social que estimula la implantació d'una sèrie d'infraestructures que, finalment, suposaran el naixement de la ciutat moderna. Hernández-Cross (2001, 60) ha destacat l'aparició de tres aspectes essencials en la transició de l'urbanisme del segle XVII al del XVIII. En primer lloc, el fet que l'assentament humà s'hagi estabilitzat fa que el recurs de l'aigua esdevingui imprescindible, i els tècnics hagin de trobar la manera de proveir d'aigua la ciutadania. És, doncs, el moment en què apareixen gran part de les fonts públiques que avui trobem en moltes places i carrers com a elements decoratius. També l'acumulació de brutícia pel carrer, generada per la convivència d'animals i persones, obliga a plantejar-se un altre repte: el de la neteja dels carrers, de manera que això estableix el naixement de les voreres, quan s'aixeca un desnivell a banda i banda del carrer. Les aigües brutes generades per les cases veïnes es recollien en una rega que hi havia al mig del carrer. El tercer aspecte que destaca Hernández-Cross (2000, 60) en el seu article fa referència a la manca d'enllumenat públic, i que

no es solucionarà fins uns anys més tard, quan s'introdueixi finalment el gas a la ciutat.

Al costat d'aquesta sèrie de infraestructures, que podríem denominar com a tècniques, Chueca destaca un seguit d'equipaments socials al llarg de tot el sud d'Europa, que també van suposar un gran avenç per la vida de la població, ja que "...construeixen hospitals, hospicis, barris enters o conjunts d'habitació, arbredes i passeigs pel lleure col·lectiu, centres d'ensenyament i institucions culturals, ponts..."(Chueca 2000, 148). Quan, en les dècades centrals del segle XVIII es publica l'*Encyclopédie* dirigida per Diderot i d'Alembert, el cúmul de pàgines que s'hi inclouen dedicades a l'arquitectura, als edificis públics i a l'urbanisme, mostren fins a quin punt s'està pensant seriosament en l'adequació de les estructures urbanes a unes ciutats on el poder es troba, o està a punt de trobar-se, en mans de les classes mitjanes.

Les dones participaven en moltes activitats dins la ciutat amb d'altres dones, encara que poques activitats d'aquestes eren reconegudes dins d'un marc institucional. Per exemple, podien contribuir directament a l'organització d'actes públics com l'organització de festes o la decoració de les esglésies; ens trobem, doncs, amb el naixement de la implicació directa de la dona en les tasques de la parròquia. Donada l'enorme manca de llibertat de les esposes europees en aquesta època, el fet que elles poguessin contribuir ocasionalment al manteniment i la decoració de les esglésies o dels espais públics on es celebraven festes de barri o municipals, era ja, per a elles, una bona oportunitat per a la trobada i la socialització en un espai no tan controlat per la presència masculina.

2.1.5. La ciutat industrial: la reclusió de la dona burgesa

Durant tota l'època preindustrial, les ciutats havien anat experimentant un fort creixement, que es va accentuar espectacularment quan la revolució industrial

(guiada pels principis del “laissez faire” en la contractació i la subdivisió del treball) va atreure mà d’obra del camp cap a aquelles ciutats on la indústria del tèxtil, el carbó o el ferro s’hi estaven fent un lloc. En primer lloc, moltes d’aquestes indústries que necessitaven de la força motriu de l’aigua per a funcionar normalment es van situar prop d’un curs fluvial. Aviat, però, les lleis del mercat i la tecnologia van portar a un moviment d’aquestes indústries a les ciutats, que, a tenor d’això, van experimentar “una concentració demogràfica que va anar acompanyada d’importantes operacions de construcció d’habitatges, al marge de qualsevol altra preocupació que no fos el benefici econòmic dels promotors. Aquestes ciutats van créixer descontroladament i sense cap suport urbanístic que garantís unes condicions mínimes de salubritat” (Hernández-Cross 2001, 63). Al costat d’aquesta classe treballadora pobre, doncs, hi creix i s’hi assenta una capa burgesa, formada pels industrials de l’època que, en general, resten al marge dels problemes socials.

Les fàbriques, tal com explica Chueca (2000, 171), dominaven totalment el sòl urbà i suburbà. S’ubicaven en els llocs més convenients per a poder exercir la seva feina, buscant la utilitat pràctica dels rius i de les zones geològicament més riques, malgrat el malbaratament dels paisatges i dels béns naturals. Això ens porta a parlar dels nivells de contaminació atmosfèrica a què van arribar algunes ciutats, que, com Sheffield i Bradford a l’Anglaterra de finals del XIX i principis del XX, van veure augmentar espectacularment la mortalitat infantil entre les capes socials més pobres. Pel que fa a l’espai públic de les ciutats industrials del XIX, on predominava sobretot el model de “ciutat densa”, es pot dir que eren pràcticament uns abocadors. Les clavegueres obertes al mig del carrer, i la superpoblació que s’hi concentrava, feien que malalties com el tifus i el còlera causessin estralls. A aquesta mala qualitat de vida s’hi suma un habitatge de mala qualitat, atapeït de persones i proper a les indústries; i com a reacció a aquestes condicions infrahumanes, comença a sorgir d’entre aquests barris més pobres un moviment social reivindicatiu, que exigeix a les autoritats controls sanitaris i mesures correctores.

Això va portar a alguns empresaris a voler arreglar part del mal del que es sentien causants, i a plantejar, en alguns casos, alternatives utòpiques a la ciutat real. Un d'ells és Robert Owen, que planteja un model de comunitat sostenible, on es complementa el treball de la fàbrica amb l'agricultura . Si bé en el seu moment aquest model no va prosperar, sí que es pot dir que va ser l'anticipació de la ciutat-jardí que urbanistes com Ebenezer Howard el 1898, i Patrick Abercrombie el 1944, proposarien per a la creació d'ambients menys densos, més verds i més dignes per a la població de l'Anglaterra Victoriana.

A Anglaterra, on gran part dels ponts, dels canals i carreteres havien sorgit de la iniciativa privada, es veu com l'estat comença a fer-se càrrec del seu manteniment arran de l'aprovació d'algunes lleis en matèria d'urbanisme; també, amb el propòsit de controlar la construcció espontània, s'aproven algunes lleis semblants a les de França. Europa, doncs, va experimentant canvis en el planejament de les seves ciutats que es fan palesos sobretot durant la segona meitat del XIX: tots aquests desenvolupaments comencen a abandonar l'utilitarisme que hem vist durant la primera meitat del segle per tal de buscar un lleuger augment de la qualitat de vida, millorant la circulació de les aigües, la neteja, la distribució de l'habitatge, etc. Molts d'aquests projectes urbans són el treball d'una nova elit de planificadors i científics que, amb la seva feina, volen contribuir a la solució dels problemes socials. Malgrat les bones intencions d'alguns, al llarg del XIX hi ha una gran especulació del terreny que respon als postulats del capitalisme, en bé d'una societat burgesa fermament establerta. Així, doncs, no és "fins a 1870 que es va començar a reconèixer la necessitat de reservar terrenys de joc per als infants, quan es va veure que l'espai indispensable arribava a uns preus considerables (...) i el 'desert pavimentat', destinat en primer lloc a la circulació de vehicles, era també utilitzat, no pas sense inconvenients ni perills, com a aparcament i com a espais de jocs i de passeig" (Hernández-Cros 2001, 64 citant Mumford 1964, 536).

Durant tot el XIX s'observa una creixent incorporació de la dona en les fàbriques (sobretot del tèxtil), i serà amb la invenció de la màquina de cosir que moltes coneixeran el treball a domicili. Aquesta és una època, doncs, molt dura per a les dones, potser més que les anteriors: en les classes mitjana-baixa i baixa, a més de tenir cura de la família i del marit, hauran de complir les obligacions que implica un treball remunerat. En el món de la dona treballadora no hi ha lloc per a l'oci: les hores de la fàbrica s'ajunten amb les de la feina a casa, de manera que la seva vinculació amb l'espai públic és purament funcional. Anar a comprar, acompanyar la mainada a l'escola, anar a l'església: possiblement les principals estones d'oci que passessin les dones, fossin aprofitant el temps mort en aquests espais públics funcionals, fent la xerrada amb la botiguera, intercanviant salutacions amb la veïna,... Un altre lloc públic on les dones hi passessin moltes hores i que cal destacar són els safareigs públics que hi havia en molts pobles i ciutats per a rentar la roba. Altre cop l'ús de l'espai públic és funcional i respon a necessitats de l'àmbit privat. El treball dels homes de les classes mitjanes i baixes també era dur, no cal dir-ho, però la diferència amb les dones passava per l'administració d'un cert temps lliure: l'home el trobem al bar, sortint de la feina, a la taverna amb els amics, jugant a cartes...

Ara bé: si bé la vinculació de les dones de classe mitjana i mitjana-baixa a l'espai públic és purament funcional, en el cas de les dones burgeses, de les classes mitjanes i mitjana-alta, es dona veritablement una exclusió radical de qualsevol mena de participació en l'espai públic, i una reclusió efectiva en l'àmbit privat. Això respon a una demarcació que està ben teoritzada per pensadors com John Ruskin, i novel·lada en el món de la literatura per autors com Dickens o Flaubert: una separació entre el que Ruskin anomenava les "dues esferes"; per un costat la pública, dominada per l'home i on aquest exerceix el seu control sobre els afers polítics i la propietat, i, per l'altra, la privada, dominada per la dona, que supervisa l'educació dels fills i la seva evolució personal. Aquesta diferenciació correspon

també a una idealització extremada del paper de la muller i mare de família burgesa, entorn de la qual es constitueix tot un culte al llarg de tot Europa. La mare esdevé gairebé una figura iconogràfica, fins i tot amb connotacions angèliques, que exerceix una influència benèfica sobre l'entorn familiar: una influència moral, més que no pas realment educativa. La sexualitat de la dona respectable és totalment invisible, gairebé inexistent a nivell públic i familiar: la muller esdevé un ésser asexual, però que precisament per això pot cuidar millor de la família i exercir una supervisió moral sobre els fills. En contrast amb això, la prostitució esdevé més i més visible en l'esfera pública, i a final del segle XIX, en ple apogeu de la civilització burgesa, es comencen a traçar els primers plans sanitaris per a impedir la transmissió abundant de malalties venèries i dotar a la prostitució d'uns certs controls sanitaris, en ciutats com ara París o Londres. Es certifica així la polarització absoluta entre la "dona pública", o prostituïda, i la tipologia de la dona que es fomenta o es busca trobar en l'àmbit privat. El desenvolupament de noves disciplines mèdiques (especialment del psicoanàlisi, per Sigmund Freud), a la Viena de finals del segle XIX, certificarà, amb els nous estudis sobre la histèria i la repressió, el terrible preu que la dona burgesa haurà hagut de pagar per aquesta reclusió en l'espai privat, i per aquesta negació de la seva sexualitat.

De totes maneres, amb l'entrada del segle XX, i a través del creixent desenvolupament de moviments polítics feministes i de l'adequació de les lleis cap a mesures menys discriminatòries envers la dona, s'obrirà la possibilitat que aquesta pugui per fi accedir a una experiència més oberta i més plena de l'espai públic, arribant per primera vegada a un cert grau de llibertat; i aquest procés es donarà, precisament, no en els espais rurals, sinó a la ciutat. És en l'ambient urbà on es gestarà el gran canvi en l'experiència de les dones i en la percepció pública d'aquestes, conduint a un cert alliberament i a unes primeres formes d'independència.

2.2. La ciutat com a espai públic

És del tot impracticable establir una diferència clara entre la ciutat i l'espai públic, doncs, com afirma Borja (2013, 101) "La ciutat és abans que res l'espai públic i l'espai públic és la ciutat"³. De fet les discussions teòriques més importants sobre l'espai públic han intentat definir aquest en relació a la ciutat, de manera que l'espai urbà s'ha vist identificat sovint com a espai públic per excel·lència. Habermas (1984) ha analitzat les formes de la vida quotidiana prenent com a exemple l'espai urbà; i Lefebvre ha vist, no ja la ciutat, sinó el carrer, com a l'exemplificació essencial del que fa "públic" un entorn: "el carrer no és un simple lloc de trànsit, sinó un lloc d'informació i d'intercanvis humans, trobades, relacions i iniciatives entre els grups, un lloc d'espectacle i d'estímul" (Lefebvre 1978, 135-136). Aquesta mateixa idea ha estat explorada per Tello (2002, 15-16) i Borja (2000, 23):

"Què és una ciutat? Un lloc amb molta gent. Un espai públic, obert i protegit. Un lloc, és a dir, un fet material productor de sentit. Una concentració de punts de trobada. A la ciutat el primer són els carrers i les places, els espais col·lectius i les vies. L'espai públic defineix la qualitat de la ciutat, perquè indica la qualitat de vida de la gent i la qualitat de la ciutadania dels seus habitants."

Dintre el sistema urbà, l'espai públic constitueix l'escenari on tenen lloc les diverses evolucions de la vida col·lectiva; així com l'espai privat correspon a l'àrea de l'individu, l'espai públic és el domini de la col·lectivitat, allà on aquesta viu i s'articula.

2.2.1. L'espai públic com a articulació d'espais diversos

L'estructura de les ciutats, de fet, respon precisament a la seva articulació en tant que espai públic. En el primer apartat s'ha pogut veure com l'evolució històrica de les places depenia de les necessitats socials i dels sistemes polítics de cada moment. Això és extensible al conjunt de les estructures urbanes. La ciutat, vista en la seva totalitat, és un espai per a l'intercanvi social, així com per a la circulació de béns i de

³ Traducció personal de l'original en castellà.

valors culturals. És cert que, sobretot en les transformacions urbanes del darrer segle, s'han donat casos en que determinats aspectes de certs nuclis urbans s'han potenciat sobre d'altres: per exemple, en el cas de les ciutats dormitori perifèriques, o en el cas de ciutats centrades gairebé exclusivament en el comerç. Però en general l'espai públic urbà s'articula sempre a partir d'una varietat d'espais i territoris complementaris i comunicats entre ells, tant gestionats per entitats privades com col·lectives, on es combinen tant la vida social com el comerç i la cultura.

Jordi Domingo (2002, 188-189) ha classificat l'espai públic en tres grups diferents:

“El primer és aquell espai d'ús general que comunica els diferents espais de la ciutat, com els carrers i les places... el segon és el format per aquells espais de propietat pública, que poden ser gestionats per les administracions o per empreses privades, preparats per a fer diferents activitats d'ús públic... un tercer tipus és aquell espai de titularitat i gestió privada que configura un marc per a la realització d'activitats públiques.”

Tenint en compte aquesta distinció, ens fixaríem en el fet que la propietat de l'espai pot ésser pública o privada, però que el factor que defineix com a “públic” un espai és el fet que en ell hi tinguin lloc activitats d'ús col·lectiu. Pràcticament qualsevol barri inclou zones gestionades privadament on de fet s'hi porta a terme la major part de la vida de la col·lectivitat: aquest seria el cas de les discoteques, dels bars, o fins i tot d'alguns espais esportius. Així mateix hi ha espais privats que han estat apropiats per a l'ús col·lectiu a ran de la dinàmica pròpia de la ciutat i de les persones que els hi han donat aquest paper, encara que pugui ser de forma temporal. D'aquests, Borja (1998) en menciona alguns com fàbriques abandonades, solars pendents d'edificació, espais buits entre edificis... En tots aquests casos s'ha atorgat una funció pública, d'acord amb diferents models socioculturals, a un espai que no estava pensat per a assumir-la. Per altra part, la vida col·lectiva es completarà i confluirà en les zones de titularitat pública, especialment en els carrers i les places.

En aquesta mateixa direcció Giráldez (2002, 43) ha destacat que els espais públics són, independentment de la seva titularitat, “tots els béns i els serveis al gaudi dels quals té dret tota una col·lectivitat o comunitat àmplia o una part substancial

d'aquesta col·lectivitat o comunitat". Al mateix temps, la multiplicitat i varietat d'aquests espais, i, especialment, el fet que en ells hi interactuïn tota mena de grups socials, fa que rarament aquests espais siguin homogenis, sinó que en ells s'hi troba reflexada la varietat d'usos i de motivacions que hi convergeixen. Tal com han dit Borja i Muxí (2001, 77), "Els centres urbans són els llocs polisèmics per excel·lència: atractius per l'exterior, integradors per l'interior, multifuncionals i simbòlics."

2.2.2. L'espai públic com a representació de l'estructura social

Malgrat tot, una bona part del debat acadèmic dels darrers anys entorn d'aquesta matèria s'ha centrat en la necessitat de definir de manera precisa el mateix concepte "d'espai públic". Algunes corrents de pensament, especialment per part dels estudis feministes i marxistes, han destacat el fet que la multiplicitat d'aquests espais no n'exclou les idees de discriminació o de formes de jerarquia social. En aquest sentit, els espais públics tendrien a reproduir les formes d'estructuració social i política en què existeixen. Don Mitchell (1996,127), posa en dubte que hi pugui haver qualsevol espai veritablement públic en un sentit estricte de la paraula, que no reproduís en alguna forma les diferències socials i polítiques del seu entorn: "les feministes i molts altres, senyalant les exclusions físiques que han marcat espais idealitzats tal com l'àgora, argumenten que no hi ha ni mai hi ha hagut cap espai públic veritablement obert on absolutament tothom s'hi pogués reunir lliure de pràctiques d'exclusió violenta."⁴ En aquest sentit, és evident que els estudis de gènere han marcat una perspectiva renovadora, molt autoconscient a nivell polític, entorn de la utilització de l'espai públic.

⁴ Traducció personal de l'anglès. «Feminists and many others, pointing to the bodily exclusions that mark idealized public spaces such as the agora, argue that there are not and never have been any truly open public spaces where all may freely gather, free from exclusionary violence».

2.2.3. El disseny de l'espai públic com a eina poderosa per a la qualitat de vida

En aquest sentit, la forma mateixa que l'espai adquireix, a nivell urbanístic i de planificació, està directament relacionada amb la possibilitat d'eliminar les exclusions o discriminacions a que acabo de fer referència. En aquest sentit Borja (2013, 102) afirma sobre l'espai públic que «és l'àmbit en el que els ciutadans poden (o haurien de poder) sentir-se tal com són, lliures i iguals». Els estudis recents es fixen de manera preferent en les possibilitats que l'espai urbà comporta de cares a afavorir la integració social, d'aquí que el disseny urbà cada cop més jugui un paper important en la planificació. Es tracta, doncs, d'arribar a fer urbanisme i planificació amb una mentalitat diferent de la que ha caracteritzat una bona part de la darrera meitat del segle XX; si l'objectiu és dinamitzar i obrir l'espai a la població, s'ha de treballar més enllà de la tradició de l'urbanisme funcionalista. Aquest, tal com ha apuntat Borja (2001, 50), va originar «unes situacions urbanes insuportables com ara grups residencials que es degradaven ràpidament per la mala qualitat, per la manca d'inserció urbana per l'anòmia sociocultural». En un altre moment, el mateix Borja (1998) ha definit l'allunyament de certs espais públics com a «agorafòbia urbana». Aquest fenomen es donaria quan l'espai públic està enfocat únicament a l'acompliment de certes funcions específiques, (la circulació, l'estacionament, l'oci nocturn...) i és entès, per tant, en termes purament d'ús pràctic o de distribució dels locals i edificis, sense cap idea d'articulació o convivència social. Aquest forma d'urbanisme funcionalista és la responsable de la fragmentació de moltes ciutats en barris diferenciats per l'estatus econòmic i per l'especialització en usos diversos, amb la conseqüent fragmentació social i aïllament dels grups humans: «S'ha configurat un urbanisme que s'ha confós amb la vivenda i amb les obres públiques... el fer ciutat com a producte integral i integrador va quedar oblidat» (Borja 1998, 46). Qualsevol intent de fomentar adequadament un espai que pugui entendre's com a plenament públic haurà d'anar més enllà d'aquesta «tradició» funcionalista de l'urbanisme. En aquest sentit, Salamaña (2012, 25) afirma que l'àgora quotidiana conforma «un itinerari que no és un lloc de trànsit sinó un lloc de relacions de fluxos

qualitatius on és especialment important tenir cura del seu disseny per afavorir-ne l'amabilitat i la sociabilitat”.

El sociòleg Manel Castells (citat per Giráldez 2002, 55) ha posat de manifest com la qualitat de vida de la població va directament lligada a un aprofitament intel·ligent dels espais públics que faciliti els mecanismes de relació social i permeti que l'entorn urbà no esdevingui una estructura d'aïllament pels individus. També Borja (1998, 53) en aquesta mateixa línia ha destacat que l'espai públic incloent-hi l'estructura i els equipaments, pot ser un important mecanisme de redistribució i integració social». El disseny i la planificació poden contribuir notablement a l'eliminació de dualitats o diferenciació entre grups socials, i en canvi, poden esdevenir un factor poderós en l'articulació d'un espai públic obert i multicultural. La qualitat de l'espai públic serà doncs essencial per tal d'afavorir una bona convivència. Val la pena ressaltar les paraules de Salamaña (2012,31) que versen: “L'espai públic ha de ser la nostra casa gran: els materials, el mobiliari urbà, la neteja, el manteniment no és un luxe, és justícia democràtica, estimuladora de comportament cívics”. No hi ha dubte que els criteris urbanístics han de fer possible l'exercici del dret a la ciutat i en especial de l'espai públic (Borja 2013, 111).

Finalment i com a conseqüència del que hem dit fins ara convé assenyalar que l'espai públic, en tant que articulació de la vida de tota la comunitat, escenificarà també la cultura pròpia d'aquesta. S'ha argumentat a favor d'una consideració de l'espai públic i la cultura com a conceptes complementaris que s'alimenten mútuament (Berdoulay, 1997). Això és una característica necessària de tot entorn en el qual es porti a terme la vida d'una comunitat, no tindria sentit, de fet, intentar destriar l'espai de les evolucions de la cultura que hi té lloc i que el modifiquen de manera continuada. Però s'ha suggerit també (Berdoulay i Morales, 1999), més recentment, que l'espai públic esdevindrà un escenari de cultura amb totes les conseqüències si pot contribuir a la formació d'aquells que hi habiten, i per tant

esdevé autènticament obert a tota la població, sense possibilitat d'exclusions ni discriminacions: «l'espai públic ha de ser accessible a tots... aquesta obertura a l'alteritat invita al reconeixement dels paràmetres culturals de la persona humana, i la cultura és llavors abordada per aquells particularismes que conté» (Berdoulay i Morales, 1999, 80). En aquesta mateixa línia, Delgado (2011,14) subratlla que parlar d'espai públic no és gaire si aquest no té valor universal i inclou tots aquells que són d'entrada exclosos: rodamons, prostitutes, immigrants, perdedors...

Es tracta, doncs d'arribar a formular una idea d'espai públic que faci possible en un entorn comú la circulació i l'intercanvi de les diferències culturals; aquesta idea es podrà materialitzar a través d'un ús intel·ligent dels símbols i del llenguatge urbà que faciliti la inclusió de tota mena de grups culturals i socials, i al mateix temps de l'ús de l'espai com a nucli d'activitats comunitàries, lúdiques o festives. És evident que aquestes propostes estan enfocades a desenvolupar positivament la immensa varietat cultural que es dona en les nostres ciutats en el moment actual, amb l'influx de la immigració i la coexistència de comunitats de procedències diverses. Tenim aquí, doncs, una perspectiva que facilitarà la transformació de l'espai públic en espai de convivència per mitjà de la cultura. En aquesta línia Rius (2008) apunta el cas dels barris artístics, Cervantes i Navas (2013) presenten les biblioteques com a eines facilitadores de la integració social.

2.3. Del dret a la ciutat al dret a l'espai públic

«Cuando los hombres modifican su ideal de vida, necesariamente han de cambiar en función de él esa realidad más amplia que constituye el lugar donde habitan. La ciudad refleja el espíritu de la sociedad que la crea. Si la paz y la buena voluntad reinaran entre los hombres, no hay duda de que la disposición y el aspecto de las ciudades respondería a las nuevas necesidades derivadas de la reconciliación».

Elisée Reclus, 1895 (2010,127)

Des de l'èxode rural iniciat a partir de la revolució industrial, les ciutats occidentals no han parat de créixer, en qüestió demogràfica i d'ocupació del sòl. En el mateix sentit, el fenomen del capitalisme que s'ha anat estenent arreu del món ha provocat

que també en les ciutats dels països d'economies emergents i dels anomenats en vies de desenvolupament, estiguin en un procés de constant urbanització. Tant és així, que la Carta Mundial per al Dret a la Ciutat (2005) pronostica que a l'any 2050 gairebé dues tercers parts del població mundial viurà en ciutats. Les ciutats doncs, es converteixen en els principals llocs d'assentament humà amb tota la riquesa i complexitat que aquest fet implica.

La dimensió humana que s'entreu planteja nous reptes a les autoritats locals per a la gestió de la ciutat, i als organismes o a les institucions supranacionals per definir un full de ruta per un món que està cada cop més urbanitzat. Per ser la ciutat el lloc on es desplega la vida, i partint del fonament que totes "les persones neixen lliures i iguals en dignitat i en drets⁵", la ciutat ha de fer el possible perquè els drets humans es facin realment efectius.

"La volta [...] és el nostre estat de dret. Les institucions són les pedres que la conformen i la clau de volta, en el seu moment, va ser el sistema de partits i el parlament.[...] Perquè ja sabem que la clau de volta és una pedra que es col·loca a compressió, que s'ajusta a una realitat social plural. Si la clau de volta no fa la seva feina, no compleix la seva funció de consolidar la volta, les pedres cauen, la gent en rep l'impacte, hi ha accidents i morts..."

(Itziar González, 2013,98)

No en va són diversos els documents i declaracions que s'han redactat, a l'entorn del dret a la ciutat, dels drets de la ciutadania, i sobre com planejar futures ciutats que siguin veritablement habitables. Val la pena destacar l'evolució en la millora de drets que s'ha esdevingut des de que a l'any 1789 es va escriure la "Declaració del Dret de l'home i el ciutadà", anterior a la Declaració Universal dels drets Humans de l'any 1968 fins a la redacció el "Dret a la ciutat" contemplat dins la Declaració Universal dels Drets Humans Emergents (d'ara endavant DUDHE) publicada a Barcelona el 2009, on es contempla de forma explícita el dret a l'espai públic.

"El dret a la ciutat, assegura que tots els éssers humans i tota la comunitat troben a la ciutat les condicions per a la seva realització política, econòmica, social, cultural i ecològica". (DUDHE 2009,31)

⁵ Article 1 de la Declaració Universal dels Drets Humans.

“El dret a l’espai públic, a la monumentalitat i a la bellesa urbanística, que suposa el dret a un entorn urbà articulat per un sistema d’espais públics dotats d’elements de monumentalitat que els donin visibilitat i identitat, incorporant una dimensió estètica i un urbanisme harmoniós i sostenible”. (DUDHE 2009, 32)

En mig d’aquest recorregut s’hi troba la *Carta Europea de Salvaguarda dels Drets Humans a la Ciutat* de l’any 2000, la *Carta Mundial per el Dret a la Ciutat* (2012) sorgida del Fòrum Social Mundial celebrat a Porto Alegre l’any 2003, i fent un pas més a favor de la igualtat de gènere destaca la *Carta per el Dret de les Dones a la Ciutat* (2012) presentada en el curs del Fòrum Urbà Mundial a l’any 2004 que va tenir lloc a Barcelona. En la mateixa línia i per a la rellevància que té en la recerca que es presenta, perquè quan es tracta del tema de la ciutat cal tenir present que hi compte tothom, cal atendre també a la Declaració Universal dels Drets de l’Infant aprovada per les Nacions Unides el 1959 a partir de la qual naixerà el projecte de ciutats dels infants i/o el projecte de ciutats amigues de la gent gran promogut per l’Organització Mundial de la Salut l’any 2006 amb el repte de crear ciutats per a totes les edats. En aquest sentit, afirma Manuel Delgado (2011, 15), “la democràcia autèntica i el seu espai públic [...] ha de ser la cristallització d’unes veritats universals que neixen de teories avalades pels veritables espais públics: la ONU, el PNUD, UNICEF, la UNESCO, etc., que són les bases del futur estat comú”⁶.

Així mateix, són nombrosos els autors que des de l’àmbit de les ciències socials han aportat reflexions a l’entorn del dret a la ciutat i de forma especial en com aquest es concreta en l’espai urbà: amb una mirada crítica vers la sobre urbanització capitalista (Lefebvre, 1968; 1972; 1974, Harvey, 2009; 2013, Borja, 2003; 2013 o Capel, 2010), posant l’accent en relació al concepte de justícia social (Brennetot, 2011; Gervais-Lambony i Dufaux, 2009), com a «ciutat justa» fent atenció a les diferències de gènere (Gurstein i Vilches, 2010) o gènere i conviccions religioses (Valentine i Waite, 2012), justícia ambiental (Buckingham i kulcur, 2009), al fet moral

⁶ Traducció personal de l’original en castellà: «La democracia auténtica y su espacio público [...] tiene que ser cristalización de unas verdades universales que nacen de teorías avaladas por los verdaderos espacios públicos la ONU, el PNUD, UNICEF, la UNESCO, etc., que son las bases del futuro estado común».

o ètic (Brown, 2014; Connolly Carmalt, 2011; Kidder, 2008), a l'entorn del planejament i limitació de l'expressió democràtica (Parkinson, 2013) o sobre la transformació dels processos d'exclusió social (Castel, 2014).

2.3.1. Qualitat de vida i convivència intergeneracional

Tenir dret a la ciutat i a l'espai públic, per ser on es fa visible la llibertat de les persones, significa a grans trets poder gaudir d'un entorn amb qualitat de vida. Això significa que és possible la lliure mobilitat i accessibilitat als espais públics de forma autònoma i amb seguretat, de manera que es pugui desplegar la pròpia identitat personal, és a dir que cada persona al marge de la seva situació per raó d'edat, gènere, condició social o ètnia, pugui ser ella mateixa. El concepte de qualitat de vida també té a veure amb la bellesa, amb poder gaudir d'uns espais bonics, saludables, inclusivament des d'on s'articulin els mecanismes necessaris per fer viable l'esdevenir de la quotidianitat de les persones que els habiten amb dignitat. Es tracta indubtablement d'un concepte complex i multidimensional. No són pocs els autors que intenten apropar-se a les interconnexions humanes i la percepció que es té de la ciutat a partir de l'ús d'indicadors. En la tesi que es presenta es fa ús dels indicadors com a punt de partença per a la recerca, tal i com s'explica en el capítol de metodologia.

Tradicionalment, les lectures o interpretacions sobre la ciutat i/o l'espai públic, s'han dut a terme posant l'atenció a uns grups d'edats similars, essent poques les vegades en que es cerquen les relacions o connexions que s'estableixen entre diferents grups d'edat. Wyn i White (1997,10) afirmen que " l'edat és un concepte que se suposa per a referir-se a una realitat biològica. No obstant això, el significat i l'experiència de l'edat, i del procés d'envelliment, està subjecte a processos històrics i culturals. Tant la joventut i la infància han tingut i continuen tenint diferents significats depenent de les circumstàncies socials, culturals i polítiques dels joves". Partint de la idea que les persones som éssers socials, interdependents, l'espai urbà

cal entendre'l des d'una perspectiva relacional i de convivència intergeneracional. La presència de les persones en l'espai públic, com s'anirà veient en la presentació dels diferents grups humans que es tenen en compte per a l'estudi, es troba fortament condicionada per les diferents relacions que s'estableixen entre uns i altres. Interpretar l'escenari de l'espai públic és d'una gran complexitat, i només és possible fer-ho des d'un enfoc interseccional. És a dir, llegint la multiplicitat de factors que hi coincideixen. Entre aquests factors, el vector d'edat juga un paper important, doncs la vida és per excel·lència interrelació i, per tant, intergeneració.

Autors com Hopkins i Pain (2007), Jones (2009) i Tarrant (2010), destaquen la importància de crear les geografies relacionals de l'edat per analitzar el context urbà social en el que la ciutadania ha de poder exercir els seus drets i proposen de fer-ho atenent als conceptes d'interseccionalitat, intergeneracionalitat i de cicle vital. Uns enfocaments que actualment estan entrant amb força. La complexitat de la realitat urbana demana una mirada multidimensional i de relació. Aquest és un fet que es té especialment en compte, perquè la tesi que es llegeix té com a objectiu explicar la quotidianitat urbana procurant copsar la riquesa de les relacions mútues que s'estableixen en el sí del teixit social urbà. En la mateixa línia, Helen Clark (2014, 4), en el pròleg de l'informe mundial sobre el desenvolupament humà de l'any 2014, afirma que en relació al cicle de vida som més o menys vulnerables, que els riscos són canviants i que les conseqüències que se'n deriven poden tenir impactes a llarg termini en la vida de les persones. Calen respostes específiques a necessitats concretes, però sempre partint de la idea que tot el que afecta a un col·lectiu humà repercuteix en el conjunt de la comunitat que el volta. Dins la ciutat les persones són interdependents, és a dir, que reconeixem i ens identifiquem sempre en funció dels altres.

Un aspecte que és considerat rellevant quan es parla de garantir qualitat de vida a la ciutat, és que qualsevol persona l'exercici del dret de ciutadania plena. El

convenciment social que el dret a la ciutat l'ha de poder gaudir qualsevol persona al marge de la seva edat i/o condició social, exigeix donar veu i protagonisme tant als infants i als joves (Casas, 2008; Cots, 2008, Novella, 2008) com a la gent gran (Lorente, 2012; Pinazo, 2012; Gutiérrez i Hernández, 2013) com aquells que són considerats invisibles (Leonori, 2013) o exclosos (Zubero, 2014) en el disseny de la vida social i de l'espai urbà més enllà del món propi dels adults. La creació de programes intergeneracionals i participatius esdevé un recurs per començar a fer-ho viable.

2.3.2. Espai públic, participació ciutadana i expressió democràtica

Exercici dels drets i mobilització social

En els darrers anys, en el context de l'exercici dels drets a cap òrgan de poder local se li escapa que la participació ciutadana s'ha convertit en una obligació de la qual en depèn la seva legitimitat. És a dir, ja no és possible per a la classe política presentar-se com a lícita si no parteix d'un reconeixement de les demandes i les necessitats de la societat civil, que participa en el procés d'administració dels territoris a partir dels seus representants en els diferents camps, i expressant les seves necessitats en una enorme varietat de maneres. Aquesta participació és alhora una participació dins l'espai públic i sobre l'espai públic. Per un costat, la ciutadania fa avinent els seus posicionaments, les seves protestes i fins i tot les seves celebracions d'esdeveniments polítics en l'espai públic, i per l'altra, aquesta participació va enfocada moltes vegades a demandes lligades al que la societat espera d'aquest espai, els canvis i millores que creu que necessita.

En el cas de la societat espanyola i catalana, l'ús de l'espai públic com a espai de reivindicació ha anat lligat als processos d'emancipació política. En l'emergència i creació d'una tradició democràtica, van ser essencials les manifestacions al carrer i les concentracions públiques contra l'autoritat. Aquests moviments van ser

essencials en la formació d'una consciència ciutadana que va anar quallant de cares a la formació dels règims democràtics; això va convertir l'espai públic en l'escenari que la ciutadania s'apropiava per a la seva participació política. En els darrers temps, el concepte d'espai públic es relaciona a les mobilitzacions social o ciutadanes que un cop i altre fan sentir les seves veus per denunciar les situacions de desigualtat social, vulnerabilitat de diversos col·lectius (immigrants, infants, gent gran...) i el malestar humà que s'ha generat com a conseqüència de les polítiques liberals capitalistes dutes a l'extrem. La gestió d'una política econòmica a favor d'uns pocs rics en detriment d'una majoria pobre i/o que veu com s'empobreix, ha conduït a una pèrdua constant de drets de la ciutadania. L'espai públic es converteix doncs, en el lloc de l'expressió democràtica, on és possible escenificar i exercir els drets de la ciutadania.

Participació ciutadana i educació per a la democràcia

En aquest sentit doncs, i reprenent el fil del discurs iniciat al principi del capítol, esdevé essencial comptar amb la participació de la ciutadania alhora de fer política o prendre decisions a l'entorn d'aquells aspectes que afecten la qualitat de vida i el benestar de les persones. Aquest és un tema que en els darrers temps s'ha tingut en compte des de l'àmbit de les ciències socials fent especial incidència en els processos de participació. No és en va que els processos de consulta ciutadana s'han obert des del món adult cap aquells col·lectius tradicionalment mantinguts al marge (infància, gent jove, gent gran, persones immigrades). Bona part dels articles sobre participació i infància es troben a mig camí entre les reflexions teòriques, experiències realitzades i descripcions de recerca metodològica, essent significativament nombrosa. Es pot referenciar a l'entorn d'aquesta temàtica a Elsley, 2004; Lund, 2007; Mannion, 2007; Percy-Smith, 2010; Bosco, Aitken i Herman, 2011; Connolly i Masson, 2014. El desafiament ètic que planteja el paper dels adults en el procés participatiu amb infants és també un motiu de preocupació

tal com es pot llegir en articles de diversos persones estudioses (Jupp Kina, 2012; Robson, Porter, Hampshire i Bourdillon, 2009).

A l'entorn de l'expressió i la participació pública de la gent jove en els processos de planificació urbana així com de les polítiques públiques que els hi són adreçades són d'interès els articles de Dodman, 2004; Merino Pareja 2006; Martínez, 2008; Lázaro, 2008; Vanderstede, 2011; McDowell, Rootham i Hardgrove, 2014).

La participació ciutadana de les persones immigrades i la de les persones gran són temes poc explorats encara ara des de l'àmbit de les ciències socials i en concret de la geografia humana. Malgrat aquesta afirmació, Herzog, Gómez-Moya i altres (2009) han estudiat la relació entre la participació política i la inclusió social. D'altra banda, la participació de la gent gran s'estudia a partir de la participació d'aquesta en associacions i en programes de participació social que partint de principis de corresponsabilitat i participació contribueixen a crear comunitat (Funes 2011; Morata i Palassí, 2012).

Alhora que l'exercici dels drets i la democràcia posa l'accent en la presa de decisions, es planteja la necessitat d'educar per a la participació. Sembla doncs que es pot convenir que l'esperit crític així com la implicació en la vida comunitària cal estimular-la des de la infància i més concretament des dels seus contextos immediats. Francesco Tonucci (2009) s'interroga sobre la possibilitat d'ensenyar la democràcia i proposa l'experiència dels "Consells dels Infants" i del projecte "Anem sols a l'escola" com a mètodes per escoltar els infants i afavorir la seva participació en el govern de la ciutat. La validesa de la seva proposta queda avalada per la llarga trajectòria, especialment dels Consells dels Infants que s'han emprès en moltes ciutats modernes. Similar a aquesta experiència trobem el *Programa Nacional de Municipios Escolares* que ha tingut lloc al Perú i que cerca d'enfortir els drets de la participació des de l'escola a fi que perduri en el temps (Martínez, 2008). El paper

de l'escola és doncs, clau en la construcció d'una ciutadania participativa, compromesa amb els problemes socials, i les expectatives que la societat hi diposita suposa per a la institució educativa un repte que sovint sobrepassa les seves possibilitats. Mentre que Souza Cavalcanti (2009) veu en l'ensenyança de la geografia i de la ciutat una via per a la formació ciutadana, García Pérez (2009) defensa que l'escola si bé pot ajudar en aquesta formació no n'ha de l'única responsable. D'altra banda, Galceran (2005) exposa que la promoció de l'autonomia i l'autogestió dels infants que proposen les experiències pedagògiques de principis de segle XX recullen l'essència de la pràctica de la participació. A partir d'aquí, l'autora reflexiona a l'entorn de com ensenyar la participació fora del context escolar. En el mateix sentit, Montero (2008) recalcarà la importància que l'exercici de la ciutadania impregni les polítiques educatives locals.

Reivindicació ciutadana, sentit de pertinença i consciència democràtica

Fixem-nos en que tot sovint els espais de reivindicació ciutadana són exactament els mateixos en els quals tenen lloc les celebracions populars o les diades de festa. Aquesta és la mostra més clara de la polivalència de l'espai públic i alhora, de la força de l'apropiació que en fa la ciutadania. El fet que en el carrer sigui el lloc on ningú posi en dubte que pot tenir-hi lloc una manifestació, un acte de protesta, un ball popular, un sopar de carrer... indica de forma directa la pertinença d'aquell espai a tota la ciutadania; en d'altres paraules indica el grau de conscienciació democràtica que té la comunitat que hi habita.

Al mateix temps, és aquesta participació el que va creant uns lligams de pertinença entre els ciutadans i el seu espai. La utilització polivalent d'aquest, i el fet que s'hi visquin experiències significatives per al col·lectiu, fa que els membres d'aquest col·lectiu es sentin integrats en aquest escenari. En conseqüència, la seva preocupació per l'estat i la millora de l'estat de l'espai públic seran també proporcionals al nivell d'activitat (reivindicativa o lúdica), sempre comunitària, que

hi desenvolupen. En definitiva, l'espai públic es veu i es percep com a propi per aquells que n'han fet l'escenari de les seves queixes i reivindicacions, i aquestes també poden prendre la forma de demandes a l'administració per a la cura de l'espai mateix. Una comunitat que sol·licita un millor enllumenat, millores en la circulació o augmentar els espais d'oci en el barri, és també una comunitat que s'ha apropiat de l'espai públic i, actuant i interactuant en ell, se l'ha fet seu.

2.3.3. Moviments migratoris i transformacions urbanes

La dinàmica migratòria viscuda a Catalunya però també a tot Europa des de finals dels anys 90 ha estat un dels fenòmens que més ha incidit en la transformació de la vida de les ciutats. Es tracta de l'arribada de persones de procedència extracomunitària amb unes característiques socioeconòmiques i territorials concretes, amb urgents necessitats i demandes socials (especialment d'habitatge i treball). El paper de la immigració en les transformacions socials i urbanes és un primer objecte d'estudi des de la geografia. Cebrián, Bodega i Martín-Lou, (2006), Bayona i Gil (2008) analitzen els motius que porten a les persones immigrades a quedar-se a l'Estat Espanyol quan van de camí cap a Europa. Urdiales i Ferrer (2005) caracteritzen el col·lectiu de persones procedents de l'Amèrica Llatina a Espanya. Aguilar (2015) fa atenció en la concentració de població estrangera a les poblacions mitjanes catalanes, mentre que Domingo i Bayona (2007) es focalitzen concretament en l'establiment de la població marroquina a Catalunya. Martori i Hoberg (2006), Bayona (2007), Miret i Del Pozo (2013) d'altra banda, observen les pautes d'assentament de les persones nouvingudes així com els usos de l'espai públic i privat i la mobilitat dins el barri.

La trobada entre ambdues cultures alhora que els hi significa una font d'enriquiment cultural mutu, genera també situacions de conflicte (Sayed-Ahmad, 2013). Les qüestions d'opressió, prejudici o d'actituds negatives cap a grups minoritaris ha estat motiu d'estudi des de la geografia. Gill Valentine (2010), geògrafa, encunya el

concepte de *geografies de l'opressió* per fer atenció als aspectes mencionats. Helga Leitner (2012), per exemple, analitza la racialització dels espais dificultant la cohesió cultural. Un altre focus d'atenció gira a l'entorn de les composicions socials i espacials de la multiculturalitat. Què significa ser estranger i quins són els mecanismes perquè una persona s'identifiqui com a tal o sigui percebuda com a estrangera, són preguntes a les Bolzman (2013) intenta donar resposta. Altres conceptes que s'hi relacionen com ara la segregació ètnica, residencial o la integració socioterritorial són explorats per autors diversos: Brimicombe (2007), Checa i Arjona (2007), Neal, Bennett, Cochrane i Mohan (2013) i Domínguez, Parreño i Díaz (2010), Herzog (2011), Solé i altres (2011), Macioce (2013). També és d'interès per a la recerca que es porta a terme, l'article de Hamnett, Butler i Ramsdem (2013) en que s'examina el tema de la barreja ètnica en l'àmbit escolar.

Relacionat amb el tema de la integració social i la construcció d'espais públics inclusius, apareix un altre àmbit de recerca des dels estudis geogràfics i del planejament, com és la construcció de la identitat i del sentit de pertinença de les persones nouvingudes (Jackon, 2014; Mohamadi i Miles, 2014; Portes i altres, 2012), per a la construcció del qual De Lucas (2009) afirma que és imprescindible fomentar la participació política des de la societat d'acollida. La mirada de gènere és tinguda en compte en alguns articles com el de Robina Mahammad (2013), en que exposa que la trobada de dones musulmanes amb una cultura de valors democràtics ofereix a les dones diferents possibilitats per refer la seva autoimatge i a crear sentit de inclusió i pertinença. Dues darreres qüestions que es relacionen amb els efectes de les dinàmiques migratòries en el sí de la ciutat versen d'una banda, sobre el procés migratori i el de reagrupament familiar (Gozálvez Pérez i altres, 2012; Requena i Sánchez-Domínguez, 2011) i de l'altra amb les dificultats d'integració de les persones immigrades així com de les polítiques migratòries que intenten facilitar-la (Matejskova i Leitner, 2011; Cebrián, Bodega i Martín-Lou, 2012).

2.3.4. Els efectes de la globalització i la mort de l'espai públic?

Els fluxos migratoris, els mitjans de comunicació, les dinàmiques capitalistes, la internet i els òrgans de govern supranacionals entre d'altres fenòmens, ens recorden diàriament que vivim en una societat cada cop més global. El concepte de la globalització, diu Borja (2003, 312), és diferent de com s'entenia als anys noranta. Avui la globalització, afirma el mateix autor, “no és només un procés econòmic-financer i cultural-comunicacional propiciat per la revolució digital. És també una realitat política-militar imperial, una dominació exercida pel govern de la única superpotència que existeix, que avui no té cap contrapès i que ha emprès una creuada messiànica a la realització descarnada dels negocis per part dels grups econòmics de les multinacionals⁷” (Borja 2003, 313). Ens trobem així, vivint com subscriu Pillet (2008) en una situació de dualitat o dicotomia, perquè les decisions preses a escala de poder planetari, global, tenen les seves conseqüències a nivell local.

Els efectes d'aquesta globalització es concreten a la ciutat amb problemàtiques de desenvolupament social (inseguretat ciutadana, atur...), econòmic (pobresa) i de protecció del medi ambient, inseguretat ciutadana, pobresa i/o contaminació ambiental entre d'altres, que perjudiquen clarament o fan reflexionar sobre el concepte de qualitat de vida de les persones. Hudson (2010) escriu sobre els costos a nivell de salut i benestar que genera la globalització; Sánchez Morales (2012) al voltant dels límits de l'exclusió social incidint en les persones immigrades i les sense sostre; Trilla (2004) sobre exclusió i habitatge; Nayak (2010) a l'entorn de l'exclusió de la gent jove en zones deprimides; Yeoh i Ramdas (2014) en relació a les formes de reproducció social, immigració i gènere; García Almirall, Fullaondo i Frizzera

⁷ Traducció personal del castellà. L'original diu: la globalización hoy no es solamente un proceso económico - financiero y cultural - comunicacional propiciado por la revolución digital. Es también una realidad política - militar imperial, una dominación ejercida por el gobierno de la única superpotencia existente, que hoy no tiene contrapeso alguno y que ha unido una cruzada mesiánica a la realización descarnada de los negocios por parte de los grupos económicos de las multinacionales.

(2008) en quant a les desigualtats socials urbanes incidint en el factor ètnic; Alberich (2014) escriu en relació a la tasca i la responsabilitat dels moviments socials i Sabater i Semneland (2009) destacant la urgència de noves polítiques socials en sí d'un context de globalització. D'entre les moltes contradiccions que s'integren en la societat global, Roche i Serra (2009) n'analitzen quatre d'especialment significatives per la tesi que es llegeix en ser conceptes que conviuen en diàleg al llarg de tot l'estudi que es realitza. Aquests conceptes són: globalització-localització, individu-comunitat, identitat-diferència i espai-temps.

A l'espai públic es posen de manifest els contrastos socials i les problemàtiques que porten a la segregació i a la divisió de la ciutadania. Podem observar persones que fan cua perquè els hi donin menjar, que demanen almoïna, que dormen en caixers... al costat d'altres que entren i surten, carregades amb bosses, de centres comercials ben il·luminats, frescos a l'estiu i calents a l'hivern. Es confronten ciutadans de primera amb possibilitat d'exercir els seus drets enfront d'uns altres que han quedat marginats o exclosos.

Lluny del que s'espera que hauria de ser la ciutat: un espai de convivència i cohesió, aquesta es compartimenta, es guetitz, es privatitza. El dret a la ciutat contempla no sols els drets relatius a l'espai físic, al transport, al treball... sinó també la possibilitat de poder fruit de drets polítics, jurídics i socials (Borja 2013, 145). Els rics construeixen murs per evitar que les persones pobres, vulnerables, immigrades, sense sostre... es barregin amb ells en els espais col·lectius (Borja, 2013,107). Aquesta constant creació de distàncies genera tensions i temences mútues entre persones d'estatus econòmics i socials diferents, dibuixant com diu Gemma Galdón una «ciutat espantada»⁸ (2010). La segregació humana, l'exclusió de la vida col·lectiva, és cada vegada més visible en l'espai públic posant en entredit els valors democràtics que han de definir la ciutat. Aquest fet fa replantejar la idea d'allò que

⁸ Traducció de l'autora. A l'original, Gemma Galdón parla de la «Ciudad asustada».

es veritablement «públic»: Mitchell (1995, 121) es pregunta: “hem creat una societat que espera i desitja interaccions privades, comunicacions privades i una política privada?”. De si estem davant d’una «crisi urbana» Borja (2003, 317) o de si estem davant de la mort de l’espai públic (Paddison i Sharp, 2007; Hankins i Powers, 2009; Németh, 2010). Aquest és un debat que fa temps que és obert i al que difícilment ara es pot donar resposta. Les dinàmiques apuntades, no obstant, mostren que és difícil l’establiment de veritables zones d’interacció pública, que estiguin mancades d’exclusions i que no es regeixin necessàriament pels mateixos patrons que constantment reclamen la cultura i els valors del capitalisme.

2.4. L’espai públic com a escenari polièdric

2.4.1. Els espais públics com a espais de relacions socials

Tal i com ja he apuntat, si alguna cosa caracteritza a l’espai públic és la seva multifuncionalitat, la varietat tant d’usos com de funcions que s’hi donen o haurien de donar-s’hi. Aquesta multifuncionalitat correspon també a la varietat i a la vitalitat mateixa del col·lectiu que hi habita i que s’hi expressa. La confluència d’estrats socials i de grups diversos és la que dona vida pròpiament a l’espai públic.

El principal ús social de l’espai públic és, doncs, la interacció interpersonal. Aquesta té lloc a diferents nivells tant dins dels espais específics per a ella com en els més oberts com el carrer o la plaça. No es tracta doncs, de simples espais de circulació, sinó d’àrees en que es configuren les formes de relació entre els individus i entre els diferents grups socials. Però per tal de facilitar aquestes interaccions, l’espai mateix ha de gaudir d’una qualitat que les faciliti; ha de convertir-se per tant, en un espai aglutinador. Borja (1998, 46) indica la conveniència que aquest espai tingui “algunes qualitats formals com la continuïtat del disseny i la facultat ordenadora del mateix, la generositat de les seves formes, de la seva imatge i dels seus materials, i l’adaptabilitat a usos diversos al llarg del temps”. És, doncs, la capacitat d’inclusió la que determina la qualitat de l’espai públic i que en garanteix la personalitat. La

democratització creixent al llarg del darrer segle ha comportat que el mateix disseny de l'espai públic facilités la integració i la no exclusió de tots els grups socials que n'han de ser usuaris. En aquest sentit l'ús social de l'espai ha estat un element clau en la planificació a nivell urbanístic.

La distribució dels altres àmbits de la vida social completa aquest ús de l'espai. Les altres funcions socials bàsiques serien el comerç, l'oci i la circulació tant de vianants com de vehicles. A nivell comercial, l'acumulació d'unes determinades tipologies de botigues o centres pot contribuir molt poderosament a la configuració de la personalitat del barri o ciutat: l'especialització en un cert tipus de productes o serveis, o bé la varietat i el nivell econòmic de l'oferta comercial són factors decisius en el tipus d'espai públic resultant. Semblantment, les ofertes a nivell d'oci que pugui oferir l'espai urbà seran elements claus en la determinació de la seva identitat. Les formes d'entreteniment tenen lloc sovint en espais delimitats per a elles (cinemes, àmbits esportius, parcs infantils, discoteques, ludoteques, etc.) però en les transformacions pròpies de la postmodernitat, l'oci sense perdre aquesta localització específica, troba noves formes d'expressió més amples sovint lligades al consum. Avui, doncs, ens trobem els centres de la ciutat, al voltant de les botigues, gran quantitat de gent en família, en parella, passejant, observant els aparadors, badant, trobant altra gent... de manera que oci i comerç comporten una relació dinàmica entre ells, sense que es pugui saber on comença l'un i acaba l'altre.

Jan Gehl (1996) distingeix entre necessàries, opcionals i socials les activitats que poden tenir lloc en els espais públics i que vénen determinades per les condicions físiques on s'ocupen; en les activitats necessàries s'hi inclourien aquelles activitats que s'han de fer malgrat les condicions externes com seria anar a comprar, anar al metge, a l'escola, esperar l'autobús o repartir el correu, entre d'altres. Per activitats opcionals s'entendrien aquelles que tenen lloc si hi ha el desig de realitzar-se i si el temps i l'espai ho fan possible. Hi entrarien aquelles activitats tals com sortir a passejar, anar a prendre l'aire, badar, parar el sol... aquestes activitats, es realitzen

quan el temps atmosfèric i el lloc inviten a estar-s'hi. Quan l'espai exterior, l'espai «de fora» és de baixa qualitat es veu pobre, només s'hi esdevenen aquelles activitats que són necessàries. Quan l'espai «de fora» en canvi, és de qualitat, hi tenen lloc moltes activitats opcionals perquè la situació convida a parar-s'hi, a seure-hi, o a anar-hi a jugar entre d'altres. Les activitats socials podríem dir que sovint són el resultat de les altres dues categories, ja que es desenvolupen en la mesura en què dues persones o més coincideixen en un mateix lloc, es troben, passen l'una al costat de l'altra o senzillament intercanvien una mirada. Així doncs, les activitats socials depenen de la presència dels altres en els espais públics i poden ser molt diverses perquè esdevenen espontàniament així que la gent es va movent en l'espai i interacciona amb els altres. Ara bé, el tipus de relacions que es donaran en un espai on coincideix una sèrie de gent amb interessos i aspectes en comú, com sigui a la porta d'una escola, al bar proper al lloc de treball o en un barri residencial, per exemple, estan molt influenciades pel fet que la gent es coneixi: dir-se adéu, donar records, fer un intercanvi d'impressions, parlar d'algun succés que ha tingut lloc, aixecar la mà i saludar... En canvi, en els carrers i els centres de les grans ciutats les activitats socials que s'esdevenen són molt més superficials i el contacte humà és més passiu pel fet que la gent no es coneix, i el més freqüent són els intercanvis de mirades, el veure els altres i sentir paraules sense escoltar-les.

2.4.2. L'espai públic com a generador de sentit de pertinença

Diversos autors com ara Hartley (1992, 29-30) o Young (1990, 119-122) han dedicat molta atenció a la funció primordial de l'espai públic com a generador d'una consciència de pertinença a la col·lectivitat. Segons Hartley l'arquetip bàsic de l'espai públic seria l'àgora grega, l'entorn on «els afers públics i les disputes legals es solucionaven... on els cossos dels ciutadans, les paraules, les accions i els productes estaven literalment en exhibició mútua, i on es feien els judicis, decisions i intercanvis» (Hartley 1992, 30) (Traducció personal). Anteriorment, Jürgen Habermas (1989) ja havia definit l'espai públic ideal com aquell en què tots els grups

socials i les comunitats haurien de trobar accés i representació, que al seu torn serien aspectes representatius de la integració de tots aquests grups en les estructures de poder del conjunt de la societat. Tovi Fenster (2003; 2004) defensa que el sentit de pertinença es forma a partir de la pràctica de la quotidianitat, en el dia a dia, jugant un paper essencial la memòria i el record dels fets esdevinguts en la infantesa. L'experiència de la vida quotidiana, forjada en un lloc concret ve condicionada per les relacions de poder que radiquen en les formes d'organització social. No és d'estranyar doncs, que com afirma Massey (1994) els homes i les dones configuren de forma diferent el seu sentit de pertinença i/o la percepció de lloc.

En general, l'espai públic es veu com a marc essencial de la ciutadania; com l'entorn en la qual aquesta es defineix en totes les seves virtuts i potencialitats. «Entenem per ciutadania un estatus que reconeix els mateixos drets i deures a tots els que viuen i conviuen en un mateix territori caracteritzat per una forta continuïtat física i relacional» (Borja, 2001, 107). Fixem-nos en que una definició com aquesta comporta un cert grau d'idealisme, en el sentit que imagina un espai públic en què la ciutadania consisteixi en una igualtat de drets. Per tant, podem deduir que una bona mesura de l'adequació de l'espai públic a aquest ideal de ciutadania serà la mesura en que en ell s'hi vegin garantits aquests drets i deures per a tothom. Tal i com ha dit el mateix Jordi Borja «la qüestió és com les polítiques d'espai públic contribueixen a fer ciutat en els territoris urbanitzats, a crear condicions d'urbanitat o civitas i a facilitar la participació i les innovacions polítiques democràtiques» (Borja, 2001, 109).

Stephen Carr i Mark Francis (1992, 19-20) van definir tres valors que serien essencials per a la constitució de l'espai públic. En primer lloc ha de respondre a les necessitats i demanades dels seus usuaris, en termes de confort, relax i utilitat. En segon lloc, ha de ser un espai democràtic, de la mena d'espais que «protegeixen els drets dels seus grups d'usuaris» (Carr i Francis, 1992,19); en aquest sentit veiem que la definició d'espai públic incideix en els mateixos èmfasis que ha apuntat Borja

(1992). Però Carr i Francis seguidament afegeixen un altre element important en definir la necessitat que l'espai públic sigui significatiu (meaningful), és a dir que «permeti que la gent estableixi fortes connexions entre el lloc, les seves vides personals, i el món... relacionant-se amb el seu context social i físic» (Carr i Francis, 1992, 20). Es tracta, doncs, que l'espai públic esdevingui un nexa de funcions relacionals, no només entre individus, sinó també aquests i els espais culturals a que pertanyen, tant a nivell local com universal. Sens dubte, totes aquestes concepcions de l'espai públic li donen un valor fonamental a nivell social, però és evident que impliquen també una exigència notable en el que s'espera obtenir del seu funcionament dins l'estructura urbana. Entre aquests valors i la seva aplicació pràctica es dona doncs, una sèrie de dialèctiques de conflicte que s'han de resoldre per tal d'acostar l'espai públic a la seva funció ideal com a lloc de creació de ciutadania.

2.4.3. Dialèctiques i controvèrsies a l'entorn de l'espai públic

Paradoxalment, la millor forma de protecció que pot oferir l'espai públic és aquella que es deriva de la seva pròpia utilització com a tal. Un espai on es doni una circulació rica i diversa serà també un espai segur, i és més en aquest factor que en el concepte tradicional de seguretat on cal cercar una solució als problemes de violència urbana. Tal com diu Borja, però, aquest no és un problema que pugui tenir una solució definitiva, doncs de fet, un cert grau de violència és inevitable: «la rebel·lió del no-ciudadà, la seva contradicció entre el fet d'estar i el no-dret *de facto* d'usar la ciutat formal i ostentosa» (Borja, 2001,111). Una dialèctica entre **seguretat i ús**, doncs, és fins a cert punt inevitable, encara que serà molt més superable en tant que l'espai públic sigui utilitzat i habitat de manera multifuncional i integradora.

El fet que hi hagi conflicte no s'ha de veure com un fet directament relacionat amb la violència, sinó amb els diferents interessos o usos de l'espai públic per part dels diversos grups socials que l'habiten. Així ens trobem el cas de l'apropiació d'aquest

espai per part dels adolescents, que en ocasions poden implicar un enfrontament amb altres grups adults, i una limitació efectiva en els drets d'aquests sobre l'espai. Aquests tipus de conflictes tendiran a donar-se de manera més accentuada en zones deprimides econòmicament, però no s'han de considerar privatis d'elles. L'adolescència implica un període d'alliberament de l'autoritat paterna que es manifesta en tots els nivells socials, i que comporta una forta activitat grupal per part dels joves. Una bona forma de considerar i preveure aquestes dialèctiques, i evitar que portin conflictes, és, segons ha indicat Mats Lieberg (1994), portar a terme una bona investigació prèvia de camp que garanteixi un bon coneixement dels hàbits de congregació dels joves del tipus d'activitats que realitzen a l'espai públic, i de la manera en que l'utilitzen per al seu desenvolupament.

L'estudi de Lieberg mostra la gran importància que per als adolescents tenen els espais intersticials, intermedis, les localitats neutrals que no són ni públiques ni privades, tals com ara garatges, espais semitancats, espais soterranis, etc. És a dir, espais que es caracteritzen per una manca de supervisió dels adults, una manca d'objectius específics per a aquell lloc en concret, i una imprevisibilitat de les accions que s'hi duran a terme. Una bona planificació ha de considerar aquestes tendències com a característiques de l'ús de l'espai que fan els grups d'adolescents, i ha d'intentar trobar l'equilibri entre aquests processos emancipatoris, que són inevitables, i la seguretat de la resta d'usuaris de l'espai, buscant també evitar l'apropiació exclusiva de segons quines zones per aquests grups. Aquesta planificació ideal haurà de resoldre la dialèctica ús-seguretat de manera que s'asseguri la no exclusió dels adolescents i la seguretat de tothom.

Un altre grup que cal considerar i que des de la planificació cada vegada es té més en compte és el de la «mainada»: es planteja així una dinàmica que cal veure com a variació de la dialèctica seguretat-oci. L'espai públic, dissenyat fins ara com un espai pels adults (excepte en el cas dels parcs infantils ja pensats per aquest col·lectiu),

han esdevingut en algun cas, espais amb un cert grau de perillositat. Fins i tot hi ha estudiosos/es del tema com Gill Valentine (1996b, 216-217) que argumenten que «repetides projeccions dels nens petits, vistos com a vulnerables o incompetents, es solidifiquen per a facilitar la producció de l'espai públic com a espai adult, on els més joves no hi tenen cabuda»⁹. Una perspectiva com aquesta, veu la creació del mateix concepte d'infantesa com un procés cultural mitjançant el qual els nens petits acaben essent relegats a un paper socialment secundari, i el més interessant és que, de fet, el propi espai públic i la seva percepció com a «espai adult» ha contribuït a que això es vegi d'aquesta manera. A un nivell més pràctic però, es tracta d'assegurar la viabilitat d'un espai segur i no perillós tant per als nens com als adults, i que es tracti d'un espai que es pot compartir. Quan pensem en un espai perillós hem de tenir en compte tant les escultures que s'hi ubiquen, com el tipus de paviment o com altres elements que per la seva configuració (cantelluda, d'esglaons, de textura relliscosa...) puguin suposar un cert risc. En tot cas, la presència infantil és un factor que no es pot defugir i per el qual convé afavorir la integració, malgrat que els temes de planificació, i tal com indica Borja (2001, 68) als infants “ningú no en demana l'opinió i pocs s'hi fixen i els defensen (potser les dones)”. La dialèctica seguretat-oci, relacionada amb els infants, només es pot resoldre tenint en compte els punts de vista i les necessitats d'aquests.

Aquesta dialèctica ens enfronta directament amb la que de fet constitueix el problema central de l'espai públic: la tensió entre el **desig d'integració i el potencial de conflicte social**. Aquest conflicte social no s'hauria d'entendre només com a una situació violenta: en realitat, un conflicte social pròpiament dit respondria a la marginació de col·lectius importants. Aquests col·lectius poden ser de naturaleses molt diverses entre sí: immigrants, disminuïts, ancians, «sense sostre»... L'espai públic, al mateix temps que presenta aquesta dialèctica, té la capacitat d'esdevenir,

⁹ «...repetitive performances of young children as vulnerable and incompetent (...)are congealing to facilitate the production of public space where unaccompanied youngsters do not belong.»

precisament, el catalitzador de la socialització afectiva de tots aquests col·lectius. Tal com diu Borja (2001, 111) «els que més necessiten l'espai públic, la seva qualitat, accessibilitat, seguretat, són sovint els que tenen més dificultats per accedir-hi.» La millor planificació urbana serà sempre aquella que busqui trencar la dicotomia entre integració i conflicte a favor del primer element. Això pot aconseguir-se, per un costat, a nivell pràctic (amb una major accessibilitat, amb una eliminació de les barreres, amb la creació d'un entorn acollidor); però també és necessari desenvolupar-ho a una escala estrictament simbòlica (eliminant els senyals externs d'exclusió, les senyalitzacions que discriminin, les imatges que fomentin l'afirmació de valors no assumibles per tot el col·lectiu).

En un altre ordre de coses, més relacionat amb la utilització física de l'espai i amb les limitacions del mateix, hem de remarcar l'existència d'una dialèctica entre **ús i sostenibilitat**. Tal com ha dit Aragall (2002, 45), “el disseny sostenible ha de procurar l'estalvi energètic, ha de buscar solucions energèticament eficients i sostenibles per al transport, la il·luminació dels carrers, la recollida d'escombraries, etc.” Això afecta de manera directa qualsevol espai utilitzat de manera sistemàtica per una comunitat. Fins i tot dins l'espai urbà, hi ha d'haver un equilibri entre la despesa d'energia i la utilització que se'n fa, i entre aquesta utilització i la sostenibilitat i qualitat del medi. L'urbanisme, afirma Indovina (2005, 15), en la seva dimensió constructiva “no pot referir-se a la sostenibilitat *en* la ciutat sinó a la sostenibilitat *per* la ciutat”. L'ús de contenidors que facilitin el reciclatge, una correcta utilització de la llum i l'aigua que no n'impliqui una despesa innecessària, i un cert control públic de la contaminació acústica, són elements indispensables en la configuració d'un espai públic urbà habitable i acollidor. Ara bé, un aspecte de la sostenibilitat és també la **dialèctica ús-higiene**, i aquesta no és només una qüestió d'ordre públic o institucional, sinó que l'ús adequat de les papereres i la recollida de les “caques del gos”, demanen l'educació i el respecte vers els altres membres de la comunitat.

També convé tenir en compte una dialèctica més, que afecta a la mateixa constitució física del que és l'espai públic. Aquesta es refereix a la transformació d'aquest entorn que es deriva del seu ús per al públic; i dels canvis que això implica en la relació entre la comunitat i el seu entorn. Serà necessari, doncs, tenir en compte les demandes mediambientals de l'espai públic, intentant harmonitzar les necessitats de la població amb la possibilitat de mantenir una cura que respecti els condicionants mediambientals i en fomenti el gaudi per part dels que el visiten. Podem pensar en determinats espais verds que demanen una quantitat d'aigua excessiva pel clima on s'ubiquen: per exemple jardineres que si bé alegren l'espai públic en qüestió, són motiu de conflicte amb determinats jocs que s'hi practiquen, o fonts, que malgrat el seu valor estètic, impliquen una pèrdua d'aigua significativa. En espais públics que estiguin situats ja al defora del medi urbà, aquesta dialèctica serà molt més problemàtica, i aquí serà encara més indispensable, tal com senyala Josepa Bru (1995, 55) "abordar una reflexió... sobre l'ús recreatiu, sobre la naturalesa de la seva demanda i sobre la situació i perspectives del medi/territori sobre les que aquesta es projecta." Però aquesta ja és una temàtica que escapa a l'estudi de la ciutat pròpiament dita com a espai públic, i per tant no m'hi detindré.

2.4.4. L'espai públic com a valor educatiu

El carrer i la ciutat per extensió té el seu propi llenguatge, es mostra de com es concep la societat i la vida que hi té lloc. En aquest sentit, en la mesura que la ciutat fa possible l'exercici dels drets de la ciutadania, les persones que hi habiten integren en el seu imaginari uns valors i unes formes de fer i relacionar-se que són pròpies

dels valors democràtics. Amb unes altres paraules, però molt il·lustratives, Borja (1999, 41) escriu que si “la política és pedagogia i la ciutat és política, sembla lògic plantejar-se la dimensió pedagògica de l’urbanisme, és a dir, l’estratègia urbana com un gran projecte educatiu¹⁰”. L’educació doncs, surt de l’àmbit formal escolar, i més enllà d’adquirir coneixements sobre la història local i de país, d’ajudar a crear identitat i sentit de pertinença, a l’espai públic s’hi poden aprendre valors de convivència (*aquesta idea es recull en la il·lustració 1*). “En la vida de la ciutat – afirma Joan Manuel del Pozo (2010, 34)- els qui reben el bon tracte, respectuós, de la bellesa del seu espai tendeixen a retornar el bon tracte i el respecte percebuts”.

A l’any 1990 s’aprova a Barcelona la Carta de les Ciutats Educadores amb un seguit de principis i bones intencions, amb voluntat de ser “una proposta integradora de l’educació formal, no formal i informal que es genera a la ciutat, per a tots els qui l’habiten; i també reveladora d’un compromís polític, públic i actiu que pertoca, a més de les famílies i les escoles, als ajuntaments, les associacions, les indústries culturals, les empreses i altres institucions i col·lectius” “perquè l’educació no deixa de ser una tasca

Il·lustració 1 - La ciutat com a escola

Font: Frato, any 1988, p. 126

compartida” (Figueras 2009, 19-20). El moviment de les ciutats educadores nascut de la mà dels governs locals d’un grup de ciutats, es planteja l’objectiu comú de treballar conjuntament “per millorar la qualitat de vida dels habitants, a partir de la

¹⁰ Traducció personal. L’original diu el següent: «la política es pedagogia y la ciudad es política, parece lógico plantearse la dimensión pedagógica del urbanismo, es decir, la estrategia urbana como gran proyecto educativo».

seva implicació activa en l'ús i l'evolució de la pròpia ciutat” (Ajuntament de Girona, 2003).

Són moltes les ciutats de Catalunya que han manifestat voluntat de seguir els principis de la carta de les ciutats educadores. Entre elles la ciutat de Girona, des del seu inici. No és d'estranyar doncs, que siguin també nombrosos els articles que s'han escrit a l'entorn de la funció educativa de la ciutat, els valors cívics i sostenibles que es desvetllen i com es facilita la comprensió i la projecció futura de la ciutat (Tonucci, 1997; 2004; Bovet, 2001; Trilla, 1999; Borja, 1999; 2003; Vilarrasa, 2002; 2003; García Valecillo, 2008; Prats i Santacana, 2009; Del Pozo, 2009; Biesta, 2012). Aquest és un tema que es recuperarà en el capítol relatiu a la infància per la complexitat que integra.

2.5. Ciutat i gènere

Possiblement el mètode d'estudi més revolucionari entorn de la consideració dels usos de l'espai públic ha estat la perspectiva del feminisme. Tot i que aquests estudis parteixen d'una branca comú que busca reorientar les humanitats i les ciències socials des del punt de vista de la dona, hi ha hagut diversos desenvolupaments teòrics dins del feminisme, que impliquen també, de cares al nostre tema central, una varietat de perspectives sobre l'urbanisme.

2.5.1. Pensament feminista i espai urbà

La vessant més revolucionària dels estudis de gènere ha anat vinculada històricament al pensament marxista. El marxisme es centra especialment en les relacions de producció i la seva influència en el sistema social. Per tant, en el cas de la seva versió feminista, aquesta tradició ha buscat especialment examinar les diferents discriminacions i rols que s'han adjudicat a la dona en el món del treball (Rowbotham, 1973). Pel que fa als estudis urbanístics, el feminisme marxista

continua avui en dia analitzant la manera en què les relacions de classe social i de gènere es manifesten i queden inscrites en la forma de l'espai urbà.

Per altra banda, l'anomenat feminisme de la diferència ha seguit un procés qualitativament diferent. Encara que té els seus orígens en referents literaris o artístics de principis del segle XX (en figures com ara Virginia Woolf o Gertrude Stein) és en les darreres dècades que aquest pensament ha pres cos teòric d'una manera significativa. La perspectiva de Millet o Rich (1980) ha buscat sobretot reivindicar les diverses formes en que les percepcions del món i les contribucions culturals de les dones han anat existint i desenvolupant-se dins el marc de la cultura patriarcal. No es tracta tant de fer una anàlisi sociològica (que malgrat tot es reconeix com a necessari), sinó d'explorar i establir la tradició distintiva de les formes de pensament i cultura femenina, que es veuen sobrevivint dins un marc d'opressió cultural. El feminisme de la diferència té alguns punts clau d'estudi en la relació de la dona amb el seu propi cos, en la seva sexualitat (al marge del punt de vista masculí) i en el tema de la maternitat (examinant també la manera en què una cultura pròpiament femenina s'ha anat transmetent de mares a filles). Tal i com veurem, aquest èmfasi en l'especificitat del punt de vista femení permet lligar aquesta tradició, a nivell d'estudis geogràfics, amb les nocions lefebvrianes de l'espai social –concebut, viscut, percebut-.

El segon d'aquests conceptes és el més fonamental a nivell de la comprensió de l'espai urbà per part de la dona, i tal i com indicaré en l'apartat de la metodologia d'aquest treball, l'he tingut especialment en compte en l'elaboració del meu estudi. Convé apuntar també, ni que sigui breument, la importància d'un discurs plenament contemporani, postmodern, a l'entorn del feminisme. Aquesta tradició més recent ha qüestionat la validesa de sistemes totalitzadors com el marxisme o el feminisme de la diferència, mentre que ha afirmat molt més les ambigüitats i la impossibilitat de classificació que caracteritzen l'experiència de les dones en l'actualitat. Tot

postmodernisme posa en qüestió l'existència de narratives històriques molt definides, i en el cas dels estudis de gènere, això implica arribar a qüestionar fins i tot la validesa de les diferències sexuals tradicionals.

Tal com veurem a l'apartat metodològic, aquesta vessant és potser poc útil per a l'estudi de la ciutat com a espai viscut, però en canvi, a nivell de configuració arquitectònica, permet entendre el rerefons ideològic que hi ha darrera de certes configuracions de l'espai urbà i de la seva planificació, molt especialment en les grans ciutats occidentals i durant els darrers trenta anys (per exemple en la creació de nous conceptes de plaça pública, en les noves varietats de centres comercials, en la majoria de les anomenades grans superfícies...).

2.5.2. Temàtiques de recerca de dones i espai urbà

La geografia feminista, d'acord amb Little, Peake i Richardson (1988, 1-2), es pot definir com "l'examen de les formes en les quals els processos socioeconòmics polítics i mediambientals creen, reproduïxen i transformen no només els espais en els quals vivim, sinó també les relacions socials entre homes i dones en aquests llocs i com, al seu torn les relacions de gènere tenen també un impacte en aquests processos i les seves manifestacions"¹¹ (Traducció personal). En aquest sentit, doncs, l'espai urbà ofereix un camp d'estudi privilegiat per a la perspectiva feminista, que buscarà examinar les formes en què les relacions de gènere han deixat les seves marques en l'organització d'aquest espai. El grup d'estudi de dona i geografia (Women and Geography Study Group) ha establert que "geògrafs feministes estan intentant actualment comprendre els fonaments i les conseqüències de la separació d'esferes «masculines» i «femenines» dins les

¹¹ «Feminist geography can be defined as the examination of the ways in which socio-economic, political and environmental processes create, reproduce and transform not only the places in which we live, but also the social relations between men and women in these places and how, in turn, gender relations also have an impact on these processes and their manifestations».

ciutats¹². (Traducció personal de l'article de Little, Peake i Richardson 1988,3). Malgrat les diferències teòriques que ja he senyalat anteriorment dins dels estudis feministes, aquest objectiu és netament comú a tots els estudis de gènere sobre l'espai urbà.

El paper dual dins la ciutat. L'àmbit públic i l'àmbit privat

Qualsevol acostament a un estudi d'aquesta mena ha de partir de la base que l'experiència quotidiana de les dones és, i ha estat sobretot històricament, diferent de la dels homes. L'espai de fet, no és una entitat d'entrada homogènia i neutral que precedeix als subjectes, sinó que apareix com a resultat d'un procés continuat de les connexions que s'estableixen entre les persones i el disseny urbà (Baydar, 2012). O com afirma Bofill (2010, 76) citant McDowell, "els espais com les persones tenen un gènere, i les relacions socials i les relacions espacials es creen mútuament". L'evolució en les formes d'aquesta experiència també és reconeguda en gairebé tots els estudis feministes sobre la ciutat; és per això que molts d'ells tendeixen a concentrar-se en temàtiques que apareixen de manera recurrent com a nuclis d'estudi privilegiats. Un exemple és el fet que les dones tinguin una relació amb el treball que els comporta a vegades un paper dual (com a treballadores dins de casa i també fora de la mateixa) i que ha estat repetidament objecte de discussió teòrica, donat que mostra la dificultat d'establir una distinció clara entre l'activitat de la dona en l'espai públic i en el privat, dins de la ciutat. (Wekerle, 1980, 189-195; Hondagneu-Sotelo, Estrada i Ramírez, 2011). També és motiu d'estudi les experiències d'oci que tenen lloc en els espais públics i com aquests posen entredit determinades normes socials de gènere (Jin i Whitson, 2014).

¹² «Feminist geographers are currently attempting to understand the basis for, and consequences of, the separation of 'male' and "female" spheres in cities».

L'evolució de l'accés a l'habitatge

La distribució i localització de les dones en virtut del seu espai social, i la menor visibilitat de les dones de classes baixes, així com l'evolució de l'accés a l'habitatge i de la major disponibilitat d'aquest per part de dones independents i no lligades a l'estructura familiar és també un objecte d'estudi recurrent (Wekerle, 1980, 197-199; Bondy, L. i Christie H., 2000, 297-299). Una conseqüència directa de la pervivència de formes d'exclusió i discriminació social és la diferent visibilitat i mobilitat que dins de la ciutat tenen les dones d'estrats socials menys afavorits (Bondy i Christie, 2000, 293-294; Little, Peake i Richardson, 1988, 13-14; Listerborn 2013). S'ha observat també, lògicament que aquests grups femenins "menys visibles" tendeixen a créixer exponencialment, en la ciutat, i que la seva marginació dins la mateixa ve donada per una doble discriminació: de gènere i econòmica (Wekerle, 1980). També són d'interès les pràctiques espaials de les dones migrades pels rols de gènere que s'hi desenvolupen i els significats simbòlics que s'atribueixen en els espais públics (Ehrkamp P, 2013; Bagheri, 2014).

Els espais que generen por i/o discriminació social

Un altre focus d'investigació ha estat l'existència d'espais urbans que des del punt de vista femení, estan directament associats amb la por perquè són espais on, bé per les característiques socials dels mateixos o bé per la seva configuració urbanística, poden ser escenari d'actes de violència de gènere, o simplement espais on es faci més manifesta la discriminació social. (Bondy i Christie 2000, 299-300; Ortiz, 2005; Radley, Hodgetts i Cullen, 2006; Sandberg i Tollefsen, 2010; Kern, 2010; Giritli-Nygren i Shmauch, 2012; Arnoso i altres, 2012).

Algunes geògrafes feministes, explica Ortiz (2007, 19), han estudiat a fons el tema de la seguretat i el sentiment de por en els espais públics i han demostrat com aquests es viuen diferent a nivell de gènere. D'altra banda, explica la mateixa autora, que conscients de la nostra vulnerabilitat, hem naturalitzat moltes pràctiques de

protecció i/o prevenció, com són el canvi de recorreguts o no sortir a determinades hores. Aquest és un tema amb el que no em vull allargar, doncs es reemprendrà més endavant en focalitzar l'atenció del paper de les dones en el planejament urbà.

L'ús del temps a la ciutat

Al llarg de la història els usos del temps per al desenvolupament de les activitats diàries han significat en totes les societats una desigualtat entre sexes (Brullet, 2010). Els ritmes de vida que acompanyen el dia a dia de la societat occidental ha donat al factor temps un nou valor social, concebent-se com un dret del que ha de poder fruir tota la ciutadania. És a partir que els usos del temps esdevenen un motiu més de recerca i de forma especial dins els estudis de gènere. Els usos temps a la ciutat són diferents per motiu de gènere, però també ho són per motiu d'edat, ètnia o condició social. Són nombroses les geògrafes que durant la dècada dels 90 escriuen sobre el tema de gènere i temps a la ciutat. Maria Prats (1998) en el seu article en fa un bon estat de la qüestió i es pot llegir la trajectòria que segueixen els estudis relatius a aquest tema.

Actualment, aquesta és una qüestió que continua preocupant si bé els articles no són nombrosos en les revistes internacionals. D'altra banda, bona part dels documents escrits a casa nostra fan especial èmfasi en tractar el tema del temps en l'acció del planejament urbà des d'una perspectiva de gènere. La gestió de l'espai urbà ha de contemplar els diferents usos del temps a fi de promoure que cada persona pugui donar resposta a les seves necessitats i es construeixi una societat equitativa. (García, Gutiérrez i Ciocoletto, 2006; Pintaudi, 2008; Brullet, 2010; Freixa, 2011). També l'educació és tinguda en compte com un factor clau de canvi en la vida quotidiana de les dones i dels possibles usos i abusos que es faci del seu temps personal (Gradaïlle i Merelas, 2011; Alonso, Varela i Teijeiro, 2011).

Les tasques d'atenció i cura

La inclusió de la dona en el món laboral i el fet que aportí un sou a casa igual que ho fa l'home, ha posat en qüestió els rols i repartiments de tasques que es donen dins l'àmbit domèstic. Tot i els avenços socials assolits en el procés de democratització de la societat occidental, bona part dels estudis demostren que són les dones les que continuen assumint la major part les tasques de feines domèstiques i/o de reproducció social (Williams i Lladres, 2008; Conradson, 2010; Smith, Wainwright, Buckingham i Marandet, 2011). Un focus objecte d'estudi que ha entrat en força en aquests darrers quinze anys, i que es troba estretament vinculat al tema del temps que s'acaba d'exposar, és el tema de la cura. No en va es parla de *geografies de la cura*. Algunes recerques fan especial atenció a la situació paradoxal en que es troben moltes dones de països no industrialitzats que emigren cap al Nord i desenvolupen tasques de cura i servei amb famílies occidentals (Martínez, 2014) alhora que es veuen amb l'impediment d'atendre les seves pròpies (McDowell i altres, 2005; Thien i Hanlon, 2009; Sauer i Wöhl, 2011; Dyer, McDowell i Batnitzky, 2011). Aquest fet porta a pensar que, si bé moltes dones occidentals han guanyat autonomia, no és perquè s'hagi donat un repartiment equitatiu de les tasques domèstiques i d'atenció amb els homes, sinó perquè el poder adquisitiu de les famílies ha permès que desenvolupin dites tasques altres dones. Així doncs, malgrat els canvis socials, les tasques de cura continuen essent desenvolupades majorment per dones.

La mobilitat en l'espai ciutat

Associat al temps i al repartiment de tasques domèstiques, laborals i de cura o atenció s'hi troba el tema de la mobilitat en l'espai ciutat. Els desplaçaments, a peu, en bicicleta, en vehicle privat o en transport públic condicionen la vida a la ciutat, i més concretament la vida de les persones. La gestió urbana ha de procurar donar resposta a les necessitats de les persones i les polítiques de mobilitat juguen en aquest particular un paper molt important. La mobilitat des d'una perspectiva de

gènere ha estat doncs també estudiada des de l'àmbit de la geografia humana i urbana (Jacobs, 2011; Brullet, 2010; Miralles-Guach, 2010).

2.5.3. Representacions de la dona a la ciutat

Històricament, el desenvolupament de les estructures polítiques i democràtiques ha anat molt lligat a l'evolució dels nuclis urbans. És molt significatiu que els processos democràtics arrelessin i progressessin durant els períodes corresponents a la revolució industrial i a l'esclat de les grans urbs des de finals del segle XVIII fins a principis del XX. Aquestes transformacions van fer percebre la ciutat com a centre neuràlgic de la modernitat, i com a espai privilegiat en que aquesta es podia experimentar de manera més directa. Els darrers dos segles s'ha donat de manera creixent una identificació entre modernitat i formes de vida urbana, tot al llarg de la civilització occidental.

La cultura dels dos darrers segles ha estat caracteritzada en bona part per les representacions de les formes de vida urbana. A nivell simbòlic, l'art i la literatura han anat identificant més i més les ciutats i sobretot les grans capitals, com els espais en les quals queda més de manifest les característiques específiques de cada país. En la literatura del segle XIX, per exemple l'escenari privilegiat de les grans novel·les solen ser les grans capitals europees: París, Londres, Moscou... que apareixen dotades d'una vitalitat i d'una energia extraordinària. Les ciutats s'identifiquen reiteradament com els espais on tenen lloc les grans passions i on es posen en joc les grans ambicions, i on tota la maquinària social i humana d'un país es pot veure en funcionament de manera detallada. Només cal pensar en exemples com ara *Il·lusions perdudes* (1843-44) de Honoré de Balzac, o *David Coperfield* (1849-50) de Charles Dickens, on la peripècia vital dels protagonistes només pot tenir lloc en la gran ciutat, la gran capital, que és percebuda alhora com escenari dels grans triomfs i fracassos individuals i com espai on es produeix la integració definitiva de l'heroï dins del conjunt de la societat.

Al llarg de tot aquest procés en que es representa i mitologitza, una vegada i una altra, l'experiència urbana, es dona un continu contrast entre els conceptes de capital i de províncies, que de fet no és més que una transformació sobre l'antic concepte clàssic d'oposició entre el camp i la ciutat. Les mateixes novel·les que he citat en el paràgraf anterior es basen en bona part en la dialèctica entre els petits nuclis urbans de la perifèria i el paper aglutinador de la gran ciutat. Els herois de ficció del segle XIX han de trencar amb els seus orígens rurals o provincians i prosperar dins de la capital per a poder certificar així el seu èxit personal. La capital queda identificada així amb el prestigi, el poder i l'afluència econòmica, i esdevé l'escenari de les grans transformacions individuals i socials (Wilson, 1991, 27-29).

Es pot veure així com els valors que la cultura del segle XIX va projectar en les ciutats són, de fet, ben poc femenins. Aspectes com la influència política, la circulació de capitals o l'afirmació individual, queden identificats netament amb la masculinitat. Si això és així, i ja hem dit que també la capital es veu com el nucli més representatiu del conjunt de la societat on s'emmarca, la conclusió és evident: en l'escenari urbà es posen encara més de manifest les dinàmiques pròpies de la societat patriarcal. Tant en la literatura com en l'art, l'espai urbà està percebut sobretot pel punt de vista masculí, i és aquest el que determina quins dels seus aspectes són més o menys visibles. La varietat d'experiències i de grups socials que habiten a la ciutat fa que, necessàriament, les dones s'hi facin també presents, però quan són representades ho són també des d'un punt de vista masculí. En els moviments artístics que van marcar la transició del segle XX, les presències femenines hi són habituals, però apareixen sempre des d'una òrbita molt marcada pel patriarcalisme. Són molt habituals les representacions de ballarines, cambres, serventes o prostitutes, totes elles representatives d'un ambient urbà, en l'obra d'artistes com Degàs, Manet, Toulouse-Lautrec... quan apareixen altra mena de dones, aquestes solen pertànyer a l'alta burgesia i es solen representar amb totes les característiques

pròpies del que la seva societat els reclama, alhora distants i suggeridores de desig (Jouve, 1996).

D'aquesta manera, les representacions de la dona a la ciutat mostren una curiosa dialèctica. Per un costat, es tendeix a representar l'experiència urbana com a imbuïda especialment dels valors masculins, i per una altra banda les dones s'hi fan més visibles que en els ambients rurals, com a resultat de la projecció d'una mirada masculina sobre elles. A nivell de representacions, doncs, es posa de manifest la varietat d'imatges de la dona concebuda com a objecte d'interès estètic o de desig, però aquesta mateixa varietat és inversament proporcional a la influència real que la dona té dins de la societat i de les seves estructures polítiques. La dona urbana es fa visible en el món de l'art i la cultura i esdevé un objecte de fascinació i desig, però precisament aquest paper és el que indica més clarament la seva manca d'influència social real i la seva submissió al control patriarcal (Gay, 1986). La ciutat ofereix una varietat de papers a la dona que la fan esdevenir visible, però només en certs àmbits i formes, i sempre sota la mirada i desig masculí.

Les transformacions polítiques del segle XX i la influència que hi han tingut en alguns moments, els moviments socials col·lectivistes, han variat també les possibilitats de representació de la dona. Per exemple en l'art propiciat per la revolució russa i posteriorment per el propi desenvolupament de les repúbliques soviètiques, ha permès una sèrie d'acostaments, limitats, però importants, a la visibilitat de les dones com a treballadores, i aquestes representacions s'han donat de manera prioritària en àmbits urbans. Potser l'exemple més representatiu d'aquesta tendència seria el conjunt del metro de Moscou, que de fet s'ha de considerar en la seva totalitat com una obra mestra de l'art comunista donat que reuneix de manera indèstriable les dues característiques essencials de l'esteticisme i la utilitat pràctica. A cadascuna de les parades o estacions d'aquest metro (almenys de les que van ser construïdes durant el Leninisme i Estalinisme) s'hi acumulen imatges de dones

treballadores en una enorme varietat d'actituds i de situacions. En ocasions es tracta de mosaics, en altres d'estàtues, però el tema de la dona treballadora i especialment de la dona que combina l'activitat laboral amb la maternitat hi és de manera aclaparadora. Són formes de representació de la dona que es fan netament visibles en un ambient urbà, i que al mateix temps pretenen tenir una visió exemplar o didàctica dins d'aquest mateix ambient; no només s'adrecen a una perspectiva masculina, sinó al conjunt de la societat (és cert, però l'associació entre maternitat i treball en la tradició artística comunista mostra també un grau notable de patriarcat, si bé designa diferent el que es troba en les societats basades en lliure comerç).

En canvi, en la resta del món occidental les representacions de la dona en la ciutat han anat seguint al llarg del segle XX uns paràmetres força semblants a aquells que indicava més amunt en referència a l'art modernista i impressionista. La presència de la dona en l'arquitectura i els monuments públics ha vingut molt subordinada a la prevalença de models de comportament i d'actituds clarament masculines (Bondy, 1992, 158-160). En el context de conflicte armat, especialment durant i després de les dues guerres mundials, estàtues i commemoracions han estat identificades absolutament amb els rols masculins, de manera coherent amb una comprensió de la monumentalitat i l'arquitectura que associa aquestes, de manera sistemàtica a la masculinitat i al poder (Hernández, 1998, 244-247). En canvi, s'ha mantingut de forma coherent l'ús de les figures femenines enteses com a plasmació de valors abstractes o d'idees: totes les estàtues al·legòriques que representen la justícia, la saviesa, la maternitat o la llibertat, solen tenir forma femenina, però d'una feminitat clàssica i hieràtica que vol invitar a la reflexió a l'admiració, però en cap cas al desig. Una altra possibilitat per la representació del cos femení en les ciutats la donen les construccions o imatges de tipus religiós on es fan presents de manera reiterada els personatges femenins de la tradició: aquí hi podríem incloure les estàtues o imatge dedicades a santes o patrones locals, i especialment la

immensa varietat de representacions de la Mare de Déu, que ocasionalment poden trobar-se en el centre d'una plaça o en una part prominent d'una avinguda.

En canvi, el mode o la forma de representació més utilitzada per a la dona dins de l'ambient urbà, en la majoria de ciutats occidentals, ha estat des de mitjans del segle XX fins ara, la publicitat. Per mitjà de cartells, pòsters, imatges adhesives, que es col·loquen sobre els murs o en els aparadors de les botigues, o bé per mitjà d'imatges difoses a nivell audiovisual i que es veuen en els aparells de televisió o s'escolten per la ràdio, les representacions de la dona enteses com a incitació al consum han estat constants (Dowling, 1993). D'una banda, podem pensar en totes aquelles imatges que van adreçades a les dones mateixes i que busquen provocar la identificació d'aquestes; les imatges de la dona com a mare o com a mestressa de casa; solen ser anuncis de detergents o d'estrís útils per la cura de la casa i dels fills (Lowe i Crewe, 1996). Per altra banda existeix la immensa influència de les imatges femenines que busquen deliberadament produir un desig en l'observador masculí. Són imatges que evocuen una visió descontextualitzada de la dona, presentada únicament com a objecte d'admiració sexual i, indirectament, com a model estètic per a la pròpia població femenina.

Amb la preeminència de la publicitat com a forma de llenguatge i comunicació arribem ja a un context que podem qualificar de postmodern. En el postmodernisme, el tema del consum és central, i les formes de representació no aspiren al didactisme ni a comunicar missatges complexos sinó que busquen especialment provocar el gaudi i treure transcendència a la realitat. El postmodernisme es complau especialment en les nocions de transitorietat i relativisme, i busca fomentar el joc i la complicitat amb l'observador de manera reiterada. És evident que es tracta d'un llenguatge i fins i tot d'una actitud estètica que només pot assolir la plena funcionalitat en un entorn urbà i també en aquest sentit és en la ciutat on es produeix la culminació d'aquesta estètica. El

postmodernisme està creat per una cultura capitalista que té en la producció i circulació de béns el seu màxim objectiu, i que busca constantment la generació d'estímuls i de satisfaccions en el públic (Wilson, E. 1991, 152-154).

Des d'una perspectiva de gènere es pot dir que la postmodernitat ha aportat una atenuació o una relativització de la representació dels rols típics femenins; el món publicitari i l'art urbà van esdevenint progressivament més andrògins i menys adreçats a perspectives de gènere concretes (Bondy, 1990, 162-165). Això és conseqüència inevitable de la creixent difusió de diferències entre els rols culturals d'homes i dones; però una anàlisi detallada de la circulació d'imatges en aquest context ens permetria veure la continuïtat soterrada d'alguns models basats encara en el patriarcat: la dona continua essent associada a la maternitat i a la cura de la llar si bé s'han diversificat molt les formes de representació d'aquests rols, i ha augmentat la representació de la sexualitat femenina.

2.5.4. Experiències de la dona a la ciutat

En la societat contemporània, la ciutat ha esdevingut l'espai que ofereix més alternatives i possibilitats per al lliure desenvolupament dels individus. No només es tracta d'una llibertat en el camp professional o laboral, sinó de l'experiència total de la persona, que pot trobar múltiples vies d'enriquiment a nivell personal o d'oci. Al mateix temps l'espai de relacions humanes és exponencialment molt més gran del que ho pugui ser una societat rural. La ciutat és així un camp de potencialitat gairebé infinita.

Des del punt de vista de les dones, aquesta potencialitat pot veure's fàcilment com un alliberament, en el sentit que desvincula del repertori de rols i papers culturals que els ha assignat la tradició. La ciutat dona anonimat i aquesta implica un grau de llibertat molt més gran, i també la capacitat d'exercir les pròpies tries sense massa pressió externa. Tal com diu Jane Darke (1998, 127), "la ciutat ofereix una via per a

escapar d'expectatives sufocants, pot implicar una vida solitària però també és alliberadora, especialment per a les dones joves que han trencat amb els preceptes i pretensions de la família". Però tot i així aquesta major llibertat no està exempta d'altres perills i ambigüitats. La mateixa Darke explicita que «les dones saben que l'espai urbà realment no els pertany. Saben que la majoria de les urbs són perilloses, que només poden utilitzar zones concretes i a determinades hores, i que inclús en aquells espais en que se'ls permet estar (com a invitades) s'han de comportar d'una manera determinada» (Darke, 1998, 117). Ens trobem, doncs, davant d'una sorprenent dicotomia que és específica de l'experiència femenina de la ciutat: l'alliberament i la major independència que implica per a la dona l'espai urbà pot comportar també una limitació efectiva des del moment en que aquest mateix espai continua responent, ni que sigui per la força de la tradició, a les demandes i als plantejaments patriarcals.

En aquest sentit, una bona part del treball acadèmic del feminisme en relació a l'espai urbà, s'ha centrat en explorar i definir quina és l'experiència específicament femenina de la ciutat, tenint en compte sempre aquesta dualitat que acabo d'indicar. Tot i que el tema és relativament recent, comença a constituir un nucli important d'estudi que sens dubte s'anirà ampliant en els propers anys. Autores com Wilson, Bondy o Litle, hi han dedicat una atenció preferent. És lògic que totes aquestes autores estiguin vinculades d'una manera o altra amb el feminisme, perquè és només des d'una perspectiva feminista que es pot arribar a copsar la diferenciació en la percepció de la ciutat que tenen les dones. Tal com diu Liz Bondy (1998,161):

“el feminisme ha insistit en que les representacions de la ciutat i el suburbi, del públic i del privat, són poc adequades per a mostrar les divisions de gènere, i s'han de diferenciar del que realment són les vides quotidianes d'homes i dones. Així, existeix una rica tradició d'anàlisi feminista que explora com les esferes del públic i del privat, de la ciutat i el barri, estan

realment interrelacionades en la vida de les dones i els homes.¹³ (Traducció personal).

Aquesta percepció d'una ambigüitat entre la realització personal d'una banda i formes d'exclusió o pressió social per l'altra, en l'experiència de les dones, ha portat fins i tot a estudiar la ciutat mateixa (no ja la seva percepció) com a un espai ambigu, la sexualitat del qual tindria alhora aspectes masculins i femenins. Ho ha expressat molt adequadament Elisabeth Wilson (1991, 7- 8):

“La ciutat és masculina en la seva escala triomfal, les seves torres i vistes i regions industrials i àrides; és femenina, en la seva abraçada protectora, en la seva indeterminació i manca de centre, pròpia d'un laberint. Podríem fins i tot anar tant lluny com per afirmar que la vida urbana està basada de fet en aquest combat perpetu entre un ordre rígid i rutinari i una anarquia de plaer, la dicotomia entre masculinitat i feminitat¹⁴”. (Traducció personal)

Així, la dualitat de gènere i la dialèctica entre aspectes femenins i masculins de l'espai s'estén a tota la ciutat, dins la qual prenen forma i s'articulen aquestes dialèctiques. Fixem-nos en que Wilson (1991) identifica la manca d'un ordre rigorós i d'un centre amb la feminitat, atribuïnt a la masculinitat la imposició d'un ordre jeràrquic específic i la plasmació d'aquest ordre en les estructures urbanes. En conseqüència seria lògic suposar que el pas d'una arquitectura urbana funcionalista a una altra de molt més oberta i amb multifuncional correspondria simbòlicament a un increment de les característiques “femenines”, de l'espai urbà. El postmodernisme, i l'arquitectura postmoderna, amb la seva relativització de les jerarquies i la seva eliminació de les dicotomies entre centre i perifèria, ha de comportar necessàriament una certa feminització de l'espai, en tant que l'obre molt més a la circulació de la dona i tendeix a eliminar els marcadors d'exclusió i de

¹³ «Feminists have insisted that representations of the city and suburb, and the public and private, misrepresent gender divisions, and must be distinguished from the everyday lives of women and men. Thus there exists a rich tradition of feminist analysis that explores how the spheres of public and private, and the city and suburb, are “really” interlinked in the lives of women and men.»

¹⁴ «The city is ‘masculine’ in its triumphal scale, its towers and vistas and arid industrial regions; it is ‘feminine’ in its enclosing embrace, in its indeterminacy and labyrinthine uncentredness. We might even go so far as to claim that urban life is actually based on this perpetual struggle between rigid, routinised order and pleasure anarchy, the male-female dichotomy.»

jerarquia. La mateixa Elisabeth Wilson (1991, 150), en aquesta direcció ha indicat que “el postmodernisme... reconeix la manera en què els escenaris familiars de l’existència s’estan dissolent, i parla al nostre sentit d’ambivalència i incertesa davant d’un canvi a gran escala”; però afirma també que “s’ha oblidat... la manera en què les solucions postmodernes depenen exclusivament en iniciatives de mercat” (Wilson, 1991,151). Així, la creixent feminització de la ciutat i el seu potencial alliberador per a la dona podrien comportar també, a un altre nivell, noves formes no tan visibles d’exclusió, que dependran molt més de les demandes i exigències del lliure mercat. Potser les exclusions socials i de gènere en les ciutats del futur no seran tan òbvies com eren abans, però sens dubte prendran noves formes d’acord amb l’evolució del capitalisme. Però també aquest aspecte és un en el qual es pot treballar positivament des d’un punt de vista femení a través d’una major participació de la dona en la planificació urbana.

La pervivència dels aspectes més “masculins” o descaradament “jeràrquics” pel que fa al funcionament de la ciutat, comporta la vessant més directament negativa per a les dones, donat que implica la continuïtat d’espais en que aquestes es poden veure excloses, humiliades o agredides. Alguns articles recents, com per exemple el de Valentine (1996a) han examinat la manera com les expressions del desig heterosexual estan legitimades i acceptades dins de l’espai públic, d’acord amb una diferenciació tradicionalista del que és el masculí i el femení, i com en canvi, les identitats homosexuals, tant gais com lesbianes, no poden assolir aquesta expressió en públic d’una manera “normalitzada”. Així, l’experiència de les dones lesbianes pot arribar a comportar una doble exclusió dins de la ciutat, en virtut del gènere i de l’opció sexual. Els estudis de camp citats per Valentine (1996a) indiquen que els incidents o exclusions es donen en aquest sentit, quan s’expressa o exterioritza el desig homosexual, mentre que si aquest no s’expressa en públic, pot passar inadvertit. Alguns dels espais identificats com a repressius en aquest sentit eren centres comercials bastant amplis de capitals de províncies; no sembla, doncs que

aquestes discriminacions es donessin només en un context rural, encara que és cert que en les grans ciutats es dilueix una mica aquest sentit de pressió social. Per altra banda, en la gran urbs la identitat homosexual femenina pot veure's circumscribita a unes localitzacions específiques (bars, sales de festes...).

Una altra de les maneres en què la ciutat pot exercir una pressió negativa sobre la llibertat de les dones i la seva experiència quotidiana és la pervivència d'àrees en que el perill d'agressió sexual es manté. Aquesta és potser la situació més característica en què, no ja l'experiència personal, sinó la mateixa integritat física de l'individu pot veure's dramàticament alterada en virtut del seu gènere, i és també un dels aspectes en què s'ha de fer més treball per tal de normalitzar l'experiència femenina a aquest nivell. Una bona part de la bibliografia sobre dona i ciutat es centra de manera recurrent en el tema de la por: els treballs de Pain i Koskella (2000), Morell (1998), Ortiz (2005), posen l'èmfasi en la diferenciació entre el concepte masculí i el femení de la seguretat urbana. En ocasions no es tracta tant de la possibilitat d'una agressió directa i manifesta com de la sensació que aquesta es pot produir en qualsevol moment, i de que hi ha espais que queden així delimitats com a específicament perillosos per a les dones, específicament pel fet d'ésser-ho. Aquest és un camp en el qual no n'hi ha prou de desenvolupar estratègies de planificació o urbanisme, sinó que s'ha d'insistir també en la necessitat d'educar adequadament la societat i d'anar transformant les mentalitats, tal com indica Morell (1998, 144-145). Però no s'ha d'entendre aquesta sensació d'inseguretat com a una possibilitat limitada exclusivament al tema de les violacions. En un estudi de Green (citada a l'article de Morell 1998, 135) i un altre de Jin i Whitson (2014) realitzat gairebé quinze anys més tard, sobre el tema de l'oci, quedava clar que també existeixen moltes formes d'intimidació psicològica, gestual i verbal que l'entorn social pot emetre constantment sobre les dones que pretenen exercir el seu dret a disposar del seu oci d'una manera plenament lliure i sense restriccions. El tema de la por basada en condicionants de gènere, doncs, és un aspecte recurrent

a la bibliografia sobre dona i ciutat que s'ha de considerar en tot moment com a contrapunt inevitable de major llibertat i possibilitat de realització personal, que l'experiència urbana ha donat a les dones.

2.5.5. La participació de les dones en el planejament urbà

Tal i com s'ha anat exposant, queda clar que l'experiència urbana està encara lluny de ser absolutament acollidora per a les dones i de poder-les-hi garantir el mateix potencial alliberador que per a l'home. Només seria possible introduir canvis significatius en aquesta dinàmica a partir d'una participació activa de les dones en les planificacions urbanístiques a tots nivells. Aquesta participació de fet, ja s'està donant en l'actualitat i ha vingut acompanyada d'un important nombre de reflexions teòriques que alhora que l'han orientat, han anat indicant direccions per a futurs desenvolupaments. Es tracta, doncs, d'una interacció de teoria i pràctica que ja ha donat alguns resultats notables en les transformacions de l'espai urbà, i és un dels camps en que el feminisme està donant millors resultats pràctics.

En tant que espai consagrat a la interacció social i a la propietat, la ciutat reflexa molt la vigència de les estructures patriarcals. Tal com ha dit Jane Darke (1998, 115), aquest espai de propietat que és la urbs ha estat en mans dels «varons i, segons aquesta mateixa percepció, les dones són una part d'aquesta propietat»; en conseqüència, ha estat segons la perspectiva masculina, que s'ha creat, «la ciutat com a ordenació dels usos de l'espai, ordenació que, segons per a qui pot facilitar o dificultar certs tipus de moviments, activitats i papers». Fins a mitjans i finals del segle passat, doncs, ens trobem amb ciutats planificades i organitzades per a l'ús dels homes, i és només recentment que ha començat a canviar aquesta situació. Com ha demostrat Chris Booth (1998, 203) «les professions relacionades amb l'entorn construït han estat dominades tradicionalment pels homes; amb tot, a l'actualitat atreuen a un nombre creixent de dones». És essencial distingir, però, entre l'arquitectura practicada per les dones i l'arquitectura feminista, tal com ha

fet Lynne Walker (1989, 244); una cosa són les dones que simplement exerceixen la professió, i una altra, les dones que són arquitectes i feministes i que emfatitzen «la importància primària de canviar el procés existent de disseny per a que les dones estiguin implicades en la presa de decisions a cada moment»¹⁵ (Traducció personal).

Si partim de la diferenciació entre experiències masculines i femenines de la ciutat, es fa immediatament evident que és només a través d'una superació del patriarcat en l'arquitectura i l'urbanisme que es podrà avançar. Per començar, no s'han de tenir en compte només les necessitats de les dones de classe mitjana o d'una societat acomodada, tal i com ha explicat Jos Boys (1991); el feminisme, donat que és un discurs que lluita contra l'exclusió, ha d'integrar també les necessitats de tots els grups socials marginats (fixem-nos per exemple en com la mateixa arquitectura urbana ha ignorat les necessitats d'aquests col·lectius). Greed (1994), també ha fet notar, tot i que els mateixos problemes afecten a la majoria de dones dins l'espai urbà, que la diferència està en que una part d'elles pot comprar la solució a aquests; la planificació entesa des d'una perspectiva feminista, ha de buscar necessàriament la inclusivitat.

El fet que les dones utilitzin l'espai públic de manera diferent a com ho fan els homes, porta a la necessitat d'atendre-les de forma diferent en els processos de planificació. El paper de les dones com a mares, la diferència en els modes de desplaçament i en la mena de moviments que hi fan (utilitzant més el transport públic que el privat), el fet que en molts casos tendeixin encara a quedar-se més a la llar: tot això són factors que una bona planificació ha de tenir en compte. Healey (1996 citat per Greed 1998) ha demostrat que part dels canvis positius que hi ha hagut en la planificació han estat el resultat de la intervenció directa del feminisme i dels moviments organitzats a favor de la dona. Walker (1989) ha demostrat que ja

¹⁵ «...the primary importance of changing the existing design process so that women are involved in decision-making at every stage»

hi havia una tradició soterrada d'activitat arquitectònica per part de les dones (sobretot en les classes altes, i a nivell quasi "amateur") abans de que aquestes comencessin a fer estudis d'arquitectura. Però ha estat especialment en els últims anys que la perspectiva femenina s'ha implementat a nivell d'administracions locals i governamentals, pel que fa la planificació. Tal i com diu Sue Cavanagh (1998), moltes autoritats locals en els darrers vint anys han estat integrant el paper de les dones a nivell d'organització i pràctica en tot allò que fa referència a l'entorn urbà. A tenor del Tractat d'Amsterdam (1997) la Unió Europea dicta d'introduir la transversalitat de gènere en el planejament que (Bofill, 2008, 7). Un bon exemple d'això el trobaríem en l'ajuntament de Londres, que en l'any 1986 va implementar un extens projecte d'investigació de cara a prendre accions positives que facilitessin el benestar de les dones i el seu ús de la ciutat a nivell de mobilitat, seguretat, comerç, treball i vida social. El comitè organitzador d'aquests treballs d'investigació estava constituït per dones i es va portar a terme un extens treball de camp per tal de recollir les dades pertinents des del punt de vista femení. Entre els efectes de l'acció positiva que es va emprendre van estar la difusió d'informació a tots nivells per les dones, la implementació de política urbana i policíaca contra les violacions, la introducció de mesures en la il·luminació de barris i carrers, i l'eliminació de barreres arquitectòniques (a nivell de mesures d'accés, portes, escales...) per afavorir la mobilitat al conjunt de la població.

Un aspecte fonamental en aquests canvis a nivell de planificació és la consulta a les dones que habiten l'espai urbà on es treballarà, aquest és un aspecte que ha estat explorat en detall, entre d'altres, per Booth i per Peake i Richardson (1998, 186-199). Foulsham (1990, citat per Booth 1998, 188) ha explorat com durant els anys 80 es va desenvolupar un nou interès a escala local per a la integració de tota mena de grups comunitaris i per a la major atenció a les necessitats de les dones. Però en general l'acció que les dones han pres en la planificació urbana ha anat lligada a la seva major influència i participació a tots els nivells de la vida pública. Aquest és un

fet que actualment s'ha accentuat, essent especialment significatives les mobilitzacions ciutadanes i es pot afirmar tal com diu *Pla estratègic de polítiques de dones del Govern de la Generalitat de Catalunya 2012-2015* (2013, 38) que davant d'aquest món en canvi, la "societat de la informació" esdevé "societat interconnectada", i en aquesta societat les dones no sols participen i opinen, sinó que també decideixen i lideren".

Una experiència en aquesta línia la trobem les paraules de Booth (1998, 192) que indica que els comitès "de dones tot sovint han servit de catalitzadors per a desenvolupar les seves iniciatives en departaments de serveis tals com planificació i vivenda". La mateixa autora mostra exemples concrets en les ciutats angleses de Leicester, Sheffield i Birmingham, al llarg dels darrers vint anys de creacions de comitès de dones i de consulta activa als col·lectius femenins de les poblacions, que han portat a millores molt notables en la qualitat de vida per a les dones d'aquestes ciutats. Aquestes millores han tingut a veure notablement amb temes d'accessibilitat als espais, transports públics, inclusivitat i seguretat. L'estudi fa evident també que només si aquestes consultes han tingut lloc a tots els nivells socials i buscant la representació de tota mena de col·lectius (incloent-hi immigrants, aturats, disminuïts, famílies nombroses, etc.), s'ha tractat de processos que ha portat a la millora efectiva de l'espai urbà i a una millora de la qualitat de vida de les dones. L'exercici dels drets de les dones en tots els àmbits vida personal i col·lectiva es vincula de forma directa amb el concepte d'apoderament. El *Pla estratègic de polítiques de dones del Govern de la Generalitat de Catalunya 2012-2015* (2013, 39) assenyala que "l'apoderament de les dones no identifica el poder en termes de dominació vers els altres, sinó com un increment de la seva autoestima, capacitats, formació i drets amb la finalitat de poder participar en els processos de presa de decisions".

A nivell de Catalunya, la planificació urbana amb criteris de gènere segueix un procés llarg i complexa si bé la Generalitat i les institucions locals han començat a dur a terme iniciatives en aquest sentit. Un bon exemple es troba en la Llei de Barris 2/2004 que introdueix la dimensió «d'equitat de gènere en l'ús de l'espai públic i els equipaments» en totes aquelles actuacions necessàries per a la rehabilitació integral d'aquells barris que necessiten una atenció especial (Selva i Nel·lo, 2008, 6). Atendre a les qüestions de gènere afirma Bofill (2008), significa «conèixer les diferents necessitats i els diferents requeriments de les dones i els homes en la vida a les ciutats, de manera que aquesta visió focalitzi el planejament i no sigui un afegit al marge, i introdueixi un canvi en el procés de fer ciutat. Mirar l'entorn construït des del gènere és posar-se unes altres ulleres, és tenir una altra òptica sobre la quotidianitat existent i sobre les polítiques que s'han de proposar mitjançant l'acció urbanística». Fent un pas més enllà, l'autora exposa que considerar les qüestions de gènere en la pràctica del planejament pot aportar millores «a les polítiques d'immigració i de col·lectius minoritaris, com persones grans, discapacitades o grups en risc d'exclusió social, i a les polítiques per al col·lectiu d'infants i per a persones joves, i el compliment dels principis de sostenibilitat que es refereixen als aspectes socials, més enllà dels que tracten les qüestions mediambientals» (Bofill 2008, 9).

2.5.6. Dones i espai públic

Si veritablement considerem, tal com hem dit en apartats anteriors, que és el conjunt de la col·lectivitat el que es fa protagonista de l'espai públic i actua i es desenvolupa en ell, haurem de concloure que la perspectiva de gènere és absolutament necessària per tal d'avaluar fins a quin punt les dones han anat ocupant també aquest escenari, fent-lo seu. La consideració històrica d'aquest procés ens el mostra, possiblement, el canvi cultural més important que ha tingut lloc durant el darrer segle.

No fou fins el segle XIX que les dones no van començar a organitzar-se per tal d'ocupar un major protagonisme públic, i és significatiu que això succeís arrel de l'activitat de grups femenins com les sufragistes, que reclamaven una major representació política femenina. També en aquest cas es dona, doncs, un ús de l'espai públic que consisteix alhora en una apropiació del mateix i en un desig de donar projecció política a aquesta apropiació. Tot i això, s'ha mantingut fins avui, malgrat els enormes avenços en aquest camp la dicotomia «entre la llar i la comunitat, per un costat, i el lloc de treball per l'altre, que porta amb ella nocions sobre dues esferes de relacions socials, la primera amplament caracteritzada com a femenina i la segona amplament caracteritzada com a masculina» (Bondy i Peake, 1988, 22). Es tracta, com es pot veure, d'una percepció de l'espai públic que és només vàlida si es continuen mantenint els mateixos valors i rols que tradicionalment han sostingut la nostra societat. En canvi, en algunes ocasions, les estudioses de la matèria han pogut veure ja a la ciutat com a posseïdora de característiques netament femenines, tals com la protecció, la multifuncionalitat, i l'adaptabilitat (Wilson, 1991).

El procés que ha permès aquesta evolució ha estat, tal com és notori, una transformació important a nivell de valors culturals. Tal com recorden Karen A. Frank i Lynn Paxson (1989, 126): “encara que la localització d'activitats de la dona va començar a estendre's més enllà de la casa i cap a espais més públics, les raons de la dona per ser allà i les interpretacions de la seva presència estaven encara basades en els seus rols privats”¹⁶. (traducció personal). D'aquesta manera, al llarg dels segles XIX i XX l'ocupació femenina de l'espai públic no hauria significat necessàriament una plena democratització d'aquest, sinó que hauria preservat les diferències en el repartiment de rols de maneres soterrades. Les mateixes autores argumenten, que, de fet, aquesta situació s'ha perpetuat fins a arribar als nostres

¹⁶ «... Although the location of women's activities began to extend beyond the home into more public spaces, women's reasons for being there and interpretations of the meaning of their presence were based on their private roles...»

dies, de tal manera «que les dones en els espais públics no són lliures... en desenvolupar el tema de les dones i l'espai públic... el que pot ser més important és crear una imatge de com les coses podrien ser diferents, i treballar per fer que aquesta imatge esdevingui realitat¹⁷» (Frank i Paxson, 1989, 142). (Traducció personal).

En bona part, el manteniment d'aquesta distinció sexista en l'espai, és el resultat de la continuïtat entre la situació actual de la dona i la seva submissió anterior a la societat patriarcal. L'article de Frank i Paxson (1989), mostra com encara deu anys abans que es tanqués el segle XX, la segregació sexual en l'espai públic estava molt més estesa del que semblava possible, i que la imatge pública de la dona continuava identificant-se amb la maternitat i la cura de la casa. Es podria dir, doncs, que en una bona part la presència femenina en els espais públics, no impedeix que se la continuï associant als valors privats i a la domesticitat, cosa que acaba revertint en una restricció efectiva de la seva llibertat. Louise Mozingo (1989) ha investigat el moviment de les dones urbanes en àrees obertes i urbanes a Estats Units, i ha pogut establir característiques diferents en el moviment de les dones en zones obertes. Segons aquest estudi, la llibertat d'acció de les dones és molt més limitada que la dels homes, tant en termes d'activitat que hi realitzen (activitats més socials, més lligades a la família i menys esportives en el cas de les dones) com en els factors que motiven aquesta utilització (major consideració d'elements pragmàtics i més recerca de l'anonimat per part de les dones). La mateixa Mozingo suggereix que per a la creació d'espais oberts on les dones s'hi puguin integrar millor, «s'hauran de considerar les experiències que les dones busquen en els espais oberts, i han de determinar quines característiques de disseny donen major suport a les mateixes». Serà necessari, doncs, seguir els consells que dona Paravicini (2002,7): “en el debat sobre els espais públics em sembla important que les dones no siguin considerades

¹⁷ «in various ways women in public spaces are not free... in pursuing the topic of women and public space... may be most important is developing an image of how things could be different and working to make that image true. »

com a víctimes potencials que han de ser protegides, i també que no siguin reduïdes al seu paper de mares, sinó que, al contrari, siguin vistes com a subjectes autònoms que amb la seva presència enriqueixen la vida urbana”. Només així, les dones hauran assolit un nivell d’igualtat en l’ús de l’espai públic.

2.6. Créixer a la ciutat: Espai públic i infància

Tots els nens del meu carrer

Tots els nens del meu carrer
volen jocs, volen somriure.
tots els nens del meu carrer,
volen créixer i viure bé.
Un company per fer tabola,
una casa i una escola.
tots els nens del meu carrer
volen créixer i viure bé.
Tots els nens de la ciutat,
volen pares ben alegres,
tots els nens de la ciutat,
volen pau i germandat.

Josep Mª Espinàs i Xesco Boix

«Per la ciutat, pot considerar-se al nen com un sensible *indicador ambiental*: si a la ciutat s’hi troben nens que juguen, que passegen per sí sols, significa que aquesta ciutat està sana; si a la ciutat no s’hi troben nens significa que la ciutat està malalta» (Tonucci 1997, 68)

Cada vegada són més els nens i les nenes que creixen en un entorn urbà, més de mil milions assenyala l’informe de la Unicef (2012,1), *Nens i nenes en un món urbà*. Molts d’ells poden gaudir de la qualitat de vida que ofereix la ciutat però la gran majoria són víctimes de la il·legalitat, la desprotecció, la inseguretat, la manca de recursos, l’explotació laboral, del tràfic sexual, de violacions i de tota mena de vulneració dels drets dels infants que propicia l’egoisme dels adults. La ciutat, tal i com està configurada condiciona la relació que els nens i les nenes estableixen amb el món. L’espai possibilita o impedeix jugar, aprendre, trobar-se amb els amics, anar a peu sols a l’escola... és a dir, que es forgen unes o altres experiències de la infància en relació del moment i el lloc on aquesta s’esdevingui. En aquest sentit, es pot

afirmar que la categoria de infant es construeix socialment (Valentine, 2004) i que varia en l'espai i el temps (Baylina, Ortiz i Prats, 2008).

Si el fet de tenir en compte l'experiència de les dones és relativament nou, més ho és encara atendre a l'experiència vital dels nens i les nenes. La infància i l'experiència social dels infants no ha estat tradicionalment un tema de interès, els infants més aviat s'han percebut, afirmen Hallway i Valentine (2000, 5) com una categoria inferior als adults. Moltes de les recerques realitzades dins la geografia del gènere van conduir a descobrir el món de la infància i les múltiples interrelacions que s'establien entre les vides dels nens i les nenes i les dels adults. Des de l'any 2000, la quotidianitat de la infància a la ciutat ha esdevingut una àrea de recerca en creixement dins l'àmbit de la geografia prenent el concepte propi de *geografies de la infància*. No resulta estrany que siguin moltes les connexions entre les geografies de la infància i la geografia del gènere a nivell teòric i metodològic (Baylina, Ortiz i Prats, 2008). En els apartats que segueixen s'apunten a nivell introductorí les principals temàtiques de recerca relatives a infància i espai públic. No és objectiu de la tesi entrar-hi en profunditat doncs, demanaria un estudi molt més exhaustiu i complet. El propòsit és facilitar l'enllaç i la comprensió dels diferents nivells d'anàlisi que es contemplaran en els capítols cinquè i sisè.

2.6.1. La ciutat és perillosa i els infants són confinats a casa

Els infants es mouen per l'espai de forma diferent a com ho fan els adults, usen també diferent el temps perquè les seves motivacions en són unes altres. Que les ciutats s'hagin bastit a l'entorn dels temps productius dels varons, ha dut que aquestes no s'adeqüin als interessos de la infància. Les ciutats s'han concebut per a l'ús del vehicle privat fent que l'espai públic es percebi com un lloc perillós per als infants (*il·lustració 2*). Veure els nens i les nenes com a subjectes de risc, els ha

convertit, escriu Borja (2003, 245) en ciutadans presos: estan tancats a casa durant hores i han d'anar acompanyats d'una adult a tot arreu. D'una altra banda, com expressa i il·lustra Tonucci, s'han creat espais específics i segregats pels infants (*il·lustració 3*).

“La ciutat avui ja no es pot considerar una ciutat de tots. Ha escollit un ciutadà privilegiat, un adult productiu, i l'evident demostració d'això és el poder excessiu del cotxe que podem considerar el seu instrument i joguina preferida. En aquesta ciutat profundament canviada s'ha pensat en dedicar als nens espais especialitzats i reservats, una mena de reserva índia, en la qual es garanteixen les seves necessitats de passatemps, de desenvolupament i aprenentatge. Així neixen

les habitacions infantils a les cases, escoles bressol, parvularis, ludoteques i llars d'infants,

Il·lustració 2 - Els infants són confinats a casa

Font: Frato, any 1988, p.126

Il·lustració 3 - L'espai públic com a lloc perillós pels infants

Font: Frato. anv 2006. p.222

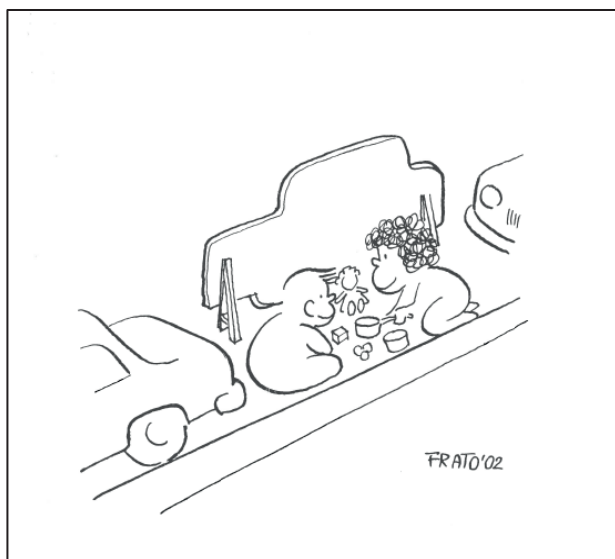
que es tracti d'una distància curta¹⁸". (Tonucci, 2002 citat per Borja 2003, 245)

¹⁸ Traducció personal de l'original: «La ciudad hoy ya no se puede considerar una ciudad de todos. Ha escogido un ciudadano privilegiado, un adulto productivo, y la evidente demostración de ello es el poder excesivo del coche que podemos considerar su instrumento y juguete preferido. En esta ciudad profundamente cambiada se ha pensado dedicar a los niños espacios especializados y reservados, una especie de reserva india, en la que se garantizan sus necesidades de pasatiempo, de desarrollo y aprendizaje.

2.6.2. L'ús dels espais públics i dels espais de joc

L'ús dels espais públics i més concretament els espais de joc tenen un espai central en les recerques de geografies de la infància, perquè com afirma Leclerc (2012) l'espai de joc és un espai paral·lel al de la vida quotidiana. Karsten (1998; 2002; 2003; 2005; 2015), una de les geògrafes feministes més prolíferes en relació a aquest objecte d'estudi, observa que la major part del temps lliure dels infants té lloc en

Il·lustració 4 - Dificultat de jugar al carrer

Font: Frato, any 2002, p.221

espais privats o semipúblics, condicionats especialment per els perills exposats. (La il·lustració 4 vol mostrar la dificultat de jugar al carrer amb naturalitat). Segons l'autora, els nens i les nenes passen cada cop més temps a casa mirant la televisió o jugant amb l'ordinador. Karsten (2002) no obstant, estableix diferències en l'ús de l'espai públic en funció dels ingressos socioeconòmics de les famílies. El temps dels infants

de famílies econòmicament estables i que tenen vehicle propi acostuma a tenir lloc fora de la ciutat, mentre que els infants de famílies més humils acostumen a jugar en els espais públics del barri. Karsten (2005) compara l'ús de l'espai per part dels infants de la dècada dels 50 i principis del 60 amb els d'avui. L'autora constata que el carrer s'ha transformat en l'espai dels adults i la casa en un espai infantil, si bé les geografies dels nens i les nenes són molt diverses per raó de classe. Lia Karsten (2015) que acostuma a centrar els seus estudi a la ciutat de Amsterdam, s'apropa a

Así nacen las habitaciones infantiles en casas, guarderías, parvularios, ludotecas y jardines de infancia, supermercados de juguetes, bonitos y grandes parques de diversión. De esta manera se saca a los niños de las escaleras, de los patios, de las aceras, de las calles, de las plazas, de los parques, de todos los sitios considerados peligrosos. Si un niño debe salir de casa lo hará acompañado por sus padres y posiblemente lo llevarán en coche, aunque se trate de una corta distancia».

la infància de Hong Kong focalitzant l'atenció en les condicions de vida de famílies de professionals de classe mitjana, i observa un cop més que les vides dels infants estan molt programades i supervisades pels adults així com els jocs a l'aire lliure limitats. Karsten, així com d'altres autors (Gagen, 2000; McKendrick i altres, 2000; Valentine, 2004; Benwell, 2013) han observat que bona part de les activitats dels infants estan gestionades pels adults.

Il·lustració 5 - Percepció de perills

Font: Frato, any 1990, p.120

La percepció dels perills (*il·lustració 5*) que experimenten els pares porten a limitar la presència dels seus fills i filles en l'espai urbà (Valentine, 1997), si bé bona part d'aquestes pors són mediatitzades i construïdes en bona part pels mitjans de comunicació i les campanyes educatives (Valentine, 2004). D'una altra banda, val la pena fer incís en que l'expulsió dels infants del carrer i el fet de tancar-los en llocs de joc dirigit, ha significat la pèrdua de l'espai públic com a lloc de cria

compartida (Borja, 2003, 246) i com a espai de socialització. En aquest sentit, Holt, Lee, Millar i Spence (2015) afirmen que bona part de la sensació de seguretat ve donada perquè hi ha menys persones que miren on juguen els infants.

2.6.3. El temps dels infants està administrat pels adults

Els infants no són un subgrup a part de la societat, els esdeveniments socials que es concreten en la ciutat afecten directament en llur vida i en la de les seves famílies. Alhora, la realitat local dels infants només es pot entendre a partir de la seva connexió amb el món global (Massey, 1994; Paasi, 2002; Aitken, 2004; Ansell, 2009).

En aquest context caldrà contemplar els processos globals per apropar-se a la situació dels nens i les nenes de diferents societats. N'és un exemple, com l'organització del treball a escala global repercuteix directament en la gestió del temps dels pares i les mares (Baylina, Ortiz i Prats, 2008). És en aquest entramat de dinàmiques quotidianes que als infants els hi agrada gaudir del seu temps jugant. Com la mainada organitza el seu temps i usa de l'espai públic ha estat un tema d'estudi recurrent en les geografies de la infància (Karsten, 1998; Gagen, 2000; Thomson i Philo, 2004; Valentine, 2004) i com ja s'ha expressat el temps dels infants està administrat pels adults. Alhora, també és un fet que la realització d'activitats, de trobar-se amb els amics i/o les amigues, depèn que el pare o la mare tingui possibilitat d'acompanyar l'infant, és a dir que els nens i les nenes es converteixen en persones depenents. En relació a aquest fet, apunta Román (1995), les dones s'han transformat en transportistes i vigilants permanents cedint bona part del seu temps a la cura i atenció de persones amb dependència.

2.6.4. Mobilitat quotidiana i viatges escolars

L'impacte del desenvolupament urbà en la salut i el benestar dels infants ha generat una abundosa bibliografia, centrada especialment en l'aspecte de la mobilitat (Hemming, 2007; Procter i altres, 2008; Kime, 2008; Plushar i altres, 2010). L'activitat física té sens dubte una gran influència en el benestar de la persona i s'observa que els nivells de mobilitat de la mainada està disminuint (Witten i altres, 2013) perquè acompanyats pels pares o les mares, els infants són traslladats majorment amb vehicle privat (Ulfarsson i Shankar, 2008). A més de la seguretat viària, en són factors influents l'edat del nen, la percepció materna del perill social i la potencialitat positiva a l'aire lliure (Alparone i Pacilli, 2012; Carver, Timperio i Crawford, 2008).

La recerca s'ha obert a l'observació de l'esdevenir dels viatges escolars dels nens i les nenes (Ross, 2007; Ferrari i Green, 2013; Loo i Lam, 2015; De Kadt i altres, 2014) observant-se que en trajectes curts camí de l'escola els infants acostumen a tenir

més llibertat per a anar sols que quan es tracta de distàncies llargues (Carver, Watson, Shaw i Hillman, 2013). La mobilitat quotidiana dels infants es negocia en referència a les interaccions amb els pares, els companys i els llocs (Nansen i altres, 2015). Així és que quan els pares i els infants tenen sensació de seguretat, augmenta la mobilitat independent (Villanueva i altres, 2014).

Un altre tema que s'ha estudiat en quant a la manera de desplaçar-se de casa a l'escola són les influències ambientals (Larsen, Gilliland i Hess, 2012), observant-se que els infants de famílies de més ingressos són més propensos a desplaçaments menys actius que els de ingressos més baixos. Christensen, Mygind i Bentsen (2015) sostenen que els factors socio-materials influeixen en la percepció i ús dels llocs dels nens, mentre que Day i Wager (2010) afirmen que la qualitat de les experiències que tenen lloc en els espais escollits pels infants són molt importants perquè tindran els seus efectes en les habilitats i capacitats que duren a terme en la vida adulta.

L'entorn doncs, no passa per alt als infants, i el seu benestar es veu afectat per les formes urbanes i per les variacions socials i ecològiques que troben al llarg dels seus itineraris (Woolcock, Gleeson i Randolph,

2010). En aquest sentit, no són d'estranyar els raonaments mèdics cada cop més freqüents en els mitjans de comunicació, en els que es relacionen moltes de les al·lèrgies i malalties respiratòries que pateixen els nostres infants amb l'elevada contaminació atmosfèrica que es viu especialment a la ciutat. (Il·lustració 6).

Il·lustració 6 - La ciutat contaminada

Font: Frato, any 1989, p.129

Des d'un altre punt de vista, Kullman (2010; 2014) que estudia les experiències dels nens i les nenes quan transiten pel medi urbà, assenyala que per les interaccions particulars que estableixen amb el medi esdevenen cuidadors urbans plenament qualificats. En aquest sentit, apunten Baylina, Ortiz i Prats (2014, 146), "els nens i les nenes coincideixen en assenyalar la importància de gaudir d'espais verds, grans, nets i ben dotats".

Il·lustració 7 - Autonomia en l'espai públic

Davant d'aquest i altres fets, Tonucci insisteix en la importància de construir ciutats on els nens i les nenes puguin anar sols. Tonucci (2004) i Román (1995; 2000) assenyalen que l'accés a l'espai públic de forma autònoma per part dels infants, millora la seva autoestima i els fa persones més responsables. (Il·lustració 7). Reforçant aquesta idea, alguns estudis han mostrat que quan es gaudeix de menys mobilitat s'accentuen els sentiments de solitud, es forja un sentit més feble de comunitat i la sensació de inseguretat és mes elevada (Pacilli i altres, 2013).

Font: Frato, any 2011, p.49

2.6.5. Els infants són subjectes de ple dret

L'expulsió dels infants del carrer i el seu perill de guetització qüestiona els drets dels infants en el sí de la ciutat. A l'any 1984 Liliane Lurçat, pedagoga, ja assenyala entre d'altres, el *dret a l'espai de vida col·lectiva*, concretant el seu significat en un context urbà com:

- a) "L'acolliment en els llocs previstos per als nens, tant en el marc escolar com en el marc de lleure"

- b) L'accés als indrets urbans on pugui produir-se amb naturalitat la trobada amb les altres generacions.[...] La ciutat és perillosa i els infants es troben, per tant, desposseïts dels llocs on abans s'esbargien. La mera creació de centres d'acolliment sense una habilitació prèvia de la ciutat constitueix un risc de crear «reserves» d'infants, amb l'inconvenient de separar les generacions i de tancar la infància en ghettos.”

No hi ha dubte que el nombre d'espais públics destinat al joc dels infants dins una ciutat mostra el valor que s'atorga als drets dels infants. El nombre d'autors que han escrit i vetllat pels drets dels infants en relació a diferents aspectes de la vida dels nens i les nenes a la ciutat és considerable. Si bé inicialment ha estat un tema d'interès especialment de l'àmbit de la pedagogia i l'Educació social, en els darrers vint anys ha pres força dins la disciplina de les geografies de la infància. Entre diferents estudiosos d'una i altra disciplina destaquen els noms de: Lurçat, 1986; Tonucci, 1997; 2004; Malaguzzi, 1996; Cots, 2008 ; Novella, 2008; Casas, 2008; Moran de Castro i Cruz, 2011; Hillman, 2006; Wake, 2008; Twum-Danso, 2009.

La major part dels estudis que observen si els espais de joc poden ser espais que fomentin la integració o la cohesió social entre persones de diferents edats i grups culturals i ètnics, han tingut lloc en el context dels patis escolars o centres per a infants (Neal i Vincent, 2013; Molins-Pueyo, 2012; Parks, 2015). La seva experiència, amb lectures majorment positives, pot ajudar per a possibles estudis amb els mateixos objectius centrats en els espais públics.

A l'entorn del tema dels drets, considero que val la pena fer incís en un aspecte que assenyalen Holt (2004; 2007) i Yantzi, Young i Mckeever (2010). Aquestes autores, que han centrat les seves recerques en infants que pateixen algun tipus de discapacitat dins el context escolar, apunten que els atributs dels elements de jocs infantils que es localitzen en els patis escolars contribueixen significativament a

l'exclusió socioespacial i a la marginació dels nens i les nenes amb discapacitat física. Molts dels jocs infantils que es localitzen en els patis de les escoles es troben també en els espais públics. La conveniència d'instal·lar aquests elements de joc es presenta controvertida i com a element de debat. En un sentit paral·lel, Hodge i Runswick-Cole (2013) també apunten que les famílies i els infants amb discapacitat es troben "separats" i "segregats" dels espais d'oci. Si jugar és un dret per a qualsevol infant, possibilitar l'accés al plaer del joc d'una forma inclusiva és alhora un deure i un repte.

2.6.6. Escoltar els infants per construir una ciutat per tothom

Els infants tenen les seves necessitats concretes de jugar, relacionar-se, estar amb els amics... en l'espai públic haurien de poder trobar resposta a la seva condició vital de jugar i socialitzar-se. Una ciutat on tothom, grans i petits puguin exercir els seus drets demana un canvi de paradigma en el planejament i el disseny de la ciutat. Ningú millor que els infants pot expressar els seus desitjos i necessitats. És doncs, un requisit essencial escoltar els infants (il·lustració 8). Prendre en consideració els

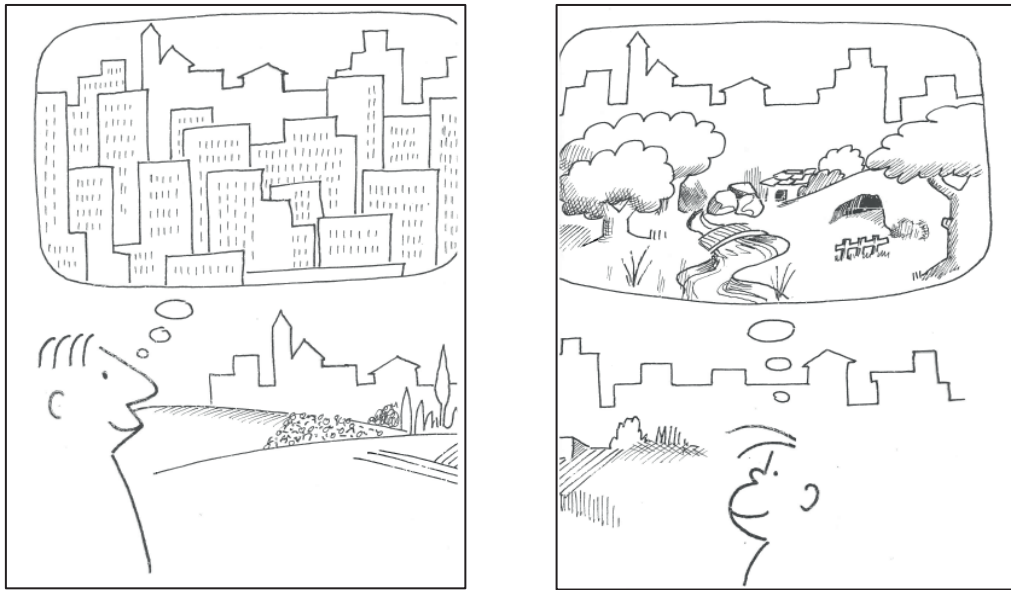
Il·lustració 8 - Cal escoltar els infants

Font: Frato, any 1992, p.226

seus drets. Al costat de l'experiència de les escoles de Reggio Emilia seguidores de les idees pedagògiques de Loris Malaguzzi hi podem situar el projecte dels "Consells dels infants" promogut per Francesco Tonucci, una de les persones que més ha fet a favor de "construir una ciutat a l'alçada dels nens". El projecte dels "consells dels infants" acollit per moltes de les ciutats que s'han definit com a ciutats educadores, fa efectiva la participació dels nens i les nenes en el govern de la ciutat.

Il·lustració 9 - Els infants percebent la ciutat diferent dels adults

Font: Frato, any 1986, p.136-137

Tonucci (1997, 34) afirma que planificar la ciutat atenent a la diversitat intrínseca dels infants és *garantia de totes les diversitats*. “Qui té en compte les necessitats i els desitjos dels nens – continua el mateix autor- no tindrà dificultats de tenir en compte les necessitats de les persones grans, dels discapacitats, de persones d’altres comunitats. Perquè el problema fonamental és aprendre a acceptar la diversitat, i el nen és divers, inclús probablement el nen és més diferent que el seu pare de que ho és un adult blanc d’un adult negre. Se suposa que quan la ciutat sigui apta per als nens serà més apta per a tothom¹⁹”. (Il·lustració 9).

Són nombrosos els autors i les autores que des de l’àmbit de la geografia incideixen en la necessitat de promoure la participació dels infants en el disseny dels espais públics: Simpson 1997; Lund, 2007; Mannion, 2007; Percy-Smith, 2010; Bosco, Aitken i Herman, 2011; Connolly i Masson, 2014; Baylina, Ortiz i Prats, 2014.

¹⁹ Traducció personal del castellà. L’original versa: «quien sea capaz de contemplar las necesidades y los deseos de los niños no tendrá dificultades en tener en cuenta la necesidad del anciano, del minusválido, de personas de otras comunidades. Porque el problema fundamentalmente es aprender a aceptar la diversidad, y el niño es diverso, incluso probablemente el niño difiere más de su padre de lo que difiere un adulto blanco de un adulto negro. Se supone que cuando la ciudad sea más apta para los niños será más apta para todos».

2.6.7. Principals àrees de recerca de infància i gènere

Si bé les contribucions teòriques i metodològiques dedicades a les geografies de la infància són nombroses (Ortiz, 2007), Baylina, Ortiz i Prats (2008) s'anota que encara són poques les recerques que contempen l'enfoc de gènere. Aquestes autores, que d'una forma molt especial han contemplat l'enfocament del gènere en totes les seves recerques geogràfiques, també el tenen especialment en compte quan observen els espais de joc en la vida quotidiana dels infants en ciutats mitjanes de Catalunya (Baylina, Ortiz i Prats, 2006a; 2006b; 2007; 2014). Baylina, Ortiz i Prats (2014) assenyalen que l'activitat principal dels infants quan disposen de temps lliure és jugar (*il·lustració 10*), si bé en un segon moment les nenes manifesten que els hi agrada realitzar activitats tranquil·les com anar al parc, llegir o mirar la televisió, els nens prefereixen jugar a futbol. Les activitats doncs, d'uns i altres són diferents i en general les nenes mostren preferència per un ventall d'activitats més ampli que poden tenir lloc en espais i amb gent més diversa que els nens. En relació a l'autonomia dels infants, Baylina, Ortiz i Prats (2014, 137) destaquen que les nenes van menys soles que els nens i els seus itineraris independents són de curta distància. Aquesta és una idea també explorada per Brown, Mackett, Gong, Kitazawa i Paskins (2008) que assenyalen que els nens gaudeixen d'una major mobilitat respecte les nenes, i que les nenes aconseguen un nivell de independència més elevat si viatgen o es mouen en grup, és a dir amb altres companys. D'una banda guanyen amb independència col·lectiva i de l'altra perden llibertat individual.

En relació a la forma en que es realitzen els camins cap a l'escola, Larsen, Gilliland i Hess, (2012) destaquen que els nens acostumen a emprar maneres més actives per anar a l'escola que les nenes. Aquests diferents aspectes anotats acaben derivant en una menor presència de les nenes en l'espai públic respecte dels nens i en especial en els espais de joc (Cucurella, 2014; Karsten, 2002; 2003). Enmig d'aquestes dinàmiques d'ús dels espais de joc, Matej Blazek (2011), geògrafa social,

explora com els infants formen les seves relacions d'amistat i com aquestes venen condicionades per les seves identitats de gènere. Atenent a la realitat observada, es pot afirmar que les relacions de poder que s'estableixen en el món dels adults es traspassen en el món de la infància.

Il·lustració 10 - El infants necessiten jugar

Font: Frato, any 1998, p.229

2.7. La gent jove en els espais públics urbans

Les geografies de la gent jove són juntament amb les geografies de la infàncies unes de les àrees de recerca més novedoses en els estudis de la geografia. La major part dels autors i autores que centren l'atenció dels seus estudis en la vida de les persones joves en l'espai públic, com són Skelton i Valentine, 1997; Halloway i Valentine, 2000; Aitken, 2001; Karsten, 2003 i Valentine, 2004, ja han destacat per tenir un paper significatiu en donar visibilitat a les dones en els estudis urbans. Els estudis de la geografia de la joventut neixen també amb la voluntat d'incloure tots aquells col·lectius que tradicionalment havien estat invisibilitzats. Actualment, la vida de la gent jove en l'espai urbà ocupa un paper molt significatiu en l'àmbit de la geografia i la bibliografia que s'ha generat és abundosa. En l'apartat que començo

justificant la complexitat de definir els conceptes d'adolescència i joventut. A continuació exposo els principals temes a l'entorn de l'adolescència i la joventut en relació amb els espais públics que han estat objecte de recerca. Finalment faig una aproximació a algunes de les recerques sobre la gent jove que han contemplat de forma específica el factor de gènere.

2.7.1. La complexitat de definir els conceptes de d'adolescència i joventut

Els conceptes d'adolescència i joventut, igual que el concepte de infància són categories socialment construïdes i no universals. Les franges d'edat a l'hora de definir-los es mouen entre paràmetres canviants en funció de qui en fa l'anàlisi (Baylina, Ortiz i Prats, 2012). Alhora, no es pot definir una franja d'edat de forma aïllada, d'aquí que la definició d'aquestes categories s'acompanyin de teoria sobre les etapes pròpies del creixement a nivell biològic, psicològic, d'autonomia, de construcció de la identitat entre altres aspectes, amb l'objectiu de poder entendre qui és l'adolescent i/o el jove. I és que "l'edat marca les etapes de la vida però no qui és el subjecte" (Briole, 2005,15).

Rodó-de-Zárate (2011,150) citant Valentine (2000) afirma que sovint en la definició de la categoria jove passa com en la categoria "dona" que s'universalitza i es sobresimplifica la complexitat de les identitats. I és que no hi ha una adolescència o una joventut, n'hi ha tantes com persones i aquestes es troben condicionades per les característiques culturals, de gènere, de classe, d'ètnia, per les habilitats físiques, l'orientació sexual, la mida del cos, la religió... fent que aquestes categories socials siguin diferents en funció del lloc i el temps (Evans, 2006; Hopkins, 2010; Ortiz, 2007; Prats, 2010; Rodó-de-Zárate, 2010).

Amb tot, podem afirmar seguint el criteri de Baylina, Ortiz i Prats (2012, 178) que "els i les adolescents es situen entremig dels infants i del jovent. Un adolescent pot ser un jove, un nen o un jove o un adult, o estar enmig de qualsevol d'aquestes

categories. El que identifica als i les adolescents al marge de l'edat és fonamentalment un augment de la independència i no estar tan vigilats pels familiars adults, tan a casa com a fora". És durant l'adolescència que els nois i les noies comencen a assumir responsabilitats reals, viuen les seves primeres experiències sexuals, fan incursions en el mercat laboral i es relacionen amb l'espai públic sense la presència de l'adult. Cahill (2000) entén aquests fets com rituals d'iniciació a la vida adulta i reivindica que es tinguin en compte quan s'exploren les experiències personals de la gent jove en relació a l'espai públic urbà.

2.7.2. Una aproximació als principals temes de recerca

Així com les diferents etapes del cicle vital s'entén que són categories socialment establertes, Rodó-de-Zárate (2011, 151) exposa que Lieshout i Aarts, (2008) en les seves recerques parteixen de la base que també l'espai públic és un lloc culturalment construït, producte de la societat i amb una funció social important – i completa la frase citant Ehrkamp, (2008) - tant a l'hora d'ajudar a construir identitats com perquè s'hi pugui exercir una ciutadania plena.

És en aquest context que els estudis sobre la relació de la gent jove amb l'espai públic contemplen un ventall de temàtiques interessant. Una d'elles és com l'espai urbà ajuda a l'adquisició d'autonomia i a la formació de les identitats personals i de grup (Gough i Franch, 2005), així com de creació de sentit de pertinença donant visibilitat a les diferències ètnic-culturals (Mas Giralt, 2011). Hopkins (2010) afirma que la construcció de la identitat social del/de la jove està molt influenciada per com aquest/a es relaciona i es comunica, com es representa i és interpretada per les persones del seu entorn. Així doncs, segons Hopkins, els processos d'inclusió o exclusió juguen un paper molt important en la configuració de la identitat. En una mateixa línia, Shildrick (2006) en els seus estudis sobre la cultura juvenil suggereix que el factor de residència en un tipus de barri o altre pot influir en la formació de les identitats culturals i les experiències d'alguns grups de joves. Bauder (2002), que

centra els seus estudis en un context de barris pobres, apel·la a la influència que exerceix el veïnatge en els valors i comportaments que s'inculquen en els joves. I encara relacionat amb la mateixa qüestió s'han fet diversos estudis en els que s'explora el paper del consum de béns materials (Pedrozo, 2011) i del consum d'alcohol (Groghan et al., 2006; Kolind, 2011; Leong Tan, 2012) en la construcció de la identitat, la pertinença al grup i la creació de consciència de classe social.

Altres recerques observen la presència i ús que la gent jove fa de l'espai per poder entendre a partir de l'experiència, les necessitats i els interessos dels nois i les noies (Ortiz, Prats i Baylina, 2014). Experiència, que per altra banda afirma Rodó-de-Zárate (2013), ve condicionada pels factors de gènere i sexualitat. L'estructura patriarcal atribueix uns rols a cada gènere i els predisposa a determinats comportaments en l'espai públic. Així doncs, l'espai com a constructe social adquireix diferents categoritzacions en funció del gènere i dels significats que li atribueixen els i les joves que hi fan estada (Ortiz, Prats i Baylina, 2014). Vanderstede (2011) ha observat la relació dels i les adolescents amb l'espai públic en el seu temps de lleure, mentre que Reynolds (2007); Giró (2011); Prats, Baylina i Ortiz (2012); Bunnell, Yeah, Peake, Skelton i Smith (2012) han centrat la seva atenció en com les relacions d'amistat condicionen la interacció de les persones joves amb l'espai.

En un altre sentit, Robinson (2000) i Shearer i Walters (2015) exploren l'experiència viscuda dels joves del "carrer" apuntant que sovint als joves no els hi queda altra opció que ocupar espais que exerceixen menys pressió o de menor resistència. El carrer doncs, es presenta també com un espai d'exclusió i dominació. Rodó-de-Zárate (2011, 152) apunta citant a Melone (Melone a Abbott-Chapman i Roberston, 2009) que existeixen dos tipus d'espais per a les persones joves: uns primers són aquells en els que la gent jove s'hi troba bé i sent que la diversitat és acceptada, i uns segons són aquells llocs regulats en els que es senten fora de lloc.

En la consideració de l'espai públic com un escenari en el que la ciutadania pot considerar-se lliure i igual, la gent jove guanya espais d'autonomia en el carrer fent un pols a les imposicions dels adults (Mattews; Taylor; Percy-Smith; Limb, 2000). Són diverses les recerques que il·lustren com sovint els grups de joves en els espais públics són vistos com una amenaça a l'ordre públic. Németh (2006), per exemple exposa com la cultura skate, entesa com a desviada i rebel per part dels òrgans de govern, es troba amb diferents formes de control i regulació en el Parc de l'amor de Philadelphia, al centre de la ciutat. Kamete (2008) examina l'ocupació il·legal i l'ús que la gent jove fa dels espais públics així com els conflictes que es van emanar de la repressió exercida per les autoritats locals. Cops (2013), d'altra banda indica que el coneixement que es té sobre la por a la delinqüència entre la gent jove és molt pobre, perquè justament sovint la gent jove és vista com a causant de la por. Al costat d'aquesta imatge pejorativa que sovint acompanya el concepte de jove, Hopkins (2010) mostra la complexitat del que implica ser jove així com les dificultats que en el dia a dia la gent jove ha de superar.

Estudis com el de Little (2015) evidencien com la gent jove a vegades és directament exclosa de l'espai públic. L'autor explica com a Gran Bretanya es fa ús del 'Mosquit', un dispositiu ultrasònic per a dissoldre els joves dels espais públics quan es considera que tenen un comportament antisocial, malgrat contradir la llei britànica, la legislació europea i els drets humans internacionals. Aquest fet d'altra banda, mostra com afirmen Gough i Franch, (2005) que l'espai públic és per als joves un lloc de manifestació, reivindicació i de creixement com a col·lectiu.

Es pot convenir com Rodó-de-Zárate (2011, 151) indica, que l'escenari de llibertat que és l'espai públic topa amb «l'adultificació de l'espai públic». “És a dir, el fet que l'espai públic està construït per i per a persones adultes i produït com un espai adult” fent que la gent jove en quedi exclosa. Driskell, Fox i Kudva (2008) reiteren que des

del punt de vista de la gent jove la major part dels espais públics estan controlats pels adults i dissenyats per a les seves conveniències.

Altres recerques focalitzen la seva atenció en com des de fora, sovint recercadors o professionals diversos, tenen una imatge esbiaixada dels barris en que operen degut a que es centren més en els dèficits observats que els punts forts percebuts per la gent del veïnat. Amb aquesta idea, Parkes i Conolly (2011) fan incís en la mirada que diferents professionals projecten en els joves dels barris urbans classificant-los com a persones de risc. Les autores exposen que els joves tenen un posicionament més resilient al barri del que sovint els professionals contemplen. D'altra banda, Visser, Perni i Kempen (2015) en les seves investigacions sobre les experiències de la gent jove en un barri privat de Rotterdam, exposen que si bé els joves són conscients dels problemes existents en el barri, les seves experiències difereixen molt del discurs hegemònic, assenyalant diversos aspectes positius del seu barri.

2.7.3. Algunes puntualitzacions a l'entorn de l'espai públic, la joventut i el gènere

Els estudis de geografia de la joventut apareixen en un moment en què ja hi ha consciència de la importància del factor gènere com a generador de desigualtat. És per aquest motiu, que moltes de les recerques sobre la gent jove en l'espai públic ja inclouen el vector gènere. Ara bé, alguns estudis fan èmfasi més en uns aspectes que en d'altres. En aquest sentit, Baylina, Ortiz i Prats (2012; 2014) es centren principalment en explorar les diferències vivencials en relació als usos i les percepcions que els nois i les noies tenen de l'espai urbà mentre que Oppenheim, (2009) posa l'accent en els aspectes de la mobilitat quotidiana. D'altres recerques exploren les percepcions de seguretat i amenaça (que tant pot suposar el trànsit de vehicles com l'acusament sexual) quan els nois i les noies es mouen en l'espai públic de la ciutat (Johansson, Laflamme i Eliasson, 2012).

Amb una clara opció per establir connexions entre el factor de gènere i de identitat, Giddings i Hovorka, (2010) analitzen com les qüestions de masculinitat i feminitat es negocien configurant noves identitats que condicionen la vivència en l'espai urbà. És interessant destacar en aquest punt la publicació coordinada per Evans i Holt (2014) en la que amb un enfocament interseccional observen com les qüestions de gènere, edat amb altres diferències socioculturals interaccionen i conviuen en els espais de la gent jove. Una darrera temàtica d'interès creixent, però sobre la que encara s'ha publicat poc, fa referència a l'articulació dels conceptes cos, gènere i sexualitat en la configuració de les experiències dels joves (Rodó-de-Zárate, 2013).

2.8. Fer-se gran en un espai urbà

2.8.1. L'envelliment creixent de la població

La caiguda de la fecunditat acompanyada d'un allargament de l'esperança de vida ha portat a la societat europea i principalment als països mediterranis, a un procés d'envelliment important del conjunt de la població. El mateix passa en el cas de l'Estat Espanyol, la IMSERSO (2011, 42) assenyala clares expectatives de perdre població a partir de l'any 2045.

No són pocs els articles que s'han escrit des de l'àmbit de la geografia que analitzen les transformacions de l'estructura demogràfica d'Europa i més concretament de l'Estat Espanyol. Zamora i Cámara (2009), per exemple, analitzen l'envelliment de població que afecta a tots els països del Mediterrani des de l'any 1950 fins a l'any 2050, afirmant que en aquesta darrera data, un de cada cinc habitants de la Mediterrània serà una persona gran. Guijarro i Peláez (2008) repassen els motius que han impulsat l'evolució de l'esperança de vida a Espanya en darrer segle amb la intenció d'observar futures tendències. Santos Santos (2008), centrat en l'àmbit territorial de Castilla-La Mancha analitza els desequilibris territorials d'envelliment i pèrdua de població en uns espais mentre en d'altres el nombre de població va en

augment. Del Valle (2007) observa el procés d'envelliment que es dona en diferents barris de la ciutat de Sevilla i analitza si aquest s'ha generat de forma natural o a tenor dels fluxos migratoris. Robles (2009) d'altra banda, estudia les principals causes de la mortalitat de la població espanyola. Camacho, Rodríguez i Hernández (2008) presenten el repte de posar en marxa els serveis d'atenció a la dependència i el cost que significarà. Presenten el cas de l'Estat Espanyol i fan la comparativa amb altres països d'Europa.

El procés d'envelliment, afirmen Morenos i Corregidor (2010, 240), implica una nova relació amb l'espai i el temps i per tant també amb la ciutat. És des dels reptes que suposa per al planejament de la ciutat, que han anat apareixent en diferents revistes socials i de geografia concretament, estudis que focalitzen l'atenció en la vida quotidiana de les persones majors de 65 anys. No és d'estranyar doncs, que des de fa relativament poc s'empri el concepte de "geografies de l'envelliment" o "geography of aging" (Davies i James, 2011; Antoninetti i Garrett, 2012; Cloutier, Martin-Matthews, Byrne i Wolse, 2015).

2.8.2. La gent gran com a valor social i comunitari

Així com el concepte de ciutat s'ha anat transformant amb el temps, també hi ha hagut un canvi en la concepció de la vellesa i el rol que les persones grans interpreten en el sí de la comunitat que habiten. La gent gran ha passat de ser en moltes ocasions subjecte passiu de qui s'ha de cuidar a subjecte que té cura de si mateix i d'altres generacions. Hi ha hagut doncs, un gir a la imatge clàssica d'una vellesa entesa com a improductiva i demandant de serveis i recursos. En les societats modernes, afirmen Del Barrio i Sancho (2009, 3), les persones grans són un recurs "molt valorat per la família, la comunitat i la sostenibilitat de l'economia". El fet de disposar de temps i de la possibilitat de poder donar suport en diferents tasques voluntàries dins o fora la família, porta a entendre la gent gran com un "capital social rellevant" (Morata i Palassí, 2012, 68).

El col·lectiu de les persones grans, no obstant, no és homogeni sinó divers i plural per l'ampli ventall d'edats, procedències, experiències vitals, estatus social... que aixopluga, encara que com a grup comparteix les característiques pròpies del procés de l'envelliment, de la pèrdua de facultats físiques i cognitives. Les diferències individuals es van accentuant a mesura que es va guanyant anys.

2.8.3. El projecte de Ciutats Amigues de les Persones Grans

En paral·lel a la previsió de l'augment de l'envelliment del conjunt de la població apuntada a l'inici del capítol, s'hi troba la tendència de conviure en un món cada cop més urbanitzat. Aquestes dues tendències globals interrelacionades plantegen un desafiament molt gran en la conducció de les ciutats, alhora que possibiliten una deu d'intercanvis i d'enriquiment mutu. Conscient d'aquesta realitat, l'Organització Mundial de la Salut (OMS) va promoure a l'any 2005 la Xarxa Mundial de Ciutats Amigues de la Gent Gran dins el context del XVIII Congrés Mundial de l'Associació Internacional de Gerontologia i Geriatria celebrat a Rio de Janeiro. El projecte de ciutats amigues de la gent gran (age-friendly cities) es va iniciar amb 35 ciutats de 22 països de tots els continents. Dins l'àmbit català, ciutats com Barcelona, Manresa, Terrassa, Sabadell o Berga entre d'altres, formen part de la xarxa de ciutats amigues. La ciutat de Girona, si bé no hi és oficialment adherida, compta amb un Consell Municipal de la gent gran que "té caràcter consultiu i propositiu sobre aspectes rellevants de la ciutat" (Ajuntament de Girona, 2014, 89)²⁰.

El projecte de ciutat amiga parteix de la concepció de la persona gran com a membre actiu de la societat, amb capacitat d'intervenir i d'ocupar un lloc plenament significatiu en el sí de la comunitat on viu. Des d'aquesta perspectiva, tota ciutat que diu ser amiga de la gent gran cerca d'adequar l'entorn urbà a les necessitats de les persones de més edat especialment a nivell de seguretat i de qualitat de vida. A la vegada, possibilita i afavoreix la seva participació en la presa de decisions que tenen

²⁰ Memòria 2014. Àrea de serveis a les persones.

a veure amb aquells aspectes que afecten a la vida de la ciutat i concretament, en aquells temes que impliquen directament a les persones grans. Amb les paraules que segueixen, la guia²¹ de la OMS expressa el significat de ser ciutat amiga:

“Una ciutat amiga de la gent gran encoratja l'envelliment actiu mitjançant l'optimització de les oportunitats de salut, participació i seguretat per tal de millorar la qualitat de vida de les persones a mesura que envelleixen²²”

En definitiva es tracta de promoure espais urbans on es tinguin en compte els factors personals que dificulten viure la vellesa de manera activa i autònoma. En la mateixa direcció, Del Barrio i Sancho (2009, 3) afegixen que una ciutat amiga és una ciutat inclusiva, pensada per a totes les edats i no només per millorar la qualitat de vida de les persones grans.

2.8.4. La persona gran en un context urbà

El context urbà doncs, afecta en el comportament de la persona. Les característiques de l'espai públic, el seu disseny o configuració tindrà un efecte directe en com es desplegui la vida, és a dir que pot afavorir l'autonomia de la persona o la seva dependència.

Morenos i Corregidor (2010, 240) assenyalen que en la mesura que la persona gran sent que té domini i control sobre l'entorn urbà la seva adaptació a l'espai no és un procés complicat. Contràriament, la manca de control sobre l'entorn on es mou la persona, acostuma a generar desequilibri i insatisfacció. En relació a aquesta idea prenen una importància cabdal el disseny i l'organització de l'espai perquè poden afavorir o disminuir la presència de la gent gran. Els autors citats (2010, 247), il·lustren que la creació d'un entorn accessible i de formes amables (sense desnivells, escales o altre mena de barreres arquitectòniques), facilita la mobilitat ja sigui amb caminadors, bastons o cadires de rodes.

²¹ «Ciudades globales amigables con los mayores: una guía».

²² La versió en castellà diu el següent: «Una ciudad amigable con los mayores alienta el envejecimiento activo mediante la optimización de las oportunidades de salud, participación y seguridad a fin de mejorar la calidad de vida de las personas a medida que envejecen».

L'accessibilitat i la possibilitat de transitar o estar en l'espai públic té un paper de gran rellevància a l'hora de poder desenvolupar la dimensió social de tota persona. Quan contràriament, el disseny de l'espai públic porta a les persones a no sortir de casa seva o del centre on viuen, la persona mica en mica va perdent els vincles socials i la possibilitat d'exercir una ciutadania plena. Di Veroli i Schmunis (2008) anomenen aquest fet amb el terme de "iatrogènia social urbanística".

Marta Román (1995) insisteix sobre aquest fet, denunciant la desconveniència i el perjudici que significa per a les persones grans que serveis bàsics o espais de compra s'hagin tret del centre de les ciutats i es desestructuri la vida dels barris. Es tracta d'un model de ciutat on el cotxe guanya protagonisme, els carrers es tornen espais desagradables i perillosos, es buiden de convivència veïnal. Aquest cúmul de despropòsits contribueixen a que la gent gran es torni depenent. Román ho expressa amb les següents paraules:

"També les persones grans s'han vist excloses d'aquest model de ciutat. La terciarització del centre, els espais monofuncionals allunyats de la ciutat als quals s'han traslladat part de les activitats i serveis que abans els resultaven accessibles, i la degradació del carrer per la seva estada i ús han confinat també a la gent gran en els seus habitatges²³"

Un informe publicat per la IMSERSO (2015), en el que s'analitzen els hàbits de desplaçament de les persones grans afirma que el 20% de les persones grans consideren que les ciutats no estan adaptades. En el redactat s'explica que les persones més grans de 65 anys són un col·lectiu especialment vulnerable, perquè essent el 18% de la població total de l'Estat Espanyol han estat el 30% de les víctimes mortals a causa d'accidents de trànsit. De les 11.300 víctimes que es van esdevenir el 2013, 500 persones van morir a conseqüència de ser atropellades. És en l'àmbit

²³ Traducció pròpia. En l'original diu: «También las personas mayores se han visto excluidas de este modelo de ciudad. La terciarización del centro, los espacios monofuncionales alejados de la ciudad a los que se han trasladado parte de las actividades y servicios que antes les resultaban accesibles, y la degradación de la calle para su estancia y uso han confinado también a los ancianos en sus viviendas»

urbà on es concentra un major nombre de població envellida i per tant on es concentra un nivell de risc més elevat.

El mateix informe exposa que la vulnerabilitat del col·lectiu de les persones grans ve condicionada en moltes ocasions per la seva condició física i per la pèrdua de facultats. Aspectes com la poca agilitat, el caminar lent o veure-hi poc són motius per necessitar ajuda en els desplaçaments. Els principals obstacles denunciats per les persones grans són les barreres arquitectòniques, el mal estat de les voreres i l'aglomeració de cotxes que dificulten el pas.

2.8.5. Principals temes recercats sobre envelliment i vida a la ciutat

Un aspecte clau quan es parla de la vellesa és la mobilitat, amb les connotacions que implica de poder-se desenvolupar amb autonomia i gaudir d'una vida socialment activa. En aquest sentit, Mallon (2010) per exemple, estudia el retorn de moltes persones grans en els pobles d'origen i/o en zones rurals i afirma que contràriament al que pugui semblar, l'aïllament d'aquestes persones és relatiu, doncs sempre que hi ha mobilitat és possible el manteniment de les relacions socials. No en va, quan es tracta de promoure la qualitat de vida de les persones grans, es planteja com un repte per a les ciutats amb grans zones perifèriques poder donar cobertura a les necessitats d'accessibilitat i comunicació. La majoria dels articles que des de l'àmbit de la geografia focalitzen en la vida quotidiana de les persones grans, es centren en les dificultats per desplaçar-se quan minven les possibilitats de fer ús del vehicle privat. Lord, Després i Ramadier (2011) per exemple, es fixen en la realitat de moltes persones grans que viuen en els suburbis de grans ciutats nord-americanes i afirmen que el significat de la mobilitat va canviant en funció de la capacitat de ser autònom. Destaquen com la majoria de la gent gran procura d'una manera o altra mantenir el cotxe perquè perdre'l implica perdre autonomia i possibilitat d'anar d'un lloc a l'altre de forma independent. En relació a aquest aspecte, els autors citats afirmen que en relació a les característiques de la mobilitat es configuren un tipus o altre

d'experiències residencials. Aquestes experiències vindran condicionades per diferents factors més enllà de tenir accés al cotxe, subscriuen Pochet i Corget (2010), com són les característiques de la zona, el sexe, l'edat, el modus de convivència, l'estat civil... Des de la seva perspectiva, la gent gran té risc de "desajustar-se" quan a la manca de vehicle privat s'hi afegixen aspectes relacionats amb l'edat, la discapacitat o la mort de la parella. Aquesta és una idea reforçada per Mondou i Violer (2010), que observen que la falta de vehicle privat i/o de transport públic per a les persones grans que viuen a la perifèria de la ciutat provoca moltes limitacions funcionals. Presenten l'accessibilitat com un futur repte a assolir per tal de garantir qualitat de vida especialment al col·lectiu de la gent gran. Si bé la mobilitat quotidiana tendeix a reduir-se quan les persones envelleixen, Quiroga (2014) subratlla que aquest fet s'accentua en un context de pobresa, duent a les persones grans a realitzar les seves activitats quotidianes dins una àrea restringida i molt propera al lloc on viuen. Relacionat encara amb el tema de la mobilitat, Moniruzzaman, Páez, Scott i Morency (2015) fan un anàlisi geogràfic dels desplaçaments a peu i en cotxe per identificar en quines regions de la Illa de Montreal els adults grans caminen més.

Un altre tema que ha estat objecte d'estudi fa referència a l'habitatge. Autors com Ogg, Ranaut i altres (2010) escriuen que cal reconsiderar la qüestió de l'habitatge i promoure una política d'habitatge per a tota la ciutadania, al marge del factor de l'edat. Per aquest motiu afirmen ells, cal canviar la imatge tradicional que es té de la vellesa. El nombre de llars on viuen persones soles ha augmentat, essent-ne la millora de les condicions econòmiques i els beneficis de l'Estat del Benestar algunes de les causes (Duran, 1998). Antoninetti i Garret (2012) fan atenció a la importància d'adaptar els entorns a les capacitats físiques i cognitives de la gent gran perquè de no fer-ho es contribueix a la discriminació per edat. Amb voluntat de trencar estereotips relacionats amb el criteri d'edat, Caradec (2010) posa de manifest la diversitat de comportaments dels jubilats que viuen en residències. El reclam d'habitatges unipersonals propis d'un estil de vida en solitari, expliquen López

Doblas i Díaz Conde (2013), no és exclusiu de la gent jove, sinó que cada vegada són més les persones entrades d'edat que fent ús del seu dret d'autonomia volen decidir com viure i no delegar en ningú el seu futur immediat.

Les persones estableixen vincles d'un tipus o altres amb l'entorn on viuen. Berger i altres autors (2010) observen la realitat de persones grans que viuen a la perifèria de la ciutat i apunten com malgrat les dificultats que representa ser gran en aquests sectors de la ciutat és ben present el sentiment d'ancoratge a l'entorn proper, a la casa, a la propietat i a l'entorn social. En un mateix sentit, Lager, Van Hoven i Huigen (2013) afirmen que envellir en el barri i a la casa on s'ha viscut tota la vida és un dels desitjos principals de les persones grans, així com que fomenta l'autonomia i el benestar. És per aquest motiu que aquests autors han analitzat l'impacte que suposa a la gent gran viure en un barri que es troba en un procés de renovació urbana i que per tant canvia la seva fisonomia. El resultat dels seus estudis és que malgrat la transformació del barri, les persones grans negocien el sentit de pertinença i relació amb els llocs. Fent un pas més, Phillips, Walford, Hockey, Foreman i Lewis (2013) exploren les experiències de la gent gran com a vianants en entorns que són desconeguts de cares a detectar quines són les barreres (físiques, psicològiques, socials i espaials) que més preocupen als adults grans quan es mouen per l'entorn urbà. Aquests autors parteixen de la idea que moltes vegades, un entorn familiar pot esdevenir desconegut a conseqüència d'una regeneració urbana o un deteriorament cognitiu. Amb els seus estudis demostren que és especialment important una bona pavimentació i senyalització dels espais així com evitar la "sobrecàrrega sensorial", és a dir l'excés de soroll i la complexitat de l'entorn. No hi ha dubte, com afirmen els autors citats, que aquest és un tema d'importància rellevant tant per a la geografia com per la gerontologia.

Relacionat amb l'augment de l'edat es fa present la malaltia i/o la discapacitat tenint una afectació directe en l'entorn immediat de convivència (Alustiza i Pérez, 2010). Quan la persona no pot sortir de casa, mica en mica veu afectat el seu món social i

d'aquí se'n deriven sovint problemàtiques psicosocials. El disseny d'una ciutat que permeti la mobilitat d'una forma àgil i còmoda pot contribuir considerablement a la qualitat de les persones que hi habiten.

Una altra realitat objectiva és que amb la vellesa creix la pèrdua de persones estimades o properes i el sentiment de solitud es fa més present. Rubio (2011, 531-532) exposen que el sentiment de solitud augmenta a mesura que les persones es van fent grans i que el sentiment és considerablement superior en les dones que en els homes. Duran (2011, 464) afirma a l'entorn de la solitud no hi diferències importants entre l'àmbit rural i l'urbà, si bé és en l'àmbit rural on les persones grans passen més temps acompanyats per les amistats. El sentiment de solitud està molt influenciat per la manera en que cada persona desenvolupa la seva vida, escriu Rubio (2011), d'aquí que les relacions que es puguin establir amb l'entorn seran rellevants de cares a la salut psicosocial. En aquesta línia és essencial que la ciutat afavoreixi la comunicació entre iguals, la participació de la gent gran en activitats socials, el foment de les relacions intergeneracionals. Rubio (2011, 537) afirmen que en el perfil de la família espanyola les relacions verticals (amb fill/es i nets/es) són intenses. Fet que es valora positivament en l'anàlisi de la qualitat de vida de les persones. Duran (2011, 464) subscriu que a la ciutat és més freqüent que en l'àmbit rural la convivència de les persones grans amb els nets.

Relacionat amb el tema de la solitud i l'afectació en el desplegament de la vida en el medi urbà, que és cada vegada més motiu d'estudi en l'àmbit de la geografia humana, trobem la realització d'activitats voluntàries, anomenades "oci seriós" i la seva contribució significativa a la sostenibilitat econòmica de la comunitat on viuen (Heley i Jones, 2013). En un altre estudi focalitzat en les persones grans de la Xina, Pei, Gunawan i Chich-J (2014), demostren que clarament hi ha efectes positius o moderadament positius en la qualitat de vida de les persones (a nivell físic i psicològic) quan aquestes s'impliquen socialment. Rubio (2011) també constata que la participació en activitats socials ajuda a disminuir el sentiment de solitud. Des

d'un altre punt d'anàlisi, Morata i Palassí (2012, 71) defineixen l'oci "com una manera de projectar la llibertat en la vida quotidiana, possibilitant així que l'autorealització personal i comunitària es diversifiqui en emocions, sentiments, iniciatives, experiències...". Partint del programa d'oci "implica-Acció" en el que van posar en marxa activitats d'oci solidàries, participatives i d'aprenentatge sociocultural per la gent gran de Granollers però alhora per al conjunt de la ciutadania, Morata i Palassí afirmen que el benefici ha estat per al conjunt de la societat més enllà de la gent gran.

El col·lectiu de la gent gran acostuma a trobar en els espais públics el principal entorn de gaudi i esbarjo (Puyuelo i Gual, 2009, 139). En aquest sentit, els espais públics com més afavoreixen el contacte amb la natura, la socialització i la pràctica d'alguna activitat més contribueixen al benestar i la salut emocional de la persona gran (Chiesura, 2004; Puyuelo i Gual, 2009). Arreglar les ciutats mitjançant la reconversió dels espais, creant espais verds i millorant la funcionalitat dels espais públics poden ser estratègies per atraure les persones jubilades que cerquen qualitat de vida. Aquest és un tema a l'entorn del qual han investigat Nefs, Alves i Zasada (2013).

Un darrer aspecte relacionat amb l'envelliment de la població sobre el que s'ha publicat fa referència a la preocupació del sosteniment de les pensions. Autores com García Ballesteros, Ortiz Álvarez i Gómez Escobar (2003) exposen la importància de conèixer amb més detall les necessitats de residència, consum i oci de les persones grans en diferents entorns territorials. Per aquestes autores, la solidaritat intergeneracional és un dels principals reptes del segle XXI.

2.8.6. Envellir en un entorn urbà des de la perspectiva de gènere

Així com envellir és una experiència diferent per homes que per dones també aquestes experiències venen condicionades per les relacions que s'estableixen amb l'entorn urbà. També cal tenir present que les dones acostumen a viure més anys

que els seus companys varons, fent que la presència de dones grans dins el conjunt de la població sigui cada vegada més important. Conscient d'aquesta realitat la geografia té cada vegada més interès i preocupació per conèixer l'experiència de les dones d'edat avançada en el si de la ciutat. Encara però, són pocs els articles publicats que contemplin el procés de fer-se gran a la ciutat essent dona. Val la pena destacar el llibre blanc de l'envelliment actiu publicat per la IMSERSO l'any 2011 on la qüestió de gènere hi és especialment tinguda en compte. La major part dels articles de la dona gran a la ciutat es publiquen des de l'àmbit de la sociologia, la psicologia i la gerontologia.

Des del grup de recerca de geografia i gènere de la UAB s'han fet algunes incursions en l'estudi de les dones grans i l'espai públic. Ortiz, Garcia i Prats (2014, 69) per exemple, en el seu estudi de la presència de les dones grans en diferents espais públics de Barcelona observen que el nombre de dones respecte el d'homes és inferior, i subscriuen les paraules de Vaiou (1992) suposant que els motius venen donats per una prevalència del model tradicional de repartiment del treball domèstic entre els dos sexes. Cucurella (2014) també membre del grup citat, observa el mateix fet estudiant un parc de Mollet del Vallès. Es destaca la presència dels homes grans a la plaça jugant a la petanca mentre es suposa que l'absència de les dones està lligada a les tasques domèstiques.

Un dels temes més estudiats potser des de l'àmbit de la sociologia però no per això menys important és el de la participació social de les dones. Duran (2011, 485) analitza els índexs de participació i observa que "per cada home que col·labora en una associació de voluntariat hi ha quatre dones i ho fan en més gran mesura en el medi urbà que en el rural". Rubio, Aleixandre i Cabezas (2001) citats per Rubio (2011, 529) afirmen que si bé les dones són més actives socialment també tenen menys qualitat de vida, doncs en els estudis realitzats les dones són les que puntuen uns nivells de solitud social més elevats. Rubio escriu que el sentiment de solitud és

objectiu i que si bé els programes de intervenció han de fomentar la participació de les persones grans, i per tant la transformació de l'entorn té un paper significatiu en tant que pot fomentar la qualitat de vida de les persones, també han d'ajudar a canviar el pensament negatiu i l'actitud de les persones davant el fet d'estar sol. Pérez Ortiz (2004, 12) aporta una altra dada significativa en relació al tema de la participació indicant que les dones que han perdut autonomia residencial i que per tant viuen a casa d'altres persones són socialment menys actives. El canvi de domicili fa que moltes persones grans perdin el contacta amb familiars i amistat, o implica una manca de llibertat de cares a poder invitar persones en una casa que no és la seva.

Una altra qüestió que podem contemplar en aquest apartat fa referència a la solidaritat intergeneracional, que com escriu Duran (2011) és més sovintejada en l'àmbit rural que en l'urbà. Aquesta solidaritat que majorment l'exerceixen les dones es dona especialment en forma de suport econòmic –sobretot en temps de crisi- i en forma d'ajut als fills/es en la cura dels nets. L'atenció dels avis –i més concretament les àvies- cap als nets és més sovintejada en l'àmbit rural que en la ciutat, doncs és en l'àmbit urbà on hi ha un major nombre de serveis. En aquest sentit, Cucurella (2014, 83) que observa els espais de joc destaca la presència de persones grans si acompanyen criatures. Duran (2011) sosté que les persones grans, i més concretament les dones, juguen un paper molt significatiu en l'economia relacional. Borja (2003, 241) afirma que el 80% del treball no remunerat el fan les dones però que alhora, aquestes activitats s'entenen com a residuals oblidant que “es en les voreres on es mou la ciutat i no en les autopistes”. Les dones, continua Borja, i les dones grans –afegeix l'autora d'aquesta recerca- es mouen i viuen les ciutats de formes diferents, l'ús del seu temps és divers. És important que les persones que planifiquen l'espai urbà tinguin present l'experiència femenina plural i en canvi constant, a fi que s'adapti als seus temps i necessitats.

Capítol 3 – Àmbit d'estudi. Aproximació a la trajectòria social i urbana als barris objecte de recerca

3.1. Presentació de l'àmbit d'estudi

És propi de la metodologia qualitativa atendre al passat i apropar-se al present des d'una perspectiva holística (Baylina 1997,125), procurant entendre com la trajectòria social ha anat transformant el paisatge urbà. És per aquest motiu que en aquest capítol de la tesi em centraré en descriure i justificar l'àmbit d'estudi des d'una perspectiva històrica i geogràfica. La recerca es concentra en dos barris de la ciutat. El primer entorn urbà que s'estudia comprèn els sectors de Germans Sàbat, Taialà i Domeny Nord que es localitzen el barri oest. El segon barri en el que es focalitza la recerca abasta els sectors de Santa Eugènia de Ter i Can Gibert del Pla. *(Veure mapa nº1. Àmbits d'estudi i terme municipal de Girona)*. Ubicats aquests dos barris a la riba esquerra del Ter, si bé s'estudien com dos espais diferents no s'obvia tampoc que cadascun dels petits sectors que es localitzen en el seu interior gaudeix de les seves particularitats, amb unes trajectòries humanes i urbanes que tot ésser-li pròpies es troben estretament relacionades les unes amb les altres.

Per al redactat de la recerca i especialment en aquest capítol centrat en la descripció territorial, faig ús dels conceptes sector i barri tal com es fan servir administrativament. Així doncs, el mot sector indica una unitat territorial petita dins el barri. Ara bé, en algunes ocasions, quan faci referències específiques a alguns sectors concrets, em permetré la llicència de referir-m'hi com a barri, fent ús del concepte tal com el viuen i l'anomenen les persones que hi habiten.

L'evolució de la ciutat de Girona ha estat fortament relacionada amb els diferents fluxos migratoris que han anat arribant a Catalunya i a la resta de l'Estat Espanyol. L'èxode de població del sud d'Espanya cap a Catalunya, esdevingut als anys cinquanta, va generar profundes transformacions urbanes en moltes ciutats del Principat i entre elles Girona. La ciutat de Girona va veure's amb la necessitat d'expandir-se i crear habitatge per a les persones nouvingudes que venien a treballar, i que en no trobar un habitatge es van veure abocades a viure un llarg període en la penúria de les barraques. La creació d'habitatge de promoció pública a Germans Sàbat, i de pisos de construcció privada al barri de Santa Eugènia, són dos exemples de creació de barri de nova implantació i de construcció de barri perifèric respectivament, propi dels creixements accelerats que es donen a moltes altres ciutats de Catalunya en el període 1950-1970. La coincidència amb un creixement demogràfic important va promoure uns canvis urbans caracteritzats per ser precaris i amb moltes mancances quant a infraestructures i equipaments. Amb l'arribada de l'Ajuntament democràtic a la ciutat i durant la primera etapa de la transició (1979-1986), es donen tot un seguit de canvis en bé de la millora de la qualitat de vida de les persones. En el context heretat de l'època franquista es porta a terme la reurbanització, la regeneració i la dignificació de diferents barris de la ciutat, entre ells els que es presenten. Amb perspectiva històrica doncs, ens trobem davant de dos barris que si bé neixen i/o creixen a redós o tangencialment, fruit de la dinàmica migratòria amb pocs anys de diferència i a partir d'una població amb unes característiques socials molt similars, s'han acabat configurant com dos barris ben diferents.

De cares a la realització d'aquesta tesi, s'ha cregut oportú dur a terme l'estudi paral·lel i contrastat d'aquests dos barris de l'esquerra del Ter. La manera com l'espai urbà s'ha anat fent, els motius que li han anat donant forma, així com els usos que d'ell es fan, permet anar descobrint de quina manera el planejament urbà i concretament el disseny de l'espai públic pot afavorir o dificultar la convivència i la integració social. Es tracta de dos barris amb una edat relativament jove dins la

Girona ancestral que han donat resposta a la història diferentment. Cada barri té les seves particularitats i processos únics que el fan especial i diferent a la vegada dels altres barris de la ciutat, és per això, que no hi ha voluntat en la recerca de comparar sinó d'establir diàleg entre dues maneres de viure el barri i al seu torn l'urbanisme.

La història dels barris que es presenta té com a objectiu connectar l'ahir amb l'avui, posar fonaments per guanyar perspectiva i comprensió a l'hora de la discussió i/o el diàleg de la diagnosi de la realitat que es farà a partir del treball de camp en capítols posteriors. L'espai públic és reflex de la història que pren forma en silenci, en tots i cadascuns dels elements que configuren la seva fisonomia urbana. És llegint en aquests elements, en les façanes de les cases i d'alguns edificis, en els noms dels carrers i de les places, que molts tenen a veure amb persones que han jugat un paper destacat en el barri o amb característiques rellevants de la vida quotidiana del passat.

3.2. Uns antecedents comuns: l'arribada de la immigració espanyola

“Por qué vinieron? Todas aquellas personas a quienes hemos hecho esta pregunta, todos sin excepción, contestaron inmediatamente, en tono claro y sin ambages: «Para trabajar» (...). Al expresarse con estos términos nos recuerdan al refranero de su tierra cuando afirma que «lo poco espanta y lo mucho amansa», mientras con una expresión exultante una madre nos confiesa que «hasta que hemos trabajado sin interrupciones, no nos hemos hartado de pan». Esta madre manifiesta que cuando quiere explicar a su hija de diez años tantos sinsabores y el porqué de pequeña le «quitaban el hambre a bofetadas» su hija nunca la cree”.

Pompeu Pascual²⁴

Abans d'endinsar-nos en la trajectòria històrica de cada barri, val la pena fer atenció al fenomen de la immigració pel punt de inflexió que va significar en la transformació urbana de la ciutat. La influència del fet migratori és distinta en cada barri, però present en cadascun d'ells. És per aquest motiu, que com a punt de partença i per poder entendre millor, part de la història que s'explicarà més endavant, que es fa una succinta explicació de l'arribada de la immigració espanyola a la ciutat de Girona.

²⁴ El Dr. Pompeu Pascual expressa aquest record viscut en les seves visites mèdiques. Citat per Francesc Ferrer (1991, 25)

Passada la postguerra, entre el període 1950 i 1973 van arribar a Catalunya a l'entorn de 1.300.000 persones immigrades, procedents d'Extremadura, Castella Lleó i Múrcia entre diferents indrets del territori espanyol, encara que principalment venien d'Andalusia (Carmaniu, 2008, 8). Només en la dècada entre 1950 i 1960, la població de Catalunya va augmentar en un 20%. En un primer moment, bona part d'aquestes persones es van instal·lar a l'àrea metropolitana de Barcelona, però mica en mica es van anar estenent pel territori i també per la província de Girona. Girona capital va veure com augmentava considerablement el nombre de la seva població i com es transformava el plànol de la ciutat.

Jaume Fabre a *Girona entre 4 rius* afirma que “mai Girona havia crescut tant, demogràficament i urbanísticament parlant, com en els trenta anys que separen el 1955 i el 1985” i relata com va ser aquest creixement: “El creixement immigratori de postguerra es va fer en proporció geomètrica, triplicant-se o doblant-se cada dècada el nombre dels que havien arribat a l'anterior: els anys cinquanta es pot calcular en uns 3.000 els immigrants, els seixantes en 9.000, i els setantes en uns 17.000” (Fabre, 1986, 161). D'aquesta manera, la ciutat passà de tenir 28.915 habitants a l'any 1950, a 50.338 habitants a l'any 1970 (Clara, 2006, 606-609)

La Girona dels anys cinquanta, descrita per Clara (2006, 606) com “una ciutat conformada i catòlica, tancada i jerarquitzada”, no estava preparada per acollir l'allau de gent que anava arribant a la ciutat; fet que va suposar per a moltes d'aquestes persones una etapa difícil i de penúries. De la manca d'habitatge i la necessitat de tenir un sostre, va aparèixer arreu del principat i també a les àrees suburbials de la ciutat de Girona, el fenomen del barraquisme.

“Amb la vinguda dels immigrants, comença l'any 1949 la invasió dels barraquistes: quan els pisos de la ciutat no disposen d'espai per a més rellogats, la gent comença a pujar muntanya amunt (*fent referència a la muntanya de Montjuïc*²⁵). Les muralles, els baluards i els

²⁵ L'anotació és pròpia i s'ha escrit com a aclariment.

enrunats vestigis del castell proporcionaren un principi d'aixopluc que es pot completar amb l'ajut de quatre totxos i un batent de fusta. [...] Les barraques arribaren a ser quatre-centes, habitades per unes tres mil persones. Quan el pati d'armes i el recinte del castell són plens, les construccions s'escampen per la muntanya i formen autèntics carrerons: una imitació patètica de la ciutat real, sense cap dels serveis elementals de la xarxa urbana. Però, això sí, amb una veritable vida comunitària”.

(Narcís-Jordi Aragó, 1982, 112)

A l'any 1957 hi havia 2.096 persones que vivien en 467 barraques, i al 1967 el nombre de barraquistes era de 5.000 (Fabre, 1986, 163). Clara (2006, 613), referenciant un estudi elaborat per Francesc Ferrer a l'any 1967, assenyala que el 12% de la població vivia en barraques ubicades a la perifèria. Els principals nuclis barraquistes es situaven a la zona del Castell de Montjuïc (*veure fotografia 1*), a la llera del Riu Ter (*veure fotografia 2*) (a la zona de Sant Ponç, coneguda com a “Río”) i de les Pedreres (Torre Alfons XII, Torre Gironella, Villa Piedad, Polvorins) (Busquets, Prat, Pericot, 2008, 41). El Diari *Los Sitios*, descriu el novembre de 1952, la situació viscuda de la següent manera:

“La presencia de tantas familias y pueblos enteros que llegan a nuestra ciudad en busca de trabajo y la escasez notoria de viviendas, incluso para el normal incremento de la población gerundense, sin contar las «invasiones», ha hecho que surgieran nuevos barrios, auténticos poblados «modernos» por su reciente edificación, en los alrededores de la ciudad. Una visita a «Río», aquellas barracas construidas, algunas con cierta gracia y todas ellas rodeadas de huertos y jardines, aunque todo muy rudimentario, en la ribera del Ter, en San Pons de la Barca, y las que han surgido en las Pedreras, teniendo por cimientos las numerosas edificaciones en ruinas allí existentes, son palpable prueba de la aseveración. [...]

El problema, lo reconocemos, es muy difícil de resolver, ya que ha desbordado los linderos del ambiente local: se le podría dar un buen cauce regulando la admisión de Nuevos residentes. Al fin y al cabo de tal forma se ha procedido en muchas otras ciudades”.

(26 de novembre de 1952- Los Sitios de Gerona. p.3)

Els nuclis de barraques eren llocs de gran precarietat, mancats de condicions higièniques bàsiques. Un informe de l'Ajuntament 1957 descriu detalladament com són les barraques a l'interior del Castell de Montjuïc:

“Las viviendas en forma de barracas, chamizos y cuevas, ocupan no solo el interior del castillo, adosadas a las antiguas murallas del mismo, sino también invaden sus construcciones, polvorines, cuerpos de guardia y demás construcciones existentes. Todas ellas están ubicadas en terrenos del ramo de guerra. Sus paredes están formadas por muros de piedra procedentes de las derruidas fortificaciones, o bien son lo que queda en pie de las mismas, y

su techumbre corriente con tejados a base de teja árabe, más o menos bien conservada, cañizo revocado con mortero de cemento, cartón cuero o tablas que soportan planchas de hierro o zinc en mal estado. Su distribución interior, consiste las más de las veces en una habitación única de mayor o menor superficie que lleva separada una rudimentaria cocina y algunas veces, no siempre, un excusado, no existiendo en ningún caso tabiques que separen sexo ni edades”.

(Xavier Carmaniu, 2004)

La presència de tantes famílies nouvingudes vivint en la precarietat de les barraques va instar als organismes oficials, patronats benèfics i cooperatives a emprendre la creació de vivendes econòmiques en diferents punts de la ciutat. El Ministeri de la vivienda tindrà un paper d'especial rellevància amb la creació del barri de Germans Sàbat, mentre el Patronat benèfic de la Santa Creu de la Selva serà especialment significatiu en la urbanització del barri de Can Gibert del Pla. Ambdós organismes tenen com a objectiu la creació d'habitatge social per eradicar el barraquisme. En el diari *Los Sitios* es pot llegir en data del 13 de març de 1955:

“El Patronato de la Vivienda se ha propuesto acabar con el barraquismo y con la situación de tantas familias que viven hacinadas en el barrio de la Barca... Es propósito de esta Presidencia concedir estas viviendas, en primer lugar, a los moradores de barracas, con lo que extirpamos por completo el barraquismo de esta capital”.

En el mateix sentit, Francesc Ferrer i Gironès, gerent del Patronat de la Santa Creu de la Selva durant anys, descriu amb les següents paraules que la finalitat de l'entitat benèfica és:

“Suprimir o paliar el problema que constituye en la actualidad la existencia de núcleos de chabolas enclavadas en los alrededores de la Ciudad de Gerona. Será también objeto de este Patronato proporcionar viviendas a aquellos trabajadores que atraídos por unas mejores oportunidades laborales, se desplacen a la Ciudad de Gerona, procedentes de otros puntos de la Península...”

(Francesc Ferrer, 1991,31)

El fenomen de la immigració s'endinsa en la vida de la ciutat en paral·lel a molts d'altres fets i circumstàncies, que van esdevenint per la mateixa inèrcia de canvi i transformació. Tal com es podrà llegir en els apartats que segueixen, cada barri anirà

vestint el seu dia a dia, dibuixant una trajectòria humana i urbana pròpia. Totes i cadascuna d'elles són una riquesa en la història de la ciutat.

Fotografia 1- Mainada a les barraques de Montjuïc

Font: Francesc Ferrer, 1991 (Francesc Compte)

Fotografia 2 - Barraques a la vora del riu Ter

Font: Ajuntament de Girona. CRDI (Narcís Sans)

3.3. Apropament a la història urbana i social de Germans Sàbat-Taialà-Domeny nord

Germans Sàbat és la llavor d'una nova ciutat i d'una nova societat construïda sobre els pilars de les velles lluites democràtiques i cíviques, i desplegada amb plenitud de cohesió social i ciutadana. Germans Sàbat és un model i un exemple.

Joaquim Nadal²⁶

3.3.1. Del franquisme a la democràcia

Orígens del projecte “Grupo Hermanos Sàbat”

La història del barri de Germans Sàbat comença molt abans de la construcció del mateix barri tal com s'acaba d'explicar. Els inicis els trobem en els milers de persones d'arreu de l'Estat Espanyol que passada la postguerra, es desplacen fins a Catalunya amb l'objectiu de trobar feina i millorar la seva qualitat de vida.

D'acord amb el Decret Llei de 14 de maig de 1954 en el que s'aprovava de construir a tot Espanya habitatges de caire social, la *Obra Sindical del Hogar* va confeccionar el Pla provincial de construcció d'habitatges de renda reduïda. En aquest pla es va projectar per Girona la construcció de 225 cases, que tal com es pot llegir en el diari *Los Sitios* de 31 d'agost de 1954, portaria per nom “«Grupo Hermanos Sàbat» en recuerdo a los heroicos gerundenses que tras distinguidas hazañas formando parte del Tercio de Requetés de Nuestra Señora de Montserrat dieron su vida por Dios y por España en la épica defensa de Codo”. El nom del barri, doncs, feia referència a tres germans habitants de la població de Celrà, que després haver estat assassinat el seu pare a mans del comité republicà d'Orrriols, es van allistar per donar suport al bàndol nacional i van morir al Terç de Montserrat. Posant el nom dels nois al nou barri que naixia, el règim franquista els hi feia un homenatge i els convertia en un símbol dels valors del moviment.

²⁶ Vegi's la cita a Busquets, Prat i Pericot 2008:15

El diari *Los Sitios* explica també que els 50.000 metres quadrats de terreny on havien d'ubicar-se les cases de l'actual barriada de Germans Sàbat, van ser adquirits per Luis Mazo Mendo, governador civil i Jefe Provincial del Movimiento. Es va projectar inicialment un conjunt 225 cases seguint l'estil de la ciutat jardí i havien de ser ocupades per les persones que vivien al nucli de barraques coneguda com a Río. En el moment de l'adjudicació de les obres, gener de 1956 segons el mateix diari, es contempla que siguin 227 les cases “alegres, sanes y acogedoras” a construir, per un valor de 8.700.000 pessetes.

Filosofia del projecte del barri Germans Sàbat

Llegint el diari de l'època, *Los Sitios de Gerona*, es podria afirmar que el projecte de barri de Germans Sàbat neix amb vocació social, per donar resposta a les necessitats d'habitatge. La concreció explícita de configurar el barri en format de ciutat jardí, denotava l'interès de dignificar el barri i donar qualitat de vida als seus habitants. Ara bé, la vocació social i l'interès per les persones queden entredites quan es coneixen les característiques de les cases, les condicions per adquirir-les, l'entorn urbà que les acull, i l'exagerada voluntat de deixar bé als dirigents tal i com es pot llegir en el diari de 31 d'agost de 1954:

“Estas seiscientas sesenta y una casas que pronto formaran una serie de ciudades jardín que jalonaran el ámbito de la provincia gerundense, vienen a demostrar una vez más la preocupación del Jefe del Estado y de nuestras autoridades provinciales, en dar solución rápida al problema de la vivienda”.

Dos anys més tard, a gener de 1956, es torna a reforçar la idea que l'obra és resultat de l'interès de les autoritats del moviment franquista. Lluny d'explicar en que ha consistit la millora, la redacció s'ocupa abastament de fer propaganda i destacar el paper dels representants polítics.

“Política eficiente del Régimen conducida a buen fin por nuestra primera autoridad civil y política, y que no solamente enaltece a su autor y al Movimiento, sino a toda Gerona que siente la satisfacción de ver alcanzada una mejora indiscutible”.

Xavier Carmaniu, en el seu llibre *Germans Sàbat. 50 anys*, exposa que les cases es van entregar a l'agost de 1958 després d'un sorteig, la paga d'una entrada per habitatge de 7.000 pessetes i el compromís de continuar abonant les mensualitats necessàries per acabar-la d'adquirir. Si bé les cases havien nascut per ser de caire social, cadascuna estava valorada en la quantitat de 42.605 pessetes. (Carmaniu, 2008). En la fotografia 3 es pot veure un carrer del grup de Germans Sàbat a l'any 1968. Feia 10 anys que el barri tenia vida.

Fotografia 3 - Carrer del grup de Germans Sàbat. Any 1968

Autoria: Ajuntament de Girona. CRDI (Salvador Crescenti Miró)

Característiques urbanes del barri i entesa veïnal

Fins que no es van construir les cases, el barri de Germans Sàbat formava part d'uns terrenys ubicats a les afores del terme municipal de Sant Gregori, a tocar del nucli antic de Tialà. Aquesta zona era coneguda com la Modeguera Gran a tenor del rierol que hi passava. L'emplaçament en aquests terrenys es feia amb voluntat de mantenir la barriada protegida de possibles inundacions. La urbanització inicial de Germans Sàbat respon a un barri de cases barates, totes idèntiques. Es tracta del

model urbà propi de l'època franquista, pensat i dissenyat de manera uniforme per a tots els municipis.

Quan les primeres famílies van arribar al barri, es van trobar amb un conjunt urbà mancat d'aigua corrent, de llum, de carreteres i de qualsevol servei que fes possible la comunicació del barri amb la resta de la ciutat. L'accés a la ciutat de Girona es feia per un antic camí de carros de Taialà, i bona part de les compres es feien o bé al mercat de Girona, o bé a la botiga més propera al barri que es trobava a la cruïlla de Domeny. Les cases, que no tenien aigua, eren molt petites. Ocupaven un terreny de 24 m² i tenien planta baixa i pis. A la planta baixa hi havia una cuina-menjador, un bany i una cambra dormitori. Al pis de dalt, s'hi trobaven dos dormitoris i una terrassa. Les dues plantes significaven un habitatge d'uns 48m². Amb els anys les cases s'han anat modificant i guanyant espai al jardí, de manera que la fisonomia del barri actual és força diferent de com era al principi.

Maria Galán, una de les persones que va estrenar una de les 227 cases, explica en el transcurs d'una entrevista, el record que té de l'habitatge i l'entorn del barri quan va anar a viure a Germans Sàbat.

“Al 52 vam estrenar les casetes on no teníem ni llum, ni aigua, ni carrers.. el bany el teníem fora la casa i era molt petit i rústic. A la caseta hi vivíem nosaltres i els dos fills que van venir poc després, i llavors un cop els vaig poder portar a la guarderia d'aquí jo me'n vaig anar a treballar.

Com estava el barri quan van arribar? S'acabaven d'acabar les obres. Llavors netejàvem i anàvem a buscar aigua al pou que hi ha allà i sempre fèiem cua perquè estava ple. Els camins eren de pedres i quan jo portava els nens els havia de portar a coll perquè amb el cotxet no podíem passar per aquells camins.”

Les difícils condicions de vida, i d'aïllament que en que es vam trobar els primers habitants del barri, tots de procedència diversa, van fer que s'unissin i fessin pinya per anar donant resposta a les seves necessitats. Josep Palou a *Girona i els seus barris* descriu molt bé aquest moment, com també la satisfacció de veure que el barri anava prenent forma: “Tot aquest conglomerat de gent de procedència tan diversa anàrem a viure junts, i junts vàrem suportar tots els inconvenients, incomoditats i desenganys, però també vàrem gaudir de la satisfacció que dona el

fet de veure com un grup de cases se'n va fent, en va sortint, un poble, adequant-se a les seves necessitats i solucionant els nostres problemes. En el nostre aïllament tots ens necessitàvem". (Palou, 1983, 93)

En Josep Puig, metge del CAP de Taialà i nascut en el mateix barri, explica des de la seva experiència – en el transcurs d'una de les entrevistes realitzades- els orígens del barri, l'entesa veïnal en la transformació del mateix, i fent una mirada des de l'avui observa alguns canvis importants que s'han esdevingut:

“Era gent vinguda de la immigració que estaven en barraques a Montjuïc i en un moment determinat la societat benestant gironina diu que per eradicar el barraquisme s'han de fer unes vivendes d'una certa dignitat perquè aquesta gent es pugui guanyar la vida. [...] Diu que no han d'estar en barraques sinó en vivendes, però amb una condició: que estiguin lluny, i per això fan dos urbanitzacions que són paral·leles en el temps que són Vila-roja i Germans Sàbat. El concepte de vivenda digna és cases al mig d'un bosc, en uns terrenys que no valien res i que algú li va interessar treure'n rendiment, amb dues habitacions, lavabo, etc.

De les 227 cases que hi havia, com a mínim 205-210 eren de gent vinguda de fora. Els meus avis eren masovers i els meus pares quan es van casar van anar a viure en aquestes cases, i jo vaig néixer a casa. Allà hi havia diversos problemes, com els accessos perquè hi havia les dos rieres i quan passava aigua la gent no podia travessar-la i havia d'anar a fer una volta per la muntanya bastant important. Per tant, aquestes situacions van ser un estímul perquè la gent fes un tipus d'acció social per tal d'anar millorant l'entorn en el qual els havien posat a viure. Per tant, hi havia uns estímuls de mancances objectives d'urbanisme. Aquí ve una cosa que jo li dono un importància cabdal i que em sembla molt fonamental de dir que seria la funció social de l'església en aquell entorn perquè va fer una feina brutal, sobretot la feina dels capellans obrers, entre ells Mossèn Iglesias que la gent en agraïment li va dedicar una plaça i es va fer una exposició ens el seu honor per la feina que va fer aquest home. En aquest entorn, sota el lideratge de l'església i amb la voluntat de la participació dels veïns es van fer diverses accions, unes de les primeres era construir un pont que travessés la riera de Bullidors per tal que la gent pogués anar a casa sense necessitat de fer una volta tremenda cada cop que ploqués una mica. Al voltant de una situació de necessitat, del

lideratge de l'església i la participació de moltíssima gent d'allà es van fer varies coses; una seria la mutualitat de previsió social on la gent posava una miqueta de diners cada mes perquè si algú es moria es pogués pagar l'enterro, i l'altre seria una primera festa major per la diada de Sant Antoni, el 13 de juny del 1960, i allà amb un entorn de gent andalusa i castellana es va fer una ballada de sardanes. A mi això em sembla un atac molt significatiu ja sigui perquè algú ho promocionés com que la gent ho acceptés i anés a ballar sardanes. És a dir, van pensar de fer-los partícips de la societat i crec que va ser idea de l'església de pensar en donar eines, i crec que s'ha d'agrair molt a les persones que en aquell moment van tirar-ho endavant, perquè és una de les claus de l'evolució de Germans Sàbat. És a dir, la necessitat de falta de mitjans, d'infraestructures, etc., el lideratge de l'església, i la voluntat de la gent de col·laborar i participar. En un entorn on hi ha tantes misèries, la misèria passa més fàcil.

Després tot això ha anat sobre aquestes tres línies de fons; l'església, la voluntat de la gent i l'estat i tot això ha anat evolucionant al llarg dels anys.[...] Però si que hi ha hagut unes de les coses més importants que ha canviat, i una d'ella és aquesta mena de cohesió social de grup petit i aïllat que t'havies d'ajudar per tirar endavant, ara la gent ha prosperat, tot és més obert, tot està molt més connectat, hi ha Internet, la televisió, tothom té cotxe.. ara no es viu en la situació d'aïllament que es vivia llavors. I aquesta cosa de l'aïllament, com tota circumstància a la vida, té coses bones i dolentes, en aquell moment la gent s'adaptava a les situacions i n'aprofitava lo millor que podia. I aquesta situació d'aïllament va ajudar a crear juntament amb l'ajut social de l'església i la voluntat de la gent, les tres coses, va ajudar a aquest sentiment de comunitat i del "pueblo".

A l'any 1962 s'inicià el polígon Fina, al 1964 el polígon Benet i el 1965 el polígon Kim. El 14 de desembre de 1970 s'entreguen les claus i s'ocupen els primers pisos de protecció oficial del grup Josep M^aPrat (*fotografia 5*). Durant el 1971-72 es construeix el bloc de pisos que avui es localitza a la plaça Germans Sàbat (*fotografia 4*). Així és com el barri va creixent demogràficament i transformant-se urbanísticament. Un fet transcendental per al barri va ser passar a dependre administrativament de Girona a principis de 1975, poc abans de la mort del dictador. Aquest fet va convertir Germans Sàbat en un barri "degradat i oblidat de la perifèria de la ciutat" (Busquets, Prat i Pericot, 2008, 240).

Fotografia 4 - Construcció del bloc de pisos de la Plaça Germans Sàbat. Any 1971

Autoria: Ajuntament de Girona. CRDI (Narcís Sans Prats)

Fotografia 5 - Entrega de claus dels pisos del Grupo José M^aPrat. 14-12-1970

Autoria: Ajuntament de Girona. CRDI (Narcís Sans Prats)

3.3.2. De l'arribada de la democràcia a l'actualitat

Gairebé vint anys després de la inauguració, el projecte de ciutat-jardí de Germans Sàbat, no només no s'havia iniciat, sinó que el barri vivia en una situació d'absolut abandonament urbanístic i social per part de l'Administració. Un informe de Caritas

recollit en la Revista *Presència* de l'any 1974, descriu l'estat lamentable en que es trobava el barri:

"Els carrers són sense pavimentar. Ningú no té cura de la neteja pública: els carrers són bruts i abandonats. L'estat sanitari és deplorable. L'enllumenat és insuficient en tot el sector".

De fet, segons es pot llegir en el llibre de Busquets, Prat i Pericot (2008,51), "El Grup Germans Sàbat no va ser concebut [...] com a model de ciutat jardí. Ni la seva finalitat, ni la seva inversió de recursos [...], però tampoc fou projectat com el suburbi marginal i perifèric. [...] En aquell moment, va ser un barri ideat com la millor solució, tant econòmica com d'emplaçament, que l'Administració podia oferir a tot aquell munt de gent atrapada en el barraquisme".

Les primeres reivindicacions veïnals a l'ajuntament democràtic cercaven de millorar l'estat de la urbanització dels barris i de la millora de serveis públics tal com es venia fent en els darrers anys. De fet, la situació de Germans Sàbat no només no havia millorat gaire des de la seva fundació, sinó que havia esdevingut un barri suburbial i oblidat. La democràcia va generar canvis substancials en la fisonomia del barri. La dotació d'equipaments i la millora de serveis ja existents cercaven de dignificar i fer habitable el petit nucli urbà.

Creixement i expansió cap a Tialà i Domeny Nord

A l'any 1982 va arribar a Germans Sàbat la xarxa d'aigua potable i l'enllumenat públic. Entre el 1987 i el 1989 es va fer efectiu el servei del clavegueram. Es van renovar serveis bàsics com el Centre d'Atenció Primària i se'n van crear de nous com el Centre Social. Va ser durant els anys noranta que es va donar el creixement urbanístic del sector de Torres de Tialà i Mas Catofa formant un continu urbà amb el grup de Germans Sàbat. Moltes de les persones que s'hi construïen la casa tenien els seus orígens en l'antic barri. Aquesta transformació social i urbana que es donava cap al sector de Tialà feia que molts dels serveis presents fins aquell moment no fossin suficients. Des de les associacions de veïns es va lluitar molt per aconseguir

un centre d'educació secundària i un nou centre sanitari entre d'altres equipaments. La democràcia va suposar per aquest sectors de població un guany important en qualitat de vida.

El sector de Domeny Nord, entitat de població que fins a l'any 1975 pertanyia al municipi veí de St.Gregori, s'inicia amb el bloc de pisos que s'ubica just al costat de l'església, d'esquenes al petit sector de Germans Sàbat mirant cap al carrer Himàlaia i s'estén per la banda esquerra de la carretera de Taialà fins a llindar amb el barri de Fontajau. El barri de Domeny s'expandeix i creix sobretot a partir dels anys noranta amb la construcció de cases unifamiliars i enjardinades. És en aquest barri on s'hi ubica l'Escola Taialà d'Educació Primària i l'Institut de Secundària Carles Rahola.

3.3.3. Equipaments i serveis presents en el barri

Les reivindicacions veïnals juntament amb la inversió de serveis públics duta a terme per l'Ajuntament democràtic a fi de dignificar els barris, han fet que avui per avui els sectors de Germans Sàbat, Taialà i Domeny Nord gaudeixin dels serveis i equipaments que es poden llegir a la taula 1.

Taula 1 - Serveis i equipaments del barri de Germans Sàbat -Taialà-Domeny Nord

Centres educatius	- Escola Bressol La Baldufa (municipal) - Escola Taialà (pública) - Institut Carles Rahola (públic)
Centres culturals	- Biblioteca Antònia Adroher - Centre Cívic Ter
Centres socials	- Centre obert Taialà - Casal infantil i juvenil de Taialà - Llar de pensionistes i jubilats de Taialà
Centres de Salut	- C.A.P Dr.Joan Vilaplana
Centres de culte	- Església Evangèlica Christian Worship Center - Església Evangèlica Elim Pentecostal - Movimiento Cristiano y Misionero - Salón del Reino. Testigos cristianos de Jehová - Església de Domeny - Església de Germans Sàbat de la Mare de Déu de la Pau
Espais esportius	- Camp de futbol Germans Sàbat - 2 Pistes de bàsquet - Pavelló poliesportiu (ubicat a Fontajau) - Zona de petanca

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades que apareixen a la pàgina web de l'Ajuntament de Girona.

3.3.4. Uns barris de forta tradició veïnal i associativa

Els inicis de la riquesa del teixit associatiu que es viu en els sectors que s'estudien els trobem d'una banda, amb la formació a l'any 1959 de la *Junta de vecinos* escollida pels membres del Patronat que eren els propietaris legals dels habitatges; i de l'altra en el futbol. La *Junta de vecinos*, formada per la representació de set homes, si bé una de les primeres activitats que va organitzar va ser la primera festa major del poble en l'onomàstica de Sant Antoni, i la creació a finals de 1960 de la Mutualidad de Previsión Social de Hermanos Sábat, es va encarregar de dur a terme nombroses reivindicacions al Patronat a fi que millorés els serveis i les infraestructures per a la totalitat de la gent del barri. El futbol, de la mà de mossèn Iglésias va fomentar la trobada entre veïns a partir d'organitzar "partits amistosos o de costellada" (Busquets, Prat i Pericot, 2008, 193).

A partir de l'any 1972 els veïns van esdevenir propietaris de les cases i el Patronat va deixar la seva tutela. Així va ser que va desaparèixer la *Junta de vecinos* i va formar-se l'*Asociación de Propietarios de las viviendas del denominado Grupo Hermanos Sábat*. El corral·lari de demandes que va fer la Junta Rectora al governador civil cercaven la millora de l'entorn urbà: "pavimentació dels carrers, bústia de correus, cabina telefònica, ambulatori, millor enllumenat públic, més places a la guarderia i millorar el clavegueram" (Busquets, Prat i Pericot, 2008, 222).

Amb l'arribada de la democràcia es va crear a l'any 1978, l'Associació de Veïns de Germans Sàbat que es coneix avui, configurant la permanent un total de dotze homes i una dona. La tasca de l'associació va centrar-se altre cop en la demanda de millores urbanes, d'equipaments i serveis. L'expansió i/o unió del sector de Germans Sàbat amb Taialà i Domeny ha fet que anessin sorgint nous moviments associatius. Actualment, a l'àrea que s'estudia trobem un total de quatre associacions de veïns: AAVV de Germans Sàbat, AAVV de Domeny, Pla de Domeny i Taialà, AAVV de Mas Catofa i AAVV de Torres de Taialà.

La presència nombrosa d'associacions de veïns en un sector relativament petit, planteja entre la gent del veïnat mirades diferents quan no oposades. Mentre que per a un veí, aquest fet és símptoma de mala convivència, de dificultat i d'entesa per treballar junts, per a una veïna, aquest mateix fet és mostra de la riquesa humana i veïnal.

“És la idea de l'associació de veïns que diu: perquè m'he d'integrar amb tu per treballar si en puc fer una altra... quan cauen en un error molt gran, es a dir, si estem parlant del mateix barri, estem parlant del mateix sector, estem parlant del mateix carrer...és allò del *divide y venceràs*”.

Narcís. Veí de Germans Sàbat. 54 anys. Nascut a St.Gregori. (Els sogres havien viscut a Germans Sàbat). Estudis universitari. Tècnic d'ajuntament. 30 anys vivint al barri.

“Aquest barri té molt de companyerisme entre totes les associacions... molta *camarada*, ens ajudem amb el que sigui...”

Fina. Veïna de Tiallà. 63 anys. Nascuda a Cuenca. Mestressa de casa. 41 anys vivint al barri.

La tasca de les associacions de veïns, ahir com avui es centren en organitzar activitats que fomentin la cohesió veïnal i en reivindicar a l'administració actuacions urbanes i socials per tal de millorar la vida de la ciutadania. En aquest sentit, la Mª de la Seo Ruiz, que porta 8 anys com a presidenta de l'Associació de veïns de Domeny, Pla de Domeny i Tiallà, justifica la seva feina dient que “pensem que s'ha de treballar pel barri, pel lloc on estàs, i una de les maneres de fer-ho és a través de l'Associació de Veïns”. La xarxa veïnal dels barris es completa amb un conjunt d'entitats i associacions culturals i esportives (*veure taula 2*).

Taula 2 - Entitats i associacions dels barris de Germans Sàbat - Tiallà - Domeny Nord

Associacions de veïns	<ul style="list-style-type: none"> - L'associació de veïns de Germans Sàbat - L'associació de veïns de Mas Catofa - L'associació de veïns de Torre Tiallà. - L'associació de veïns de Domeny, Pla de Domeny i Tiallà
Entitats i/o associacions culturals i lúdiques	<ul style="list-style-type: none"> - Associació teatral poca-pena.som - Associació de puntaires - Associació cultural cristiana Tiallà de Girona - Associació cultural romaní de Girona - Associació de dones de l'horitzó - Associació el mirador teatre - Associació gospelians de Girona - Coordinadora d'Entitats de l'Esquerra del Ter

	<ul style="list-style-type: none"> - Joventuts musicals de Girona - Caixa de trons - Grup excursionista de Taialà - Centre de Cultura Celta de Catalunya - Penya Doble Set
Associacions de gent gran	- Associació de pensionistes i jubilats de Taialà
Entitats educatives	<ul style="list-style-type: none"> - Associació de famílies d'alumnes de l'Escola Taialà - Associació de mares i pares de l'Institut Carles Rahola - Associació de pares d'alumnes de l'Escola Bressol la Baldufa. - Associació Amics de l'Escola
Entitats infantils i juvenils	<ul style="list-style-type: none"> - Esplai el Timbal - Casal infantil i juvenil de Taialà - Associació Juvenil Salsa Jove
Associacions esportives	<ul style="list-style-type: none"> - Club bàsquet Taialà - Club d'esquí Sàbat - Club escola de futbol gironès Sàbat - Club petanca Germans Sàbat
Associacions de solidaritat i cooperació	<ul style="list-style-type: none"> - Mutualidad de Previsión Social de Hermanos Sàbat - Activitats de recerca, gestió i orientació social - Associació Baa Bankó - Adopchina Associació Proadopció Internacional
Associacions pel mediambient	- Club Culture Bonsai
Mitjans de comunicació	<ul style="list-style-type: none"> - En Xispa (revista de l'Escola Taialà) - "El passadís" (revista de l'Institut Carles Rahola)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del registre d'entitats i dels centres de culte publicades a la web de l'Ajuntament de Girona.

3.3.5. Els gegants com a representació de la història viscuda

No voldria acabar aquest capítol sense fer menció de la creació d'uns gegants, que si bé són representació de tota l'esquerra del Ter, tenen molt a veure amb la història d'immigració i d'arrelament de la gent dels barris que s'ha explicat. La Carmen i en Benet, que és així com es diuen els gegants, simbolitzen la unió de la cultura catalana amb la cultura andalusa, com a representació de les persones arribades a Girona durant els anys 60 (*veure fotografia 6*).

En Benet és un burot de la ciutat, encarregat de cobrar impostos a tothom qui vol passar mercaderies pel Pont de la Barca que un dia coneix a la Carmen, una sevillana

que va venir a Girona per treballar. La història d'aquests dos personatges, va ser representada pel grup de teatre Poca Pena.som en la data del seu bateig, el dia 21 de juny. (El Punt Avui, 22 de juny de 2015). Els gegants, doncs, presents en la tradició catalana des del segle XIV han estat escollits per representar l'exemple de les moltes vides de convivència i de trobada entre persones catalanes i nouvingudes, escrivint així un altre fragment de la història gironina. Com a element tradicional i social, el ball d'aquests gegants, obra de Nuxu Perpinyà, ajudarà a mantenir viva la memòria història i a donar importància a la convivència pacífica.

Fotografia 6 - La Carmen i en Benet. Els gegants de l'Esquerra del Ter

Font: Ajuntament de Girona. CRDI (Fons El Punt Avui – Joan Sabater)

El temps no ha passat en va. El paisatge urbà i humà ha fet un gir tant considerable, que actualment Germans Sàbat no té res a veure amb el barri allunyat i segregat que forma part dels records d'infància que Narcís Comadira evoca en el seu llibre *Gerona*.

“Nombres como Vilarroja, Germans Sàbat, Font de la Pólvara... Núcleos de vivienda surgidos del barraquismo, que aún conservan el estigma de las aglomeraciones de misèria de mi infància. Barrios alejados, segregados, rechazado, en los que el gerundense de toda la vida no acostumbra a poner los pies.

(Comadira 1990, 91)

3.4. Trajectòria social i urbana del barri Santa Eugènia de Ter- Can Gibert del Pla

“M'agraden els pobles que com Santa Eugènia tenen ànima, i tramut associatiu dinàmic i versàtil, i permanent preocupació per la necessària solidaritat, i on se sumen persones abans que pedres. Sóc de la perifèria, sí. Des de l'extraradi, la ciutat és més bella, més viva, més humana.”

Jordi Vilamitjana²⁷

3.4.1. Abans del franquisme: Santa Eugènia era un poble

L'actual barri de Santa Eugènia de Ter és ja abans de 1963, any en què és segregat a Girona, un poble amb una trajectòria de gairebé 1000 anys de història fortament influenciada per la presència de les aigües del Ter i de la Sèquia Monar. A l'entorn de l'aigua, la vida del poble es desenvolupa en consonància amb l'agricultura tradicional, el cultiu de les hortes i la indústria. Hi ha constància que a partir del segle XI es dona una activitat agrícola completa que permet l'autoabastament familiar i la participació en el mercat diari de la ciutat de Girona (Roura 1983, 285).

D'una altra, a mitjans del segle XV comença a haver-hi una activitat industrial que amb el temps anirà creixent i diversificant-se. A l'any 1614 hi ha constància de tres molins: un de paper, un altre de farina i un tercer de draps. Així mateix a finals del segle XVI ja hi ha famílies que es dediquen a producció tèxtil de llana i a finals del XVIII a la manufactura de teles. La indústria serà especialment important a Sta.Eugènia a mitjans del segle XIX amb el creixement de la factoria avui coneguda com a Marfà. A l'any 1850 la fàbrica disposa de 3.500 fusos i dona treball a 98 obrers. A l'any 1929 la mà d'obra femenina és especialment destacada doncs, de les 153 persones que hi treballen, 128 són dones (Mesquita, 2013, 82-87).

El creixement demogràfic que el poble de Sta.Eugènia segueix des de 1380 a 1960 és molt regular i constant malgrat els alts i baixos motivats per les guerres o les pestes (Roura 1983:288). Val la pena destacar per poder guanyar perspectiva quan

²⁷ Jordi Vilamitjana, «Jo sóc perifèric».

es llegeixi la realitat actual del barri, que la població de la Sta. Eugènia de la segona meitat del segle XIX és d'origen molt divers. “Amb famílies del poble des de fa molts anys i altres que han vingut d'arreu de les comarques gironines, de Barcelona i de diferents llocs de la península, de França, d'Alemanya i, fins i tot, d'Amèrica” (Mesquita, 2013, 86).

La proximitat amb Girona i les ànsies d'expansió de la ciutat fa que de mitjans segle XIX, la “burguesia aristocràtica i oligàrquica gironina” entre els que hi trobem “Noms ben il·lustres del faunari polític i intel·lectual gironí d'abans de la Guerra Civil” (Vilamitjana, Diari de Girona 30-06-2013), es miri el municipi de Sta. Eugènia amb el desig d'annexionar-lo.

Jaume Fabre, a *Girona entre 4 rius* ressegueix breument la trajectòria dels diferents intents de l'Ajuntament de Girona per guanyar la zona de Sta. Eugènia. Explica una primera unió del poble de Santa Eugènia amb Girona a l'any 1888, que per una reial ordre del Ministeri de Governació es va anul·lar el juny de 1889. Després d'un llarg període de propostes d'agregació, es destaca un segon intent el 1928 que també es va avortar (Fabre, 1986, 158).

D'entre els noms “d'il·lustres intel·lectuals gironins” de qui parla Vilamitjana en el seu article, que s'havien posicionat a favor de l'annexió, trobem Joaquim Pla. A dia 1 d'octubre de 1928, Pla escrivia al suplement literari de *El Autonomista* sobre el futur de la ciutat de Girona, i com la necessitat de territori per créixer feia imprescindible l'agregació de les poblacions veïnes:

“Siguent de fet una sola població, ja que no hi haurà solució de continuïtat entre les construccions de Girona i les dels pobles del voltant, serà necessari anar a l'agregació a Girona dels municipis veïns (Sta. Eugènia, Salt, Palau i St. Daniel). D'aquesta manera, la nostra ciutat assolirà una població que la farà de fet, una de les més populoses ciutats de Catalunya. No és aquest un factor despreciable, ja que és ben provat que una urbs exerceix tanta major atracció com més populosa devé. No judiquem ara si això pot fonamentar-se en raons justes, convenients i sempre atenedibles. Ens limitem a creure que el fet indicat és cert”.

“El període republicà – escriu Manel Mesquita en el seu llibre *Quatre pobles en un segle*, que (2013, 27) - també és prolífic en nous intents segregacionistes i/o associativistes (fallits) que afecten els pobles circumveïns de la capital”, i explica com durant el període de 1939 a 1946 l'alcalde De Quintana, designat pel moviment franquista, va intentar donar continuïtat al projecte d'annexió que s'havia iniciat a l'any 1937.

3.4.2. Del franquisme a la democràcia

Santa Eugènia de Ter és annexionada a Girona

La data clau és el 6 de febrer de 1953²⁸, dia en que l'Ajuntament de Girona va aprovar tornar a promoure l'agregació del terme de Santa Eugènia. En el Pla General de la ciutat aprovat l'octubre 1955²⁹ ja s'hi contemplava el seu ordenament. Girona patia de manca d'espai i el diari de l'època, *Los Sititos de Gerona* se'n feia ressò presentant als lectors l'annexió dels pobles veïns com la sortida lògica. En data de 30 de novembre de 1958, el periodista Juan de Heredia redacta el següent:

“Gerona, Ciudad sin espacio. Más de 30.000 habitantes en menos de siete Km. La anexión de terminos ha de caer por su propio peso”.

El Ministeri de Governació va respondre positivament a la petició de l'Ajuntament de Girona i va dictar una ordre en data de 26 d'abril de 1960 per iniciar els tràmits d'agregació. La pèrdua de la independència municipal no va agradar al terme de Santa Eugènia i en data de 8 de maig de 1961 va aprovar “«formular una oposició total a l'expedient incoat per l'Ajuntament de Girona, amb que pretén d'annexionar aquest terme municipal de Santa Eugènia de Ter»” (Fabre, 1986, 158).

²⁸ Dada afirmada per Fabre 1986,158.

²⁹ El Pla General de la ciutat de Girona va sortir a exposició pública el març de 1953 i es va aprovar l'11 d'octubre de 1955. «Comprenia els municipis de Girona, Sant Eugènia, Sant Daniel, Palau, Salt, Sarrià i part dels de Sant Gregori i Sant Julià de Ramis. [...] Bona prova que la intenció ja hi era n'és el fet que en el Ple municipal anterior a l'aprovació inicial del Pla, s'havia decidit promoure l'expedient d'agregació dels municipis de Palau, Santa Eugènia i Sant Daniel». (Fabre 1986,153).

Davant la impotència del veïns, el 30 de juny de 1963 es va aprovar l'annexió a Girona per mitjà d'una “«acta de ocupación o incorporación» signada al despatx de l'alcalde de Girona” en presència del municipi afectat (Fabre, 1986, 159).

El terme de Santa Eugènia de Ter va passar a formar part de Girona a l'any 1963 després de moltes lluites per mantenir la seva autonomia territorial com a poble. Si bé l'annexió de Sta.Eugènia tenir lloc en ple franquisme, la responsabilitat o la culpa no es pot atribuir únicament a Franco, sinó que com molt bé explica Vilamitjana per raons que venen de lluny, també i especialment a “l'establishment de Girona”.

Santa Eugènia – Can Gibert esdevé un barri de Girona

La signatura de l'annexió va suposar un abans i un després en la història de la població eugenienca. La construcció d'habitatge va començar a créixer desmesuradament, sense cap mena de planejament donant com a resultat una fisonomia urbana caòtica i deshumanitzada que va acabar convertit en poc espai de temps Sta.Eugènia en una ciutat dormitori (Roura, 1983, 290). La fusió amb Girona va fer que molts dels carrers del municipi perdessin el seu nom i la urbanització massiva va portar a que en sorgissin una gran quantitat de nous. Narcís-Jordi Aragó, referenciant Josep Clara, es fa ressò de la situació en que es troba l'antic poble a principis dels anys vuitanta:

“Santa Eugènia conforma un conjunt suburbà, enganxat a Girona i Salt, presidit pel desordre urbanístic, el trànsit constant i l'abandó palès de molts carrers... La despersonalització del poble rural és un fet irreversible... Unes poques masies escampades parlen d'aquest passat agrícola vingut a menys”.

(Aragó 1982, 122)

Cal tenir present que Girona durant els anys seixanta havia viscut moviments demogràfics importants. Els terrenys de Can Gibert del Pla que fins aleshores eren camps a l'entorn de la casa pairal que donava nom a la zona, s'urbanitzen amb

quinze blocs a partir de dues promocions dirigides pel Patronat de la Santa Creu³⁰ entre 1967 i 1978. (Veure fotografia 7). Es tracta d'un total de 2.139 habitatges, que si bé són d'iniciativa privada neixen amb vocació social a fi de facilitar vivenda a les persones amb menys recursos econòmics. El Patronat de la Santa Creu tenia molt d'interès en fomentar la integració social del immigrants, motiu pel qual considerava necessari que els habitatges no quedessin aïllats. Va trobar que Sta. Eugènia disposava d'uns terrenys que no eren perifèrics i que permetria que els “nous habitatges formessin un *contínuum* amb el creixement espontani de la ciutat” (Francesc Ferrer, 1991, 48).

Fotografia 7 - Can Gibert del Pla amb els blocs de pisos construïts (1979-1982)

Font: Ajuntament de Girona. CRDI (Fons El Punt – Autor desconegut)

La direcció del Patronat va considerar oportú, tenint en compte les característiques tècniques fixades per l'Administració pública i la poca capacitat financera de les famílies, que els habitatges socials presentessin una “estructura de baixos i cinc pisos més; que cada escala pogués disposar de quatre habitatges i replà; que els celoberts no quedessin condicionats per les mitgeres; i que sobretot la seva

³⁰ El Patronat Benèfic de la Santa Creu té el seu origen en la Comissió Diocesana d'Emigració del Bisbat. Va néixer amb vocació social i va aprovar els seus estatuts el 19 d'octubre de 1961. (Fabre 1986:173)

orientació fos sempre de sud a nord, perquè s'assegurava que cada pis o habitatge gaudís de sol, ja fos al matí o la tarda per ponent" (Francesc Ferrer, 1991, 46). És especialment important destacar que a partir de la unió dels diferents edificis es construeixen patis interiors; permeten als beneficiaris dels pisos gaudir d'un espai de lleure privat i alhora fer possible la trobada comunitària veïnal.

La premsa de l'època (*veure imatge 1*) es va fer ressò dels primers 1000 habitatges construïts i expressava el desig que es construïssin els mil més que hi havia projectats.

"Construir mil habitatges en pocs anys, és una cosa seriosa. I si aquest Patronat està vinculat d'alguna manera al Bisbat, trobem que no deixa pas de ser escaient. Al cap i a la fi, sempre ha estat una missió molt específica de l'Església catòlica la de defensar i promoure la dignitat humana. I un dels aspectes que més contribueixen a reconèixer aquesta dignitat és la de poder viure en un habitatge correcte. [...] Per això ens varen semblar molt bé les paraules del Sr. de Ribot —President del Patronat esmentat— prometent una continuació en la tasca bo i desitjant un prompte reencontre per a celebrar la construcció de l'habitatge 2.000."

(Presència 15-11-1969, 19)

Imatge 1 - Nota de premsa dels primers 1000 habitatges a Can Gibert

Font: Presència 15-11-1969

El canvi dels usos del sòl portà a que mica en mica l'activitat agrícola esdevingués minoritària. A l'agost de l'any 1970, María Alonso descriu en el diari *Los Sitios* la transformació que ha experimentat el paisatge de la zona a nivell demogràfic i urbanístic.

“Sin ajustarnos matemáticamente a la realidad, bien podemos suponer que las quinientas siete viviendas de la Obra Sindical, las setecientas ochenta y cuatro del Patronato de la Santa Cruz y las construidas por la iniciativa privada, han instalado en el sector San Narciso-Santa Eugenia (que aún con la valla del río forma cierta unidad) una población superior a los cuatro mil habitantes, para cuyas necesidades ha proliferado el comercio sobretodo el del ramo de alimentación. Carnicerías, fruterías, tiendas de comestibles, pescadería, farmacia, y otros centros, como bares, perfumerías, droguerías y hasta tiendas de géneros de punto y de confección, van dando forma a lo hace dieciocho años parecía una estampa del norteamericano Oeste.”

(Alonso, *Los Sitios de Gerona* 8 d'agost del 1970)

L'augment de la població feia necessari l'augment de serveis. Si a l'any 1970 María Alonso descrivia la presència nombrosa de comerços, fixem-nos com només cinc anys abans el fet d'apropar el mercat s'observava com una prioritat. L'estímul del creixement havia assentat a centenars de famílies a un barri que en aquell moment quedava allunyat del centre neuràlgic de la ciutat.

“Hemos de concretar emplazamientos pues nos seguiríamos metiendo en terrenos que exigen de unos trabajos técnicos que el informador no posee, simplemente trataremos de señalar las zonas que quedan ahora más alejadas del mercado. En primer lugar, S.Eugenia, donde centenares de familia viven, y dependen para su suministro de las tiendas o del obligado y largo desplazamiento al centro de la Ciudad.”

(J.Víctor Gay “Vamos al mercado” *Los Sitios*. 18 de febrer de 1965)

Les transformacions urbanes a una banda i altra del que avui és l'avinguda de Passeig d'Olot, van portar canvis en la fisonomia humana. El Patronat tenia un interès molt gran en no crear guetos i va procurar que l'adjudicació dels habitatges seguís l'estructura social de la ciutat de Girona, és a dir que fos equilibrada per raons de professionals, d'edat i orígens geogràfics. Tal i com es pot veure en les taules 3 i 4 els orígens geogràfics dels beneficiaris no van seguir exactament l'estratificació de la ciutat, sinó que hi va haver un clar predomini de la població immigrada.

Taula 3 – Orígens geogràfics dels beneficiaris. Any 1965

	Girona- comarca 1965 (percentatge)	Can Gibert (percentatge)
Catalunya, Valencia Balears	80,81	58,10
Aragó	0,85	1,78
Múrcia	0,92	1,59
Andalusia i Extremadura	12,68	31,01
Castella i Lleó	3,60	5,93
Nord i Galícia	1,03	1,39
Canàries	0,07	0,20

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del llibre de Francesc Ferrer (1991:82)

Bona part dels habitatges que es van construir van ser ocupats per parelles de mitjana edat amb fills, que arribaven a la ciutat per motius laborals, provinents de la comarca o per famílies immigrades d'arreu de l'Estat Espanyol. Així és com per raons vinculades al volum de població, progressivament Sta Eugènia de Ter i Can Gibert del Pla esdevenen dos barris amb personalitat pròpia.

En el barri també hi van venir a viure moltes de les persones hereves de la immigració dels anys 50-60 i que fins aleshores havien viscut en barraques. En el transcurs de l'entrevista feta a l'Antonio Rojas, president per anys de l'Associació de Veïns de Can Gibert del Pla, que va estrenar un pis del Patronat de la Santa Creu, exposa amb les paraules que segueixen l'experiència de l'arribada al barri i la transformació humana que s'ha donat.

“Jo vivia a Torre Gironella. No érem persones que estàvem amb barraquisme. Nosaltres vivíem a una casa de dos plantes que va fer el meu pare i era de propietat. A Torre Gironella hi havia dues parts; la part que eren de propietat que ens havien venut les parcel·les i la part de dalt que eren terrenys del Govern que els van ocupar amb el barraquisme.[...] Tota la part de dalt de Montjuïc hi havia barraquisme i el que feien era ajustar la paret de casa amb la muralla del castell. [...] La gent de barraques, poder un 80% va venir aquí. Jo conec gent d'aquí de tota la vida perquè jo he nascut aquí igual que la meva germana, però els meus pares van venir de Còrdova amb la immigració dels anys 50. [...] Després del servei jo vaig viure a una casa que hi havia al costat dels meus pares que el meu pare havia comprat, però clar, jo volia casa meu. I va ser quan jo vaig veure aquests pisos, i treballant a l'ajuntament com treballava, em vaig poder ficar al pis, i el vaig poder comprar. La gent va venir per un efecte crida, per aquí no hi havia res, eren tots camps, i s'hi estava molt bé. Clar, l'efecte que tu vius aquí molt bé i que els pisos estaven molt bé de preu, la gent ja va

començar a venir. Eren habitatges de protecció oficial i valien 1 milió. Era la manera de tenir un pis en aquell moment. Llavors, mica en mica la gent va anar marxant. Abans del boom de la construcció als anys 90, aquí hi havia poca immigració, pràcticament érem tots d'aquí. Llavors hi ha el boom de la construcció i tothom va començar a vendre el pis, i és quan va començar a entrar a Can Gibert tota la immigració”.

En motiu de 40è aniversari de l'annexió, David Brugué va publicar una entrevista feta a Joan Vendrell, en aquell moment veí de Sta.Eugènia de 75 anys d'edat. Les seves paraules poden servir per apropar-se i copsar com era aleshores l'actual barri de Sta.Eugènia i com s'ha transformat (*veure fotografies 8 i 9*)

“Vivíem a la Rodona. Evidentment, no té res a veure amb la Rodona d'ara. Allà només hi havia camps i plàtans. Era un poblet on tothom es coneixia. Ara, en canvi, tot és més gros, i la gent no es coneix. [...] Tenia botigues pròpies. Hi havia botigues de comestibles, confiteria, carnisseria, quatre magatzems de vins... i la fàbrica Parera, que feia pasta de fideus. De tota manera, no hi treballava gaire gent del poble, a la fàbrica, eren més aviat de fora. Però Santa Eugènia tenia vida pròpia i una gran identitat. [...] Santa Eugènia de Ter té una història molt bonica. Per exemple, recordo les festes majors, que eren molt concorregudes i molt boniques. [...] Tot ha canviat. Tot Girona ho ha fet. Abans la gent sortia al carrer a prendre la fresca, els nens jugaven al carrer... Ara això ja no es fa, la gent no es coneix. També recordo que abans gairebé no hi havia cotxes, pràcticament tot eren carros i bicicletes”.

(Brugué, *El Punt* 30-06-2003)

Fotografia 8 - Carrer Sta.Eugènia. Anys 1960-70

Font: Ajuntament de Girona. CRDI (Salvador Crescenti Miró)

Fotografia 9 - Zona situada entre la Rodona i el carrer Guilleries. Any 1972

Autoria: Ajuntament de Girona. CRDI (Narcís Sans Prats)

3.4.3. De la democràcia a l'actualitat

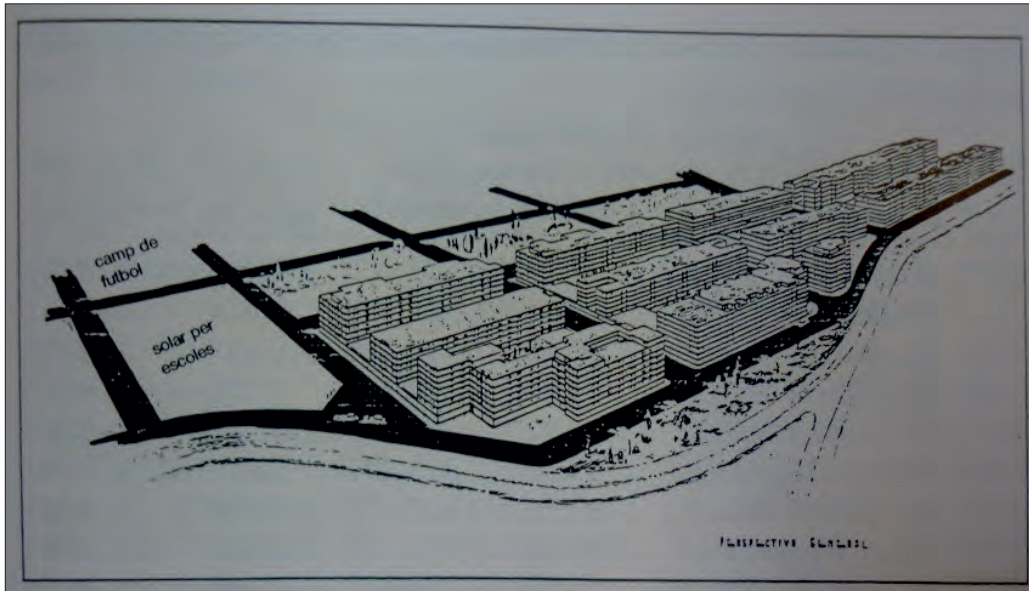
El període de 1979 a 1995: millora de la qualitat de vida de les persones

Durant els primers vint anys d'ajuntament democràtic es van dur a terme nombroses actuacions i projectes que no sols van transformar totalment la ciutat sinó que van assentar les bases per al seu futur desenvolupament. Santa Eugènia viu durant aquest període una història de reurbanització, regeneració i dignificació d'espais, carrers i places i de creació de nous equipaments i espais culturals.

Les primeres actuacions polítiques que es va fixar l'Ajuntament de Girona a l'any 1979 per a Sta.Eugènia tenien a veure amb la creació de infraestructures i serveis, amb l'ordenació del tràfic i amb desbloqueig del Pla Sta.Eugènia És en els primers quatre anys de candidatura socialista que es compren els terrenys per a la Plaça de Sta.Eugènia i s'adquireixen els terrenys per a una posterior edificació de centres educatius. Així mateix es va dur a terme una millora dels accessos a Can Gibert del Pla (PSC, 2009, 66, 67, 47, 78). Cal tenir present que a l'any 1979 el Patronat va assolir la fita de construir els 2.000 habitatges. En la imatge 2, disseny de l'arquitecte Josep Duixans Vila, es pot veure una perspectiva general de com va quedar el

polígon de Can Gibert. Tal com mostra la taula 4 bona part dels habitatges construïts es van continuar ocupant per persones arribades de diferents punts de la geografia espanyola.

Imatge 2 - Perspectiva general del polígon de Can Gibert del Pla

Font: Francesc Ferrer (1991:101)

Taula 4- Orígen geogràfic dels beneficiaris de Can Gibert del Pla. Anys 1973-79

	Can Gibert (percentatge)
Catalunya, Valencia Balears	41,77
Andalusia i Extremadura	45, _
Castella	9,39
Aragó	1,62
Nord i Galícia	1,18
Múrcia	0,74
Canàries	0,30

Font: Francesc Ferrer (1991:113)

En el període 1983 a 1987 l'Ajuntament de Girona es va proposar “emprendre actuacions urgents als barris perifèrics amb una cert infraestructura, però amb millores necessàries”, (PSC, 2009, 90-91) de manera que les actuacions que es van materialitzar a Sta.Eugènia van ser les següents: Urbanització dels carrers Massana, Montseny, Agudes Bassegoda, Puigmal, Turó, Roig i Gelpí i Lope de Vega.

Enllumenat i pavimentació del carrer Finestrelles i enllumenat del sector Camp Negat. Asfaltat del carrer Joaquim Vayreda. Urbanització de la Plaça Güell, Placeta davant del Mercat, Plaça de Sta.Eugènia i Plaça Garrotxa. Amb la mateixa finalitat de millorar la qualitat de vida de la ciutadania, les principals actuacions que es van implementar a Can Gibert del Pla foren: la construcció del camp de futbol i l'adquisició de terrenys per a la seva ampliació; l'Adquisició dels terrenys dels Salesians i construcció dels vestuaris escola-pista; La construcció del col·lector del Güell, de l'Escola d'adults i la urbanització del carrers Bastiments i l'enllumenat del carrer Campcardós (PSC, 2009, 171-172).

L'aprovació del pla General a l'any 1987 va significar poder disposar d'un programa bàsic per al creixement de la ciutat. En el quadrienni 1987-1991 es va redactar i tramitar el Pla Parcial de Can Gibert del Pla, es va construir el nou pavelló d'esports, es va adquirir la finca de Can Ninetes i es va redactar el projecte de remodelació, es va obrir una nova línia de transport públic i es van portar a terme obres d'urbanització en diversos carrers (PSC, 2009, 261-271).

Joaquim Nadal, alcalde de la ciutat durant tot el període democràtic descrit, explica la prioritat d'equipar i dotar de serveis el barri de Sta.Eugènia. Escriu a l'any 1991 fent una mirada retrospectiva i justificant la feina feta. Val la pena fixar-se en com gairebé trenta anys s'havia exterminat el sentiment de poble que tradicionalment havia definit Sta.Eugènia.

“Espai intersticial-entre Girona i Salt- territori degradat i en procés de saturació, nucli de creixement desenfrenat i sense infraestructura i equipaments, Santa Eugènia havia iniciat el camí imparable de la desaparició d'un poble i la configuració d'un poble despersonalitzat. Calia començar per baix de tot: fer o refer carrer i places. Calia una política d'emergència que s'exemplifica en la plaça de Santa Eugènia i un munt de carrers i que es completa ara amb l'acabament del Passeig d'Olot. Enlloc com a Santa Eugènia hi havia a Girona carrers que no eren carrers.” (Nadal, 1991, 48)

En el període 1991-1995 la ciutat ja gaudeix d'uns fonaments sòlids, tots el barris disposen de infraestructures i serveis bàsics. En el transcurs d'aquest anys es

projecten equipaments que incideixen d'una forma molt més concreta en el benestar i la qualitat de vida social. Es destaca primordialment la construcció del futur Centre d'Atenció Primària, de l'Institut d'Ensenyament, s'urbanitza el sector de Can Gibert de Pla, es rehabilita el centre cívic Can Ninetes i s'arregla el local Centre Social (PSC, 2009, 369-370). En la fotografia 10 es pot observar en quin estat es trobava la casa de Can Ninetes abans de la rehabilitació.

Fotografia 10 - Can Ninetes. Any 1993

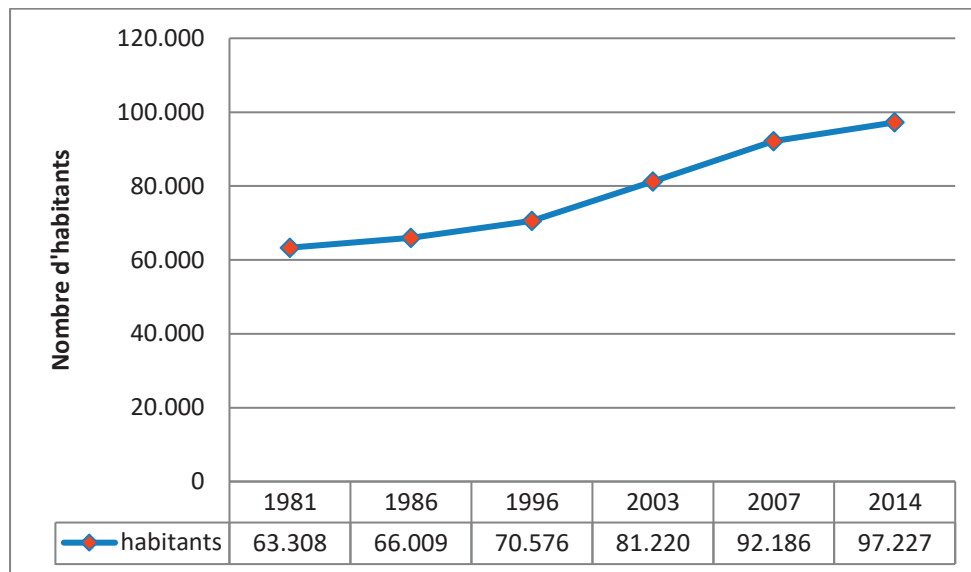

Font: Ajuntament de Girona. CRDI (Fons Diari de Girona – Pep Iglésias)

L'arribada de la immigració extracomunitària

La ciutat de Girona segueix des de l'any 1981 fins a l'actualitat un creixement continuat. En el gràfic 1 es pot observar que en el període de 15 anys que es situa entre el 1981 i el 1996 la població de la ciutat augmenta amb 7.268 habitants. En el termini dels 11 anys següents que separen el període 1996-2007 Girona experimenta un augment considerable amb 21.610 habitants. Val la pena fer atenció, com en els darrers cinc anys, la població ha augmentat a raó d'una mitjana de mil persones l'any.

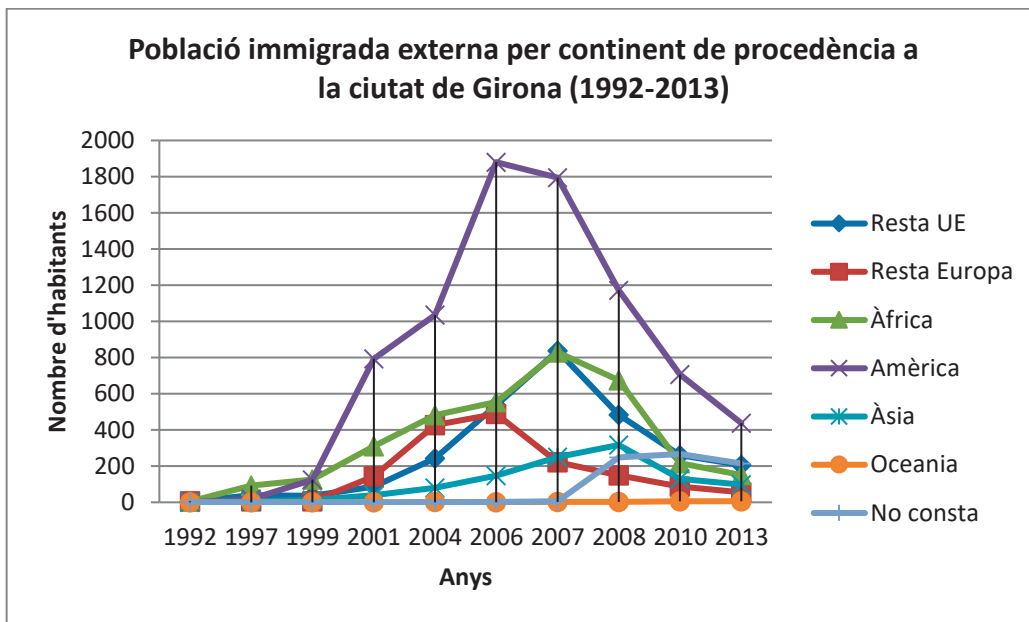
Gràfic 1 - Evolució de la població de la ciutat de Girona (1981-2014)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de Idescat.

Aquest creixement tant important que viu la ciutat en el període 1996-2007 ve motivat en gran part, pel fort creixement migratori extracomunitari que es viu a tot Catalunya i en bona part de l'Estat Espanyol. El gràfic 2 (*veure annex 3.1, taula 24*) mostra l'evolució que segueix la dinàmica migratòria en la ciutat de Girona des de l'arribada de les primeres immigracions estrangeres en relació al lloc de procedència fins a l'actualitat. Es pot veure clarament com a mitjans dels anys noranta comencen a arribar persones tant d'Europa com extracomunitàries, arribant al pic entre els anys 2006 i 2007. Els principals col·lectius immigrants són en primer lloc els procedents d'Amèrica, a continuació es troben els grups de persones originàries de l'Àfrica i en tercer lloc pel volum de població hi ha totes les persones que procedeixen tant de la Unió Europea com de la resta d'Europa. No són gens menyspreables tampoc, les dades de població relatives a les persones que han arribat a la ciutat des de diferents indrets de l'Àsia. A partir de l'any 2007 comença una davallada considerable, ben possiblement a efectes de la crisi que es pateix en al conjunt de l'Estat Espanyol.

Gràfic 2 - Població immigrada per continent de procedència a la ciutat de Girona

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Idescat.

Un estudi de les altes del padró analitza el període 1996-2003, exposant que van arribar a Girona un nombre important de població immigrada procedent especialment de Barcelona i Marroc. La distribució d'aquesta població dins la ciutat és especialment diferent. La població marroquina que va ser el principal grup de població immigrada extracomunitària es va situar sobretot en els barris de Sta. Eugènia i St. Narcís, mentre que la procedent de Barcelona ho va fer en d'altres sectors de la ciutat. Aquest repartiment de la població dins la ciutat tenia una clara relació entre la situació econòmica del lloc de procedència i el cost de l'habitatge (UMAT, 2003, 12).

La dinàmica migratòria exposada transforma un cop més la fisonomia humana del barri; aquesta però, es defineix per la diversitat multicultural. Un nombre molt important de persones que fins aleshores havien viscut al barri canvien el seu lloc de residència deixant lloc als nouvinguts. Aquest fet dificulta els processos d'arrelament i de creació de sentit de pertinença per a les persones que han arribat al barri. Apareixen noves demandes socials i actuacions urbanes necessàries per donar-hi resposta. A l'any 2005 Sta.Eugènia-Can Gibert presenta una realitat

caracteritzada per una alta densitat de població, una elevada ocupació de la via pública per part del vehicle privat, una manca d'espais verds i de bona accessibilitat als espais públics. Així mateix el barri viu una situació de poca activitat comercial que no afavoreix ni l'ocupació ni la creació de relacions de veïnatge. Es fa evident la complexitat de gestionar la diversitat de cultures que es localitzen al barri i la manca de mitjans per treballar la cohesió social.

Jordi Vilamitjana té una mirada especialment crítica a l'entorn de com la segregació primer i les polítiques urbanes dutes a terme en segon lloc, han anat contribuint a l'extinció del poble que era Santa Eugènia i dels seus trets identitaris. La fotografia 11 és testimoni de les obres de desmuntatge del Pont del Dimoni, un element de forta personalitat dins el barri. Les seves paraules doncs, permeten copsar la realitat des d'un altre punt de vista.

“Per desgràcia, en les últimes quatre dècades no han parat de desaparèixer els elements típics del paisatge santeugenienc: el tren d'Olot, el pont del Dimoni, les fàbriques, els rius, els arbres, els camps de conreu... Tot ha estat devorat pel ciment. En el seu lloc s'alcen avui blocs simètrics, ponts informes, carrers paral·lels, urbanitzacions de tiralínies. La línia corba ha estat substituïda per la recta, la genuïtat per la uniformitat. Aquest poble ha estat sotmès a un procés brutal d'assimilació urbanística a Girona i tot s'ha fet i es fa a imatge i semblança de la gran capital.”

(Vilamitjana, *eldimoni.com* 27-06-2003)

Fotografia 11 - Obres de demuntatge del Pont del Dimoni. 13-07-1968

Font: Ajuntament de Girona. CRDI (Narcís Sans Prats)

El projecte del Pla de Barris: una inversió social

L'aprovació de la Llei 2/2004 de millora dels barris tenia com a objectiu promoure una transformació global d'aquells barris que presentaven unes atencions urbanes i humanes específiques. Els programes i projectes que es traslladaven als barris perseguen, en definitiva, evitar una major degradació de l'entorn i millorar la qualitat de vida de la ciutadania a fi d'afavorir la cohesió social (Moisés, 2004).

Les diverses problemàtiques exposades entre d'altres, expliquen que a l'any 2005 els barris de Sta.Eugènia i Can Gibert s'incloguin en el Projecte d'Intervenció Integral (PII) i que resultin beneficiaris de la Llei de Barris. En l'informe de l'avaluació final del Projecte d'Intervenció Integral, conegut popularment com el Pla de Barris es justifica la intervenció exposant que "es tractava d'una àrea que requeria una especial atenció per part de l'administració amb la finalitat de reconduir i revertir els processos de degradació de l'àmbit i evitar-ne la seva accentuació" (Informe avaluació final PII 2011, 3). El programa d'actuacions es va organitzar a partir de 26 actuacions classificades en 8 camps d'actuació (*veure figura 1*) amb un pressupost executat de 14.067.849,35€.

Figura 1 - Camps d'actuació del Projecte d'Intervenció Integral

Camp nº1: Espai públic
<ul style="list-style-type: none">-Urbanització de la Frontissa de Sta.Eugènia per a la creació d'espai lliure i infraestructura d'aparcament.-Delimitació d'un PMU a la plaça de l'antic mercat de Sta.Eugènia per a la construcció d'habitatge social.-Nova urbanització del carrer Maçana amb l'objectiu d'ampliar la secció destinada al vianant, i la millora de la qualitat urbana amb la incorporació d'una fila d'arbrat.- Renovació dels carrers Montnegre i orient per ampliar l'espai destinat als vianants.- Urbanització del carrer de Baix i la Plaça adjacent, amb vocació d'esdevenir espais amb prioritat per a vianants-Incorporació dels patis de Can Gibert al domini públic per ser espais lliures pel conjunt de la ciutadania.- Reurbanització dels carrers Montseny, Agudes, Puigmal i Bassegoda amb l'adequació del mobiliari urbà, l'eliminació de barreres arquitectòniques i retirada del cablejat aeri.- Reforma de la Plaça Sta.Eugènia

Camp nº2: Rehabilitació d'edificis

- Cooperació econòmica amb d'altres entitat a la millora de l'accessibilitat en diferents edificis

Camp nº3: Equipaments

- Rehabilitació de l'antiga fàbrica de la Marfà per tal que es converteixi en un centre cultural i d'activitats cíviques per a veïns del barri i del conjunt de la ciutat. *(Veure fotografia 12)*
- Creació d'un centre de dia per a gent gran de Santa Eugènia i Can Gibert.
- Reconversió de l'antiga Biblioteca Salvador Allende

Camp nº4: Noves tecnologies

- Creació d'una xarxa de comunicacions donar cobertura WiFi als barris de Santa Eugènia i Can Gibert i ampliar la xarxa municipal de fibra òptica a l'equipament de Can Marfà.
- Explotació de la xarxa WiFi per als equipaments municipals (Policia, Centre cívic Santa Eugènia, Piscines de Can Gibert, Biblioteca Salvador Allende i espai Girona Emprèn) i al conjunt del barri a nivell de carrer.

Camp nº5: Sostenibilitat

- Aïllar acústicament l'Escola Sta.Eugènia
- Aïllar acústicament el col·legi Montfalgars, substituïnt en ambdós casos finestrals i persianes de diverses aules per finestres de fusta que compleixen amb les normatives actuals.

Camp nº6: Equitat de gènere

- Promoció d'accions transversals per fomentar la plena equitat de gènere.

Camp nº7: Socioeconòmic

- Pla de promoció comercial al carrer del carrer Maçana que es reorientar cap a un projecte d'assessorament i suport empresarial i a partir del qual es va posar en marxa el Servei Girona Emprèn.
- Lluita contra l'absentisme escolar per mitjà de diverses activitats preventives i accions directes que han implicat diferents serveis.
- Reforç de centres oberts per infants a partir de la millora de les prestacions dels centres oberts i de l'altra duent a terme diferents activitats.
- Foment d'activitats extraescolars de caràcter anual lligades a l'àmbit escolar.
- Promoció de l'associacionisme donant suport en l'organització de diverses activitats i actes.
- Nous espais i activitats per a la millora de la relació intercultural i el coneixement mutu entre veïns del barri.
- Despeses generals de gestió.

Camp nº8: Accessibilitat

- Eliminació de barreres arquitectòniques a partir de l'execució d'un itinerari adaptat al barri que prolongui l'existent i transcorri pel passeig d'Olot i pel carrer de Sta Eugènia.
- Millora d'accessibilitat de les escoles.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament de Territori i Sostenibilitat (2011).

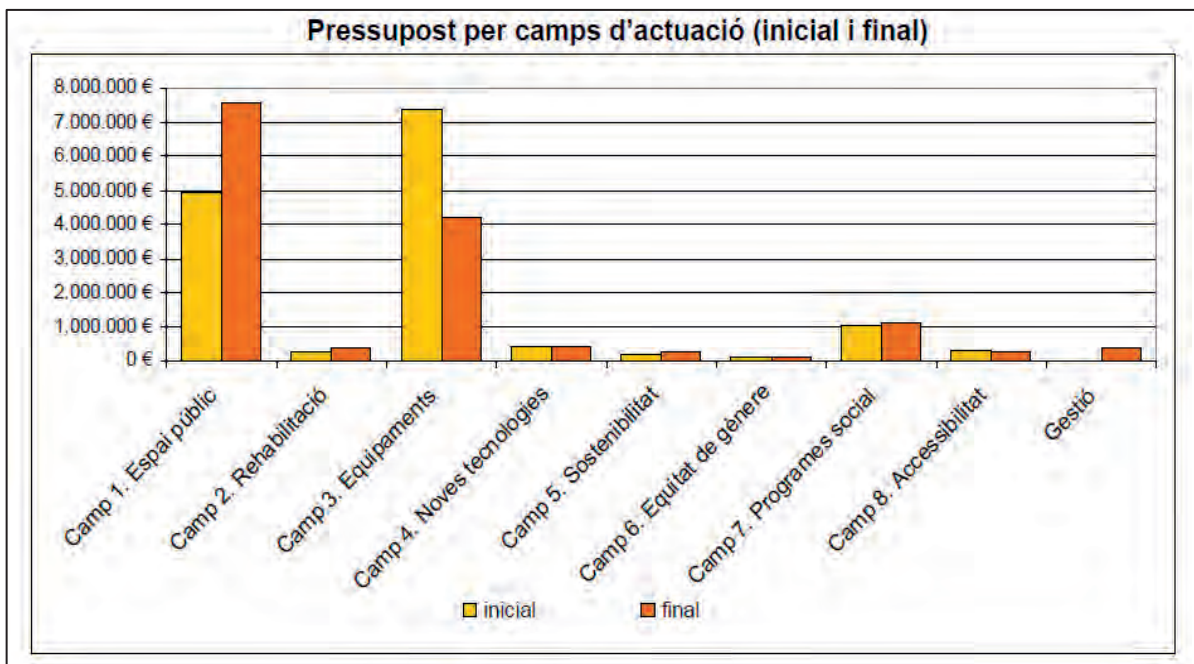
Fotografia 12 - Vistes de la fàbrica Marfà en ruïnes. Any 2003

Font: Ajuntament de Girona. CRDI (Jordi S. Carrera)

En el gràfic 3 es poden veure les quantitats de diners que van anar destinades a cada camp d'actuació. Cal parar compte en que l'adequació de l'espai públic i la urbanització dels equipaments, és on es va destinar la partida pressupostaria més elevada.

Gràfic 3 - Pressupost per camps d'actuació en el Projecte d'Intervenció Integral

Font: Informe final de l'avaluació final del PII. 2011

Pla Especial de les Hortes de Santa Eugènia: entrar la natura a la ciutat

El barri de Sta.Eugènia presenta la paradoxa de ser un dels barris més densament poblats de la ciutat i alhora gaudir d'un espai natural de 41,42 hectàrees, protegit i escollit per ser una porta d'entrada de la natura a la ciutat. Conviu el medi natural que és símbol de vida, al costat d'un medi altament edificat, de carrers atapeïts de pisos i maons.

El document per a l'aprovació del Pla Especial de les Hortes de Santa Eugènia (2005,10), exposa que "El Pla General de Millora Urbana de Girona té com a un dels seus objectius la ordenació de les grans peces d'espais lliures i la protecció dels sòls no urbanitzables per tal que aquests puguin incorporar valors urbans i paisatgístics al conjunt de la ciutat . Dins d'aquest marc el Pla aposta de manera clara i decisiva per entrar la natura a la ciutat i fer d'aquesta un element estructurador i signe d'identitat per la ciutat del futur. La finalitat d'aquesta mesura de protecció és aconseguir una millora del medi natural afavorint la biodiversitat; protegir i regular el paisatge i els béns naturals i culturals; protegir i millorar la vialitat rural; fomentar l'activitat educativa i formativa en relació al medi natural; i afavorir la continuïtat de les activitats existents del sector primari. Dins d'aquests espais de protecció s'inclou l'àrea coneguda com a Hortes de Santa Eugènia³¹".

El Pla General d'Ordenació Urbanística (PGOU) de Girona aprovat durant el mes de febrer de 2002, contemplava del Pla Especial de les Hortes de Santa Eugènia, d'acord amb el que disposaven els articles 14 i 76 de la Llei 2/2002 d'Urbanisme. L'equip redactor del pla estava format pels arquitectes Pere Solà i Pep Solà-Morales, i per la paisatgista i arquitecta Clara Jiménez.

³¹ Ajuntament de Girona. Pla Especial de les Hortes de Santa Eugènia. (Document per a l'aprovació definitiva). Àrea d'urbanisme. 2005. p.7. Consulta en línia a: http://www.girona.cat/shared/admin/docs/p/l/pla_especial_hortes_sta_eugenia.pdf (darrera consulta 8 de febrer de 2014).

El Pla Especial de les Hortes de Santa Eugènia, que es feia de forma conjunta i integrada amb les Hortes de Salt, comprenia dins el terme municipal de Girona, tota la franja no urbanitzada entre el barri de Sta. Eugènia i el Ter. L'àmbit quedava definit al nord pel marge dret del Ter, a l'est per l'avinguda Josep Tarradellas, al sud per la Sèquia Monar i la façana de la ciutat com a espai de fons (barri de Santa Eugènia), i a l'oest pel límit municipal entre Salt i Girona.

El pla es va aprovar definitivament l'octubre de 2005 després de recollir totes aquelles al·legacions que es van creure oportunes (Carreras, Diari de Girona 5-10-2005) i amb alguns canvis en el sentit del vot durant el ple (Brugué, El Punt 5-10-2005). A parer de la Plataforma en Defensa de les Hortes i Ribes del Ter, algunes al·legacions molt significatives en van quedar excloses³². També l'Ajuntament de Salt havia presentat al·legacions, considerant que calia gestionar el paisatge de forma coordinada (Ajuntament de Salt, 15-06-2005). Tant a l'inici com durant la implementació del pla van haver-hi queixes per part dels hortolans, que percebien com un greuge la diferenciació que el Pla feia de terrenys amb característiques iguals. Tampoc no es va veure amb bons ulls fer substituir les velles barraques d'eines per uns nous models de disseny. Les protestes³³ també van venir arran de l'ordenació de retirar tot el bestiar de l'espai. (*Veure fotografies 13 i 14*).

Més endavant i ja entrada la crisi econòmica, Jordi Narravo³⁴ explica el nou paper d'abastiment alimentari que juguen les Hortes de Santa Eugènia per a moltes persones que es troben en una situació de vulnerabilitat, dotant plenament de sentit la presència d'un espai de cultiu a l'entorn de la ciutat:

³²La informació sobre tres al·legacions importants que la Plataforma en defensa de les hortes i ribes del Ter considera que s'han exclòs poden llegir-se en l'article «El treball de la plataforma dona fruits» que publica eldimoni.com (06-10-2005)

³³A l'entorn de les protestes per la retirada dels animals es pot llegir l'article d'opinió de Jordi Navarro «Excés de “normes” a les hortes de Sta.Eugènia» i el retorn que li fa Ponç Feliu «Breu resposta a l'escrit de Jordi Navarro sobre “l'excés de normes a les hortes” eugenienques» regidor delegat del Medi Natural de l'Ajuntament de Girona. Ambdós articles es poden trobar referenciats a la bibliografia.

³⁴Jordi Navarro és geògraf i membre de la CUP.

“I les Hortes de Santa Eugènia de Ter han augmentat el seu rol d'abastiment alimentari de moltes famílies. Jubilats, pensionistes, aturats... col·lectius febles que pateixen amb més rigor els efectes de la crisi. Per tant, els horts urbans en les societats contemporànies juguen un paper de primer ordre social i econòmic, més enllà dels seus valors culturals i ambientals”
(Jordi Navarro, 18-07-2010)

Fotografia 13 - Les Hortes abans de l'inici de les obres. Any 2005

Font: Ajuntament de Girona. CRDI (Jordi S. Carrera)

Fotografia 14 - Barraca construïda amb material de rebuig. Any 2005

Font: Ajuntament de Girona. CRDI (Jordi S. Carrera)

3.4.4. Serveis i equipaments per a la millora de la qualitat de vida

Actualment els barris de Sta.Eugènia i Can Gibert gaudeixen d'una gran quantitat de serveis i equipaments majoritàriament de barri tal i com es pot veure en la taula 5, si bé s'hi localitza algun equipament de ciutat com ara l'espai cultural de la Marfà. Si els equipaments presents en el barri són suficients o no, així com si han aconseguit reportar una millor qualitat de vida a les persones, són aspectes que s'analitzaran en el capítol cinquè.

Taula 5 – Equipaments, serveis i espais públics dels barris de Sta.Eugènia i Can Gibert

Centres educatius	<ul style="list-style-type: none"> - Institut Santa Eugènia, (públic) - Escola Montfalgars, (pública) - Escola Dalmau Carles (pública) - Escola de Santa Eugènia (Col·legi Groc- pública) - CIFO (Centre d'innovació de formació ocupacional) (privat) - Escola bressol El Tarlà (pública) - Escola bressol l'Estel (privada) - Escola Bressol els Infants (privada)
Centres culturals, lúdics i de lleure	<ul style="list-style-type: none"> - Centre cívic Santa Eugènia (Can Ninetes) - Espai Marfà - Ateneu Salvador Allende (antiga biblioteca) - Biblioteca Salvador Allende - L'Estació Espai Jove - Casal Infantil i Juvenil de Santa Eugènia - Biblioteca escolar Montfollet - Centre Obert Güell (Adolescents Sta. Eugènia)- Salesians St. Jordi (CIJPSE Sta. Eugènia) - Centre Obert Sta. Eugènia – Infants (I i II) - Salesians St. Jordi (CIJPSE Sta. Eugènia)
Centres socials	<ul style="list-style-type: none"> - Centre Obert Santa Eugènia - Centre Obert Güell - Servei d'Atenció a la Gent Gran - Llar d'avis de Sant Joan - Rober de Càritas
Centres de Salut o sanitaris	<ul style="list-style-type: none"> - Cementiri de Santa Eugènia - C.A.P. Girona 2. Can Gibert del Pla
Centres de culte	<ul style="list-style-type: none"> - Parròquia de Santa Eugènia de Ter - Assemblea de Déu anglo-brasilera - Centro Cristiano Internacional

	<ul style="list-style-type: none"> - Comunitat Musulmana de Girona - Iglesia Cristo la Cruz y el Hombre - Mesquita "Masillinbilali"- Centre de culte islàmic
Espais esportius	<ul style="list-style-type: none"> - Pavelló municipal d'esports Santa Eugènia, - Piscina municipal de Santa Eugènia-Can Gibert, - Camp de futbol Can Gibert
Places, parcs i jardins urbans	<ul style="list-style-type: none"> - Plaça de Santa Eugènia (o Plaça del Barco) - Plaça de la Garrotxa - Passeig de Santa Eugènia (o la Frontissa de Salt) - Plaça de Fidel Aguilar i Marcó - Plaça d'Isabel Vila i Pujol - Plaça de Pere Calders - Hortes de Santa Eugènia

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades obtingudes des de la web de l'Ajuntament de Girona.

3.4.5. Tramata associatiu, dinàmic i versàtil³⁵

Els barris que s'estudien presenten una vida associativa molt rica i de temàtica diversa. Tal i com es pot llegir en la taula 6, són nombroses les entitats i associacions que coincideixen i conviuen en aquest espai de la ciutat, configurant en paraules de Vilamitjana un "tramata associatiu, dinàmic i versàtil". És per aquest motiu, que amb l'objectiu de sumar esforços a l'hora d'emprendre iniciatives socials i culturals, així com de promocionar el veïnatge i la cohesió social, que s'ha creat la Mancomunitat de Sta.Eugènia-Can Gibert.

Taula 6 - Entitats i associacions dels barris de Sta.Eugènia de Ter - Can Gibert del Pla

Associacions de veïns	<ul style="list-style-type: none"> - Associació de veïns de Sta.Eugènia de Ter - Associació de veïns de Can Gibert del Pla
Entitats i/o associacions culturals i lúdiques	<ul style="list-style-type: none"> - Associació Cultural Cubana de Girona - Associació Cultural i Esportiva Xirois de Santa Eugènia de Ter - Associació Cultural Medina Gounasse - Associació Grup de Lesbianes de Girona - Associació Cultural La Bombeta - Associació lúdico-cultural Faràndula Social - Grup d'Espai Social i Creixement Personal (GESICP) - Vocalia de Família de Santa Eugènia

³⁵ Es fa al·lusió a les paraules de Jordi Vilamitjana citades a l'inici del capítol.

	<ul style="list-style-type: none"> - Mancomunitat Santa Eugènia-Can Gibert
Associacions de gent gran	<ul style="list-style-type: none"> - Associació de Pensionistes i Jubilats de Can Gibert del Pla - Sant Joan - Associació Gent Gran Sant Jordi de Santa Eugènia de Ter
Entitats educatives	<ul style="list-style-type: none"> - Associació de Mares i Pares de l'Escola bressol El Tarlà - Associació de Mares i Pares del CEIP Josep Dalmau Carles - Associació de Mares i Pares del CEIP Sta.Eugènia - Associació de Mares i Pares del CEIP Montfalgars - Associació de Mares i Pares de l'Institut Sta.Eugènia
Entitats infantils i juvenils	<ul style="list-style-type: none"> - Associació Casal Infantil de Santa Eugènia - Salesians Sant Jordi - PES Girona - Associació de Motos Dimonis de Santa Eugènia
Associacions esportives	<ul style="list-style-type: none"> - Club d'Escacs Santa Eugènia - Club de Futbol Parroquial Santa Eugènia - Club Esportiu de Sords del Gironès - Club Esportiu Santa Eugènia de Ter - Club Petanca Can Gibert - Unió Esportiva Can Gibert del Pla - Associació Centre Ryu Defensa Personal Girona - Associació Iberoamericana d'Arts Marcials i Adam Consulting
Associacions de solidaritat i cooperació	<ul style="list-style-type: none"> - Asociación Ayuda Mutua de Baddibunkas de Gambia - Asociación para la Integración y el Desarrollo de Kantora (Gambia) - Assoc. Educació Popular Carlos Fonseca Amador-Solidaritat amb Nicaragua-Col·lectiu de Suport Girona - Associació Acciona't - Associació Bitemps - Associació Catalunya per Gàmbia - Associació Cultural Africano Catalana d'ajuda al Codesenvolupament - Associació Cultural pel Desenvolupament de Senegal Bantaare - Associació de Coumba Kandé pel Desenvolupament Rural - Associació de Dones Kerewan Samba Sira pel Desenvolupament de Girona - Associació de Treballadors Africans Garawol - Associació Desenvolupament i Migracions - Associació pel Desenvolupament del Riu Senegal - Associació per al Desenvolupament Econòmic de la Comunitat Rural de Sare Koly Salle

	- Associació Unió de la Jove Generació de Galoya a Catalunya
Associacions pel mediambient	- Ateneu Juvenil, Cultural i Naturalista de Girona - Mou-te en bici
Mitjans de comunicació	Periòdic electrònic: El dimoni www.eldimoni.com Radio Dalmau Carles: http://radio-dalmau-carles.podomatic.com/ Els mil i pico. Publicació de l'Institut de Sta.Eugènia

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del registre d'entitats publicades a la web de l'Ajuntament de Girona.

3.4.6. Un barri d'artistes, músics i de figures il·lustres

El barri de Sta.Eugènia-Can Gibert és l'escenari d'una gran diversitat de colors i formes de vida, no només per la gran pluralitat de persones d'orígens culturals diversos que hi conviuen sinó per tot el paisatge que el conforma. Els verds dels arbres de les hortes, de les places i els carrers, el blau del cel, el gris de l'asfalt, la frescor de l'aigua de la sèquia, la paleta de colors diversos que pinten les façanes dels pisos... la vida a Sta.Eugènia evoca creativitat en forma de música, art o literatura. No és d'estranyar doncs, que el nom de Sta.Eugènia es relacioni amb el de figures i personatges il·lustres com els artistes Francesc Torres Montsó (1922-2015), Emília Xargay (1927-2002) i Rafael Masó (1880-1935). També va passar per Sta.Eugènia, Ferran Rahola (fill de Carles Rahola i Rosa Auguet que va fer de mestre en pràctiques a l'escola de Sta.Eugènia fins a 26 d'octubre de 1940), i personatges com James Manson, Ava Garner i Màrius Cabré, a l'any 1950 (Mesquita 2013, 90). Val la pena destacar la persona de Jordi Vilamitjana (1957-2014), filòleg, professor de l'Institut de Sta.Eugènia i articulista gironí, molt bon coneixedor del barri que s'estudia i de la ciutat de Girona en general.

3.4.7. Els gegants com elements simbòlics arrelats al territori

Són dos els elements simbòlics que des de l'associació de veïns es fa un esforç per destacar i recuperar, entenent que poden ser uns bons mitjans de cohesió veïnal. Es

tracta de la Ninfa del Rec, a l'entorn de la qual s'ha escrit una llegenda³⁶ i s'ha planificat que sigui la geganta del barri. L'altre personatge, del qual també se'n farà un gegant és el dimoni, nom que ve donat pel Pont del Dimoni que fou construït l'any 1357 i enderrocat l'any 1968 (*veure fotografia 11*). La reconstrucció del Pont del Dimoni, que es ve reclamant des de fa temps per part de l'associació de veïns, s'ha dut a terme entre el març de 2018 i el gener de 2019 (*veure fotografia 15*).

Fotografia 15 - Obra de reconstrucció del Pont del Dimoni

Font: Diari de Girona, 30-09-2018 (Marc Martí)

És interessant doncs, observar com la creació d'aquests nous gegants, disseny de Vicenç Huedo (*fotografia 16*), estan plenament incardinats en la geografia i en la història del barri, i com a partir d'ells es cerca fomentar el sentit de pertinença al poble o al barri de Sta.Eugènia. D'una forma o altra, el que es busca és aportar elements per a la cohesió social i la convivència harmoniosa de les persones que viuen al barri, moltes de les quals han vingut de lluny i amb facilitat podrien sentir-se desarrelades.

³⁶ La llegenda de la Nimfa del Rec ha estat escrita per Jaume Prat i Pons i il·lustrada per Vicenç Huedo. Es referencia la publicació a la bibliografia però també pot llegir-se des de l'adreça web: <https://publicacions.wordpress.com/2012/05/29/nimfa-del-rec/>

Fotografia 16 – La Ninfa del Rec i el Dimoni. Gegants de Sta.Eugènia i Can Gibert

Font: eldimoni.com (02-02-2014)

3.4.8. L'agregació vista des d'avui

A 10 de juny de 2013, 50 anys després de la pèrdua del dret a ser un poble, l'Associació de Veïns de Sta.Eugènia juntament amb les associacions dels altres barris de la ciutat que en ser municipis van quedar absorbits en “ares de la gran Girona” (Vilamitjana, *Diari de Girona* 30-06-2013), van presentar a l'Ajuntament de Girona una moció consensuada en la que es posava de manifest que les annexions havien significat per la ciutat nombrosos beneficis i un greuge per als barris. La moció va ser aprovada per unanimitat per tots els grups polítics presents en el consistori. Manel Mesquita (2013,15), periodista i resident en el barri de Sta.Eugènia, exposa que la moció ve a dir el següent:

“És evident que aquest fet [les annexions] va significar importants avantatges per la ciutat de Girona: va créixer en nombre d'habitants; va incrementar moltíssim la superfície del terme municipal amb àmplies zones rústiques, forestals, agrícoles; va incorporar moltes indústries, comerços i negocis; va veure incrementats també els ingressos per a tota mena de conceptes i se li van obrir possibilitats d'expansió i creixement en tots els sentits.”

L'acte institucional tenia com a objectiu el reconeixement de la memòria històrica a fi de compensar el greuge sofert (Abertí, *Diari de Girona* 1-07-2013). D'entre els diferents greuges dels que es lamenten les associacions de veïns un dels principals és el de la despersonalització del barri i la pèrdua de la seva vida social. Deu anys

abans que es signés el manifest exposat, Vilamitjana es feia ressò d'aquesta preocupació.

“En quaranta anys de dependència de Girona, Santa Eugènia de Ter ha passat de poble a barri perifèric, de ciutat dinàmica a barri dormitori. Tot i aquesta gran degradació de la vida civil, em temo que el més greu encara ha d'arribar. El perill més greu que té el barri és el de tornar-se un suburbi. Els signes que s'apunten avui són preocupants. A la mort civil que per a un poble significa la pèrdua de l'autonomia municipal, pot seguir ara la mort definitiva.”

(Vilamitjana, *eldimoni.com* 27-06-2003)

Fabre (*La Vanguardia*, 1-07-2003), d'altra banda, afirma que molt possiblement els barris haurien crescut tal i com ho han fet, si bé recalca que el fet principal del problema de l'annexió recau en qui gestiona el poder. És diferent, a parer seu, prendre les decisions des de la Plaça del Vi que des dels territoris on es troben radicats els interessos, i valora molt positivament l'esforç de mantenir viva la personalitat de poble que tiren en endavant grups reivindicatius i d'autodefensa del territori, perquè afavoreixen “una més gran qualitat de vida basada no en els recursos econòmics individuals sinó en la solidaritat i el civisme”. Mig segle després doncs, l'annexió continua vessant tinta.

3.5. Apropament geogràfic i sociodemogràfic actual de les àrees d'estudi

3.5.1. El context urbà dels barris de Germans Sàbat-Taialà- Domeny Nord

Emmarcament territorial i justificació de l'àmbit d'estudi

“Geogràficament, el nucli de població original, l'anomenat Grup Germans Sàbat, està ubicat en una petita elevació de terreny a 83 metres sobre el nivell del mar, les coordenades del qual són 41°59'43"N 02°48'20"E. Situat al nord-oest de la ciutat de Girona, té una forma vagament triangular i queda clos per l'autopista AP-7, per la riera Bullidors – la qual ha condicionat en bona mesura la vida del barri-, i pel rec de Can Murtra, que conflueix amb la riera anterior just a l'entrada del grup d'habitatges, com un afluent. [...] L'indret es troba aproximadament a una distància de 3 quilòmetres del centre de Girona i de 4,5 quilòmetres del poble de sant Gregori, del qual depengué administrativament fins al 31 de desembre de 1974, com una part de l'antiga població de Taialà.”

(Busquets, Prats i Pericot, 2008, 27)

L'àmbit d'estudi comprèn els barris de Germans Sàbat, Taialà i Domeny Nord que ubicats a la riba Esquerra del Ter (*veure mapa 1, 3 i 4*), es troben formant part juntament amb els barris limitants de Fontajau i Sant Ponç del sector de la ciutat que s'anomena oficialment i a tenor de la seva ubicació dins el conjunt del municipi, com a barri oest.

Una cosa però, és definir els límits administratius, i una altra de diferent, és definir un barri pels límits emocionals i de sentiment de pertinença que s'hi estableixen. És per aquest motiu que fer l'emmarcament territorial d'un barri no és mai fàcil. En aquesta recerca, es defineix l'àmbit d'estudi amb la idea de base que dins els límits establerts, per com la història ha anat transformant el barri, les relacions humanes, comercials i l'ús dels equipaments i serveis que s'hi donen, s'hi ha creat un teixit de barri important. Fora dels límits definits, la configuració territorial planejada insinua altres relacions que queden al marge del que s'entén com a barri Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord.

Existeixen les divisions administratives que fa l'ajuntament, però tenen una funció purament funcional. Així doncs, mentre que delimitar el que és l'antic nucli de cases i al seu torn el barri de Germans Sàbat és fàcil, definir el barri de Taialà no ho és tant. Dins el que en conjunt es coneix com a Taialà des de fora el sector, inclou els veïnats de Mas Catofa, Torres de Taialà i Taialà. La carretera de Taialà, queda administrativament partida entre el barri que li dona nom i el que sector que es coneix com a Domeny Nord. La influència i la relació entre ambdós sectors territorials és clara. Les relacions humanes i urbanes són estretes a una banda i altra del carrer, doncs les persones es mouen i estableixen amb el territori i els seus equipaments punts de referència i lligams culturals, comercials i simbòlics. Un línia damunt d'un paper pot partir un carrer però no pot trencar un sentiment de barri, o un lligam emocional amb un espai concret. És per aquest motiu, que l'àmbit de la recerca queda emmarcada entre tres barreres artificials i una de natural. A l'oest,

l'autopista A-7 separa Germans Sàbat del municipi de Sant Gregori. A l'est, l'Avinguda Josep Tarradellas, posa límits amb els barris de Fontajau-Sant Ponç. Al sud, la carretera de Sant Gregori, i al nord una ampla zona boscosa separa el barri Germans Sabat-Tailà, del terme municipal de Sarrià de Ter.

En conjunt, l'àrea que s'estudia té una superfície total³⁷ de 1'46 km² a raó de 0'05 km² l'àrea de Germans Sàbat, 0'86 km² el barri de Tailà i 0'55 km² el nucli de Domeny nord.

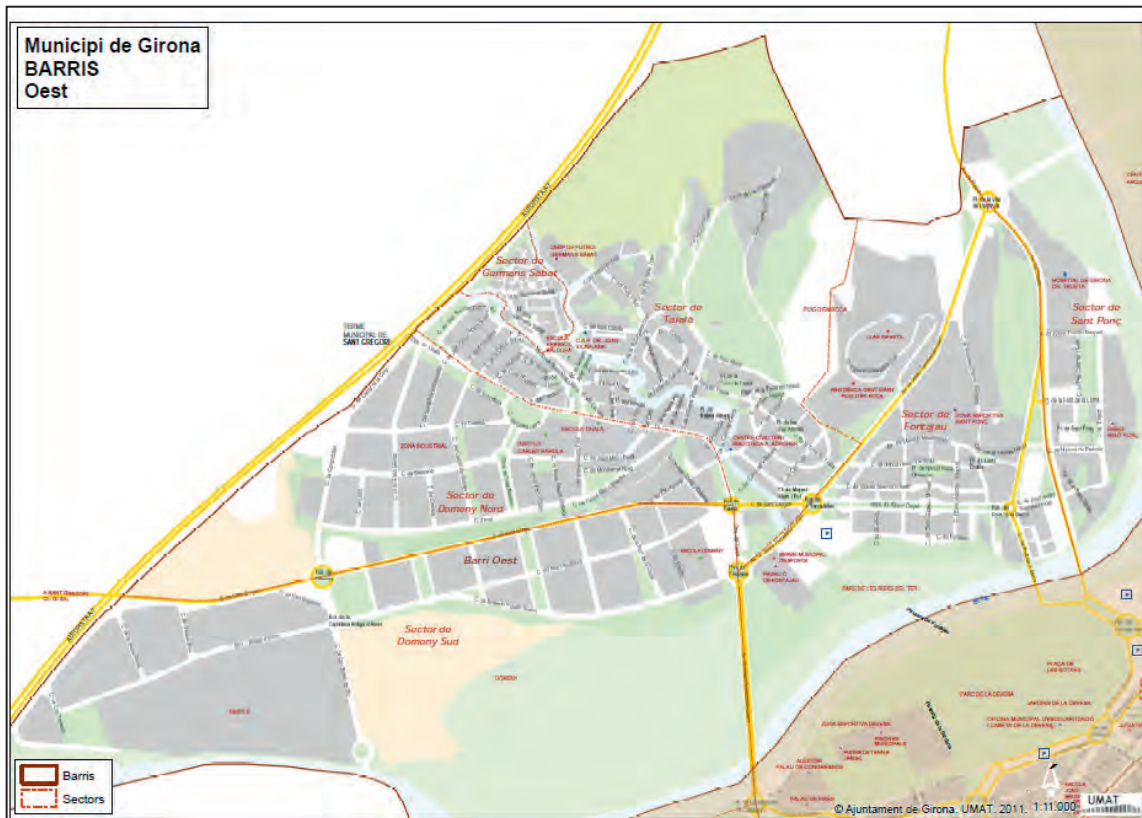
Mapa 3 - Límits territorials de l'àmbit d'estudi: Germans Sàbat-Tailà-Domeny Nord

Font: Ajuntament de Girona. UMAT. 2011

³⁷ Font: Indicadors anuals: Superfície bruta per sectors. Unitat Municipal d'Anàlisi Territorial. Ajuntament de Girona.

Mapa 4- Barri oest de la ciutat de Girona

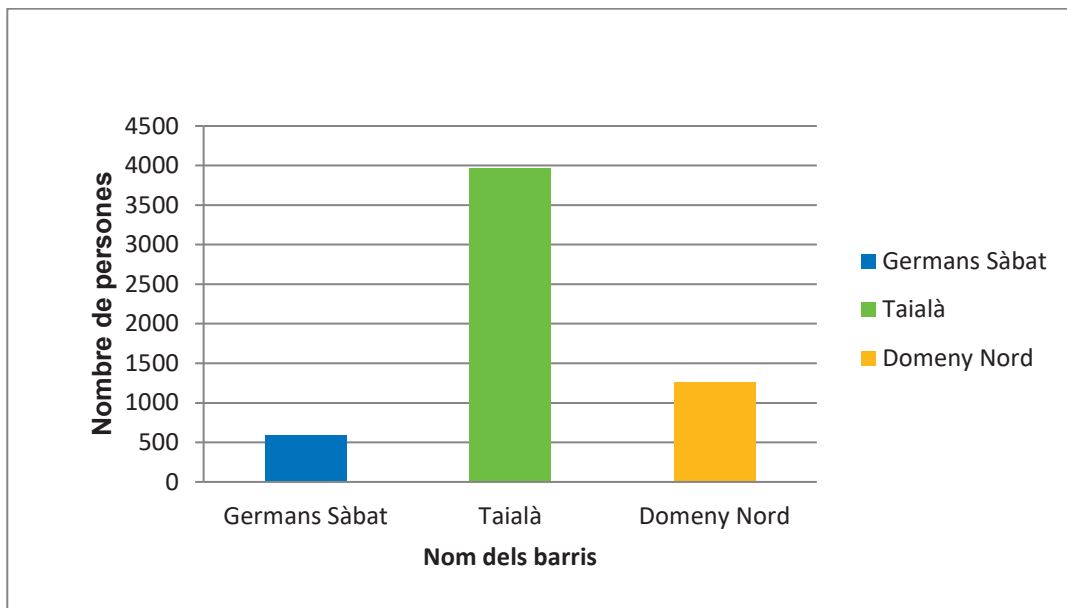
Font: Ajuntament de Girona. UMAT. 2011

Descripció sociodemogràfica del context urbà actual

Els barris de Germans Sàbat, Taialà i Domeny Nord comprenen a desembre de 2014 una població³⁸ a l'entorn de les 5.809 persones, de les quals 2.816 són homes i 2.993 són dones. En el gràfic 4 es pot observar com la distribució de la població es reparteix de forma desigual entre els tres barris si bé és coherent amb la dimensió territorial de cadascun d'ells. Germans Sàbat és el nucli de menys superfície i Taialà el que en té més. El gràfic fa palès que és en el barri de Taialà on es concentra (amb gairebé 4.000 habitants) la major part de població, seguit del barri de Domeny Nord (1.257 persones) i Germans Sàbat (585 persones).

³⁸ Nombre d'habitants a desembre de 2014. Font: Unitat Municipal d'Anàlisi Territorial. Ajuntament de Girona.

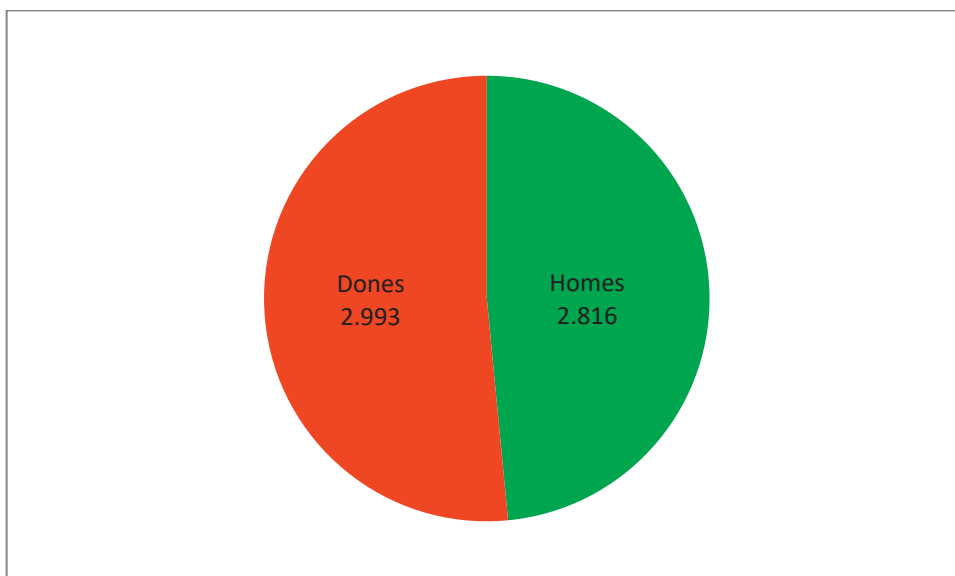
Gràfic 4 - Població total per barris: Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord (2014)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades cedides per l'Ajuntament de Girona. UMAT. 2014

El gràfic 5 (*annex 3.2, taula28*) il·lustra la població total que es troba en els barris repartida entre homes i dones. Tal i com es pot observar, el nombre de dones en el sector que s'estudia és més elevat que el d'homes, encara que no es dona una diferència especialment significativa.

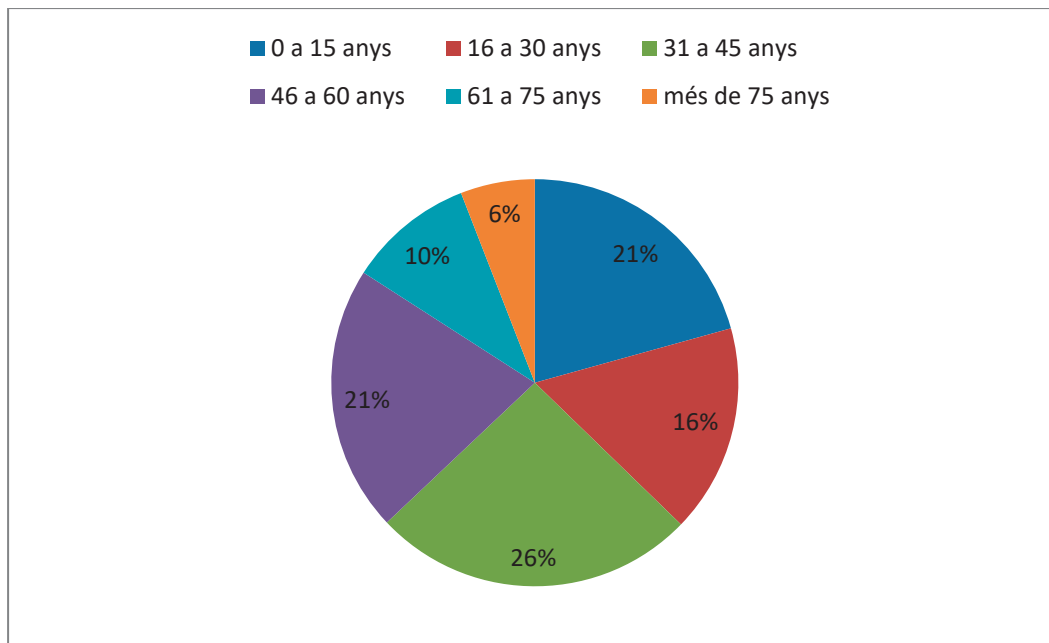
Gràfic 5 - Nombre total d'habitants segons el gènere (2014)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades cedides per l'Ajuntament de Girona. UMAT. 2014

El gràfic 6 mostra clarament com el sector de Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord és un barri força equilibrat en relació a l'estructura de la població. Es pot observar com les franges d'edat amb un major nombre de població dins el conjunt del sector urbà, són les que es mouen entre els 31 i 45 anys. Val la pena destacar que seguidament trobem com les franges compreses entre els 0 i els 15 i les de 46 a 60 anys coincideixen en representar un 21% de la població, de la mateixa manera que s'equilibra la població jove (d'edats entre els 16 i els 30 anys) i la població adulta-gran que també representa el 16% dins el conjunt de l'àmbit que s'estudia. Es dibuixa doncs una massa de població força equilibrada per raons d'edat.

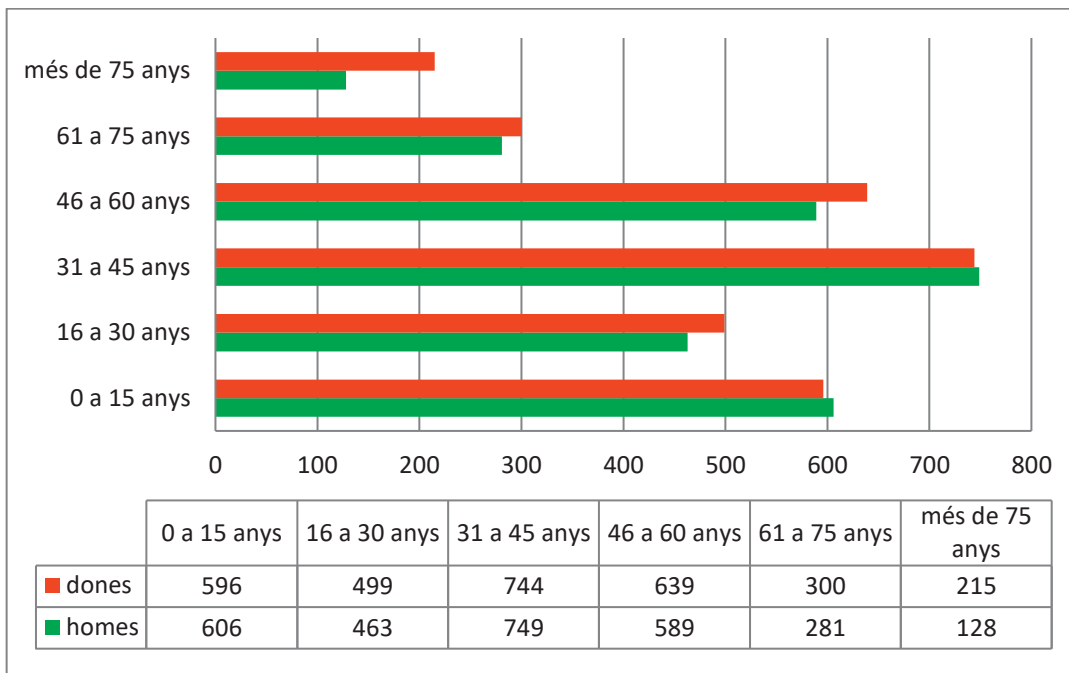
Gràfic 6 - Població total dels barris per grups d'edat (2014)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades cedides per l'Ajuntament de Girona. UMAT. 2014

Si es fa atenció a la distribució de la població a raó de grups d'edat i gènere, es pot veure en el gràfic 7, que a excepció de la franja dels 0 als 15 anys i dels 31 a 45 anys, el nombre d'homes és lleugerament superior al nombre de dones. En tots els altres grups d'edat, el nombre de dones és força superior al dels homes.

Gràfic 7 - Població total dels barris per grups d'edat i gènere (2014)

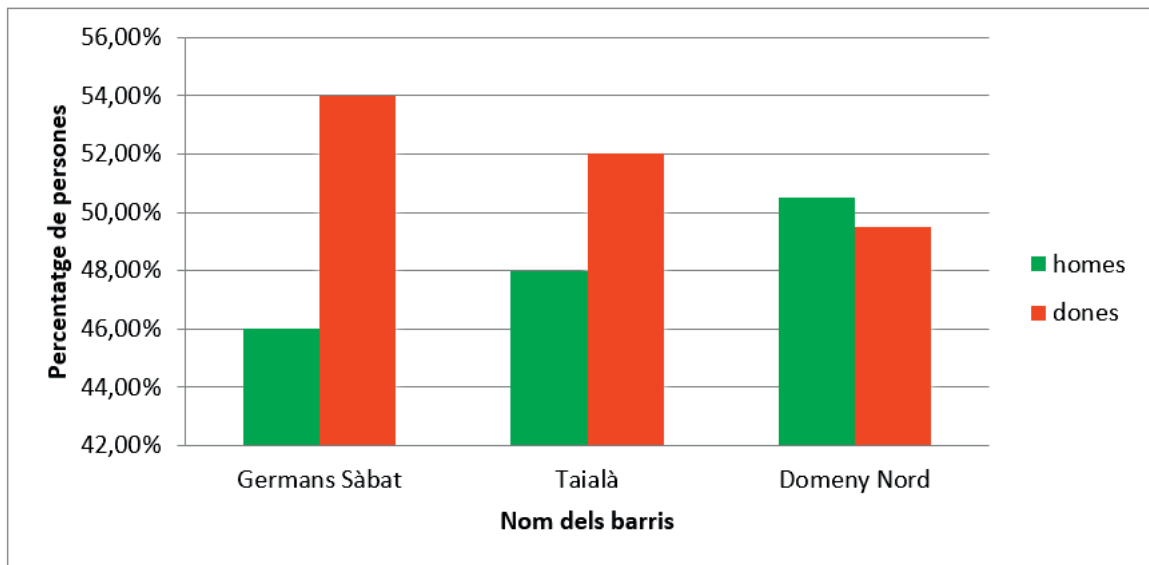

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades cedides per l'Ajuntament de Girona. UMAT. 2014

El gràfic 8 evidencia que és en els barris de Germans Sàbat i Tialà on es localitzen majorment les diferències en nombre entre dones i homes. Si es fa atenció al gràfic 9, es comprèn que el fet que es mostra en el gràfic 8 no és arbitrari. Respon a la realitat que dels tres barris, Germans Sàbat i Tialà són els més antics i és on s'hi localitza un nombre molt més elevat de gent adulta i envellida, en contrast amb el barri de Domeny Nord.

Una lectura més acurada del gràfic 6 permet veure que si bé a Germans Sàbat s'hi concentra un nombre important de gent gran, no és gens menyspreable el nombre d'infants i joves presents en el barri. Aquest fet ve motivat pel nombre de parelles joves que s'han instal·lat en el barri aquests darrers temps. És interessant destacar que Tialà és dels tres barris el que presenta una piràmide d'edats més equilibrada, si bé és en la franja dels 31 a 60 anys on hi ha un volum de persones lleugerament més elevat que els altres grups d'edat.

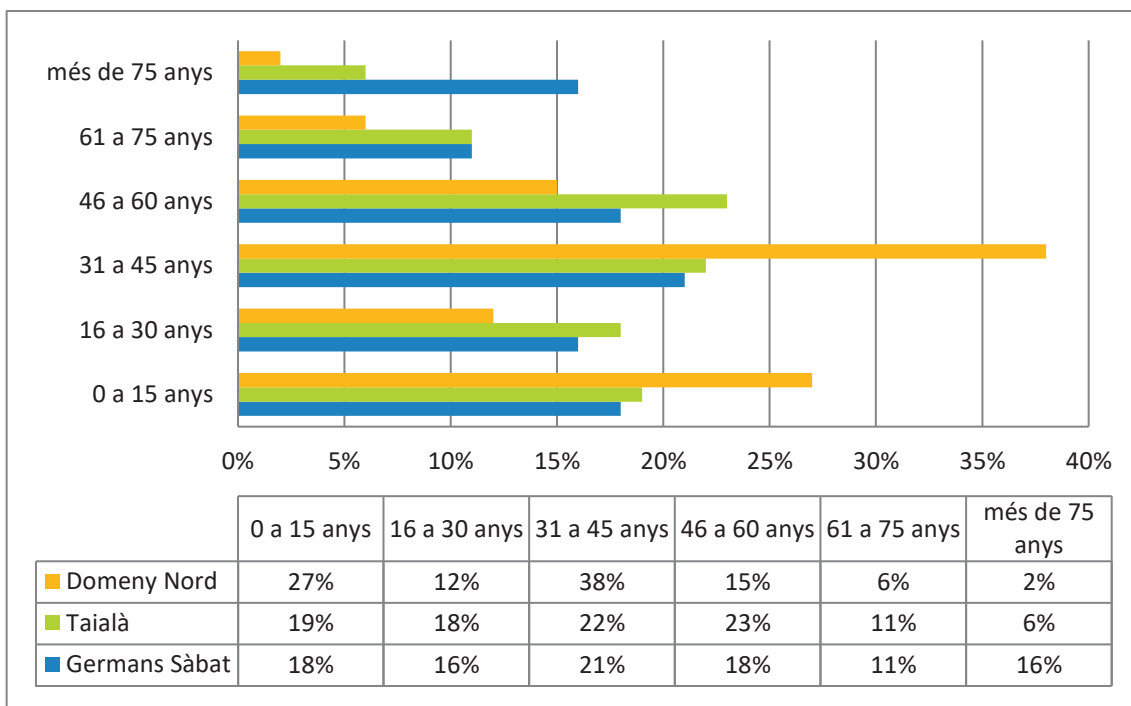
Gràfic 8 - Comparativa de la població dels barris segons gènere (2014)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades cedides per l'Ajuntament de Girona. UMAT. 2014.

En relació al barri de Domeny Nord destaquen dos grups d'edat importants; la franja dels 30 a 45 anys i la franja 0 i 15 anys. En tractar-se d'un barri de nova construcció, aquesta estructura d'edat no resulta estranya, doncs es tracta d'un grup de població format principalment de parelles relativament joves amb fills (*veure gràfic 9*).

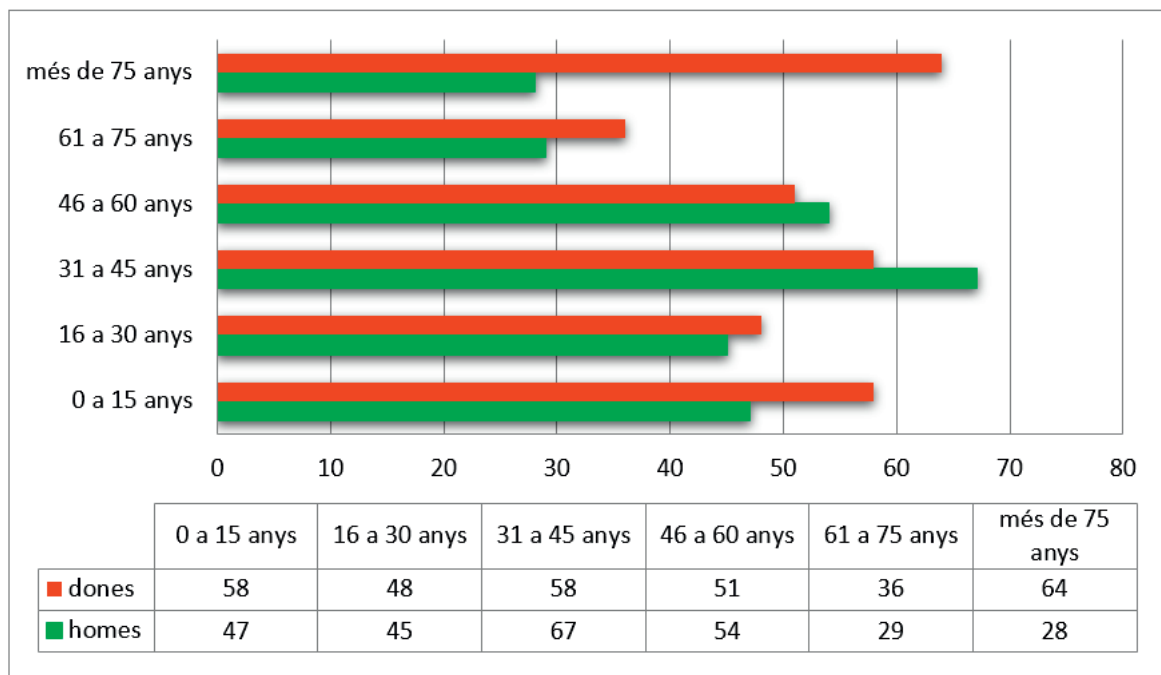
Gràfic 9 - Distribució de la població per barris i per grups d'edat (2014)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades cedides per l'Ajuntament de Girona. UMAT. 2014

Els gràfics que segueixen fan atenció a les diferències de gènere que es donen dins de cada barri. Així doncs, en el gràfic 10 (*annex 3.2, taula 27*) es pot observar com en la població de Germans Sàbat hi ha un clar predomini de dones grans de més de 61 anys (100 dones d'un total de 157 persones grans). Crida especialment l'atenció el col·lectiu de dones majors de 75 anys que es trobem al barri. Dins la franja dels 31 als 60 anys, no obstant destaca la presència dels homes. En els grups de la població jove, compresa entre els 0 i els 15 anys, el nombre de noies és força superior al dels seus homòlegs masculins.

Gràfic 10 - Població de Germans Sàbat segons edat i gènere (2014)

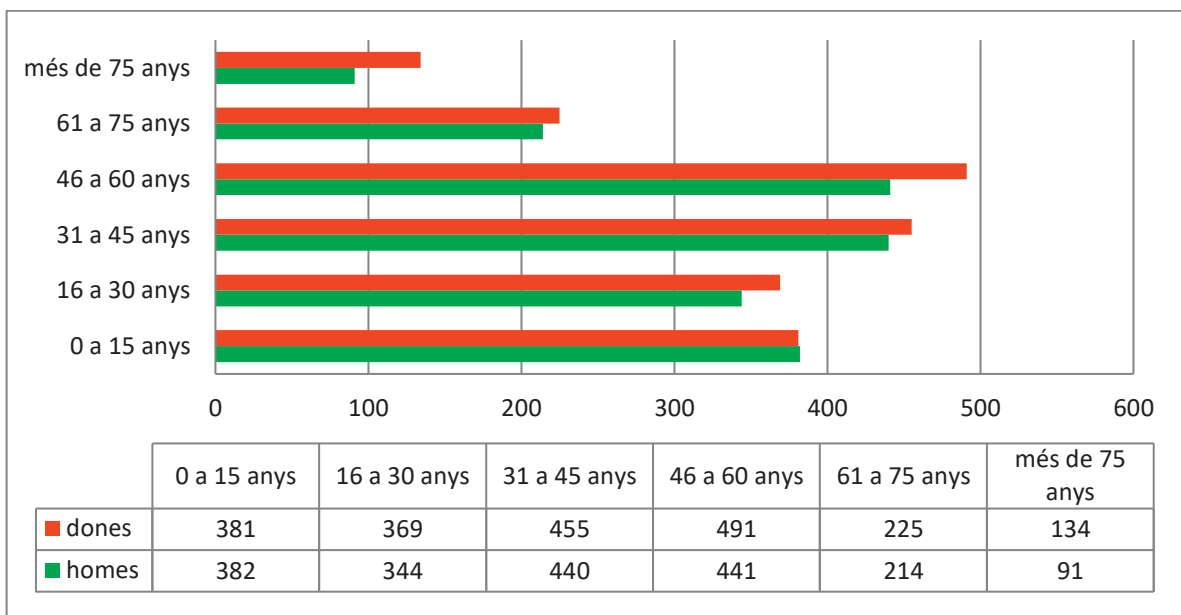

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades cedides per l'Ajuntament de Girona. UMAT. 2014

Tal i com es pot observar en el gràfic 11 (*veure annex 3.2, taula 33*), en totes les franges d'edat de la població de Tialà hi ha un major nombre de dones que d'homes, essent especialment significatiu en les franges de 46 i 60 anys i de més de 75 anys. Destaca la igualtat de gènere en relació al volum de nens i nenes de la franja d'edat més tendra, a diferència del que s'esdevé en els barris de Germans Sàbat i Tialà, on el nombre de dones és superior al dels homes com es pot veure en el gràfic 8. A Domeny Nord no hi ha diferències a nivell de gènere especialment

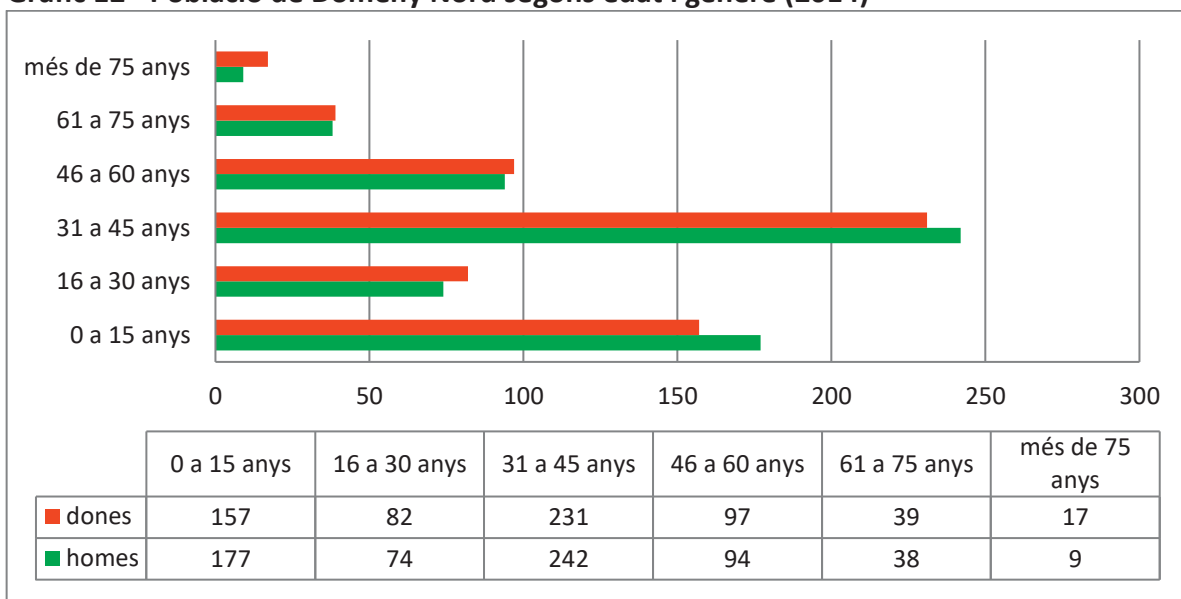
destacables, si bé es pot afirmar que amb 11 homes més que de dones, la població masculina és lleugerament superior a la femenina. Així mateix, en el gràfic 12 (*veure annex 3.2, taula 36*), es pot llegir que els homes són més nombrosos en les franges d'edat compreses entre els 0 i els 15 anys i dels 31 a 45 anys, mentre que en tots els altres grups d'edat la quantitat de dones és més elevada, essent especialment significativa en el grup de població de més de 75 anys.

Gràfic 11 - Població de Tialà segons edat i gènere (2014)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades cedides per l'Ajuntament de Girona. UMAT. 2014

Gràfic 12 - Població de Domeny Nord segons edat i gènere (2014)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades cedides per l'Ajuntament de Girona. UMAT. 2014

Si es fa un cop d'ull a l'evolució històrica dels barris, podem observar com pel mateix cicle de la vida, el barri de Germans Sàbat des dels seus orígens fins a l'actualitat ha anat perdent població mentre que els altres dos n'han anat guanyant. Aquest fet que es pot llegir a la taula 7 (*veure annex 3.2, taules 25, 26, 27, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 36*) s'observa de forma especial en els darrers anys i en el barri de Domeny Nord, que com ja s'ha descrit és de nova construcció i per tant l'arribada de gent al barri encara és un fet d'actualitat.

Taula 7 - Evolució de la població en els barris de Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord

	1960			2003	2008	2011	2014
Germans Sàbat	1082			3656	601	574	585
Taialà	-				3941	3944	3967
Domeny Nord	-				1083	1160	1257

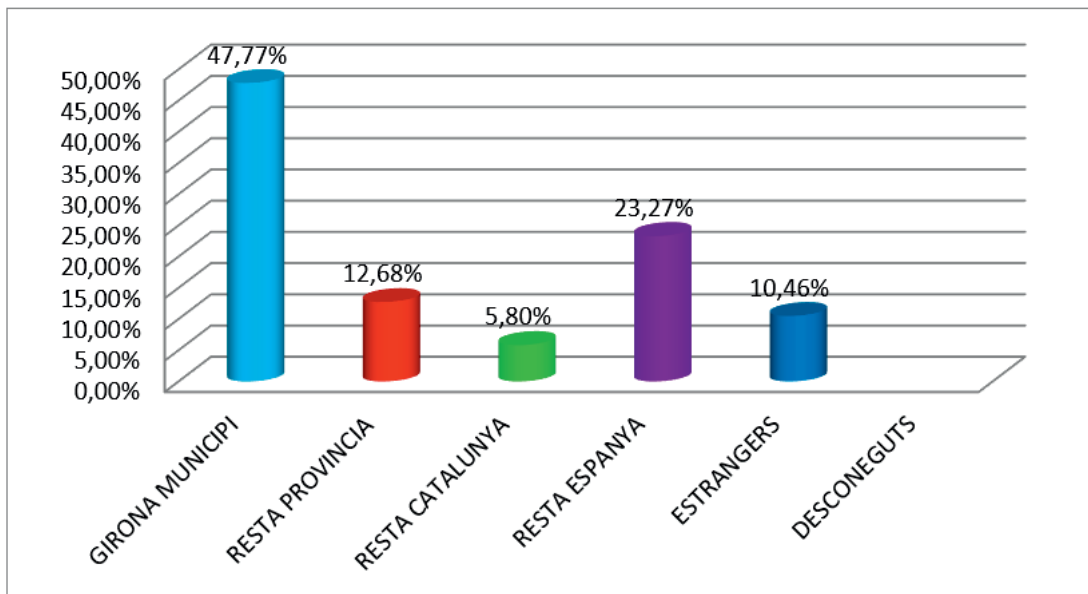
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades cedides (període 2008-2014) per l'Ajuntament de Girona. UMAT. 2014. Dades de Germans Sàbat de l'any 1960 procedents de Busquets, Prat i Pericot (2008: 293); les de 2003 (memòria descriptiva de l'Agenda 21. Ajuntament de Girona)

Gairebé la meitat de la població que actualment es troba vivint als barris de Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord ha nascut, tal i com mostra el gràfic 13, principalment a Girona i per extensió a Catalunya, si bé hi ha un nombre important de persones (el 23,27%) nascudes en diferents indrets de l'Estat Espanyol. La presència de per persones estrangeres o de procedència extracomunitària és dins el conjunt del barri amb un 10,46% molt menor si es compara amb la totalitat de la població que podem englobar dins el conjunt de l'Estat Espanyol.

Si es fa atenció al gràfic 14 (*veure annex 3.2, taules 37 i 38*) es pot observar la població de cada barri en relació al lloc de procedència. A Germans Sàbat hi trobem persones principalment nascudes en el municipi de Girona i fora de Catalunya. La història ens pot fer afirmar que les persones procedents de l'Estat Espanyol, però fora el Principat, són principalment persones, actualment d'edat avançada, que van arribar a Girona a tenor de la immigració dels anys 50 i 60. El mateix patró es reproduïx a nivell de Taialà. Cal recordar, que com ja s'ha explicat en l'apartat de història, moltes de les persones que actualment viuen a Taialà tenen els seus orígens

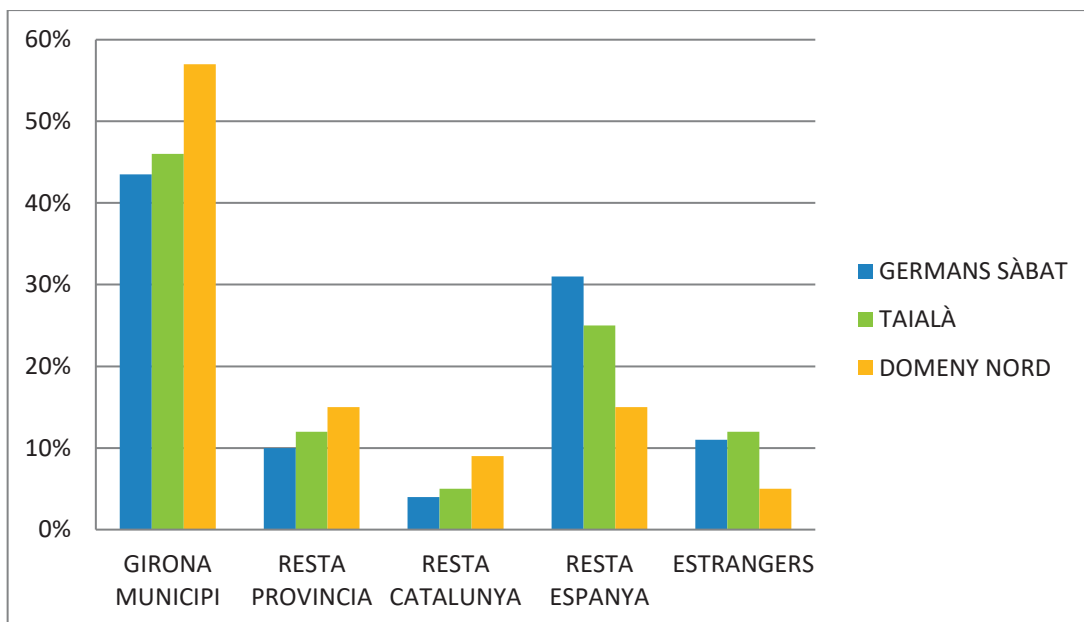
familiars a Germans Sàbat. És per aquest motiu que bona part de les persones són nascudes a Girona, fills i filles de persones immigrades i localitzades en un primer moment a Germans Sàbat.

Gràfic 13 - Població total segons lloc de naixement (2014)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades cedides per l'Ajuntament de Girona. UMAT. 2014

Gràfic 14 - Comparativa de la població dels barris segons lloc de procedència (2014)

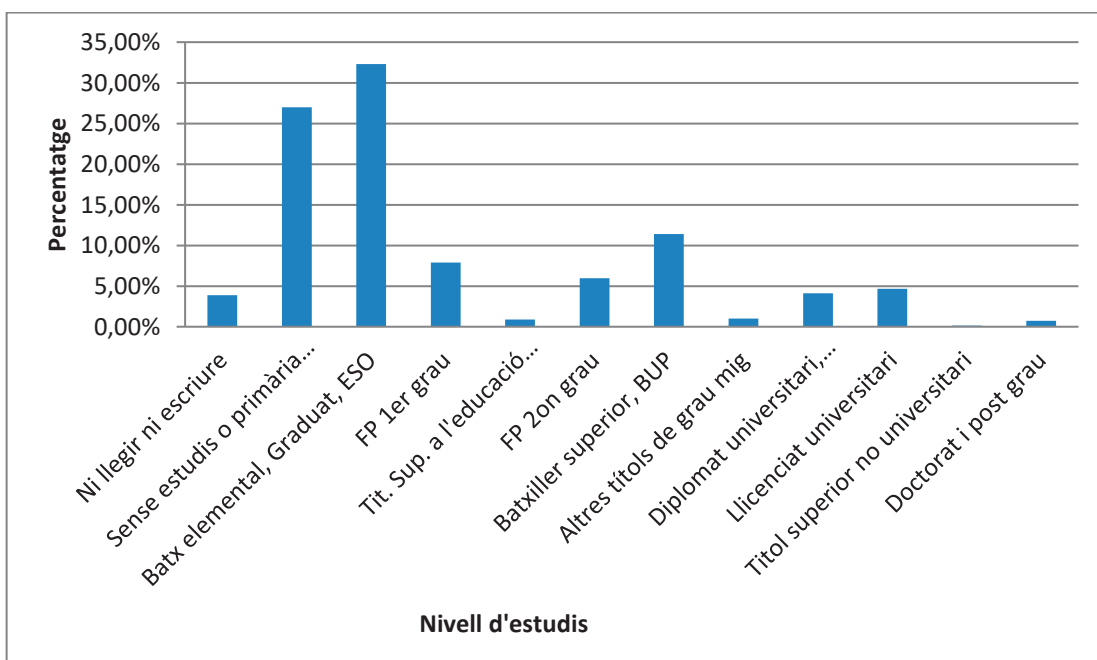

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades cedides per l'Ajuntament de Girona. UMAT. 2014

Com s'ha vist en el gràfic 9, són un nombre important les persones grans que viuen a Taialà. La majoria d'elles són filles de la immigració espanyola que va viure durant anys en les casetes de Germans Sàbat i que més endavant van anar a viure a Taialà. Efectivament, també cal contemplar que la possibilitat que moltes de les persones que viuen actualment en el barri hi hagin arribat per motius diversos i no tinguin lligams familiars o efectius amb el barri originari de Germans Sàbat. En relació al barri de Domeny Nord dominen les persones nascudes a Girona i a Catalunya. El volum de persones extracomunitàries si bé en conjunt poc significatiu s'ubica especialment en el barri de Taialà i Germans Sàbat. *(La taula individual en relació a l'evolució de la població de cada barri en concret segons el lloc de procedència es poden trobar a l'annex 3.2, taules 41, 42, 43).*

Atenent a les característiques relatives al nivell de instrucció, es pot observar com en el gràfic 15 *(veure annex 3.2, taula 39)* destaca d'entre els diferents nivells educatius un percentatge superior de persones amb estudis elementals i sense estudis.

Gràfic 15 - Nivell d'instrucció del sector. Població de més de 16 anys (2014)

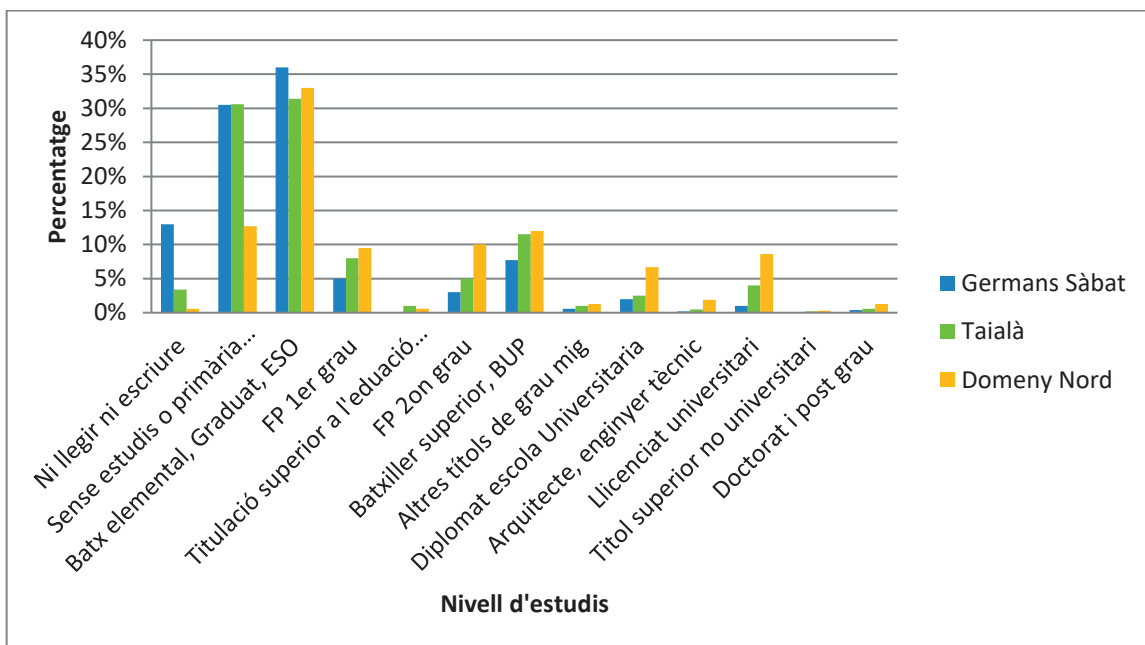

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades cedides per l'Ajuntament de Girona. UMAT. 2014

És interessant destacar, que d'entre les persones que han continuat amb els estudis post-obligatoris la majoria s'han decantat per cursar estudis de formació professional i/o de batxillerat. El nombre de població amb estudis universitaris no és gaire notable però tampoc és inexistent.

Atenent al nivell d'instrucció en relació a cadascun dels barris que il·lustra el gràfic 16 (veure annex 3.2, taula 40), Germans Sàbat és el barri on hi trobem un major percentatge de persones que no saben llegir ni escriure, sense estudis o amb els estudis primaris. Aquest fet no resulta estrany si es té en compte el nombre important de gent gran que viu al barri. Al barri de Taialà també és elevat el nombre de persones sense estudis o que han cursat estudis primaris. Així mateix també destaca en aquest barri, encara que amb un percentatge petit, el nombre de persones que han dut a terme estudis de batxillerat, formació professional de grau mitjà i superior.

Gràfic 16 - Nivell d'instrucció per barris. Població de més de 16 anys (2014)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades cedides per l'Ajuntament de Girona. UMAT. 2014

Domeny Nord és dels tres barris el que presenta un nivell d'instrucció més elevat, si bé també és destacable d'entre els diferents nivells d'estudis que es mostren el nombre de persones que han cursat els estudis primaris. Val la pena fer atenció el percentatge de població que ha finalitzat estudis de formació professional i que ha realitzat una diplomatura o llicenciatura universitària. També s'observa, encara que amb un percentatge molt petit, el nombre de persones que han realitzat cursos de postgrau o doctorat.

3.5.2. El context urbà dels barris de Santa Eugènia i Can Gibert

Emmarcament territorial de l'àmbit d'estudi

“Des de l'Institut, al capdavant de Can Gibert del Pla, Santa Eugènia és una aglomeració urbana imponent, amb cases de diferents alçades, blocs nous, edificis immensos, avingudes farcides de vehicles i l'incessant brogit del tragí d'homes i dones en trànsit. No obstant això, des de dalt de la torre del rellotge de l'Institut és perceible també el que fou el poble, els seus camps i les seves masies. Cap a ponent, el pla es degué estendre verge i incòlume fins al peu de les primeres Guilleries. Cap a llevant, l'esguard, travessant el Puig de Palau, s'atura als contraforts occidentals de les Gavarres. Queden al pla unes poques masies i un ai-senyor de riu, record encara d'un paisatge bellíssim. Escriví Bertrana que els arbres flanquejaven els camps de cereals, els camins i el riu, i que tot tenia una llunyania abastable, propera, amable...”

Jordi Vilamitjana 27-06-2003

El sector que s'estudia (mapa 5), comprèn els barris de Sta.Eugènia de Ter (amb la zona d'Hortes) i de Can Gibert del Pla. El sector de Santa Eugènia, que dona nom al conjunt dels dos barris té superfície total³⁹ de 0,86 km², a raó de 0,4km² Sta.Eugènia i 0,46km² Can Gibert. Es tracta del tercer sector amb més població de la ciutat, després dels sectors de l'Eixample nord i sud. Les Hortes es localitzen entre riba esquerra del riu Ter i el casc antic de Sta.Eugènia.

³⁹ Font: Indicadors anuals: Superfície bruta per sectors. Unitat Municipal d'Anàlisi Territorial. Ajuntament de Girona

Mapa 5 - Límits territorials de l'àmbit d'estudi. Sta. Eugènia - Can Gibert

Font: UMAT. Ajuntament de Girona. 2011

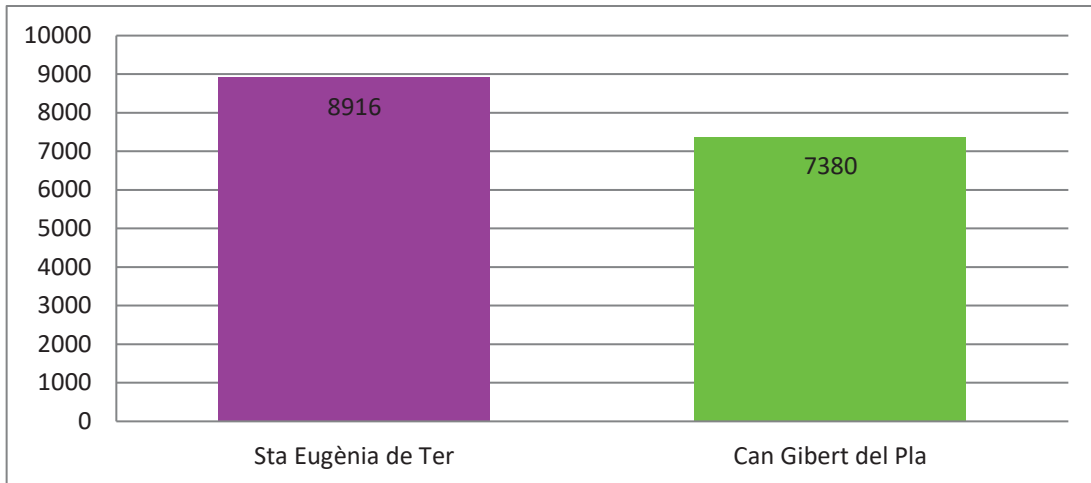
Descripció sociodemogràfica del context urbà actual

El Barri de Santa Eugènia, que agrupa els sectors de les Hortes, Sta.Eugènia de Ter i Can Gibert del Pla té una població⁴⁰ total a l'entorn de les 16.296 persones, de les quals 8.257 són dones i 8.039 són homes. En el gràfic 17 (*veure annex 3.3, taula 44*) es pot observar com el sector de Sta.Eugènia amb 8.916 persones és més poblat que el sector de Can Gibert que en té 7.380. El barri que s'estudia integra són dos sectors que en relació a la superfície de la que gaudeixen són altament poblats i densificats.

⁴⁰ Dades relatives al padró a desembre de 2014 cedides per l'UMAT. Ajuntament de Girona.

Si bé hi ha entre ambdós una diferència aproximada de 1.500 persones, es pot afirmar que són dos barris força homogenis en relació a l'estructura de la seva població.

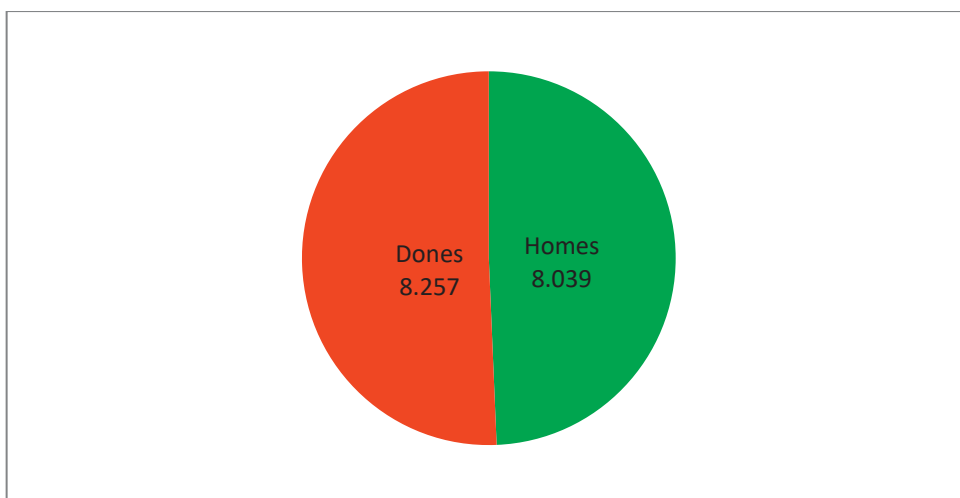
Gràfic 17 - Població total per barris: Sta.Eugènia-Can Gibert (2014)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades cedides per l'Ajuntament de Girona. UMAT. 2014

Atenent a les diferències de gènere en el sector, es pot veure en el gràfic 18 (*veure annex 3.3, taules 44*) que hi ha unes dues-centes dones més que homes. El gènere femení és doncs, més elevat que el masculí si bé no és una desproporció exagerada tenint en compte el volum poblacional que habita el sector.

Gràfic 18 -Nombre total d'habitants segons gènere (2014)

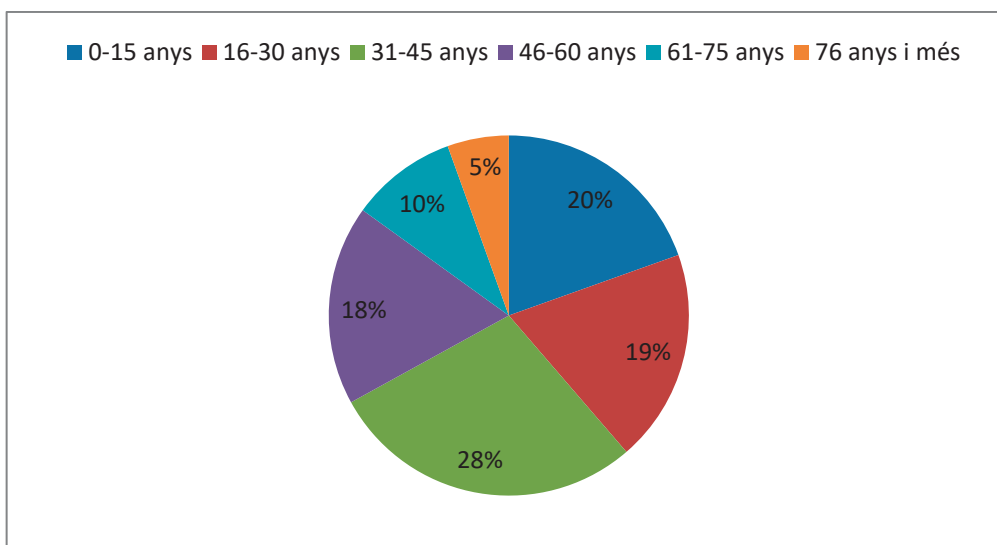

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades cedides per l'Ajuntament de Girona. UMAT. 2014

El gràfic 19 (veure annex 3.3, taula 45) mostra que el sector que s'estudia té un volum de població força jove, que oscil·la entre les franges d'edat dels 0 a 15 anys i dels 16 als 30 anys. Així mateix també és destacable el volum de persones que tenen entre 31 i 45 anys. Molt possiblement, les persones que tenen entre 31 i 45 anys siguin en molt bona part pares i mares de la població més jove. A partir dels 46 als 60 anys s'observa una pèrdua de població que de manera lògica va augmentant en relació al guany d'edat. (En les taules 46 i 47 es poden veure les dades relatives a la població total de cadascun dels barris de forma concreta repartida en grups d'edat i gènere).

Es pot afirmar que l'estructura de la població d'aquesta àrea urbana de la ciutat presenta una estructura de població força equilibrada i coherent en relació al cicle vital. Ara bé, en el capítol de història s'ha pogut llegir que les raons d'aquesta estructura de població van especialment vinculades a la marxa del barri de persones especialment de mitjana edat, de l'arribada de població immigrada sobretot en edat de procrear i de població jove autòctona que va a viure al barri a tenor de trobar-hi habitatge a un preu assequible.

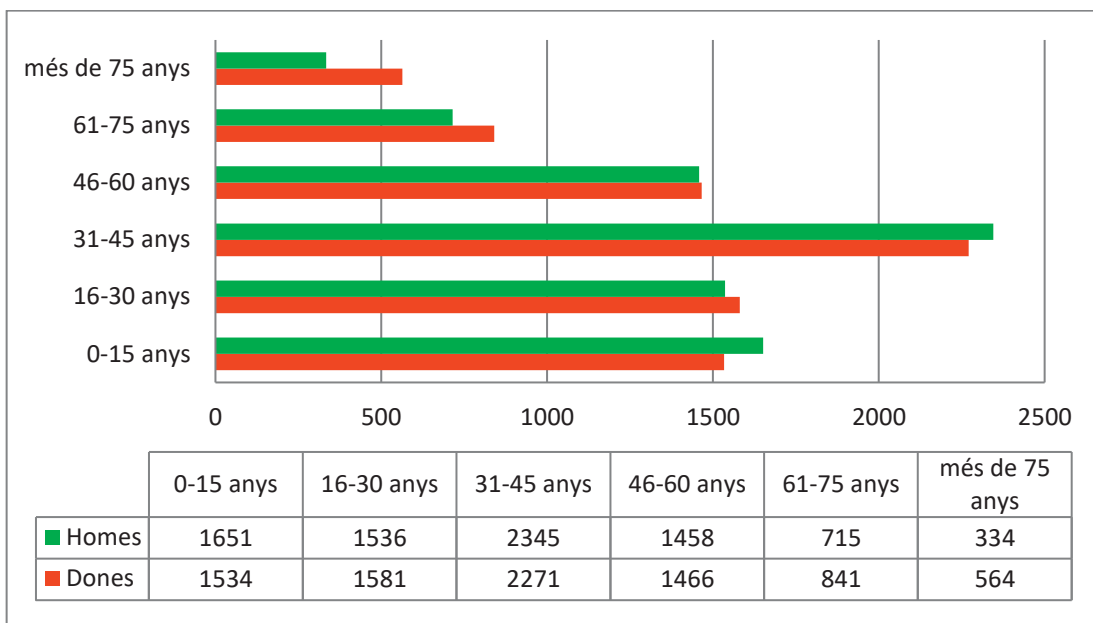
Gràfic 19 - Població total dels barris per grups d'edat (2014)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades cedides per l'Ajuntament de Girona. UMAT. 2014

En el gràfic 20 (veure annex 3.3, taula 48) es pot veure com es distribueix la població per grups d'edat en relació al gènere. Les diferències d'edat amb un major nombre d'homes s'accentuen en la franja d'edat que oscil·la entre els 0 i els 15 anys i els 30 i els 45 anys. Cal tenir també en compte que moltes de les persones que viuen en el barri són persones immigrades que han vingut a Catalunya per treballar, i que per tant es troben dins el grup d'edat més nombrós.

Gràfic 20 - Població total de Sta.Eugènia i Can Gibert per grups d'edat i gènere (2014)

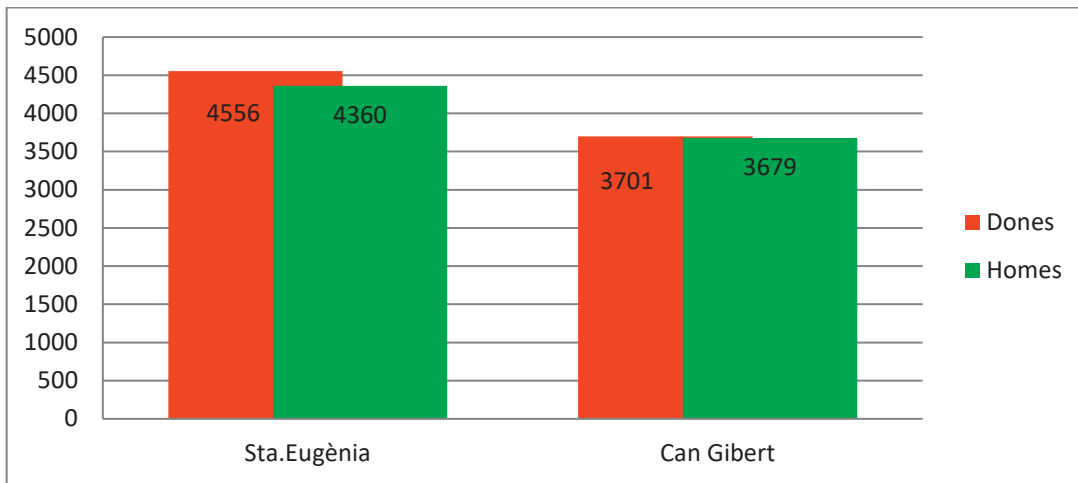

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades cedides per l'Ajuntament de Girona. UMAT. 2014

En la franja d'edat dels 16 als 30 anys no s'observa una diferència destacable. La diferència a nivell de gènere es comença a donar a partir dels 61 anys i és més exagerada d'ençà els 75 anys d'edat, fent que trobem en els barris moltes més dones grans que homes.

El gràfic 21 (veure annex 3.3, taules 50, 51) observa la població dels barris en relació al gènere tenint en compte la població total de cadascun dels barris. Com mostra la gràfica és en el barri de Sta.Eugènia on s'hi localitza una major diferència entre homes i dones (aproximadament hi ha unes dues-centes dones més que homes). A Can Gibert la diferència és gairebé imperceptible.

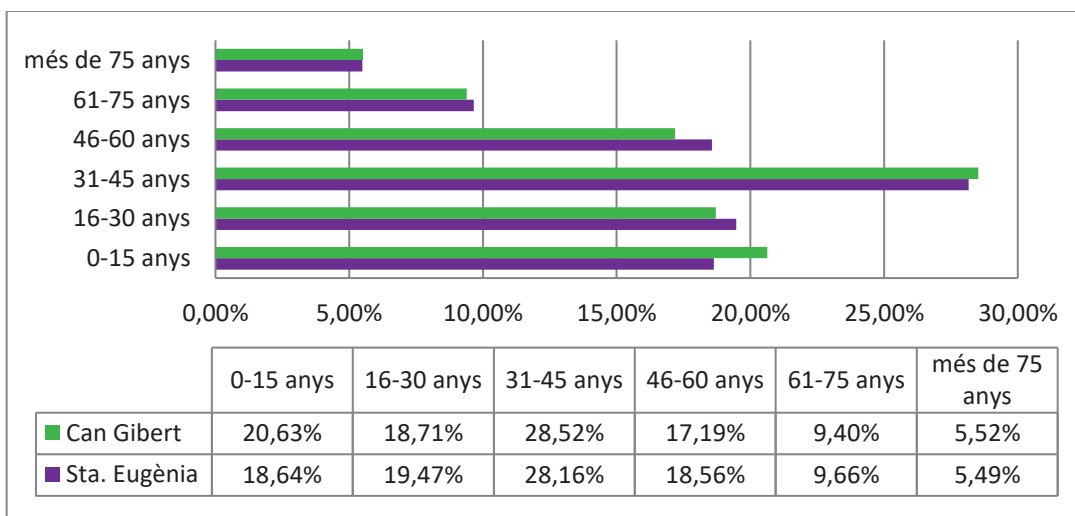
Gràfic 21 - Comparativa de la població dels barris segons el gènere (2014)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades cedides per l'Ajuntament de Girona. UMAT. 2014

Observant el gràfic 22 (veure annex 3.3, taula 49) es pot afirmar que ambdós barris són molt semblants a nivell d'estructura de població per raons d'edat. Tal i com mostra la taula del gràfic, trobem un 2% més de població jove (de 0 a 15 anys) al barri de Can Gibert. En conjunt es tracta d'un gràfic de població força equilibrat, doncs pesen més les franges de gent jove que les de gent d'edat avançada, si bé és cert que en ambdós barris hi ha coincidència en un volum del 28% de la població que es troba en la franja d'edat dels 31 als 45 anys.

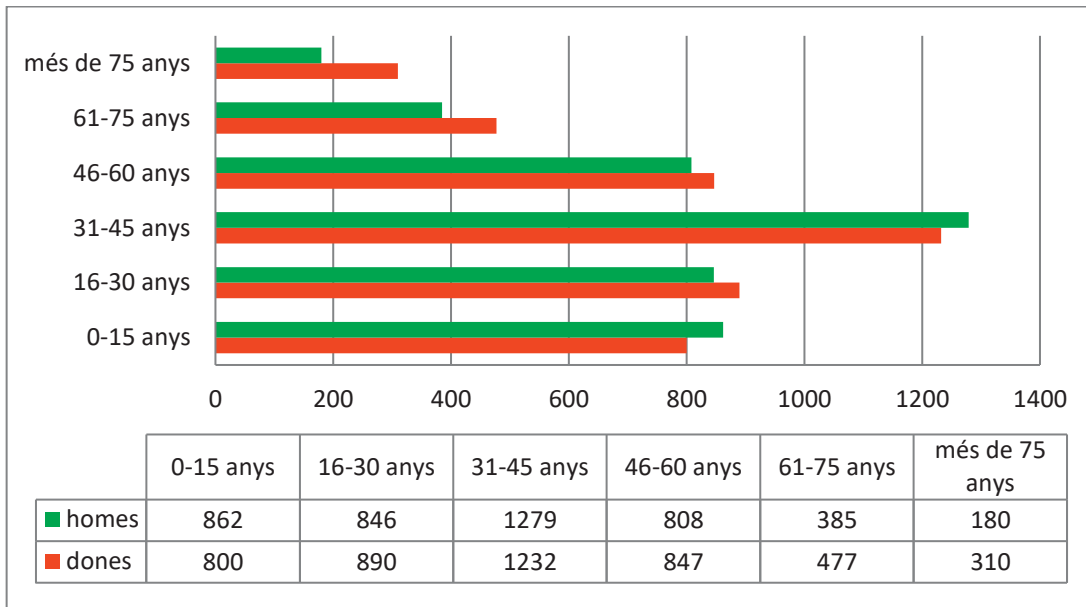
Gràfic 22 - Distribució de la població per barris i per grups d'edat (2014)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades cedides per l'Ajuntament de Girona. UMAT. 2014

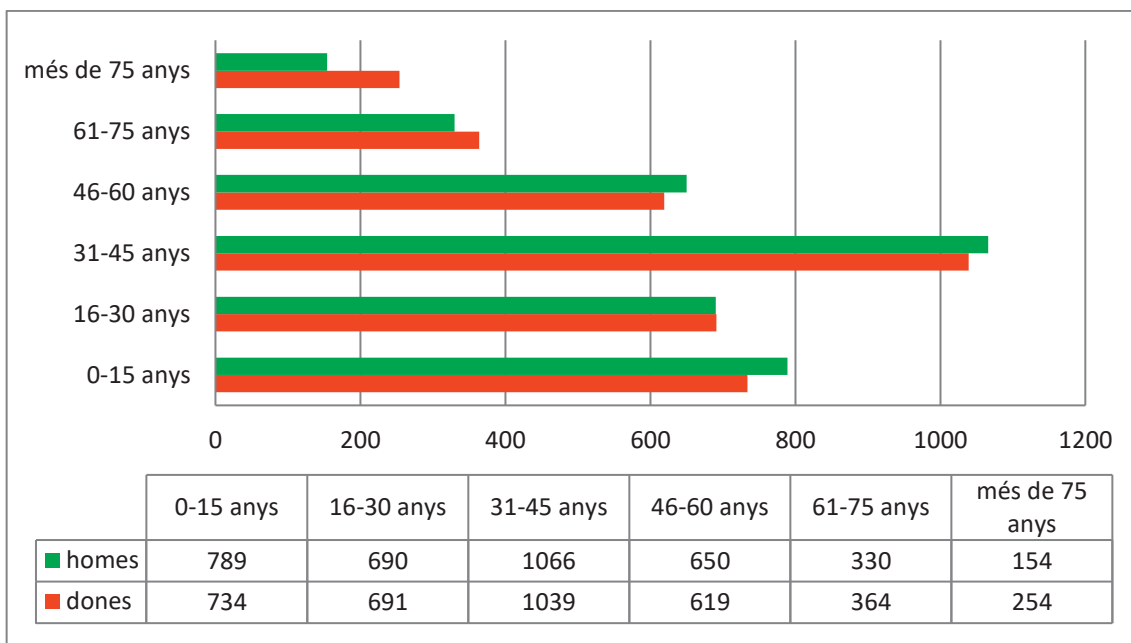
Els gràfics 23 (veure annex 3.3, taula 50) i 24 (veure annex 3.3, taula 51) il·lustren la població de cadascun dels barris segons grups d'edat i gènere. Es pot afirmar que presenten unes estructures d'edat i gènere sense diferències especialment destacables.

Gràfic 23 - Població de Sta.Eugènia de Ter segons edat i gènere (2014)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades cedides per l'Ajuntament de Girona. UMAT. 2014

Gràfic 24 - Població de Can Gibert segons edat i gènere (2014)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades cedides per l'Ajuntament de Girona. UMAT. 2014

Els gràfics 23 i 24 permeten veure clarament com el major nombre de població es situa en la franja dels 31 als 45 anys, seguit de la de 16 a 30 anys. Es tracta de població jove en edat de treballar.

Es tracta d'un sector que amb el temps ha anat guanyant població tal i com mostra la taula 8, si bé es dona un augment especial entre els vint anys que separen el període 1983-2003, època en que hi ha moltes possibilitats laborals. Els efectes de la crisi econòmica s'observen clarament amb la davallada de població que es produeix a partir de 2008.

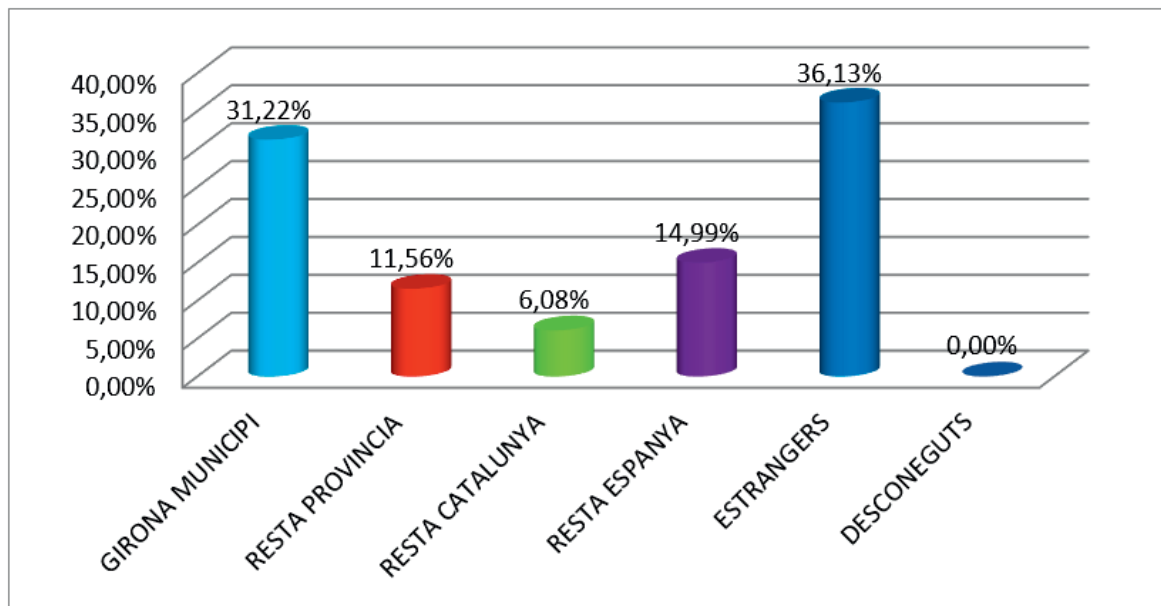
Taula 8 - Evolució de la població en els barris de Sta.Eugènia - Can Gibert

	1929	1950	1960	1975	1983	1990	2003	2008	2011	2014
Sta.Eugènia	810	1.603	1.830		11.325		11.043	8.587	8.849	8.916
Can Gibert								7.232	7.418	7.380
TOTAL								15.819	16.267	16.296

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades cedides per l'Ajuntament de Girona. UMAT. 2014. Les dades de 1929 (Rahola 1929:17); les de 1950 i 1960 (Mesquita 2013:14); les de 1983 (Roura 1983:283); les de 2003 (memòria descriptiva de l'Agenda 21. Ajuntament de Girona)

El gràfic 25 (*veure annex 3.3, taula 52*) mostra com la població es divideix en tres grups diferenciats segons el lloc de procedència. El primer grup i més nombrós el formen les persones d'origen estranger o extracomunitari amb un 36,13%. El segon grup està constituït per totes aquelles persones que han vingut al barri provinents de la resta de la província i d'altres indrets de Catalunya i de l'Estat Espanyol amb un 32,63%. El tercer grup contempla les persones que han nascut a Girona municipi. Cal tenir en compte, que moltes de les persones que formen part d'aquest darrer grup són fills i filles de persones d'origen extracomunitari. Aquest fet explica el paisatge de diversitat humana que és present en el barri.

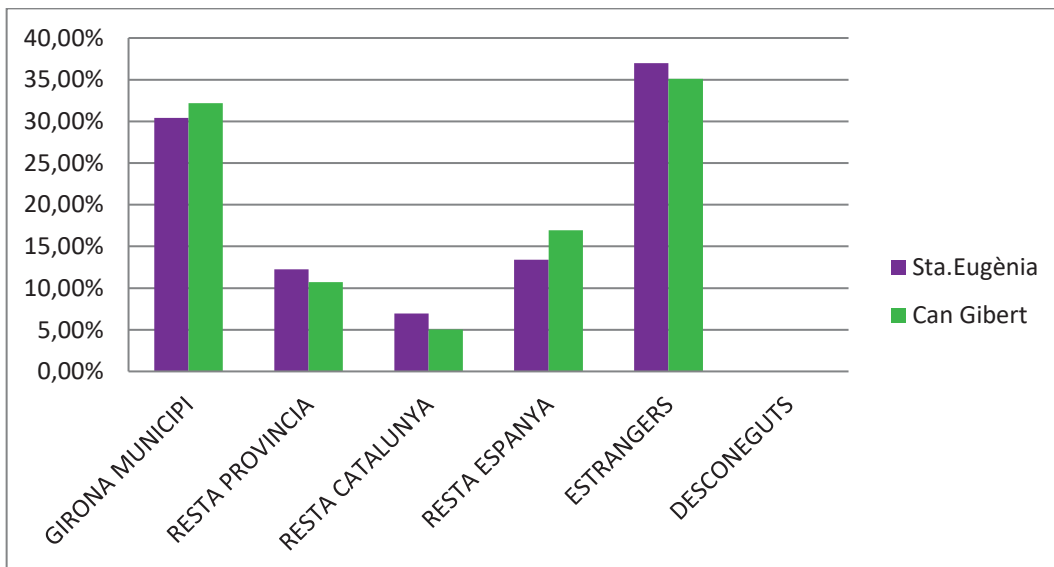
Gràfic 25 - Població total segons lloc de naixement (2014)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades cedides per l'Ajuntament de Girona. UMAT. 2014

El gràfic 26 (veure annex 3.3, taula 53) il·lustració la comparació de la població present en cadascun dels barris de Sta.Eugènia i Can Gibert en funció del lloc de naixement dels seu habitants. Es pot afirmar que a Sta. Eugènia hi ha un major nombre de població estrangera, de la resta de la província i de Catalunya. A Can Gibert, si bé les dades no són especialment diferents de les de Sta. Eugènia, entrant en detall es pot matisar que en el barri s'hi localitza una major població nascuda a Girona i a l'Estat Espanyol.

Gràfic 26 -Comparativa de la població dels barris segons lloc de naixement (2014)

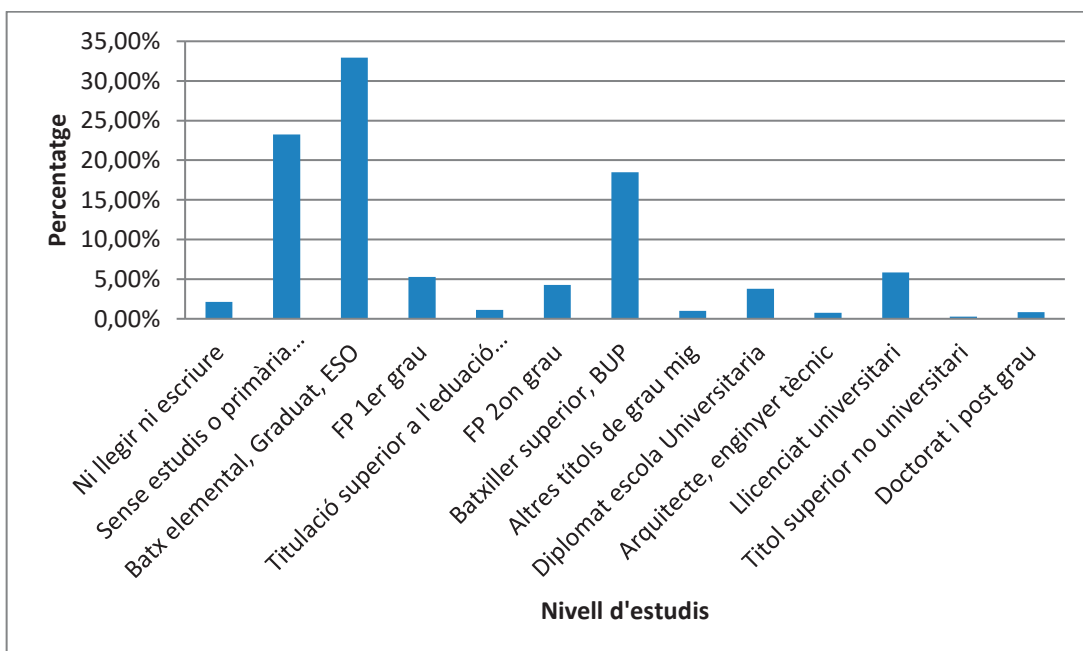

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades cedides per l'Ajuntament de Girona. UMAT. 2014

A continuació, el gràfic 27 (veure annex 3.3, taula 54) mostra que el nivell d'instrucció del sector urbà que s'estudia és mitjà-baix. Un 58% de la població major de 16 anys afirma haver cursat la ESO o tenir el graduat escolar (32,93%), no tenir estudis (23,23%) i no saber llegir i escriure (2,12%). El 42% de població restant ha cursat estudis diversos. Destaquen amb un 18,47% els estudis de batxillerat seguit amb un 11,7% les persones que han realitzat estudis de formació professional o altres títols de grau mitjà. Els estudis superiors a nivell de diplomatura, llicenciatura o enginyeria entre d'altres, signifiquen l'11,48% del total.

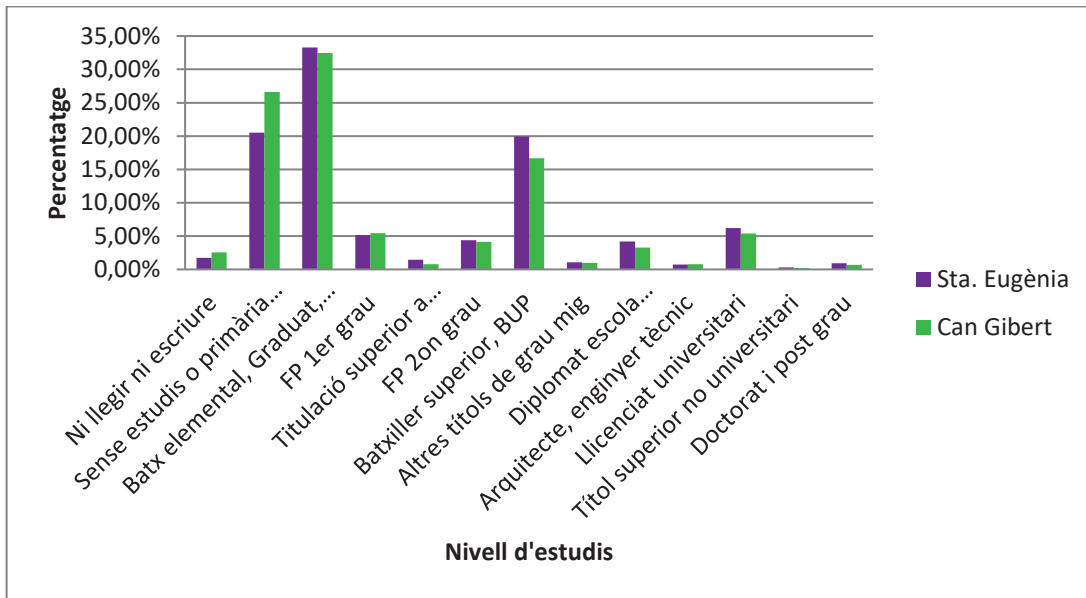
Comparant el nivell d'estudis per barris, es pot afirmar observant el gràfic 28 (veure annex 3.3, taula 55), que Sta. Eugènia té un nivell de instrucció lleugerament més elevat que Can Gibert. Si bé no hi ha diferències molt destacables, sí que s'observa que a Can Gibert hi ha un major nombre de persones sense estudi i que no saben llegir ni escriure superior a les dades de Sta. Eugènia. Així mateix, a Sta. Eugènia hi ha un volum més elevat de persones que han cursat batxillerat superior i que gaudeixen d'estudis universitaris.

Gràfic 27 - Nivell d'instrucció del sector. Població de més de 16 anys (2014)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades cedides per l'Ajuntament de Girona. UMAT. 2014

Gràfic 28 - Nivell d'instrucció per barris. Població de més de 16 anys (2014)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades cedides per l'Ajuntament de Girona. UMAT. 2014

3.5.3. Característiques sociolaborals dels sectors dins el conjunt de la ciutat

No ha estat possible aconseguir dades relatives a l'activitat econòmica ni als sectors laborals en els quals s'ocupa la població a nivell de barris. Un estudi de l'Ajuntament de Girona realitzat a l'any 2012 aporta algunes dades a nivell de barris il·lustradores, alhora que permet emmarcar els barris que s'estudien dins el context de la ciutat de Girona. La taula 9 mostra com el Sector Oest i Sta.Eugènia-Can Gibert són els barris amb un nivell d'estudis més baix després del Sector Est del municipi.

En paral·lel, la taula 10 mostra com el barri de Sta.Eugènia i Can Gibert és el segon barri amb més població d'entre 16 i 64 anys i presenta amb un 32% una de les taxes d'atur més elevades de la ciutat. El Sector Oest, on trobem els barris de Germans Sàbat, Tialà i Domeny entre d'altres, presenten també una taxa d'atur important (23%).

La relació entre el nivell de formació i les possibilitats d'ocupació és estreta, fet que es pot observar en les taules 9 i 10. Els barris que són objecte d'estudi, emmarcats en el context de la ciutat, presenten en conjunt un nivell d'instrucció força baix i un

nivell d'atur força elevat. Partint d'aquesta realitat es pot arribar a afirmar que es tracta de barris amb un nivell socioeconòmic més aviat baix.

Taula 9 - Nivell de formació per barri. Any 2012

BARRI	Sense ESO o g.escolar	ESO o g.escolar	Batxillerat	CFGM o CFGS	Estudis universitaris	NS/N C
CENTRE: Mercadal, Barri Vell, Carme	5,43%	12,40%	24,03%	15,50%	41,86%	0,78%
EIXAMPLE	6,87%	15,85%	16,90%	17,43%	41,73%	1,06%
EST: St.Daniel, Torre Gironella, Font de la Pòlvora, Vilarroja	34,55%	29,09%	5,45%	16,36%	10,91%	3,64%
MONTJUÏC	2,78%	13,89%	27,78%	19,44%	36,11%	0,00%
NORD: Pont Major	11,63%	34,88%	9,30%	20,93%	23,26%	0,00%
OEST: Domeny, Germans Sàbat, Taialà, Fontajau, St.Ponç	20,75%	31,13%	12,26%	15,09%	17,92%	2,83%
Sta.Eugènia-Can Gibert	17,03%	31,44%	15,28%	17,03%	17,90%	1,31%
SUD: Palau, Avallaneda	10,74%	16,55%	19,42%	12,23%	40,29%	0,72%

Font: Ajuntament de Girona. Àrea de Promoció i Ocupació

Taula 10 - Taxa d'atur i població de 16 a 64 anys per barris de Girona. Any 2012

BARRI	TAXA ATUR	POBLACIÓ 16-64	
CENTRE: Mercadal, Barri Vell, Carme	14,54%	6.186	9,44%
EIXAMPLE	19,55%	28.082	42,86%
EST: St.Daniel, Torre Gironella, Font de la Pòlvora, Vilarroja	55,10%	2.869	4,38%
MONTJUÏC	15,62%	1.914	2,92%
NORD: Pont Major	22,50%	2.427	3,70%
OEST: Domeny, Germans Sàbat, Taialà, Fontajau, St.Ponç	23,73%	5.909	9,02
Sta.Eugènia-Can Gibert	32,14%	11.333	17,30%
SUD: Palau, Avallaneda	17,64%	6.805	10,39%
		65.525	100,00%

Font: Ajuntament de Girona. Àrea de Promoció i Ocupació

3.6. Els espais públics que participen en la recerca

En aquest apartat es fa un repàs als antecedents històrics així com una descripció de les places entorn les quals s'ha focalitzat la recerca, fent-ne les observacions d'apropiació, densitat i ús. D'una banda es presenta la Plaça de Germans Sàbat i la plaça de davant l'Escola Taialà, pel que fa al barri Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord, i de l'altra les places de Sta.Eugènia i Pere Calders de barri Sta.Eugènia-Can Gibert.

En els barris, no obstant, s'hi comptabilitzen algunes altres places que han estat mencionades en les entrevistes o que apareixen en els dibuixos. En aquest subapartat s'ha considerat oportú fer una breu presentació de les més significatives. És important, parar atenció a la poca presència d'espai públic en una zona tant altament poblada, com és el cas especialment dels barris de Sta.Eugènia i Can Gibert. Val la pena deixar constància que la majoria de les places que es presenten gaudeixen de jocs que van ser incorporats a partir del Projecte d'Àgores Quotidianes⁴¹, que es va desplegar des de l'Àrea de Seguretat, Mobilitat i Via Pública de l'Ajuntament de Girona durant els anys 1994 i 2007.

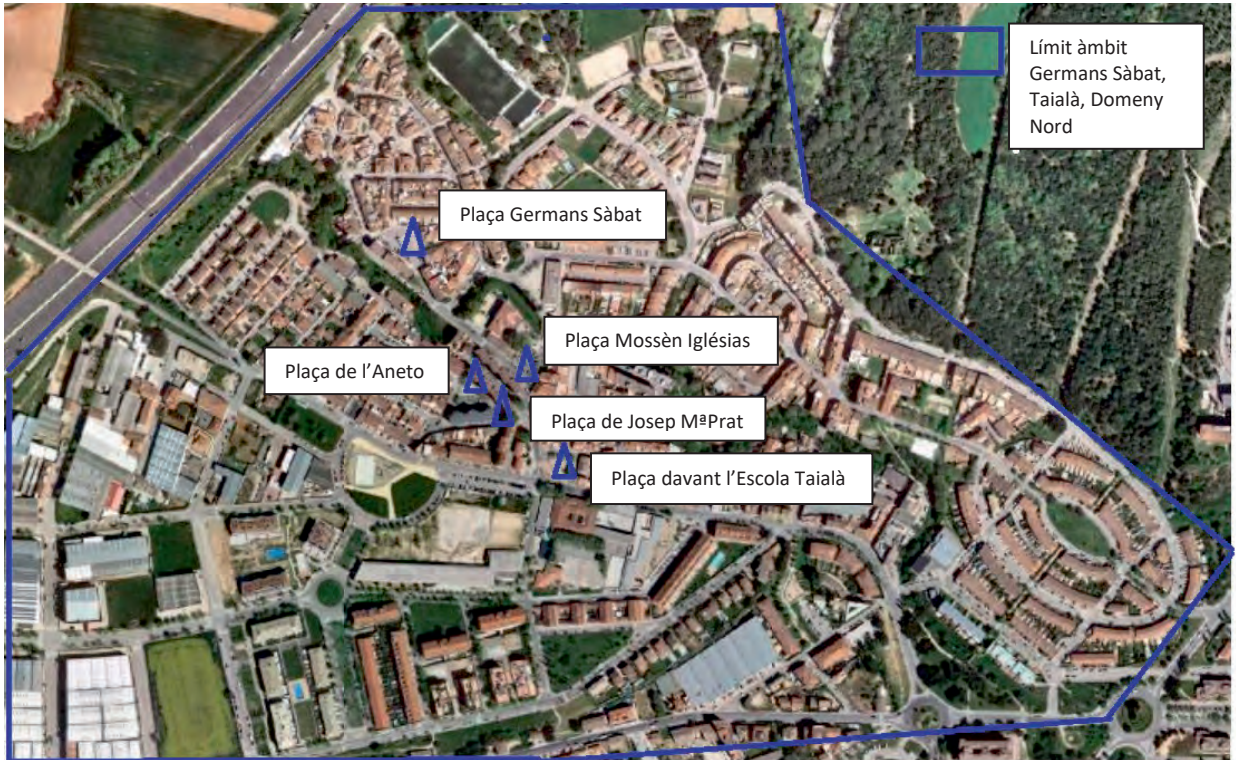
L'objectiu d'aquesta iniciativa era el de donar vida a les places, estimular racons a la ciutat que promouen la cohesió i les relacions entre les persones a partir d'incorporar zones de jocs infantils per tota la ciutat. Anna Pagans, aleshores alcaldessa de ciutat, justificava la dotació d'àrees de jocs a la ciutat afirmant que "jugar al carrer és molt important⁴²". Aquest fet esdevé essencial quan ha quedat palès que l'ús de la via pública per aparcar i circular amb cotxe ha anat en detriment de l'espai lliure.

⁴¹ Sobre l'experiència d'implementació de les zones de joc a Girona cal considerar l'article «Àgores quotidianes» d'Isabel Salamaña referenciat a la bibliografia.

⁴² L'afirmació pot llegir-se a David Brugué. *El Punt*.8-02-2007

3.6.1. Les places de Germans Sàbat-Taialà-Domeny

Imatge 3 - Localització de les places que es presenten. Barri Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord

Font: Elaboració pròpia a partir d'ortoimatge (2014) de l'Ajuntament de Girona. UMAT

La Plaça Germans Sàbat

Antecedents històrics

La Plaça de Germans Sàbat, en realitat *Hermanos Sábat*, es construeix al mateix moment en que s'aixeca el grup de les 227 cases oficials que formen el barri, de la mà dels arquitectes Ignasi Bosch Reitg i Josep Claret Rubira entre els anys 1957 i 1958. La plaça, ubicada al centre dels habitatges, deu el nom igual que el barri als germans morts en el terç de Montserrat tal i com ja s'ha explicat anteriorment. Durant els primers anys en que van ser ocupades les cases, ni la plaça ni els carrers tenien noms. Va ser a finals de l'any 1978 que l'associació de veïns va demanar a l'ajuntament de posar noms. La plaça va ser batejada el 12 de gener de l'any 1979 tal i com se la coneix avui (Fabre, El Punt, 1 i 2 gener 1985) .

La plaça de Germans Sàbat (*veure fotografia 17*) va ser des dels seus inicis fins ben entrats els anys noranta el centre neuràlgic de la vida del barri. Al seu entorn s'hi localitzaven diverses les botigues i comerços que abastien d'aliments a les famílies i estructuraven bona part de la vida veïnal. A la plaça de Germans Sàbat s'hi ha celebrat tradicionalment la festa major del barri, però a tenor del creixement urbà i demogràfic la festa s'ha desplaçat cap a d'altres indrets del barri veí de Tialà. Actualment en la plaça pràcticament no hi queden comerços, només algun bar, que a determinades hores del dia evoca el record d'una vida social que havia estat molt viva.

Fotografia 17 - Vista de la Plaça de Germans Sàbat. Any 1983

Font: Ajuntament de Girona. CRDI (Jordi Mestres Vergés)

Descripció de la plaça

Si bé la Plaça Germans Sàbat neix amb el poble que li dona nom, no té res de plaça tradicional, amb l'església, els arbres, la font i els bancs per seure. La Plaça de Germans Sàbat, si no fos perquè compleix amb orgull un paper simbòlic i tradicional de punt de trobada, es podria dir que és l'antítesi del que ha de ser una plaça. La Plaça de Germans Sàbat dibuixa una forma més o menys triangular, asfaltada per tots costats esdevé un continu amb els carrers adquirint plenament el sentit de plaça "dura" (*veure imatge 4*). Plena de cotxes aparcats a cada banda té en el seu bell mig un fanal ben alt a l'entorn del qual gira l'autobús. Mancada de qualsevol mena de

mobiliari urbà, és una plaça en la que hi conviuen els cotxes que hi passen, la mainada que juga i les senyores que treuen la cadira per fer-la petar. Es tracta d'un espai que deixant els aparcaments té una superfície de 943 m². Tal i com es pot veure en les fotografies 18 i 19, es tracta d'una plaça que no ha canviat pràcticament la seva fisonomia inicial.

Imatge 4 - Vista aèria de la Plaça Germans Sàbat

Font: Ajuntament de Girona. UMAT. 2014

Fotografia 18 - Plaça de Germans Sàbat. Any 1982

Font: Ajuntament de Girona. CRDI (Jordi Parés)

Fotografia 19 - Plaça Germans Sàbat. Any 2014

Font: Autoria pròpia

Val la pena fer un apunt i anotar que a l'any 2015, es va ubicar al bell mig de la rotonda de plaça una escultura de l'artista gironí Max Verés. Es tracta d'un anell metàl·lic de planxa corten on s'hi pot llegir unes paraules de Carles Rahola: "Germans Sàbat 1958. La llibertat no és el repòs, sinó la lluita". (Veure fotografia 20). D'aquesta escultura no n'hi ha referències al llarg de la tesi perquè es va incorporar temps després que es realitzés la recerca sobre aquesta plaça. Ha semblat oportú, no obstant, presentar-la per deixar constància d'un canvi que hi ha tingut lloc.

Fotografia 20 - Escultura de la Plaça Germans Sàbat. Any 2015

Font: Ajuntament de Girona. CRDI (Autor desconegut)

La Plaça de davant l'Escola Taialà

Antecedents històrics

Ubicada entre el carrer del Cervino i la Carretera de Taialà la plaça que s'estudia no té nom, si bé popularment és coneguda com la plaça de davant l'Escola Taialà per trobar-se just davant el centre. La plaça neix a partir de la urbanització que es porta a terme a la zona que la volta com a millora urbanística. Al darrera doncs, no hi un projecte arquitectònic, la plaça adquireix personalitat d'espai públic quan es tanca i s'hi col·loquen jocs infantils arrel del programa d'Àgores Quotidianes a l'any 2004. Més endavant, a l'any 2013 el mobiliari infantil es va renovar i ampliar.

Descripció de la plaça

Es tracta d'una plaça en forma de pentàgon voltada per una tanca de fusta que disposa d'una superfície de 314m². (*Veure imatge 5*). Sobre un paviment de sauló hi conviuen jocs infantils clàssics i moderns a més d'una sorrera. No hi falten uns arbres que fan ombra i uns bancs per seure. Tot vorejant la tanca es desplega una vorera ample per la part del carrer Josep M^aPrat que afavoreix el trànsit dels vianants.

Imatge 5 - Vista aèria de la Plaça de davant l'Escola Taialà

Font: Ajuntament de Girona. UMAT. 2014

Altres places o espais públics del barri

La Plaça Aneto

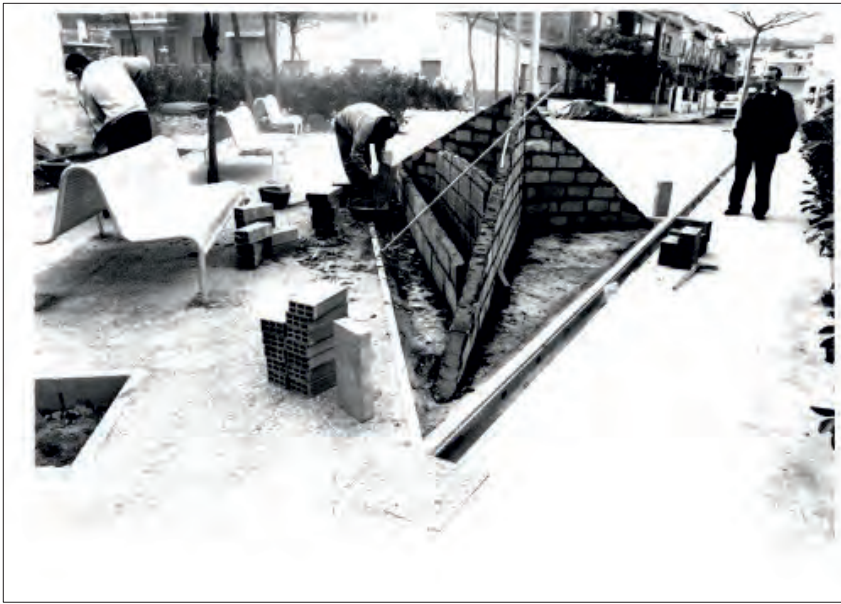
La plaça Aneto s'ubica al barri de Taialà, en l'enclavament de dues actuacions urbanes, d'una banda el grup de cases sindicals conegudes com a José Maria Prat i el polígon Benet de promoció privada (*veure imatge 6 i fotografies 21 i 22*). La plaça havia de dur en un primer moment el nom de Benet, però finalment li va quedar el nom del carrer que hi desemboca. La plaça, explica Fabre (1984) va ser el centre comercial del barri mentre hi va haver el supermercat *Aldi*. Aquesta plaça, urbanitzada amb l'ajuntament democràtic, té una forma pròpiament triangular, amb diversos arbres i bancs per seure a un costat. És una plaça tancada als cotxes, força freqüentada per la mainada veïna dels blocs d'habitatges que la volten, i coneguda per a molt d'ells com la plaça de la piràmide per una estructura de ferro en forma de piràmide que es troba només entrar a la plaça i que resulta ser una sortida d'aire per a la ventilació dels pisos de l'entorn.

Imatge 6 - Vista aèria de la Plaça Aneto

Font: Ajuntament de Girona. UMAT. 2014

Fotografia 21 - Obres a la Plaça Aneto. Any 1992

Font: Ajuntament de Girona. CRDI (Marçal Molas/Diari de Girona)

Fotografia 22 - Vista general de la Plaça Aneto. Any 2014

Font: Autoria pròpia

Plaça de Josep Maria Prat

En realitat aquesta plaça és una plaça que no té nom, i que no existeix com a plaça en les representacions cartogràfiques de l'Ajuntament de Girona. No és una plaça amb un projecte, sinó que és resultat d'un espai sobrant de la urbanització de la zona. Es tracta d'una plaça que es coneix popularment com l'he anomenada perquè

s'ubica en el carrer de Josep Maria Prat, i queda resseguida per quatre blocs d'habitatges que formen el grup de cases sindicals que tenen el mateix nom. Josep Maria Prat havia estat delegat de l'Obra Sindical del Hogar a Girona i en morir d'accident a l'any 1969 es va decidir de fer-li homenatge posant el seu nom als habitatges que l'Obra Sindical estava construint a Tialà. (Fabre 13-nov-1985).

Es tracta d'una plaça rectangular i pavimentada que gaudeix de la presència d'alguns arbres i bancs per seure al seu voltant, amb una aparença més de terrassa que de plaça, pel fet de quedar lleugerament per sobre el nivell del carrer (*veure imatge 7*). Tota la zona central és neta de qualsevol mena de mobiliari urbà, fent que sigui un espai molt apreciat per la mainada. Un petit espai de jocs infantils creat el 1998 a partir del Projecte d'Àgores Quotidianes, renovat i ampliat el 2003, es localitza també a la plaça. Una petita barana marca la diferència entre ambdós espais. Que la plaça es trobi a l'entrada del barri de Tialà, en una de les principals artèries per arribar-se fins a Germans Sàbat, i que en ella s'hi albergui una de les principals parades de l'autobús que va cap al centre de Girona, provoca que sigui un espai freqüentat per a persones de totes les edats (*veure fotografia 24*).

Imatge 7 - Vista aèria de la Plaça Josep M^aPrat

Font: Ajuntament de Girona. UMAT. 2014

Fotografia 23 - Plaça Josep M^aPrat. Any 1982

Font: Ajuntament de Girona. CRDI (Jordi Parés)

Fotografia 24 - Vistes generals de la Plaça Josep M^aPrat. Any 2014

Font: Autoria pròpia

Plaça de Mossèn Iglésias

La plaça de Mossèn Iglésias es va inaugurar l'octubre de 1996 donant-li en nom de la persona que essent mossèn durant molts anys en el barri, havia desenvolupat la seva tasca amb un gran compromís social.

Es tracta d'una plaça de dos nivells que es localitza al costat de l'Escola Bressol La Baldufa, resseguint per la banda sud-oest el carrer de Josep M^aPrat i mirant per la banda nord cap a la Riera Bullidors (*veure imatge 8*). És des d'aquesta banda de la plaça que neix una passera que travessant la dita riera facilita l'accés al Centre d'Atenció Primària o a la llar de pensionistes. A la part inferior de la plaça és possible

trobar-hi alguns elements de joc infantil (*veure fotografia 25*), mentre que a la part superior, la plaça exerceix principalment la funció de pàrquing. Així mateix, en un costat de la plaça s'hi localitzen els contenidors adequats per a la recollida selectiva.

Imatge 8 - Vista aèria de la Plaça Mossèn Josep Iglésias

Font: Ajuntament de Girona. UMAT. 2014

Fotografia 25 - Vistes generals de la Plaça Mossèn Josep Iglésias

Font: Autoria pròpia

3.6.2. Les places de Sta.Eugènia-Can Gibert

Imatge 9 - Localització de les places que es presenten. Barri de Sta.Eugènia-Can Gibert

Font: Elaboració pròpia a partir d'ortoimatge (2014) de l'Ajuntament de Girona. UMAT

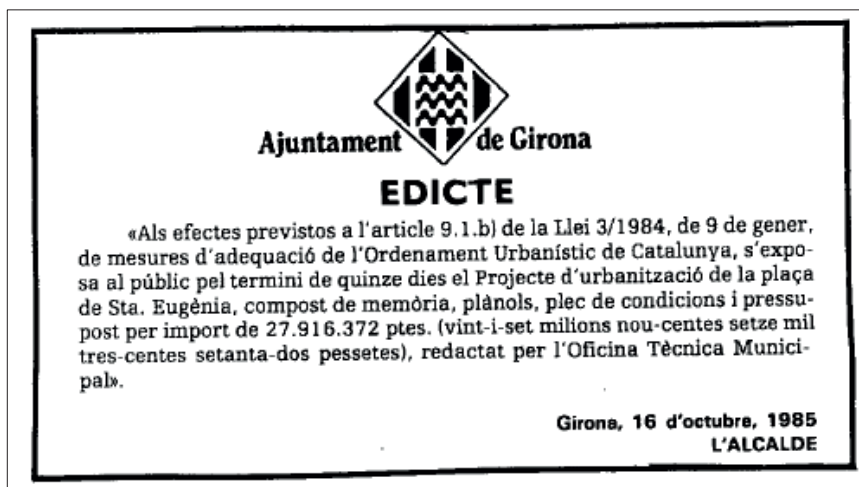
La Plaça Sta.Eugènia

Antecedents històrics

El 5 de desembre de 1.984 l'Ajuntament de Girona va encarregar a l'Oficina Tècnica Municipal la redacció del projecte d'urbanització de la plaça. Va tenir un pressupost inicial de 27.916.372 pessetes. El dia 15 d'octubre l'ajuntament Ple va aprovar inicialment el projecte d'urbanització que comportava l'enjardinament i urbanització de l'espai lliure. Durant l'exposició pública del projecte (*veure imatge 10*) no es va presentar cap escrit de personació. El 10 de desembre de 1985 es

aprovar definitivament el projecte d'urbanització i es va inaugurar el dia 7 de juny de 1986. Des d'aleshores ha viscut diferents reformes puntuals si bé es manté la seva fisonomia original. Ubicada al centre d'un barri altament poblat, constitueix segons Fabre (21-agost.1986) "un pulmó indispensable" i en justifica la necessitat d'espai lliure que en tenia el barri afegint que "La millor prova de la falta que hi feia en són les multituds que hom pot trobar a qualsevol hora del dia" .

Imatge 10 - Edicte del Projecte d'Urbanització de la Plaça Sta.Eugènia

Font: Los Sitios, 27-X-1985

Fotografia 26 - Plaça Sta.Eugènia. Gener 1986

En la fotografia 26 es pot veure el terreny destinat a la construcció de la plaça sense edificar.

Font: Ajuntament de Girona. CRDI (Jofre Ferrer Pumarola/El Punt)

En les fotografies 27 i 28 es pot mirar la Plaça Sta.Eugènia des de diferents perspectives.

Fotografia 27 - Plaça Sta.Eugènia. Juny 1986

Font: Ajuntament de Girona. CRDI (David Quintana/ Diari de Girona)

Fotografia 28 - Plaça Sta. Eugènia. Setembre 1986

Font: Ajuntament de Girona. CRDI (Lluís Cruset/ Diari de Girona)

La Plaça de Sta.Eugènia es coneix popularment com la *Plaça del Barco* a tenor d'un vaixell fet per les brigades municipals de l'època a iniciativa dels arquitectes municipals Pere Fina i José Duixans (*veure fotografies 29 i 30*). Ubicat durant anys a la plaça, en el curs del 2002 dins el programa d'incorporació de jocs infantil, el vaixell es va canviar per un altre a causa de l'estat de deteriorització en el que es trobava.

Donat que era un element que creava identitat a l'espai, en el seu lloc s'hi va col·locar un joc que fos també un vaixell (*fotografia 31*).

Fotografia 29 - Vista del vaixell de la Plaça Sta.Eugènia. Maig 1987

Font: Ajuntament de Girona. CRDI (Joan Segur/ El Punt)

Fotografia 30 - El vaixell realitzat per les brigades municipals. Setembre 1988

Font: Ajuntament de Girona. CRDI (Desconegut/El Punt)

Fotografia 31 - Vaixell actual de la Plaça Sta.Eugènia

Font: Autoria pròpia

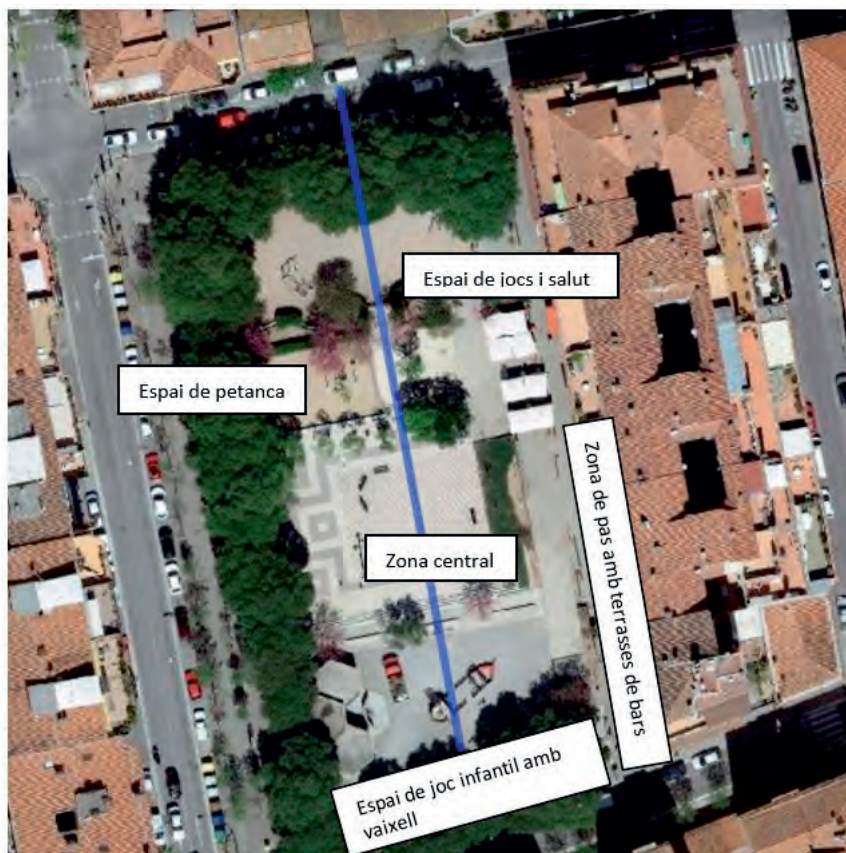
Descripció de la plaça

La Plaça de Sta. Eugènia es localitza al cor del barri que li dona nom, en l'enquadrament del carrer Sta.Eugènia, el carrer Agudes, el carrer Maçana i el carrer Puigmal, en uns terrenys salvats de l'especulació urbanística. Es tracta d'una plaça de forma rectangular de 2.599⁴³ metres quadrats de superfície estructurada en quatre parts. Una primera part ubicada al sud de la plaça amb una superfície de 655 m², és on es localitzen diversos jocs infantils, destacant entre ells l'estructura d'un vaixell que serveix d'amagatall i d'experimentació pels més petits. Uns bancs de pedra en forma de semicercle permeten seure i observar la vida de la plaça. La presència d'alguns arbres aporta ombra i verdor a l'espai infantil. El paviment en aquesta zona de la plaça és ple de pedres petites. Els lavabos públics també es localitzen en aquesta banda de la plaça, dins d'uns habitacles en forma d'hexàgon que amb mirada d'ocell dibuixen un petit eixam (*veure imatge 11*).

⁴³ Es comptabilitza la superfície a partir dels arbres cap endins i deixant la vorera de prop dels edificis a fora, tampoc no es contemplen les construccions hexagonals que hi ha prop dels jocs infantils.

Uns bancs de pedra sense respatller i quatre escalons avisen que s'entra a la part central de la plaça (*fotografia 34*). Un espai net d'elements urbans amb l'excepció d'alguns bancs de fusta. El paviment és dur, de rajoles gris clar. A banda i banda no hi falten uns parterres amb herba i alguns arbres. A la part més septentrional de la plaça s'hi localitza un altre espai envoltat d'arbustos en el que hi podem trobar uns gronxadors a un costat i uns aparells per fer salut a l'altre (*fotografia 32*). Entre aquest racó i la zona central els camps de petanca que s'arreglaren l'un fregant amb l'altre (*fotografia 35*). Per la banda oest la plaça llinda amb el Carrer de les Agudes mentre que per la banda est plaça arriba fins al peu dels edificis, quedant un carrer només pels vianants curull de bars i comerços que asseguruen el trànsit sovintejat de persones. Separat per la discreció d'uns parterres, la terrassa dels bars s'uneix en un mateix pla amb la zona central de la plaça, després que amb la Llei de Barris s'intervingués a favor d'una arquitectura sense barreres (*fotografia 33*).

Imatge 11 - Vista aèria de la Plaça Sta.Eugènia

Font: Elaboració pròpia a partir d'ortoimatge (2014) de l'Ajuntament de Girona. UMAT

Fotografia 32 - Vista general de la Plaça Sta.Eugènia

Font: Autoria pròpia

Fotografia 33 - Vista de la zona de terrasses

Font: Autoria pròpia

Fotografia 34 - Vista de la part central de la Plaça Sta.Eugènia

Font: Autoria pròpia

Fotografia 35 - Vista de la zona de petanca

Font: Autoria pròpia

La Plaça Pere Calders

Antecedents històrics

La Plaça Pere Calders s'ubica al cor del barri de Can Gibert del Pla, entre la parròquia de Sta.Eugènia i l'Escola Dalmau Carles. La Plaça Pere Calders neix a partir de la urbanització del barri; sobre antics camps de conreu. Es tracta d'un espai lliure a l'entorn del qual no s'arriba a fer mai un projecte arquitectònic. La plaça és fruit de la urbanització espontània que es va vestint a tenor de les peticions dels veïns.

El primer pas és la creació d'una zona per jugar a la petanca, un esport molt arrelat al barri especialment entre la gent de més edat. A continuació es fan unes separacions amb arbustos, delimitant clarament un espai de joc per als nens i nenes més petits que amb el Projecte d'Àgores Quotidianes es va vestir l'any 2001. Amb els temps s'hi ha anat realitzant retocs de millora i s'hi ha anat introduint el mobiliari urbà pertinent. Una darrera obra, a l'any 2014, ha estat la col·locació de lavabos públics a petició de la ciutadania per mitjà dels pressupostos participatius (P.E. 13-07-2014).

Descripció de la plaça

Es tracta d'una plaça gran, de forma rectangular amb una àrea de 3.901 metres quadrats⁴⁴ envoltada pels carrers Puigneulós, Campcardós, Orient i Sant Sebastià. Presenta tres parts ben diferenciades i separades per mitjà de baranes arbustives. La part meridional de la plaça és una gran extensió neta d'elements urbans amb una part del paviment de sauló i l'altra de gespa per facilitar el joc lliure als infants (*veure fotografia 36*). A tot volt i mirant cap dins de la plaça hi ha un bon nombre de bancs de ferro i arbres. La zona central, amb una superfície de 1112m² està destinada al lleure dels més petits, no faltant-hi diferent mobiliari de joc infantil ni el pertinent per garantir el repòs tranquil a l'ombra, és a dir, que s'hi poden trobar un bon nombre de bancs i arbres (*fotografia 37*). La part enfocada més al nord, mirant a l'església, és la que empara les pistes de petanca (*fotografia 38*). Val la pena destacar que a l'extrem nord-est s'hi recullen un grup de bancs que com es veurà en capítol cinquè, habitualment són emprats per dones d'edat avançada.

Fotografia 36 - Vista general de la zona de joc lliure de la Plç.Pere Calders

Font: Autoria pròpia

⁴⁴ Es compta l'interior de l'illa a partir del moment que acaba la vorera (inclou la petanca, els jocs infantils, la zona enjardinada i de pas).

Fotografia 37 - Zona de jocs infantils a la Plç. Pere Calders

Font: Autoria pròpia

Fotografia 38 - Zona de la petanca de la Plç. Pere Calders

Font: Autoria pròpia

Imatge 12 - Vista aèria de la Plaça Pere Calders

Font: Elaboració pròpia a partir d'ortoimatge (2014) de l'Ajuntament de Girona. UMAT

Altres places o espais públics del barri

Plaça Fidel Aguilar

La Plaça Fidel Aguilar forma part de les obres d'urbanització del Sector Can Gibert de Pla aprovades inicialment pel Ple de la corporació el dia 13 d'octubre de 1992 . Durant el període d'exposició pública es van presentar tres al·legacions que van ser desestimades i es va aprovar pel Ple el projecte d'urbanització del sector el dia 4 de desembre de 1992. L'obra va ser dirigida per l'arquitecte tècnic municipal Pere Fina. Algunes dificultats que van sorgir van implicar modificacions a la proposta de projecte. La plaça es va projectar sobre paper al juny de 1994 i el Ple va aprovar de donar-li el nom de l'escultor gironí el dia 11 d'abril de 1995. L'espai, en forma de triangle està delimitat pel passeig d'Olot i els carrers Montnegre, Campcardós i Moncalm (*veure imatge 13*).

Imatge 13 - Vista aèria de la Plaça Fidel Aguilar

Font: Ajuntament de Girona. UMAT. 2014

La implantació dels jocs infantils a la plaça va ser a recer del Projecte Àgores Quotidianes en un primer moment a l'any 2001 i es van ampliar en el transcurs dels anys 2005, 2007 i 2011. (*Veure fotografia 39*)

Fotografia 39 - Vistes de diferents espais de la Plaça Fidel Aguilar

Font: Autoria pròpia

La Frontissa de Sta. Eugènia

El projecte d'urbanització de la Frontissa de Santa Eugènia forma part del Projecte d'Intervenció Integral dels barris de Sta.Eugènia i Can Gibert del Pla, aprovat per l'Ajuntament de Girona el 15 d'octubre de 2005, després que el 27 de juliol del mateix any la Generalitat hagués resolt atorgar l'ajut pel desenvolupament urbà i de cohesió social dels barris de Sta.Eugènia i Can Gibert inscrit dins el programa de la Llei de Barris. La Frontissa de Santa Eugènia, límit i el lligam entre Salt i Girona s'ubica entre el Passeig d'Olot i el carrer Costabona. La direcció del projecte va de la mà dels arquitectes Xisca Salom i Gaià, i Ernest Parnau i Prats (*imatge 14*). Si bé el projecte de la Frontissa consta de tres fases d'execució es té present una visió unitària del projecte. Alhora, cal dir que per al disseny de l'espai públic es va dur a terme tot un procés de participació ciutadana.

En el moment en que es comença a redactar el projecte d'urbanització, les característiques de la Frontissa, segons consten en la memòria del projecte són les següents:

“la visió de l'àmbit que ens ocupa és la d'un espai residual, ocupat quasi en la seva totalitat per cotxes disposats en forma d'aparcament improvisat, una zona reservada per a jocs com el futbol i una petita àrea arraconada entre les edificacions i el carrer de Maçana destinada a jocs infantils, ambdós ubicats en la zona central.[...] En conjunt la Frontissa és un espai de sauló i vorades en mal estat”.

Entre els diversos objectius que es planteja el projecte d'urbanització de la Frontissa en el seu moment hi ha els de “crear uns espais de continuïtat de la trama urbana, de passeig de ciutat, de recorregut, de “jocs urbans” així com de permetre la “percepció d'un espai més flexible, de continuïtat i diàleg amb el futur Parc de la Sèquia i les Hortes de Sta.Eugènia”. Aquest fet és especialment important, perquè en el transcurs de la realització de les entrevistes als veïns i veïnes del barri, la zona central és repetidament mencionada com un espai de por per a les dones. El projecte d'urbanització va ser aprovat definitivament el gener de 2009. En la fotografia 41 es pot veure un primer tram de la Frontissa finalitzat. A l'any 2017 va rebre el nom de Parc de Núria Terés i Bonet. Les obres de l'espai central que s'urbanitza en la darrera fase (*veure fotografia 40*), es van iniciar el gener de 2015 amb la previsió que duressin sis mesos (Diari de Girona, 07-01-2015). Es pot observar una part del resultat final en la fotografia 42.

Imatge 14 - Vista aèria de la Frontissa de Santa Eugènia

Font: Ajuntament de Girona. UMAT. 2014

Fotografia 40 - Vista prèvia a la urbanització de la part central de la Frontissa

Font: Eldimoni.com (Pau Mesquita)

Fotografia 41 - Frontissa de Sta.Eugènia. Parc Núria Terés i Bonet. Any 2017

Font: Ajuntament de Girona. CRDI (Marc Auladell)

Fotografia 42 – Frontissa de Sta. Eugènia. Tram central i últim finalitzat. Any 2015

Font: Ajuntament de Girona. CRDI (Fons El Punt Avui – Manel Lladó Aliu)

BLOC II. METODOLOGIA, DISSENY I PROCÉS DE LA RECERCA

Capítol 4 – Emmarcament metodològic

La complexitat de l'existència humana així com de les relacions que les persones estableixen amb el seu entorn, fa que la comprensió de les motivacions de les accions humanes i dels constructes socials que es fixen en consonància amb el territori, demani d'una metodologia que vagi més enllà de l'estadística i de la quantificació. La recerca de mètodes alternatius als tradicionalment quantitius, sovint percebuts com objectius i científics, però que no han contemplat aspectes fonamentals de l'experiència humana com són les emocions, els sentiments, els valors o les motivacions personals, ha fet que moltes investigadores feministes hagin trobat en la metodologia qualitativa una bona font d'informació sobre la vida de les dones.

L'ús exclusiu de mètodes quantitius no permet fer-se una idea apropiada de les perspectives de gènere sobre l'espai, de manera que, la investigació feminista ha tingut cura de no deixar-se absorbir exclusivament per les formes d'estudi empíric. A fi de poder comprendre els diversos punts de vista que es projecten sobre un mateix espai, els aspectes quantitius de la recerca han d'anar lligats a formes més descriptives, que donin cabuda a la subjectivitat i a l'experiència dels actants que habiten l'espai estudiat.

La metodologia que empro per assolir els objectius proposats en la tesi és bàsicament qualitativa. Em serveixo d'un ampli ventall de tècniques qualitatives diverses per tal d'apropar-me a l'enteniment adequat i en tota la seva complexitat, dels canvis en els fets socials i espacials que s'estudien. El present capítol 4, comprèn l'emmarcament teòric a la metodologia qualitativa que es pren com a referència per a tot el treball de camp que s'ha realitzat. En el capítol 5 es descriu de forma detallada tot el procés metodològic de la recerca que s'ha dut a terme per al conjunt de la població en general, i amb cada col·lectiu de forma específica.

4.1. Introducció a la metodologia qualitativa

Els inicis de la geografia qualitativa estan relacionats amb la crítica de la tradició més científica i positivista dels estudis geogràfics, donades les limitacions que es troben implícites en models d'investigació exclusivament empírics. Els orígens de la metodologia qualitativa en els estudis geogràfics convé buscar-los en els anys vint i trenta, en les recerques dutes a terme per l'Escola de Chicago de sociologia, que centrades en la importància de l'enfoc qualitatiu en els estudis sobre la vida humana, emprava mètodes com l'observació participant, entrevistes en profunditat, històries de vida o documents personals (García Ballesteros 1998, 17). Denzin i Lincoln (1998, 2) han establert la demarcació de cinc moments històrics en el desenvolupament d'aquesta metodologia: "el tradicional (1900-1950), l'era modernista (1950-1970), la combinació de gèneres (1970-1986), la crisi de la representació (1986-1990), i l'era de la postmodernitat (1990 al present). L'actualitat està definida segons Laurel Richardson (1991), per una nova sensibilitat". No és necessari que ara analitzem en detall cadascun d'aquests períodes, simplement indicaré que els dos primers, (fins al 1970) van implicar l'afiançament d'una tradició que va ampliar significativament els camps de la recerca sociològica, més enllà de l'empirisme. Els darrers períodes mencionats es caracteritzen per una creixent vocació crítica (amb influències marxistes i feministes); una crítica que va vinculada al pluralisme ideològic propi de final del segle XX, donant pas a una sensibilitat postmoderna (corresponent al període en què ens trobem ara). Aquesta sensibilitat seria, en tot cas, encara més inclusiva i oberta a la incorporació de tot tipus de disciplines en la recerca. També convé destacar que el període postmodern ha afectat lleugerament al mètode qualitatiu tot introduint l'element del dubte; però de fet, aquest factor no és necessàriament nou dins un camp que pretén participar de l'humanisme, donat que el dubte ha estat lligat a aquest des dels seus inicis en el Renaixement i fins a l'actualitat. La metodologia qualitativa, en tant que forma de treball humanista, ha d'estar permanentment oberta a la interrogació sobre els seus propis mètodes.

Va ser durant la dècada dels anys setanta quan va començar a parlar-se d'una geografia pròpiament humanista; el nom mateix indica una aproximació a metodologies que no es limitin a un enfocament estadístic o científic. La conseqüència lògica d'aquests canvis en la recerca va ser un acostament a altres branques de les humanitats, com ara la història, l'hermenèutica, i fins i tot la psicologia. Òbviament, la introducció d'aquests elements en l'estudi geogràfic va implicar una major multidisciplinarietat; i aquesta, al seu torn, va portar necessàriament una obertura a metodologies que eren alienes a la geografia anterior. Els estudis de camp començaven a incloure aspectes tals com els enfocaments antropològics o els condicionants culturals, i es començaven a buscar maneres d'integrar els punts de vista individuals dins de la recerca geogràfica. Autors com Eyles i Smith (citats per Claire Dwyer i Melanie Limb 2001, 4), recullen d'una forma molt encertada la necessitat d'emprar mètodes que permetin copsar l'experiència personal, que si bé és compartida també és única: "bona part de la nostra experiència de la vida quotidiana és compartida i una investigació d'aquesta experiència i d'aquest món, demana mètodes que permetin l'adquisició de coneixement 'interior' a través de la interacció, l'observació, la participació en activitats i en entrevistes informals."⁴⁵

Això no significa que els enfocaments quantitius o més empírics quedin negligits; Més aviat es tracta de donar-los cabuda dins de la tendència clarament inclusiva que caracteritza la metodologia qualitativa. Aquesta és interdisciplinària, multivalent, i oberta en l'acostament al seu objectiu. Requereix uns practicants i investigadors que sàpiguen deixar de banda els seus prejudicis i ser sensibles al medi en el qual es troben; i que sàpiguen llegir i interpretar el medi (Nelson, 1992). Es basarà en la combinació de tota una munió d'elements (observacions, material històric,

⁴⁵ En anglès: «*Much of our experience of everyday life is shared and an investigation of this experience and world requires methods which allow the acquisition of "insider knowledge" through interaction, observation, participation in activities and informal interviewing.*» La traducció de la citació al català és pròpia.

recopilació de dades físiques, entrevistes, etc.) que permetin una aproximació a les problemàtiques viscudes pels habitants del medi que estudiem (Denzin i Lincoln 1998). És molt correcte per tant la idea aportada per Taylor i Bodgan (citats per Baylina, 1996, 122) en el sentit que “la metodologia qualitativa no és tant un conjunt de tècniques sinó una forma d’apropar-se a la realitat empírica” i de l’encert de la metodologia emprada així com de la seva correcta aplicació s’assoliran o no amb èxit els objectius fixats (Avellaneda 2009, 59).

En metodologia qualitativa, doncs, l’investigador no ha d’aportar massa idees preconcebudes ni especulacions sobre el resultat del seu treball a la realització d’aquest. Convindrà que, en canvi, estigui ell/a mateix/a disposat/da a readaptar els paradigmes, amb què s’ha iniciat la investigació a les evidències que vagin emergint; és a dir que sigui flexible. La multidisciplinarietat imposa el seu potencial de lectura de la realitat, donat que, a major varietat de mètodes, correspon una major diversitat de modes de visió del món. En aquest sentit, García Ballesteros (1998,15) referenciant a Milton Santos (1995) afirma explica que la metodologia qualitativa és una eina fonamental perquè permet superar la dicotomia entre l’objectivitat i la subjectivitat. Però també és aquí on la vessant humanista d’aquesta metodologia acaba per imposar-se, doncs, en última instància el que l’investigador/a privilegiarà serà l’experiència de l’espai que es dedueixi dels punts de vista dels seus habitants. L’espai apareixerà, doncs, com quelcom viu i experimentat per aquells que s’hi mouen.

4.2. Correlació entre geografia, teoria feminista i metodologia qualitativa

És interessant observar en aquest sentit, com de fet el feminisme mateix ha anat integrant els mètodes de la recerca qualitativa. Des del punt de vista d’un treball com el que realitzo, és especialment interessant tenir en compte que “la geografia i la teoria feminista han estat capdavanteres en defensar la diferència i la diversitat” (García Ramon 2012, 312). Virginia Olesen (1998, 307), que ha descrit una gran

varietat de treballs de camp portats a terme per estudioses feministes afirma que “Encara que es pogués pensar que la recerca qualitativa feminista es centraria en la subjectivitat i les relacions interpersonals... aquesta supera aquests nivells i utilitza tot el conjunt de mètodes qualitativus... de manera que posen en dubte els esquemes previs”. Olesen (1998), especifica l’existència de tres models de recerca qualitativa portada a terme des del feminisme: la recerca de *standpoint*, (on s’intenta entendre la marginalització de la dona en certes àrees de la vida social i buscar-ne els orígens, des d’un punt de vista materialista – marxista); l’empirisme feminista (que, malgrat el seu nom, valora molt la intersubjectivitat i intenta establir un coneixement complex i inclusiu del medi on es mouen les dones), i el postmodernisme on el treball qualitatiu esdevé una forma d’anàlisi cultural, en la qual, més que exposar l’estat de la qüestió, es tendeixen a discutir formes d’interpretació, llenguatge o cultura que van interactuant entre elles per a crear diferents formes d’experiència humana.

Però també cal dir que, malgrat aquesta vitalitat i pluralitat que la metodologia qualitativa mostra en relació amb el feminisme, l’ús de mètodes emprats per la geografia que integrin la perspectiva feminista i un punt de vista qualitatiu és relativament nova. Tal com diu Mireia Baylina (1996, 126): “La història dels treballs en geografia i gènere no coincideix cronològicament amb l’ús d’una metodologia qualitativa i de tècniques qualitatives d’investigació”. En realitat, una anàlisi de la bibliografia ens portaria a deduir que ha estat sobretot en els darrers 40 anys que la geografia ha desenvolupat una important tradició d’estudis feministes. Linda MacDowell (1997) ha explicat molt bé l’evolució del feminisme en els estudis geogràfics des dels anys seixanta, en què imperava la distinció entre el feminisme socialista i el feminisme radical a través dels anys setanta i vuitanta, amb les aportacions del feminisme de la diferència, (que busca examinar l’especificitat del punt de vista femení en les tradicions culturals i socials, en tant que és diferent de la perspectiva masculina), fins als complexos debats de la postmodernitat, en què

s'han posat en dubte les mateixes categories d'identitat i de subjectivitat. Per a MacDowell, a partir dels anys vuitanta hi ha hagut en la geografia feminista “un canvi cap a l'anàlisi de les pràctiques de la representació: l'art, les escenificacions, l'escriptura i una nova consciència de les nostres pròpies pràctiques... La geografia feminista, juntament amb altres en la nostra disciplina, ha estat influenciada per un “gir cultural” (MacDowell,1997, 7). El que MacDowell vol dir quan es refereix a aquest “gir cultural” és l'entrada en els estudis geogràfics de les estructures simbòliques de gènere, i l'estudi de les formes d'art, d'imatge i de totes les pràctiques culturals que articulen la vida social, amb les seves formes d'integració i exclusió. García Ramon (2012) fa especial incís en que cal tenir una mirada crítica alhora de creure que les metodologies d'estudi de la geografia anglosaxona són norma i referència principal per a la geografia feminista mundial. En la seva recerca demostra com la geografia de gènere i els estudis centrats en les dones han seguit evolucions diferents en funció de les tradicions geogràfiques locals pròpies de cada país.

El caràcter pluridisciplinari de la geografia feminista és el que, al capdavant, ha acostat aquesta a la metodologia qualitativa. Tal com diu Baylina (1996, 130), “la majoria d'investigadores feministes han criticat els mètodes convencionals d'investigació, que en la seva opinió han inhibit la recerca sobre les dones”. En efecte, no es pot dir que existeixi pròpiament una “metodologia feminista”, ja que els estudis de gènere es caracteritzen també per un cert rebuig de les demarcacions d'àrees de coneixement massa estrictes. Així, és lògic que una aproximació feminista a la geografia valori especialment aspectes com ara l'experiència personal, les representacions, les relacions entre allò que és privat i allò que és públic, la subjectivitat, l'especificitat de cada perspectiva, etc. Si ens hi fixem, l'èmfasi en aquests aspectes és ja en sí mateix, una forma de metodologia qualitativa. D'aquí la convergència entre feminisme i mètode qualitatiu.

Ara bé, tal i com han avisat les principals estudioses en aquest camp, només serà possible utilitzar el mètode qualitatiu amb riquesa si és complementat també amb aspectes quantitius (Eyles, 1993; Moss, 1993; Mendoza i Morén-Alegret, 2012; Delyser i Sui, 2014). Així es podrà no només obtenir una aproximació completa de l'experiència de les dones i la mainada en l'espai, sinó també avaluar de manera objectiva la seva participació en aquest. "Gran part de geògrafs/es feministes coincideixen en què no han de potenciar-se unes tècniques (qualitatives, sensibles a la intersubjectivitat) en detriment d'unes altres (quantitatives), donat que el més important és com i en servei de quins objectius socials s'apliquen aquestes tècniques" (Baylina 1996, 133). Aquesta conjunció entre, per una banda, la consideració detallada dels aspectes intersubjectius i de l'experiència viscuda, i, per l'altra, l'anàlisi empírica de dades objectives en l'ús de l'espai per part de les dones, és la que he intentat mantenir al llarg de l'elaboració del present treball.

4.3. Necessària complementació del factor de gènere

Les trajectòries personals, els condicionants de l'ascendència, les dimensions físiques, biològiques, cognitives i espirituals pròpies de cada ésser humà, esdevenen un condicionant molt potent en la construcció personal i social de l'espai. Al llarg dels darrers trenta anys ha estat motiu de debat la possibilitat de dur a terme una geografia humana neutra, on la diferència entre gèneres i espais no fos tinguda en compte; i d'altra banda, s'ha qüestionat una geografia de "gènere" que oblidés aspectes com ara la ubicació de la dona en els nuclis socials i la influència dels factors culturals en les diferents variants d'aquesta ubicació. Han passat vint anys des de que autores com Massey (1994) parlava dels perills de creure que "el discurs teòric del postmodernisme facilita un espai de reflexió autònoma sobre les qüestions de la dona". Actualment, ningú que faci recerca i es dediqui de forma especial a *estudis de gènere*, posa en dubte que el factor gènere no es pot aïllar dels elements econòmics, ideològics i de representació que el determinen i amb els quals interactua de manera diferent, no només a nivell col·lectiu sinó també individual. En

aquest sentit, Mª Dolores García Ramón afirma que tot intent de practicar una geografia feminista hauria d'interessar-se per “la comprensión de las interrelaciones que existen entre las relaciones de género -que son una construcción social- y los diferentes entornos que, en la mayoría de los casos, son también construcciones sociales” (García Ramón 1989). Les recerques que es fan de la geografia així com des d'altres disciplines socials, veuen necessari contemplar la multiplicitat de factors que convergeixen en crear tant les perspectives individuals com els espais dins els quals aquestes es desenvolupen. Al costat del concepte de gènere, apareixen d'altres com ètnia, edat, nivell cultural i capacitat econòmica: totes aquestes condicions s'interrelacionen en determinar tant les característiques d'un espai com les formes de representació que es donen en ell.

4.4. De l'experiència personal a la construcció social de l'espai

El que caracteritza a l'espai és la seva pròpia qualitat física (en relació a tot allò que es pot veure o tocar) però també queda definit per tots aquells elements no físics (relacions interpersonals, usos o significats especials entre d'altres). És en un espai i un temps concret que s'esdevé l'experiència concreta dels homes i les dones; una experiència vital que no es pot desvincular de les formes simbòliques que els influeixen i els representen, alhora que no es poden analitzar sinó és des de la seva percepció i efecte en tant que individus d'un espai i temps específics. Aquest és un tema especialment rellevant de cares a poder fer un estudi intergeneracional, doncs en un mateix espai física és vist o percebut des de moments i temps vitals diferents.

Les contribucions fetes per Sanguin, per exemple, han mostrat la importància de tots els factors culturals i socials en la percepció de l'espai, en allò, de fet, que Sanguin anomena “le champ perceptuel”, o camp de percepció; que es veu afectat per “moltes variables, tals com ara el condicionament cultural, l'ambient social, les actituds polítiques i les motivacions ideològiques” (Sanguin, 1981). Aquest espai no

es veu, doncs, com una realitat física estable, sinó que es va transformant i construint socialment al llarg de l'evolució de la col·lectivitat. Autors com Lefebvre defineixen l'espai com a “producte social, o una complexa construcció social, que forma les percepcions i les pràctiques espacials, basades en valors i en la producció social de significats” (Lefebvre a Rodó-de-Zarate, 2011, 151). Paral·lelament podríem dir que el mateix es fa en els estudis de gènere així com els centrats en estudiar les relacions entre la infància, la gent jove o la gent gran. Les relacions que els dones i els homes, la mainada i el jovent estableixen amb l'entorn no es veuen com a reflex d'una situació estàtica, ni la seva situació individual es veu com un conjunt de circumstàncies fixes. La tendència actual en molts estudis de gènere, fent ús de la metodologia qualitativa, és la de valorar l'evolució de cada cas individual, amb tota la varietat i riquesa que conté cada història personal abans de relacionar aquesta amb el conjunt de l'entorn social. En aquest sentit, Baylina, Ortiz i Prats (2008) analitzen les connexions teòriques i metodològiques que s'estableixen entre les geografies gènere i de la infància.

El concepte central aquí ha estat el de “Lebenswelt” o història de la vida: cada individu està dotat d'una complexa evolució personal que varia i es modifica en el temps, resultant en diferents modes d'adaptació al medi, i de percepcions de l'espai i de la pròpia experiència en ell. Tal com diu la doctora Mª Dolores García Ramón, la “geografía humanística ha puesto el acento en la comprensión del lebenswelt de cada individuo, lo que supone la necesidad de explorar la experiencia propia y la subjetividad de las mujeres y de los espacios que les son propios” (García Ramón, 1985).

4.5. Enfoc interseccional i intergeneracional per llegir les dinàmiques socials

La memòria, forjada pels esdeveniments viscuts entre el passat i el present, contribuirà a dibuixar la percepció de l'espai, jugant un paper essencial en el

sentiment de pertinença (Fenster, 2004). McDowell (2008), seguint les bases teòriques de Foucault i Butler s'apropa a la realitat de les dones des del concepte de la *interseccionalitat*, és a dir, des dels espais teòrics intermedis en els que coincideixen o coexisteixen els factors de gènere, classe, edat i/o ètnia i des dels quals és possible fer una interpretació més completa de les dinàmiques humanes. En el mateix sentit, Hopkings (2010) afirma que la interseccionalitat permet discursar a l'entorn de les relacions que s'estableixen entre diferents categories socials i fer parar compte del paper que juga l'espai en la configuració de les identitats. La interseccionalitat, continuant amb el mateix autor, mostra com les identitats de les persones es transformen a mesura que entren en contacte amb altres identitats socials i culturals en diferents espais i/o moments. Si bé aquest concepte és relativament nou, ja s'han publicat diferents recerques en les que s'ha tingut en compte de forma explícita. Aquest és el cas de Valentine (2007), Devolver i Bueno (2007) o la tesi doctoral de Maria Rodó-de-Zarate (2014).

Relacionat amb el concepte de interseccionalitat trobem el de intergeneracional. La vida en sí està feta de moviment i de trobades amb altres persones que influencien constantment la construcció de la identitat i de les relacions que establim amb l'entorn quotidià. Parlar d'infància, d'adolescència, de joventut, d'adultesa... implica sempre parlar de transició d'una etapa a una altra. Etapes, que com escriu Hopkings (2010) estan construïdes socialment. En totes aquestes transicions de la vida es negocien constantment relacions intergeneracionals amb els pares, amb germans, amb els avis o amb altres adults.

És per aquest motiu que cada vegada són més els estudis que entenen que cal llegir l'espai de forma relacional, és a dir tenint en compte les relacions intergeneracionals que s'estableixen en l'espai i com en condicionen el seu ús i percepció. I a l'hora, com l'espai i les relacions que en ell es donen ajuden a la creació de identitats i de sentit de pertinença. (Hopkins i Pain, 2007; Jones, 2009; Hörschelmann, 2011). En la

tesi que es llegeix, ambdós enfoc s'han tingut en especial consideració al llarg de tota la recerca tal i com s'exposa en el capítol primer.

4.6. Concepte d'espai viscut i la seva importància en la metodologia qualitativa

Relacionat amb que acabo d'escriure cal fer atenció al concepte "d'espai viscut" que d'una banda permet examinar les relacions entre les dones, els homes i les seves representacions en l'espai i de l'altra, fent un pas més enllà de l'experiència personal observar l'espai com a generador d'aquesta experiència i de les formes de representar-la. El concepte d'espai viscut procedeix en bona part del treball de teorització sobre espais socials que va portar a terme Henri Lefebvre. Aquest autor proposava en la seva obra capital *La producció de l'espai* (2000), un acostament teòric tripartit, que permetria una pluralitat de lectures. Per un costat convindria atendre a les pràctiques espacials (percebut) centrades en els llocs específics, en les zones que es poden cartografiar, en l'espai que és produït i modificat per l'activitat humana. En segon lloc hi haurien les representacions de l'espai (concebut), és a dir, els projectes, idees i coneixements sobre l'espai, que el descriuen i que el conceben a nivell, per exemple, de planificació, disseny o urbanisme. En tercer lloc hi haurien els espais de representació (viscut), és a dir, l'espai apropiat per la gent, amb "els simbolismes complexos lligats al costat clandestí i soterrani de la vida social, però també l'art" (Lefebvre 2000, 43). Aquestes tres formes de conceptualització de l'espai corresponen a tres maneres de viure'l: la primera, a l'espai percebut, la segona a l'espai concebut i la tercera a l'espai viscut. Aquest darrer seria, segons ha escrit Núria Benach seguint Lefebvre, "l'espai social amb tota la seva complexitat, ple de simbolismes complexos, l'espai tal i com és apropiat pels seus habitants i usuaris" (Benach 2002, 78). Aquesta és la idea bàsica i definitòria de "l'espai viscut", o l'espai apropiat i experimentat per la gent, tal i com el va definir Lefebvre; i es tracta d'un concepte sobre el qual la geografia humana no ha deixat de treballar des d'ell en endavant.

Una definició postlefebvrina d'espai viscut seria la de Gamuchian: per a aquest estudiós, l'“espace vécu” és una noció que engloba, per una part, l'estudi de les pràctiques espacials específiques de cada grup – pràctiques basades en fenòmens ideològics – i per altra part l'estudi de les representacions mentals” (Gumuchian, 1981). Així l'espai viscut es defineix a la vegada com a descriptible objectivament per l'observació, i com a zona imaginària subjectiva. Per tant, no es pot dissociar l'espai de la seva apropiació subjectiva per part dels individus que hi viuen; és en aquesta apropiació que l'espai veritablement existeix per a ells. Però, al mateix temps, adquireix la seva varietat de sentits en tant que representa i reflexa aspectes de la vida dels seus habitants; l'espai existeix, doncs, com a representació d'uns aspectes de la vida dels seus habitants. En aquest sentit, De Reymaeker afirmarà que aquesta forma d'entendre l'espai com “transparent, abstracte i presumptivament universal, en tant que «accès directe cap a la veritat dels objectes» permet formular al·legacions universalistes o essencialistes sobre la naturalesa de la dona” i serà aprofitat per a diferents autores feministes. (De Reymaeker citant Blunt i Rose, 2012, 129). L'espai és doncs, percebut com a significatiu en tant que articula aspectes fonamentals de l'existència del subjecte que hi viu; i al mateix temps l'individu concep la seva experiència en relació a aquest espai i a les transformacions que aquest ha sofert, i troba en ell representacions que parlen de la seva pròpia experiència.

Segons això, és possible percebre la geografia no tant com un estudi dels llocs o dels homes i dones que hi viuen, sinó en tant que l'estudi de les relacions entre els éssers humans i l'espai, i de les formes de subjectivitat que es formen a partir d'aquestes relacions. Tal com ha explicat Armand Frémont (1990, 13-22), les recerques sobre l'espai viscut inclouen investigacions sobre estructures socials, (seguint una mica l'estela del marxisme) sobre la representació que els mitjans de comunicació i la cultura fan dels espais, sobre la relació entre els paisatges i l'espai viscut, i finalment sobre l'espai viscut i les formes d'acció política que s'hi donen. Tal com podem

veure, les possibilitats d'estudi en aquest camp són immenses, però em permeto afegir que totes les mencionades per Frémont, tenen a veure en última instància amb la definició Lefebvrina d'espai viscut: aquell espai d'usos múltiples, complex, allí on es produeixen els simbolismes que caracteritzen totes les formes de la vida social i de l'experiència d'aquesta per als seus participants. Serà a partir del concepte de dispositiu desenvolupat per Foucault en els seus estudis genealògics i apropiat més endavant per Jäger, que s'introduirà en la idea que "el subjecte que actua socialment es converteix en el vincle entre el discurs i la realitat" (De Reymaeker 2012, 127-128).

4.7. La relació espai-temps en la configuració de "l'espai viscut"

Un aspecte molt significatiu del concepte d'espai viscut és la consideració de la funció del temps. Aquest és tingut en compte no només com un factor de delimitació cronològica o com a marcadors d'etapes, sinó en tant que l'experiència de l'espai és vista com a temporal: és a dir, l'individu viu i imagina l'espai com a entorn en transformació, dotat també d'una biografia, composta per diferents etapes dins les quals s'ha articulada la seva experiència. No es tracta, doncs, d'una consideració empiricista o positivista del temps, sinó d'una comprensió del mateix, desenvolupament constant que articula la nostra relació amb el passat en tant que és la base de la nostra identitat, i veu aquesta articulació reflexada i desenvolupada en l'espai. Tal com diu Joan Nogué (1985, 57), "la noció de distància implica no sols una proximitat o llunyania especials, sinó també les variables temporals de passat, present i futur: la distància és, doncs, una intuïció espacial-temporal." Aquesta consideració de la variant de temps en la percepció de l'espai implica una important novetat, donat que ens permet considerar la varietat de formes en què els habitants d'una zona concreta assimilen les seves transformacions i les vinculen a moments diferents de la seva experiència vital, en l'àmbit de la percepció i fins i tot en l'àmbit sentimental.

Si l'anàlisi de l'espai viscut ens porta a examinar com es desenvolupen les subjectivitats a partir del contacte amb l'entorn, i si tenim en compte també el desenvolupament d'aquesta relació en el temps, haurem de concloure que en realitat estem fent una anàlisi de la funció de les variables espai/temps en la configuració de les identitats d'aquells que habiten la zona estudiada. Les diferents formes de vinculació entre l'individu i el seu espai vital es van modificant al llarg del temps per diferents causes, i els canvis en aquesta relació són un element clau a tenir en compte en estudis com el que es presenta. No es pot deixar de considerar en l'anàlisi de la relació espai-temps el moment històric present, caracteritzat pels condicionants del consum individual propis del sistema capitalista, que ha portat Bauman (dins Pueyo-Ros, 2014) a definir l'era de la societat actual amb el terme de *modernitat líquida*. Així mateix, Bauman reflexiona sobre aspectes relacionats amb l'espai, observant que els territoris han esdevingut en si mateixos espais de consum prenent connotacions de superficialitat i banalitat, fent que el temps guanyi importància en relació amb l'espai (Pueyo-Ros, 2014, 371-372). Ens acostem una vegada més al concepte de Lebenswelt o "món viscut": la realitat de l'era líquida no és percebuda tan sols en coordenades físiques o situacionals, sinó en la dialèctica que s'estableix entre aquestes coordenades i el seu desenvolupament del temps. La relació individu/espai té lloc en diferents moments i a diferents velocitats i ritmes segons la percepció subjectiva que se'n faci.

4.8. Enfoc qualitatiu per a una aproximació al concepte d'espai viscut des de la perspectiva de gènere

L'enorme complexitat de les dinàmiques que s'han exposat i que cal considerar en l'intent d'aproximar-se a l'espai viscut demanarà fer ús d'una metodologia multidisciplinària que es situï en uns paradigmes de recerca que donin cabuda a les interpretacions personals que els seus habitants en fan. Al mateix temps, la utilització de formes de recerca més tradicionalment científiques i empíriques permet conèixer la base actual sobre la qual es desenvolupen i s'articulen les

experiències individuals. Tal i com ja he explicat, la relació individu/espai i la percepció de l'espai que en resulta és fruit de dinàmiques en transformació constant: aquesta transformació, en el seu desenvolupament al llarg del temps, i la manera en què és subjectivitzada, és la base de l'estudi de l'espai viscut. En aquest sentit, tal i com ja vaig explicar en la memòria de recerca, un estudi d'aquesta mena hauria de poder combinar idealment una pluralitat de mètodes que considerin alhora: la subjectivitat dels habitants, l'ús i l'apropiació dels espais i l'anàlisi objectiva d'aquestes transformacions al llarg del temps.

El necessari enfoc multidisciplinari troba resposta en la metodologia qualitativa. La geografia feminista o de gènere es serveix de la metodologia qualitativa per a la diversitat d'experiències quotidianes dels homes i les dones així com dels nens i les nens, un aspecte essencial per comprendre els processos de desenvolupament i de canvi urbà. I a la inversa, aquests canvis també poden explicar formes concretes de les relacions de gènere que s'estableixen en circumstàncies específiques d'espai i temps.

4.9. Consideracions prèvies al desplegament de la recerca realitzada

4.9.1. La posicionalitat i la reflexivitat: les assumpcions personals de la investigadora

La metodologia qualitativa defensa que la persona que porta a terme una recerca esdevé ella mateixa part implicada i per tant influenciada per l'entorn i les relacions que amb ell estableix. En aquest sentit Monk (2006, 178) afirma que “Està sent cada vegada més comú en les ciències socials reconèixer que una posició “investigadora” influeix en la naturalesa del treball –les preguntes que es fan i la manera d'aproximar-se a l'estudi”. És per això que l'investigador/a no pot tenir una mirada o un posicionament neutral davant la recerca. Del contacte que s'estableix entre el recercador/a i les persones amb qui coincideix durant la investigació així com amb tot allò que expliquen, en neixen emocions, sentiments i percepcions concretes que

poden influenciar en el judici i la interpretació de la realitat que faci la persona que indaga. Si bé és cert que la metodologia qualitativa no cerca veritats absolutes sinó recollir experiències autèntiques de les persones (Baylina 1997, 126), l'espai emocional i intel·lectual des del qual es porta a terme la recerca és motiu d'inquietud i d'interrogació des dels anys 90 en els debats metodològics feministes i de forma especial entre les geògrafes socials. Despunten en l'àmbit anglosaxó autores com Gill Valentine (1997; 2001; 2002), Pamela Moss (2002), Rachel Pain (2004) i Kim England (1994). És per aquest motiu que la metodologia qualitativa ha incorporat el terme de *posicionalitat*, remetent a la imatge mental que tenim o ens fem de nosaltres mateixes com a investigadores, i com aquesta es troba condicionada per les característiques socials, històriques i personals. Relacionat amb el concepte de *posicionalitat* s'hi troba el terme de la *reflexivitat*, que respon a la idea que tota forma de coneixement i de fer recerca està condicionada per la vida personal i les pressions o facilitats a les que es troba sotmès l'investigador/a per tirar endavant la recerca. Així doncs, l'experiència personal condiona la lectura i la vivència de l'espai, tema que ha centrat l'interès d'autors com Davies i Dwyer (2007; 2010) i Billo i Hiemstra (2013), especialment en el cas d'aquestes darreres, alhora de començar a dur a terme projectes de investigació de doctorat. Bachmann (2011) apunta que també els canvis que es produeixen en l'entorn mentre es realitza la recerca impacten en el paper de l'investigador i a les relacions que s'estableixen entre investigador/a i investigat/da. En els processos d'investigació intervenen conceptes com el poder, la identitat, la percepció de semblança o diferència amb les persones entrevistades (Keith 1998; Evans 2012) que tenen implicacions directes en com es viu la recerca i que poden influenciar en el resultat de la mateixa. La mirada i l'exercici del poder dels adults en la recerca centrada amb infància ha estat estudiada per autores com Holt (2004) i Wake (2008). Swanson (2007) tenint en compte el concepte del posicionament afirma que l'investigador no té sempre tan poder com podria pensar, i examina com aquest es pot perdre o guanyar en funció dels mètodes de recerca que s'emprin. En l'àmbit de la recerca a Catalunya, els

conceptes de *posicionalitat* i de *reflexivitat* han estat un focus d'atenció important en les recerques centrades tant en els estudis de dones com de la infància en el món urbà, i de forma especial en aquelles dutes a terme des del Grup de Recerca de geografia i Gènere de la UAB dirigit per la geògrafa M^aDolors García Ramon. Aquest fet permet entendre que a l'inici del seu article, García Ramon (2012, 308) clarifiqui el posicionament des del qual escriu.

4.9.2. La meva reflexivitat i posicionalitat en la recerca

La meva situació personal de dona occidental, mare i treballadora d'una determinada edat, amb uns estudis concrets cursats, amb un nivell econòmic específic, descendent d'una família amb unes característiques concretes, no immigrada i un llarg etcètera d'aspectes que formen part de la meva experiència vital, de ben segur que em condiciona a l'hora de comprendre amb tots els seus matisos la complexitat de la realitat social i de històries de vida amb les que coincidint bé entrevistant, bé dialogant, bé observant. Crec no obstant, que bona part d'aquestes mateixes experiències vitals i d'altres, em condueixen a la vegada a anar per la vida amb una mirada flexible i oberta. Aquest aspecte és especialment important tenint en compte que en la recerca hi han participat persones d'edats diferents, alhora que provinents d'orígens culturals i nivells socioeconòmics molt diversos.

El concepte de poder també ha estat present en les entrevistes. Ser jo la persona que ha anat demanant bocins de temps a persones desconegudes per ser entrevistades, m'ha generat un sentiment controvertit, en el que es barreja el sentiment de deute, dependència i agraïment. Al costat d'aquest sentiment he viscut un lleuger sentit de superioritat en ser jo la coneixedora del tema i fer les preguntes. En conjunt no obstant, he percebut les residents com a iguals i des de la igualtat crec que m'hi he relacionat.

El sentiment de poder s'ha transformat quan les persones entrevistades eren agents socials o experts. El seu major coneixement del territori i de la seva sociologia arran de la seva experiència laboral, o trajectòria en política m'ha situat en una *posicionalitat* on ha predominat el sentiment d'estar aprenent. Aquest fet hi ha contribuït la certesa que quan les persones m'atenien deixaven al marge les seves tasques laborals, de manera que el meu sentiment de deute era major. Així mateix hi viscut clarament un sentiment de dependència, doncs no podia tirar endavant la recerca sense les seves entrevistes.

4.9.3. Algunes qüestions d'ètica a l'entorn de la recerca

Relacionat amb els conceptes exposats és interessant mencionar la creixent preocupació per les qüestions d'ètica quan es porta a terme una recerca de caire qualitativa (Bachmann, 2011). És motiu de preocupació quan es porta a terme investigació social especialment amb grups (Hofmeyer i Scott, 2007; Andrews i Peter, 2006), en relació a la pròpia redacció (Gorrell, 2014) i el plantejament d'ús d'imatges i altres dades visuals en projectes d'investigació (Langmann i Pick, 2013; Hannes i Parylo, 2014). Un altre tema que ha estat reiteradament motiu de discussió a l'entorn de l'ètica és la recompensa econòmica a les persones que participen en la recerca (Hammett i Sporton, 2012). Cal tenir present que les dinàmiques de poder que s'estableixen en el sí de la recerca entre investigadors/es, així com entre els investigadors/es i els participants (cal pensar en la intervenció dels conceptes de dependència, confidencialitat o gratuïtat entre d'altres), participen de forma implícita i poden influenciar en els resultats de la recerca. Bennett (2009) proposa d'incorporar a la recerca l'anàlisi dels sentiments que es generen en les relacions que sorgeixen de la implicació dels i les geògrafs en determinats projectes. Són diverses doncs, les qüestions a l'entorn de l'abús de poder i possibilitat de ferir o fer mal que es plantegen a l'entorn de fer recerca. No és va, que cada cop són més els organismes i institucions que duen a terme investigacions socials que compten amb un codi ètic. El mateix Ministeri d'Innovació i Ciència d'Espanya i la Comissió Europea plantegen explícitament el tema en qüestió alhora de finançar projectes. Amb tot,

com afirma Sancho (2011, 41), els aspectes que es tenen més en compte són tots aquells que tenen a veure amb la seguretat bioètica i no pas amb la social.

“La majoria de les dimensions ètiques implicades en la investigació social en general i educativa en particular no es contemplen. No s’invita als investigadors a reflexionar sobre les conseqüències dels seus estudis de cares a les persones implicades i per la configuració i evolució dels fenòmens socials objecte d’estudi⁴⁶.” (Sancho 2011, 41)

Aquest és un aspecte que interessa especialment en la recerca que es realitza, perquè d’una banda té un marcat caràcter social i de l’altra, una bona part de la investigació es dur a terme dins l’àmbit escolar. S’incidirà en el tema de l’ètica a l’entorn de la recerca amb infants i joves, abans d’entrar a descriure el procediment de la intervenció a l’aula.

4.9.4. Dietari dels encontres: un exercici per prendre consciència

Conscient doncs, del meu posicionament i atenent que la metodologia qualitativa permet que l’investigador/a creï la seva pròpia tècnica (Baylina 1997, 126), he realitzat un dietari dels encontres amb totes les persones entrevistades. En els annexos he adjuntat només un parell d’exemples de les trobades a fi de no possibilitar la identificació de les persones entrevistades. En el transcurs de les entrevistes s’han donat moltes opinions que poden no ser compartides per als lectors i que podrien provocar malentesos. De cares a mantenir en l’anonimat de les persones entrevistades i les seves opinions particulars, només es presenten tres casos per a cadascun dels sectors, recollits en el dietari dels encontres a mode d’exemple metodològic del treball de camp realitzat (*veure annexos 9.1 i 9.2*). Es tracta de la descripció de les trobades, amb la voluntat de recollir l’experiència personal viscuda, el com m’he sentit i com he percebut la trobada per no distreure’m i evitar caure en prejudicis personals. Acceptant d’entrada que de ben

⁴⁶ Traducció de l’autora. L’original diu el següent: «La mayoría de las dimensiones éticas implicadas en la investigación social en general y educativa en particular no se contemplan. No se invita a los investigadores a reflexionar sobre las consecuencias de sus estudios para los individuos implicados y para la configuración y evolución de los fenómenos sociales bajo estudio.»

segur es generarien sentiments diversos i que l'experiència seria rica s'esdevingués com s'esdevingués, vaig creure que seria interessant recollir-ho en un format de dietari. Descriure l'experiència d'una trobada unes hores més tard, a casa, en la quietud, m'obligaria a revisar, em permetria reflexionar i posar nom al procés intern viscut.

Els resultats d'aquesta revisió m'ha fet conscient que si bé en conjunt m'he sentit còmode en totes les entrevistes, amb les persones més joves, tant nois com noies, he notat que el distanciament emocional era gran. Tenia la percepció que abans de començar l'entrevista me'ls havia de guanyar una mica, i sovint hem començat a parlar abans de gravar, del que estudien, dels companys o companyes que m'han passat el seu contacte. En el transcurs de l'entrevista evitava expressament fer molta incidència sobre determinats aspectes si tenia la sensació que les preguntes no els generava gaire interès i es cansaven. La meua experiència en el camp de la docència m'ha donat no obstant, molta seguretat alhora d'entrevistar a les persones joves. He tingut des del principi confiança en els meus recursos personals.

Amb el grup de dones d'entre 28 i 45 anys és amb les que he establert més complicitats, possiblement per compartir la franja generacional. Així mateix ha estat molt fàcil conversar amb les dones de 45 a 65 anys. Amb la majoria d'elles, començar a parlar ha estat una tasca senzilla; bona part de les converses s'han iniciat abans de començar a gravar, bo i partint d'un comentari sobre els fills o sobre qualsevol cosa que s'acabava d'esdevenir (venir de caminar, fer el dinar...). Amb els homes ha estat un xic diferent; si bé tots han estat molt amables, en algunes ocasions he tingut la sensació que em feien un favor i que acceptaven de fer l'entrevista conscients de la meua necessitat. En aquests casos he procurat cenyir-me al guió de l'entrevista i estalviar temps a l'entrevistat. També he viscut la sensació de sentir-me una mica impressionada per la seguretat en que parlen alguns homes. En les dones he tingut més la sensació que tenen una visió de la vida més flexible. Algunes d'elles parlaven

interrogant-me, com cercant la complicitat o afirmació d'allò que deien. Aquesta sensació no l'he tinguda amb els homes. Amb les persones grans, en conjunt m'he sentit molt ben acollida. De sempre les persones d'edat avançada m'han despertat un sentiment de tendresa molt profund, i crec que ha generat que sempre m'hi hagi aprofitat amb simpatia i confiança. És amb el grup de les persones grans on he viscut les experiències més gratificants. Tinc present quatre casos en els que les persones m'han obert no només les portes de casa seva sinó també el seu cor. Preguntar sobre els ingressos econòmics m'ha resultat incòmode en la majoria de les ocasions, doncs he tingut la sensació de preguntar quelcom que forma part de la intimitat familiar.

La relació que he establert amb l'entorn ha estat diferent per cadascun dels sectors. En ser dos barris desconeguts per a mi la forma d'apropar-m'hi d'entrada ha estat sinó neutre d'interès. El barri de Sta.Eugènia-Can Gibert m'ha encuriós de seguida fruit de la diversitat cultural que s'hi escenifica. Alhora he viscut un cert sentiment de por sempre que hi he hagut de transitar a peu i de nit, i m'ha empès a cercar un aparcament en un lloc cèntric i lluminós quan prèvia que l'entrevista concertada acabaria tard i hauria de tornar de fosc. De ben segur hi ha contribuït la nombrosa presència d'homes que hi he percebut i els atracaments viscuts en el barri que algunes persones m'han relatat. El barri de Germans Sàbat-Taialà-Domeny l'he percebut i l'he viscut des del primer moment com un lloc tranquil i segur. El transitar pels seus carrers ha estat una experiència viscuda des de la placidesa.

4.9.5. Ús de recursos tecnològics al servei de la metodologia qualitativa

Amb el repte d'apropar-se a l'experiència urbana i quotidiana de les persones residents, a nivell individual i col·lectiu, tal i com acabo d'exposar s'han dut a terme diverses activitats. Algunes d'elles són especialment intemporals però per això menys oportunes, com és fer un dibuix, redactar una carta o realitzar una entrevista. En d'altres s'ha tingut present la incorporació de les noves tecnologies. Tal i com

s'exposarà, aquest ha estat un propòsit important de cares a apropar-nos amb a la gent jove amb unes eines per a ells habituals.

El tractament de la informació obtinguda esdevé un repte alhora que una tasca creativa de cares a trobar la millor manera per fer l'ordenació, el buidatge i el maneig de la informació recollida. Arribat a aquest punt val la pena fer especial atenció a les eines i als recursos disponibles, observant que les noves tecnologies juguen un paper essencial en tot el que significa la recollida, l'ordre i l'emmagatzematge de la informació com a eina per a afavorir l'anàlisi. Si tradicionalment la metodologia quantitativa ha gaudit del recurs de les noves tecnologies, no és fins a principis dels anys 80 que s'introdueixen els programes informàtics per donar suport a l'anàlisi qualitatiu, arribant a desenvolupar-se plenament a finals dels anys 90 (Muñoz-Justicia, 2005).

Al llarg d'aquest capítol es podrà llegir com s'ha elaborat la preparació, la presentació i l'anàlisi de les dades obtingudes. El volum de informacions recollides des de diferents fonts és tant gran, que l'objectiu d'examinar les interconnexions que es donen entre elles fa necessari l'ús d'eines i paquets de programari informàtic que no pel fet de ser tecnologia han d'estar renyits amb la metodologia qualitativa. Ús de les tecnologies quan s'empra metodologia qualitativa ha estat durant temps motiu de debat. Són diversos els autors que han escrit a l'entorn del binomi tecnologia i anàlisi qualitatiu (Blismas i Dainty 2003; Cisneros 2009; Muñoz -Justicia i Sahagún-Padilla 2011), essent especialment interessant l'article de Meyer i Avery (2009) sobre l'ús de l'Excel com a eina per a la recerca qualitativa.

El software doncs, forma part cada vegada més de la quotidianitat de la persona recercadora i tal com afirmen Muñoz-Justicia i Sahagún (2011, 308) citant Fielding i Lee (1998) "l'ús adequat d'un paquet CAQDAS⁴⁷ redueix les possibilitats de confusió

⁴⁷ Acrònim de: «Computer-Assisted/Aided Qualitative Data Analysis Software» (Lee i Fielding, 1991)

i desordre, fet que incideix de forma positiva en els resultats de l'anàlisi"⁴⁸. En aquesta línia justifico doncs, l'ús d'alguns dels recursos tecnològics que empro com poden ser Microsoft Word, Microsoft Excel, ATLAS.ti o el programa Paint entre d'altres eines informàtiques, essent l'ordinador en aquesta recerca una eina facilitadora del procés d'anàlisi i de gestió de tota la tasca a realitzar.

4.9.6. Qualitat de vida i conceptes força com a punt de partença en la recerca

És en l'escala de barri on els veïns i les veïnes copsen els elements que els hi aporten qualitat de vida. En la valoració de l'espai urbà tan importants són les característiques físiques de l'entorn ambiental com les característiques socioculturals. No són pocs els autors que han analitzat i teoritzat sobre quins poden ser uns indicadors objectius per mesurar la qualitat de vida de les ciutats i més concretament dels espais públics (Elizalde, Hopenhayn i Max-Neff,, 1986; Holden, 2006; Alguacil Gómez, 2008; Ballas, 2013). L'organització Project for Public Spaces va publicar a l'any 2002 un diagrama⁴⁹ en el que recollia les quatre qualitats indispensables que ha de tenir un espai públic: 1) Ha de ser un espai sociable: això vol dir que ha de ser acollidor, amable, que fomenti les relacions entre les persones... 2) Ha de fer polivalent en quan als usos i activitats que s'hi puguin dur a terme (lleure, compres, celebracions...). 3) Ha de ser confortable i ha de ser visualment atractiu, fet que implica sentir-s'hi segur, que és net, verd, que hi ha espais per seure, que fomenta l'espiritualitat, que té valor històric, que els desplaçaments hi sigui fàcils... 4) Ha d'estar ben comunicat i gaudir de bons accessos. És a dir, ben connectat, accessible, visible, amb voreres i espais per a vianants.

⁴⁸ Traducció de l'autora. L'original versa així: «el uso adecuado de un paquete CAQDAS reduce las posibilidades de confusión y desorden, lo que redundo de una forma positiva en los resultados de análisis.»

⁴⁹ El diagrama ha estat traduït a l'espanyol per l'organisme Plataforma Urbana, es pot veure en la web que es descriu en el capítol de referències.

L'espai públic és doncs un espai de relació, de convivència, i és en funció dels homes i les dones, dels nens i les nenes, així com de la gent gran o la gent jove que hi ha en un barri, que es construeix un teixit urbà determinat. L'espai urbà possibilita la integració social de la ciutadania i s'entén com un espai amable, amb qualitat de vida sempre que pugui donar resposta a nivell de les necessitats humanes que encaixen amb les característiques abans descrites i que per aquesta recerca es concreten amb els conceptes força de: seguretat, sociabilitat, autonomia, identitat, accessibilitat, qualitat i multifuncionalitat.

La comprensió de la dialèctica individu/entorn naixerà, es farà doncs, posant en relació les aportacions de les persones tingudes en compte per a l'estudi i els indicadors exposats, d'acord amb les coordenades culturals i vivencials que imposa la diferència de gènere. Homes i dones viuen l'espai de forma diferent, i la nostra metodologia ha d'estar preparada per a representar aquesta diversitat de vivències; la multidisciplinarietat del mètode permetrà, a més a més, assegurar l'objectivitat de l'estudi. En aquest sentit doncs, l'ús dels conceptes força té com a objectiu orientar la recerca, ser un punt de partença des del qual començar a obtenir i gestionar informació amb una mirada ben oberta. Una informació que s'anirà completant i bastint amb l'aplicació de les diferents metodologies que es presenten.

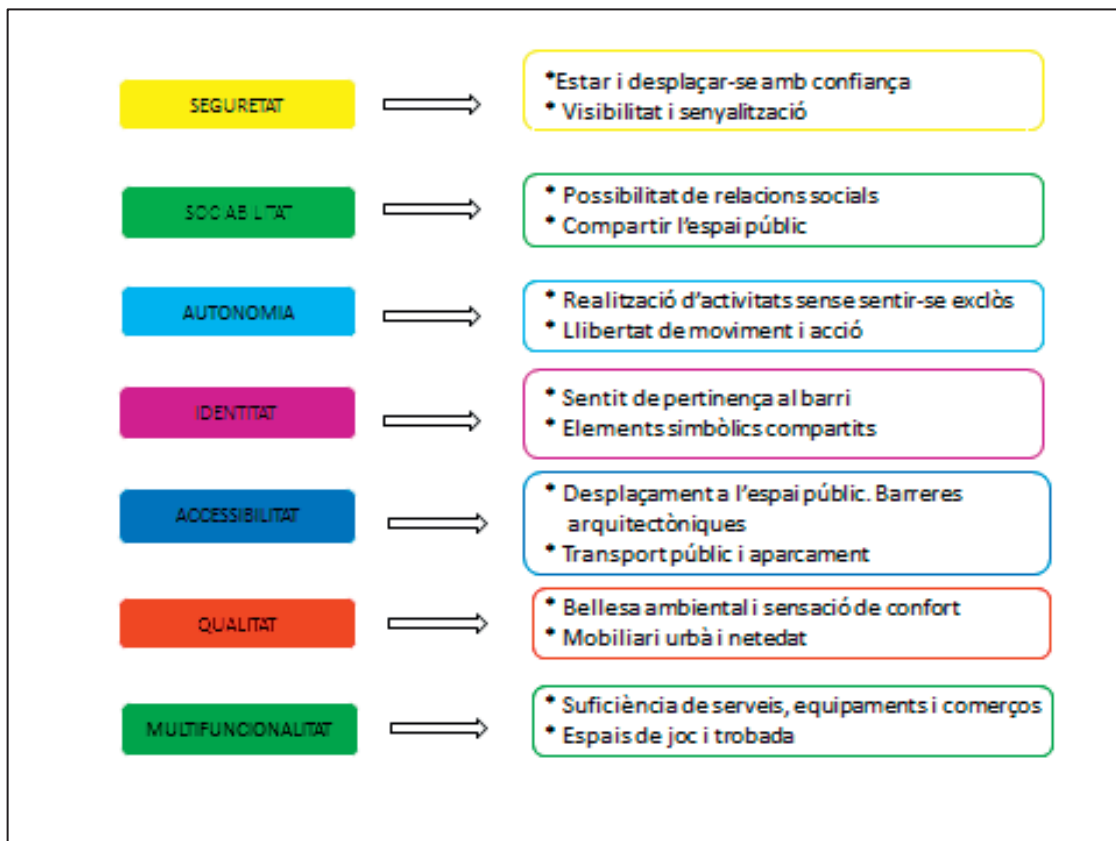
El sentit que es comprèn en cadascun dels conceptes força és el següent:

- **Seguretat:** relatiu a aquest indicador es contemplen tots aquells aspectes, bé sigui en un sentit positiu o negatiu, que tenen a veure amb el fet d'estar i desplaçar-se amb confiança, de sentir-se còmode anant d'un lloc a l'altre sense témer ésser molestat/da o violentat/da per altres persones. S'hi observen també els aspectes que tenen a veure amb la visibilitat i la senyalització de l'espai públic.

- **Sociabilitat:** es comprenen dins d'aquest indicador totes aquelles qüestions relatives, que afavoreixen o no, les relacions socials, les possibilitats de fer activitats, de trobar gent i/o de compartir l'estona dins l'espai públic.
- **Autonomia:** a l'entorn d'aquest indicador es recullen totes aquelles sentències que fan referència a les possibilitats de que tothom pugui realitzar les seves activitats sense sentir-se exclòs. En aquest sentit es tenen en compte tant els elements que afavoreixen l'autonomia, la llibertat de moviment i acció com que la perjudiquen.
- **Identitat:** al voltant d'aquest indicador s'hi vinculen aquelles opinions, judicis o descripcions que tenen a veure amb el sentit de barri, d'estima per l'espai on es viu i de trets simbòlics compartits amb la comunitat.
- **Accessibilitat:** relacionat amb aquest indicador s'atenen a totes aquells aspectes que fan possible, dificulten o impedeixen el desplaçament i l'arribada a qualsevol espai públic. Es fa especial incidència en els conceptes de transport públic, aparcament i barreres arquitectòniques.
- **Qualitat:** l'indicador de qualitat es conforma de totes aquelles aportacions que fan referència a si el barri és un espai confortable, agradós d'estar-hi, amable, que convida a passejar, net, amb espais verds, amb bancs per descansar i percebut visualment com a bonic.
- **Multifuncionalitat:** relatiu a aquest indicador es contempen totes aquelles manifestacions que tenen a veure amb la dotació de serveis i amb la possibilitat o impossibilitat de tenir-hi cobertes les necessitats. Es fa especial incidència en el comerç, equipaments lúdics, socials, esportius i de salut per a tots els col·lectius, espais de joc i trobada.

La forma en què aquests indicadors s’han anat emprant al llarg de la recerca, s’anirà exposant en cada capítol de descripció de l’activitat realitzada. Val la pena fer menció en aquest apartat, que per a la classificació i codificació s’ha establert un codi de colors que es tractarà en detall més endavant. La concreció del contingut dels conceptes força explicats es recull en la figura 2:

Figura 2 - Esquema dels conceptes força

Font: Elaboració pròpia

Capítol 5- Treball de camp realitzat

5.1. Introducció a la recerca executada

La presa de contacte amb cadascun dels barris es va iniciar amb unes primeres visites sobre el terreny, amb l'exploració de dades estadístiques i amb diverses lectures sobre la història dels barris. A continuació, la recollida bàsica de la informació s'ha fet a partir de diferents activitats i recursos metodològics amb l'objectiu d'apropar-se als llenguatges i a les formes d'expressió que són més pròpies de cada col·lectiu per raons d'edat. Les entrevistes en profunditat i informatives així com les observacions sobre el terreny han aportat un gruix important de la informació.

L'entrevista és probablement la tècnica més comuna i empleada per la metodologia qualitativa donat que possibilita un marge de moviment molt ampli a l'hora d'obtenir informació, més que qualsevol altre mètode. Es tracta d'una eina essencial per tal d'accedir a la configuració de l'espai viscut d'aquelles persones que participen i viuen a l'indret que es vol estudiar. Amb les entrevistes es vol relacionar els conceptes i estratègies d'ordenació urbana amb la resposta a nivell social dels seus usuaris. Per això s'han dut a terme entrevistes a tres nivells: usuaris (joves, adults i adults grans), agents socials i experts (conceptes que es defineixen més endavant).

1) S'han realitzat 62 entrevistes amb profunditat (d'una hora i mitja) als residents dels barris que s'estudien - 31 per cada zona- en igual nombre d'homes que de dones, i en quatre franges d'edats diferents: de 14 a 27; de 28 a 45; de 46 a 65 i de més de 66 anys, a fi d'obtenir major nombre d'informació i més detallada. S'observen dues excepcions. La primera es dona en el sector de Germans Sàbat-Taià-Domeny no va ser possible trobar un quart noi de la franja 14-27 anys. La segona es localitza en el sector Sta.Eugènia-Can Gibert on després de molta cerca

no es va aconseguir poder entrevistar a un home de més de 66 anys. És per aquest motiu que el conjunt de persones residents entrevistades de cada sector és de 31 i no 32 com es pretenia.

2) S'han dut a terme 8 entrevistes informatives (d'una hora) a diferents agents socials, - 4 per cada sector de l'àmbit d'estudi- que poden aportar informació sobre les conseqüències socioespacials de les actuacions realitzades.

3) S'han dut a terme 4 entrevistes informatives (d'una hora) amb diferents experts que van intervenir en la urbanització d'algun dels espais que s'estudien i que ajudaran a comprendre els objectius de les actuacions urbanes realitzades o que poden actualment aportar el seu punt de vista professional a l'actuació urbana realitzada.

Dins el treball de camp també s'ha donat un paper addicional a l'observació directa i s'han elaborat diferents documents cartogràfics acompanyats de fitxes i descripcions escrites de les gravacions elaborades sobre el terreny, a fi d'explorar i analitzar el context, i documentar les desigualtats que s'hi donen a nivell d'espai i temps.

Per tal d'aprofundir en la vivència de l'espai públic en relació al cicle vital, el treball de camp incorpora activitats específiques per a cada grup d'edat.

Treball de camp amb la infància

Amb els nens i les nenes de l'etapa de primària (de 2n, 4t i 6è) s'han explorat activitats i exercicis diversos propis d'un treball de camp de proximitat: identificació d'espais públics a partir del mostreig de fotografies, complementació d'enquestes i qüestionaris, il·lustracions dels espais públics preferits i redaccions de cartes

descriptives. La recerca s'ha desenvolupat en dues escoles públiques: l'Escola Taialà del barri de Germans Sàbat, Taialà i Domeny Nord; i l'Escola Josep Dalmau Carles que acull mainada dels barris de Can Gibert del Pla i Sta.Eugènia de Ter. Per a l'exploració de la relació entre la infància i l'espai on viuen, en total s'han dut a terme:

- 125 exercicis d'identificació de fotografies de diferents espais públics del barri. (65 a Germans Sàbat-Taialà- Domeny Nord/60 a Sta. Eugènia- Can Gibert).
- 125 activitats de compleció d'una petita enquesta amb preguntes obertes i un petit qüestionari (64 a Germans Sàbat-Taialà- Domeny Nord- 61 a Sta. Eugènia- Can Gibert).
- 120 Il·lustracions de la plaça preferida amb una breu explicació del perquè l'han escollit. (54 a Germans Sàbat-Taialà- Domeny Nord- 66 a Sta. Eugènia- Can Gibert).
- 38 redactats de cartes on es descriu el barri. Activitat realitzada només a cycle superior (20 a Germans Sàbat-Taialà- Domeny Nord- 18 a Sta. Eugènia- Can Gibert).

Treball de camp amb les persones joves

La recerca amb els nois i les noies adolescents i joves, més enllà de les entrevistes en profunditat inclou una recollida de l'opinió col·lectiva en forma d'assemblea participada. Així mateix s'ha volgut considerar l'ús de les TIC (tecnologies de la informació i comunicació) en el treball de camp, considerant que són eines molt quotidianes per a la gent jove i que podria motivar a la participació. Amb aquest objectiu s'ha fet la proposta de participar en un bloc contestant una enquesta d'opinió sobre el barri, de realitzar fotografies amb el mòbil i d'enviar-les a través d'una adreça de correu electrònic per penjar-les al bloc. La participació fora de l'aula

per mitjà de les TIC ha estat pràcticament nul·la. La investigació amb les persones joves integra:

- 15 entrevistes en profunditat (8 a Sta.Eugènia i 7 al sector de Germans Sàbat) en igual nombre de nois que noies en la franja 14-27 anys.
- 4 assemblees participatives tipus DAFO, a 2n i 4t d'ESO de dos instituts ubicats en els barris que s'estudien: l'Institut Carles Rahola i l'Institut Santa Eugènia
- Contestacions ràpides (52 a l'Institut Carles Rahola i 48 a l'Institut Santa Eugènia).
- Enquestes d'opinió en un bloc online.
- Proposta de presentar fotografies dels espais públics preferits.

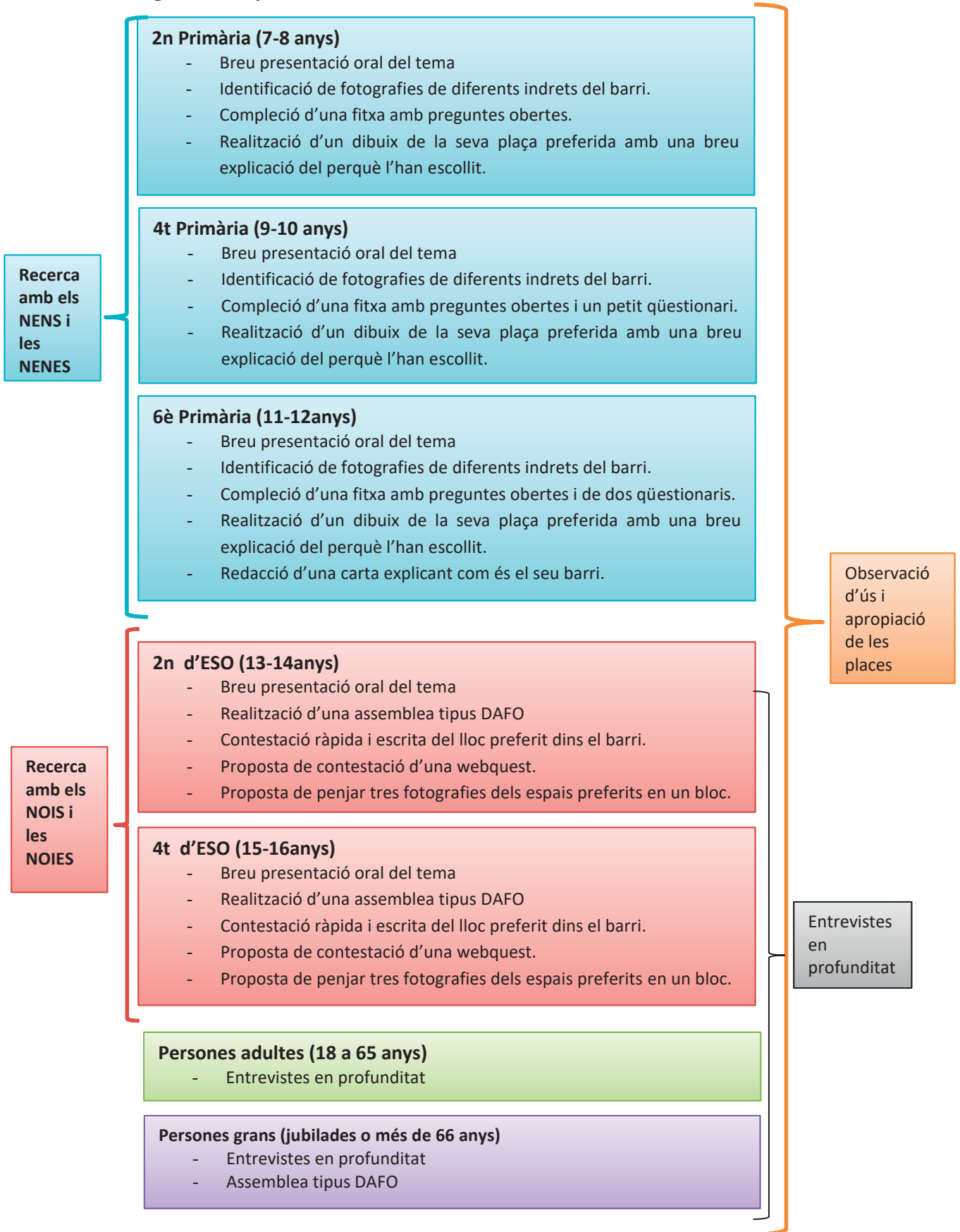
Treball de camp amb les persones adultes grans

A fi de conèixer com viuen l'entorn urbà les persones grans, a més a més de les entrevistes amb profunditat s'ha realitzat una sessió assembleària amb un grup de persones grans de cadascun dels barris. La tasca de recerca amb les persones grans inclou:

- 15 entrevistes en profunditat (7 al sector de Sta.Eugènia i 8 al sector de Germans Sàbat) en igual nombre d'homes que de dones de més de 66 anys.
- 2 converses focus en el centres de la gent gran (una en cadascun dels barris que s'estudien).

En la figura 3 es pot observar un esquema general de la totalitat de la recerca realitzada amb cada col·lectiu, que s'anirà exposant a continuació en tot detall.

Figura 3 - Esquema de la recerca realitzada amb cada col·lectiu

Font: Elaboració pròpia

5.2. Entrevistes amb profunditat a les persones residents

5.2.1. Definició de resident i selecció de les persones entrevistades

El primer grup a qui faig referència és el dels residents. He considerat com a resident tota aquella persona que dorm al barri, bé sigui com a propietari de l'habitatge on viu o com a llogater. No he tingut en compte les persones que només hi treballen, sinó que a fi de poder conèixer l'experiència urbana en tota la seva complexitat he considerat que hi havien de viure. Es dona el cas d'una persona, metge del Centre d'Atenció Primària de Taialà que l'he considerat com a resident pel fet que és fill del barri de Germans Sàbat, i si bé actualment no hi viu, sí que hi treballa. La seva aportació m'ha estat especialment vàlida també com a agent social, fet del qual en parlaré oportunament en el seu moment.

Per dur a terme a l'estudi de cadascun dels sectors urbans estudiats, he realitzat un total de 64 entrevistes en profunditat a raó de 32 entrevistes en cada sector en igual nombre de dones que d'homes repartides en quatre grups d'edat i categories:

- de 14 a 27 anys: joves
- de 28 a 45 anys: adults
- de 45 a 65 anys: adults madurs
- de 66 anys en endavant: gent gran

He entrevistat per a cada grup d'edat setze persones, és a dir, vuit per cada sector. La selecció dels i les residents l'he fet seguint la tècnica de la mostra teòrica o de la "bola de neu", i he procurat que en cadascun d'aquests paràmetres s'hi recollissin persones de condicions i estils de vida diversos, a fi de contemplar en els resultats els factors d'edat, gènere, estatus social, ètnia, classe (com a condició econòmica), nivell educatiu, característiques físiques i temps de residència al barri.

He fet especial atenció als factors d'ètnia i classe conscient que un dels sectors urbans que s'estudia, els barris de Sta. Eugènia i Can Gibert del Pla, és el que acull més població immigrada de la ciutat. És per això, que he procurat entrevistar

persones autòctones i també immigrades de procedències diverses. Així com persones que treballen i d'altres que estan aturades.

L'estatus social és un aspecte que he tingut en compte alhora cercar persones a qui entrevistar. Així doncs, entre les persones entrevistades podem trobar tants homes com dones casades, solteres, ajuntades, separades, amb o sense fills, vivint soles, en família o compartint pis. L'òptica amb què un o una analitza i es fixa amb l'espai urbà pot variar molt si la residència on hom viu és un lloc de pas, compartit amb persones que l'atzar ha reunit en un moment donat, o si és l'habitatge fix on es vol que hi creixin els fills, que hi facin els amics o que hi vagin a escola. Relacionat amb aquest factor, també s'ha tingut en compte el temps de residència al barri a fi de poder-lo tenir en compte alhora d'analitzar el sentiment de pertinença.

Les característiques físiques i les possibilitats, o no, de valer-se per un mateix condiciona també la manera de relacionar-nos amb el medi urbà. S'han entrevistat per això, a persones amb la facilitat de moviment; una persona invident; i persones amb la mobilitat minvada.

A partir de la informació obtinguda en el darrer punt de cada entrevista, s'han elaborat unes fitxes personalitzades a fi d'observar a nivell general el perfil sociodemogràfic de les persones entrevistades en cada sector (*veure el conjunt de l'annex 1 i 2*).

5.2.2. Disseny i elaboració del guió de l'entrevista

L'entrevista com a eina de recerca social cal que sigui preparada. El primer pas va ser doncs, elaboració d'un guió estructurat donat que hi havia tot un seguit d'aspectes i continguts dels que en volia obtenir informació. El model d'entrevista emprat durant la recerca per la suficiència investigadora em va servir de pauta de pertinença. L'entrevista que en va resultar doncs, encara que força pautaada, vaig

plantejar-me deixar-la prou oberta a altres temes que poguessin sortir en el transcurs de la mateixa i que no haguessin estat previstos. La diversitat d'estils de vida de les persones entrevistades podia fer-me parar atenció en aspectes del barri que jo no hagués considerat prèviament. Aquest és un aspecte del que vaig fer-me especialment conscient en el transcurs de la realització d'entrevistes per a la recerca de la suficiència investigadora.

Les entrevistes en profunditat dirigides als residents havien de servir, com ja s'ha explicat en els objectius del treball, per arribar a conèixer com les persones entrevistades es relacionen amb el seu entorn urbà. Es parla d'entrevista en profunditat perquè no interessa només tenir informació, podríem dir "objectiva" sobre el barri, sinó que va més enllà. Va més lluny fins i tot del que és estrictament l'experiència urbana a nivell físic com puguin ser rutes més usuales o més transports emprats. L'entrevista en profunditat posa l'èmfasi en l'experiència personal, íntima, vol conèixer els gustos, les pors, les percepcions i sentiments en relació a l'ús de l'espai. En definitiva, aspectes que poden contribuir a detectar el nivell d'integració o d'exclusió, social i de gènere de la persona vers el barri, i del barri vers la resta de la població. El guió, doncs, va quedar estructurat en quatre blocs principals i dos de darrers complementaris. En l'annex 4 es pot veure el guió de l'entrevista.

En el primer bloc les preguntes eren sobre el context general de la persona entrevistada, d'una forma molt oberta i informal, just per trencar el gel. En algunes ocasions, quan vaig demanar a algunes persones per ser entrevistades, la seva resposta era la de declinar la proposta expressant de tenir poca coneixença del barri o de passar-hi poc temps. La meua resposta, amb l'objectiu de convèncer de la importància de la informació que em podien aportar, sempre es justificava manifestant que el m'interessava era més la seva experiència vital en el barri i no tant coneixement del que hi passava. La major part de les persones amb qui vaig contactar, van acceptar generosament de participar i deixar-se entrevistar.

Començar la conversa a partir d'una descripció de la situació familiar o de la jornada laboral, alhora que servia perquè la persona es tranquil·litzés veient que podria explicar moltes coses i que tot allò m'interessava, m'aportava informació molt vàlida i complementaria a l'entrevista, sobre la seva vida personal. Normalment començava dient-los que descrivissin una mica què fan des que es lleven fins que van a dormir, sempre deixant màxima llibertat perquè expliquessin el que els fes sentir més còmodes. En aquesta primera part es tractava de crear un bon clima de diàleg, alhora que em servia a mi com a entrevistadora per tenir algunes pistes de caràcter més personal sobre la vida a casa o al treball de la persona entrevistada. Aquesta descripció més lliure del quotidià també anava molt bé per recollir idees que preveia que al llarg de l'entrevista seria interessant d'insistir-hi una mica més.

El segon bloc feia referència als espais i als serveis públics dins el barri. M'interessava conèixer com ha incidit el disseny i l'estructuració dels espais públics en la llibertat de moviment (autonomia i accessibilitat), en el sentiment de seguretat i en la percepció de què fa un barri tingui o no qualitat. L'objectiu principal era descobrir l'impacte de la creació o no, d'equipaments culturals, socials o esportius en la millora de les condicions de vida. Primerament es preguntava pels llocs preferits dins el barri i el perquè d'aquestes eleccions, o sigui què motiva que uns espais li agradin més que uns altres fent especial incidència en l'ús de les places. A continuació es preguntava per la freqüentació a aquests llocs, i si s'acostuma a anar-hi acompanyat/da, o sol/a, perquè es vol veure quins són els espais més usats i què ho motiva. M'interessava conèixer l'ús dels serveis públics o privats del barri a nivell general. En algunes ocasions, jo apuntava els serveis del barri, i en d'altres, deixava que fossin les persones entrevistades qui els mencionessin. Curiosament, aquells espais que no s'utilitzen és com si no existissin, ja que sovint passaven totalment per alt. Així mateix, s'observava que hi ha una sèrie de serveis com són els bars, l'església, comerços, el centre cívic... on la diferència entre espai públic i privat és més aviat confusa. L'objectiu d'aquestes preguntes era conèixer si l'ús d'aquests

equipaments ve donat pel bon servei que hi ofereixen, si és motivat pel fet d'estar en un entorn que els hi resulta agradable o senzillament per raons de proximitat. Així mateix es contemplava la possibilitat inversa, o sigui el que no se'n fes ús i a continuació s'intentava saber a tenor de què venia motivada aquesta actitud.

Es dialogava també a l'entorn dels comerços. El comerç és una activitat socialitzadora i com a tal, fer totes les compres en el barri on s'està vivint o no fer-hi cap, porta implícites connotacions d'identitat i d'integració que val la pena considerar. És per això que es pregunta on es fan les compres, i a quins altres llocs de la ciutat es dirigeix per realitzar aquesta activitat. Els dos barris que s'estudien presenten característiques comercials ben distintes, d'aquí que es vulgui saber si a opinió de les persones entrevistades, les transformacions comercials que s'han donat ha millorat la qualitat de vida de les persones que viuen als barris. Una de les preguntes que es van repetint al llarg de l'entrevista és si s'accedeix amb facilitat als llocs als quals es va fent referència, bé perquè s'hi va a treballar, a passejar, a comprar o a badar entre d'altres. Recollir aquesta informació en relació al tipus de desplaçament i la facilitat o dificultat en els accessos, ens permetrà veure en quina mesura la transformació urbana ha contribuït a millorar la mobilitat quotidiana i en definitiva en millorar la qualitat de vida.

En relació a l'ús dels espais s'introduïa el tema de la seguretat i se li preguntava sobre si hi ha algun lloc on es senti incòmode o eviti anar-hi per motius de perillositat. Si la persona n'insinuava algun, s'inquiria sobre els determinats moments del dia en què es dona aquest fet. En definitiva es pretén saber com les transformacions urbanístiques que hi ha hagut al barri, incideixen en la llibertat de moviment de les persones i del nivell de participació dels equipaments que hi ha a la zona.

El tercer bloc feia especial incidència sobre la qualitat del barri en el sentit humà del terme. En aquest apartat interessava explorar a fons com la configuració de l'espai públic contribueix a crear el sentiment de pertinença i apropiació als seus habitants. Les preguntes versaven a l'entorn de les característiques de la població veïnal, el coneixement de la trajectòria històrica i dels signes d'identitat del barri, així com de les motivacions personals per escollir de viure en els barris que s'estudien. És començava demanant que diguessin el nom del barri on viuen. Aquesta pregunta, encara que pugui semblar absurda, quan hom va veient les múltiples respostes que es poden generar, s'adona que és fonamental per interpretar com a punt de partida les diferents construccions d'identitat amb l'entorn. Seguidament es pregunta pels seus sentiments d'identitat amb el barri, i si s'hi sent a gust vivint-hi. També s'interroga de forma indirecta sobre si pensa que hi ha sentiment de barri entre la gent i se li demana que qualifiqui el barri amb alguns adjectius en positiu i negatiu. La càrrega simbòlica de les paraules que fem quan parlem, rebel·len fàcilment la relació sentimental o afectiva que existeix, entre les persones i els objectes o els llocs en aquest cas concret. En aquest bloc es recollien tot un seguit de qüestions que feien referència a la relació que els infants, els joves i les persones grans i estableixen amb l'espai públic. Obrir aquests interrogants permetia conèixer de primera mà la percepció i la mirada dels entrevistats cap a aquests col·lectius en relació als aspectes d'accessibilitat, possibilitats de socialitzar-se i llibertat d'acció.

L'apartat referent als llocs freqüentats pels diferents grups d'edat aporta informació a dos nivells. Per una part permet conèixer si hi ha espais concrets del barri on es localitzin diferenciadament les dones dels homes, la gent jove, la gent gran, així com si hi ha algun espai apropiat per part d'algun grup de persones. Es demana que expliquin si creuen que el barri és un lloc agradable per les persones grans i la mainada, així com si hi ha suficients serveis on se'ls pugui atendre. En relació als espais dels nens i les nenes es pregunta si els espais públics i culturals –considerant les places, els carrers i altres equipaments possibles- del barri són adequats. Arribats

a aquest punt, moltes persones veuen difícil per donar una resposta i atribueixen el seu desconeixement al fet de no tenir fills o filles de poca edat, o de no tenir avis a casa i conseqüentment no saber on es reuneixen. Per altra part, permet observar de forma indirecta el nivell d'integració dels espais del barri que hom té, i en definitiva el grau d'integració de les persones entrevistades en el seu entorn.

Un altre tema important de l'entrevista tractava sobre els problemes actuals que es donaven en el barri i que d'una forma o altra tenen un efecte en la vida quotidiana. En aquest apartat s'apunta el tema de les remodelacions urbanístiques que hi ha hagut als barris i s'interroga sobre l'opinió general que aquestes mereixen. Interessava poder fer una mirada cap al passat per poder tenir presents més elements d'informació sobre aquest fet social, quan s'analitzessin concretament els espais públics que m'ocupen. La mirada retrospectiva de la millora o transformació urbana es dona en funció de la persona entrevistada. Les persones més grans són capaces de llegir les transformacions de forma molt més lineal i comparada en el temps. La percepció dels canvis viscuts en el barri per part de les persones joves es mou dins una experiència vital a més curt termini essent més presents els canvis recents.

Donat que el fer ciutat, el fer barri, demana de la interacció entre institucions i veïnatge, em va semblar molt oportú preguntar pel tracte que l'Ajuntament manté amb cadascun dels barris i seguidament pel nivell de participació de la persona entrevistada, així com per la seva opinió respecte al nivell de participació dels altres residents alhora de reivindicar algun servei. Buscava saber doncs, a grans trets, com esdevé la implicació i cooperació entre residents i ajuntament en els afers del barri, i fins a quin punt, les transformacions urbanes afavoreixen o no aquest intercanvi.

El bloc quart situa el barri en el context de la ciutat; primer des de la perspectiva de la imatge, i segon des de l'opinió general de Girona. Vaig començar preguntant pels

llocs més freqüentats de la ciutat en el temps lliure, i què motivava el fet d'anar-hi. Així mateix es preguntava pels llocs de la ciutat que agrada ensenyar als amics/amigues o visitants de fora la ciutat i si el barri forma part de la visita turística. En relació a la transformació de l'espai urbà s'inquireix sobre si es pensa que ha millorat la imatge del barri en el conjunt de la ciutat. Les respostes que s'obtenen contribueixen al coneixement del nivell d'estima i percepció que es té del barri. Les darreres preguntes tenen a veure amb la connectivitat i l'accessibilitat des del barri a la resta de la ciutat i amb els espais que de forma automàtica es relacionen amb Girona, sigui per motius efectius, de records d'infantesa, o per qualsevol altra significació. Se li demana, doncs, quins són els llocs de la ciutat que més li agraden alhora que si suposen alguna cosa especial. De forma indirecta veurem altre cop si s'apunta el barri com a lloc amb connotacions d'especial estima. La darrera pregunta apunta pel sentiment de pertinença o d'identitat a la ciutat, de manera que se li demana si es considera gironí o gironina.

Abans d'encetar una bateria de preguntes tancades i que ens servirà bàsicament per a tenir la informació sociodemogràfica de les persones entrevistades, necessària per a l'estudi, s'esmenta la possibilitat d'afegir algun comentari o observació sobre els temes tractats. Sovint, arribats a aquest punt, molts dels comentaris que he rebut són del tipus: "espero haver-te ajudat amb el que t'he dit", "que tinguis sort amb aquest treball",... L'atenció i l'amabilitat rebuda de les persones que desinteressadament s'han brindat a col·laborar, encara que és difícil d'expressar aquí, mereix amb escreix la meva profunda gratitud.

De les dades sociodemogràfiques que es demanen, el lloc de naixement, l'edat, el sexe i els estudis, són les més fàcils de respondre. Ja no ho és tant saber els metres quadrats de l'habitatge, quantitat que gairebé sempre és orientativa. Els ingressos nets mensuals a la llar aporten una informació complementària a l'estudi; aquí si es percep que la persona es sent incòmoda o que no es vol respondre, no s'insisteix.

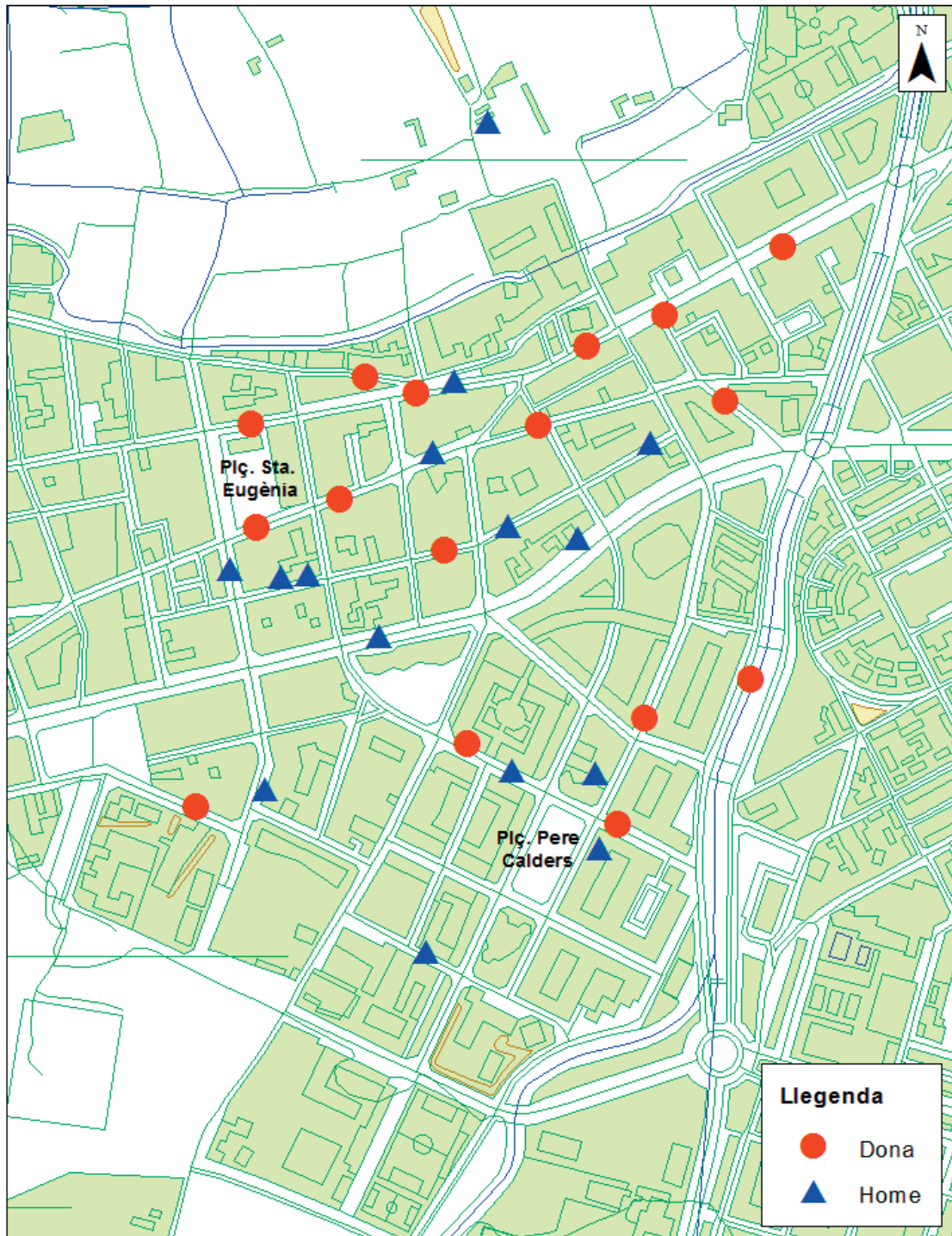
Amb tot però, i per facilitar la resposta es donen a respondre una sèrie de paràmetres dels quals només cal dir entre quins es situarien els seus ingressos. Això suposa que en alguns casos tenim el mínim de les rentes per mes, però no el màxim o la totalitat de les mateixes. En tot cas, no és primordial pel treball saber-ho, si bé és una informació complementària molt rica. D'altra banda, per tal de veure a grans trets el nivell de vida de la persona entrevistada, també es pot observar el tipus de professió i fins i tot el tipus de casa on viu, quan l'entrevista ha tingut lloc en el domicili particular.

5.2.3. Localització i concertació de l'entrevista

La localització dels residents en diferents carrers del barri, també ha estat un objectiu, per tal de poder observar l'impacte de les estratègies d'ordenació urbana des d'òptiques espacials diferents. S'ha intentat trobar doncs, persones de diferents carrers dels barris encara que no sempre ha estat possible. En els mapes 6 i 7 es pot observar on es localitzen o habiten, les persones entrevistades dels diferents barris estudiats.

La tasca de trobar les persones per entrevistar, que en un principi semblava que havia de ser relativament fàcil i ràpida, ha resultat ser bastant laboriosa i llarga, ja que si bé al principi valia tothom, aviat els requisits de tenir diversitat d'edat, sexe, origen, nivells de formació i representació de diferents carrers, condicionava el perfil de les persones que buscava.

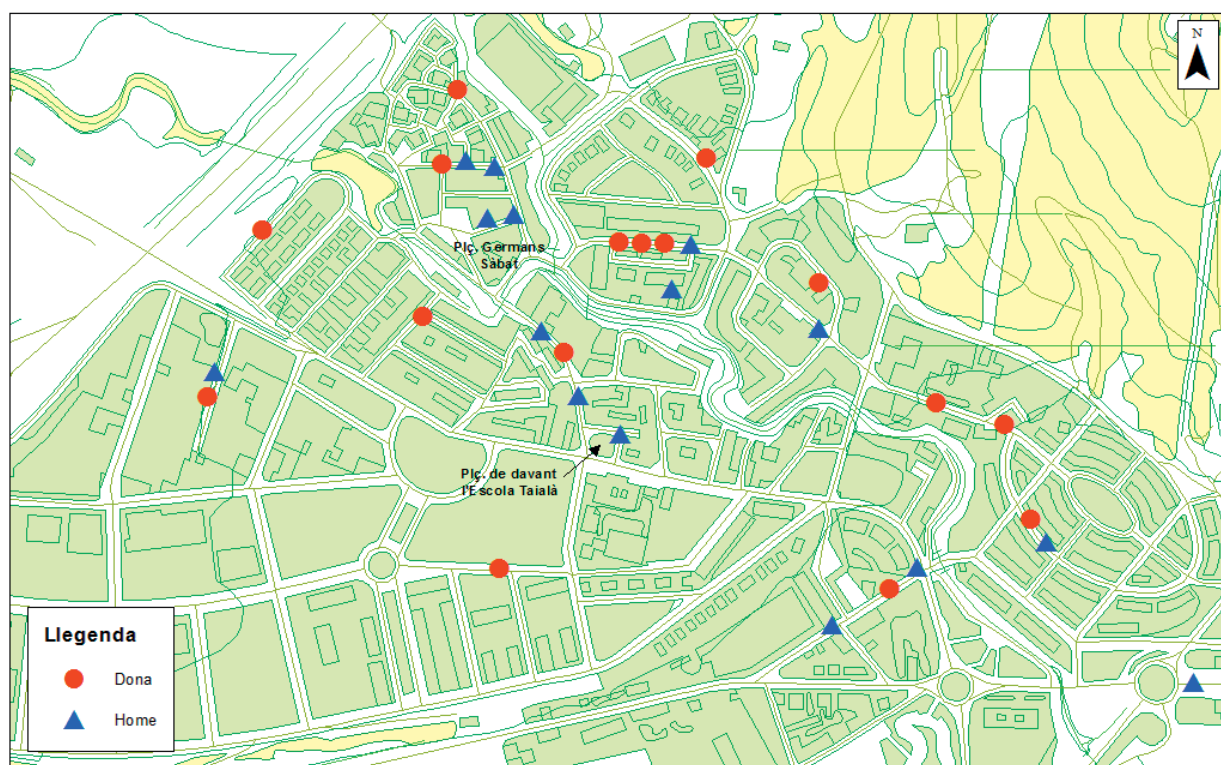
Mapa 6 - Localització de les persones entrevistades. Barri Sta.Eugènia -Can Gibert

La manera d'arribar a les persones entrevistades ha estat diversa. Uns primers contactes es van establir a partir de coneixences personals així com de telèfons que em van passar alguns companys i alguna professora de la universitat. Una cerca

d'entitats de cada barri via internet em va permetre conèixer el nom i l'adreça e-mail d'algunes persones implicades en la vida associativa dels barris. El correu electrònic em va permetre establir comunicació i concertar una cita amb algunes d'elles. La via de contactes més usual ha estat la de demanar a cada persona entrevistada si em podia facilitar el nom d'alguna altra persona per entrevistar.

Mapa 7 - Localització de les persones entrevistades. Barri de Germans Sàbat-Taietà-Domeny Nord

Font: Elaboració pròpia a partir de la cartografia cedida per l'Ajuntament de Girona

1:5.000

La meua petició d'entrevista sempre ha anat acompanyada prèviament d'una explicació del treball de recerca, i de la justificació de realitzar entrevistes, així com de la necessitat de gravar-la. En aquest primer contacte l'objectiu era convèncer la persona que la seva informació era molt important i els informava que l'entrevista durava d'una hora a una hora i mitja⁵⁰. En el cas de les persones a què he accedit

⁵⁰ Malgrat que gairebé totes les entrevistes van durar més d'una hora i mitja, en aquest aspecte no s'hi va insistir al concretar l'entrevista per evitar que la persona a entrevistar se'n desdís. Hi va haver algunes entrevistes que fins i tot es van allargar dues o tres hores. Concretament, amb un matrimoni jubilat l'entrevista va ocupar tota la tarda. L'atenció i delicadesa que em van mostrar no té prou paraules

per contactes, o sigui, perquè algú m'ha facilitat el telèfon, la concertació de l'hora, el dia i el lloc de l'entrevista amb la persona sempre ha estat via telefònica. En gairebé tots els casos, quan jo trucava a la persona en qüestió, aquesta ja havia estat avisada prèviament per qui m'havia fet arribat el seu número de telèfon. Gairebé mai passava més d'una setmana entre el contacte telefònic o directe i la celebració de l'entrevista.

5.2.4. Xarxes de relacions entre les persones entrevistades

És interessant observar com els lligams que s'estableixen entre les persones entrevistades, la manera en com s'ha arribat a cada una d'elles així com la facilitat o dificultat d'accedir a fer entrevistes, dibuixa escenaris diferents per a cadascun dels barris que s'estudien.

En les figures següents es recullen les xarxes així com les tipologies de relacions que s'estableixen entre les persones entrevistades. En la llegenda deixo constància, que les fletxes vermelles indiquen que entre la persona entrevistada i la persona amb qui em posa en contacte es dona una relació de parentiu o família. Les fletxes verdes mostren que la relació entre la persona entrevistada i la persona a qui em deriva, és de companyerisme o coneixença veïnal. Quan les persones apareixen de forma individual és perquè el contacte s'ha donat per mitjà d'alguna persona coneguda meva externa al barri, a través d'una cerca a internet.

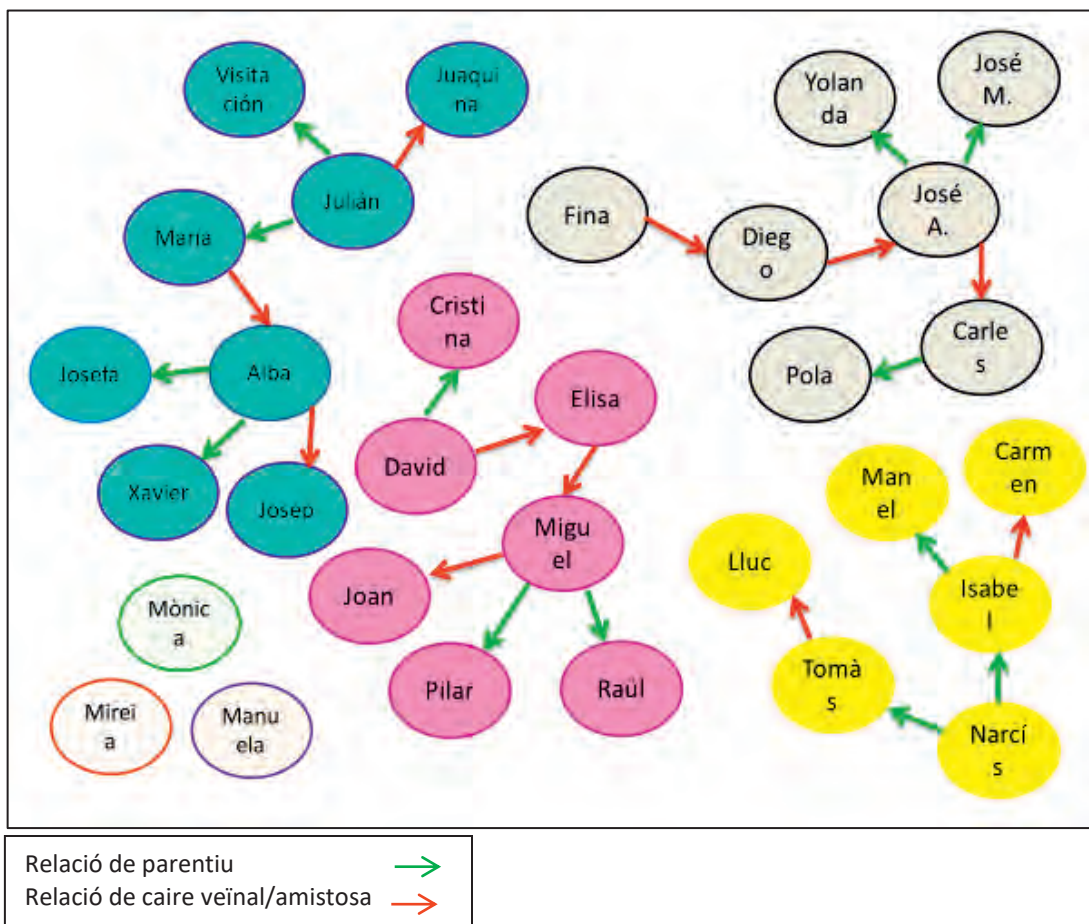
La figura 4 mostra a tall d'esquema la xarxa de connexions que hi ha darrera de cadascuna de les entrevistes realitzades en el barri de Germans Sàbat-Taialà-Domeny. Tal i com es pot observar, una bona majoria de persones entrevistades

d'agraïment. Em van ensenyar tota la casa, em van mostrar fotografies de la família, em van deixar escoltar cançons que el senyor cantava quan era jove en un grup gravades en un cassette i va cantar-me un parell de cançons acompanyades amb la guitarra. El valor d'aquest tipus de trobades entranyables és immens, no només a nivell de la informació que aporten, sinó a nivell humà i afectiu. La seva escolta activa i l'empatia que mostren fan que tinguis la certesa que la recerca que fas té tot el sentit.

m'han derivat a un familiar proper i en segon lloc a una persona coneguda. Tot i les diferents vies en què vaig establir contacte amb una primera persona, en gairebé totes les ocasions, aquesta em va portar a una altra, dibuixant entre els grups una xarxa estable de relacions i coneixences. Només són tres les persones que arribant-me per diferents vies no em van conduir a cap més persona.

Aquest fet no resulta estrany donat que com s'ha vist en capítol tercer, els lligams familiars que es donen en aquest sector que és objecte de la recerca, són nombrosos.

Figura 4 - Xarxa de relacions de les persones entrevistades a Germans Sàbat, Tialà i Domeny Nord

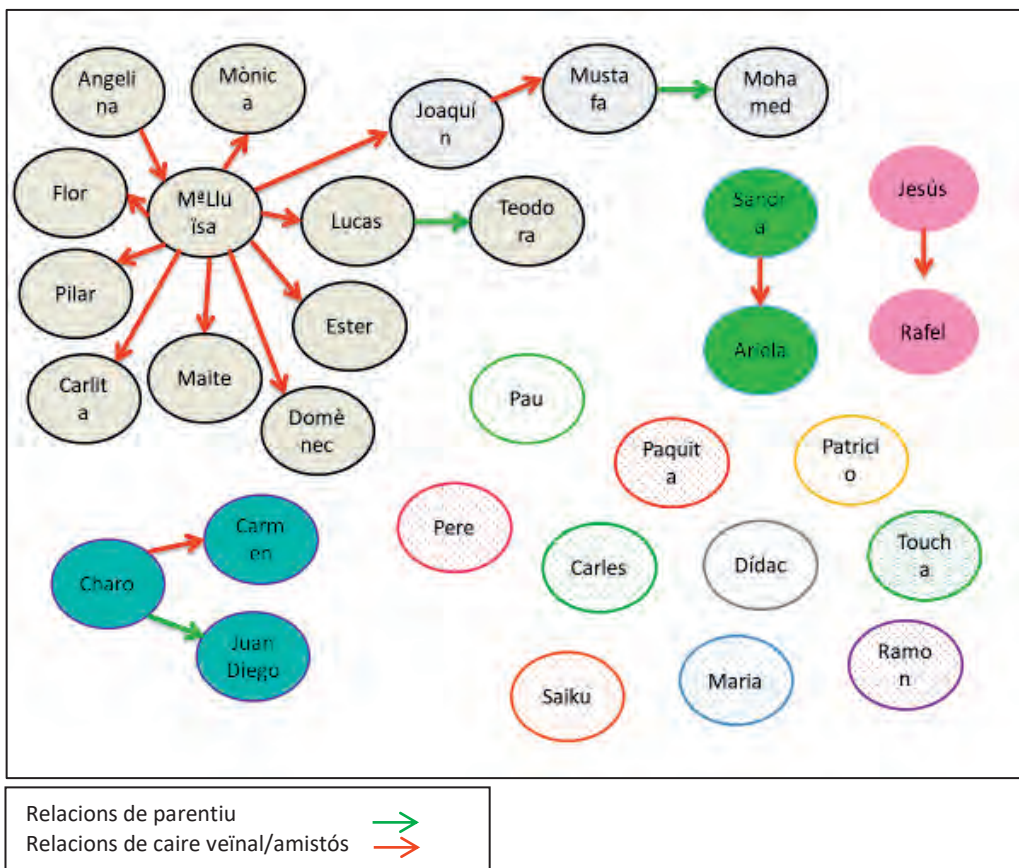

Font: Elaboració pròpia

En el transcurs de la cerca de persones per entrevistar dels barri de Sta.Eugènia-Can Gibert, si bé el nombre de població que hi viu és elevat l'accés a la mateixa no va ser senzill. La figura 5 manifesta que els lligams que uneixen les persones entrevistades

són principalment de coneixença veïnal. Val la pena destacar que una persona responsable de l'entitat del *Banc del Temps* em va facilitar un nombre important de persones a qui contactar, que una vegada entrevistades no em van saber donar el nom d'un nou contacte. És interessant parar atenció al nombre considerable de persones a les que vaig establir relació des de fora el barri, és a dir, per mitjà de persones conegudes meves que em van facilitar noms. Aquest fet és simptomàtic o no resulta estrany que es doni, en un barri altament poblat i molt relacionat tradicionalment amb el seu exterior en el sentit més ampli de la paraula, que pot abastar tant l'àmbit de Girona, ciutats d'arreu de l'Estat Espanyol com països extracomunitaris.

Figura 5 - Xarxa de relacions de les persones entrevistades a Sta.Eugènia i Can Gibert

Font: Elaboració pròpia

5.2.5. Realització de l'entrevista

Abans de considerar definitiu el guió de l'entrevista que s'havia elaborat, vaig realitzar dues entrevistes pilots per tal de comprovar la metodologia i l'eficàcia de l'organització del guió, així com les possibilitats d'obtenir la informació que m'interessava, i modificar-ne el que fos necessari. La primera la vaig fer a una persona per a mi inicialment desconeguda però molt implicada en el barri. Després que m'ensenyés el barri de Germans Sàbat i me n'expliqués llargament la seva història, em va presentar la seva família i una veïna a qui també vaig tenir ocasió d'entrevistar. Aviat es va crear un clima de confiança que em va fer fàcil prendre'm el temps necessari per posar en pràctica el guió preparat i entrenar-me com a entrevistadora.

Les entrevistes es varen dur a terme majoritàriament entre el juny del 2014 i el març de 2015. En ocasions, durant l'estiu, era difícil trobar les persones a casa, ja que moltes eren de vacances, però, un cop s'hi havia pogut contactar, hi havia en general més disponibilitat horària que a l'hivern. Primerament vaig realitzar les entrevistes del sector de Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord i seguidament vaig concentrar-me en els barris de Sta.Eugènia i Can Gibert.

Acostumava a avenir-me al dia i hora més convenient per les persones a entrevistar. La seva bona voluntat en deixar-me disposar del seu temps per realitzar l'entrevista demanava, per part meua, que es facilités al màxim la trobada. D'altra banda, manifestar una complicació horària podia fer desdir la persona de trobar-nos. L'entrevista demanava disposar almenys d'una hora lliure, i en els atapeïts horaris de les persones, dedicar-la per ser entrevistats no era el que venia més de gust. Així doncs, em va caldre, en diverses ocasions, paciència i esforç per convèncer les persones que la seva informació era vital pel meu treball.

Gairebé totes les entrevistes van tenir lloc entre la tarda i el vespre a excepció d'algunes amb persones grans que es van concertar per realitzar-se a mig matí. En relació a concretar el lloc de la trobada, jo mencionava la conveniència, a poder ser, de trobar un espai tranquil i sense soroll, amb la qual cosa la majoria de les entrevistes han tingut lloc a cases particulars o en els centres cívics del barri. També és veraç que alguna entrevista es va dur a terme en alguna cafeteria tranquil·la ubicada en el centre dels barris. El fet d'entrar als habitatges i conèixer l'entorn familiar de les persones entrevistades ha suposat una informació complementària molt rica pel treball de recerca.

El lloc on es realitza l'entrevista és molt important, ja que de les seves condicions ambientals en dependrà la facilitat de comunicació, el sentir-se còmode i l'aconseguir un bon clima de diàleg.

Tal i com es pot veure en la figura 6, en el sector de Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord les entrevistes a les dones van tenir lloc majorment en les cases particulars (10 ocasions), mentre que amb els homes sobretot van tenir lloc en el bar del Centre Cívic Ter (8 entrevistes), en alguna cafeteria o en algun altre lloc fora de l'àmbit domèstic. En alguna ocasió va ser necessari trobar un espai alternatiu al barri per facilitar la trobada entre la persona entrevistada i l'entrevistadora. És el motiu de quedar en el pàrquing de la Universitat de Girona o al centre de la ciutat, un punt de proximitat a la feina i/o de fàcil accés.

Figura 6 - Espais de les entrevistes del sector Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord

Dones de 14 a 27 anys		Homes de 14 a 27 anys	
Maria	Centre ciutat	Tomàs	Bar Centre Cívic Ter
Mònica	Institut Montilivi	Raül	Pàrquing de la Universitat
Mireia	Casa seva	Lluc	Bar Centre Cívic Ter
Yolanda	Bar Centre Cívic Ter		

Dones de 28 a 45 anys		Homes de 28 a 45 anys	
Cristina	Casa seva	David	Casa seva
Elisa	Cafeteria el Petit Fornet	Miguel	Cafeteria el Petit Fornet
Carmen	Bar Centre Cívic Ter	Manel	Bar Centre Cívic Ter
Isabel	Bar Centre Cívic Ter	Joan	Bar Centre Cívic Ter
Dones de 46 a 65 anys		Homes de 46 a 65 anys	
Joaquina	Casa seva	Narcís	Bar Centre Cívic Ter
Visitación	Casa seva	Julián	Casa seva
Fina	Casa seva	Josep	Pàrquing de la Universitat
Alba	Bar Centre Cívic Ter	José Manuel	Bar Centre Cívic Ter
Dones de més de 66 anys		Homes de més de 66 anys	
Manuela	Casa seva	José Antonio	Bar Centre Cívic Ter
Pola	Casa seva	Diego	Bar Centre Cívic Ter
Pilar	Casa seva	Carles	Casa seva
Josefa	Casa seva	Xavier	Casa seva

Font: Elaboració pròpia

En el cas de les entrevistes realitzades sobre els barris de Sta.Eugènia i Can Gibert, tal i com es pot llegir en la figura 7 que segueix, els encontres amb les dones van tenir lloc a casa seva en 6 ocasions i 7 en el bar del Centre Cultural de la Marfà. Les entrevistes amb els homes van dur-se a terme sobretot en el Centre Cultural de la Marfà. Només dues entrevistes amb homes van tenir lloc a casa de la persona entrevistada i una altra va tenir lloc a casa meua en ser la persona entrevistada una persona amiga. Dues altres entrevistes van tenir lloc a l'Institut Montilivi en tractar-se del centre on treballa i per trobar-s'hi una d'elles estudiant i l'altra exercint docència. Concertar l'entrevista en el centre facilitava la possibilitat de quedar amb les mencionades persones entre hores lliures o a l'hora del pati.

Figura 7 - Espais on han tingut lloc les entrevistes del sector Sta.Eugènia-Can Gibert

Dones de 14 a 27 anys		Homes de 14 a 27 anys	
Teodora	Bar Centre Cultural Marfà	Dídac	Bar Centre Cultural Marfà
Sandra	Bar Centre Cultural Marfà	Mustafa	Bar Centre Cultural Marfà
Ariela	Bar Centre Cultural Marfà	Saiku	Institut Montilivi
		Domènec	Bar Centre Cultural Marfà
Dones de 28 a 45 anys		Homes de 28 a 45 anys	
Maite	Bar Centre Cultural Marfà	Juan Diego	Bar Centre Cultural Marfà
Carlita	Bar Centre Cultural Marfà	Pere	Casa meva
Ester	Banc Plç. Pere Calders	Lucas	Bar Centre Cultural Marfà
Mònica	Bar Centre Cultural Marfà	Mohamed	Bar Centre Cultural Marfà
Dones de 46 a 65 anys		Homes de 46 a 65 anys	
Angelina	Casa seva	Pau	Institut Montilivi
Flor	Casa seva	Jesús	Local de l'AA.VV Can Gibert
Pilar	Cafeteria propera	Patricio	Casa seva
Charo	Casa seva	Rafel	Bar Centre Cultural Marfà
Dones de més de 66 anys		Homes de més de 66 anys	
Paquita	Casa seva	Joaquín	Cafeteria propera
M ^a Lluïsa	Bar Centre Cultural Marfà	Ramon	Bar Centre Cultural Marfà
Carmen	Casa seva	Carles	Casa seva
Maria	Casa seva		

Font: Elaboració pròpia

Un condicionant essencial en l'entrevista és el lloc on aquesta es realitza. Partint de les distincions entre espai privat i públic que he mencionat més amunt, és fàcil d'entendre que sobretot per a la gent jove, un espai públic els resulti molt més còmode a l'hora de respondre una entrevista feta per un desconegut. Donat que cada lloc porta implícita una càrrega de representació i d'identitat, és lògic que

l'habitatge privat pugui ser vist per alguns entrevistats, especialment els més joves, com un lloc amb massa càrrega d'intimitat. Aquest és possiblement el fet que justifica que és sobretot amb les dones grans a qui els hi ha estat més fàcil obrir les portes de casa seva.

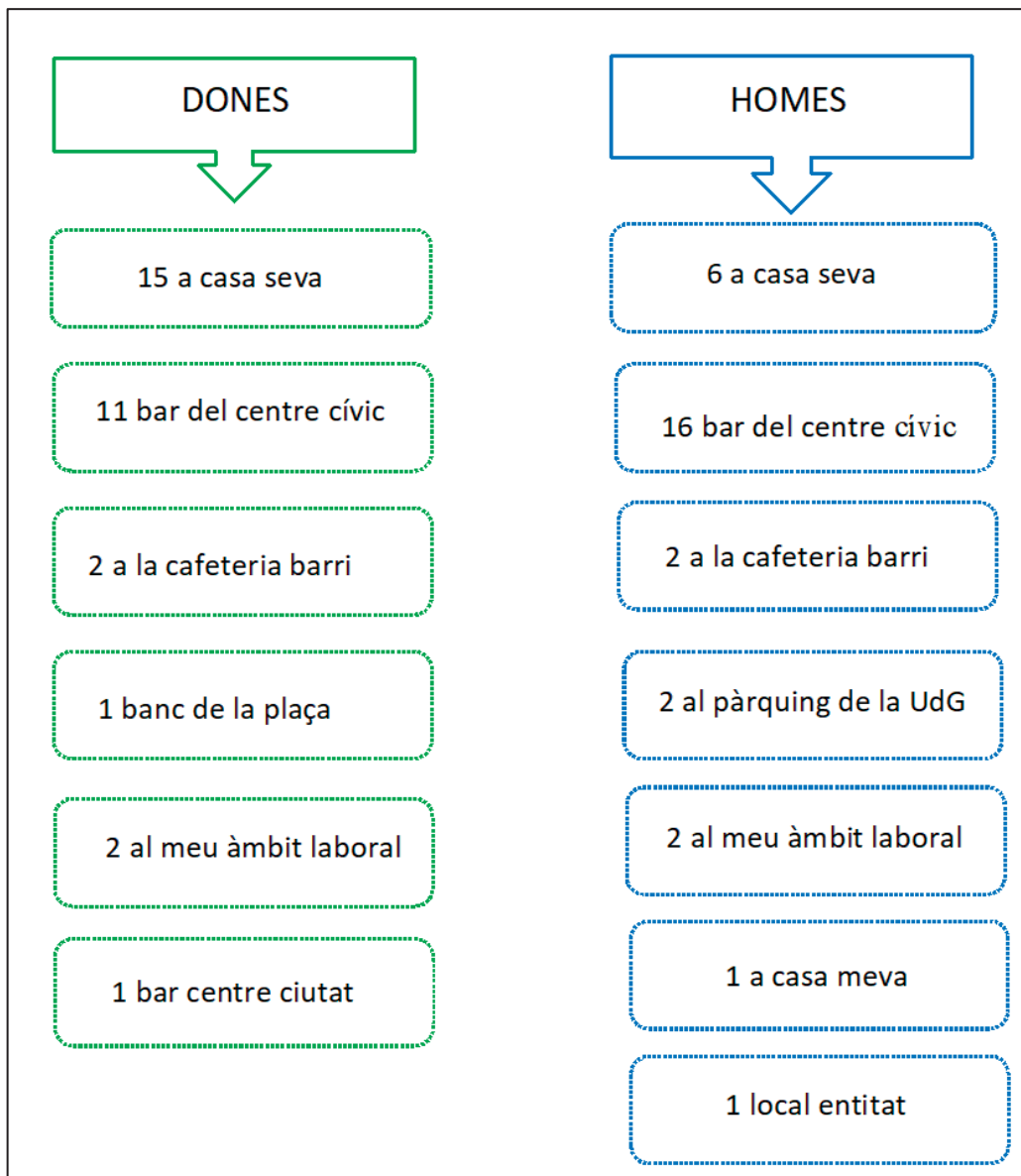
El factor gènere i edat també s'ha de tenir en compte en el procés de la investigació. El tipus de relació entre la investigadora i els interlocutors i les interlocutores, té alguns aspectes diferents, a destacar en relació al sexe i l'edat. De les 5 entrevistes realitzades a homes de més de 46 anys, la presència femenina de la companya, o muller era propera, en 4 ocasions. Aquestes no es trobaven a la mateixa sala on tenia lloc la reunió, però sí en alguna altra part de la casa. Amb la resta dels homes, realitzant l'entrevista en el bar dels centres cívics o espais culturals, la presència de tercers també hi va ser de forma indirecta.

En el cas de les dones, com he justificat unes línies més amunt, la major part de les entrevistes van tenir lloc, o bé en el bar del centre cívic, sobretot amb les més joves, o bé a casa seva, a la sala d'estar o a la cuina. Així com en els homes les entrevistes a la llar havien tingut gairebé en totes les ocasions una presència a l'ombra, en el cas de les dones no es va donar cap cas. He entrevistat persones d'origen o procedències diverses, especialment en els barris de Sta.Eugènia i Can Gibert i m'hauria agradat poder entrevistar una noia originària del Marroc. Després de reiterades trucades i de intents fallits per quedar, justificant haver de tenir cura de germans petits, ho vaig deixar córrer.

El fet de ser jo com a entrevistadora una dona dins d'una franja d'edat concreta, ha generat uns espais de trobada i de circumstàncies diferents en les entrevistes amb les dones que amb els homes. Tal i com es pot observar en la figura següent, els espais de les trobades van ser més diversos en el cas dels homes que de les dones. Per facilitar la trobada em vaig avenir a dur a terme entrevistes en espais intermitjos

i còmodes en els dia a dia de les persones. Per als homes, aquesta va ser un fet que es va repetir força més vegades que en el cas de les dones.

Figura 8 - Esquema dels llocs de les entrevistes en relació al factor de gènere

Font: Elaboració pròpia

En principi el guió de l'entrevista no s'ensenyava per tal de no condicionar les respostes, però tampoc l'amagava. El tenia descobert damunt la taula i si percebia que la persona estava inquieta pel que se li anava a preguntar li permetia fer-hi un cop d'ull mentre li tornava a explicar sobre quins temes parlaríem. Deixar veure els papers amb el guió permetia a la persona adonar-se del tipus de qüestions que es

farien, fet que aviat relaxava la situació i permetia continuar l'entrevista sense major dificultat. No em vaig trobar, no obstant amb problemes relatius a persones que es sentissin especialment nervioses. Només destacaria el cas d'un noi jove marroquí a qui li feia molt de riure i l'impressionava que el gravés. Vaig procurar sempre plantejar l'entrevista com un diàleg, seguir el fil de la conversa però procurant tenir el guió al cap. Per a mi sempre va ser primordial que hi hagués un clima de diàleg que afavorís la màxima llibertat d'expressió i cap sentiment d'intimidació pel que s'anava a preguntar. Es garantia confidencialitat (d'aquí que també es canvien el noms de les persones entrevistades a fi que cap d'elles pugui ser identificada), i discreció sobre les seves opinions, arribant el cas d'aturar la gravadora si es tractava d'una opinió "indiscreta" i no imprescindible per la recerca.

Un altre aspecte a considerar és el llenguatge. Com que volia que l'entrevista fos fluida i entenedora, vaig creure oportú servir-me d'un vocabulari planer i sense tecnicismes alhora de fer les preguntes. Pel mateix motiu es van realitzar en la llengua d'ús quotidià de les persones entrevistades, alternant d'aquesta manera l'ús del català i el castellà.

La meua edat, dins la franja dels 28 a 45 anys, i la meua condició mare, treballadora i estudiant alhora, van ser molt útils en gairebé totes les trobades, donat que d'una forma o altra, fàcilment es podien treure a la conversa temes d'experiència comuna. Amb la gent més jove els temes entorn els estudis i l'oferta lúdica i cultural era freqüent, amb les persones de la meua generació compartir inquietuds sobre els fills i l'habitatge era recurrent, així com ho era parlar del treball o de les preocupacions de la vida de família amb les persones de més edat. El fet de compartir amb les persones entrevistades alguns d'aquests aspectes personals, apart de permetre'm conèixer més bé la meua interlocutora, afavoria un clima de relaxació i complicitat a la trobada. Amb aquesta actitud s'evitava la sensació de ser una observadora silent, que podria incomodar a la persona que anava expressant la seva opinió, i que

en canvi no sabia res de la persona que l'escoltava. Per aconseguir una relació al màxim d'equitativa i de confiança, cal que els dos interlocutors tinguin la sensació que hi ha aportacions a la conversa per ambdues vessants.

Un darrer aspecte a considerar abans de cloure aquest apartat, i d'una importància cabdal en el procés metodològic, és que les entrevistes es van gravar. Enregistrar les entrevistes tenia, al meu entendre, dos avantatges molt bons. El primer, és que el fet d'estar alliberada d'escriure em permetia, a nivell d'investigadora, estar totalment receptiva al que s'estava parlant sense por de perdre algun apunt, i el segon, és que no distreia a l'interlocutor fent anotacions a corre-cuita en el paper.

5.2.6. Transcripció de l'entrevista realitzada

Un cop realitzades les entrevistes en profunditat s'ha procedit a transcriure les gravacions de les entrevistes íntegra i literalment i a recollir-les en un document de word (microsoft office). Aquest primer pas del procés és essencial ja que serà a partir d'aquesta informació obtinguda que més endavant, fent-se ús de les tècniques informàtiques apropiades, es podrà dur a terme el buidatge i la codificació de les entrevistes. *(A l'annex 4 es presenten 4 entrevistes transcrites realitzades a persones que formem part de diferents grups d'edat. En els annexos 4.1 i 4.2 són persones dels barris de Germans Sàbat-taialà-Domeny Nord i en els annexos 4.3 i 4.4 són persones de Sta.Eugènia-Can Gibert).*

En la transcripció s'ha procurat respectar al màxim el llenguatge propi de cadascú així com els silencis i les expressions corresponents, per tal de plasmar, de la forma més fi de digne, la realitat de l'entrevista sobre el paper. Només en algunes ocasions s'han corregit a l'hora d'escriure algunes paraules que si bé es diuen, hom no sap com escriure-les perquè llegides per un tercer siguin entenedores. S'han mantingut en canvi la major part dels castellanismes més habituals

La tasca de transcriure les entrevistes ha estat alhora que molt interessant, bastant feixuga si bé he de dir que no les he transcrit totes jo. El volum de feina que implica tirar endavant una recerca com la que es presenta mentre es treballa i es viu com a mare i parella, m'ha empès a cercar ajuda per a la tasca de transcripció que és bàsicament rutinària. Escoltar una entrevista passat un temps i escriure-la, m'ha permès recuperar mentalment el moment de l'entrevista, pensar a poc a poc sobre alguns dels temes que s'han tractat i començar a fer prendre notes i fer reflexions personals en un bloc apart sobre aspectes o idees que m'han cridat especialment l'atenció. D'una forma o altra, tenir escrita l'entrevista de forma íntegra suposa mantenir sempre el context, segons el qual s'ha manifestat la persona alguna vegada.

5.2.7. Buidatge, codificació i anàlisi de les entrevistes

El volum de informació que es recullen en un total de 74 entrevistes fa que sobre paper, sigui gairebé impossible manejar adequadament. És per aquest motiu que un cop introduïdes totes les entrevistes dins l'ordinador de cares a fer-ne el buidatge i la codificació es va optar per fer ús del programa informàtic d'anàlisi de textos ATLAS.ti 7. La introducció de l'ordinador en el tractament d'aquestes dades ha facilitat doncs, considerablement la feina i ha esdevingut una eina molt útil en el maneig de la informació.

Seguint els passos que dicta el programa, primerament ha calgut introduir totes les entrevistes transcrites al dins el programa de l'Atlas.ti. Seguidament s'ha creat una llista de noranta-una paraules clau o codis, agrupats dins de nou categories: context laboral i familiar, transport i mobilitat, llocs i espais públics, identitat/sentiment i símbols, usos del barri, relació amb la ciutat, impacte dels canvis urbanístics i presència ciutadana (*veure figura 9*).

Figura 9 - Codis emprats a l'Atlas.ti

<p>CONTEXT LABORAL I FAMILIAR Situació estudiantil Situació familiar Situació laboral</p>	<p>Opinió Pla de Barris Opinió places-espais públics Opinió plaça davant Escola Taialà Opinió plaça Josep M^aPrat Opinió plaça Germans Sàbat Opinió plaça Mossèn Iglésias Opinió plaça Aneto Opinió plaça Pere Calders Opinió plaça Sta.Eugènia Opinió plaça Fidel Aguilar Percepció de netedat Gossos</p>
<p>TRANSPORT I MOBILITAT Ús transport públic Ús transport privat Accés dels cotxes Barreres arquitectòniques Mobiliari (accés)</p>	<p>IDENTITAT/SENTIMENT I SÍMBOLS Característica única Coneixença de la història del barri Can Gibert vs Santa Eugènia Germans Sàbat vs Taialà vs Domeny Espais significatius Identificació barri Límits del barri Llocs del barri que agrada ensenyar Raó tria del barri Marxar del barri Nom del barri Pont del dimoni Sentiment catalanista Sentiment de barri</p>
<p>USOS DEL BARRI Autonomia infants Seguretat nens i nenes Espais de joc Espais de por Llocs incòmodes Espais envaïts Lloc freqüentat per dones Lloc freqüentat per dones grans Lloc freqüentat per homes Lloc freqüentat per homes grans Lloc freqüentat per gent jove Lloc freqüentat per noies joves Lloc freqüentat per nois joves Carrers a diari Carrers en el temps lliure Celebracions especials Presència agents cívics Presència de municipals Problemes socials Sentiment de seguretat</p>	<p>IMPACTE DELS CANVIS URBANÍSTICS Valoració del barri Valoració de la transformació del barri Compres Valoració del comerç Escombraries domèstiques Mancances</p>
<p>LLOCS I ESPAIS PÚBLICS Ús dels espais privats Ús serveis públics-equipaments Persones nouvingudes Convivència Biblioteca Espai Marfà Can Ninetes Can Roca Piscina Centre Cívic Ter Valoració espai destinat a mainada Valoració espai destinat a la gent gran Llocs on agrada passejar Llocs preferits dins el barri Mobiliari urbà Opinió de les Hortes Opinió Frontissa amb Salt Opinió Parc de Domeny</p>	<p>RELACIÓ AMB LA CIUTAT Cap de setmana Connexions barri-ciutat Imatge (valoració) de Girona Imatge del barri (dins Girona) Llocs especials de Girona Relació ajuntament amb el barri</p>
	<p>PRESÈNCIA CIUTADANA Associació de veïns Participació en associacions Participació festes populars Reivindicacions veïnals Integració social Paper de les dones Relació gent jove-gent gran</p>

Font: Elaboració pròpia

A partir d'aquestes categories, (el nom mateix ja és molt significatiu), s'han classificat les aportacions de les entrevistes en funció d'aquells aspectes que es volen analitzar i que s'han descrit en els objectius. Informàticament s'anomenen codis. Així doncs, un cop dins el programa i amb l'entrevista a pàgina oberta, a mesura que es va llegint, es van destacant determinades frases i paràgrafs que es classifiquen d'acord amb els codis establerts. Cal dir també, que la majoria dels codis que es presenten hi són acompanyats de les sigles GS o SE, fent referència a si la informació que es recull forma part del sector de Germans Sàbat o Santa Eugènia, respectivament (en la figura 9 aquestes sigles s'han obviat per no confondre a la persona que llegeix). Els codis que són únics o que no estan doblats, són principalment els que tenen a veure amb espais públics o equipaments específics (ja siguin públics o privats) de cada barri. En algunes ocasions, un mateix paràgraf pot formar part de diferents codis, ja que pot ser una aportació interessant des de diferents punts de vista. Buidades i codificades totes les entrevistes, el programa informàtic permet veure què han dit tots els entrevistats i entrevistades en relació a una mateixa paraula clau (*veure 3 exemples de codificació a l'annex 10*). L'objectiu d'aquest pas intermedi és reduir el volum d'informació i quedar-nos amb l'essencial, per a poder fer una bona anàlisi dels resultats.

L'ús de la tecnologia concedeix una flexibilitat molt gran en el processament de la informació, en tant que permet crear categories, fer connexions, importar i relacionar dades i treballar amb elevades quantitats de material: tot un treball que altrament, a mà, hauria estat molt feixuc, confús i hauria requerit molt més temps.

5.2.8. Lectura interpretativa dels resultats

Dins el marc de la recerca, la interpretació dels resultats és segurament, el pas que significa el repte més complex, doncs si bé podem trobar moltes guies que descriguin orientacions interessants no hi ha un mètode o una guia que expliqui quins passos s'han de seguir exactament. Aquí és on la persona que investiga esdevé

protagonisme absolutament actiu i on pren més significació l'aspecte de l'ètica. D'una banda, aquesta és la part de l'estudi més creativa i reveladora, donat que les formes d'interpretar seran múltiples, i de l'altra, caldrà que la persona recercadora tingui sempre present la voluntat de interpretar de la forma més objectiva que li sigui possible. Donat que sobre el tema de l'ètica i de la dificultat de ser una recercadora neutre ja n'he parlat unes línies més amunt, no m'allargaré en aquest particular. Deixo doncs constància, que en la interpretació dels resultats, s'ha procurat transmetre amb el màxim de veracitat, com s'ha llegit la realitat.

Codificades les aportacions de les persones entrevistades, primerament faig sobre el paper una lectura detallada de tot el que s'ha dit respecte un mateix concepte. Malgrat que la informació obtinguda ha quedat descontextualitzada, convé tenir present, en la ment, la persona que hi ha al darrera de cada paràgraf i el seu context social, econòmic i geogràfic. D'una banda, aquesta informació ens permetrà entendre la realitat de cada persona a nivell de detall, i per altra reconstruir-la en relació als altres individus entrevistats, arribant a trobar experiències comunes i tendències generals. Es fa doncs, una lectura paral·lela i comparativa de la història de la vida des d'una perspectiva concreta i global.

La informació obtinguda es manejarà àmpliament en el capítol 5 del treball, on s'analitzen els diferents aspectes de la vida quotidiana dels ciutadans i ciutadanes del barri, en relació a les transformacions i intervencions urbanes que han tingut lloc. Cal mencionar que no tota la informació codificada rebrà el mateix tractament ni se'n farà una lectura interpretativa acurada igual, doncs s'incidirà en aquells codis que tinguin especialment a veure amb els temes urbans fixats. El fet però, que a l'hora de fer el buidatge es cregués igualment oportú classificar tota la informació, es justifica d'acord amb que, encara que algunes d'aquestes categories no es treballin de forma específica més endavant, són molt útils per donar perspectiva i ajudar a contextualitzar el discurs.

5.3. Entrevistes informatives als agents socials

5.3.1. Definició d'agent social. Justificació de les persones entrevistades

Amb el concepte d'agent social es designa a aquella persona que té una certa rellevància social, un paper significatiu en alguna entitat o centre cultural o lúdic del barri que s'estudien, i que pot aportar informació sobre les conseqüències socioespacials derivades de les actuacions realitzades. L'agent social s'entén, doncs, com un pont entre la societat i els polítics, per la seva funció de seguiment, recolzament i coordinació d'algunes activitats o projectes que tenen lloc en el barri, i que a vegades demanen de la seva interlocució amb les representacions del govern municipal o altres entitats locals. Els agents socials són també en algunes ocasions, persones que treballen dirigint algun espai o centre significatiu dins al barri.

Per tal d'analitzar l'impacte a nivell social avui, de les estratègies d'ordenació urbana en els espais públics dels sectors Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord per una banda, i Sta.Eugènia-Can Gibert per l'altra, s'han realitzat vuit entrevistes informatives a diversos agents socials del barri (quatre per a cada sector de població). Els sectors representats són: escolar, lleure social i cultural, esportiu i veïnal.

Agents socials entrevistats del sector Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord

Dins el sector que es tracta, l'elecció dels agents socials no ha resultat ser especialment difícil perquè és un barri amb una vida associativa molt rica. Ha coincidit també, que algunes de les persones a qui he entrevistat com a residents són persones amb una llarga trajectòria dins al barri, de manera que a més d'aportar el seu punt de vista com a residents, també m'han explicat alguns dels projectes en que estan implicats des de les associacions en les que participen. La primera agent social entrevistada ha estat la presidenta de l'Associació de veïns de Taialà, Domeny i Pla de Domeny, Mª de la Seo Ruiz. La seva informació ha resultat especialment

interessant de cares a conèixer la perspectiva d'un grup veïnal, així com la seva mirada particular sobre les necessitats i comoditats del barri en el dia a dia.

La riquesa associativa i el centre neuràlgic del centre cívic em van portar a entrevistar a Isabel López com a directora del mateix. Amb seva àmplia experiència al capdavant del Centre Cívic Ter em va fer un retrat exhaustiu de les característiques poblacionals i urbanístiques del sector. La seva entrevista em permetia apropar-me a la realitat quotidiana de tots els col·lectius que són objecte de la meua recerca, donat que en el centre cívic és un espai de convivència així com de coincidència de persones de totes les edats.

L'interès que em despertava conèixer el món de la gent jove, especialment després de les dificultats que m'havia suposat trobar nois i noies per entrevistar, em va conduir a l'Institut de Secundària Carles Rahola, on vam poder conversar amb la professora Keila Dalmau. La seva vivència amb els nois i les noies procedents dels diferents barris del sector que és focus de la recerca a més d'algun altre de proper, em va permetre fer-me un esbós de les relacions que s'estableixen dins les aules així com del paper que juga el centre educatiu dins el barri com a element de cohesió social i de creació d'identitat.

Un dels aspectes que més em van cridar l'atenció durant la recerca amb els infants va ser el seu interès i ganes per anar la biblioteca. La biblioteca, com a espai d'activació cultural plenament incardinada en la vida veïnal, apareix com un lloc en el que tan adults com gent gran referencia com a espai en el que els hi agrada d'anar. Alhora, és un centre que ha viscut una gran transformació i canvi d'emplaçament arrel del creixement urbà i poblacional. Amb aquestes motivacions vaig entrevistar a Sílvia Ferrer, doncs m'interessava conèixer com es va viure tot aquest procés de canvi, quin nivell va poder participar del disseny del nou centre cultural i com des la biblioteca ajuden al foment de la cohesió i el veïnatge.

El treball de recerca amb les entrevistes vol recollir aquells aspectes de l'ordenació urbana que contribueixin a detectar aquesta qualitat de vida, tant sigui a nivell de salut, com d'integració o exclusió individual, social o de gènere. Amb aquesta finalitat es justifica una darrera conversa amb el Doctor Puig. La seva és una entrevista que ha quedat a mig camí entre la figura de resident, pel fet d'haver nascut al barri i haver-hi viscut molt anys, i la figura d'agent social perquè ara hi treballa, és una persona molt estimada i de confiança. En la seva entrevista han coincidit passat i present, el procés urbanístic i la transformació social que l'ha acompanyat.

Agents socials entrevistats del sector Sta.Eugènia-Can Gibert

La primera persona que vaig entrevistar com a agent social va ser en Ricard Calvet, president del club de futbol social de la parròquia. Calvet, si ve ara no resideix al barri, va estrenar un dels pisos del Patronat de la Santa Creu. L'entrevista que tinc amb ell, em permet resseguir la trajectòria humana i urbana de canvis que s'ha viscut en el barri, i fer especial atenció a les necessitats socials en general i dels infants en particular que ell detecta al capdavant del centre esportiu i social que presideix.

Els barris de Sta.Eugènia i Can Gibert es caracteritzen per dur a terme multiplicitat d'activitats de caire multiculturals i integradores, donada la pluralitat de nacionalitats que coincideixen en els pocs metres quadrats que marquen el perímetre del sector. La particularitat del centre cívic "Can Ninetes" com a espai aglutinador i des d'on s'articulen bona part de les activitats que tenen lloc al barri, m'interessava entrevistar primerament a Marta Roura, la directora del centre cívic, i seguidament als presidents de les associacions de veïns de Sta.Eugènia i Can Gibert, Ramon Macaya i Antonio Rojas respectivament.

L'entrevista amb Marta Roura em va apropar a una visió general del barri, establint connexions ben interessants entre el fet urbà i el fet humà. Es va posar sobre la taula la complexitat de gestionar la cohesió socials entre grups humans tant diversos, així com usos que des del centre es promou de l'espai de les places i dels centres públics que s'estudien.

Les trajectòries de cadascuna de les associacions de veïns mencionades són distintes. Tenia curiositat, no obstant per escoltar en quins projectes socials estaven implicats i com aquests es vinculaven amb l'espai urbà. Era important per a la recerca la valoració que en feien de les transformacions urbanes que s'han anat donat al llarg dels anys, com percebien que aquestes havien contribuït a millorar o minvar la qualitat de vida de les persones i quines eren aquelles millores urbanes que consideraven necessàries que es duguessin a terme.

Donada la meua coneixença de la vida activa de les associacions de veïns i del seu zel per afavorir la integració social, tenia especial interès en saber de quina manera treien profit de l'emplaçament dels espais públics ubicats als barris.

5.3.2. El guió de l'entrevista als agents socials

Igualment com en cas dels residents, el guió es va fer seguint la pauta de l'entrevista als agents socials que havia fet servir per a la memòria de recerca. A partir d'aquesta primera pauta el guió es va adaptar a les característiques de la recerca actual, acotant de forma més concreta algunes preguntes per a cadascun dels barris (*veure annex 5*). El guió de l'entrevista amb els agents socials, que ha de servir per conèixer les conseqüències socioespacials de la urbanització, ha quedat organitzat a partir de quatre grans blocs.

En el primer bloc es tracta d'aconseguir una descripció del treball que realitza l'agent social entrevistat dins l'entitat que representa, així com l'objectiu i tasques que desenvolupa la mateixa entitat dins el barri. Per això es demana a l'agent social que es presenti breument ell mateix i que exposi la seva funció dins l'organització, així com la de l'entitat en conjunt. També interessa conèixer la seva relació personal amb el barri; si hi viu o no, i com aquest fet influeix en el seu treball. A continuació es pregunta pel perfil dels "usuaris" de la seva entitat i que defineixi, des dels objectius de la seva organització, quines problemàtiques presenten els barris que s'estudien i si les transformacions urbanes han repercutit d'alguna manera en la tasca que desenvolupen. Abans de tancar aquest apartat s'inquireix entorn la presència de les dones a la seva entitat, així com si es treballa amb elles en algun aspecte concret. Aquesta primera visió general de l'entitat és molt apropiada, abans d'entrar a parlar de temes estrictament urbanístics, doncs permet observar la importància de l'entitat o associació dins el barri, així com la seva contribució a nivell de cohesió social. D'un contingut imprescindible per continuar l'entrevista, aquest bloc inicial vol afavorir una aproximació càlida entre l'entrevistat/da i l'entrevistadora, d'importància vital perquè ambdues persones es sentin còmodes en el transcurs de la trobada.

El segon bloc és, dels quatre que hi ha, el més ampli, ja que incideix de ple en la valoració de les remodelacions realitzades i les seves conseqüències i s'estructura a partir de la consideració d'un seguit d'elements. El primer d'ells fa referència a la *participació* de les entitats en el procés de planificació, i s'interroga per les iniciatives que l'entitat que ens ocupa va aportar-hi, així com va resultar l'experiència en el desenvolupament posterior de l'organització. També es demana la seva valoració de la sensibilitat dels planificadors en el transcurs del procés, ja que és d'especial interès per entendre i contextualitzar l'experiència d'intercanvi entre el veïnatge i els tècnics. Seguidament se li pregunta quins són, des del seu punt de vista, els objectius del projecte i les *millores* més importants aconseguides. Aquesta qüestió

és important per tal d'observar si els objectius que es pretenien amb la urbanització, eren clars a nivell de les entitats. En aquest punt es fa especial incidència en que la persona faci una *valoració dels espais públics* que es troben en el barri en relació als conceptes força ja descrits. A nivell de *seguretat* i *autonomia* es vol saber si les persones es poden moure lliurement en els espais públics i si hi ha facilitat d'accés, o si per contra s'han detectat indrets que generen por o que han estat apropiats preferentment per algun grup particular. En relació a la *sociabilitat* es pregunta per si la configuració urbana afavoreix la trobada entre el veïnatge així com si hi ha suficients espais públics perquè la gent es relacioni. Les qüestions a l'entorn de la *identitat* busquen saber si les persones tenen sentit de pertinença al barri i quin elements simbòlics formarien part de l'imaginari del sector. En relació a l'accessibilitat es fan qüestions a l'entorn de la facilitat o dificultat per desplaçar-se en l'espai públic i anar d'un lloc a un altre dins el barri. La senyalització, l'orientació així com les possibilitats de poder transitar a peu i amb bicicleta tranquil·lament essent infant, són aspectes a l'entorn dels quals burxar. La qualitat de l'espai públic, em porta a formular preguntes relatives a la neteja, a les característiques de les voreres i del mobiliari urbà. A continuació es passa a parlar de la *multifuncionalitat*, és a dir dels *comerços*, dels *serveis i equipaments socials* del barri; de quina manera les actuacions urbanes n'han afavorit o no la creació de nous, si la seva ubicació és l'adequada, si n'hi ha suficients i si donen resposta a les necessitats de la població. Encara en relació amb aquest punt, s'enceten algunes preguntes amb l'objectiu de conèixer si el projecte urbà realitzat ha contribuït a millorar el *transport públic i la connectivitat* amb la resta de la ciutat.

Un altre aspecte que es contempla fa referència a la *integració i l'habitatge*, o sigui, si la planificació ha generat habitatges nous o ha afavorit la rehabilitació dels edificis existents, si s'ha encarit la compra o el lloguer de l'habitatge, i si ha provocat l'expulsió del barri a algun grup de persones econòmicament desavantatjades. Interessa veure les conseqüències de la planificació des de tots els àmbits socials, i

per això es fa especial atenció en descobrir si algun grup ha pogut sortir perjudicat o ha restat ignorat en el transcurs de la realització del projecte urbà que ens ocupa, incidint de forma especial en cada col·lectiu humà des d'una visió de gènere. La darrera qüestió que s'apunta abans de cloure aquest apartat, vol saber si s'estan duent a terme alguna política especial de creació de nous *llocs de treball*. El treball, juntament amb tots els altres conceptes que s'han anat desgranant, han de servir per ajudar a descobrir com la planificació ha repercutit en la qualitat de vida de les persones i en quina mesura contribueixen a que els barris que s'estudien siguin espais integradors i cohesionats socialment.

El tercer bloc, que ha quedat emmarcat pel tema de la cultura del barri, posa l'èmfasi a tots aquells aspectes que estan entre la dicotomia de ser en la major part resultat de la planificació urbana, i alhora urbanísticament imperceptibles. Em refereixo als *aspectes simbòlics i d'identitat comuna*, a la forma d'entendre la història del barri, a l'actitud de la gent i a les seves maneres de relacionar-se. Això permetrà apropar-nos als espais de representació dels que parla Lefebvre, i descobrir en els sectors que són objecte de la recerca la influència de l'art i els símbols en la vida dels seus habitants, i com, això els hi permet trobar dins el barri diferents espais d'identitat i apropiació. En aquesta línia, doncs, es pregunta per la presència de marques públiques o símbols amb els que la gent del barri s'identifiqui, per la capacitat del veïnat d'organitzar festes populars o altres tipus d'iniciatives socials. També aquí, el tema del *conflicte* hi troba un espai; es pregunta pels possibles problemes o diversitat d'interessos que provoquin friccions, així com per les estratègies que s'apliquen per aportar solucions. Abans de cloure aquest apartat s'introdueix un apunt de caràcter més pràctic; la qualitat dels *serveis municipals* per mantenir i cuidar els espais públics. Aquest aspecte és molt important, doncs, l'estat de l'espai públic en relació a la higiene i la conservació del mobiliari, incideix directament en l'atansar-se a una plaça, passejar per un carrer o admirar un determinat entorn

arquitectònic, de forma que es contribueix en definitiva a que la població es senti a gust i s'evitin conflictes.

En el quart bloc, amb l'objectiu posat en el present i futur desenvolupament del barri, es fan unes breus preguntes de caire general que volen servir per anar tancant l'entrevista, encara que no per això deixen de ser importants. Bàsicament, apunten la importància dels sectors en la política actual de l'Ajuntament així com els aspectes considerats prioritaris d'ara endavant, sempre des del punt de vista de l'agent entrevistat/da. En aquesta perspectiva de futur no pot faltar la inquietud d'un enfocament de gènere en la planificació de la ciutat, i es pregunta per les organitzacions del barri que podrien articular els interessos i necessitats de les dones cap a l'Ajuntament. Aquest darrer apartat, encara que breu, serveix per posar-nos sobre la pista d'actuacions que repercutiran sobre el barri, i descobrir si aquestes s'han vist possibilitades arran de les actuacions urbanístiques realitzades. El guió de l'entrevista, amb tot, vaig tenir clar des d'un principi que havia de servir de fil conductor per la trobada i que calia deixar-lo obert als temes concrets que l'especificitat de cada agent social aportaria.

5.3.3. Concertació i realització de l'entrevista

Iniciades les entrevistes amb els residents vaig pensar que seria convenient no deixar passar gaire temps abans de començar a parlar amb els agents socials, ja que el fet de tenir informacions paral·leles a diferents nivells em podia servir per contrastar conceptes, i anar veient quins eren els aspectes més rellevants. Les entrevistes amb els residents es van fer en bloc primer en un sector de la ciutat i després en l'altre. Les entrevistes als agents socials de cada barri van tenir lloc dins el període en que es van fer les entrevistes en cada àmbit territorial.

El contacte amb cadascuna de les persones agents socials es va fer per correu electrònic. En una nota em presentava breument, explicava l'objectiu de la meua recerca i exposava la meua petició de realitzar-los una entrevista. En el cas de Keila Dalmau no va ser necessari perquè havent-nos conegut en el curs de la intervenció amb la gent jove a l'institut Carles Rahola, només va caldre posar data a l'entrevista. Totes les persones van acceptar de bon grat que les entrevistés i a continuació els hi vaig trucar personalment per concertar dia, hora i lloc per a al trobada.

Les entrevistes amb els agents socials es van realitzar en els despatxos d'entitats o centres on la persona hi desenvolupa les seves tasques concretes. I és que si podem dir que cada lloc és un espai de representació i d'identitat, també es pot afirmar que la persona assigna identitat al lloc. Així doncs, la directora de la biblioteca em va atendre en el seu despatx de la biblioteca un dia al matí, la professora de secundària em va contestar l'entrevista en el seu departament un migdia entre classes i reunions, les dues directores dels centres cívics em van parlar des dels seus despatxos en el curs d'un matí. Amb Ricard Calvet vam conversar tranquil·lament asseguts en un banc dels vestuaris del camp de futbol. En el cas dels presidents de les associacions de veïns és interessant observar que van disposar-se en llocs diferents. Amb la Maria de la Seo vam realitzar l'entrevista assegudes al sofà de casa seva. Amb l'Antonio Rojas vam ocupar el centre de l'AAVV i després de fer l'entrevista vam passejar pel barri veient algunes de les reformes que s'han dut a terme en els pisos del Patronat de la Sta.Creu. Ramon Macaya em va convidar a anar al nou ateneu, l'antiga biblioteca Salvador Allende, on estaven treballant ell i la seva muller per deixar el local apunt per la inauguració.

La previsió que d'antuvi m'havia fet que apareixerien temes concrets en el transcurs de cada entrevista, relacionats amb l'especificitat de cada agent social i les seves entitats, es va complir. Així doncs, al llarg de la conversa es van anar afegint algunes preguntes o inquirint sobre aspectes més particulars de l'entitat, mantenint sempre

l'enfocament urbanístic. Amb Mª de la Seo es va parlar especialment de la divisió territorial dels barris, dels projectes de participació ciutadana i de les propostes que n'havien nascut. Amb els agents socials Calvet i Macaya es va fer especial incidència als temes de les problemàtiques socials al voltant de la integració, infància, gent jove i espai públic. Amb Antonio Rojas vam centrar-nos més en el barri de Can Gibert i en la realitat dels pisos del Patronat de la Sta.Creu.

D'altra banda, el fet que algunes d'aquestes persones no fossin del barri, no visquessin el procés d'urbanització, o que algunes preguntes quedessin lluny del seu àmbit de coneixement, ha generat que algunes qüestions no obtinguessin resposta i que d'altres, directament es menystinguessin. Resulta interessant observar, que a vegades, estar al capdavant d'una associació no suposa tenir un coneixement ampli del barri on s'ubica l'entitat. En algunes ocasions, l'especificitat o els interessos particulars no desperten necessàriament un interès pel funcionament del conjunt global del barri. Amb tot, però, donada la diversitat de funcions dels agents, i la bona disposició per part de tots i de totes, vaig obtenir la informació que cercava.

Aquestes entrevistes duraven al voltant de l'hora i com en el cas anterior es gravaven. El fet que en el transcurs de la meva presentació ja havia mencionat la necessitat d'enregistrar l'entrevista, treure la gravadora i posar-la damunt la taula va ser un fet que va esdevenir amb la màxima normalitat. És més, en alguna ocasió, el moment en què provava si la gravació s'estava efectuant correctament, l'aparell va ser motiu d'algun comentari distès i eloqüent, perquè resulta sorprenent, a vegades, sentir la pròpia veu gravada.

5.3.4. Transcripció, buidatge i anàlisi de l'entrevista

Un cop fetes les entrevistes s'ha dut a terme la seva transcripció literal després d'haver passat i guardat les gravacions a l'ordinador. Escoltava les gravacions des

del mateix ordinador a un volum prou clar, i a mesura que d'engegar i parar s'ha fet efectiva la transcripció del diàleg.

Els textos els anava recollint en diferents documents de Microsoft Word per poder manejar-los més endavant amb facilitat. Com en les transcripcions de les entrevistes dels residents, vaig procurar que les dels agents socials transmetessin al màxim l'experiència viscuda en l'entrevista. Per això, al transcriure les entrevistes s'han mantingut les expressions, els silencis, els somriures, les expressions d'indignació o d'alegria, les preocupacions,... a fi de poder captar l'essència i l'originalitat de cada persona, que són bàsiques per una bona anàlisi de l'entrevista més enllà de la informació que es lliura verbalment. *(En els annexos 5.1 i 5.2 es presenten dues entrevistes transcrites a agents socials).*

Per poder procedir al tractament de la informació es va seguir el mateix mètode que amb les entrevistes als residents. És a dir, que es van entrar al programa Atlas-ti i es van codificar a partir de les paraules claus o codis establerts *(veure figura 9)*. Vaig pensar que aquesta manera de tractar la informació em permetria més endavant, establir relacions i fer consideracions a nivell de residents i agents socials, o sigui, comparar punts de vista sobre determinats aspectes urbanístics. Les aportacions dels agents socials s'han anat emprant en diverses parts de l'estudi encara que sobretot al capítol 5. La informació obtinguda d'aquestes entrevistes ha servit en alguns casos, per tenir una perspectiva conjunta del funcionament del barri i en alguns altres, per aprofundir en temes concrets que es relacionen indubtablement amb la dinàmica global del barri.

5.4. Entrevistes informatives als experts

5.4.1. Definició d'expert/a. Justificació de les persones entrevistades

Amb el concepte d'expert/a es designa a la persona o persones, que van ser responsables o van participar d'alguna manera en el disseny i realització d'algunes de les transformacions urbanes que s'estudien, entenent així arquitectes, urbanistes o polítics, com d'alguna altra persona no relacionada directament amb la construcció urbana dels barris però que pot aportar el seu punt de vista professional.

Donades la multiplicitat d'intervencions urbanes que han tingut lloc al llarg dels temps, em resultava molt difícil saber amb quina d'elles establir contacte. Algunes d'aquestes persones havien participat d'intervencions puntuals i no tenien un coneixement de continuïtat del que s'havia viscut posteriorment en el barri, ni quina era la seva situació actual. També és veraç que algunes altres que havien jugat un paper important en el disseny dels projectes urbans que ens ocupen ja han traspassat. Vaig optar per contactar persones que dins la seva trajectòria laboral haguessin participat d'alguna manera en la vida dels barris que s'estudien i que per la seva experiència laboral poguessin llegir aspectes de les realitats dels barris en relació al procés evolutiu de la ciutat. Aquestes entrevistes, de fet, es realitzen per poder conèixer i comprendre els objectius de les actuacions urbanes realitzades en dos sectors relativament perifèrics de la ciutat, tant en relació a les places que s'estudien com en relació a la vida quotidiana que s'estructura a l'entorn de l'espai públic.

Com a experts s'ha entrevistat a tres persones concretes que són especialment interessants perquè ofereixen dues perspectives: una de més tècnica pròpia de la seva formació específica i una altra que té a veure, amb la seva capacitat d'anàlisi dels casos particulars que s'estudien, a tenor de la seva experiència laboral, dins el conjunt de la ciutat.

La primera a considerar és Pere Fina, arquitecte municipal que ha participat des del camp de l'urbanisme en diferents ocasions en cadascun dels sectors de la ciutat que són objecte d'estudi. De les tres persones entrevistades aquesta era la persona que podia aportar la visió més tècnica en relació al camp de l'arquitectura i l'urbanisme.

La segona persona experta és Félix Álvarez; en el moment de l'entrevista director del Centre Cívic St.Narcís que compte amb una llarga experiència de treball en el món social. En el transcurs de la seva trajectòria laboral va assumir la direcció del Centre Cívic "Can Ninetes" a Sta.Eugènia i més endavant la direcció del Centre Cívic Ter a Taialà. Vam considerar amb la directora de la recerca que es tractava d'una persona molt adequada per entrevistar, perquè podia aportar una visió conjunta alhora que molt completa, de la relació entre les polítiques urbanes i les actuacions d'àmbit social, atenent a l'especificitat de les necessitats de cada col·lectiu humà.

La tercera i darrera persona a qui s'ha entrevistat ha estat Joaquim Nadal, alcalde de la ciutat des de l'entrada de la democràcia fins a l'any 2002. La conversa amb ell, permetria recollir la seva visió particular de les transformacions viscudes en el conjunt de la Ciutat, i dins d'ella les polítiques urbanes empreses en cadascun dels barris, en paral·lel als canvis poblacionals que s'han donat a tenor dels moviments migratoris.

5.4.2. El guió de l'entrevista a les persones expertes

Igualment com en els dos casos anteriors, el primer pas va ser adaptar del guió-pauta que havia emprat per la recerca de la suficiència investigadora. L'objectiu de les entrevistes amb els experts, com ja s'ha explicat, era obtenir informació sobre els objectius que havien guiat les actuacions urbanes realitzades, per poder-los analitzar detalladament al llarg de l'estudi en relació a la vida quotidiana de la

ciutadania. Per això les entrevistes amb els experts es diuen entrevistes informatives. Amb aquest propòsit el guió (*veure annex 6*) va quedar estructurat a partir de quatre blocs:

En el primer bloc, l'objectiu era descobrir les idees directrius del disseny i la planificació de les transformacions que van tenir lloc en els barris. Es tracta de barris que han seguit evolucions urbanes molt distintes a tenor de la història a la que han estat sotmesos. Per això, s'inicia l'entrevista preguntant per l'estat del barri a nivell de característiques històriques, socials, espacials i de patrimoni urbà específiques que els entrevistats tenen presents en el moment d'intervenir-hi. En relació als barris de Sta.Eugènia i Can Gibert, es fa especial incidència en observar la situació anterior al planejament del 1986 i els objectius a partir del qual es van projectar. Quan es pregunta pels barris de Germans Sàbat i Taialà, les directrius de planejament urbà s'enfoquen especialment amb l'entrada de l'ajuntament democràtic. Es pregunta pels dèficits i les potencialitats del barri previs a definir l'actuació urbana, per tal de poder entendre les idees directrius que posteriorment van guiar les diferents intervencions urbanes que es van anar projectant. En aquest apartat es fa especial incidència en els objectius socials de la planificació dels espais públics. Per això s'inquireix entorn de les millores esperades amb relació als conceptes d'integració/exclusió social, immigració, atenció especial a les diferents necessitats d'edat i gènere, i seguretat ciutadana. Interessa molt veure quins són els objectius socials que es proposen i com aquests es canalitzen en el medi urbà, per poder observar posteriorment fins a quin punt aquests, s'han complert. Abans de tancar aquest punt de l'entrevista es pregunta en relació a l'opinió que li mereixen a l'entrevistat, l'execució del Pla Parcial de les Hortes de Sta.Eugènia i pel Pla de Barris, així com si considera que ha aportat qualitat de vida a la ciutadania.

El segon bloc es centra en la transformació dels barris en el context de la planificació de la ciutat. L'objectiu és conèixer el sentit les projeccions urbanes que es dissenyen

per als sectors urbans que s'estudien i fins a quin punt participaven dins la política urbana general. Es vol observar com els objectius generals de la ciutat es concreten en l'actuació urbana dels barris, a nivell de xarxa d'espais públics, de mobilitat, d'accés als recursos i serveis urbans o de reforçament de barreja d'usos entre d'altres aspectes. També es fa atenció a les actuacions urbanes del Pla de Barris i del Pla Parcial de les Hortes de Sta.Eugènia alhora que es qüestiona pel què han significat dins el conjunt de la ciutat. Finalment es pregunta per la posició dels barris de Sta.Eugènia i Can Gibert, donades les seves característiques multiculturals, en el debat sobre la planificació de la ciutat en un context més ampli, com pugui ser Catalunya, l'Estat Espanyol o Europa.

El tercer bloc fa referència a la presència de la ciutadania en el procés de la planificació. Es formulen preguntes relatives al paper de les associacions durant l'elaboració dels projectes, fent especial incidència la intervenció de les dones i els infants.

En el quart i darrer bloc es demana a l'entrevistat que faci una avaluació del barri des d'una perspectiva urbana atenent als conceptes força de: seguretat, sociabilitat, autonomia, qualitat, accessibilitat, identitat i multifuncionalitat. Les preguntes relatives a cadascun dels conceptes força són sinó iguals molt semblants a les que es formulen als agents socials, és per aquest motiu que no m'estendré fent-ne la descripció de les preguntes i els objectius. La informació que cadascun dels experts des de la vessant més tècnica o política en fa és, no obstant, imprescindible de recollir.

5.4.3. Concertació i realització de l'entrevista

Després de mirar la bibliografia i fer un llistat de possibles persones a qui entrevistar, va ser amb la meua tutora de recerca, Isabel Salamaña, que vam decidir conjuntament les persones com a "expertes" que he indicat. A partir de la xarxa de

coneixences de la meua directora de tesi, vam aconseguir les adreces de correu electrònic o els telèfons de les persones expertes per poder posar-m'hi en contacte.

A totes aquestes persones els hi vaig escriure una nota via correu electrònic fent una breu explicació de l'estudi que estava realitzant i justificant la importància que tenia pel meu estudi poder-los-hi fer una entrevista que a més calia que fos gravada. Totes aquestes persones varen acceptar sense problema i vam quedar les trucaria per telèfon de cares a posar-nos d'acord sobre el dia, l'hora i el lloc per realitzar l'entrevista. En el cas de Fèlix Álvarez va demanar-me que abans de fer-li l'entrevista a ell, hagués entrevistat a les directores actuals dels centres cívics d'on ell n'havia estat director. Un cop realitzades aquestes entrevistes va tenir lloc la seva.

L'entrevista amb els experts es van celebrar en l'àmbit de treball de cadascun d'ells. En el cas de Pere Fina en el seu despatx particular i en el cas de Joaquim Nadal a l'Institut Català de Patrimoni Cultural (ICRPC). La conversa amb Félix Álvarez es va esdevenir en una sala de reunions del Centre Cívic de St. Narcís. Conèixer el lloc on s'ha realitzat l'entrevista és important de cares a analitzar-ne el resultat des de la seva vessant més complexa, o sia més enllà del que ha quedat escrit en el paper, ja que permet contextualitzar la situació de l'entrevista, tenir presents els elements i l'ambient que rodegen a la persona entrevistada, les activitats que aquesta realitza, així com possibles relacions que a partir d'aquestes s'establiran. L'ambient, doncs, que envoltava l'entrevista, era d'una gran professionalitat.

Les trobades amb els experts es van fer paral·lelament en el temps en que duia a terme les entrevistes amb els agents socials i els residents. Com ja he explicat uns paràgrafs abans, rebre informació sobre el mateix projecte des de tres perspectives diferents, afavoria que en els nous intercanvis pogués treure'n més profit. Aquestes entrevistes, amb una durada prevista d'una hora, també es van enregistrar en una gravadora. La manera com es va esdevenir cadascuna de les tres entrevistes va ser

diferent, donat que cada persona té el seu estil particular, si bé en tots els casos va ser difícil seguir el guió previst. Plantejades de forma general les qüestions de l'entrevista, els entrevistats es van deixar anar i enllaçaven un tema amb l'altre, parlant de la ciutat i de cadascun dels barris. De tant en tant s'aturaven per deixar pas a una propera pregunta. No va ser necessari afegir gaires preguntes, doncs, en el relat dels seus discursos ho havien anat explicant gairebé tot. Es feia evident que havien viscut les seves intervencions ens els barris amb una gran professionalitat i entusiasme personal. La bona acollida que em van brindar cadascun d'ells em va fer sentir còmode des del primer moment.

5.4.4. Transcripció, buidatge i anàlisi de l'entrevista

La transcripció d'una entrevista pot ser fàcil i per tant relativament ràpida quan trobem una persona que pronuncia correctament, que fa les pauses i parla a una velocitat moderada seguint una reflexió estructurada. Aquest, però, és un fet poc usual en una entrevista on no hi ha hagut un temps previ per preparar-se les respostes, i el que es parla és espontani. El fet que algunes persones parlin molt ràpid, facin omissions, no pronuncin correctament, es vagin repetint o iniciïn una frase i no l'acabin, són elements que passen inicialment desapercebuts, i fins que no es comença a transcriure hom no és conscient de la dificultat que aquest fet pot suposar. Això evidentment, no passava només en el cas de les entrevistes amb els experts, sinó en totes, o sigui també les dels residents i les dels agents socials. Per aquest motiu, entre la realització de l'entrevista i la seva transcripció m'ha agradat que passés poc temps, doncs, el fet de tenir-la bastant present m'ajudava davant els dubtes de comprensió que van anar apareixent. *(En els annexos 6.1 i 6.2 es presenta la transcripció de dues entrevistes a persones expertes).*

El procés de transcripció va ser exactament igual que en els altres casos: de l'ordinador a un document de Microsoft Word. No va haver-hi un maneig de la informació informàticament, sinó que un cop impreses les entrevistes, vaig procedir

a fer-ne una lectura detallada, a subratllar i fer anotacions de les idees que considerava essencials. Seguidament, vaig agrupar aquestes anotacions a partir dels codis descrits per tal de facilitar l'establiment de relacions amb els temes objecte d'estudi, que s'han considerat en l'anàlisi de les entrevistes amb els residents i els agents socials.

La metodologia qualitativa afavoreix que d'entrada es puguin crear múltiples categories per tenir recollida i matisada al màxim la informació. Bona part de la informació rebuda dels experts s'ha canalitzat en el capítol cinquè, referent a la lectura de resultats, si bé també s'ha tingut en compte en el capítol descriptiu de l'àmbit d'estudi, on es presenten alguns dels objectius i motivacions que van portar a diferents intervencions urbanes en els barris que són objecte de l'estudi.

5.5. Observació directa de l'ús, l'apropiació i la densitat de les places

A fi de tenir un recurs més i completar la informació rebuda en el transcurs de les entrevistes i de tota la recerca duta a terme amb cadascun dels col·lectius estudiats, vaig veure oportú realitzar una observació directa del comportament de la ciutadania centrada en l'espai públic. Estava d'acord amb l'afirmació de Al-Bishawi i Ghadban (2011), que la conducta és l'entitat de vida més petita que es dona en l'entorn físic. L'anàlisi de la conducta humana per a la lectura de l'espai urbà així com fins a quin punt aquesta està influenciada pel disseny i la cultura que envolta la persona, ha estat tradicionalment objecte de recerca i ha motivat diferents teories i mirades. Lynch (2010) per exemple, fa ús de dels representacions dels mapes mentals per explicar les conductes de les persones en els espais de la ciutat i desplega tota una teoria a l'entorn de la formació de la imatge de la ciutat centrant-se especialment en els objectes físics, no tenint en compte com la cultura influencia en la creació d'aquesta imatge. Fiske (1987) en canvi, incidirà en el paper essencial que juga el fet cultural de cares a donar significat als signes i a tots els elements físics que envolten la persona. En relació a l'ús i el significat de l'espai, Gehl (2006) insistirà

en que les característiques o el disseny físic de l'espai adquireixen un valor diferent per a les persones en relació a l'ús que en fan, remarcant la diferència entre les activitats necessàries, les opcionals i les d'oci. És a dir, que la mirada i l'exigència que es projecte en l'espai és diferent quan s'hi duen a terme activitats rutinàries o necessàries, que quan hi tenen lloc activitats lúdiques. Es pot estar doncs d'acord, amb la visió integradora que presenten Al-Bishawi i Ghadban (2011) quan afirmen que l'anàlisi conductual s'estructura a partir de tres elements principals: el físic (fent referència al disseny i les característiques materials de l'espai), el social (en relació a l'ús i apropiació que d'ell se'n fa), i el cultural (les creences que de forma implícita o explícita formen part de l'imaginari de la persona com a ens individual i pertanyent a una col·lectivitat així com de les normes que manera formal i informal regeixen el funcionament de l'espai). Serà en base a aquests elements, que les activitats que tenen lloc en l'espai públic es veuran condicionades. En aquest sentit, i més en una recerca que busca posar de relleu la perspectiva de gènere, resulta interessant l'article de Bagheri (2013), en el que explica l'experiència de la geo-visualització com a metodologia per comprendre la complexitat de l'entremat de connexions que s'estableixen entre les identitats de gènere i l'entorn construït. Dur a terme doncs, una observació directa dels processos socioterritorials que s'esdevenen en l'espai objecte d'estudi i representar la informació sobre un plànol de les places (com s'explicarà en breu), em permetrà tenir una informació més objectiva, comprovar i contrastar opinions i aspectes dels que s'han anat tractant en el transcurs de les entrevistes o en el conjunt de la recerca.

Dins el sector urbà de Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord, l'observació directa es va centrar en la Plaça de Germans Sàbat i la plaça de davant l'Escola de Taialà. Dins els barris de Sta.Eugènia-Can Gibert del Pla, l'observació directa es va fer de la Plaça de Sta Eugènia (coneguda com a *Plaça del barco*) i de la Plaça Pere Calders.

5.5.1. Ineludible necessitat de definir categories d'edat

Donat que per a l'estudi m'interessava conèixer en profunditat l'apropiació i ús de les places per part de totes les persones que les freqüenten, vaig considerar oportú establir un total de sis categories d'edat. L'emmarcament d'aquestes categories va ser complexa justament perquè l'evolució madurativa pròpia de cada persona impedeix que se la pugui classificar. Classificar significa sovint emmarcar o etiquetar, segregar les persones en grups com si tots participessin de la mateixa experiència, quan per raons òbvies de cultura, identitat i context familiar entre d'altres condicionants socials, fan que cada experiència viscuda de cadascuna d'elles sigui diferent. Amb raó Didonet⁵¹ (2015, 44) afirma fent al·lusió a la infància, que “és una categoria social que es construeix en la cultura, la política, en les condicions de vida. Ésser nen és una condició biològica (tenir pocs anys i començar a viure), però ser infant és viure una cultura de infància⁵²”.

La recerca no obstant, no seria possible sense establir categories i observar les conductes individuals i de grups atenent a diferències edat, sexe i ètnia. Les classificacions s'han fet tenint en compte les consideracions que es prenen a nivell de Catalunya per a la polítiques de infància, adolescència i joventut, del que convenen els estudis de la geografia de la infància i de l'emmarcament que es fa a grans trets a nivell d'àmbit escolar. Aquestes classificacions ens permeten agrupar els infants de cares a realitzar-ne l'observació pertinent per a la recerca.

El primer grup conté la categoria **petita infància** en la que s'observa la mainada de 0 a 3 anys. En unes primeres observacions s'ha observat que els nadons són força presents a les places i per aquest motiu s'ha cregut oportú prendre'n nota i

⁵¹ Vital Didonet és especialista en primera infància i assessor del Ministeri d'Educació i la Cambra Legislativa de Brasil.

⁵² Traducció pròpia. L'original versa: «La infància es una categoria social que se construye en la cultura, la política, en las condiciones de vida. Ser niño es una condición biológica (tener pocos años de vida y empezar a vivir), pero ser infante es vivir una cultura de infancia».

diferenciar-los del grup de **mainada** de 3 a 12 anys, que constitueixen el segon grup. La seva activitat i ús de les places és ben diferent de la petita infància. Així mateix, mentre que el grup de nen-nena es relaciona amb l'edat escolar que abasta l'educació infantil i primària, la petita infància és la que correspon amb aquells nens i nenes que van a la llar d'infants o altres serveis destinats a la seva edat, o s'estan a recer de la família.

El tercer grup que s'ha contemplat és de l'**adolescència**, és a dir nois i noies de 13 a 17 anys aproximadament. L'activitat pròpia d'aquest grup correspon a l'edat escolar de l'Educació Secundària Obligatòria. El nivell d'autonomia i les característiques propi d'aquesta edat fan fet que consideréssim oportú contemplar aquest grup de forma diferenciada entre els infants i els joves.

El **grup dels joves** comprèn la categoria quarta, amb unes dinàmiques especialment marcades per la finalització d'estudis, la incorporació al món del treball, la independització i/o la vida en comú, que cerquen en els espais urbans unes respostes diferenciades del grup dels adults, en el període que abasta dels 18 als 29 anys. La categoria cinquena és la de les **persones adultes**, i inclou l'ampli fragment d'anys que va entre els 30 i els 65 anys. Totes les persones que tenen una edat superior als 65 anys formen part del grup sisè, amb categoria de **persona gran**.

Com que és una observació i no és possible tenir les dades amb exactitud, l'anotació de cada persona en relació a una categorització o altra per raó d'edat i sexe respon sempre al criteri que es justifica a continuació per part de l'observadora. La dificultat de no poder conèixer amb certesa l'edat de cadascuna de les persones que usen les places estudiades, ha dut a que l'anotació s'hagi fet sempre des de l'aproximació. L'assignació de cada persona en un sexe o altre s'ha fet a partir d'una lectura d'observació clàssica, és dir, a partir de la presència física i dels atributs visiblement externs, que permeten d'entrada dir si la persona que mirem és home o dona. Per aquesta observació no s'ha tingut en compte la possibilitat d'existència de més sexes

que contempen actualment els estudis de la geografia del gènere. Aquest fet, condicionat pels processos psicològics i biològics íntims i propis de cada persona, no permet que es pugui contemplar en l'activitat de recerca pròpia de l'observació externa.

Per a cada categorització s'ha donat un nom. En la taula 11 es recull la categorització descrita en relació a l'etapa vital i el sexe, a fi de facilitar l'observació de l'ús, la densitat i l'apropiació dels espais públics objectes d'estudi.

Taula 11 - Categorització segons l'etapa de la vida i el sexe per a l'observació

Etapa de la vida	Nom sexe masculí	Nom sexe femení	Tram d'edat aproximat
Petita infància	nen infant	nena infant	de 0 a 3 anys
Infància	Nen	Nena	de 4 a 12 anys
Adolescència	noi adolescent	noia adolescent	de 13 a 17 anys
Joventut	noi jove	noia jove	de 18 a 29 anys
Adultesa	home adult	dona adulta	de 30 a 65 anys
Vellesa	home gran	dona gran	més de 65 anys

Font: Elaboració pròpia.

5.5.2. Elaboració de mapes d'ús, apropiació i densitat de les places

Els mapes d'ús, apropiació i densitat tenen l'objectiu de permetre fer una lectura gràfica de la ubicació (apropiació) de les persones en els diferents espais de la plaça, de la quantitat (densitat) de persones que s'hi poden localitzar en diferents moments del dia i del què hi fan (ús).

Els mapes de les places o la cartografia base de cadascuna de les places els vaig despenjar de la pàgina web de la Unitat Municipal d'Anàlisi Territorial (UMAT) de l'Ajuntament de Girona. Imprès en un Din-A 4 i ampliat a un Din-A3 vaig recollir en un sol foli cadascuna de les places a observar així com els carrers que la volten. A continuació em vam dirigir sobre el terreny. L'observació es va fer en quatre dies diferents; dos de festius (de cap de setmana) i dos de laborables (no consecutius)

entre setmana, i a més es va fer dos cops cada dia, és a dir, al matí i a la tarda procurant mantenir el mateix horari els quatre dies. Això em permetria més endavant poder establir comparacions en l'ús d'aquests espais, dins la mateixa jornada i entre els dies festius i laborables.

L'època de l'any també era un factor important a tenir en compte. Sens dubte la temperatura i la durada de la llum natural condicionen l'afluència als espais públics, el tipus de públic que s'hi pugui atansar i el moment del dia en què aquest s'hi apropa. Es va escollir la primavera (de finals de març fins a principis de juny) com a època de l'any més idònia per fer l'observació i no partir de les condicions que altres moments de l'any s'imposarien des d'un principi a les places que s'estaven tractant. Efectivament, els dies de pluja quedaven descartats per a realitzar l'observació. L'estiu implicava perdre's la influència de la vida escolar, a més que, donada la calor que fa en aquesta època de l'any, ja era de preveure que estarien majoritàriament buides fins cap al final de la tarda quan comença a refrescar. A l'hivern, justament perquè a fora fa fred, en general hi ha poca vida (exceptuant l'hora del sol) i la tardor es va desestimar, perquè les tardes són més aviat curtes i d'antuvi no convida tant a estar-se fins tard a la plaça amb les mainades. Interessava veure, repeteixo, si la proximitat de l'escola influenciava en l'ús que es fa de les places. Evidentment, el millor hauria estat poder fer l'observació al llarg de les quatre estacions i veure com canvia la vida a les places en el curs de l'any. Però això hauria volgut un altre estudi.

Per cada plaça s'han fet 16 observacions, de manera que del conjunt de les quatre places estudiades n'hi ha un resultat de 64 mapes. Aquests 64 mapes que s'han elaborat i que es presenten són, doncs, un mostreig de la realitat, que com sempre és més complexa del que s'ha pogut observar i atendre. Amb relació a la qüestió de la temperatura, i com es pot observar en els mapes així com en les fitxes que s'acompanyen, s'ha anotat la temperatura exterior (aproximada a parer de l'observador) per a tenir més elements d'anàlisi de la situació o realitat que s'esdevé

a la plaça, alhora que permet especular sobre la possible influència del temps atmosfèric amb relació a l'afluència de gent als espais públics. (*Tots els mapes i les seves fitxes explicatives es troben dins el conjunt de l'annex 7*).

L'observació del matí es duia a terme en el període comprès entre les 12 i les 13h. perquè és una hora en què acostuma a haver-hi vida a l'exterior; hi ha persones que van a comprar, a passejar, que fan diligències, els alumnes surten de l'escola, la gent gran surt a parar el sol, a jugar a petanca,... A la tarda el període d'observació era una mica més ampli, doncs es movia entre les 17 i les 18:30h, moment del dia en què la gent acostuma a quedar per sortir. El temps d'observació oscil·lava dels 20 minuts mínims si no hi havia gaire gent, als 40-45 minuts quan n'hi havia molta. Totes maneres, mai marxava sense haver pres nota de la totalitat de grups i persones que es localitzaven en l'espai públic, encara que això significués allargar l'estada d'observació. Es volia observar quanta gent es quedava a la sortida de l'escola a les places a jugar, a parlar, a fer el que fos, però voluntàriament. Algun dia vaig estar a les places que es troben a tocar de les escoles per observar si hi ha una correlació entre la sortida de l'escola i l'afluència a la plaça. Cal remarcar que la Plaça de Pere Calders es troba ubicada davant de l'Escola Dalmau Carles, i que la plaça de davant l'escola de Taialà, es coneix popularment per la seva ubicació davant l'escola que li dona nom. Dins el marge d'observació que m'havia proposat, algun dia vaig realitzar les observacions de dites places una mica més tard, per observar què passava transcorreguda l'estona de pas per les places just sortint de l'escola. Entenia que la sortida de l'escola era un moment del dia a contemplar, però no volia que la percepció o la idea que em fes d'aquestes places pogués ésser errònia. Calia observar aquestes places en diferents moments per tal de veure la freqüència d'ús de forma natural.

Anotava l'hora de començar i d'acabar l'observació ja que permetia que quan es fes la interpretació del mapa, es sabés l'estona que havia durat l'observació. L'horari

seria un instrument molt útil en l'anàlisi de la situació. És important que quan es llegeixi la "foto instantània" de la densitat i apropiació de la plaça, es sàpiga en quin moment ha estat feta, doncs, pot contribuir molt en la interpretació d'aquesta i a trobar arguments que justifiquin la presència, absència o comportament de la ciutadania en l'espai que s'analitza. Relacionat amb l'horari, ni que fos a un nivell molt bàsic, es podria observar si es donen algunes diferències en l'ús de l'espai públic pel que fa al gènere.

Primerament buscava un lloc estratègic a la plaça per a seure, i des d'on fos fàcil observar la totalitat de la situació. A la plaça de davant l'escola de Tàlala m'asseia en un dels bancs que hi ha al voltant de la plaça, sota els arbres que queden per la banda del carrer Cervino. A la Plaça de Germans Sàbat solia seure en el banc de la parada de l'autobús, o m'estava dreta en algun racó de la plaça. Tant aquesta plaça com la de davant l'escola, el fet que fossin de dimensions reduïdes, es podia fer l'observació sense necessitat de canviar de lloc. En les places de Sta.Eugènia-Can Gibert, va ser diferent. En ser places força grans i amb espais diferenciats, acostumava a fer de tres a cinc canvis de lloc per fer millor les observacions. A la Plaça Pere Calders sempre començava per observar la part de terra on la mainada acostuma a jugar a futbol i que frega per un extrem amb el Carrer Puigneulós,. Seguidament anava a la part central, que queda envoltada d'arbustos i que és on s'hi ubiquen els jocs infantils. En un tercer canvi em situava a la zona de la petanca, que toca amb el Carrer Campcardós. Les observacions de la Plaça de Sta.Eugènia sempre les començava seient en un dels bancs de pòrtland que fan semicircumferència i que es troben dins la part de la plaça on s'hi localitza el *barco*. És la zona que llinda amb el Carrer Massana. Des d'aquest banc observava la vida dins d'aquesta zona de jocs infantils. A continuació i per tal de veure detingudament la vida a la zona central de la plaça m'asseia en unes barres de pòrtland que alhora que feien la funció de bancs, servien per separar la zona de joc infantil de la pista central. Per poder observar bé la molta gent que ocupava les taules dels bars em

desplaçava fins a un dels bancs de fusta laterals de la zona de vianants que és on es troben els bars. De cares a conèixer què passava just a l'altre lateral, el que frega amb el Carrer Agudes, m'asseia en un dels bancs que s'ubiquen més o menys a mitja alçada. Un darrer desplaçament tenia lloc per observar la part infantil que queda a tocar de la Carretera de Sta.Eugènia i que s'amaga darrera d'uns arbustos alts. M'asseia en un o altre dels bancs de la zona en funció d'on veia on es trobaven les persones.

La realització de l'observació es va comparar a l'escanejat d'una imatge. Així doncs, començava a observar la ubicació de les persones a la plaça des d'un costat fins a l'altre, i ho anava traslladant damunt el paper. Si en el transcurs d'aquest escanejat hi havia persones que arribaven de nou o marxaven del lloc ja observat, no es tenien en compte.

Vaig organitzar una llegenda de colors i formes d'acord amb les categories establertes en funció de l'etapa de la vida i el gènere, per tal que la lectura gràfica del mapa fos clara, fàcil i entenedora. Així doncs, totes les persones de sexe masculí es representaven a través d'un triangle i les de sexe femení per mitjà d'un cercle. Els colors anaven canviant a raó de l'etapa vital de la persona (*taula 12*).

Taula 12- Llegenda de colors i formes per a l'observació dels espais públics

nen infant		nena infant	
nen		nena	
noi adolescent		noia adolescent	
noi jove		noia jove	
home adult		dona adulta	
home gran		dona gran	

Font: Elaboració pròpia.

Durant l'observació anava dibuixant damunt del mapa, triangles o rodones d'un color o altre en funció de si les persones que es trobaven a la plaça eren homes, dones, infants, nois o noies. A continuació s'encerclava la persona, si aquesta estava

sola, o es feia un cercle a totes les persones que s'identificaven dins un grup, en el sentit que es podia interpretar que anaven juntes, o realitzaven alguna activitat de forma conjunta. En aquest sentit podríem trobar els nois que jugaven a futbol, una mare que gronxa la seva criatura petita, una dona que té cura d'una persona gran... A cada cercle se li va atorgar un número que va relacionat amb la informació complementària que s'explica en les fitxes (i que es descriuen en l'apartat següent). De cares a presentar els mapes a l'annex adjunt al treball d'investigació, la informació obtinguda s'ha traspasat a l'ordinador i per mitjà del programa ArcGIS s'han elaborat els mapes que es presenten.

La realització de les observacions sempre la vaig dur a terme en solitari, és per això que escric en singular. Si bé hagués estat interessant poder-ho fer amb una altra persona, això no va ser possible. Amb tot, l'experiència adquirida en la realització de les observacions de les places del Mercadal quan treballava en la memòria de recerca em va ser d'una gran ajuda. L'observació de les places gairebé seguia sempre el mateix ordre quan anava en el barri de Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord, doncs, donades les dimensions de les places i la proximitat entre elles, era possible observar primer la de davant l'Escola Taialà i en acabar fer cap a la Plaça de Germans Sàbat. En el cas de les places de Sta.Eugènia i Pere Calders, donat que les observacions acostumaven a ser llargues, en la major part de les ocasions el dia que n'observava una, no observava l'altra.

5.5.3. Realització de fitxes descriptives i complementàries a l'observació

De cares a una millor interpretació dels mapes d'ús, apropiació i densitat que acabo d'explicar, es van realitzar unes fitxes descriptives (*veure el conjunt de l'annex 7*). En els annexos, cada fitxa complementària correspon a un mapa d'observació. El número del mapa i el nom de la plaça queden emmarcats clarament sota el títol, de forma que quan es llegeix: *mapa 1 Sta. Eugènia* s'ha d'entendre que és el primer mapa d'observació de la Plaça Sta. Eugènia que s'ha dut a terme. Successivament es

trobaran les fitxes del mapa 2, mapa 3,... fins al mapa 8 de la plaça en qüestió. S'ha decidit col·locar ordenadament les fitxes des de la primera observació fins a l'última en relació amb una mateixa plaça, perquè ha semblat més eficaç a l'hora de fer-ne la interpretació individual de cadascuna en relació amb les altres. S'ha col·locat primerament les observacions dels dies feiners i a continuació les dels dies festius. Aquesta és, sens dubte, una metodologia entre diverses de possibles que serien igualment útils.

En les fitxes també s'hi ha recollit la data i l'horari en què s'ha realitzat l'observació, a més de la descripció de la temperatura aproximada, doncs és molt útil a l'hora de manejar la informació tenir totes les dades plasmades juntes. Es tracta, doncs, d'una qüestió d'ordre i presentació clara de les dades, aspecte que cal contemplar amb atenció en el seguiment i l'aplicació d'un mètode. D'altra banda, la persona que fa la recerca corre el perill de confondre's i conseqüentment confondre els lectors.

La informació principal es localitza en una taula. De l'esquerra a la dreta, es poden llegir les categories de: grups, nen i nena infant, nen i nena, noi i noia adolescent, noi i noia jove, home i dona adult, home i dona gran el primer que s'observa a la fitxa és un número. La primer anotació correspon al grup i a continuació apareixen les quantitats de persones en relació a la categoria que es considera que formen part i que s'observen dins el grup. Una altra informació essencial d'anotar era l'activitat que feien (ús) i on es localitzaven (apropiació). També apuntava comentaris i apreciacions que pensés que em podrien ser útils en el moment de la interpretació o comprensió de la realitat de la plaça. Aquesta informació, crec jo, és una de les principals, doncs permet veure, en definitiva quin és l'ús que majoritàriament es fa dels espais públics que s'estudien.

La fitxa es tanca amb una taula resum de la densitat total de l'observació realitzada, permetent de llegir de forma gràfica quins són els col·lectius (en funció d'edat i

gènere) que ocupen la plaça. Posar en conjunt la totalitat d'aquestes taules de densitat (*veure el conjunt de l'annex 7.5*), permetrà tenir una idea més objectiva i ajustada de quina és l'apropiació de les places. Els mapes i les fitxes s'empraran bàsicament per analitzar en detall l'apropiació i densitat de les places en el capítol cinquè del treball, informació que es completarà amb les aportacions de les entrevistes realitzades als i les residents del barri. En conjunt, podrem veure les diferents formes de socialització que es traspassen a les places dels barris estudiats, o sigui, si aquestes integren o exclouen, si donen cabuda a persones de totes les edats, si són estimades, si són concorregudes i en definitiva quin ús es fa d'elles.

5.6. Gravació de la narració descriptiva de la realitat observada i viscuda

Una altra fase del procés d'observació sobre el terreny, ha estat fer una descripció oral enregistrada en la gravadora del que es veu que està passant a la plaça. Si bé l'observació sovint s'identifica amb la recollida visual de dades, Ruiz (2007, 126) afirma que "L'observació inclou el tacte, l'olfacte i l'oïda. L'observació capta tot allò potencialment rellevant i es serveix de tots els recursos que estan al seu abast per aconseguir-ho, des de la visió directa fins a la fotografia, la gravació acústica o filmografiada⁵³". Així doncs, l'exercici que es realitza pretén ser una narració descriptiva de la realitat. Una descripció i una realitat que no sempre és objectiva, sinó que depèn de la relació que s'estableix entre la investigadora i el lloc que s'estudia. L'investigador/a no és un individu neutre, no pot encara que vulgui, observar un espai com el científic observa unes cèl·lules a través d'un microscopi. Hi ha, a aquesta alçada del treball, una experiència personal formada de sentiments, percepcions, de coneixements del barri i de les seves persones. En aquesta gravació, doncs, es barreja la descripció del que s'esdevé, amb els sentiments que aquesta situació desperten a la persona que observa (*veure el conjunt de l'annex 8*).

⁵³ Traducció pròpia. L'original diu el següent: «La observación incluye el tacto, lo mismo que el olfato y el oído. La observación capta todo lo potencialmente relevante y se sirve de cuantos recursos están a su alcance para lograrlo, desde la visión directa hasta la fotografía, la grabación acústica o filmografiada».

En algun moment, alhora de fer aquests tipus d'observacions he tingut la sensació que tot el que es deia era molt obvi, justament pel fet que tot el que s'hi esdevenia i es descrivia era tan "quotidià" o "habitual", que semblava que "no passava res", i més quan després de passar-hi tantes estones un s'acostuma a veure sempre el mateix tipus de paisatge. Aquesta mateixa sensació la pot tenir el lector, però jo voldria destacar que en l'anàlisi de la vida al carrer com en molts altres aspectes de la vida cal tenir present la frase d'Antoine de Saint-Exupéry⁵⁴ "l'essencial és invisible als ulls". Encara que aquesta frase pugui semblar molt poètica i fins i tot fora de lloc, penso que en aquestes descripcions de la vida a les places i de l'espai públic en general, igualment com en l'anàlisi de les entrevistes realitzades, és bàsica la lectura entre línies de les motivacions, els valors i sentiments de les persones vers els espais que s'estudien, perquè cal no oblidar, que "mai res és perquè sí".

5.7. La incorporació de la infància i la gent jove en els estudis de geografia

L'atenció sobre la vivència de l'espai públic per part dels infants és relativament nova. Els infants comencen a formar parts dels estudis de geografia a partir dels anys vuitanta, quan amb el "gir cultural" que es dona en el conjunt de les ciències socials es fa atenció als factors d'ètnia, d'edat, de classe i gènere entre d'altres, i es comencen a fer visibles col·lectius fins aleshores emmudits. La invisibilitat dels nens i les nenes en les recerques socials, no obstant, venia donada també per la forma en què s'entenia l'etapa de la infantesa en cada societat i en particular de l'occidental. Loris Malaguzzi, pedagog reconegut per la fundació del projecte pedagògic de Reggio Emilia i pioner en concebre els infants com membres totalment actius de la societat, amb capacitat de ser co-constructors de la seva vida, de la seva identitat i cultura des del principi (Malaguzzi, 1996), explica molt bé en el fragment següent una de les raons de mantenir durant tants anys els infants al marge de les recerques socials:

⁵⁴ Saint-Exupéry, Antoine de. El petit príncep. Barcelona: EMECÉ, 1995

“Entrava en escena un infant molest, complex, que imposava canvis de paradigma i prometia conseqüències de força abast no només des del punt de vista de la psicologia i de la pedagogia, sinó en les mateixes formes d’entendre la vida i les seves relacions inter i intrapersonals, com també amb el saber i les cultures.” (Malaguzzi 1996, 14)

Incorporar la visió dels infants, deixar-los participar, atendre les seves demandes i necessitats, ha significat un canvi de paradigma, una nova manera d’entendre i concebre la infància implicant canvis significatius i substancials a l’hora de fer recerca en el conjunt de les ciències socials. S’ha passat d’entendre l’infant com un ésser sense capacitat de pensar, tábula rassa, a una concepció de l’infant com a agent actiu amb personalitat pròpia, amb capacitat per desitjar, sentir i manifestar.

Ha estat principalment en els darrers quinze anys que els estudis de geografia de la infància i el jovent ha anat prenent força i s’ha publicat considerablement, especialment a l’entorn d’exemples i casos aplicats de mètodes de recerca amb infants. Fins aleshores, moltes publicacions de propostes específiques de mètodes de recerca amb infants i joves venen o estan relacionades amb l’àmbit de l’educació i la sociologia.

Quan es porta a terme una investigació de caire qualitatiu, més que obtenir documentació, interessa copsar l’experiència viscuda, les emocions i percepcions que hi ha al darrera de cada història personal. Sempre pròpia i singular. L’experiència personal es pot transmetre o comunicar en molta diversitat de formes, des de l’expressió escrita a l’audiovisual o plàstica. Des de l’àmbit de la pedagogia i la psicologia s’ha vingut insistint en aquests darrers anys, en què les persones podem aprendre i expressar-nos de formes molt diverses. Una metodologia que realment vulgui arribar a tot tipus d’infants i joves, no només s’ha d’adequar a l’edat madurativa de cada infant, sinó que a d’atendre a la diversitat d’intel·ligències⁵⁵,

⁵⁵ Em sembla important prendre en consideració la teoria de les intel·ligències múltiples desplegada per Howard Gardner el 1983, en la que s’afirma que totes les persones presenten set tipus de intel·ligències, de

capacitats i destreses que poden donar-se. Aquest aspecte, tal i com s'explica una mica més endavant, s'ha tingut especialment en compte alhora de tirar endavant la recerca d'aquesta tesi. Autores com Nabors (2013) i Saracho (2014) plantegen una gran diversitat de mètodes de recerca que possibilitin que l'infant pugui ésser protagonista, bo i explicant la seva història des del seu punt de vista i d'experiència vital. Autors com Mukherji i Albon (2010) fan especial incidència en mètodes de recerca per treballar amb la petita infància. Tisdall, Davis i Gallagher (2009) fan un seguit de reflexions i propostes de recerca interessants per a fer recerca amb la gent jove.

5.7.1. Qüestions d'ètica a l'entorn de la recerca amb infants

La tasca d'investigar és rica i tafanera alhora perquè obre pas a mons tant diversos com a portes es truca. Ara bé, la recerca qualitativa pel fet de posar en contacte les persones cara a cara, la investigadora i la persona que participa de la investigació, demana de fer atenció a determinades qüestions ètiques, i més quan en la investigació hi intervenen infants i joves.

Autores com Holloway i Valentine pioneres en els estudis de la geografia de la infància, afirmen que si bé la mainada participa de la construcció social, és molt important quan es fan recerques sobre la infància que es tingui en compte el context on es troben (Valentine, 1996; 2003; Holloway i Valentine, 2000). La preocupació per copsar la vida quotidiana dels infants en diferents contextos socials i econòmics ha generat interrogants sobre quines són les estratègies metodològiques més òptimes per apropar-se a la realitat dels infants sense vulnerar els seus drets. Essent persones en un moment evolutiu especialment important per a la seva formació humana, cal estar molt alerta en no jugar un paper que pogués suposar un greuge en les seves vides. Autores com Dhanju i O'Reilly (2012) posen l'accent en les

les quals cada persona en desenvolupa unes més que les altres. Aquestes intel·ligències determinen la manera en que les persones comprenen i es relacionen amb el món.

qüestions ètiques quan la investigació-acció es desenvolupa en realitats socials on els infants es troben en situació de risc o vulnerabilitat.

Hopkins (2010) planteja tot un seguit de qüestions que la persona que porta a terme la recerca s'hauria de plantejar abans de començar. Holt (2004), Hannes i Parylo, (2014), Hemming (2008) i Baylina, Ortiz i Prats (2008) examinen qüestions metodològiques i ètiques relacionades amb la recerca amb infants, i fan incís en la importància de donar-los-hi veu, de cercar estratègies que promoguin la seva participació en la recerca de manera que el paper dels infants no quedi sotmès al poder dels adults i dels/les investigadors/es. Entre les diferents “bones pràctiques ètiques” davant de tota intervenció amb mainada i gent jove que recullen Ortiz, Prats i Baylina (2012) es destaquen: Explicar de forma clara l'objectiu de l'estudi i les raons per a les quals es demana la col·laboració; oferir la possibilitat de participar o no sense coaccionar de cap manera; garantir l'anonimat; assegurar respecte per a totes les opinions, informar del procediment que es seguirà per obtenir la informació i com es treballarà; minimitzar les relacions de poder entre investigador i participants així com garantir la confidencialitat dels resultats. Durant tot el procés de la recerca que es presenta s'ha procurat tenir present aquests criteris ètics i seguir-los.

5.7.2. La dificultat de fer recerca amb infants i joves

Un dels objectius plantejats en la recerca era apropar-me a l'experiència dels infants a la ciutat. Era evident que només ells em podien parlar de la seva experiència, de manera que el plantejament d'incorporar els infants i la gent jove en la meua recerca em va il·lusionar des del primer moment. A continuació van venir els interrogants. El primer era com arribar a un bon nombre de nens i nens, i de gent jove, i el segon quina era la metodologia més adequada per tal que donada la limitació del temps pogués recollir la màxima informació i alhora, infants i joves, en fossin partícips. Vaig veure essencial fer part de la recerca a l'aula dels centres educatius dels barris que s'estudien, de manera que em vaig posar en contacte amb

les direccions dels centres, primer per correu electrònic i en segon lloc per telèfon. En un tercer moment va tenir lloc una visita a centre per tal de donar raó de la meva demanda. Les escoles de primària, l'Escola Taialà i l'Escola Dalmau Carles, em van obrir les portes des d'un primer moment. De cares a poder fer recerca amb els joves vaig comunicar-me amb la direcció de l'Institut de Secundària Carles Rahola, que em va atendre molt amicalment i va acceptar la meva proposta si bé d'entrada en va ser una mica reticent. La seva explicació em va ser molt útil de cares a comprendre la negativa que em donarien més tard dos altres centres. Em van relatar molt amablement com el fet que en els centres educatius s'hi concentrin sinó tots, gairebé, els joves i/o mainada, fa que moltes persones que fan recerca sobre aquests col·lectius demanin d'intervenir a l'aula. Tot i la comprensió que ell tenia cap a les persones que es dediquen a la investigació, també era conscient que permetre gaires intervencions podia alterar o perjudicar el funcionament ordinari del curs. Deixo constància per mitjà d'aquest escrit que estic profundament agraïda a les direccions del diferents centres educatius on vaig intervenir, que se'm permetés de trepitjar les aules i establir comunicació amb l'alumnat. Conscient doncs, de la limitació del temps, vaig demanar només una hora per entrar a cadascun dels cursos que necessitava veure. La recerca amb els infants es va fer a nivell de l'etapa de primària i la dels joves a nivell de l'etapa de secundària obligatòria.

5.8. Introducció a la recerca realitzada amb els nens i les nenes

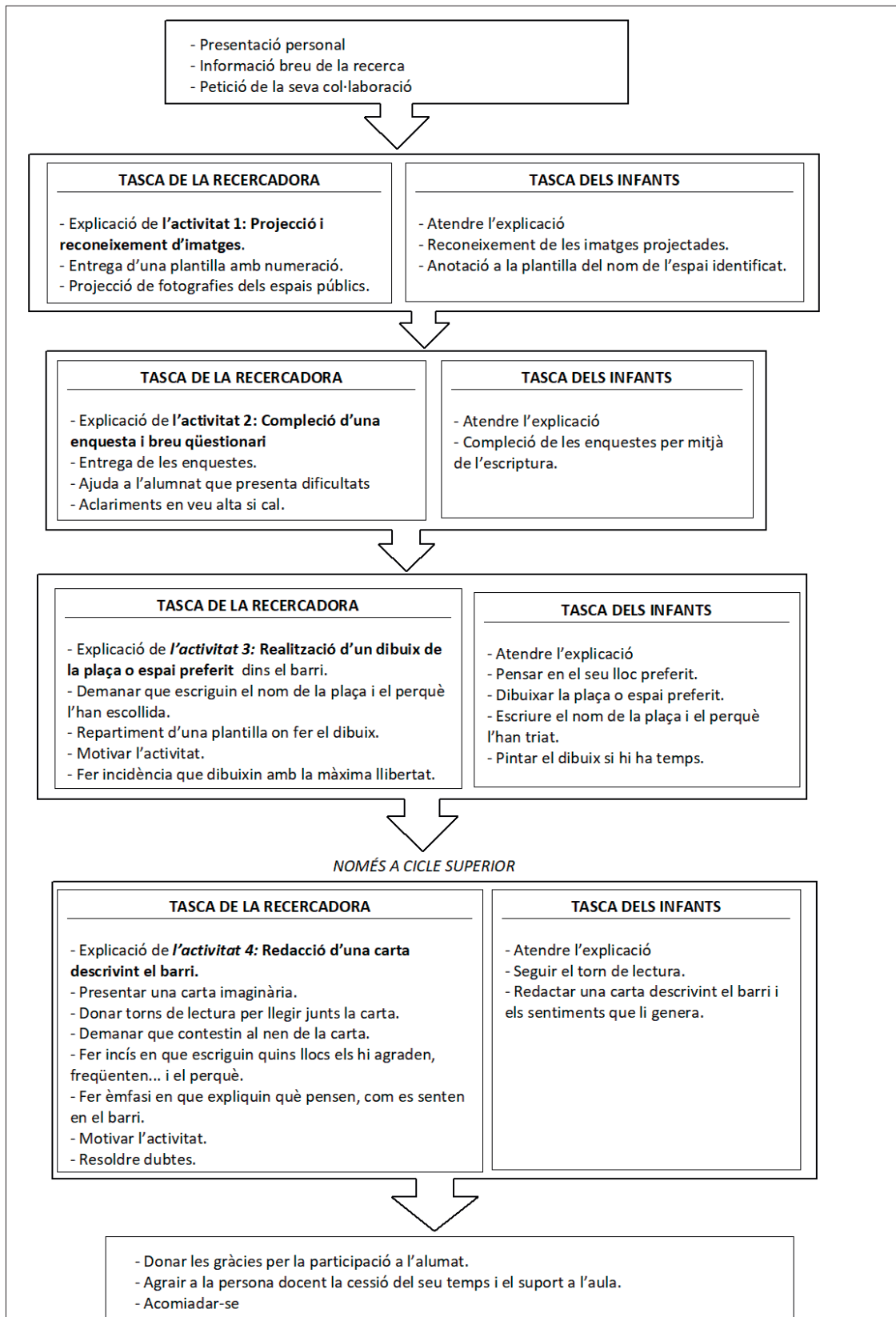
En aquest apartat exposo com s'ha dut a terme la recerca amb els infants que s'ha centrat en l'alumnat de l'etapa de primària, i més concretament en els cursos de 2n de cicle inicial (que tenen entre 6 i 7 anys), de 4t de cicle mitjà (d'uns 8 o 9 anys) i 6è de cicle superior (d'una edat compresa entre els 11 i 12 anys). Les diferents activitats es van dur a terme en horari escolar en el curs d'una hora per aula, prèviament pactada amb la directora de cada centre. Totes les activitats van tenir lloc a l'aula habitual a fi de no alterar el ritme de la classe i presentar les activitats amb la màxima normalitat. Es considerava convenient per a l'estudi que els nens i les nenes

es sentissin còmodes i visquessin amb tranquil·litat les tasques que se'ls hi demanava. De sentir-se neguitosos o de viure l'activitat amb sensació de pressió, podia generar que escrivissin allò que creien que havien de contestar o copiessin al company/a i no expressessin allò que en veritat forma part de la seva vivència o coneixement. Així doncs, donar màxima normalitat a les activitats afavoria garantir una major validesa dels resultats, justament perquè eren autèntics i contestats des de la llibertat. Això no significa que s'amagués informació a l'alumnat. Al contrari, la meua intervenció a l'aula tenia un motiu i un cop presentada per la mestra, vaig explicar amb un llenguatge planer que estava realitzant un estudi sobre el seu barri i que volia conèixer com ells el vivien i què en pensaven. Per aquest motiu, vaig continuar explicant, realitzaríem diverses activitats. Tot seguit els hi vaig preguntar si els hi semblava bé el que els hi proposava. D'aquesta manera doncs, complia amb el principi d'informar a les persones que participaven en la recerca i de conèixer si estaven d'acord en participar.

El tema de l'ètica és un aspecte que preocupa i ja s'ha presentat. Amb una mirada estrictament ètica podríem qüestionar-nos fins a quin punt el pas que plantejo és suficient. En principi la recerca que es planteja és molt difícil, pel tipus de recerca que és, que pugui ferir sentiments o fer mal d'alguna manera als infants. Amb tot, aquest aspecte es té absolutament present. La seva participació a l'escola suposa l'acceptació de les activitats que s'hi desenvolupen, de manera que era poc probable que algun infant es pogués negar a participar. L'acceptació a la no participació o al silenci, passa per acollir amb naturalitat el paper en blanc encara que les respostes poden ser diverses, tals com no saber què contestar. Conscients la direcció dels centres de la importància de poder fer recerca i investigació amb infants i joves com a font per a la millora social, van obrir-me les portes.

En totes les ocasions el desenvolupament de les sessions va ser el que es representa en l'esquema que segueix (*figura 10*).

Figura 10 - Esquema de desenvolupament de les sessions a l'escola de primària

Font: Elaboració pròpia.

A continuació es redacta una breu presentació dels centres on s'ha fet la recerca així com algunes característiques dels infants, i tot seguit s'explica com s'ha dut a terme la recerca amb els diferents grups d'infants.

5.8.1. Aproximació als centres educatius de primària

Un dels aspectes fonamentals a contemplar quan es porta a terme una recerca és el context social i físic on es desenvolupa. Les aules tenen un primer context que és el centre amb totes les característiques que el configuren i el defineixen. El centre, al seu torn, no és aliè a l'entorn social i urbà que el volta sinó que es configura en bona part per les seves influències. La descripció dels entorns dels centres es pot llegir en el capítol tercer. En aquest apartat faig una descripció molt introductòria dels centres, sense més pretensió que situar al lector i afavorir la comprensió dels processos socioterritorials que s'estableixen.

Escola Taialà (dels barris Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord)

L'Escola Taialà es localitza en l'enclavament dels barris de Germans Sàbat, Taialà, i Domeny Nord, concretament a la Carretera de Taialà número 75. Es va inaugurar el dia 21 d'octubre de l'any 1973 amb el nom de les *Escuelas Nuevas* després que les microescuelas (conegudes popularment com les *escuelas viejas*) en funcionament des del curs escolar 1960-61 no poguessin atendre les creixents necessitats educatives. (Busquets, Prat i Pericot, 2008). Es tracta d'una escola molt rica en quan a tirar endavant projectes educatius innovadors i a través de la seva pàgina web es pot observar com és una escola molt incardinada en la vida del barri. No en va, l'Escola Taialà "s'autodefineix com a pública, catalana, activa, integradora, pluralista, participativa, de convivència i respectuosa amb l'entorn social i natural" (Busquets, Prat i Pericot, 2008, 123). L'oferta educativa comprèn des de l'etapa d'Educació Infantil fins a 6è de Primària, amb tres línies educatives, un claustre a l'entorn de 54 docents i 655 alumnes (en el curs 2013-14). La majoria de la mainada que assisteix al centre són dels barris que el volten, és a dir, Germans Sàbat, Taialà,

Domeny i Fontajau, si bé n'hi ha algun del municipi veí de St.Gregori. La procedència de les famílies que porten els seus fills i filles a l'escola són en un 50% castellano-parlants i un altre 50% catalano-parlants.

El nombre d'alumnes nouvinguts al centre d'origen estranger és molt baix. La ubicació cèntrica del servei educatiu, el fet que es trobi arran de la carretera més transitada del barri, i que davant per davant hi hagi una plaça de jocs infantils, són els temes que de cares a la mainada i el fet urbà han generat més debats.

Característiques dels infants que han participat en la recerca

La recerca a l'Escola Taialà va comptar amb la participació de 63 infants (35 nens i 28 nenes) repartits en els cursos estudiats de la següent manera:

2n de cicle inicial: 19 alumnes - 12 nens i 7 nenes

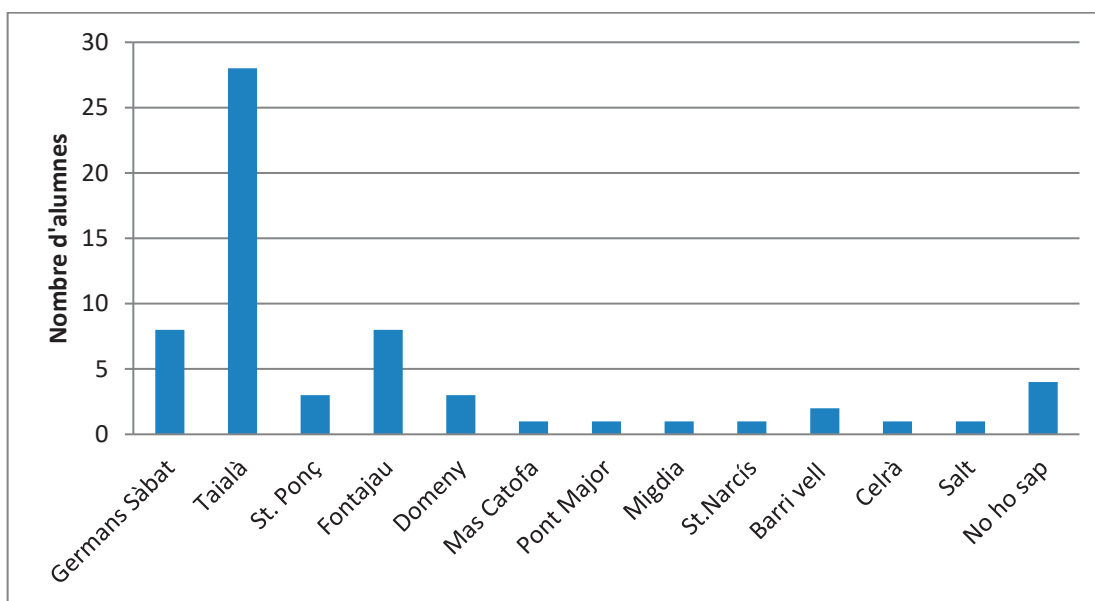
4t de cicle mitjà: 24 alumnes - 13 nens i 11 nenes

6è de cicle superior: 20 alumnes - 10 nens i 10 nenes

Cal dir que hi ha alguna activitat en què la participació de l'alumnat varia lleugerament, doncs, en el transcurs d'algun exercici algun dels infants va haver de sortir de l'aula per motius que no tenen a veure amb la recerca.

Tal i com es pot veure en el gràfic 29 (*veure annex 11.1, taula 56*), la major part dels alumnes (el 78%) que participen en la recerca viuen, evidentment, en els barris de l'entorn de l'escola (Taialà, Germans Sàbat, Fontajau, Domeny, Mas Catofa i Sant Ponç), uns pocs (el 7'6%) en d'altres barris de la ciutat i només dos (el 3%) en d'altres poblacions.

De cares a poder establir relacions entre l'arrelament, el temps viscut, els lligams que han establert els avantpassats en el barri amb el sentit de pertinença, ens interessava conèixer l'origen o lloc de procedència.

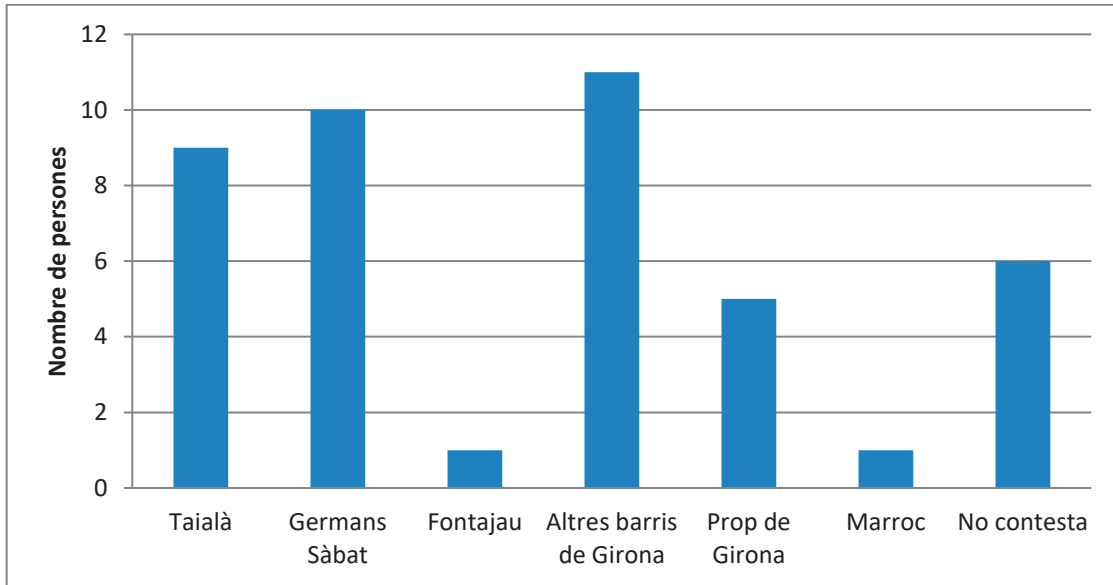
Gràfic 29 - Barri on viuen els infants participants en la recerca. Escola de Taietà

Font: Elaboració pròpia

No volíem per cap motiu poder incomodar algun infant, donat que el fet de ser una persona immigrada podia generar en l'infant sentiments contradictoris si no acabava d'entendre el perquè se li demanava pel lloc de procedència. D'altra banda, vam pensar que podíem trobar-nos en molts casos en què l'infant havia nascut a Girona, però que els pares havien estat immigrants extracomunitaris, de manera que perdiem dades importants per al camí. A la vegada volíem observar si hi havia correlacions familiars dins el mateix barri. Amb la directora de la tesi, Isabel Salamaña, vam creure oportú de preguntar sobre el lloc on viuen els avis i el lloc de procedència. Aquestes dues darreres preguntes només les vam fer a l'alumnat de cicle mitjà i cicle superior considerant que l'alumnat de cicle inicial podia no saber-ho. Tal i com es pot veure en els gràfics que segueixen, hi ha un bon nombre d'alumnes que no tenen coneixement del lloc de procedència dels seus avis.

En el gràfic 30 (*veure annex 11.1, taules 58 i 59*) podem observar com la major part dels nens i les nenes tenen els avis sinó en el mateix barri, en un de molt proper.

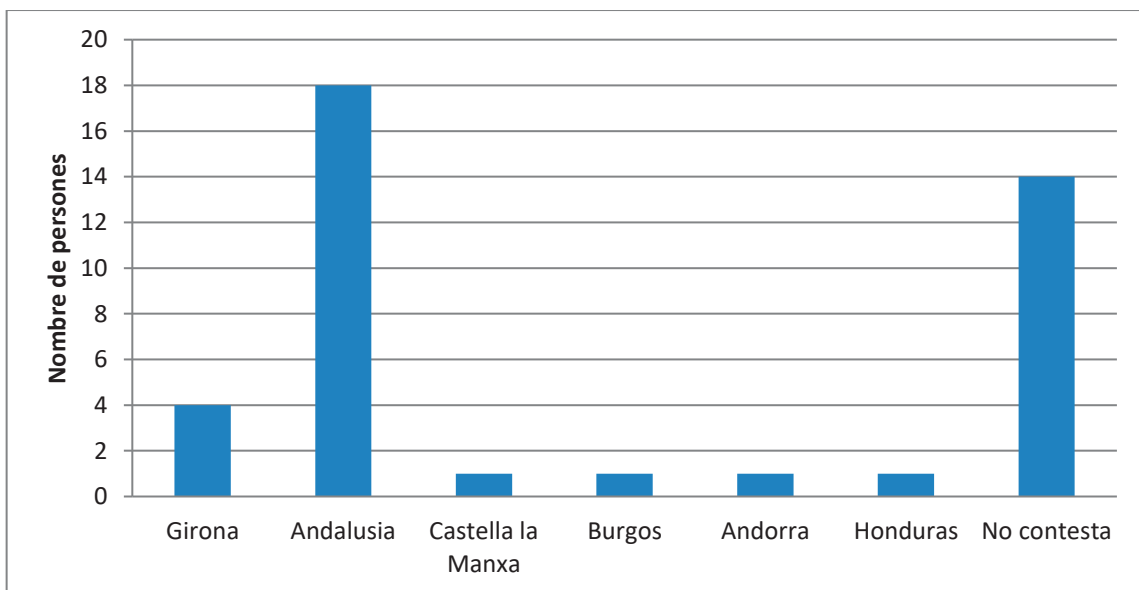
Gràfic 30. Lloc on viuen els avis dels infants de CM i CS que participen en la recerca. Escola Taialà

Font: Elaboració pròpia

El gràfic 31 (veure annex 11.1, taules 57 i 60) posa en evidència que la major part dels infants són néts de moltes de les persones immigrades a Catalunya durant els anys seixanta, vingudes de diferents indrets de la geografia espanyola però principalment d'Andalusia.

Gràfic 31. Lloc de procedència dels avis dels infants de CM i CS que participen en la recerca. Escola Taialà

Font: Elaboració pròpia.

Escola Josep Dalmau Carles (dels barris Sta.Eugènia -Can Gibert)

L'Escola es localitza al cor del barri de Can Gibert del Pla. Porta el nom de Josep Dalmau Carles com a agraïment i commemoració a la persona que va ser mestre a Girona amb gran dedicació i entrega des de finals del segle XIX a principis del XX. L'Escola Josep Dalmau Carles inaugurada l'any 1976, acull a l'entorn de 400 alumnes i uns 32 docents (curs 2018-19), essent un centre de dues línies des de P3 fins a 6è de Primària. Tal i com es pot llegir en la pàgina web⁵⁶ del centre, l'escola es "defineix com a escola catalana, democràtica, participativa i inclusiva". Es caracteritza per ser un centre públic i urbà amb una gran diversitat cultural, així com per participar amb un elevat volum d'activitats de l'entorn per tal de contribuir a la integració i la convivència en la vida del barri.

Característiques dels infants que han participat en la recerca

La recerca a l'Escola Dalmau Carles va comptar amb la participació de 60 infants (28 nens i 32 nenes) repartits en els cursos estudiats de la següent manera:

Cicle inicial: 23 alumnes - 11 nens i 12 nenes

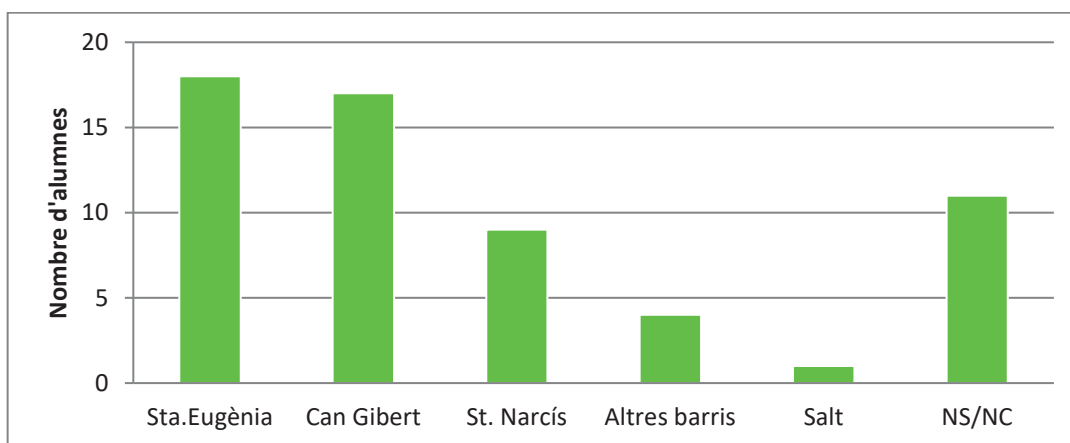
Cicle mitjà: 18 alumnes - 6 nens i 12 nenes

Cicle superior: 19 alumnes - 11 nens i 8 nenes

Tal i com es pot veure en el gràfic 32 que segueix (*veure annex 11.2, taula 61*), la major part de l'alumnat (el 76%) que participa en la recerca i reconeix el barri on habita, viu a Sta.Eugènia, Can Gibert o a St. Narcís, barri veí de l'escola. Només 4 persones (el 6%) viuen en d'altres barris de la ciutat i 1 en el municipi veí de Salt. És considerable el nombre (11) de nens i nenes que no diuen el nom del barri on viuen. El fet que hagin contestat gairebé totes preguntes a excepció d'aquesta, fa pensar que el 18% desconeix el nom del barri on habita.

⁵⁶ Pàgina web del centre: <http://www.xtec.cat/centres/b7001930/>, dins de l'apartat «escola» es poden llegir els trets identitaris del centre.

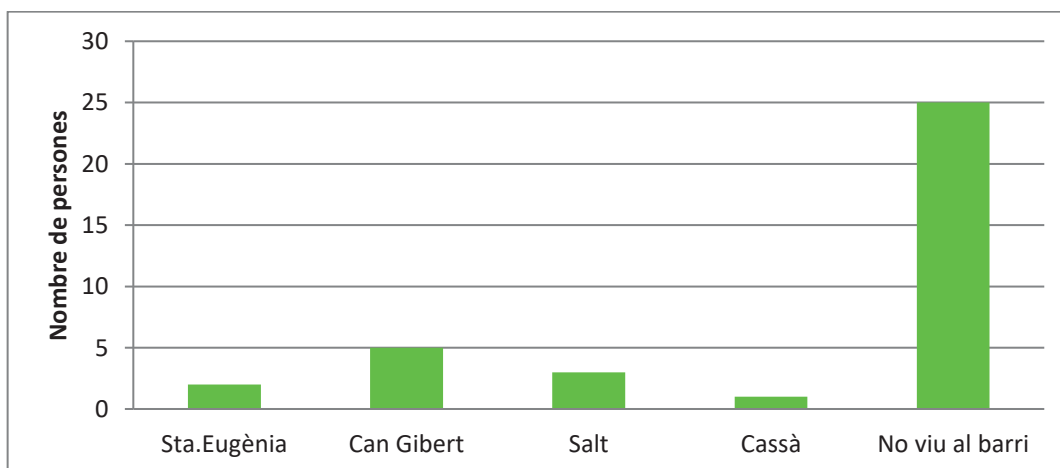
Gràfic 32 - Barri on viuen els infants participants en la recerca. Escola Dalmau Carles

Font: Elaboració pròpia

També es va preguntar a l'alumnat de l'Escola Dalmau Carles pel lloc on viuen els avis i pel seu lloc de procedència, amb els mateixos motius que he justificat unes línies més amunt quan he explicat la intervenció a l'Escola Taialà. Tal i com es pot veure en els gràfic 33 (*veure annex 11.2, taula 62*), són molt pocs els avis dels infants que viuen en el barri o en el algun municipi proper. La majoria el que contesta fa referència al país on viu, de manera que es pot interpretar que no viuen en el barri ni en la proximitat de l'infant. Aquest fet ens diu que moltes de les famílies dels infants que han participat en la recerca compten amb poca xarxa de suport familiar almenys pel que fa als ascendents més directes.

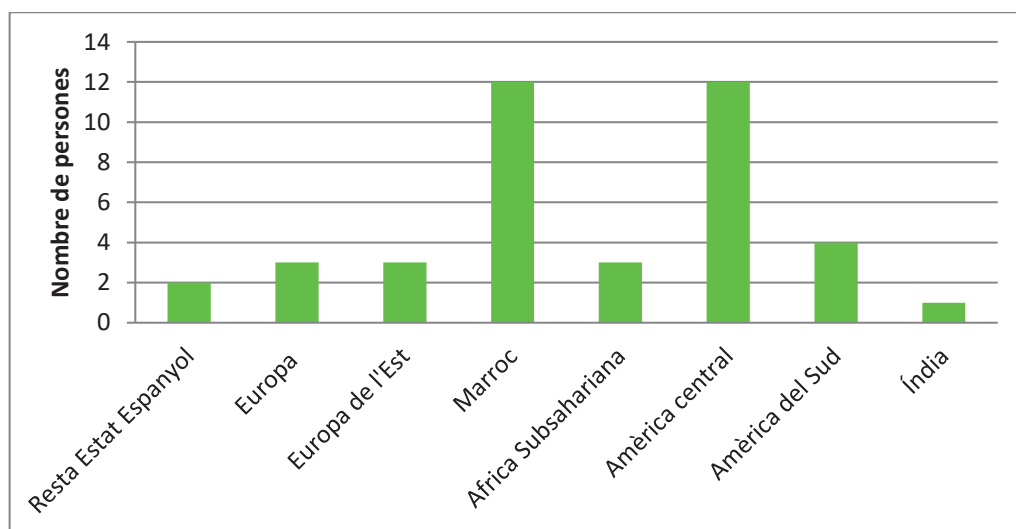
Gràfic 33 - Lloc on viuen els avis dels infants de CM i CS que participen en la recerca. Escola Dalmau Carles

Font: Elaboració pròpia

Després d'haver analitzat les dades de població dels barris segons el lloc de procedència en el capítol 3, no resulten estranyes les dades que es deriven de les enquestes fetes als infants. Tal i com es pot observar en el gràfic 34 (*veure annex 11.2, taula 63*), la major part dels infants tenen els seus orígens en països extracomunitaris com són principalment el Marroc i l'Amèrica Central. La majoria són fills i filles de persones immigrades, quan no han estat immigrades elles mateixos. No ha estat possible conèixer quins d'aquests infants han nascut a Catalunya o dins l'Estat Espanyol i quins han vingut de països extracomunitaris.

Gràfic 34 - Lloc de procedència dels avis dels infants de CM i CS que participen en la recerca. Escola Dalmau Carles

Font: Elaboració pròpia

5.9. Recerca de proximitat i metodologies diverses amb els infants

La manera com les persones es relacionen amb l'entorn i com el perceben va canviant a mesura que aquestes van creixent. La maduresa evolutiva s'inicia des de l'àmbit més proper del nen o nena, a casa i va obrint-se de manera successiva a partir de l'escola, el carrer, el barri, el poble, la ciutat, la comarca, el país, el continent i el món. El desenvolupament de l'espai geogràfic s'inicia doncs en els infants des de l'entorn més immediat, partint del propi cos com a referència, per

anar-se obrint a una relació amb l'espai més llunyà. En aquest sentit, Callejo i Llopis (1991, 12-17) expliquen que l'evolució de la concepció de l'espai geogràfic es dona en tres etapes: l'espai viscut (fins als 7 anys), l'espai percebut (fins als 10 anys) i concebut (a partir dels 11 anys). La noció d'espai doncs, es va adquirint de mica en mica i l'experiència en relació al mateix també es transforma.

La metodologia de recerca que es presenta té present la noció d'espai d'acord a cada etapa evolutiva. És per aquest motiu que amb els infants es planteja una recerca de proximitat a partir metodologies actives i recursos diversos per tal de permetre que cada infant pugui expressar-se per mitjà d'una activitat o altre, quan no li és possible de fer-ho en totes les que es proposen. Acceptar aquesta realitat implica acceptar que hi hagi activitats en les que no hi ha hagut resposta o ha quedat en blanc. L'ús d'enfocs metodològics mixtos o diversos en la recerca amb infants no és, altrament, un tema nou per als geògrafs i geògrafes humanes (Hemming 2008; Darbyshire, Macdougall, Schiller, 2005). Així doncs, dins l'àmbit de la geografia trobem experiències diverses de recerca amb infants i joves com poden ser mètodes visuals i artístics (Ortiz, Prats i Baylina, 2012; Béneker, Sanders, Tani i Taylor, 2010); de descripcions escrites (Valentine, 2000), d'entrevistes acompanyades amb l'ús de gossos (Swanson, 2007), d'entrevistes caminant (Holton, 2015) i d'observacions en els espais de joc (Baylina, Ortiz i Prats, 2006a i 2006b) entre d'altres.

5.9.1. Reconeixement d'espais públics del barri per mitjà de la fotografia

Identificar un espai i saber dir-ne el nom significa reconèixer-lo. Que es doni un reconeixement de l'espai vol dir que d'alguna forma o altre, l'espai és significatiu per a la persona, que forma part de la seva quotidianitat urbana i obre la possibilitat d'estudiar possibles vincles que amb dit espai s'estableixen. En l'activitat que es presenta es fa ver ús de la fotografia. El treball amb imatges, és un recurs tradicionalment emprat en la recerca en geografia, perquè tal com expressen Latham i McCormack (2009), dona oportunitats d'apropar-se a les ecologies

quotidianes dels materials i les coses, de pensar sobre els ritmes dels entorns urbans i de la producció de vincles que a partir d'ells es generen.

Un objectiu de la recerca és fer atenció al sentit de pertinença. Observar la relació entre el nivell de coneixença dels espais del barri i el sentiment de formar-ne part, va motivar aquesta primera activitat. Es volia trobar resposta a si un major coneixement de l'espai afavoreix un més gran sentit de pertinença. També era motiu d'interès establir connexions entre el nivell de coneixença i el possible ús quotidià. És a dir, es volia observar perquè uns espais són més coneguts que altres i si es donen diferències de gènere en el reconeixement dels espais públics.

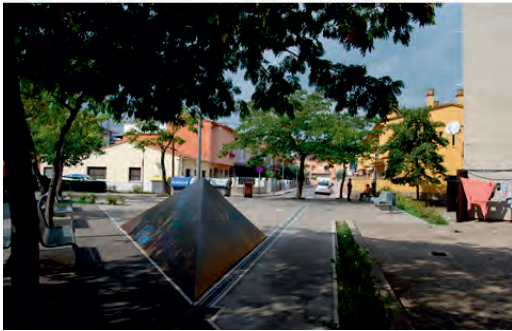

Així doncs, la primera activitat que es va plantejar el reconeixement i la identificació de diferents espais públics del barri. La presentació de dits espais es va fer per mitjà de fotografies actuals preses especialment per a l'ocasió. D'entre els espais públics a reconèixer s'hi van incloure places, equipaments cívics, culturals i esportius i algun racó considerat emblemàtic. En les figures 11 i 12 es poden veure totes les fotografies que es van projectar a cada escola. Donada la diversitat i el volum d'espais públics que es troben en cada sector d'estudi, es van escollir aquells 15 que es va creure que podien ser especialment significatius per la població en general i per la mainada en particular (*també es poden veure en els annexos 13.8 i 14.8*). Es fa incís en aquest darrer aspecte, perquè cal tenir present que des de l'adulthood es té una percepció dels espais urbans valorats com a significatius que poden ser clarament diferents dels que ho poden ser a ulls d'un infant.

L'activitat es va dur a terme a l'aula habitual del grup classe. El fet que cada aula disposés d'un ordinador i un projector va afavorir en gran manera que es pogués realitzar aquesta activitat. Poder projectar significava presentar en un format gran cadascuna de les imatges de forma clara i nítida. Així mateix, la garantia que es poguessin veure bé les imatges des de tots els llocs on seien els nens i les nenes,

reduïa pràcticament a zero la probabilitat d'errors justificants per no visualitzar-se bé la imatge.

Feta una breu presentació de l'activitat que s'anava a realitzar i com calia realitzar-la, vaig repartir a cada nen/a un foli amb una quadrícula que tenia els números de l'1 al 15 (*veure annex 12.7*) en la que poguessin anotar el nom dels espais reconeguts. Les fotografies que es van projectar per a cadascun dels barris es poden observar a continuació:

Figura 11 - Espais públics projectats dels barris de Germans Sàbat, Talalà i Domeny

<p>Germans Sàbat-Talalà-Domeny Nord</p> <p>EL MEU BARRI I ELS SEUS ESPAIS COM ES DIUEN?</p> <p>Imatge de la presentació</p>	<p>Foto: 1</p> <p>Plaça de davant l'escola al c/Cervino</p>
<p>Foto: 2</p> <p>Plaça de l'Aneto</p>	<p>Foto: 3</p> <p>Plaça del carrer Josep Mª Prat</p>
<p>Foto: 4</p> <p>Plaça Germans Sàbat</p>	<p>Foto: 5</p> <p>Placeta a tocar la torre de l'aigua</p>
<p>Foto: 6</p> <p>Zona infantil de la plaça del carrer Josep Mª Prat</p>	<p>Foto: 7</p> <p>Font de Germans Sàbat</p>

<p>Foto: 8</p> <p>Torre de l'aigua</p>	<p>Foto: 9</p> <p>Plaça del c/Joan Salvat i Papasseit</p>
<p>Foto: 10</p> <p>Centre social i escola bressol</p>	<p>Foto: 11</p> <p>Grup dels Germans Sàbat</p>
<p>Foto: 12</p> <p>Centre atenció primària i llar de jubilats</p>	<p>Foto: 13</p> <p>Plaça de davant l'escola del c/Cervino</p>
<p>Foto: 14</p> <p>Plaça Mossèn Iglésias</p>	<p>Foto: 15</p> <p>Església de Germans Sàbat</p>

Font: Elaboració pròpia.

Figura 12 - Espais públics projectats en relació als barris de Sta.Eugènia i Can Gibert

 <p><i>Santa Eugènia de Ter – Can Gibert del Pla</i></p> <p>El meu barri i els seus espais</p> <p><i>Com es diuen?</i></p> <p>Portada de la presentació</p>	 <p>Foto 1</p> <p>Centre Cívic Can Ninetes</p>
 <p>Foto 2</p> <p>Antiga Biblioteca Salvador Allende</p>	 <p>Foto 3</p> <p>Rec Sèquia Monar</p>
 <p>Foto 4</p> <p>Plaça Fidel Aguilar</p>	 <p>Foto 5</p> <p>Pavelló de Santa Eugènia</p>
 <p>Foto 6</p> <p>Hortes de Santa Eugènia</p>	 <p>Foto 7</p> <p>Espai Marfà – Biblioteca</p>

Piscina de Can Gibert del Pla

Plaça de Sta. Eugènia o del barco

Parròquia de Santa Eugènia

Rentadors de Santa Eugènia

Llar d'Infants El Tarlà

El CAP

Plaça de Pere Calders

Escola Dalmau Carles

Font: Elaboració pròpia.

Buidatge i tractament de la informació recollida

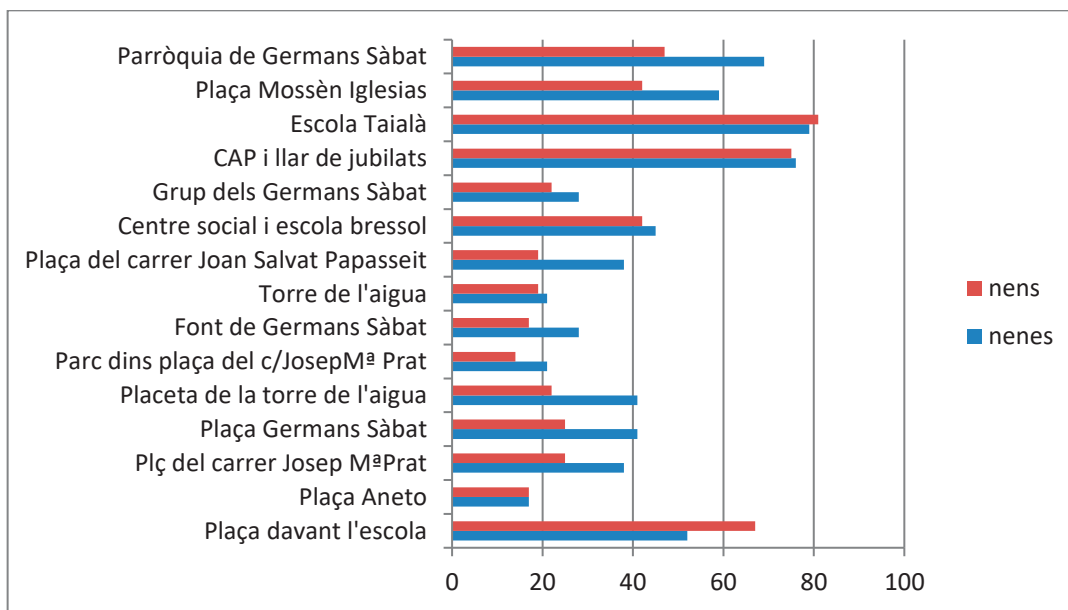
Un cop recollides les plantilles omplertes vaig procedir al seu buidatge. Es va fer el recompte de les respostes correctes en relació a cada espai, classificant-les per raó de cicle educatiu i gènere (*veure annexos 13.9 i 14.9*) a fi de poder establir comparacions justes dins de cada cicle, i dins la mateixa escola vaig realitzar diversos gràfics a partir de percentatges. Cal tenir en compte que el nombre total d'alumnes que va participar en aquesta activitat va ser de 125, a raó de 60 a l'Escola Taialà i 65 a l'Escola Dalmau Carles. Si bé és cert, que la representació informació és essencialment estadística i més propera al mètode quantitatiu que al qualitatiu, es va creure oportú de tirar-la endavant com una bona eina base per a un posterior anàlisi qualitatiu en diàleg amb d'altres informacions recollides. Cal dir, no obstant, que la forma com es va fer la lectura de les respostes correctes és en essència qualitativa perquè va tenir en compte la complexitat de possibilitats de reconèixer o identificar un espai. És a dir, que es van acceptar com a vàlids els sobrenoms o motius dels llocs que són coincidents alhora de ser definits pels infants, adquirint una identitat pròpia i que acostumen a ser diferents de la toponímia atorgada pels adults. En són un exemple la Plaça de la piràmide o la Plaça de les cordes, que de forma oficial s'anomenen Plaça Aneto i Plaça de Fidel Aguilar respectivament.

Hi ha espais que en no conèixer-se els noms s'anomenen en relació a algun servei proper, com ara: parc de davant la "Caixa Penedès". N'hi ha d'altres que per motius de relacions familiars properes al lloc esdevenen propietat d'algú en la forma d'anomenar-les. Per exemple: Parc de la meva cosina, font de la meva àvia, pujada de la meva àvia, on viu la meva amiga, parc de casa. En tots aquests casos es van acceptar com a vàlides les respostes perquè indicaven que el nen o la nena coneixien el barri. Igualment es van donar per bones totes aquelles respostes que designaven l'espai a partir d'un punt de referència i que indicaven que l'espai era reconegut per l'infant i que no s'havia inventat la resposta. A tall d'exemple serveixen algunes expressions recollides: la *guarderia* del cosí d'en Marc, la plaça de dalt, al costat de

la botiga de *xuxes*... Altrament, no s'acceptaven aquelles respostes que eren qualificatius o elements observables en les fotografies com ara: parc petit, font, pujada... Amb l'exercici no es buscava tant que l'infant cités correctament el nom del lloc, sinó observar el seu nivell de coneixença del barri. També cal dir, que atendre a aquestes expressions permetria d'entrada endinsar-se a la quotidianitat dels nens i les nenes i a les relacions que estableixen amb els llocs. És a dir, que la forma en com la informació ha estat recollida és pròpiament qualitativa perquè atén a les casuístiques pròpies de cada infant.

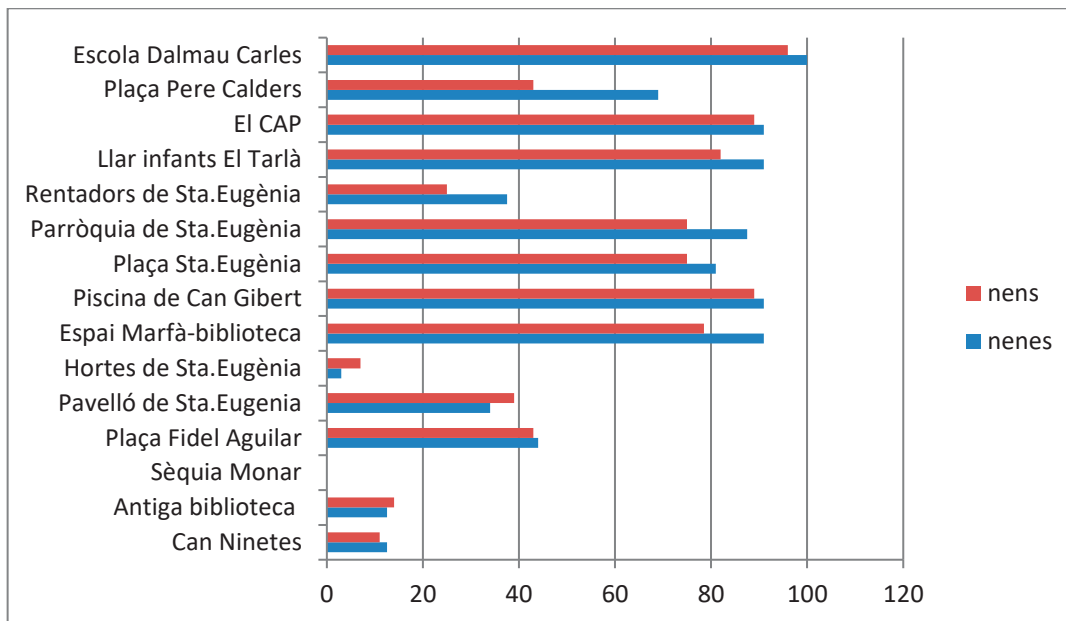
Si bé tots els gràfics amb les seves lectures es poden veure en l'annex 13.9 (*taules 76, 77, 78, 79, 80 i gràfics 40, 41, 42, 43, 44*) i l'annex 14.9 (*taules 99, 100, 101, 103 i gràfics 45, 46, 47, 48, 49*), em sembla interessant que es puguin visualitzar a continuació els gràfics 35 i 36 relatius a cada sector que s'estudia, en els que es recull el nivell de coneixença que tenen els nens i les nenes dels espais públics a tall d'exemple metodològic, si bé ara no en redactaré cap conclusió. La informació recollida en els diferents gràfics que s'han elaborat s'explotarà plenament en el capítol cinquè.

Gràfic 35 - Reconeixement dels espais públics dels barris Germans Sàbat-Taietà-Domeny Nord (segons gènere i en percentatge)

Font: Elaboració pròpia

Gràfic 36 -Reconeixement dels espais públics dels barris de Sta.Eugènia i Can Gibert (segons gènere i percentatge)

Font: Elaboració pròpia

5.9.2. Enquestes curtes i qüestionaris breus

Justificació del recurs com a eina de suport a l'anàlisi qualitatiu

L'enquesta és una tècnica molt emprada per a l'obtenció de dades de caràcter social. Permet un tipus d'observació més complexa dels fets socials, donat que dona veu a les persones, recull la seva subjectivitat i permet arribar a recollir molta informació en poc temps. Aquest és un recurs que si bé sovint s'ha relacionat més a la metodologia quantitativa que amb la qualitativa, autors com Rodríguez, Gil i García (1999, 185) defensen que en funció de la manera en com s'usi pot fer un bon servei a l'anàlisi qualitatiu. En aquest sentit i segons els autors referenciats, les enquestes són una bona tècnica qualitativa quan serveixen per explorar idees o creences generals a l'entorn d'algun fet de la realitat; quan s'empra com una eina més i no és la fonamental per a la recollida de dades; quan tenen sentit en el context on es porta a terme i tenen en compte els referents teòrics d'on parteix la recerca; quan l'anàlisi atengui diferències grupals. Finalment cal, que sigui una tècnica majoritàriament acceptada pel col·lectiu on s'aplica. Així doncs, tal i com es podrà

llegir en el procés d'aplicació i interpretació de l'enquesta en el que es compleixen tots i cadascuna de les exigències fonamentals descrites, es tracta d'una eina al servei de l'anàlisi qualitatiu que es defensa en aquesta tesi. D'altra banda, com redacta Riba Campos (2010, 10) "els estudis qualitius poden caracteritzar-se com aquells en els quals «les dades apareixen més aviat en forma de mots que de nombres (citant Miles i Hubermans, 1984, 21)», però aquesta afirmació no exclou taxativament la utilització de xifres o càlculs matemàtics".

Descripció del procés d'aplicació

Alhora de preparar el guió de l'enquesta un primer aspecte que s'ha tingut en compte és el nivell educatiu dels i les alumnes. Per a cada cicle s'ha adaptat el llenguatge i la presentació formal de l'enquesta. Mentre que per al curs de 2n s'ha fet ús de la lletra lligada, per a 4t i 6è s'ha emprat la lletra pròpia d'impremta. Així mateix, s'ha escrit un títol motivador diferent per a cada cicle: *Penso una mica en el meu barri*; *El meu barri*; *Conèixer i viure el barri*, a 2n, 4t i 6è respectivament. (Veure els annexos 12.1, 12.2, 12.3, 12.4 i 12.5).

Les tres enquestes s'enceten demanant al/la nen/a que anoti la seva edat, el seu nom, el nom del barri on viu i que marqui amb un creu si es un nen o una nena. El fet de demanar el nom és bàsicament per un tema pràctic alhora de gestionar la informació, per poder tenir més elements de detall davant de dubtes que puguin aparèixer alhora d'analitzar la totalitat dels materials recollits. En la codificació, recollida i posada en ordre de la informació, els noms dels nens i les nenes no s'anoten amb la voluntat de garantir-ne el seu anonimats. A continuació es demana als nens i nenes de 4t i 6è que escriguin el nom del seu carrer, així com si viuen lluny o a prop de l'escola. Pregunta que es fa per poder relacionar amb la que es fa a continuació sobre com van a l'escola: si sols o acompanyats, si a peu, en cotxe o amb algun altre mitjà de transport. Interessa amb aquestes preguntes, observar el grau d'autonomia que tenen els infants i fer una aproximació als aspectes de

l'accessibilitat. Pels motius ja explicats quan s'han descrit les característiques dels infants, de cares a conèixer els orígens dels mateixos i fer una aproximació amb alguns elements de informació més alhora d'analitzar el sentiment de pertinença al barri, es pregunta tan pel lloc on viuen als avis com pel seu lloc de procedència. Aquesta pregunta pot ajudar a establir connexions entre l'origen dels infants i la relació emocional que estableixen amb el barri.

Tot seguit es pregunta pels llocs preferits dins el barri i per aquells que agraden menys, demanant-ne les raons. Aquesta pregunta possibilita l'apropament a l'experiència del barri vinculada a l'aspecte de qualitat. També es pregunta pels espais on acostumen a trobar als amics i les amigues, donant un seguit d'opcions a triar entre l'escola, a casa, al carrer, a la plaça en el cas del curs de 2n, i deixant-la oberta en els altres casos. A continuació es pregunta pel grau de llibertat que tenen, és a dir, si poden anar sols d'un lloc a l'altre, o si per contra han d'anar acompanyats. Amb els infants de 6-7 anys s'insisteix en preguntar per les persones que els acompanyen, si bé també s'ofereix l'opció que puguin expressar que van sols si s'escau. Amb els alumnes de cicle mitjà i superior, en aquells casos que expressen que no poden anar sols, es fa incidència en que expliquin quines creuen ells que són les raons que ho justifiquen. L'objectiu és endinsar-se a l'entorn de l'aspecte relatiu a la seguretat, alhora que es vol esbrinar si els sentiments de por són presents entre els infants, o si la privacitat de llibertat dels infants ve condicionada pels adults i de quina manera.

A fi de poder-nos apropar a la percepció i la mirada dels infants sobre els espais públics en general i el barri en particular, es demana als alumnes de 4t que completin dos breus qüestionaris estructurats amb un seguit d'indicadors, les respostes dels quals estan categoritzades des del *gens* al *moltíssim* l'un i del *mai* al *sempre* l'altre. Per als alumnes de 6è, el qüestionari, que només és un i recull gairebé els mateixos indicadors que pels alumnes de 4t, presenta les respostes codificades de l'1 al 6 anant del *gens* al *moltíssim*, permetent el darrer nombre poder dir *no ho sé*. En tots

els casos les enquestes acaben de la mateixa manera. Es demana a l'infant que expressi un desig de cares al barri en forma de petició a l'alcalde. Fer atenció a aquesta demanda ens aproxima al món mental dels infants, a conèixer una mica més què és allò que els hi preocupa o que d'alguna manera des de la seva vivència, faria millor la seva vida o la de la comunitat on viuen. Davant la proposta de tres visques de valor identitari es demana que subratllin aquell que els hi agrada més o que ho deixin en blanc. Objectiu d'aquesta darrera i última activitat és aproximar-nos al sentiment de pertinença i de identitat de barri.

Les enquestes es van realitzar totes a la vegada i dins la classe, amb la presència de la recercadora i la mestra, si bé la contestació es feia de forma individual. Davant les dificultats que s'observaven a l'hora de llegir, comprendre la pregunta o en el moment d'escriure, especialment en els alumnes més petits i amb els nouvinguts, tant la mestra com jo mateixa ens atansàvem i els ajudàvem. Primerament llegint-los la pregunta en veu alta, i escrivint en segon lloc la resposta si era necessari. Aquesta atenció individualitzada va afavorir donar veu a aquells nens i nenes que presentaven algun tipus de dificultat en la lectoescriptura.

Buidatge i tractament de les dades obtingudes

Realitzades les enquestes s'ha procedit a la codificació de les preguntes i la introducció de les respostes obtingudes en una taula de doble entrada, per tal d'afavorir la lectura creuada de dades i tenir la informació recollida d'una forma gràfica i fàcil de llegir. Dita informació recollida s'ha fet per curs i per gènere. A mode d'exemple es presenta tot seguit la informació recollida dels nens de cycle mitjà de l'Escola Dalmau Carles i de les nenes del mateix cycle de l'Escola Taialà (*veure taules 13 i 14*). En els annexos es presenta el buidatge de les enquestes dels nens i les nenes cycle inicial, cycle mitjà i cycle superior de les dues escoles estudiades (*veure annex 13.1, taules 64 i 65; annex 13.2, taules 66 i 67; annex 13.3, taules 72 i 73; annex 14.1, taules 87 i 88; annex 14.2, taules 89 i 90; annex 14.3, taules 95 i 96*).

Taula 13 - Buidatge de les enquestes als nens de cycle mitjà. Escola Dalmau Carles

Barri avis i origen	Nom barri on viu	Prop/Lluny escola	va a l'escola	Acompa nya a l'escola	Lloc preferit barri	Motiu	Menys agrada barri	Motiu	Lloc de trobar amics	Va pel carrer	Acompa nya carrer	Percepció motiu	Espai de por	Plaça on juga	frase	Demana ria
Marroc	Can Gibert	A prop	A peu	Sol	Parc	Per jugar	El carrer	Per la botiga	El parc	Acompa nyat	German a o pare	-	No	Plç. del Barco	Visca Can Gibert !	-
Marroc	Sta.Eugènia	Lluny	A peu	El pare	La plaça	És molt gran	El locutori	És molt estret	El parque grande	Acompa nyat	Amb el pare	Perquè tenen por	Sí, molts	Parque grande	Visca Gironal	Fer un camp de futbol on es pugui apuntar gratis
Marroc	Can Gibert	Lluny	A peu	Mare o germanes	El parc	Hi puc jugar	Tot m'agrada	-	Plaça Pere Calders	Acompa nyat	Meva germana	Creuen que em puc perdre	No. M'ho diuen	Plç. Pere Calders	Visca Gironal	Moltes camps de futbol
Honduras	Can Gibert	A prop	A peu	Sol	El camp de futbol	Perquè jugo a futbol	Tot m'agrada	-	El parc	Sol	-	-	No	Plç. Pere Calders	Visca Gironal	Fer més camps de futbol
Bolívia	St.Narcís	Lluny	A peu	Germana	No m'agrada res	Són pèns petits	tot	No hi ha coses que m'agradin	A casa	acompanyat	Amb la meva germana	No ho sé	No	No vaig a cap plaça	Visca Gironal	Una sala videojocs totals extrem
Honduras	Can Gibert	A prop	A peu	Sol	L'escola	Aprèn coses i estic amb amics	No ho sé	-	Al parc	acompanyat	Amb la mare	Perquè és perillós	No	La Plç. vermerlla	Visca Can Gibert !	Millores per les escoles

Font: Elaboració pròpia.

Taula 14 - Buidatge de les enquestes a les nenes de cycle mitjà. Escola Taiialà

Barri avis i origen	Nom barri on viu	Prop/ Lluny escola	va a l'escola	Acompaña a l'escola	Lloc preferit barri	Motiu	Menys agrada barri	Motiu	Lloc de trobar amics	Va pel carrer	Acompanya carrer	Percepció motiu	Espai de por	Plaça on juga	frase	Demanaria
Girona Vilaroja	Sant Ponç	Iluny	Cotxe	mare	Piscina geige	Agrada l'água	Papereres	Fan peste	Aquest barri enlloc	acompanyada	mare	Pq hi ha senyors dolents	no	Sant Ponç	Visca Girona!	Que qui vingui al parc de baix a casa no cridi tant
Taiialà	Taiialà	A prop	A peu	mare	Parc darrera l'església	És molt bonic	Les zones brutes	Pq no m'agrada den les coses brutes	Al parc	acompanyada	Mare o germana	Pq em pot passar alguna cosa	-	Gairebé mai jugo a la plaça	Visca Taiialà!	Una mica més net
Girona	Taiialà	A prop	A peu	mama	Les places i els camps verds	Pq puc jugar a pilota i anar amb patins	L'institut	Hi ha molta gent q molest a fuma	Al carrer de davant de casa	acompanyada	mama	Diu que hi ha gent dolenta al carrer	A partir de les 21:30	--	Visca Taiialà!	Que posés més espais nets per jugar
Taiialà (Girona)	Dome ny	A prop	A peu	mare	Biblioteca	Hi quedo per fer deures, jugar..	Que vinguin lladres	A vegades roben	Biblioteca	acompanyada	mare	Pq em podrien fer mal, em podrien raptar...	No	biblioteca	Visca Girona!	Que estigués més vigilat
Germans Sàbat (Andalusia)	Fontajau	A prop	Cotxe	mare	El parc del cantó de casa	Hi ha molts amics	res	-	Centre cívic	Sempre vaig acompanyada	Amb un adult	Pq em pot passar alguna cosa	No	Mai jugo a cap plaça	Visca Taiialà!	Un lloc pels pobres per menjar
Germans Sàbat (materna)	Germans Sàbat	A prop	A peu	Germana o mare	La plaça de darrera casa	Pq sembla un parc	-	-	-	A vegades acompanyada	Mare, germana, pare	-	Edifici que tinc davant	--	Visca Girona!	Que no contaminin els cotxes i existeixin només les bicis i patins.

Germans Sàbat (Andalusia)	Taialà	A prop	A peu	Mare o pare	El parc del costat de l'escola	Perquè jugo	El bosc del costat de casa l'àvia	Hi ha una casa abandonada, hi ha gent que es fica dins i es droga.	A casa meva o a casa la meva amiga	acompanyada	De qui la meva mare es fia	Pq tenen por que em raptin o por als cotxes	El bosc del costat de casa la meva àvia	A la plaça del costat de l'església	Visca Girona!	Un lloc on els pobres puguin menjar gratuïtament fins que ho puguin pagar
Germans Sàbat (Girona)	Taialà	A prop	A peu	Vaig sola	Que està tranquil	Està solitari	Les papereres trencades	Perquè embruten	A Sarricó de Ter	Vaig sola pel carrer	-	-	-	La plaça dels metges	Visca Girona!	Que netegin sovint el barri, les places, els parcs i que reguin les plantes i els arbres.
-Cordoba	Taialà	A prop	A peu	La mare	Que hi ha parcs	Pq hi podem jugar	Els papers que tira a terra la gent	Pq després el terra està molt brut	Taialà	acompanyada	Amb la mare o el pare	Pq sóc molt petita	-	-	Visca Girona!	Que escombrin els papers i la brutícia de terra i respectin la naturalesa
Snt Miquel de Fluvia (Màlaga)	Fontajau	A prop	Cotxe	Pare o germà	Camí de Fontajau	És molt maco	Els semàfors	Pq n'hi ha molts	En aquest barri no hi jugo mai	acompanyada	Amb els meus pares	Pq hi ha molts cotxes i em poden atropellar	En el bosc quan és fosc	Està a prop de l'escola	Visca Girona!	Que hi hagi algun centre per jugar i fer manualitats i una piscina municipal
-	Taialà	A prop	A peu	mare	El cole	-	-	-	Al carrer-parc	acompanyada	mare	-	-	Visca GS!	-	-

Font: Elaboració pròpia.

Així com a partir de les preguntes de la primera part de les enquestes no s'ha fet cap anàlisi de caire estadístic, la informació dels qüestionaris breus ha seguit un tractament diferent. S'han calculat per percentatges les respostes donades fent-ne una distinció entre grups d'iguals d'edat, i atenent a la diferenciació de gènere. Igualment com en el cas anterior, a mode d'exemple es presenta la taula 15 amb el tractament realitzat en un dels dos qüestionaris. En aquesta ocasió, es presenten els resultats del cycle superior de l'Escola Tialà atenent a les diferències de gènere, en nombres absoluts i en percentatge.

Taula 15 - Buidatge del qüestionari d'opinió sobre l'espai públic. Escola Tialà

	GENS	POC	FORÇA	MOLT	MOLTÍSSIM	NO HO SÉ
Les places del barri són boniques	nen 1 11%		nen 4 40% nena 3 33%	nen 2 20% nena 4 44%	nen 2 20% nena 1 11%	nen 2 20%
Falten espais per jugar	nen 3 30% nena 6 67%	nen 3 30% nena 1 11%	nen 1 10% nena 1 11%	nen 1 10%		nen 2 20% nena 1 11%
No es pot jugar al carrer perquè hi ha molts cotxes	nen 1 10% nena 1 11%	nen 5 50% nena 3 33%	nen 1 10% nena 4 44%		nen 1 10% nena 1 11%	nen 2 20%
Les places del barri són netes	nena 1 11%	nen 3 30% nena 1 11%	nen 2 20% nena 4 44%	nen 4 40% nena 2 22%	nen 1 10% nena 1 11%	
El barri és tranquil i puc anar sol	nena 2 22%	nen 2 20%	nen 1 10% nena 3 33%	nena3 33%	nen 5 50%	nen 2 20% nena 1 11%
He d'anar acompanyat d'un adult	nen 5 50%	nen 1 10% nena 3 33%	nen 2 20% nena 2 22%	nen 1 10%	nen 1 10% nena 4 44%	
Jugo a la plaça de prop de casa	nena 2 22%		nen 1 10% nena 1 11%	nen 1 10% nena 3 33%	nen 6 60% nena 3 33%	nen 2 20%
Jugo a casa d'un amic o ve ell a casa	nena 1 11%	nen 2 20% nena 3 33%	nen 3 30%	nen 5 50% nena 3 33%	nena 2 22%	
Vaig a la biblioteca. Hi trobo amics	nen 2 20%	nen 2 20% nena 1 11%	nena 2 22%	nen 2 20% nena 3 33%	nen 3 30% nena 3 33%	nen 1 10%
Puc anar amb bici pq no hi ha cotxes	nen 1 10%	nen 3 30% nena 3 33%	nen 3 30% nena 3 33%	nen 2 20% nena 1 11%	nen 1 10%	nena 2 22%
De gran m'agradaria viure al barri	nen 2 20% nena 3 33%	nena 1 11%	nena 1 11%	nen 4 40% nena 1 11%	nen 1 10% nena 3 33%	nen 3 30%
Es pot anar a peu. Vorerer són amples	nena 1 11%	nen 1 10%	nen 2 20% nena 1 11%	nen 2 20% nena 2 22%	nen 4 40% nena 5 56%	nen 1 10%
El barri està ben equipat. Té comerços		nen 2 20% nena 1 11%	nen 1 10% nena 2 22%	nen 2 20% nena 4 44%	nen 1 10%	nen 4 40% nena 2 22%

Font: Elaboració pròpia.

Totes les altres taules realitzades es poden veure en els annexos (*veure annex 13.2, taules 68, 69, 70 i 71; annex 13.3, taules 74 i 75; annex 14.2, taules 91, 92, 93 i 94; annex 14.3, taules 97 i 98*).

A partir d'aquí s'ha procedit a llegir la informació de forma transversal i a agrupar-la, classificant-la a partir dels conceptes força. Per a aquest tractament de la informació s'han pres en consideració tots els alumnes de cicle mitjà i superior. En la lectura s'ha fet atenció de forma volguda a les diferències de gènere. A continuació, en la taula 16 es pot observar la presentació de l'anàlisi dels resultats dels qüestionaris de cicle mitjà i superior de l'Escola Dalmau Carles. En els annexos es pot observar el mateix exercici realitzat per a l'Escola Taialà (*veure annex 13.4*).

Taula 16 – Recull de resultats dels qüestionaris en relació als conceptes força. Escola Dalmau Carles

Cicle mitjà: CM
Cicle superior: CS

SEGURETAT	
CM	Hi ha coincidència entre nens i nenes a l'hora de valorar que no es pot jugar perquè hi ha molts cotxes
CM	Un 66% de nens i un 76% de les nenes afirmen que entre tot sovint i sempre, es pot anar tranquil·lament amb bicicleta pel barri, que no hi ha gaires cotxes.
CM	Hi ha coincidència en valorar positivament l'estat dels gronxadors.
CS	Lleugerament per sobre del 50% dels nens i les nenes estan gens o poc d'acord amb la frase de que no es pot jugar al carrer perquè hi ha cotxes. És dir que pensen que si que es pot jugar. L'altre 50% afirma està força o molt d'acord amb l'afirmació. És a dir, que pensen que no es pot jugar al carrer a causa dels cotxes.
CS	En relació a l'ús de la bicicleta per dins el barri hi ha unes marcades diferències a nivell de gènere. El 66% de les nenes pensen que no es pot anar o s'hi pot anar poc, pel barri amb bicicleta, fet que contrasta amb 34% dels nens que pensen el mateix i el 27% de nens que pensen que es pot anar pel barri amb bicicleta tranquil·lament. On hi ha coincidència és en a l'entorn de la possibilitat de poder-hi anar força (30% tant en els nens com amb les nenes).
SOCIABILITAT	
CM	El barri permet i afavoreix la trobada. En un 83% la mainada afirma jugar a les places amb els amics i les amigues. No hi ha especials diferències a nivell de gènere.

CM	L'acció de jugar a casa d'algun amic o amiga, o que ell vingui a casa a jugar, mostra algunes diferències a nivell de gènere. Mentre que en els nens aquest és un fet que es dona entre tot sovint i sempre en un 67%, en les nenes té una freqüència del 83%. Les nenes doncs, tenen la seva activitat social, més ubicada en l'àmbit privat respecte dels nens de la seva mateixa edat.
CS	Un 45% dels nens i les nenes afirmen jugar molt o moltíssim a les places i un 35% diu fer-ho força. És dir que es fa ús de les places, però no amb la freqüència i convicció que es feia a cicle mitjà. El domini de l'adjectiu força marca de forma especial aquest canvi. A nivell de gènere, les nenes són qui manifesten fer un major ús de les places (amb un 67%) respecte dels nens (amb un 27%). D'entre la mainada que diu anar-hi a jugar força sovint destaquen clarament els nens. Amb tot, la presència de les nenes (89%) a l'espai públic es presenta lleugerament més elevada que la dels nens (72%).
CS	A l'hora d'anar a jugar a casa d'un amic/ga els nens afirmen fer-ho molt més (en un 63%) que les nenes (amb un 44%).
CS	La biblioteca no és per a la mainada un espai de socialització, doncs afirmen usar-la entre gens i poc en un 75%. Hi ha una diferència de matis, i és que mentre que en els nens pesa més el gens (amb un 64%), en les nenes destaca més el poc (44%). És a dir, que entre aquest grup que manifesta freqüentar poc l'equipament, són les nenes més usuàries. Del 20% restant (perquè hi ha un 5% que s'ubica en la casella del <i>no ho sé</i>) i que oscil·la entre l'anar força o moltíssim a la biblioteca, les nenes són netament majors usuàries (amb un 33% respecte un 9% en els nens).

AUTONOMIA

CM	Els nens afirmen clarament (amb un 83%) que el barri és un lloc tranquil i que sempre poden anar sols d'un lloc a l'altre. Les opinions de les nenes queden més dividides. 2/3 parts afirmen que gairebé sempre o sempre poden anar soles, mentre que una tercera part es situa en la franja de mai, poques vegades o tot sovint. Les nenes, en conjunt poden anar menys soles que els nens.
CM	Un 67% dels nens afirmen que mai o poques vegades han d'anar acompanyades d'un adult. Les nenes ho afirmen en un 59%. Un 33% dels nens diuen que han d'anar acompanyats tot sovint, mentre que les nenes en un 42% es situen entre el tot sovint, i el sempre. Les nenes doncs, tenen menys autonomia que els nens.
CS	En relació a les possibilitats d'anar sol o sola pel barri s'observen diferències a nivell de gènere. Un 44% de les nenes diuen que mai o poques vegades poden anar soles, mentre que aquest fet només l'afirmen un 9% dels nens. Un 44% de les nenes i 45% dels nens afirmen que poden anar molt sols o soles. En la posició intermèdia que implica la possibilitat d'anar sols o soles força vegades, hi ha una clara diferència entre les possibilitats que tenen els nens amb un 36%, vers l'11% de les nenes. Encara que les diferències no són molt grans, es constata que les nenes tenen menys autonomia que els nens a l'hora de moure's amb llibertat pel carrer.
CS	Davant el plantejament de si han d'anar acompanyats d'un adult destaca clarament que hi ha d'anar o gens o poc en un 60% mentre que un 20% afirma anar-hi força i un altre 20% moltíssim. És a dir, que poden anar molt sols, afirmació que d'entrada sembla contradir-se amb l'anàlisi anteriorment. Fent atenció entre els que no

	van gens acompanyats i els que hi van poc, cal ressaltar un matís a nivell de gènere, doncs són els nens que majorment afirmen no anar acompanyats i les nenes anar-hi poc. És dir, que encara que les nenes afirmen anar poc acompanyades, hi van més que els nens. Fent atenció a aquells nens i nenes que diuen anar moltíssimes vegades acompanyats, hi ha clares diferències de gènere, doncs cal fer notar un 9% dels nens enfront un 33% en les nenes.
--	---

IDENTITAT	
-----------	--

CM	Sobre el 60% de la mainada afirma que de gran no els hi agradaria viure en el barri. En els nens l'afirmació és clara amb un 67% en el gens. En el cas de les nenes, el gens i el poc significa un 58%.
CS	Contrasta clarament un 60% que opina que de gran no voldrien viure en el barri amb un 40% que oscil·la entre el força i el moltíssim. Els nens (72%) destaquen força per sobre de les nenes (44%) alhora de manifestar que no voldrien viure en el barri. Així mateix, d'entre els que deien que els hi agradaria viure al barri de grans, amb tots els matisos qualitius que acompanyen els adverbis descrits, són majoria les nenes amb 55% vers un 9% dels nens.

ACCESSIBILITAT	
----------------	--

CM	Hi ha unanimitat a nivell de gènere en que es pot anar a peu a tot arreu del barri. Que hi ha un bon camí.
CS	Hi ha clara tendència (amb un 85%) en afirmar que es pot anar a peu pel barri. A nivell de gènere hi ha coincidència en relació a aquesta opinió.

QUALITAT	
----------	--

CM	Nens i nenes valoren majorment que les places són boniques.
CM	En un 83% les nenes pensen que no falten espais per jugar, mentre que en un 50% els nens pensen que en falten una mica.
CM	L'opinió en relació a la netedat de les places es divideix entre un 40% que pensa que aquesta ha de millorar, i un 60% que les troba molt netes. A nivell de gènere, l'opinió dels nens queda repartida entre un 50% que les troba netes i un 50% que les troba brutes. L'opinió de les nenes queda un xic més diferenciada, doncs un 40% pensa que no són gens o poc netes, mentre que un 60% creu que són molt netes.
CS	Nens i nenes valoren molt positivament la bellesa de les places. És significatiu que els nens ho fan en un 45% i les nenes en un 67%.
CS	Nens i nenes coincideixen per sobre del 60% en opinar que no manquen espais per jugar. Un 20% pensa que si que en falten i un 20% restant diu no saber-ho.
CS	Un 45% dels nens i les nenes pensa que les places són brutes, essent les nenes en amb 55% (els nens amb un 36%) les que hi fan especial incidència. Hi ha un 20% dels alumnes que pensa que les places són molt netes, mentre que un 25% es situa en una posició intermèdia, afirmant que són força netes. En conjunt, la valoració que es fa de la neteja de les places no és massa positiva, des del punt de vista dels infants.

MULTIFUNCIONALITAT	
CS	Partint dels paràmetres que oscil·len des del força equipat a molt equipat, s'observa que el conjunt dels nens i les nenes valoren que el barri està ben equipat i que té molts comerços. A nivell de gènere, les nenes destaquen amb 66% en afirmar que n'hi ha molts, mentre que els nens ho fan amb un 45%. Entre els que pensen que hi ha pocs comerços no hi ha especials diferències a nivell de gènere. On la diferència és més clara és entre el 27% de nens i l'11% de nenes que pensen que hi ha força comerç.

Font: Elaboració pròpia.

Tal i com s'ha exposat en el tractament de les dades, es pot observar que el recurs de les enquestes enriqueix i complementa tota l'altra informació recollida per mitjà de les diferents pràctiques realitzades.

5.9.3. El dibuix com a element de recerca en les geografies de la infància

El dibuix com a element de recerca s'ha fet servir tradicionalment com a eina exploratòria del desenvolupament cognitiu, espacial i emocional de l'infant. Més tardanament i a partir de l'acceptació de la metodologia qualitativa com a mètode científic, el dibuix esdevé una altra forma d'observació en l'àmbit de les ciències socials en general. La rellevància que adquireixen les geografies de la infància i joventut en particular en aquesta darrera dècada, fa que el dibuix com a mètode visual en aquesta disciplina vagi essent explorat. Es poden trobar algunes experiències ben interessants i il·lustradores de l'ús del dibuix com a recurs per a la recerca en geografia. Una primera experiència és la de Young i Barrett (2001) que exploren per mitjà del dibuix entre d'altres tècniques, la interacció dels nens de carrer de Kampala amb el seu entorn. Una segona és la d'Ortiz, Prats i Baylina, (2012), fan ús del recurs del dibuix per apropar-se al paper dels espais de joc en la vida quotidiana dels nens i les nenes. Mentre que en aquestes dues experiències el dibuix es fa servir per apropar-se a la percepció que l'infant té dels seu entorn, Dolores Álvarez (2002, 297), analitza el procés creatiu de l'infant en relació a l'entorn en que es troba, arribant a afirmar que en un medi marginal els dibuixos dels infants possiblement siguin més lliures i creatius que

els de les classes mitjanes o altes, que són menys originals i amb una major contaminació d'estereotips. Aquest és un apunt molt interessant, perquè posa en alerta alhora d'observar i interpretar els dibuixos dels infants. El dibuix ens permet apropar-nos a la percepció de l'entorn, alhora que el mateix entorn condiciona el procés creatiu del dibuix que es realitza.

El dibuix de l'espai públic preferit en la recerca realitzada

La tercera activitat de recerca que es va dur a terme amb els infants va ser la de demanar-los que dibuixessin la seva plaça preferida o el lloc del barri que més els hi agradés. Es va repartir una fitxa preparada per a l'activitat en la que hi havia un enquadrament dins el qual dibuixar, un títol on deia la meua plaça preferida i un petit requadre on escriure el nom. L'opció de dibuixar l'espai públic que més els hi agradava també es va considerar com a vàlida.

Així mateix es va demanar que escrivissin el nom de la plaça i els motius que justificaven la tria. No es van donar indicacions sobre la llargada d'aquesta justificació perquè no es volia prendre temps al temps del dibuix d'una banda, i de l'altra interessava deixar lliure la capacitat d'expressió. El resultat és que com més petits són els infants menor és la seva explicació i com més grans més extensa. En tots els casos, no obstant, si bé no s'han donat explicacions gaire llargues, ha resultat ser suficient.

S'han recollit per a la recerca un total de 120 Il·lustracions: 54 del sector Germans Sàbat-Taialà- Domeny Nord i 66 dels barris Sta. Eugènia i Can Gibert. Totes elles es poden veure en els annexos acompanyades de la descripció que en van fer els mateixos alumnes (*veure el conjunt dels annexos 13.10 i 14.10*).

El dibuix com a comunicació del món interior

El dibuix és un llenguatge simbòlic, una representació gràfica a través de la qual els infants poden comunicar visualment, en forma d'imatge, una idea, un pensament, una vivència. És una forma de representar i de representar-se, de traspasar la fina línia entre el món interior i l'exterior. Això significa que en cada dibuix, l'infant ha fet un pas d'un codi que es podria qualificar d'abstracte o mental a un codi concret, gràfic. Aquest desplaçament no es dona de manera automàtica sinó que a la vegada que demana un esforç notable a l'infant, implica una gran subtileza intuïtiva (Malaguzzi, 1996, 82).

Per als adults, la recerca a través dels dibuixos esdevé un suport des del que és possible apropar-nos en el món interior dels infants, a les seves emocions, vivències, en definitiva a la seva manera d'entendre el món. Si bé el dibuix ha estat reiteradament emprat per a recercadors la seva interpretació és sempre complexa donat que no hi ha en els infants, igual que en els adults dues experiències iguals. A través del dibuix i de la interpretació que se'n pugui fer com a investigador, cal acceptar que poden quedar elements que no hagin estat capaços d'entendre perquè hi ha vivències personals que s'escapen del nostre coneixement de l'infant. Això és així perquè nosaltres només podem veure la representació gràfica, un sistema de símbols en que cada "símbol té unes relacions molt profundes amb l'emoció, el sentiment, amb tot allò que no és quantificat i quantificable per a una observació externa" (Malaguzzi, 1996, 80). És a dir, que mai trobarem resposta absolutes, sinó que en tot cas se'ns poden generar noves preguntes a l'entorn de les quals continuar investigant.

En una recerca com la que es presenta, el temps d'una hora passat amb els alumnes dins el grup classe, no fa possible un aprofundiment exhaustiu o una interpretació profunda dels dibuixos realitzats. L'anàlisi dels dibuixos es pot fer des de diferents perspectives o amb diversos objectius. No és objectiu del treball

fer una investigació des d'una perspectiva psicològica o psicoanalítica, sinó fer una aproximació a la vivència urbana dels infants dels dos centres escollits a tall de moda o radiografia d'una realitat que es dona. L'obtenció de dades que poguessin ser extrapolables en d'altres contextos o situacions demanarien d'un treball conjunt amb especialistes de diferents disciplines, així mateix caldria tenir en compte moltes altres dades relatives a les condicions pròpies de cada infant, de les seves circumstàncies personals així com de l'entorn familiar, social i cultural en que s'ubiquen.

Ús d'indicadors per a la lectura i la interpretació dels dibuixos

S'ha demanat als infants que dibuixessin la seva plaça preferida. És a dir, estem parlant de gustos, d'emocions, de preferències... en definitiva de percepció. La majoria han dibuixat places, però molts d'altres han dibuixat d'altres espais o equipaments com poden ser l'escola, la piscina, el carrer. Totes les il·lustracions s'han considerat òptimes i vàlides per a la recerca, doncs han dibuixat aquella plaça o aquell espai que perceben com a més agradable o bonic per estar-hi; aquella plaça o aquell lloc que els hi suposa més goig passar-hi estona. Per a l'anàlisi de les il·lustracions s'ha partit de dues preguntes bàsiques:

La *primera pregunta* és:

- què passa allà que fa que el nen o la nena l'hagi escollit com a espai públic preferit i no un altre?

I la *segona*:

- quins elements configuren l'espai públic escollit perquè sigui el preferit per a un infant?

Apropar-se a la percepció i a l'experiència urbana dels infants, suposa arribar a la seva imatge mental, al record o evocació que tenen d'un lloc concret. El dibuix és la representació plàstica de la imatge mental que tenen. Per apropar-nos a la imatge mental a partir de la representació plàstica, s'han establert dos nivells d'anàlisi:

- Una **anàlisi global** en la que es fa una descripció i/o lectura conjunta del què passa i del com és el dibuix, procurant copsar com és apreciat o viscut l'espai dibuixat. Es recull per a cada descripció/lectura unes paraules clau que es consideren significatives o representatives d'allò observat. Donat que la il·lustració sempre correspon a un espai escollit lliurement, és un espai preferit, la lectura que es fa sempre és positiva. És a dir, s'intenta entreveure quins són aquells aspectes valorats de l'espai representat (*veure annexos 13.11 i 14.11*). Aquest mètode, si bé és força subjectiu intenta fer-se a partir d'observar en el dibuix:
 - El paisatge i els elements que s'hi troben
 - La vida i les interaccions humanes

- Una **anàlisi sistematitzada** dels elements que apareixen en el dibuix es procuren relacionar amb els conceptes força que es tenen en compte al llarg de la recerca, perquè és important per a l'observació delimitar i escollir allò que es vol saber. L'associació dels elements concrets que apareixen en els dibuixos amb els conceptes clau es fa a partir d'indicadors. Els indicadors s'estableixen a partir de preguntar-se la recercadora com un infant, pot en el dibuix, plasmar inconscientment aquelles qualitats que fan que l'espai hagi estat escollit. La partença d'uns indicadors concrets per a l'anàlisi facilita el manteniment d'uns mateixos criteris durant tota la interpretació. Efectivament, les preguntes de partença podrien ser les escrites i/o unes altres, en tot cas, analitzar implica decidir en base a uns objectius fixats. Per a la motivació de la recerca, s'ha cregut que la seqüència d'indicadors que s'han escollit poden ser apropiats. El procés anirà desmentint o confirmant l'encert de la metodologia.

Les preguntes de pertinença per a cada concepte força i els indicadors per a observar són els següents:

Com un infant pot percebre aspectes relatius a la **SEGURETAT** d'un espai?

- No es veuen cotxes a l'entorn
- Es veu la mainada jugant tranquil·la.
- No hi ha carrer o carretera
- No hi ha adults vigilant

Com un infant pot percebre aspectes relatius a la **SOCIABILITAT** d'un espai?

- Es veu molta vida, gent interactuant
- Apareixen només un grup de nens o nenes jugant
- No surt cap persona.
- Es veu algun rostre somrient

Com un infant pot percebre que ell o ella gaudeix d'**AUTONOMIA** ?

- Només surt una persona (que pot ser ell o ella)
- Hi apareixen només nens o nenes (sense companyia dels adults)
- Hi apareixen persones de diferents edats (gent gran, adulta, infants...)
- Apareixen persones de procedències diverses i/o amb alguna discapacitat.

Com un infant pot percebre aspectes relacionats amb la **IDENTITAT**?

- Apareix algun símbol representatiu o element identitari d'algun lloc

Com un infant pot percebre aspectes relacionats amb l'**ACCESSIBILITAT**

- Es veuen aparcaments o cotxes aparcats.
- Surten passos zebra
- Apareixen nens o nenes amb bicicleta

Com un infant pot percebre aspectes relacionats amb la **QUALITAT** d'un espai ?

- Hi apareixen elements naturals (sol, vegetació, flors, arbres...)
- S'hi troba mobiliari urbà (papereres, bancs i voreres)

- Hi ha mobiliari de joc infantil
- Es veuen deixalles a terra

Com un infant pot mostrar que l'espai és MULTIFUNCIONAL?

- Tenen lloc diferents activitats
- Es presenten diferents espais on poden tenir lloc activitats diverses

La Informació que s'observa en relació als diferents indicadors es presenta en un seguit de taules (*veure annex 13.12, taules 81, 82, 83, 84, 85, 86 i annex 14.12, taules 103, 104, 105, 106, 107, 108*).

Es presenten a continuació sis fitxes il·lustratives de l'anàlisi que s'ha realitzat dels dibuixos, tres per a cadascuna de les escoles que han participat en la recerca, essent-hi representats alumnat dels diferents cicles educatius (*veure les figures 13, 14, 15, 16, 17 i 18*). Cal tenir en compte que la numeració dels dibuixos va d'acord amb l'ordre en que es presenten en els annexos 13.10 i 14.10.

Figura 13 - Fitxa d'anàlisi del dibuix 4. Escola Josep Dalmau Carles

Escola Josep Dalmau Carles - Cicle Inicial - Nena

Espai representat: PLAÇA PERE CALDERS

Justificació de la nena: A mi m'agrada Pere Calders perquè té un tobogan divertit, perquè té una cosa per enganxar-se, també els gronxadors. Sempre pujo als tobogans. Bé, m'agrada tot.

Anàlisi global: Es presenta la part de la Plaça Pere Calders ben delimitada per una barana amb molts jocs diferents (gronxador, tobogan, caseta, taula de ping-pong, tim-tam). La nena mostra que l'espai ofereix diverses possibilitats de jocs. Ella escriu que li agrada tot i ho fa visible en el dibuix. En el centre, a la part superior hi ha un sol que brilla, indicant que a la plaça hi fa bon temps. Els núvols, petits, estan a un altre nivell. A cada costat de la làmina hi veiem uns arbres; la natura no passa despercebuda a ulls de la nena. Els arbres són grans i són importants. Possiblement fan l'espai més agradable visualment i proporcionen ombra i benestar a l'estada. La plaça, a més a més està envoltada per una barana, aspecte que pot aportar sensació de seguretat.

Paraules clau: polivalència de jocs (multifuncionalitat), qualitat (natura), seguretat.

Anàlisi sistemàtica:

Indicadors	Dibuix nº4	Indicadors	Dibuix nº4
No es veuen cotxes a l'entorn	no	Persones de procedències diverses i/o discapacitades	
Mainada juga tranquil·la	no s'observa	Surt símbol identitari	no
No surt carrer/carretera	no surt	Cotxes aparcats.	no
No hi ha adults vigilant	no	Surten passos zebra	no
Només un grup jugant	ningú	Apareixen bicicletes	no
Es veu molta vida, gent relacions	no	Apareixen elements naturals	2 arbres, 5 núvols, sol
No surt cap persona.	cap	S'hi troba mobiliari urbà	barana
Es veu rostre somrient	no	Hi ha mobiliari de joc infantil	Gronxador, Tobogan, caseta, Ping-pong
Només surt una persona	ningú	Hi ha deixalles a terra	no
Sols mainada (no adults)	ningú	Passen diferents activitats	no
Gent de diferents edats		Diferents espais i activitats	No

Font: Elaboració pròpia

Figura 14 - Fitxa d'anàlisi del dibuix 43. Escola Josep Dalmau Carles

Escola Josep Dalmau Carles - Cicle Mitjà – Nen

Espai representat: PISCINA DE STA.EUGÈNIA-CAN GIBERT DEL PLA

Justificació del nen:

Piscina Can Gibert.
L'he triat perquè
m'agrada anar a la
piscina.

Anàlisi global: Es representa la piscina amb cinc carrils. Les ondulacions representen el moviment de l'aigua. Hi ha un nen que neda, possiblement es representi ell. El veiem amb banyador i casquet de bany. Podem veure un somriure, el nen està content dins l'aigua. Lluny que totes les boles separadores dels carrils siguin del mateix color, com acostumen a ser, el nen les ha pintat com les llums d'una revetlla donant molta alegria a l'escena de piscina. Probablement, aquesta sigui una experiència d'alegria, imaginació, gaudi, i el nen ho representi amb diversitat de colors.

Paraules clau: equipament (piscina), activitat-esport (nedar), gaudi

Anàlisi sistemàtica:

Indicadors	Dibuix nº43	Indicadors	Dibuix nº43
No es veuen cotxes a l'entorn	no	Persones de procedències diverses i/o discapacitades	no
Mainada juga tranquil·la	una neda	Surt símbol identitari	no
No surt carrer/carretera	cap	Cotxes aparcats.	
No hi ha adults vigilant	no	Surten passos zebra	
Només un grup jugant		Apareixen bicicletes	
Es veu molta vida, gent relacions	no	Apareixen elements naturals	aigua
No surt cap persona.	una	S'hi troba mobiliari urbà	
Es veu rostre somrient	si	Hi ha mobiliari de joc infantil	
Només surt una persona	una (ell)	Hi ha deixalles a terra	
Sols mainada (no adults)	si	Passen diferents activitats	
Gent de diferents edats	no	Diferents espais i activitats	carrils

Font: Elaboració pròpia

Figura 15 - Fitxa d'anàlisi del dibuix 48. Escola Josep Dalmau Carles

Escola Josep Dalmau Carles - Cicle Superior – Nena

Espai representat: PLAÇA PERE CALDERS

Justificació de la nena:

Plaça Pere Calders

Anàlisi global: El disseny d'aquesta plaça representa una escena viva de relacions i activitats. La nena observa en la plaça simultaneïtat d'activitat: persones que es gronxen, que baixen pel tobogan, que parlen... totes elles estan contentes, tenen un somriure dibuixat. En aquests somriures s'hi representa l'alegria que la nena sent quan està a la plaça. Es tracta de la Plaça Pere Calders; la nena mostra que la plaça té espais diferenciats, de joc infantil i de de joc lliure. Cada un d'aquests espais estan delimitats per arbusts i per tanques donant possiblement sensació de seguretat a l'infant. En tots els espais de la plaça és possible trobar-hi bancs. Els arbres també són significatius. La nena té ben incorporades en la seva ment algunes de les diferents possibilitats de joc; probablement amb el dibuix ens mostri les seves preferències.

Paraules clau: polivalència de jocs i usos (multifuncionalitat), diversitat d'espais, qualitat (mobiliari urbà)

Anàlisi sistemàtica:

Indicadors	Dibuix nº48	Indicadors	Dibuix nº48
No es veuen cotxes a l'entorn	no	Persones de procedències diverses i/o discapacitades	no ho sembla
Mainada juga tranquil·la	si	Surt símbol identitari	no
No surt carrer/carretera	no	Aparcaments/cotxes aparcats.	no
No hi ha adults vigilant	no	Surten passos zebra	no
Només un grup jugant		Apareixen bicicletes	no
Es veu molta vida, gent relacions	si	Apareixen elements naturals	4 arbres, sol i herbes
No surt cap persona.		S'hi troba mobiliari urbà	Barana, bancs
Es veu rostre somrient	si	Hi ha mobiliari de joc infantil	Tobogan, gronxador
Només surt una persona	cinc	Hi ha deixalles a terra	no
Sols mainada (no adults)	sembla que si	Passen diferents activitats	no
Gent de diferents edats	edat semblant	Diferents espais i activitats	si

Font: Elaboració pròpia

Figura 16 - Fitxa d'anàlisi del dibuix 15. Escola Taialà

Escola Taialà - Cicle Inicial- Nen
Espai representat: PLAÇA DE DAVANT L'ESCOLA TAIALÀ

Justificació del nen:
 M'agrada aquest lloc perquè està al costat de l'escola i també al costat de la farmàcia i també hi ha una altra plaça perquè hi veig molts amics, i també hi ha una altra plaça i també veig molts amics i es fa molt sovint la festa de l'espuma.

Anàlisi global:
 S'observa la plaça en el sí d'un entorn. La plaça està ben delimitada per una barana. Aquesta barana protegeix que no entrin els cotxes. En el dibuix veiem com un cotxe no pot entrar. Està aparcats. La barana delimita l'espai de joc de l'espai dels adults. El nen percep que per arribar a la plaça cal fer ús dels passos zebra, així com per anar-se desplaçant d'un lloc a l'altre. Més enllà de la farmàcia (lloc de referència) hi ha una altra plaça amb gronxadors. Els passos zebra faciliten l'accés d'un lloc a l'altre. La plaça té un lloc per entrar i sortir. Hi ha una porta que ho mostra clarament. Dins l'espai de joc hi domina el tobogan gran amb amagatall i el pal per baixar, el gronxador per petits i el gronxador gran (dibuixat de forma quadrada). L'espai de joc és segur o tancat i possibilita diferents jocs. Hi ha un núvol i un sol, de manera que podem entreveure que el temps està en equilibri, fa bon temps. *Paraules clau:* polivalència de jocs, accessibilitat segura, percepció de trànsit, qualitat (mobiliari urbà), espai tancat (seguretat)

Anàlisi sistemàtica:

Indicadors	Dibuix nº15	Indicadors	Dibuix nº15
No es veuen cotxes a l'entorn	Si	Persones de procedències diverses i/o discapacitades	
Mainada juga tranquil·la	no	Surt símbol identitari	creu farmàcia
No surt carrer/carretera	no surt	Aparcaments/cotxes aparcats.	un
No hi ha adults vigilant	no	Surten passos zebra	Si
Només un grup jugant		Apareixen bicicletes	no
Es veu molta vida	no	Elements naturals	núvol,sol
No surt cap persona.	cap	S'hi troba mobiliari urbà	Barana
Es veu rostre somrient	no	Mobiliari de joc infantil	Gronx.Tobgn. cercle, pal
Només surt una persona		Hi ha deixalles a terra	no
Sols mainada (no adults)	no	Passen diferents activitats	
Gent de diferents edats		Diferents espais i activitats	si

Font: Elaboració pròpia

Figura 17 - Fitxa d'anàlisi del dibuix 22. Escola Taialà

Escola Taialà - Cicle Mitjà- Nena

Espai representat: PLAÇA DE DAVANT L'ESCOLA TAIALÀ

Justificació de la nena:

La plaça del davant de l'escola. L'he triat perquè m'agrada.

Anàlisi global: En la plaça que es dibuixa hi tenen lloc diferents activitats. Hi ha dos nens que juguen a pilota i uns altres que estan a la sorra. També es pot observar amb tot detall el tobogan amb el pal per baixar i els gronxadors. La plaça també té una zona d'ombra que es representa amb tres arbres junts a un costat. La nena percep que l'espai és multifuncional i de qualitat. També es mostra en dibuix que la plaça és un lloc segur o tancat, doncs s'entreu a la part inferior la barana que limita la plaça. El sol està molt content, i els nens que juguen també. En aquest cas, semblaria que la nena no s'ha dibuixat. No és protagonista sinó espectadora del que hi passa.

Paraules clau: polivalència de jocs i activitats, qualitat (mobiliari urbà), espai tancat (seguretat)

Anàlisi sistemàtica:

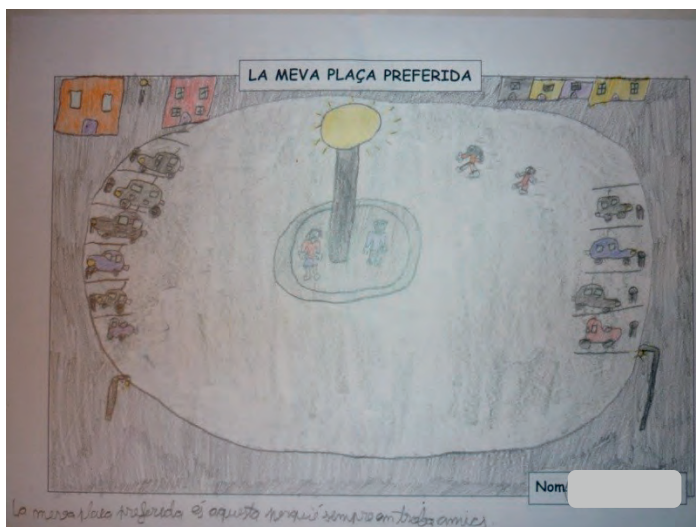
Indicadors	Dibuix nº22	Indicadors	Dibuix nº22
No es veuen cotxes a l'entorn	no	Persones de procedències diverses i/o discapacitades	no
Mainada juga tranquil·la	si	Surt símbol identitari	no
No surt carrer/carretera	molt poc	Aparcaments/cotxes aparcats.	no
No hi ha adults vigilant	no	Surten passos zebra	no
Només un grup jugant	si	Apareixen bicicletes	no
Es veu molta vida, gent relacions	Una mica	Apareixen elements naturals	arbres, sol,
No surt cap persona.	si	S'hi troba mobiliari urbà	no
Es veu rostre somrient		Hi ha mobiliari de joc infantil	Gronx.tobgn. sorra
Només surt una persona	si	Hi ha deixalles a terra	no
Sols mainada (no adults)	no	Passen diferents activitats	si
Gent de diferents edats	no	Diferents espais i activitats	Joc d'inf.

Font: Elaboració pròpia

Figura 18 - Fitxa d'anàlisi del dibuix 50. Escola Taialà

Escola Taialà - Cicle Superior– Nen

Espai representat: PLAÇA GERMANS SÀBAT

Justificació del nen: La meua plaça preferida és aquesta perquè sempre m'hi trobo amics.

Anàlisi global: El nen explica molt clarament que la Plaça Germans Sàbat és la seva preferida perquè sempre hi troba amics. En el centre de la plaça hi ha el fanal il·luminant amb alegria la trobada i el joc d'uns nens i nenes que es troben al mig de la plaça. La plaça es presenta en primera instància com un espai de socialització. El nen té també molt clar que al costat del joc hi ha la presència i ocupació de la plaça per part dels cotxes. Els cotxes estan aparcats a tot volt de la plaça tal com passa habitualment. A l'extrem superior de la làmina hi ha unes cases dibuixades. Són en el record del nen però no són per a ell massa importants, el nen està molt més interessat en el que passa a l'espai exterior més que no en l'interior.

Paraules clau: identitat (fanal), socialització, ocupació de l'espai amb cotxes, espai obert (delimitat)

Anàlisi sistemàtica:

Indicadors	Dibuix nº50	Indicadors	Dibuix nº50
No es veuen cotxes a l'entorn	10 cotxes aparcats	Persones de procedències diverses i/o discapacitades	no
Mainada juga tranquil·la	no	Surt símbol identitari	fanal
No surt carrer/carretera	si surt	Aparcaments/cotxes aparcats.	10 cotxes
No hi ha adults vigilant	no	Surten passos zebra	no
Només un grup jugant	4 jugant	Apareixen bicicletes	no
Es veu molta vida, gent relacions	Si, una mica	Apareixen elements naturals	núvol
No surt cap persona.	En surten 4	S'hi troba mobiliari urbà	no
Es veu rostre somrient	no	Mobiliari de joc infantil	no
Només surt una persona	quatre	Hi ha deixalles a terra	no
Sols mainada (no adults)	si	Passen diferents activitats	no
Gent de diferents edats	No ho sembla	Diferents espais i activitats	no

Font: Elaboració pròpi

5.9.4. Carta descriptiva del barri amb l'alumnat de 6è de primària

La quarta i darrera activitat que s'ha demanat a l'alumnat, només en el curs de 6è, ha estat la redacció d'una carta explicant com és el seu barri; quins són els espais que freqüenten, quins sentiments tenen... El recurs de la redacció escrita també ha estat emprat com a element de recerca en diferents disciplines i en les geografies de la infància concretament. Young i Barrett (2001) per exemple, expliquen que han emprat dita tècnica per apropar-se a l'experiència dels infants de carrer de Kampala amb el seu entorn. Amb tot, la bibliografia sobre aquest recurs concret és més aviat minoritària. En la recerca que es presenta, el recurs no és especialment original, si bé si ho és per com s'explota en el seu anàlisi; aspecte que s'abordarà a continuació.

La carta que els nens i les nenes de cicle superior escriuen, va dirigida a en Jordi. En Jordi és un nen imaginat que ha escrit primer al conjunt de classe explicant com és el barri on viu ell, els records que s'han anat generant i els sentiments que el barri li desvetlla. Aquesta carta d'en Jordi s'ha donat a cadascun dels i les alumnes de la classe de sisè, s'ha llegit conjuntament i tot seguit s'ha posat en comú amb tot el grup classe. A continuació s'ha convidat als nens i a les nenes a contestar a en Jordi explicant com és el barri on viuen i quins sentiments s'hi veuen implicats.

El conjunt de cartes que s'han elaborat i recollit per a la recerca és de 38, a raó de 20 a l'Escola Taialà (*es poden veure annex 13.5*) i 18 a l'Escola Josep Dalmau Carles (*es poden veure annex 14.5*)

Interpretació de les cartes a partir d'indicadors

Davant d'un mateix lloc, o d'un mateix fet, hi ha tantes realitats físiques diferents com sistemes mentals que l'interpretin. Això significa que cada nen o nena, en relació a la seva edat evolutiva i moment vital pot fer diferents interpretacions de l'entorn social (Piaget, 1932), fent que no hi hagi una experiència infantil universal

(Valentine, 1996). Potser és per aquest motiu que no hi hagi una bibliografia gaire extensa i menys encara un manual sistematitzat, en el que s'expliqui quin és el procediment més òptim per a la interpretació del dibuix infantil alhora d'analitzar-ne la percepció de l'entorn en general i en concret de l'espai públic.

Els infants no expressen directament la seva opinió en relació als aspectes que interessa analitzar. Es pot deduir o conèixer la seva vivència a partir de les expressions i explicacions que donen en les descripcions ja siguin generals sobre el barri, o concretes sobre determinats espais. Donat que la metodologia qualitativa permet que sigui cada recercador/a qui desplegui el mètode que millor s'adapti als seus objectius fixats en la recerca, s'ha ideat un procediment d'anàlisi dels textos a partir d'indicadors. Disposar d'indicadors permet realitzar, una avaluació més acurada, pautada i relativament objectiva a l'entorn de cadascun dels conceptes en els que interessa focalitzar, en l'anàlisi dels textos i/o cartes.

El procediment doncs ha consistit primerament en copiar totes les cartes a l'ordinador a fi de poder emmagatzemar la informació i manejar-la. A continuació les cartes s'han organitzat i agrupat per diferència de gènere. Tot seguit s'ha procedit a marcar aquelles frases que en el transcurs de la lectura s'observa que es poden relacionar amb cadascun dels conceptes força. El marcat es fa d'acord amb el color que s'ha convingut que correspon a cada ítem. També s'han assenyalat amb gris i s'han subratllat del color establert en la llegenda, aquelles afirmacions relatives a d'altres barris, però que poden aportar dades a l'entorn de la percepció dels infants sobre l'espai públic (*veure figura 19*).

A continuació s'apunten un seguit d'indicadors que s'ha considerat que permeten conèixer com es relaciona la vivència de l'espai públic, en relació als conceptes força ja presentats.

- Els relatius a **seguretat**:
 - Fan referència a l'estat del mobiliari urbà (si és net, correcte, si en falta...de cares a donar o perjudicar la sensació de seguretat)
 - Es mencionen sentiments de por, de seguretat, tranquil·litat, en relació al conjunt del barri o llocs concrets.
 - Fan afirmacions o negacions a l'entorn de si van a peu, en bici...
 - Exposen si van sols o acompanyats.

- Els relatius a **sociabilitat** :
 - Donen la seva opinió en relació a la gent (si és amable, simpàtica, educada...)
 - Explicacions sobre on troben amb els amics/les amigues.
 - Explicacions sobre què fan en els espais públics (jugar, passejar, xerrar...)
 - Comentaris sobre les festes que es fan al barri.

- Els relatius a **autonomia** que:
 - Afirmacions a l'entorn dels llocs on van més
 - Comentaris sobre els llocs on els hi agrada més anar.
 - Explicacions sobre el què fan quan van sols o amb amics/gues

- Els relatius a **identitat** que:
 - Expressen d'on es senten i perquè
 - Opinió de si els hi agrada o no viure al barri
 - Manifesten si els hi agradaria viure al barri
 - Sentiments i gustos personals a l'entorn del barri
 - Records del passat (ajuden a construir identitat)

- Els relatius a **accessibilitat** que:
 - Expressions a l'entorn de si poden anar fàcilment d'un lloc a un altre
 - Opinions en relació al tràfic

- Afirmacions sobre si hi ha o no, espais per jugar
- Expressions a l'entorn de la grandària del barri
- Els relatius a **qualitat** que:
 - Expressions a l'entorn de la netedats dels espais
 - Expressions i/o sentiments sobre la bellesa dels espais
 - Descripcions dels espais públics: si hi ha gronxadors, bancs..
 - Afirmacions sobre els llocs que cal visitar.
- Els relatius a la **multifuncionalitat** que:
 - Afirmacions a l'entorn dels servies, equipaments o comerços que indentifiquen.
 - Ús que ells fan concretament d'aquests espais.
 - Sentiments en relació als equipaments i serveis.

Figura 19 - Llegenda de colors en relació a cada concepte força per a la codificació

LLEGENDA	
Seguretat	
Sociabilitat	
Autonomia	
Identitat	
Accessibilitat	
Qualitat	
Multifuncionalitat	

Nota:

 Afirmacions relatives a altres barris que permeten l'apropament a la percepció dels infants sobre l'espai públic.

El subratllat del gris segueix la llegenda de colors.

Font: Elaboració pròpia

A mode d'exemple, es presenten dues cartes codificades en colors a fi de veure el treball que s'ha realitzat (*figures 20 i 21*). En els annexos 13.6 i 14.6 es poden observar i llegir totes les cartes degudament marcades i/o codificades.

Figura 20 - Exemple d'una carta d'un nen codificada. Escola Josep Dalmau Carles

Hola Jordi,
 Sóc la i t'explicaré com és el meu barri que es diu Can Gibert del Pla. El meu barri és bonic però a vegades la gent tiren coses a terra i embruta. No m'agrada perquè no hi ha llocs per jugar. A la plaça hi ha tobogans, gronxadors i casetes. També hi ha botigues i parcs. M'agrada perquè als matins la gent no fa soroll fins les 12:00. També hi ha una església. Quan era petita recordo que els meus pares i jo sempre jugàvem a Pere Calders de Camps. Ara encara hi vaig. A vegades vaig sola pel carrer però quan passa alguna cosa molt perillosa al barri la meva mare no em deixa anar sola. Quan passejo a vegades hi ha gent que em fa por. També hi ha llocs amb poca llum. M'agrada viure al barri i em sento més de Can Gibert.
 Espero que vinguis a visitar-me ben aviat. Una abraçada,

Font: Elaboració pròpia

Figura 21 - Exemple d'una carta d'una nena codificada. Escola Taialà

Hola Jordi,
 El meu barri és molt bonic, a mi m'agrada molt anar a la biblioteca i a la plaça del barri de Germans Sàbat. El meu barri té una cosa molt especial: l'escola, perquè sense l'escola no podria aprendre res. Jo visc al barri de Taialà i m'agrada molt viure-hi. El lloc més bonic i que cal visitar és la biblioteca, és molt gran i hi ha moltes coses i activitats per fer. De petita sempre anava a un parc que està al davant de la meva casa. Els espais que hi vaig més és a la biblioteca i al parc de la meva casa. Quan quedo amb els amics vaig al parc o a la biblioteca. A mi m'agrada el meu barri perquè tinc a tots els meus amics a prop de la meva casa i a vegades quedem. Em sento més de Taialà i de Germans Sàbat.
 ...

Font: Elaboració pròpia

Una vegada han estat marcades totes les cartes, s'han aplegat les afirmacions en relació a cada concepte força sempre tenint en compte la perspectiva de gènere. A continuació es pot observar un exemple, figura 22, de les expressions relacionades el concepte de sociabilitat, essent el requadre vermell per a les nenes i el blau per als nens. La totalitat de les expressions classificades pels diferents conceptes força es poden veure en els annexos 13.7 i 14.7.

Figura 22 - Expressions relatives al concepte de sociabilitat classificades per gènere

- M'agrada anar al "parc del tobogan" perquè és molt divertit i m'agrada jugar amb els amics. [...] M'agrada quedar amb els amics al Parc de Pere Calders.
- Als llocs que més vaig són els parcs perquè són molt divertits i hi puc jugar amb els amics.
- Vaig amb el Ilma, Mamadu i anem a la Biblioteca Salvador Allende.

- Vaig sovint a la Plaça Pere Calders perquè hi ha les meves amigues i sempre ens trobem allà per jugar i passar-nos-ho bé.
- El lloc que jo vaig més sovint és a la Plaça Pere Calders, perquè trobo a les meves amigues per jugar.
- Jo passo molt temps al parc perquè hi quedo amb les amigues per jugar.
- En ocasions vaig amb les meves amigues a la Plaça Pere Calders.
- El lloc més bonic és aquesta plaça perquè hi fan moltes festes. [...] Amb els meus amics i amigues quedo a la Plaça Pere Calders.

Font: Elaboració pròpia.

5.10. La recerca amb els nois i les noies

Des de mitjans dels anys noranta han augmentat considerablement els estudis socials que tenen en compte la vida de les persones joves. Així mateix des de l'àmbit de la geografia i més concretament de les geografies de la infància és prolífica la publicació d'estudis que contempen les experiències urbanes dels nois i les noies encara en etapa escolar obligatòria (Aitken, 2001; Vanderstede, 2011; Rodó-de-Zárate, 2011; Prats, Baylina i Ortiz, 2012; Mennis i Mason, 2014). Un dels objectius de la recerca és observar com l'espai públic condiona la vida de les persones que viuen en el seu entorn, de manera que des d'un primer moment vam tenir clar que havíem d'incorporar la mirada de les persones joves-adolescents en la recerca. Tot i l'abundosa bibliografia, l'experiència d'integrar els nois i les noies de 14 a 16 anys en la investigació significava un repte. Si bé eren tinguts en compte per les entrevistes en profunditat ens interessava poder arribar a molts més nois i noies. Teníem clar que no hi ha una sola veu de la gent jove, sinó moltes, perquè no són una entitat com a "joves" una categoria fixa i objectiva (Hernández, 2011, 19); ara bé, partíem del supòsit que per motius d'edat i per trobar-se en una etapa especialment en construcció, era possible que compartissin inquietuds, incerteses, mirades. Amb tot, ens semblava interessant obrir un espai de nova lectura de l'àmbit urbà quotidià. Una mica amb la idea de "donar veu als joves amb la finalitat d'entendre millor els seus mons" (Heath,

Brooks, Cleaver i Ireland, 2009, 13, citats per Hernández, 2011, 20), en definitiva apropar-nos a altres discursos i mirades de l'adolescència.

Vam considerar oportú de realitzar la recerca dins l'àmbit formal dels instituts de secundària presents en cada sector urbà de l'àmbit d'estudi, amb nois i noies de 2n i 4t d'ESO. Fer-ho en el context escolar ens permetria dur a terme dinàmiques participatives de forma organitzada i sistemàtica, amb la garantia d'una presència considerable d'estudiants, sempre donant el marge de llibertat de participació que estableixen els criteris ètics que s'han fixat en la recerca (*veure apartat 4.16-1*).

Un segon tema sobre el que es va reflexionar va ser el llenguatge amb el que ens apropàvem als nois i les noies; és dir de quina manera els fèiem partícips de la investigació. Les persones joves participen d'un procés de socialització diferent al d'altres generacions (García, García, Martín i Porlán, 2007, 17), de manera que la investigació ha d'adequar-se, o almenys intentar-ho, als seus nous estils de vida i a les múltiples formes de comunicar-se. Amb aquesta voluntat, va optar per una proposta investigadora dinàmica i participativa. Dues altres propostes de participació per mitjà de les tècniques alternatives de comunicació es plantejaven com a complementàries a la informació recollida a l'aula.

Presentats els centres on s'ha desenvolupat la recerca i les principals característiques de l'alumnat, s'exposa el desenvolupament de la recerca així com el seu posterior tractament.

5.10.1. Aproximació als centres educatius de secundària

Institut de Secundària Carles Rahola

El centre de secundària Carles Rahola es troba en el carrer Joan Bosco número 1, en un punt estratègic entre els tres barris que s'estudien, si bé

administrativament es localitza en el barri de Taialà. Va obrir les seves portes a l'any 1985 i li van posar nom amb que se'l denomina cinc anys després. Joaquim Ruhí, director del centre en el moment de la recerca, afirma en una nota de premsa que el nom triat és Carles Rahola perquè “és una persona molt lligada a Girona i al món de l'educació”. (El Punt, 26 de maig de 1990, 42). Es tracta d'un centre de titularitat pública que imparteix l'Educació Secundària Obligatòria i el Batxillerat. La comunitat educativa està formada per uns 56 docents i uns 650 alumnes aproximadament (curs 2018-19).

Institut de Secundària Santa Eugènia

L'Institut de Sta.Eugènia es localitza al carrer Enric Marquès i Ribalta 3, en el barri de Can Gibert del Pla. Es tracta d'un centre de titularitat pública en el que s'imparteix l'Educació Secundària Obligatòria, el Batxillerat i una ampla oferta de cicles formatius de grau mitjà i superior. En el projecte educatiu⁵⁷ de centre es defineix clarament que la seva missió es “educar entès com la formació, la transmissió de continguts, procediments i valors per formar persones responsables amb sentit crític i preparades per participar activament en la nostra realitat social per millorar-la amb la seva aportació” (PEC Sta.Eugènia, 1). L'Institut de Sta.Eugènia va obrir les seves portes l'any 1997 integrant la suma de professorat que venia de l'extensió del Batxillerat Dalmau Carles i l'antiga Escola de Formació Professional de Sant Narcís.

En el curs 2014-15 el nombre d'alumnes del centre és de l'ordre de 1010 alumnes, 662 nois i 348 noies. La diferència de gènere s'observa especialment en els cicles formatius, on la majoria de les persones que hi cursen són nois. Es compte que del total de l'alumnat un 35% ha nascut fora del país, i que un 38% la família és d'origen estranger.

⁵⁷ El projecte educatiu és accessible a la web del centre <http://web.isantaeugenia.cat/index.php>

5.10.2. Característiques a l'entorn de la recerca

Els alumnes estaven asseguts de dos en dos, en les clàssiques taules individuals de color verd. Acompanyats en totes les ocasions per la professora que tocava en l'hora pactada. L'activitat s'ha realitzat en totes les ocasions a l'aula habitual, durant el matí en el curs d'una hora per cada classe. Les intervencions a 2n i 4t d'un mateix centre han anat seguides.

Una bona part de l'alumnat dels centres que ha participat en la recerca són dels barris veïns a l'institut, però també incorporen alumnes que venen d'altres barris de la ciutat i fins hi tot, especialment en el cas de l'Institut de Sta.Eugènia, nois i noies que venen de municipis veïns de Girona. Aquest fet ha motivat que en alguna ocasió hi haguessin alumnes que s'abstinguessin de donar la seva opinió i en d'altres, que justament poguessin aportar la seva visió com a ciutadania de "fora el barri".

La participació en la recerca ha comptat la participació d'un total de 101 persones joves d'entre 13 i 14 anys a 2n d'ESO i 15 a 17 anys a 4t d'ESO. La participació de l'alumnat distribuïda per instituts i relativa al factor de gènere es pot veure en la taula 17.

Taula 17 -Repartiment de la participació segons l'institut i el curs

	Institut Carles Rahola	Institut Sta.Eugènia
2n d'ESO	15 nois i 10 noies	13 nois i 12 noies
4t d'ESO	10 nois i 18 noies	11 nois i 12 noies

Font: Elaboració pròpia.

5.10.3. Descripció de la investigació

A continuació s'explica les activitats d'intervenció amb els nois i les noies dels instituts. La dinàmica de participació amb l'alumnat va ocupar tota l'hora de què disposàvem. En totes les ocasions vam poder dur a terme la planificació que ens havíem marcat, excepte en la darrera activitat que vam haver de fer algun

ajustament. Es tractava d'una activitat més aviat complementària i de caire telemàtica que es va convidar a executar durant el temps lliure. En totes les ocasions la professora ens va presentar als alumnes. A continuació, la Isabel exposava als alumnes la recerca que ens havia conduït fins a l'aula, fent incís de la importància que tenia per a la investigació el fet que participessin donant-nos la seva opinió. Motivada l'activitat es preguntava, d'una manera molt planera si s'avenien a participar. Executada l'activitat s'agraïa l'acolliment mostrat i la participació.

Dinàmica participativa de recerca

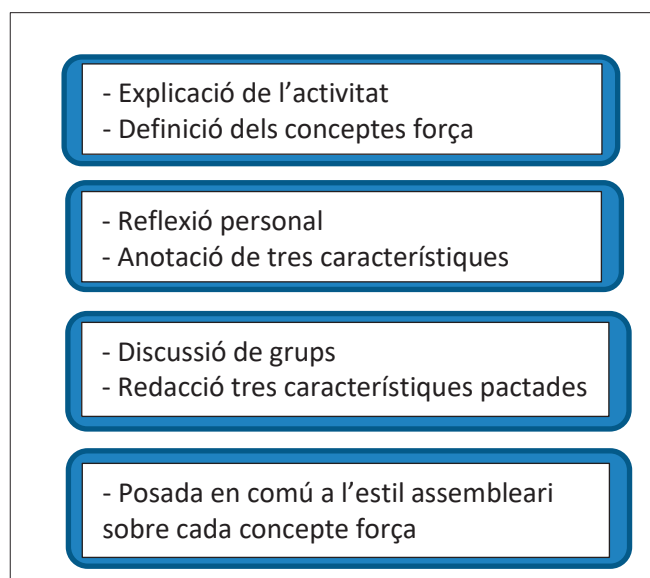
Per a la recerca era cabdal poder apropar-nos a la vivència de la gent jove en els seu espai quotidià i més concretament a l'entorn dels conceptes força ja presentats. Vam veure en les dinàmiques participatives de grups de discussió primer i de diàleg-assembleari en segon lloc, una bona fórmula perquè les persones sentissin que formaven part d'una dinàmica d'intercanvi, que la seva veu era escoltada i que tenia validesa. Són cada vegada més, els estudis feministes que entenen els grups de discussió com a tècniques potencialment empoderadores i productores de coneixement, a la vegada que fan possible relacions de poder més equitatives entre investigadors i observats (Hyams, 2004). És dir, per a la recerca no era suficient obtenir informació, pensàvem que les persones joves havien de ser les protagonistes de la història si realment esperàvem que ens obrissin el cor.

Amb aquesta activitat el grup esdevenia la unitat d'anàlisi principal. No en va, les dinàmiques grupals en l'àmbit de la investigació social han estat molt emprades, per apropar-se a la realitat social d'un col·lectiu concret de la població. En aquest sentit, Rubio i Varas (2004, 385 referenciant Ortí, 1994) escriuen que "el grup només interessa com a mitjà d'expressió de les ideologies socials. [...] Un marc per captar les representacions ideològiques, valors, formacions imaginaries i

afectives, etc., dominants en un determinat estrat, classe o societat global⁵⁸. Autores com Delyser i Sui (2014) destaquen la importància dels mètodes participatius com una eina metodològica més, així com que siguin tinguts en compte en les publicacions. En aquest sentit és veraç, que si bé la bibliografia relativa a metodologies qualitatives com les entrevistes és ample, no ho és tant quan es tracta d'exposar investigacions realitzades amb grups de discussió.

El desenvolupament de la sessió la dúiem a terme entre dues persones. La planificació feia necessari un clar repartiment de tasques. Així doncs, la conducció de la reunió anava a càrrec de la Isabel, i qui redacta s'ocupava de l'observació i de prendre notes de tot el que es deia i passava. Alhora m'ocupava d'aspectes pràctics com és el control del material i del temps. La metodologia que ens vam fixar és relativament semblant a la descrita per als grups de discussió i a la que s'executa per a la realització d'un DAFO. Tot i això, com es podrà llegir a continuació, vam fer-ne la nostra adaptació i vam dur a terme la nostra pròpia metodologia.

Figura 23 - Esquema del procediment de la dinàmica participativa

Font: Elaboració pròpia.

⁵⁸ Traducció de l'autora. L'original diu: «el grupo tan solo interesa como medio de expresión de las ideologías sociales. [...] Un marco para captar las representaciones ideológicas, valores, formaciones imaginarias y afectives, etc., dominantes en un determinado estrato, clase o sociedad global».

S'encetava la sessió a partir d'un cartell enganxat al bell mig de la pissarra on deia: "digues tres característiques del teu barri" donant-se una explicació del procediment que seguiria l'activitat. Mentre transcorria aquesta explicació, s'anaven enganxant diferents cartells de color on hi havia escrit amb lletres grans el nom d'un concepte força. Ràpidament, perquè no disposàvem de gaire temps, es feia una l'explicació del significat dels conceptes força, a l'entorn dels quals els hi demanàvem que reflexionessin i n'annotessin tres característiques a títol personal. Per aquesta primera tasca disposaven d'entre 3 i 5 minuts. Tot seguit es formaven els grups de 4 o 5 persones procurant que ambdós sexes hi fossin representats. A continuació es deixava entre 10 minuts i un quart d'hora perquè d'entre totes les seves opinions en consensuessin tres. Les responsables de l'activitat, ens movíem per la classe observant les interaccions entre els membres dels grups i resolent dubtes o qüestions que sorgien. Realitzat aquest procés s'obria el diàleg amb el gran grup a l'entorn de cada concepte força a partir de les opinions que s'havien acordat, procurant cedir torns de paraula a cada grup de forma ordenada i rotativa. El diàleg es va fer adaptant el llenguatge al grup interlocutori i des de la màxima imparcialitat. Un cop els grups havien expressat les seves opinions es deixava pas a opinions personals presentant-les a la resta del grup. El informes complets de cada sessió poden llegir-se en els annexos 16.3 i 17.2

Anàlisi i maneig de la informació. Ús del recurs DAFO

Un anàlisi de tipus qualitatiu "implica la transformació, d'uns valors de significat a uns altres. L'anàlisi sempre implica esmicolament, selecció i classificació o arranament de la informació obtinguda i, a partir d'aquest arranament, porta a una assignació de significats nous. [...] L'anàlisi qualitativa exigeix a l'investigador dos tipus de competències: la d'organitzar les dades, sintetitzant-les i representant-les, i la d'interpretar-les i extreure'n conclusions" (Riba Campos 2010, 18). A fi de presentar la informació d'una forma gràfica i àgil per a una

posterior interpretació, es va creure oportú organitzar-la a l'entorn de cada concepte força, així com sintetitzar-la seguint els paràmetres que estableix l'anàlisi DAFO.

L'anàlisi DAFO és un recurs metodològic molt emprat en el món empresarial d'una banda i en l'urbà de l'altra. Quan hi ha voluntat d'emprendre una planificació estratègica, cal conèixer la realitat de la que es parteix. Són conegudes les moltes assemblees participades que van tenir lloc arreu del territori català i els DAFO's que a partir d'elles es van realitzar, quan es van posar en marxa les Agenda 21 Local. La realització d'un DAFO permet d'una manera senzilla conèixer la situació real d'un lloc des de quatre perspectives diferents. Atenent les característiques externes es poden conèixer les *amenaces* i les *oportunitats*. Des d'una perspectiva interna es poden observar les *debilitats* i les *fortaleses* (veure figura 24). L'objectiu d'analitzar la informació recollida en format DAFO és per apropar-nos d'una manera oberta i consensuada a la percepció dels joves sobre quina és la situació actual de l'espai públic que viuen. L'organització de la informació per a cada concepte força atent a la idea que es circumscriu dins de cada enquadrament, pot observar-se en la figura següent:

Figura 24 - Esquema dels criteris de representació del DAFO

	ASPECTES FAVORABLES	ASPECTES DESFAVORABLES
	Fortaleses	Debilitats
ANÀLISI INTERN	Característiques, elements o idiosincràsies pròpies del barri que signifiquen punts forts d'ancoratge i creixement pel barri	Elements del mateix barri que són percebuts com a negatius o perjudicials per la vida del barri.
	Oportunitats	Amenaces
ANÀLISI EXTERN	Circumstàncies externes que poden significar influències, sinergies o conseqüències positives per al barri.	Aquells aspectes amb origen a fora el barri que poden significar un perill o un perjudici pel barri.

Font: Elaboració pròpia.

El DAFO s’ha elaborat a partir de la totalitat de informació recollida entre els cursos de 2n i 4t de cada centre de secundària. Les dades havien estat recollides a la llibreta de camp i un cop a casa, la feina va consistir en passar-les a net. Es va redactar per cada curs un informe i a partir d’ells es va elaborar un DAFO per a cada concepte clau. Un cop elaborat va ser supervisat per la directora de tesi, com a persona que també havia pres part en la intervenció a l’aula. En aquest sentit, doncs, el DAFO recollia les observacions realitzades per dues persones.

A continuació es presenten dos DAFOs relatius al concepte de identitat a tall de mostra (*veure figura 25 i 26*). La informació fa referència als barris de Germans Sàbat, Taialà i Domeny Nord. En els annexos 16.4 i 17.3 es poden observar tot els DAFOs elaborats en relació a cada concepte força i per a cada institut on ha tingut lloc la recerca.

Figura 25 - Exemple de DAFO relatiu al concepte *identitat*. Institut Carles Rahola

FORTALESES	DEBILITATS
<ul style="list-style-type: none"> * La presència del Cellar de Can Roca afavoreix la creació de identitat de ciutat. * Els joves del barri manifesten sentir-se bé al barri. *Haver estudiat la primària al CEIP Taialà ha afavorit que molts dels nois i les noies de fora coneguessin el barri i s’hi sentin a gust. 	<ul style="list-style-type: none"> *El barri no viu el Cellar de Can Roca. * Prejudicis respecte el barri en l’imaginari de molts nois i noies de fora el barri.
OPORTUNITATS	AMENACES
<ul style="list-style-type: none"> * La disposició del Cellar de Can Roca pot contribuir a crear orgull i identitat de barri. * El Cellar de Can Roca fa el dinar per a la gent gran un cop l’any. *Que els joves del barri es sentin a gust en el seu barri, pot afavorir que convidin a nois i noies de fora al barri a descobrir el seu entorn. 	<ul style="list-style-type: none"> *Les persones que van menjar al Cellar de Can Roca no acostumen a visitar el barri. *La perpetuació de la desconeixença i dels prejudicis, pel fet que els joves de fora el barri no hi vénen fora de l’horari escolar.

Font: Elaboració pròpia

Figura 26 - Exemple de DAFO relatiu al concepte *identitat*. Institut Sta. Eugènia

DEBILITATS	FORTALESES
<p>* No hi ha reconeixement de signes identitaris del barri.</p> <p>* La llegenda i el Pont del Dimoni no són reconeguts com a signes d'identitat ni desperten especial interès.</p>	<p>* L'alumnat immigrant manifesta sentir-se bé al barri tot i que si pogués escollir tornaria als seus països d'origen.</p>
OPORTUNITATS	AMENACES
<p>* Les places s'anomenen per altres noms que no són el que tenen.</p> <p>Plç.Fidel Aguilar és <i>Plç. de las cuerdas</i>.</p> <p>Plç.Pere Calders és <i>la petanca</i>. És a dir que s'han construït uns noms propis i amb identitat compartida només dins el barri.</p>	<p>* Manifesten que és un barri que no té res d'especial. No l'ensenyarien a les amistats que vénen de fora.</p> <p>* Quan els hi pregunten d'on són acostumen a dir que són de Girona. No s'identifiquen amb el nom del barri.</p>

Font: Elaboració pròpia

Acabada l'activitat, va arribar el moment de fer l'avaluació de la mateixa. Si bé l'activitat presentada havia ocupat plenament en cada aula el temps de què disposàvem, la valoració que en vam fer les dues persones que havíem dut a terme l'activitat va ser molt positiva. Coincidíem en valorar que els nois i les noies s'havien implicat en tota la recerca; en la discussió del petit grup així com en l'assemblea i que havien parlat amb sinceritat.

5.10.4. Fotografies des del mòbil i la pregunta ràpida

Per a la recerca ens semblava interessant conèixer quins eren, per als nois i les noies, els espais preferits del barri. La imatge és una forma de llenguatge molt usada per la gent jove i més des de que és possible de fer fotografies amb el telèfon mòbil. Darrera la imatge podem apropar-nos a unes determinades formes d'entendre i viure l'espai, concretament a la percepció que d'ell es té. El recurs de les fotografies com a mitjà per apropar-se a les experiències quotidianes de la gent ha estat emprat per diferents geògrafs. En l'article de Giritli-Nygren i

Schmauch (2012), per exemple, la fotografia és l'eina per arribar a destriar els espais inclusivament dels marginals des de l'òptica de les dones immigrades a Suècia.

En la recerca que es presenta, la proposta de fer ús d'aquest recurs era vist per a les recercadores com un element que podia aportar informació complementària. En aquest sentit doncs, es va demanar als nois i a les noies que ens fessin arribar tres fotografies dels seus espais preferits. Les fotografies les podien fer des del mòbil i enviar-nos-les a una adreça de correu electrònic⁵⁹. Es va motivar a la participació just després d'acabar la posada en comú. El fet que cap alumne/a enviés ni una fotografia va fer plantejar-nos diverses qüestions a l'entorn de l'aplicació metodològica. Era evident que la motivació per part nostra no havia estat suficient, potser inclús no prou ben explicada l'activitat. El moment potser tampoc era el més idoni, doncs s'havia acabat l'activitat de participació de grups i els alumnes possiblement estaven cansats. Se'ns va fer més palesa que mai, la importància de la complicitat amb els docents a l'hora de investigar amb adolescents, ja fos perquè els hi recordessin la tasca que els hi havíem demanat o perquè els hi deixessin temps per a poder-la realitzar. També és veritat que l'activitat es plantejava oberta i a realitzar en el seu temps lliure. La no participació doncs, també era un dret a respectar.

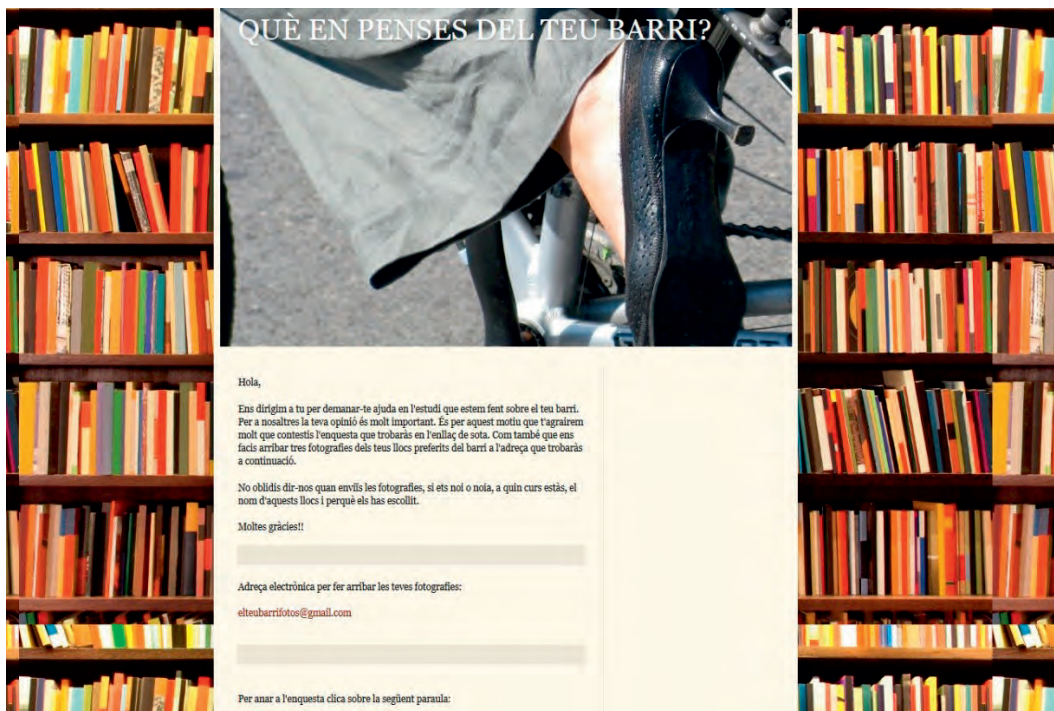
La possibilitat que no participessin ens la vam plantejar abans d'anar a l'aula. Per evitar marxar amb les mans buides, explicada l'activitat de la fotografia els hi vam demanar que ens escrivissin ràpidament el nom del seu lloc preferit en un full ja preparat i que justificuessin la tria (*veure annex 15.3*). Tenir aquesta anotació no era el mateix que tenir la fotografia però era una dada informativa prou interessant. Es va classificar i ordenar en una taula seguint els criteris d'edat i gènere (*veure annexos 16.2 i 17.1*)

⁵⁹ L'adreça de correu electrònic es dona escrita en un full. Es podrà veure en l'apartat que ve a continuació.

5.10.5. El bloc i la webquest: recerca amb les noves tecnologies

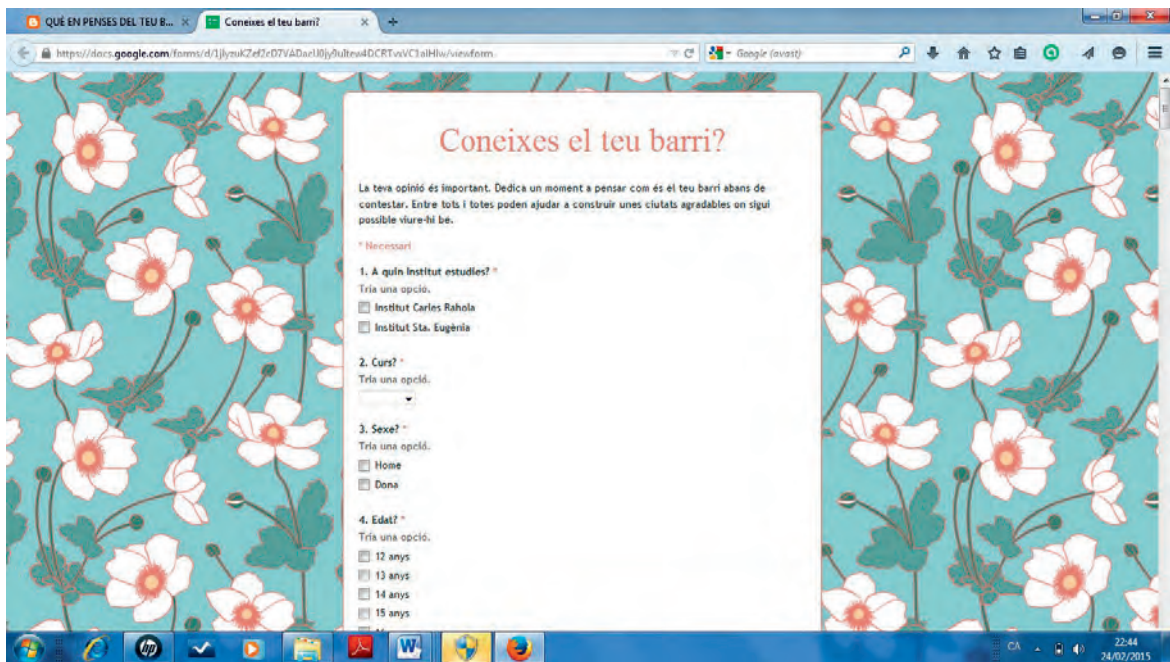
La tecnologia digital ha entrat amb molt força en tots els escenaris de les persones joves arribant a transformar el món de les relacions. És a dir, actualment, la forma en com es comuniquen les persones en general ha canviat absolutament de com es feia tradicionalment. Aquest canvi és molt més visible entre les persones joves. Els ordinadors i els telèfons intel·ligents ofereixen una gran diversitat de recursos i programes per a la seva comunicació, aprenentatge i també investigació. Si la incorporació de les tecnologies de la informació i la comunicació fa que es replantegin les formes d'ensenyament-aprenentatge (Oñorbe, 2014, 5), es va considerar que també calia replantejar-se el procés per investigar amb les persones joves. L'apropament s'havia de fer per mitjà d'un recurs que els hi pogués resultar atractiu. És per aquest motiu que en comptes de realitzar una enquesta a l'estil tradicional, es va dissenyar una enquesta digital –una *webquest*– i un blog. <http://enquestadelteubarri.blogspot.com.es/>

Figura 27 - Portada del blog “Què en penses del teu barri?”

Font: Elaboració pròpia

Figura 28 - Portada de la webquest

Font: Elaboració pròpia

Així com els hi havíem demanat que ens enviessin tres fotografies, els hi vam demanar que contestessin l'enquesta (*les preguntes es poden veure a l'annex 15.1*). L'adreça del bloc així com l'adreça electrònica on enviar-nos les fotografies es va donar escrita (*veure figura 29*). El poc temps de que disposàvem va fer, que realitzada l'activitat de dinàmica de grups, la petició de realització d'aquestes altres petites tasques no poguéssim tenir la motivació que era necessària. Amb tot, l'enquesta la van contestar força nois i noies (*veure annex 16.1*).

Figura 29 - Full amb la informació per participar

Hola,
Ens dirigim a tu per demanar-te ajuda en l'estudi que estem fent sobre el teu barri. Per a nosaltres la teva opinió és molt important. És per aquest motiu que t'agraïrem molt que contestis una enquesta a l'adreça:

- Enquestadelteubarri.blogspot.com

I ens enviïs tres fotografies dels teus llocs preferits del barri a:

elteubarrefotos@gmail.com

No oblidis dir-nos si ets nois o noia, a quin curs estàs, el nom d'aquests llocs i perquè els has escollit!

Moltes i moltes gràcies!!!
Isabel i Anna

Font: Elaboració pròpia

5.11. Treball de recerca amb la gent gran

La recerca amb les persones grans es va planificar perquè es desenvolupés d'una manera planera i propera. Es va considerar que amb les persones d'edat la millor forma de conèixer què pensen i com viuen el barri era per mitjà d'una conversa distesa. Donat que es volia saber quines eren les mirades que com a col·lectiu projectaven o copsaven de la realitat, es va optar per dur a terme converses focus en format grupal.

Les converses focals o properes, són un tipus d'observació participant força emprada en el camp de la geografia especialment amb joves i adults. Ara bé, la recerca amb gent gran des d'una perspectiva geogràfica no compte amb gaires experiències i menys encara les que hagin aplicat la metodologia que a continuació s'exposa.

5.11.1. Els espais on s'ha dut a terme de la recerca

En les entrevistes en profunditat s'ha parlat exhaustivament amb persones més grans de 65 anys. Amb tot, igual que en el cas de les persones joves, es volia poder recollir l'experiència urbana dels barris com a grup de persones grans, tenint en compte la unicitat de cada història personal. La metodologia que ens vam plantejar dur a terme es basava en dur a terme converses en petits grups focals i així va poder ser amb la gent gran de Sta.Eugènia. La metodologia qualitativa insisteix en la importància d'adaptar els mètodes a les característiques de col·lectiu que s'investiga. Amb aquest principi base i davant el fet que la gent gran de Taialà havia preparat de la sala col·locant tres files de cadires encarades totes a una petita taula central disposada per les investigadores, vam decidir reconduir la metodologia i dur a terme una assemblea.

L'espai idoni per trobar persones grans i poder parlar tranquil·lament amb ells i elles es va considerar que podien ser els casals de les persones grans. Es va trucar a la responsable tècnica de cada centre i aquesta ens va dirigir a la persona que

exerceix el càrrec de directora o coordinadora de la gent gran. Aquestes persones en van facilitar el contacte amb les persones usuàries del Centre de Dia de la Gent Gran de Sta.Eugènia i del Centre de Jubilats de Taialà, respectivament.

El Centre de Dia de la Gent Gran de Sta.Eugènia

La recerca amb la gent gran dels barris de Sta. Eugènia i Can Gibert s'ha dut a terme en el Centre de Dia de la Gent Gran de Sta.Eugènia, ubicat a la Carretera de Sta.Eugènia, a l'antiga plaça del mercat. Es tracta del primer centre de dia de gent gran públic a la ciutat arran del Pla de Barris de Sta.Eugènia, després que hagués estat durant anys tutelat per la Caixa Catalunya. La resistència a canviar de centre va portar a una bona colla de persones grans a manifestar-se i tallar la carretera com a senyal de proposta.

Es tracta d'un equipament en que s'hi localitzen múltiples serveis; una sala polivalent, una sala de psicomotricitat, una infermeria, un gimnàs, instal·lacions per a la cura de la higiene personal, bugaderia i menjador, entre d'altres. En la memòria del Pla d Barris s'afirma que "amb aquests recursos es vol contribuir a recuperar hàbits d'autonomia física i sociocultural de la gent gran, amb el suport individualitzat social i familiar"(INCASOL). La nostra recerca s'ha dut a terme en una sala gran d'un sol espai en la que hi ha disposades diverses taules, a l'entorn de les quals la gent gran juga a cartes, al parxís o als escacs entre d'altres jocs de taula. En les converses focus hi van intervenir un total de 28 persones: 22 dones i 6 homes, amb una mitjana d'edat de 83,6 anys.

Llar de jubilats de Taialà

L'edifici de la Llar de jubilats de Taialà és annexe al Centre d'Atenció Primària Dr. Joan Vilaplana, al Carrer de la Modeguera Gran nº1. Es tracta d'un centre amb dos nivells en el que de forma paral·lela es duen a terme una gran diversitat d'activitats. En el primer nivell s'hi troba el servei de la perruqueria i diferents

sales en les que es duen a terme activitats com puntes al coixí, ball o manualitats. Es en aquest espai on es va tenir lloc l'activitat de grups, donat que la presència entre homes i dones era més equilibrada que en el pis superior. En el pis de dalt s'hi localitza el bar i diverses taules en les que, majorment homes, s'entretenen amb distints jocs de taules.

5.11.2. “Converses focus” al Centre de Dia de la Gent Gran de Sta.Eugènia

Tal com s'havia quedat amb la persona responsable del centre, en vam personar a la llar sobre les cinc de la tarda, considerant que era l'hora de màxima afluència al centre. A l'entrar a la sala primerament vam saludar la persona de referència amb qui havíem parlat i poc després aquesta va fer un senyal mentre aixecava lleugerament la veu per aturar l'activitat. Ens van presentar a la gent gran de la sala, i nosaltres com a investigadores vam explicar breument els objectius que ens havien dut fins allí, alhora que vàrem demanar als presents la seva col·laboració. Tot seguit ens vam seure entre els petits grups i vam encetar la conversa a l'entorn de la vida al barri centrada en els temes objectes d'estudi. No hi havia un guió totalment pautat sinó semiestructurat amb preguntes obertes que s'anaven introduint i encadenant a partir del que les persones anaven narrant. Es va procurar repartir el torn de paraula de forma equitativa, a fi que tothom pogués parlar. Cada conversa va durar un temps prudencial d'entre mitja hora i tres quarts, una mica en funció de l'ambient que s'havia generat. Si la conversa era amena i fluida les preguntes s'encadenaven les unes amb les altres sense pressa. Si contràriament es percebia poc interès en participar no s'allargaven les preguntes ni el temps per la conversa.

5.11.3. Assemblea a la Llar de Jubilats de Taijà

Dies abans que tingués lloc la recerca ens vam trobar amb Antonio Carbajal, responsable o encarregat de gestionar la gent gran. Amb ell vam convenir de fer

un cartell (*veure annex 18.1*) anunciant la nostra presència al centre i la voluntat de mantenir amb les persones grans una conversa. En el cartell es va presentar la informació en català i en castellà a fi d'arribar a les persones tant d'una com d'altra llengua. Arribat el dia ens vam personar al centre. Les persones responsables, amb molta diligència havien preparat la sala perquè pogués tenir lloc una conversa. Les persones – totes dones- que estaven al voltant de la taula cosint o fent ganxet van anar ocupant les cadires. Mica en mica van anar arribant els homes. Davant la disposició de la sala vam convenir amb que el més adequat seria reconduir la metodologia i celebrar una assemblea.

Partint dels conceptes força, la Isabel va anar conduint una conversa que a voltes es convertia en debat. De cada tema es va procurar que en sortís una conclusió convinguda entre tots els presents. Mentre es destil·laven les preguntes i respostes, jo anava prenent nota de tot el que s'anava dient. Va anar molt bé en una activitat com aquesta poder ser dues persones amb rols i tasques diferents alhora que complementàries. En acabar l'activitat, de forma conjunta, vam fer l'avaluació del desenvolupament de la recerca al centre; la vam valorar satisfactòriament.

5.11.4. Reflexions a l'entorn de l'experiència investigadora amb gent gran

Les “converses properes” amb les persones grans han ajudat a prendre consciència de com la pèrdua de salut i/o de mobilitat així com de poder adquisitiu vinculat a la vellesa condiciona l'estil de vida com les limitacions econòmiques a l'hora d'agafar l'autobús o la dependència dels fills/es per alguns desplaçaments llargs entre d'altres. Al mateix temps, compartir converses amb persones d'edat avançada ha permès recollir experiències de vida i de moments històrics. Són coincidents en ambdós barris els records de l'arribada de la immigració espanyola i el seu establiment a la llera del Ter. (*Es poden llegir aspectes observats de les “converses properes” als annexos 19.1 i 20.1*).

La recerca grupal, si d'una banda ha permès crear o reproduir un discurs social com a grup, també ha fet possible adonar-se de determinades dificultats d'entesa que estan vinculades molt sovint a la vellesa. Les diferents barreres que es van fer presents van significar un repte que cal contemplar i tenir present quan es fa investigació amb persones d'edat avançada:

- *Barreres fisiològiques:* es van detectar problemes derivats d'escoltar malament, i per tant entendre incorrectament, (calia repetir les preguntes de diferents maneres perquè s'entengués i es sentís), es donaven dificultats alhora d'expressar-se (vinculats a afonies i/o salut bucodental entre d'altres), i també a l'estat de salut mental (hi havia persones que tendien a repetir diverses vegades el mateix fet de la seva vida).
- *Barreres físiques:* el fet que tots els grups estiguessin junts a la sala, uns jugant mentre els altres manteníem la conversa, provocava que hi hagués molt de soroll a la sala i costava de sentir-nos. Així mateix, algunes persones grans tenen problemes d'oïda i calia repetir les preguntes.
- *Barreres psicològiques:* hi ha hagut preguntes que ha estat difícil obtenir resposta perquè s'ha filtrat segons determinats paràmetres individuals. És a dir, els prejudicis propis de cada persona, provoca que la conversa en algun moment donat s'encallés i/o originés discrepàncies.

5.11.5. Tractament de la informació recollida

El tractament de les dades recollides amb les persones grans ha seguit el mateix procediment que l'explicat i justificat amb les persones joves. Acabades les converses i amb totes les notes preses en el bloc de notes s'ha procedit a elaborar un DAFO per a cada concepte força. El fet que aquesta hagi estat una experiència compartida amb la directora de tesi, i per tant que es projecti sobre la

metodologia i els resultats obtinguts una doble mirada, es garanteix una lectura més ajustada a la realitat observada.

A continuació es mostra el DAFO que s’ha elaborat a partir de les converses focus en el Centre de Dia de Sta.Eugènia, en relació al concepte força de *SOCIABILITAT*. En els annexos 19.2 i 20.2 es poden veure tots els DAFOS relatius als conceptes força, resultat de la investigació amb la gent gran tant d’un sector com de l’altre.

Figura 30- Exemple de DAFO realitzat amb la gent gran relatiu al concepte *sociabilitat*

FORTALESES	DEBILITATS
<ul style="list-style-type: none"> - Percepció que a Sta. Eugènia sempre hi ha hagut gent molt maca. - A la plaça a l’estiu és possible saludar i trobar molta gent. (a l’estiu anar a la Plç. del Barco és molt distret -hi fan sardanes, ball, havaneres...-, hi ha mainada i hi troben gent). - La gent que porta molts anys al barri es coneix i això agrada. - Entenen que les persones nouvingudes han de fer un procés d’adaptació. - Percepció que la gent en general ajuda si es dona alguna dificultat. -Es valora bé que es pugui anar a menjar en el Centre de la Gent Gran perquè permet menjar amb companyia. -Valoren bé que hi hagi bancs al carrer perquè facilita fer conversa i veure gent. 	<ul style="list-style-type: none"> -Els anys de bonança va marxar molta gent del barri de tota la vida -Només compren pisos les persones estrangeres. - Percepció que actualment la gent ja no es coneix (com abans) -Percepció que els estrangers són bona gent però no s’hi comuniquen. -No es comuniquen amb la gent nouvinguda que viu en el mateix habitatge. -Van poc a les places del Barri, bé sigui perquè en algunes places hi ha molta gent estrangera o perquè hi ha mainada que juga a pilota i els hi fa por. -Utilitzen poc els bancs, pensen que són lloc més pels homes o per la gent nou vinguda. - Es valora negativament que als caps de setmana i a l’agost el centre de gent gran tanqui. - Entenen que el fenomen migratori, fins a cert punt s’escapa de les mans de l’Ajuntament. - Tot i percebre la Marfà com un lloc bonic elles majoritàriament no hi van. - Reconeixen no anar gaire a les places ni passejar gaire.
OPORTUNITATS	AMENACES
<ul style="list-style-type: none"> - Possibilitat de fer noves coneixences: “Amb la gent nouvinguda no tenim problemes. No hi ha res més maco que estimar-nos els uns als altres”. - Percepció que la “gent nova” no diu gaire res i no molesta. Es verbalitza que hi ha persones molt amables. - Freqüentar el centre de la gent gran dona la possibilitat d’estar acompanyat. 	<ul style="list-style-type: none"> - L’arribada de molta gent estrangera i desconeguda. - Percepció d’amenaça davant la feina si es deixa venir molta gent estrangera.

Font: Elaboració pròpia

5.12. Recerca bibliogràfica i fonts documentals consultades

En la recerca que es presenta hi ha intervingut un elevat nombre de persones, agrupades i focalitzades -malgrat tot- en col·lectius. El procés metodològic ha implicat la posada en pràctica d'una gran diversitat de recursos i activitats al servei de la recerca, a fi de fomentar la pluralitat de mirades i fer-les visibles en la descripció de l'experiència urbana. La complexitat del context social i urbà, de les experiències de vida dels diferents col·lectius que hi participen i de l'enfoc metodològic que s'ha seguit, ha portat a obrir-se a diferents fonts documentals més enllà de l'àmbit de la geografia, justificant fins a cert punt la necessitat de llegir la vida quotidiana des d'una òptica interdisciplinària. Si bé la recerca bibliogràfica es concentra en revistes de caire geogràfic, propi de l'àmbit des d'on es presenta aquesta tesi, cal deixar constància que també s'ha fet ús de revistes i llibres de disciplines i camps intel·lectuals diversos.

La revisió i consulta de revistes abasta un període de 10 anys, de 2005 a 2015, i s'han pres en consideració tots els articles que es relacionen amb la temàtica present en la tesi, al marge de l'àmbit territorial on s'emmarquen. Gairebé la totalitat de les revistes espanyoles i llatinoamericanes han estat consultades i revisades en línia amb accés directe i lliure des del servidor de google. La majoria de revistes anglosaxones, europees i nord-americanes s'han pogut consultar en línia sempre que els contactes amb la biblioteca de la Universitat de Girona ho han permès. Algunes d'aquestes revistes s'han pogut consultar en paper. Així mateix, per algunes revistes concretes, no accessibles des de la UdG, aquestes s'han pogut consultar gràcies a que una persona del grup de recerca de l'UAB m'ha facilitat una clau d'accés. Aleshores la consulta s'ha realitzat per mitjà de es revistes digitals de què gaudeix la Universitat Autònoma de Barcelona.

La cerca s'ha fet de forma sistemàtica, obrint la pàgina de l'índex de cada capítol i llegint els títols de les revistes. A mesura que s'ha trobat un article que resultava ser d'interès per la recerca, s'ha anat desant en carpetes, corresponent

cadascuna d'elles a una revista. Un cop realitzada aquesta tasca, els articles s'han agrupat per temàtiques d'interès.

Taula 18 - Revistes de geografia publicades a l'Estat Espanyol consultades

Nom de la Revista	Responsable de l'edició
Anales de Geografía de la Universidad Complutense	Universidad Complutense de Madrid.
Ar@cne. Revista Electrónica de Recursos en Internet sobre Geografía y Ciencias Sociales	Universitat de Barcelona
Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles	Asociación de Geógrafos Españoles
Boletín de la Real Sociedad Geográfica	Real Sociedad Geográfica
Ciudad y Territorio. Estudios Territoriales	Ministerio de la Vivienda
Ciudades	Instituto Universitario de Urbanística de la Universidad de Valladolid
Cuadernos de Geografía de la Universidad de Valencia	Departamento de Geografía de la Universidad de Valencia
Cuadernos de Investigación Geográfica	Universidad de la Rioja
Cuadernos Geográficos de la Universidad de Granada	Departamento de Geografía Humana i Departamento de Análisis Geográfico Regional y Geografía Física
Documents d'Anàlisi Geogràfica	Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona i Secció de Geografia de la Universitat de Girona
Ería	Departamento de Geografía de la Universidad de Oviedo
Espacio, Tiempo y Forma. Geografía.	Facultad de Geografía e Historia de la Universidad Nacional a Distancia
Estudios Geográficos	Instituto de Economía y Geografía del CSIC
Geographicalia	Departamento de Geografía y Ordenación del Territorio. Universidad de Zaragoza
Investigaciones Geográficas	Instituto Interuniversitario de Geografía de la Universidad de Alicante
Lurralde. Investigación y Espacio	Instituto Geográfico Vasco "Andrés de Urdaneta"
Migraciones	Instituto Universitario de Estudios sobre Migraciones. Universidad Pontificia de Comillas
Papeles de Geografía	Departamento de Geografía de la Universidad de Murcia
Polígonos. Revista de Geografía	Departamentos de Geografía de las Universidades de León, de Salamanca y de Valladolid

Revista de Estudios Andaluces	Universidad de Sevilla
Revista de Geografia	Departament de Geografia de la Universitat de Barcelona
Scripta Nova. Revista Electrònica de Geografia i Ciències Socials	Departament de Geografia Humana de la Universitat de Barcelona
Treballs de la Societat Catalana de Geografia	Institut d'Estudis Catalans. Societat Catalana de Geografia
Xeográfica. Revista de Xeografía, Territorio e Medio Ambiente	Departament de Geografia de la Universitat de Santiago de Compostela

Font: Elaboració pròpia

Taula 19 - Revistes de geografia internacionals consultades

Nom de la Revista	País d'edició
Annals of the American Geographers	Estats Units
Annales de géographie	França
Antipode	Regne Unit
Area	Regne Unit
Children's Geographies	Regne Unit
Cities	Estat Units
Cuaderno Urbano: espacio, cultura y Sociedad	Amèrica Llatina, Carib, Espanya i Portugal
Dialogues in Human Geography	Regne Unit
Environment and Planning A	Regne Unit
Environment and Planning B	Regne Unit
Environment and Planning C	Regne Unit
Environment and Planning D	Regne Unit
Espace, populations, sociétés	França
Ethics, Place and Environment	Regne Unit
Gender, Place and Culture	Regne Unit
Geoforum	Regne Unit
Géographie et Cultures	França
Landscape and Urban Planning	Estat Units i Xina
Professional Geographer	Estats Units
Progres in Human Geography	Regne Unit
Social and cultural Geography	Estats Units
Space and Culture	Regne Unit
Urban Studies	Regne Unit

Font: Elaboració pròpia.

Taula 20 - Revistes d'altres disciplines consultades per la recerca

Nom de la Revista	Responsable de l'edició	Àmbit amb el que es relaciona
Alambique	Graó-Institut de Recursos i Investigació per la formació	Adolescents i joves

Boletín sobre el Envejecimiento: Perfiles y Tendencias	Instituto de Mayores y Servicios Sociales	Gent gran
Col·lecció Temes d'Infància	Associació de Mestres Rosa Sensat	Infància
Educació Social	Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés	Població en general
Guix primària	Graó-Institut de Recursos i Investigació per la formació	Infància
Iber	Graó-Institut de Recursos i Investigació per la formació	Adolescents i joves
Infància 0-6	Associació de Mestres Rosa Sensat	Infància
Infància a Europa	Associació de Mestres Rosa Sensat	Infància
Investigación en la escuela	Departamento de Didactica de las Ciencias i Departamento de Educación. Universidad de Huelva	Infància, adolescents i joves
Journal of Youth Studies	Editorial Routledge	Joves
Journal of Environment psychology	University of Cambridge	Població en general
Papers: Revista de Sociologia	Departament de Sociologia. Universitat Autònoma de Barcelona	Població en general
Cuadernos de Pedagogía	Wolters kluwer	Adolescents i joves
Revista Internacional de Sociologia	Instituto de Estudios Sociales Avanzados	Població en general

Font: Elaboració pròpia

En el capítol tercer, en el que es fa una aproximació a la història, s'han consultat diferents fonts documentals pròpies de l'entorn geogràfic on s'ubica la recerca.

Taula 21 - Premsa i revistes de Girona consultades

Fonts consultades	Període de publicació en digital
Diari de Girona	1988-2013
Nou Diari. Edició de Girona	1993-1994
Presència	1965-2013
Punt Avui	2011-2013
El Punt	1978-2011
Los Sitios de Gerona	1943-1987
Avui	1976-2011
Revista de Girona	1955-2015

Font: Elaboració pròpia

Una altra font documental emprada ha estat internet per accedir a continguts de determinades pàgines web, especialment dels organismes oficials apuntats en la recerca. També internet ha estat una font molt important per accedir a als diaris electrònics i les revistes digitals.

BLOC III. RESULTATS, DISCUSSIÓ I CONCLUSIONS

Capítol 6- Lectura de la quotidianitat en l'espai públic

“Girona mai no serà una ciutat important si no té en compte tots els seus ciutadans i ciutadanes.”

Jordi Vilamitjana⁶⁰

La redacció d'aquest capítol es fa a partir del buidatge de totes les activitats realitzades en el transcurs de la recerca, i a l'entorn de cada col·lectiu o grup d'edat. Tenen un paper especialment destacat les entrevistes en profunditat que s'han fet als veïns i les veïnes dels dos barris estudiats, així com les observacions a les places. Alhora, es pren en consideració la informació recollida en relació a l'experiència urbana dels infants, la gent jove i les persones grans. Totes i cadascuna de les persones que viuen al barri són les principals protagonistes de la vida que cada dia es desfila en l'entorn dels barris de la ciutat. L'exposició dels resultats s'enriqueix amb les aportacions dels i les agents socials, arquitectes, urbanistes així com persones que han intervingut en la transformació dels barris i que han estat entrevistades.

El treball parteix de la hipòtesi que l'entorn urbà esdevé essencial per afavorir la cohesió social, i que assoleix un grau elevat d'èxit sempre que pugui donar resposta a nivell de les necessitats humanes. Dites necessitats, tal i com s'exposa en el capítol introductori, es concreten en els termes de seguretat, sociabilitat, autonomia, identitat, accessibilitat, qualitat i multifuncionalitat. Aquests conceptes força s'han tingut en compte com a punt de partença en el desplegament de la metodologia. En el capítol que segueix, per a l'anàlisi de

⁶⁰ Jordi Vilamitjana. *eldimoni.com*, 20-01-2013. Jordi Vilamitjana (Girona 1957-2014) llicenciat en Filologia Hispànica i Catalana va exercir de professor durant més de trenta anys en diferents nivells educatius. A l'IES de Santa Eugènia és on va passar més anys exercint l'activitat docent. Va estar també columnista del Diari de Girona i va col·laborar en d'altres mitjans de comunicació aportant sempre una visió molt lúcida i crítica de la realitat que l'envoltava.

Eldimoni.com és un diari electrònic i independent que es publica a Santa Eugènia. Aporta informació de tota l'àrea de Sant Narcís, Santa Eugènia, Can Gibert, La Rodona, Güell-Davesa, Mas Masó, Hortes i Ribes.

l'espai públic com a espai de relació i de convivència, els factors descrits es mantenen presents a fi d'observar com col·laboren a bastir un espai públic de qualitat.

6.1. Aspectes relatius a la mobilitat, l'accessibilitat i l'autonomia

6.1.1. Mobilitat, desplaçament i accessibilitat dins els barris

En conjunt, els veïns i les veïnes dels barris consideren que la proximitat d'uns espais a uns altres, així com el fet de tractar-se de barris amb un radi relativament petit propicia el desplaçament a peu.

“ És un barri que amb deu minuts estàs d'una porta a l'altra”

Ester. Veïna de Can Gibert. 38 anys. Nascuda a Barcelona. Psicòloga. Contractada. 14 anys vivint al barri.

“Sí, (el desplaçament és fàcil) perquè a més sembla que tu vas fent, i tot està molt a prop. Vull dir, no hi ha cap problema.”

Yolanda. Veïna de Taialà. 23 anys. Nascuda a Girona. Avis i pare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Viuen a Germans Sàbat. Periodista. Viu al barri des de sempre.

L'anar a peu dins el barri és l'opció preferida per a totes les persones entrevistades. Un veí jove de Santa Eugènia expressa d'una manera molt gràfica com el moure's a peu és d'entre totes les possibles maneres de desplaçar-se la millor opció:

“La versatilitat d'anar a peu i no haver d'aparcar i no haver-te d'endur la bicicleta o inclús... clar, si vols anar ràpid amb bicicleta has d'anar per carretera i per carretera hi ha els cotxes i no em sento gens còmode, i per la vorera hi ha els vianants i els estorbes, i a peu pots anar per la vorera, respectant els semàfors i tot però.... trigo una mica més, però jo camino bastant de pressa, llavors ja ho supleixo.”

Domènec. Veí de Can Gibert. 26 anys. Nascut a Barcelona. Estudiant i músic. Treballa en feines esporàdiques. 1 mes vivint al barri.

Ara bé, tot i la diferent configuració urbana dels dos barris, la majoria de les entrevistes mostren que la ciutadania conviu amb la presència permanent dels cotxes i en veu condicionada la seva experiència urbana.

Les diferents transformacions urbanes a favor de millorar l'accessibilitat en el barri de Sta.Eugènia-Can Gibert realitzades a tenor de la llei del Pla de Barris 2/2004, han estat valorades molt positivament per la majoria de les persones. El

president de l'Associació de Veïns de Can Gibert del Pla, explica com va ser l'inici de les transformacions urbanes que es van dur a terme a Can Gibert i com aquestes han suposat millores considerables per als veïns i veïnes.

“Hi ha una vorera aquí on una dona va tenir bessons i ella no podia sortir de casa amb el cotxet perquè la vorera era molt estreta. Llavors el que feien era sortir ell i ella, agafar el cotxet doble per sobre els cotxes i el passaven a l'altre costat de carrer per poder sortir de casa. La primera actuació que vam fer va ser amb les brigades posar una sèrie de baranes perquè la vorera quedés amb el metre que tenia, perquè clar, una vorera on el cotxe hi posa el morro a sobre es converteix en una meitat de vorera. Estaves aquí parlant a la vorera amb una persona i havies de baixar perquè en pogués passar una altra, perquè tres persones no hi cabien. I jo estava veient que a Santa Eugènia estaven fent les coses i tal, i s'estaven donant prioritats als vianants amb voreres amples i és quan jo vaig començar a demanar que el carrer Orient també fos un carrer decent, i per sort es va poder fer”.

Antonio Rojas. President de l'Associació de Veïns de Can Gibert del Pla.

Una altra remodelació a favor de l'accessibilitat ha estat la substitució de les escales de les entrades de 340 habitatges per rampes fins a arribar als ascensors. Es tracta dels pisos que en el seu moment va construir el Patronat de la Santa Creu. Aquesta renovació ha significat una millora en la qualitat de vida de totes les persones que viuen en els pisos i especialment per a les persones grans.

“Les rampes que hi ha a totes les entrades dels pisos eren una petita entrada a cada bloc amb 7 o 8 esglaons per anar a l'ascensor, imagina't amb la gent gran, cotxets, carros de la compra... i vaig aconseguir que totes les escales de Can Gibert tinguin la seva rampa per arribar a l'ascensor, algunes van costar molts diners i altres no tant. Quan tu tens ara l'escaló a peu de carrer doncs va perfecte, i tot això es va aconseguir amb el Pla de Barris.”

Antoni Rojas. President de l'Associació de Veïns de Can Gibert.

Aquesta transformació del barri de Sta. Eugènia-Can Gibert és en conjunt reafirmada positivament pels habitants que es veuen com a protagonistes de l'espai. Un veí del barri, que va col·laborar amb l'Associació de Veïns mostra la seva satisfacció per la recuperació de l'espai públic a favor de les persones i per davant dels cotxes. Una de les valoracions positives que val la pena destacar és com la millora de l'espai públic fomenta la trobada i la convivència entre el veïnatge, i de retruc afavoreix que esdevingui un espai que ha guanyat amb qualitat. Són diversos els autors, com s'ha pogut llegir en el capítol del marc teòric: Manel Castells (citats per Giráldez, E. 2002), Jordi Borja (1998; 2013), Borja

i Muxí (2001) Salamaña (2012) que destaquen la importància de l'aprofitament intel·ligent dels espais públics per tal d'afavorir mecanismes de relació social. La mirada és especialment favorable quan qui valora els canvis realitzats són persones que han participat d'una forma o altra en el projecte de rehabilitació.

“En principi els espais públics ajuden molt a cohesionar el barri i a cosir-lo. Una de les coses que va anar molt bé va ser que el carrer Orient, que tota la vida havia sigut un carrer amb unes voreres estretes a cada costat, que cada persona que anava amb cotxet tenia problemes perquè els cotxes hi aparcaven, vam aconseguir a partir del Pla de Barris eixamplar una de les voreres i vam passar de tenir de menys d'un metre a tres metres de vorera. Per tant, va ser una millora molt important que ja semblava un passeig allò. Amb això vam treure més de la meitat de l'aparcament i la gent ens deia que estàvem bojos, però ara la gent passeja per allà i abans només passaven per caminar i anar a buscar coses. Ara fas més contactes, et pots parar a parlar amb la gent que abans no podies ni fer-ho, i això notes que cohesionava i que el barri guanya amb qualitat.”

Rafel. Veí de Can Gibert. 61 anys. Nascut a Sant Sadurní de l'Heura. Venedor. Aturat. 36 anys vivint al barri.

En la mateixa línia, dos veïns del barri de Germans Sàbat- Taialà- Domeny valoren positivament l'esforç de reduir o restringir el trànsit en benefici de la tranquil·litat del barri, i el fet que aquest esdevingui un indret agradable per on passejar. Un cop més, la qualitat dels espais passa per donar protagonisme als vianants per damunt dels vehicles.

“Jo el que veig aquí és que el trànsit està molt restringit a fer-lo passar per un lloc molt concret, per aquí direcció carretera Sant Gregori bàsicament, que s'ha intentat limitar molt l'entrada de cotxes a lo que és la zona més de residència. I a baix s'ha procurat fer més zones per poder-hi estar tranquil, i a dalt també és bastant així. Si que hi ha el Pont de Taialà però no hi ha massa trànsit”.

Lluc. Veí de Domeny. 19 anys. Nascut a Barcelona. Estudiant universitari. 3 anys vivint al barri.

“Des de fa uns anys cap aquí han treballat força per arreglar aquest barri i adequar-ho a la gent, inclús han posat aquells bots perquè els cotxes no vagin tan ràpid, perquè a la recta de Taialà la gent anava molt ràpid i ara amb això la gent ja controla més. Jo crec que està molt arregladet ara.”

Carme. Veïna de Germans Sàbat. 42 anys. Auxiliari de clínica. Nascuda a Sarrià. 35 anys vivint al barri.

Malgrat el reconeixement per donar protagonisme a l'anar a peu, la presència dels cotxes és present en l'imaginari social i ciutadà. Per un altre veí del sector mencionat, en el desplaçament dins i fora del barri hi ha un problema constant de barreres físiques i psicològiques, perquè des del seu punt de vista, la ciutat

està dissenyada i pensada perquè les persones vagin en cotxe.

“Hi ha barreres, però crec que és un problema endèmic de la ciutat de Girona. Tenim una estació de Girocleta i això ajuda, però hi ha masses barreres i tot està pensat perquè la gent vagi amb cotxe. Jo que amb els meus fills venim cada dia a l'escola doncs, és un problema”

Joan. Veí de Taialà. 43 anys. Nascut a Girona. Conserge. Contractat. 10 anys vivint al barri.

En la valoració dels desplaçaments a peu hi juga un paper determinant la qualitat de l'espai públic. Quan es parla de qualitat es fa referència a les característiques del carrer i el mobiliari urbà que s'hi localitza. En aquest sentit, les persones entrevistades fan especial atenció a les barreres arquitectòniques, l'estat de les voreres, la il·luminació i la presència de bancs per seure.

Si bé la major part de les persones entrevistades valoren positivament el fet de poder-se desplaçar a peu dins l'entorn del barri, d'una forma molt reiterada en el barri de Santa Eugènia-Can Gibert coincideixen en destacar que encara hi ha moltes barreres arquitectòniques per aquelles persones que es desplacen amb cadira de rodes. D'entre les persones entrevistades, són les persones joves les qui fan més atenció a les necessitats de les persones amb mobilitat reduïda, persones grans o amb necessitat d'ajudes tècniques per al seu desplaçament, i alhora en projecten una mirada més crítica.

“Per exemple, en el meu carrer no poden passar amb el caminador perquè la vorera no està ben feta, perquè no pot arrastrar-lo, i crec que necessiten un espai per ells per quan surten de casa. Crec que falta una mica d'espai, i les voreres són estretes perquè passen dos persones justes, tres o quatre ja no passen.”

Mustafa. Veí de Sta. Eugènia. 26 anys. Nascut a Marroc. Pare i mare immigrants d'origen magrebí dels anys 90's. Viuen al barri. Ajudant de cuiner. Contractat. 14 anys vivint al barri.

“Fatal, fatalíssim. Tinc una amiga que va fer un treball sobre la mobilitat amb cadira de rodes pels barris i deia que Santa Eugènia era el pitjor. Voreres inclinades amb molt poc espai, molt estretes... s'haurien d'arreglar una mica. Però clar, si s'arregla llavors no hi ha lloc pels cotxes. Està bastant mal organitzat.”

Sandra. Veïna de Sta. Eugènia 18 anys. Nascuda a La Bisbal d'Empordà. Estudiant. 1 any vivint al barri.

D'entre les persones entrevistades, el testimoni de la Maria dona fe que hi ha hagut transformacions interessants en la consecució de l'autonomia plena en els

desplaçaments.

“Per anar amb cadira de rodes, te diré que ara s’ha modernitzat molt, però jo que hi vaig haver d’anar molt de temps pel meu home i ho tenia una mica d’això [*fent referència a les barreres*], però ho han arreglat molt. [...] Sé que han arreglat molt de *puestos* que pots passar que abans no podies passar”

Maria. Veïna de Can Gibert. 79 anys. Nascuda a Torroella de Montgrí. Cuinera. Jubilada. 44 anys vivint al barri.

Si bé del conjunt de les entrevistes s’entreveu que encara queda molt per fer per a l’assoliment d’una accessibilitat plena, dos altres veïns fan atenció a les modificacions que mica en mica hi condueixen:

“L’Ajuntament, està adaptant els carrers i tot això perquè aquesta gent es pugui desplaçar fàcilment. Fa força temps van fer totes les cantonades perquè l’accés sigui recta per aquesta gent.”

Antonio. Veí de Can Gibert. 55 anys. Nascut a Extremadura. Professor. Contractat. 20 anys vivint al barri.

“Potser encara en queda algun de carrer, però en aquest nostre carrer han fet així com una baixada per les cadires de rodes..., aquí al costat del carrer Massana és tot nou, però a tot arreu ho han arreglat, per això per la mobilitat de la gent que va amb cadira de rodes i tot això ho han fet de mica en mica, és clar.”

Angelina. Veïna de Sta. Eugènia. 63 anys. Nascuda a Bonmatí. Cuinera. Aturada. 41 anys vivint al barri.

La majoria de les veïnes i els veïns entrevistats de Germans Sàbat-Taialà-Domeny consideren que el barri és força accessible. Les transformacions urbanes realitzades es valoren positivament en aquest sentit, fet que no significa que no es puguin trobar alguns espais que encara s’hagin d’arreglar.

“Ara han fet unes reformes molt bones perquè per baixar de la vorera i anar cap a l’altre costat hi havia un desnivell d’uns 20 centímetres. Ara, des de que ho han arreglat, pots baixar tranquil·lament amb el cotxet o amb cadira de rodes. Ara ho han deixat molt i molt bé.”

José Antonio. Veí de Germans Sàbat. 78 anys. Nascut a Múrcia. Immigrant d’origen espanyol anys 50’s establert al barri. Operari de fàbrica. Jubilat. 58 anys vivint al barri.

“Al llarg dels anys qualsevol espai s’ha adaptat, al CAP, a la plaça de la guardaria, també hi ha escales o rampes. Ara no recordo cap espai, que diguis, si vas amb cadira de rodes no pots passar. No, jo crec que tots estan força adaptats per passar amb cadira de rodes.”

Yolanda. Veïna de Taialà. 23 anys. Nascuda a Girona. Avis i pare immigrants d’origen espanyol anys 50’s. Viuen a Germans Sàbat. Periodista. Viu al barri des de sempre.

En l'anàlisi de l'espai val la pena fer incís en la mirada que projecten les dones. Aquestes manifesten un clar to de preocupació pel disseny de l'espai a l'hora de tenir cura i atenció de segones persones. Descubrim en aquest fet concret una lectura netament executada des d'una perspectiva de gènere.

“Perquè moltes voreres hi ha forats o no hi ha ben fet el pas de *peatons*, clar ara mateix amb el cotxet me n'he adonat d'aquest tipus de coses.”

Ester. Veïna de Can Gibert. 38 anys. Nascuda a Barcelona. Psicòloga. Contractada. 14 anys vivint al barri.

“Trobo que estan malament les voreres. Trobo que estan estretes i que al mig tenen fanals, no pot passar un cotxet. [...] I una persona que ha d'anar en cadira de rodes com ho ha de fer? Això passa al carrer d'aquí al costat i ho vaig dir als nois que pintaven el pas zebra. Els vaig dir, com pinteu aquí si per anar al CAP hem de passar per allà. Però ells em van dir que han de fer els que marquen.”

Pilar. Veïna de Taialà. 66anys. Nascuda a Extremadura. Treballadora a la indústria del tèxtil. Jubilada. 40 anys vivint al barri.

“Hi ha coses per millorar, sobretot voreres. I sobretot a l'hivern per les glaçades. Per exemple al costat de l'antic CAP hi ha la passera i sobretot a la nit de l'hivern rellisca molt i tothom hi ha caigut algun cop. També hi ha alguna vorera amb pals de la llum al mig.”

Isabel. Veïna de Taialà. 30 anys. Nascuda a Girona. Avis i pare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Avis viuen a G.S. Pares viuen a Germans Sàbat. Treballa en feines esporàdiques. Viu al barri des de sempre.

Tot i els avenços socials assolits en el procés de democratització, les tasques de cura i atenció són encara assumides majorment per les dones (com han demostrat en diferents estudis Williams i Lladres,2008; Conradson, 2010; Smith, Wainwright, Buckingham i Marandet, 2011). Aquesta és possiblement la raó que explica la mirada que projecten les dones sobre l'espai públic.

En relació al tema de la il·luminació val la pena fer atenció a les diferents valoracions que es fan en ambdós barris que s'estudien. En general hi ha coincidència en que el barri de Santa Eugènia-Can Gibert hi falta llum al carrer durant la nit, mentre que a Germans Sàbat-Taialà-Domeny es considera que és suficient. En relació a les opinions que expressen els veïns entrevistats no s'observen especials diferències per raons de gènere, edat o procedència. Es recullen a continuació algunes de les expressions més significatives:

“És una de les coses que parlàvem amb el meu company de pis. Falten fanals.”

Sandra. Veïna de Sta. Eugènia 18 anys. Nascuda a La Bisbal d'Empordà. Estudiant. 1 any vivint al barri.

“Depèn les zones, el carrer Montseny el trobo molt fosc, i hi ha carrers molts estrets i no està gaire il·luminat.”

Juan Diego. Veí de Sta. Eugènia. 30 anys. Nascut a Reus. Músic. Autònom. 8 anys vivint al barri.

“Per la percepció que en tinc quan torno a casa al vespre o així, tinc la sensació que és un lloc llòbrec una mica.”

Domènec. Veí de Can Gibert. 26 anys. Nascut a Barcelona. Estudiant i músic. Treballa en feines esporàdiques. 1 mes vivint al barri.

“És una mica fosc, però no sé si a nivell lumínic és lo que toca ser per ciutat, no sé, jo crec que és una mica fosc, sobretot jo trobo, jo que torno pel carrer Massana, Plaça del Barco, carrer Agudes, per exemple, jo el trobo fosc.”

Ester. Veïna de Can Gibert. 38 anys. Nascuda a Barcelona. Psicòloga. Contractada. 14 anys vivint al barri.

El tema de la il·luminació en el sector de Germans Sàbat no ha sortit especialment en les entrevistes, fet que porta a pensar que no és especialment un motiu de preocupació o bé, que en general les persones veïnes no n'estan descontentes. A continuació es poden llegir tres perspectives de l'anàlisi que es fa sobre la llum del carrer. La primera és la consideració de que la il·luminació del barri és correcta i més si es compara, com és el cas d'una veïna, en com percebia l'enllumenat anys enrere.

“Sí, sí de llum sí, de llum sí.”

Xavier. Veí de Domeny. 72 anys. Nascut a Sarrià. Ebenista jubilat. 40 anys vivint al barri.

“Com que jo he crescut aquí i he vist el canvi de quan no era tan il·luminat amb aquelles faroles tan petites amb aquell llum tan pobre, i ara veus com estan, jo ho trobo correcte.”

Carme. Veïna de Germans Sàbat. 42 anys. Auxiliar de clínica. Nascuda a Sarrià. 35 anys vivint al barri.

L'única observació negativa en relació al tema que ens ocupa l'aporta una veïna jove des de la seva experiència d'anar amb moto:

“L'enllumenat no, perquè últimament m'he fixat que cada cop encenen les llums més tard. I clar, jo vaig amb moto, m'adono molt d'aquestes coses. A vegades penso que estan apurant molt, i de vegades és fosc i encara no les han encès.”

Yolanda. Veïna de Taialà. 23 anys. Nascuda a Girona. Avis i pare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Viuen a Germans Sàbat. Periodista. Viu al barri des de sempre.

És interessant fer atenció a la perspectiva que un veí té sobre el tema de la il·luminació que alhora que creu que no és un problema en el barri, el relaciona amb una mirada mediambiental.

“No menys que d’altres. No és un barri que no sigui il·luminat. Aquí també hi ha un debat molt important. Jo crec que el tema de la il·luminació pública l’hem de plantejar perquè el cost que té això en emissions de CO2 és bastant elevat i la gent n’hauria de ser coneixedora, s’haurien de fer canvis i instal·lar LED a tot arreu. No crec que sigui, en definitiva, un problema la il·luminació en el barri.”

Joan. Veí de Taialà. 43 anys. Nascut a Girona. Conserge. Contractat. 10 anys vivint al barri.

Un darrer aspecte a tractar, encara que breument, és la valoració positiva que fan les persones grans en relació a la presència de bancs per seure. En ambdós sectors, apareix que el nombre de bancs que hi ha és suficient. Són les persones grans, d’entre totes les entrevistades les que més atenció fan a aquest element del mobiliari urbà i les que en tenen opinió.

“Hi ha molts bancs. Ara han fet al Pla de Domeny una pendent que baixa del Pla fins a baix el poble de Domeny i jo vaig contar 7 bancs a tot el carrer, i n’hi ha molts. En el Pla de Domeny que han fet nou, on està urbanitzat però no edificat, ho han deixat preciós i allà el cap de setmana està ple de gent i ple de bancs.”

José Antonio. Veí de Germans Sàbat. 78 anys. Nascut a Múrcia. Immigrant d’origen espanyol anys 50’s establert al barri. Operari de fàbrica. Jubilat. 58 anys vivint al barri.

“Sí, sí, de llocs per seure ni ha molts, hi ha molt de bancs.”

Maria. Veïna de Can Gibert. 79 anys. Nascuda a Torroella de Montgrí. Cuinera. Jubilada. 44 anys vivint al barri.

La valoració dels accessos i la mobilitat canvia en funció de l’edat. De les entrevistes s’observa que en general les persones joves expressen el seu punt de vista des d’una experiència de present. Per a les persones grans, en la major part de les ocasions, resulta inevitable fer-ne una valoració comparant la situació actual en com estava en el passat. Potser és per aquesta raó que la gent gran en conjunt valora positivament el trànsit a peu dins els barris i les transformacions urbanes que aquests han viscut, mentre que la gent jove en fa més observacions de millora.

6.1.2. Altres consideracions en relació a la qualitat de l’espai públic i el desplaçar-se a peu

Un altre tema que ha sortit en el transcurs de les entrevistes i que té a veure en com es percep la qualitat de l’espai públic i el desplaçament a través d’ell, és el que fa referència al manteniment dels espais i de les actuacions urbanes que s’hi duen a terme. En aquest sentit es pot prendre en consideració les paraules de

Salamaña (2012, 31) que insisteixen en que la neteja i el manteniment no són un luxe, sinó un tema de justícia democràtica que a la vegada afavoreix comportament cívics adequats. Aquesta preocupació pels espais malmenats i deixats, per l'entorn dels espais que es transiten, ha estat manifestada només per dones i sense marcades diferències d'edat. És interessant observar, com són de coincidents les queixes per la mateixa situació en els diferents barris de la ciutat:

“Faltaría más limpieza, eso sí, y más cuidado. Si realmente el barrio tuviera más flores o así... Bueno, que sean más bonitas. Que esté más cuidado creo que puede hacer que la gente se siente más a gusto. Se está planteando que cuando haya la Frontissa nueva las entidades apadrinen una zona para cuidar porque lo que se ve son matorrales y si se deja a manos del Ayuntamiento ponen cuatro plantas que a los dos días ya están secas. Falta flor y color.”

Flor. Veïna de Sta. Eugènia 57 anys. Nascuda a Xile. Immigrant d'origen sud-americà dels anys 90's. Professora. Autònoma. 20 anys vivint al barri.

“I la pavimentació sí que hi ha zones que estan aixecades per les arrels dels arbres, *bueno* per aquí el centre no, però just per l'institut passen camions i també el terra està una mica aixecat. Però al mig del poble sí que hi ha espais que està aixecats i no s'arregla.”

Yolanda. Veïna de Taialà. 23 anys. Nascuda a Girona. Avis i pare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Viuen a Germans Sàbat. Periodista. Viu al barri des de sempre.

“Una altra cosa que ha fet l'Ajuntament, és que es planten arbres i no es reguen [...] Nosaltres hem vist plantar arbres, s'han assecat i els han tornat plantar. I Això són diners. I hi ha molta gent al paro, o una màquina per anar regar de barri en barri. Ja sé que estem en una zona que hi ha bosc, però tu, si plantes un jardí rega.”

Pilar. Veïna de Taialà. 66anys. Nascuda a Extremadura. Treballadora a la indústria del tèxtil. Jubilada. 40 anys vivint al barri.

En tractar la qualitat de l'espai públic a l'hora de desplaçar-se, no es pot deixar de fer referència a un tema que no ha passat per alt a cap de les persones entrevistades. Es considera el tema de la brutícia i concretament de la presència d'excrements de gossos que ha esdevingut una queixa reiterada. La valoració en relació a la netedat del barri és força negativa per al conjunt de la població. És interessant fer atenció a que no hi ha diferències de gènere, edat, procedència o de classe social davant el rebuig a les caques de gos en l'espai urbà. A totes les persones entrevistades els hi resulta un fet desagradable. Si bé hi ha unanimitat en reconèixer que les caques de gos dificulten o entorpeixen el passejar o el desplaçar-se per dins el barri, la diferència en les expressions de queixa ve donada en la forma com aquestes s'exposen. Observem com hi ha persones que valoren

molt negativament l'incivisme de les persones veïnes que no recullen els excrements, i expressen el seu malestar davant del fet de trobar-se'ls en el seu trànsit diari pel carrer:

“Això sí que ho veig un problema perquè moltes vegades pel camí et trobes que hi ha caques de gossos allà sense netejar o gent que surt sense la bossa i deixen que el gos faci el que vulgui directament i suposo que si la gent té gossos s'hauria de responsabilitzar d'això i recollir el que deixen els seus gossos.

Saiku. Veí de Can Gibert. 16 anys. Nascut a Girona. Pare i mare immigrants d'origen subsaharià dels anys 90's. Viuen al barri. Estudiant. Tota la vida vivint al barri.

“Ui ui, de molestar i lladrar no, però de les caques dels gossos és una vergonya molt gran. Jo vaig a portar els nens a l'escola i has d'anar mirant el terra, hi ha dies que les voreres estan plenes. Això sí que s'hi hauria de mirar una mica més l'Ajuntament perquè és un desastre. A mi no em molesta cap gos, però si surts a passejar...”

José Antonio. Veí de Germans Sàbat. 78 anys. Nascut a Múrcia. Immigrant d'origen espanyol anys 50's establert al barri. Operari de fàbrica. Jubilat. 58 anys vivint al barri.

D'altres veïns manifesten una posició més equànime considerant que aquest és un fet que passa a totes les ciutats. És a dir, que no ho perceben com a un problema greu i únic del seu barri.

“Sí, el barri es queixa de gossos, incivisme del ciutadà que és el seu amo, es queixa de brutícia que diuen que ha millorat però jo no ho veig... [...], però *bueno*, com a totes les ciutats...”

Mª Luïsa. Veïna de Sta. Eugènia. 66 anys. Nascuda a Zamora. Treballadora familiar. Jubilada. 36 anys vivint al barri.

“A veure, de cagarades n'hi ha per un tub, però no més que a altres zones. No percebo que la gent sigui més incívica que a d'altres llocs.”

Joan. Veí de Taialà. 43 anys. Nascut a Girona. Conserge. Contractat. 10 anys vivint al barri.

Les queixes dels veïns expressen que la problemàtica de la deixadesa de moltes de les persones que tenen gossos, s'estén més enllà del que és pròpiament l'espai urbà i s'obre al que són zones verdes i espais de passeig, com poden ser els camins de les hortes o les entrades a zones boscoses. Si bé aquests llocs oberts permeten que es pugui deixar defecar lliurement a l'animal, les persones veïnes entrevistades afirmen que cal tenir consideració de recollir els excrements. La nombrosa quantitat de gent que hi freqüenta amb els gossos i que deixa les evacuacions dels canins en diferents indrets del camí, afavoreix que els accessos

a aquests espais verds acabin esdevenint desagradables. Ens trobem sens dubte, davant d'una dialèctica clàssica d'ús-higiène.

“Fatal. És millorable. I el comportament dels propietaris dels gossos és fatal. Tot i que els joves van agafant més consciència. Però hi ha molts amos incívics. Però el que passa és que aquest incivisme afecta a unes determinades zones, ja que tots van més o menys a passejar els gossos per els mateixos llocs, on es creuen que són llocs on es poden relaxar i no cal recollir les defecacions dels gossos, com per exemple les zones verdes.”

David. Veí de Taialà. 38 anys. Nascut a Girona. Pare immigrant d'origen espanyol anys 50's. Viuen a Taialà. Psicòleg. 25 anys vivint al barri.

“Algo hay, pero no mucho. En los huertos sí que están llenos, pero la gente que tenemos perros ya nos vamos para allí, al menos es lo que yo percibo. En los huertos se habría de cuidar un poco más eso porque vas paseando y te encuentras con cacas a cada lado.”

Flor. Veïna de Sta. Eugènia 57 anys. Nascuda a Xile. Immigrant d'origen sud-americà dels anys 90's. Professora. Autònoma. 20 anys vivint al barri.

6.1.3. Espais de por i/o espais incòmodes en els desplaçaments a peu

Un dels nuclis fonamentals d'estudi de la relació entre dona i ciutat és la consideració de l'espai urbà en una doble vessant. Per un costat, el potencial alliberador que constitueix per a la dona, en donar-li unes possibilitats d'anonimat i de llibertat molt superiors a les que es poden trobar en un espai rural o suburbial. Al mateix temps, i per l'altra banda, la ciutat pot multiplicar les àrees d'exclusió i fins i tot de risc per a la dona, de manera que aquesta llibertat de moviments estaria en bona part limitada i coartada per a la utilització de l'espai que en fan els homes. Fins i tot en el cas que aquesta limitació tingui lloc de manera passiva, és a dir, sense buscar-la o provocar-la (o sigui, sense que impliqui unes formes de discriminació activa), pot ser que la major utilització masculina de l'espai o la seva dominació simbòlica per part de l'home ja impliqui uns certs graus de coacció sobre el subjecte femení. Això pot resultar especialment evident, en algunes àrees de les urbs contemporànies que en aparença permeten una llibertat de moviments total per a la dona, però a la pràctica li imposen unes restriccions que no s'apliquen, o que no es perceben com a necessàries, en el cas dels homes. La por esdevé, doncs, un factor de limitació sobre la llibertat de les dones i del seu desplaçament pels nuclis urbans, molt per sobre del que ho pugui ser per als homes. En aquesta línia, Ortiz (2007) i Pain i

Koskella (2000) que han estudiat a fons el tema de la seguretat i el sentiment de por en els espais públics, han demostrat com aquests es viuen diferent a nivell de gènere. Així mateix, les citades autores expliquen, que conscients les dones de la seva vulnerabilitat, han naturalitzat moltes pràctiques de protecció i/o prevenció, com són el canvi de recorreguts o no sortir a determinades hores.

En cert sentit, aquesta és una situació que la trobem reproduïda encara que a petita escala, en els barris que s'estudien. D'entrada la major part de les persones entrevistades afirmen que el seu barri és segur, que poden anar per tot arreu sense problema, però una anàlisi detallada revela que hi ha una sèrie de pressions objectives sobre la mobilitat de les ciutadanes més que dels ciutadans mascles, i que la por és present prenent diferents formes en la vida quotidiana dels barris, però sobretot en el sector de Sta. Eugènia-Can Gibert. Les dones més que els homes perceben, en alguns espais concrets i especialment en hores nocturnes, una manca de seguretat que limita efectivament els seus desplaçaments; es tracta, òbviament d'una limitació de moviments que ve completament marcada per condicionants de gènere i pel tipus de riscos que les dones hi perceben (d'intimidació, de ser atacada o d'una possible agressió sexual que, això sí, es veu més com una suggestió o una possibilitat remota que com un perill real).

Cal observar, per començar, que només dos homes han manifestat una certa prevenció mentre que la majoria manifesta desplaçar-se pel barri sense cap tipus de por.

“Em molesta molt quan et pregunten si vius a Can Gibert, a veure, estadísticament parlant diga'm què hi ha, i diuen, home és que fa por. Fa por? A Can Gibert la gent es pot passejar per tots els carrers igual que a mig de Girona.”

Jesús. Veí de Can Gibert. 63 anys. Nascut a Girona. Pares immigrants d'origen espanyol de finals dels anys 40's. Policia. Jubilat. 40 anys vivint al barri.

“No, en principi no. Vaig per tot arreu. L'únic que hi ha llocs que t'agraden més que d'altres.”

Mohamed. Veí de Sta.Eugènia. 28 anys. Nascut a Marroc. Pare i mare immigrants d'origen magrebí dels anys 90's Viuen al barri. Cambrer. Contractat. 14 anys vivint al barri.

Ens trobem doncs, dintre d'una dialèctica de gènere clàssica: els espais públics es perceben diferent segons es tracti d'un home o d'una dona. Ara bé, també és interessant observar que un dels dos homes que expressa un cert recel a l'atansar-se a determinats indrets del barri, ha sofert un intent d'atracament i un atracament real.

“N’hi ha alguns que millor no anar-hi, com la que hi ha davant de l’institut perquè s’hi fan grupets i hi han hagut alguns mal rotllos i em van intentar atracar algun cop... [...]Sí, però el cop que em van atracar de veritat em van agafar per darrere i no vaig pas poder marxar corrents.”

Didac. Veí de Sta.Eugènia. 22 anys. Estudiant. Tota la vida vivint al barri.

En aquesta percepció del perill hi juga un paper molt important la presència de persones estrangeres. Cal tenir en compte que a Sta.Eugènia-Can Gibert, a diferència del barri de Germans Sàbat-Taialà-Domeny el nombre de persones extracomunitàries és molt elevat. La presència d'aquestes persones i la mirada que cap a elles es projecta (com a gent conflictiva) condiciona directament el desplaçament per determinats carrers. Aquesta és una por manifestada gairebé per totes les dones entrevistades del barri de Sta.Eugènia-Can Gibert, però també val la pena destacar com la presència de persones immigrades també pot significar un canvi d'itinerari per als homes. Fem atenció a com en un primer moment el veí que parla, expressa que no té por a l'hora de moure's per el barri i com matisant la conversa, manifesta el seu recel a passar per determinats indrets ben entrada la nit.

“Normalment no tinc la sensació de que hagi anar per algun lloc que diguis ostres aquí fa por passar.[...] Home si tornés molt tard a la nit, potser aquella zona tocant el riu Güell l'evitaria. Allà on hi ha els pisos, sempre hi ha molta més gent conflictiva, molta més immigració, prefereixo passar per Passeig d'Olot i l'Urbis. Del carrer Orient cap al Riu és una zona... s'hi veu gent més rara a vegades. No són dolentes ni res però si puc anar per un altre lloc vaig per un altre lloc.”

Antonio. Veí de Can Gibert. 55 anys. Nascut a Extremadura. Professor. Contractat. 20 anys vivint al barri.

Un dels llocs que ha estat repetidament identificat com a espai de por o espai que s'intenta evitar de passar-hi és la zona a l'entorn la Frontissa amb Salt i el carrer Agudes, una zona en la que hi ha elevada presència d'homes i d'homes estrangers. Fixem-nos en com aquests exemples que segueixen revelen una certa

prevenció en termes de classe social, que pot indicar també una desconfiança cap a l'immigrant. Fem atenció en com totes les persones que parlen són dones.

“(A la Frontissa de Salt) no voy sola ahí porque me da miedo. Mira, ayer tenía que ir a la farmacia [...]. Tan solo estaba abierta una en Girona y otra en Salt... pues mi marido y yo nos fuimos andando hasta Salt [...] y todo el mundo está en la calle eh, negros y moros. Y no voy porque te pueden hacer un tirón. De la gasolinera para arriba ya parece que estemos en Marruecos, pero no todos son iguales eh. Hay mucha juventud y los Mossos pasan allí con los perros para ver si hay algo. Es que aquello es una pasada, es como si te fueras en Vila-Roja y Font de la Pólvera.”

Juani. Veïna de Can Gibert 68 anys. Nascuda a Málaga. Perruquera. Jubilada. 22 anys vivint al barri.

“La veritat és que la zona que a mi no m’agrada gaire és entre el carrer Agudes i la frontissa, aquests dos carrers, aquesta zona si que normalment hi ha molta gent, als bars, a fora asseguda que estan allà sempre i no saps ben bé quin ofici ni benefici tenen.[...] (Acostumen a ser) homes marroquins, normalment molts homes marroquins, això si que és veritat, no dones, no.”

Ester. Veïna de Can Gibert. 38 anys. Nascuda a Barcelona. Psicòloga. Contractada. 14 anys vivint al barri.

“De Santa Eugènia, m’incomoda aquella d’anar cap [...] el carrer Agudes em sembla, després hi ha aquell carrer que ara no recordo com es diu..., jo ja no hi passo pas gaire. [...] De dies si que hi vaig a comprar al Mercadona, tinc que passar-hi, que hi ha molts immigrants per allà, ja toca molt als immigrants, és la Travessia de Santa Eugènia, tot aquell lloc d’allà, ja no t’hi pots pas parar per allà perquè està així d’immigrants, per això a allà ja no ens hi posem! Cosa que a la Plaça del Barco també, però ja és diferent, ja està més barrejat saps? Aquella d’allà que la varen fer nova està plena de moros i de tot, no sé com se’n diu d’aquella plaça, és la travessia que hi ha, que se’n diu; travessia de Santa Eugènia, després ja toca a Salt.”

Paquita. Veïna de Sta. Eugènia. 68 anys. Nascuda a St. Gregori. Mestressa de casa. Jubilada. 49 anys vivint al barri.

La presència de persones estrangeres principalment masculines, la falta de llum en determinats indrets, l’haver sofert un atracament o haver sentit que a algú li ha passat, o que en moments concrets s’hagin escoltat baralles al carrer, fa que per a la majoria de les dones entrevistades la nit esdevingui o es percebi en general perillosa per a desplaçar-se. Per a la Charo, a qui han atracat dues vegades, el barri és insegur també de dia. És cert que hi ha qui manifesta que no té por i que no li ha passat mai res, però és en cas de les dones entrevistades de Santa Eugènia una minoria.

“És insegur (el barri). Jo he patit dos atracaments aquí al barri, un a la porta de casa i l’altre a un carrer a prop d’aquí. Tinc més por al carrer que no pas treballant, que la gent sempre em diu; ostres, no tens por d’estar aquí a la benzinera i penso que no tinc por, mai he sentit por, i vaig al carrer i només estic pendent que no vingui ningú a darrere meu. I mira que surto amb el gos.. però amb el gos no m’han atracat mai, però sola si.”

Charo. Veïna de Sta. Eugènia. 47 anys. Nascuda a Honduras. Immigrant d’origen centreamericà dels anys 90’s. Dependenta. Contractada. 11 anys vivint al barri.

“És que quant es fa fosc jo ja no surto, no, no ho sé, no t’ho podria pas dir segur perquè a vegades he sentit *baraies*, que es venien *baraiant* també, que han entrat a quasi totes les botigues, inclòs aquestes dels magrebins també aquí del carrer Güell han entrat em penso a totes.[...] Jo prefereixo no sortir, no surto mai de la vida, però com que sóc una persona valenta sortiria, però no perquè em fes gràcia, no sé com dir-t’ho, sortiria perquè si he de sortir per força sortiria.”

Maria. Veïna de Can Gibert. 79 anys. Nascuda a Torroella de Montgrí. Cuinera. Jubilada. 44 anys vivint al barri.

“No, yo por la noche no porque aquí a lo mejor no pasa nada, pero los que vienen de Girona o de Salt... mira, mi hermana que vive a mi lado, salía de la peluquería en Salt y por el Paseo de Olot le tiraron un tirón, y era de día y la gente lo estaba viendo. Pero yo aquí no he escuchado nada.”

Juani. Veïna de Can Gibert 68 anys. Nascuda a Málaga. Perruquera. Jubilada. 22 anys vivint al barri.

“... em van robar el DNI, el bolso a mi i a l’amiga de la meva mare, però *bueno*... (Intento evitar) la Frontissa (però) si hi he d’anar, hi vaig. Encara que siguin les dotze de la nit, *yo salgo, yo voy corriendo pero con marcha, si es horrible pero es que en este aspecto soy muy miedica. A mi me da miedo*, sobretot si són las dos o tres de la nit, *no hay nadie*, no té perquè passar res *pero el hecho de que no haya nadie* encara impressiona més, perquè si et passa *algo a quien le dices?* No sé...”

Ariela. Veïna de Sta. Eugènia 18 anys. Nascuda a Girona. Avis immigrants d’origen espanyol dels anys 50’s. Estudiant. 16 anys vivint al barri.

En la realització de l’assemblea amb els nois i noies de l’Institut de Sta.Eugènia, aquests van manifestar que el barri és tranquil i que es pot anar gairebé a tot arreu durant el dia. Van coincidir en la percepció que el barri és insegur durant la nit però que depèn dels llocs per on hom es mogui. Van destacar tres espais com a perillosos: la zona dels porxos, la frontissa i darrera l’Institut.

En relació al sector de Germans Sàbat-Taialà-Domeny la majoria de les persones entrevistades manifesten que el barri és segur. Amb un anàlisi més detallat s’observen alguns espais percebuts més com a desagradables, pel tipus d’activitats que hi tenen lloc, més que com a espais de por. Aquesta distinció ve especialment condicionada pel temps que les persones porten vivint al barri i per si les persones que són objecte de recel són conegudes o no. Uns dels primers espais identificats és la plaça Mossèn Iglésias. Es tracta d’un espai associat a la presència d’homes joves majorment del barri que estan desocupats. Observem com bona part de les persones que parlen, de diferent edat i sexe, afirmen que si han de passar per la plaça hi passen – a excepció del primer veí que parla-, és a

dir que no canvien el seu itinerari malgrat no els hi agradi les persones que s'hi troben.

“Clar, per exemple, hi ha un punt de trobada que està entre el CAP i la passarel·la del Banc Sabadell, allà darrera les boxes, que sempre veus els adolescents que estan preparant alguna malifeta, és el seu punt de trobada. Poder n'hi ha més però jo no els sé.” [...] Perquè sigui un lloc que hi hagi els quatre delinqüents que estan fent coses seves no m'impedeix anar-hi. Jo sé que hi ha punts conflictius però si haig de passar per allà ho faria sense cap por.”

Alba. Veïna de Domeny Nord. 47 anys. Nascuda a Girona. Pare i mare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Viuen a Germans Sàbat. Restauració. Autònoma. Viu al barri des de sempre.

“No t'ho negaré, el principi de venir a l'escola bressol, fa 5-6 anys, si que ens va sorprendre una mica el grup que hi havia allà a la plaça on juguen a les boxes perquè era un grup de joves molt nombrós que la seva estètica i la seva actitud generava inseguretat a molta gent del barri i rodalies. Jo això ho vaig solucionar un dia que vaig anar a parlar amb ells, em van sentir parlar, saben qui sóc, i jo anava amb una samarreta d'independència i ells amb unes espanyoles però vam tenir un diàleg i cap problema. Això és un dels millors factors de seguretat en el barri, diàleg, hi ha d'haver diàleg entre la ciutadania que hi viu. Per tant, per mi és un barri cent per cent segur.”

Joan. Veí de Taialà. 43 anys. Nascut a Girona. Conserge. Contractat. 10 anys vivint al barri.

“ Al a plaça del costat de l'escola bressol, hi ha una placeta petita, segons quines hores s'ajunten uns nois joves que hi van a beure, fumar porros, etc. I llavors aquestes hores ho intento evitar, més o menys les set de la tarda. No és pas tant per por sinó per desagradable.”

David. Veí de Taialà. 38 anys. Nascut a Girona. Pare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Viuen a Taialà. Psicòleg. 25 anys vivint al barri.

Un segon lloc que també s'ha apuntat com a espai a evitar pel tipus d'activitat que hi té lloc és la plaça de Germans Sàbat i el seu entorn. Fixem-nos com les persones que en aquest cas manifesten més recel són dues persones joves.

“Ah.. no! Ostres aquella plaça (*la de Germans Sàbat*)... jo mai he volgut tenir relació en aquell sector de Germans Sàbat perquè tothom sap que allà hi ha la “purria” de Germans Sàbat i s'hi mouen moltes drogues, hi ha molts de conflictes... Va haver-hi un temps que no es podia ni trepitjar aquella zona segons quines hores perquè si hi anaves sabies que et podia passar *algo*... mai m'ha agradat, per la gent que hi ha, el tipus de relacions que s'estableixen, per la gent que va allà a consumir o traficar... Seria com un punt de reunió, està molt apartat i casi mai o mai hi passa policia per allà. És un lloc on sempre ho he trobat molt sectari, tothom es coneix allà i tot queda allà dins.”

Ivan. Veí de Taialà. 19 anys. Nascut Sabadell. Avis immigrants d'origen espanyol anys 50's. Van viure a Germans Sàbat i actualment l'àvia viu a Taialà. Estudiant. 14 anys vivint al barri.

“Jo de nits tinc respecte d'estar per aquí i per allà (zona entorn plaça Germans Sàbat) és que n'hi m'hi acosto. I Durant el dia sí, i amb cap, pensant que hi ha cotxes penso que no hi ha cap problema, però de nits depèn de com i per la mainada, si a mi personalment ja em fa respecte, per la mainada... però perquè hi ha alguns bars, i no és gent del poble, hi ha bars que ve gent que ve de fora i els ambients no són bons. I personalment crec que no vespres-nits.”

Mireia. Veïna de Domeny Nord. 24 anys. Nascuda a Girona. Estudiant. Viu al barri des de sempre.

Un anàlisi amb més detall posa de relleu que s'observen també certes prevencions en termes de classe social quan la desconfiança s'apunta inicialment cap al col·lectiu gitano. També s'observa a partir de les expressions manifestades per les dues noies que parlen, com es dona una limitació de moviments marcada per condicionaments de gènere i pel tipus de riscos que cap a elles es projecten o que elles mateixes perceben.

“Hi ha zones del barri que són totalment prohibides, per mi totalment prohibides, per la meva mare, els meus familiars i el meu *nòvio*. Davant de casa meva, o sigui darrera la plaça que és on viuen alguns gitanos està prohibida. Primer perquè no hi ha llum, després la zona on viuen els gitanos prohibidíssima. N'hi ha a la plaça i just davant de casa meva, a la resta del barri no n'hi ha. A la plaça hi ha una concentració d'un parell de cases. Tenen no sé quants fills, i tots són família. La zona de l'església prohibidíssima. Perquè hi ha molts joves que van a fotre canya. Buscant bronques, estan amb la droga que amb l'olor ja es sent. Després hi ha l'autopista, que quedaria molt en dalt prohibidíssima també. Allà també es veu que hi ha droga, i va haver-hi un apunyalament ja fa temps. La part de les empreses, les fàbriques, prohibidíssima.”

Júlia. Veïna de Taialà. 21 anys. Nascuda a Celrà. Àvia i mare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Àvia vivia a Germans Sàbat. Estudiant. 12 anys vivint al barri.

Més enllà de les entrevistes, en els grups focals amb les persones grans també s'han recollit diversos casos de robatoris, atracaments i estirades de *bolso*, o de joies... que han viscut les dones. Moltes d'elles expressen que per sentir-se segures marxen d'hora cap a casa i tanquen bé, doncs senten que a casa i de nit, davant d'una mala acció forana són vulnerables. És per aquest motiu que moltes de les dones grans afirmen que de nit no surten. Mentre que a Santa Eugènia, majorment l'amenaça ve donada per la població estrangera desconeguda, en el sector de Germans Sàbat es considera que l'amenaça són persones de “fora el barri” que venen a fer malícies.

Veiem que les diferents situacions que es presenten: justificació de les pors desconfiances i sentiments d'incomoditat, venen especialment vinculades a aspectes de classe social i de prevenció davant les persones immigrades, el col·lectiu gitano i els joves que porten a terme activitats fins a cert punt delictives (maneig de droga) o socialment no acceptades (beure i fumar porros), i no tant

en relació a la configuració urbana i/o arquitectònica dels barris. En els diferents casos que es presenten, es tracta de temors que efectivament limiten l'ús dels espais públics per part de les dones.

Manuel Delgado (2011, 14) subratlla que l'espai públic ha de tenir valor universal i incloure tots aquells que són d'entrada exclosos: rodamons, prostitutes, immigrants, perdedors... Al meu entendre, cal llegir-hi també les dones, els infants, la gent gran... Així doncs, perquè l'espai sigui veritablement públic, ha de garantir la seguretat i el sentiment de seguretat de les persones que hi transiten.

6.1.4. La mobilitat amb el vehicle privat i l'aparcament

Si bé l'opció de moure's a peu dins els barris és per a totes les persones entrevistades l'opció preferida i la percebuda com a més còmode, no es té la mateixa percepció quan es tracta de circular amb cotxe. Algunes de les persones entrevistades expliquen que fan ús del vehicle particular per sortir fora de la ciutat, anar a comprar i carregar o quan han d'anar lluny, entre d'altres motius. No és per tant d'entrada, per moure's dins el barri. Ara bé, mentre que la configuració urbana dels barris de Taialà i Domeny, que es pot afirmar que són d'una relativa nova construcció, faciliten el trànsit rodat així com l'arribar a casa i aparcar, no succeeix el mateix en el nucli antic de Germans Sàbat i en el conjunt del barri de Santa Eugènia-Can Gibert en el que coincideixen carrers estrets i d'una sola direcció. A Germans Sàbat, no obstant, la mobilitat en cotxe no és un problema especial pels veïns mentre que sí ho és pels veïns de Sta. Eugènia. La dificultat d'orientar-se dins el barri i el fet que molts carrers siguin d'una única direcció és una queixa que ha estat molt repetida.

“No, si no et coneixes les senyalitzacions (*vol dir les direccions dels carrers*) pots estar hores fent voltes. Són carrerons, d'un únic sentit.. Caminant està força bé.”

Sandra. Veïna de Sta. Eugènia 18 anys. Nascuda a La Bisbal d'Empordà. Estudiant. 1 any vivint al barri.

“jo no tinc cotxe, però quan m'ha acompanyat algun amic amb cotxe era com poc intuïtiu saber en quin sentit anaven els carrers.”

Domènec. Veí de Can Gibert. 26 anys. Nascut a Barcelona. Estudiant i músic. Treballa en feines esporàdiques. 1 mes vivint al barri.

“A la plaça de Santa Eugènia hi ha molt de carrer estret que a vegades no hi quebs, has de baixar de la vorera per deixar passar a la gent. I ja no parlem de l'aparcament i dels carrers prohibits, a vegades acabes donant més volta i gastant més gasolina que una altra cosa. Si ve una persona de fora i li has de donar una direcció d'aquí, es perdrà segur perquè no sabrà on aparcar i molts dels carrers són prohibits.”

Juan Diego. Veí de Sta.Eugènia. 30 anys. Nascut a Reus. Músic. Autònom. 8 anys vivint al barri.

Un altra problemàtica viscuda per moltes de les persones entrevistades que tenen cotxe és la dificultat de trobar aparcament dins el barri. Cal tenir en compte que el sector Santa Eugènia-Can Gibert és densament poblat i que per tant hi ha poc espai públic disponible per aparcar en relació al nombre de persones que hi habiten. Les transformacions urbanes executades i valorades positivament per els beneficis que han aportat als vianants, han tingut també una mirada crítica en relació a la supressió de lloc per aparcar. Observem com les tres dones que parlen, d'edats diferents, exposen com viuen la mateixa problemàtica:

“el carrer Masana el van arreglar, varen fer les voreres més amples, però és clar hi ha hagut un altre problema, que ara no podem aparcar enlloc, ens han tret pàrquings, aparcaments, perquè abans podíem aparcar a cada costat del carrer Masana i ara només es pot aparcar a un costat, i no a tot arreu perquè hi ha guals. Es passa més bé per les voreres perquè són més amples i es pot passejar, però després si vens amb cotxe i no tens pàrquing, és un problema!”

Angelina. Veïna de Sta. Eugènia. 63 anys. Nascuda a Bonmatí. Cuinera. Aturada. 41 anys vivint al barri.

“El que no em resulta fàcil és aparcar el cotxe al carrer, això de l'aparcament ho tinc una mica creuat, no hi ha aparcament.”

Mònica. Veïna de Can Gibert. 37 anys. Nascuda a Figueres. Administrativa. Aturada. 5 anys vivint al barri.

“Problemas de coche si no sabes donde tienes que meter el coche, yo porque llego de prisa y al garaje, porque si algún día digo tengo que venir a por algo, no tienes donde poner el coche. Demasiado coches, Santa Eugènia de coches está lleno, no hay aparcamiento ni nada.”

M^aDolores. Veïna de Sta. Eugènia 54 anys. Nascuda a Granada. Immigrant d'origen espanyol dels anys 50's. Establerta al barri des de que va arribar. Professional de neteja. Contractada. 44 anys vivint al barri.

En el grup de cases de Germans Sàbat els carrers són relativament estrets i moltes de les cases no tenen pàrquing. És en aquest espai del barri on es detecta algun problema d'aparcament però no en el conjunt del sector que s'estudia. No s'observa un problema greu de manca de pàrquing, doncs de pàrquing o llocs on deixar el cotxe n'hi ha al carrer o almenys dins un radi relativament proper a les àrees més habitades. El problema ve més donat, tal i com expressa un veí del barri

antic de Germans Sàbat, pel fet que en general les persones volen aparcar davant mateix de casa i dins del poble (fent referència al conjunt de cases de Germans Sàbat).

De les dues experiències que segueixen, s'entreveu també una inquietud per part dels veïns, que tingui lloc una conducció tranquil·la i segura. Cal tenir en compte, que es tracta de barris (Taialà i Domeny) amb uns carrers relativament amples i no massa transitats per cotxes, fet que facilita que hom pugui embalar-se conduint. Curiosament les dues observacions en aquest sentit són exposades per persones grans del barri.

“Hi ha molts de cotxes i pocs aparcaments. Ara han fet un nou aparcament allà al costat de l'autopista però la gent no hi va, la gent vol aparcar a dins del poble. I hi ha gent jove que va molt ràpid pel poble i amb la música a tall de boig. Però en general, la gent circula bé.”

José Antonio. Veí de Germans Sàbat. 78 anys. Nascut a Múrcia. Immigrant d'origen espanyol anys 50's establert al barri. Operari de fàbrica. Jubilat. 58 anys vivint al barri.

“Nosaltres hem fet una proposta aquí al carrer. Era de dues direccions i ens vam ajuntar els veïns i vam demanar una direcció i l'ajuntament va venir i ens ho va concedir. I és més segur per tots”.

Pilar. Veïna de Taialà. 66anys. Nascuda a Extremadura. Treballadora a la indústria del tèxtil. Jubilada. 40 anys vivint al barri.

De les entrevistes es recull que hi ha aspectes de l'espai públic que són percebuts d'una manera o altra en funció dels interessos i dels usos particulars que cada persona fa del dit espai públic. A tall d'exemple veiem el cas d'una veïna jove que si bé valora positivament com s'han anat arreglant els carrers, fa èmfasi en tots aquells elements que anant a peu passen per alt i que en canvi influencien en la qualitat i la seguretat a l'hora de conduir una moto. Algunes de les actuacions a les que fa referència, com s'ha pogut llegir en l'apartat anterior, són percebudes per altres persones com una millora per al control del trànsit. La persona que parla és una noia de mitjana edat, fa èmfasi en que els passos elevats i la pintura que els assenyala són quelcom de perillós per a les persones que vam amb el dit vehicle.

“Jo crec que sí que han anat remodelant però jo crec que falta molt encara eh? Hi ha moltes zones que si que hi ha més espai *peatonal* però es que es veu tot a vegades tant

deixat i tot ple de forats, sincerament i com a usuària de moto per exemple, clar això no són voreres eh? però sempre els carrers estan plens de bonys, plens de plaques d'aquestes de l'aigua, de la llum, estan posades al mig del carrer, això ho dic com a usuària de moto eh? mai són capaços de... o sigui, un cotxe passa i fa un bot i pam, però un usuari de moto, per exemple el carrer Massana està ple de *badens* d'aquests. Això és ideal perquè caiguem amb la moto i a més pintats amb la pintura de pas de *peatons*, tot això mai ho tenen en compte, ja entenc que s'ha d'alentir el trànsit però home jo crec que han fet una bona feina, per exemple a la zona on vivia jo abans eren camps i l'han urbanitzat tota, vull dir que s'ha fet molta feina.”

Ester. Veïna de Can Gibert. 38 anys. Nascuda a Barcelona. Psicòloga. Contractada. 14 anys vivint al barri.

Una altra veïna, en aquest cas de Germans Sàbat, valora positivament els elements urbans que s'han introduït i que a parer seu milloren la mobilitat rodada:

“Però sobretot miralls de carrers que tenen poca visualització, senyals el terra, *cedas* a tot arreu. Vull dir, que tu abans els feies per intuïció i ara estan senyalitzats. Són coses que estan bé que les vagin arreglant de mica en mica.”

Yolanda. Veïna de Taialà. 23 anys. Nascuda a Girona. Avis i pare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Viuen a Germans Sàbat. Periodista. Viu al barri des de sempre.

6.1.5. La connexió amb la resta de la ciutat, l'ús de la bicicleta i del transport públic

La unanimitat que he observat a l'hora de veure fàcil l'accés a peu d'un lloc a l'altre dins barri, l'he observat també a l'hora de valorar la connexió del barri amb la ciutat. Aquesta connectivitat es veu sempre fàcil a nivell de moure's a peu o en transport públic, si es prefereix. Entrant en detall, s'observa que la connexió és fàcil i àgil amb autobús si es va al centre de la ciutat, i que aquesta es complica si l'objectiu és anar a d'altres barris, doncs esdevé necessari fer transbords i dedicar un temps d'espera.

Per als veïns de Sta.Eugènia, l'atansar-se al centre de Girona a peu, tot fent una passejada, és per a la majoria de les persones entrevistades la primera opció, mentre que l'anar amb el bus n'és la segona. Per a les persones entrevistades del sector de Germans Sàbat, molt possiblement donada la distància del barri al centre de la ciutat, l'autobús és una primera opció per a moltes persones, alhora

que adquireix també el cotxe i la moto un determinat protagonisme. Una anàlisi en detall permet observar pràctiques distintes entre les persones entrevistades.

L'autobús és el transport públic per excel·lència. En general ben valorat per la freqüència de pas entre setmana i en jornades especials i no tant durant els caps de setmana, en què la freqüència disminueix. Fixem-nos com la primera veïna que parla, una noia jove, valora moltíssim que hi hagi un autobús nocturn en època de fires. El segon fragment que es recull és d'un veí de Sta.Eugènia que si bé valora positivament el funcionament global del transport públic, recalca el fet que en el curs del cap de setmana passin menys autobusos.

“Tens autobús que amb deu minuts estàs al centre de Girona i tens autobús fins molt tard. Una altra cosa és que vagi en el seu horari. Però teòricament tens autobús fins molt tard. I per exemple per èpoques que puc necessitar anar amb autobús a la nit, fires per exemple, doncs hi ha un servei d'autobús boníssim, és que jo per fires no agafo el cotxe per res. Agafo l'autobús aquí a la plaça i amb deu minuts em deixa a correus i tens autobús tota la nit.”

Mireia. Veïna de Domeny Nord. 24 anys. Nascuda a Girona. Estudiant. Viu al barri des de sempre.

“Tot servei públic és millorable a Girona, però dins del que cap aquestes línies funcionen bastant bé amb els horaris. [...] Et pots trobar que el cap de setmana et quedes tirat perquè el dissabte passa cada 30 minuts i el diumenge un a cada hora.”

Juan Diego. Veí de Sta.Eugènia. 30 anys. Nascut a Reus. Músic. Autònom. 8 anys vivint al barri.

Són dues les crítiques que principalment es fan al transport públic de l'autobús. El preu, d'una banda, que es considera car quan no es disposa de targeta i es fa servir esporàdicament, i la necessitat de fer transbords quan no es va al centre de la ciutat. Els tres veïns que s'expressen, tots ells de diferents franges d'edat, exposen la necessitat de que hi hagués autobusos que no passessin pel centre, que fessin més fàcil la comunicació entre els diferents barris de la ciutat:

“Molt car, no crec que per un trajecte de 10 minuts m'hagin de cobrar 1.40€ ni per casualitat, tot i que normalment anava amb la targeta de la UdG que et surt més a compte. Però relació qualitat-preu malament. A més, crec que el horaris estan fets una mica... sí que passa cada quart d'hora normalment, tot i que hi ha dies que s'ho salten, però els transbords... per anar a la universitat agafava el 5 fins a Correus i allà m'estava 10-15 minuts esperant que vingués l'11. No crec que les combinacions estiguin gaire ben fetes i que hagi de passar pel centre sí o sí... perquè vagis on vagis el transbord és al centre. Un bus que connectés més barris sense que hagués de passar pel centre estaria bé. En general funciona bé, però crec que és car.”

Lluc. Veí de Domeny. 19 anys. Nascut a Barcelona. Estudiant universitari. 3 anys vivint al barri.

“El bus està bé perquè cada quart d’hora en tens un, però són radials cap al centre, fa temps que ens estem queixant que tot el sistema viari és radial cap a Madrid i aquí és cap al centre. Jo crec que s’hauria de fer alguna línia de circumval·lació que agafi els diferents barris i que no necessàriament hagi d’anar al centre. Clar, si tu vols anar a Montilivi has de fer mil canvis, anar primer al centre i llavors cap a Montilivi, i això a tot arreu.”

Rafel. Veí de Can Gibert. 61 anys. Nascut a Sant Sadurní de l’Heura. Venedor. Aturad. 36 anys vivint al barri.

“El problema de Girona és que no hi ha rutes per anar d’un lloc a l’altre sense fer transbord. [...] Si jo vull anar a l’hospital haig d’agafar un (bus) fins a Girona, llavors un altre fins a l’hospital que poder acaba de passar i m’haig d’esperar mitja hora pel següent. Si vas caminant arribes més aviat.”

Charo. Veïna de Sta. Eugènia. 47 anys. Nascuda a Honduras. Immigrant d’origen centreamericà dels anys 90’s. Dependenta. Contractada. 11 anys vivint al barri.

El tema del cost de l’autobús porta a que hi hagi qui desisteixi de fer-lo servir. Una veïna jove, d’una família monomarental de Sta.Eugènia, explica com sovint va caminant a tenor no poder costejar-se el viatge en transport públic.

“L’autobús no l’utilitzes per algun motiu concret? Perquè a vegades no tenim diners i si puc anar caminant una mica d’exercici no va malament”.

Ariela. Veïna de Sta. Eugènia 18 anys. Nascuda a Girona. Avis immigrants d’origen espanyol dels anys 50’s. Estudiant. 16 anys vivint al barri.

Relacionat amb el fet dels transbords i del temps que implica aquest fet a l’hora d’anar de casa a la feina o d’un lloc a l’altra de la ciutat, justifica per algunes de les persones entrevistades l’opció de moure’s amb cotxe, moto o bicicleta. Les tres veïnes que parlen expliquen com per anar a barris de la ciutat que no són el centre, prefereixen fer ús d’altres mitjans que no són l’autobús. Totes tres, han expressat en el transcurs de les entrevistes que també són usuàries de l’autobús quan han d’anar al centre.

“Per anar a treballar com que vaig a Palau hi vaig amb el meu cotxe. Vaig al costat del Montessori.”

Pilar. Veïna de Taialà. 66anys. Nascuda a Extremadura. Treballadora a la indústria del tèxtil. Jubilada. 40 anys vivint al barri.

“No, perquè vaig amb moto jo. Per desplaçar-me per Girona, com que he d’anar moltes vegades d’una punta a l’altre, doncs prefereixo anar amb moto.”

Yolanda. Veïna de Taialà. 23 anys. Nascuda a Girona. Avis i pare immigrants d’origen espanyol anys 50’s. Viuen a Germans Sàbat. Periodista. Viu al barri des de sempre.

“Tendría que haber alguno que te llevara a Lluís Pericot y Montilivi porque no hay nada y vamos caminando. Si voy al trabajo voy con la Girocleta.”

Flor. Veïna de Sta. Eugènia 57 anys. Nascuda a Xile. Immigrant d’origen sud-americà dels anys 90’s. Professora. Autònoma. 20 anys vivint al barri.

Quan s'analitza qui són principalment les persones usuàries de l'autobús es poden fer diferents observacions. D'entrada, el col·lectiu de les persones grans i entre elles les dones, són les qui manifesten fer més ús de l'autobús. Les persones grans entrevistades valoren molt positivament els horaris, el preu o la targeta, que per les persones grans de Girona és gratuïta, i el fet que les deixi al centre de la ciutat.

“Per anar a Girona sempre utilitzo. Amb 70 anys et donen un carnet que no pagues i per mi és boníssim el transport públic perquè passa cada quart d'hora.”

Manuela. Veïna de Taialà. Va viure a Germans Sàbat fins que es va casar. 77 anys. Nascuda a Andalusia. Immigrada d'origen espanyol dels anys 50's. Jubilada. 66 anys vivint al barri.

“Està molt bé, sobretot ara que hi ha un autocar cada 15 minuts. L'Ajuntament ens va fer unes targetes per anar amb el bus i tenim 30 viatges (gratuïts) cada mes.”

Carles. Veí de Germans Sàbat. 81 anys. Nascut a Almeria. Va estrenar una casa del grup al casar-se. Ebenista. Jubilat. 55 anys vivint al barri.

En les converses dels grups focals, un dels fets que es va poder observar és que la pèrdua de salut així com de poder adquisitiu vinculat a la vellesa i també el factor de gènere, condiciona la mobilitat. Les limitacions econòmiques a l'hora d'agafar l'autobús van ser un punt especialment manifestat per dones d'edat ja molt avançada del veïnat de Salt, que anaven a passar la tarda a la llar de la gent gran de Sta.Eugènia. Tot i esser del barri veí, pertanyen al municipi de Salt i per tant l'autobús fins a Girona s'ha de pagar. Aquest fet, explicaven elles, feia que donat el cost que té l'autobús i més si han de fer transbord, impliqués que moltes vegades no baixessin a Girona si no era necessari. I a la inversa, les dones grans de Sta.Eugènia consideren que anar a Salt també és costós i només hi van si és precís.

La percepció més verbalitzada de les persones que són usuàries del transport públic és que qui majorment fer servir l'autobús són les dones, la mainada i les persones joves. Aquest fet segueix el mateix patró que han observat altres investigadors/es (Cebollada, 1996; Prats, 1995; Miralles-Guach, 2010). És interessant fer atenció a la justificació que es dona del fet que siguin les dones

majorment usuàries, doncs hi ha una relació ben estreta amb els rols i les tasques domèstiques que tradicionalment se'ls hi ha assignat.

“Dones, crec que hi van més dones, perquè normalment són dones que no tenen el carnet de conduir, o no tenen vehicle. En aquest barri (Germans Sàbat-Taialà) passa més amb les dones, perquè els homes tenen carnet i cotxe, i elles no. Hi ha moltes dones que no tenen carnet de cotxe i van amb autobús.”

Yolanda. Veïna de Taialà. 23 anys. Nascuda a Girona. Avis i pare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Viuen a Germans Sàbat. Periodista. Viu al barri des de sempre.

“Potser dones, perquè els homes són més de portar cotxe. Jo crec que hi ha més dones (a l'autobús), sobretot mares amb nens, noies joves de 13-16 anys que han quedat amb les amigues a Girona... l'home si té cotxe o moto no agafarà el bus. Hi ha molta gent que quan els hi dic que agafo el bus em contesten: Quin pal!”

Juan Diego. Veí de Sta.Eugènia. 30 anys. Nascut a Reus. Músic. Autònom. 8 anys vivint al barri.

“Sí, si que m'hi he fixat amb això, més dones i també mainada, és a dir, jovent, adolescents que acaben de l'institut puguen i ja baixen cap allà. No sé si és perquè els homes treballen més o treballen en alguna fàbrica o algun lloc que necessiten anar amb el cotxe.”

Carme. Veïna de Germans Sàbat. 42 anys. Auxiliar de clínica. Nascuda a Sarrià. 35 anys vivint al barri.

“La gent gran fa servir l'autobús per tot. [...] Depèn del dia. Per exemple avui que era dia de mercat, l'agafaven més les dones. Els caps de setmana, sobretot els diumenges, gent gran per anar a missa.”

Júlia. Veïna de Taialà. 21 anys. Nascuda a Celrà. Àvia i mare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Àvia vivia a Germans Sàbat. Estudiant. 12 anys vivint al barri.

“Et diria, mira és que passa una cosa molt divertida, puc estar sols amb la meva filla en el transcurs del viatge d'anada cinc o sis parades, fins que puja algú i baixen a la Plaça del Barco, val? I de tornada com que és l'hora que la gent plega de treballar, les sis o set de la tarda, majoritàriament són dones que amb aquesta societat matriarcal segurament van a casa a fer el sopar, mentre els homes són al bar bevent cerveses.”

Pere. Veí de Can Gibert. 33 anys. Nascut a Girona. Tècnic d'ajuntament. Tota la vida vivint al barri.

La crisi i la manca de diners ha portat a que moltes de les persones que en un altre moment es movien en transport privat, s'hagin vist empeses a fer ús del transport públic com un recurs més econòmic. Aquest ha estat també un fenomen observat per a algunes de les persones usuàries. Fixem-nos en les opinions que expressen un veí de Taialà i una veïna de Sta.Eugènia. D'una banda reforcen la idea que han estat majorment les dones les usuàries del transport públic, alhora que fan atenció al fet que actualment també és habitual trobar-hi homes.

“Abans hi trobava moltes més dones i ara suposo que per la crisi hi ha molts homes i gent jove.”

David. Veí de Taialà. 38 anys. Nascut a Girona. Pare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Viuen a Taialà. Psicòleg. 25 anys vivint al barri.

“Jo crec que amb la situació de la crisi ara l'utilitza tothom. Abans crec que hi anaven més les dones perquè hi havia feina i tothom anava a treballar. Quan jo estava a Salt eren més dones.”

Charo. Veïna de Sta. Eugènia. 47 anys. Nascuda a Honduras. Immigrant d'origen centreamericà dels anys 90's. Dependenta. Contractada. 11 anys vivint al barri.

La presència de l'Institut Carles Rahola en el barri de Taialà-Domeny fa que sigui molta la gent jove, que s'atansa al centre amb autobús, provinent de barris propers. És per aquest motiu, que en determinades franges horàries, el transport públic és usat principalment per persones joves. Així mateix, en hores properes a les entrades i sortides escolars també fan ús de l'autobús adults que acompanyen infants a l'Escola Taialà.

“En el que si que em fixo és amb les franges generacionals i penso que està bastant equilibrat, tot i que en hores puntes, l'institut atrau molts adolescents i l'escola atrau molta gent d'edat mitjana que porta els seus fills a l'escola. I de gent gran també n'hi ha bastant, però potser més de jove.”

Joan. Veí de Taialà. 43 anys. Nascut a Girona. Conserge. Contractat. 10 anys vivint al barri.

En opinió d'una noia jove, veïna de Germans Sàbat, els nois agafen més l'autobús que les noies, doncs aquestes acostumen a ajuntar-se per compartir cotxe o es desplacen caminant.

“Més nois (*fan ús del bus*). Les noies molt esporàdicament (*l'usen*), aprofiten el cotxe, o caminar. [...] Les noies entre sí, més que caminar fan com el club de noies que van totes al mateix cotxe, que aquí també ho he vist a la universitat. Si els hi preguntes perquè venen amb cotxe, et diuen que és més còmode.”

Júlia. Veïna de Taialà. 21 anys. Nascuda a Celrà. Àvia i mare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Àvia vivia a Germans Sàbat. Estudiant. 12 anys vivint al barri.

Un darrer aspecte a considerar en relació al tema de la mobilitat és l'ús de la bicicleta. La bicicleta particular així com la Girocleta, com a transport públic, es presenta també com una alternativa eficaç i ràpida en els desplaçaments cap a Girona, tot i que minoritària entre les persones entrevistades. D'entre totes les persones entrevistades, sis han dit que la bicicleta particular és un mitjà força o molt utilitzat i tres han explicat que empen habitualment la Girocleta. No s'observen especials diferències de gènere doncs es tracta de cinc homes i quatre

dones. Es pot afirmar que la majoria de les persones usuàries són persones d'entre 30 i 40 anys, si bé en els extrems de les persones entrevistades hi ha un veí de 28 anys i una veïna de 57 anys. La bicicleta com a mitjà de transport es pot observar com a adequat per a totes les edats.

“Jo faig servir molt i molt, tant la Girocleta com l'autobús, sempre intento no agafar el cotxe. Jo crec que la Girocleta ha estat l'invent més important, jo la faig servir molt, i anar a Girona amb ella és un moment.”

Rafel. Veí de Can Gibert. 61 anys. Nascut a Sant Sadurní de l'Heura. Venedor. Aturad. 36 anys vivint al barri.

“Yo voy a trabajar en bicicleta y me fue fantástico que pusieran la parada de Girocleta aquí. Yo voy por las calles tranquilamente y me siento muy bien en el barrio.”

Flor. Veïna de Sta. Eugènia 57 anys. Nascuda a Xile. Immigrant d'origen sud-americà dels anys 90's. Professora. Autònoma. 20 anys vivint al barri.

Ara bé, també val la pena destacar que les persones usuàries de la bicicleta manifesten les seves pors al compartir l'espai de la bicicleta amb els vianants o amb els cotxes, i davant d'aquest fet en determinades ocasions circulen per la vorera.

“Jo vaig molt amb bicicleta i trobo que està bé, però falta molt incorporar la bicicleta al moviment del carrer. Falten unes petites adaptacions perquè quedes tot bé entre la gent que camina, les bicicletes i els cotxes. Aquí et pots moure fàcilment amb bicicleta.”

Maite. Veïna de Sta. Eugènia. 41 anys. Nascuda a Buenos Aires. Immigrant d'origen sud-americà dels anys 90's. Mestra. Aturada. 4 anys vivint al barri.

“Del Passeig d'Olot m'agrada que hi ha un carril però que molta gent no sap que és un carril bici, però m'agrada que hi hagi aquest carril perquè normalment vaig molt en bici. Després per la Carretera Sta. Eugènia doncs sincerament a mi em fa una mica de por anar pel carril bici, perquè ja m'ha passat alguna vegada que anat pel carril bici que comparteixes amb els vehicles, doncs alguna vegada m'han donat algun *susto* i prefereixo anar per la vorera.”

Lucas. Veí de Can Gibert. 28 anys. Nascut a Colòmbia. Estudiant. 15 anys vivint al barri.

“Està ben comunicat, ara han fet un carril bici que em penso que comença per Germans Sàbat, però clar com que també tenim voreres molt amples, jo quan vaig amb bici vaig per les voreres amples, no vaig per la carretera perquè els cotxes em fan una mica de respecte.”

Carme. Veïna de Germans Sàbat. 42 anys. Auxiliar de clínica. Nascuda a Sarrià. 35 anys vivint al barri.

Mentre que per a les persones que van amb bicicleta la vorera és un espai segur, per a les persones que van a peu, quan hi circulen bicicletes la vorera es converteix en un espai perillós. Una veïna de Santa Eugènia es manifesta molt en contra de que per la mateixa vorera hagin de circular vianants i bicicletes.

“el problema és que deixen passar les bicicletes per la vorera. Jo he vist a més d'un que

l'hi ha donat un cop una bicicleta, i a més et van tocant el timbre perquè baixis de la vorera, doncs no em dona la gana de baixar, que passi per la carretera! És un problema això de fer passar el carril bici pel mig de les voreres, amb això l' Ajuntament s'ha equivocat. Això fa que tothom passi per les voreres, la gent està molt enfadada al barri eh? Perquè no en tenim de voreres amples, per exemple d'aquí a Girona sí, però d'aquí a la gasolinera en amunt, les voreres són estretes fins que no tornes a passar després del carrer Bassegoda que després ja hi torna a haver-hi voreres amples, però hi ha un tros que les voreres són estretes i és clar les bicicletes passen.”

Angelina. Veïna de Sta. Eugènia. 63 anys. Nascuda a Bonmatí. Cuinera. Aturada. 41 anys vivint al barri.

Queda clar que és essencial la creació d'una xarxa de carrils bici ben connectada a fi de fomentar la circulació amb aquest mitjà i que els desplaçaments siguin viscuts com a segurs tant per ciclistes com per a vianants.

6.1.6. Conclusions a manera de resum

- La mobilitat a peu dins els barris és una preferència per a la majoria de la ciutadania. Es dona una coincidència força generalitzada en considerar que els desplaçaments a peu dins el barri són fàcils.
- La valoració dels accessos i la mobilitat canvia en funció de l'edat i el punt de partença socio-econòmic. L'eixamplament de les voreres a partir del Pla de Barris es valora molt positivament per part de les persones grans, perquè ha millorat l'autonomia i l'accessibilitat. La gent gran compara la situació actual en com estava en el passat. Les persones joves expressen el seu punt de vista des d'una experiència de present i no celebren especialment les transformacions urbanes.
- Es fa una valoració positiva del transport públic quan es tracta de desplaçar-se del barri cap al centre ciutat o cap a d'altres barris. Gent gran, dones, infants i joves són les principals usuàries de l'autobús. Els homes fan majorment ús del cotxe. El bus és signe de millora i autonomia.
- La qualitat de l'espai públic passa per la neteja i el manteniment. Aquest paràmetre preocupa principalment a les dones i a les nenes i s'observa lligat a la cura de l'espai que tradicionalment ha desenvolupat el gènere femení.

- L'ús de la bicicleta com a mitjà per desplaçar-se està creixent i aquest creixement, com afirma Anaya i Cebollada (2017) topa amb un model d'urbanisme i mobilitat pensat per a l'ús del cotxe que causa incomoditat tant als ciclistes com als vianants. La inclusió de les bicicletes en la mobilitat urbana planteja nous reptes de gestió a la ciutat.
- La percepció de por en els desplaçaments dins els barris en determinats punts i moments del dia provoca un efecte revulsiu o d'incomoditat. Són les dones majorment les qui afirmen evitar passar per aquests llocs. La percepció de por es localitza d'una banda en aquells espais en els que s'hi concentren majorment homes i homes d'origen extracomunitari (com és el cas de Sta.Eugènia-Can Gibert), i on s'hi concentren joves que fumen porros i beuen alcohol (com és el cas que es dona a Germans Sàbat-Taialà-Domeny). Es coincideix amb Cops (2013), que sovint la gent jove és percebuda com a causant de por.

6.2. Els espais públics com a llocs de convivència i d'intercanvi social

6.2.1. Les places observades: diferents formes de socialització

Plaça dels Germans Sàbat

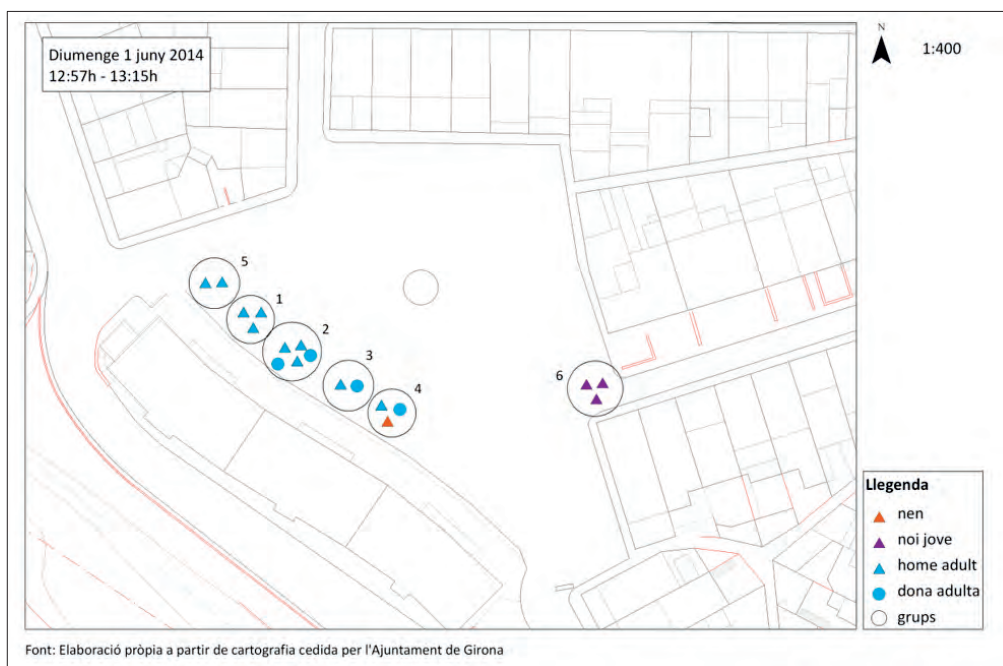
Densitat, ús i apropiació de la plaça. Descripció de l'observació realitzada

Essent la plaça de Germans Sàbat un espai de referència en el barri, es podria afirmar que és una plaça sense un rol clarament de plaça. Cal recordar en primer lloc que es tracta d'una plaça amb un fanal al bell mig, a l'entorn del qual hi circulen els cotxes i hi gira l'autobús per arribar a la parada que es localitza en un costat mateix de la plaça. És per aquest motiu, que durant l'observació no ha estat un fet sorprenent la poca presència de gent que hi fa estada o s'hi localitza puntualment.

Per a aquesta explicació tinc en compte els resultats obtinguts els dies de l'observació directa realitzada tant en jornades festives com laborals, que s'han recollit en els mapes i les fitxes que adjunto en l'annex 7 així com les descripcions recollides *in situ*. En aquest apartat es presenten alguns mapes a fi d'il·lustrar més gràficament el que s'exposa.

Fent atenció al dies festius, s'observa que tant el dissabte com el diumenge al matí (dissabte 5 abril i diumenge 1 de juny en la franja horària de 12:45 a 13:15) la totalitat de les persones que es trobem a la plaça estan assegudes prenent alguna cosa en el bar, amb un clar predomini en nombre d'homes i d'edat adulta majorment com es pot veure en el mapa 8.

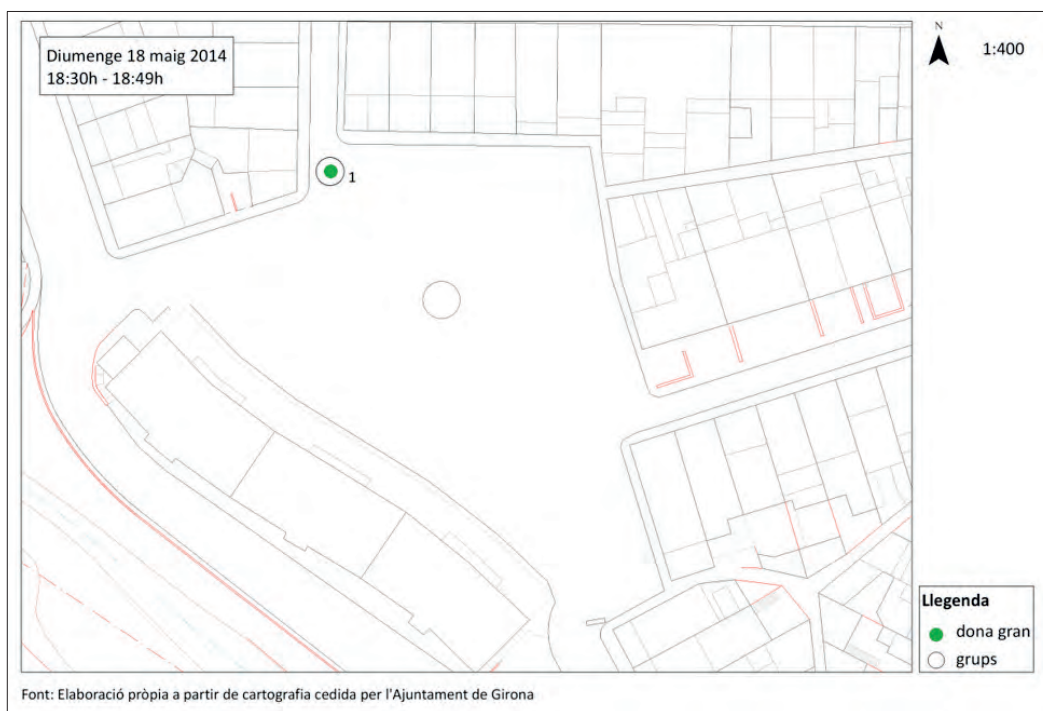
Mapa 8 - Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la Plaça Germans Sàbat

A les tardes dels dies festius (dissabte 5 abril i diumenge 18 de maig entre les 17:57 i les 18:49h) l'absència de gent és notable, si bé cal apuntar que les úniques persones que s'hi observen són dones. Al dissabte a la tarda, una dona pren un cafè a la terrassa del bar mentre dues altres, ja grans, han tret les cadires de casa,

les han instal·lat en un pàrquing desocupat i fan petar la xerrada. Al diumenge a la tarda (*veure mapa 9*), després de gairebé vint minuts d'observació, només s'ha anotat la presència d'una única dona que dreta a la porta de casa seva sembla estar esperant algú.

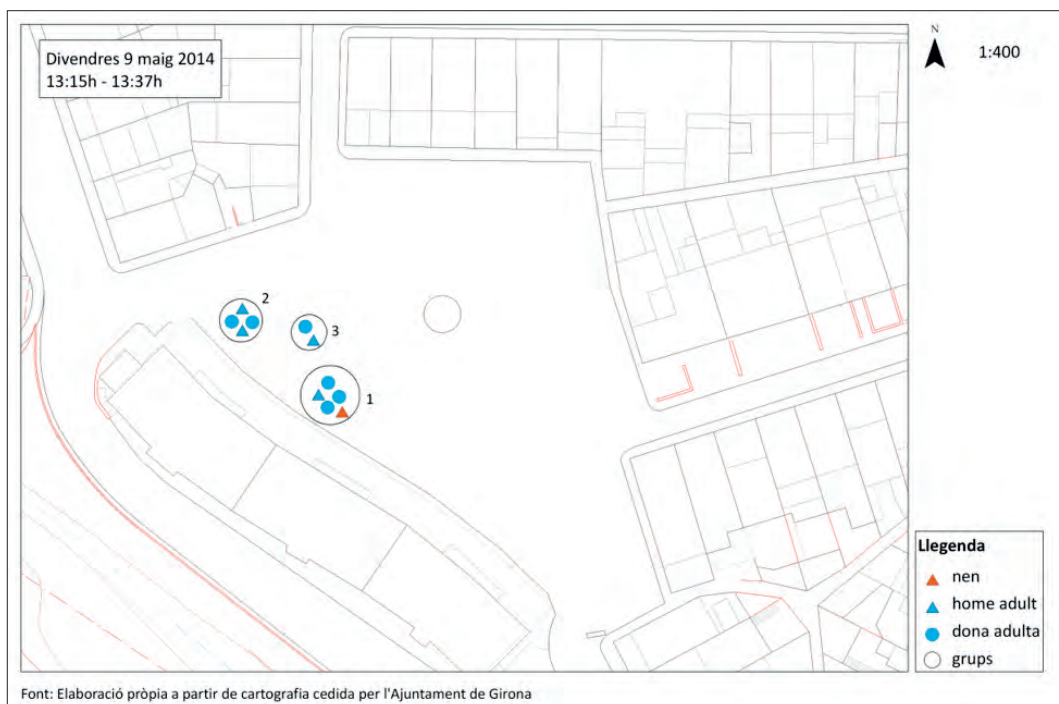
Mapa 9 - Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la Plaça Germans Sàbat

Entre setmana s'observa una mica més de moviment a la plaça. El fet que a tot l'entorn de la plaça hi hagi pàrquing així com que s'hi localitzi la parada de l'autobús contribueix a l'afluència de gent que van a buscar el cotxe o venen a buscar-lo, esperen l'autobús o arriben i es mobilitzen sortint de la plaça. També afavoreix la vida la presència del bar i d'alguns petits comerços. Del matí dels dies laborals observats (el dilluns 28 d'abril i el divendres 9 de juny entre les 12:30 a 13:15h), el dilluns la plaça és pràcticament buida, només es comptabilitzen dos nens que juguen dins l'impàs de venir de l'escola i entrar a casa. El divendres al matí (*veure mapa 10*) cinc dones i tres homes es localitzen asseguts prenent alguna cosa a les taules del bar. Una dona va comprar mentre un home (possiblement la parella) l'espera dins el cotxe. Si bé en conjunt hi ha poques

persones a la plaça i sense significatives diferències a nivell de gènere, la característica comuna entre elles és totes són adultes i d'origen autòcton.

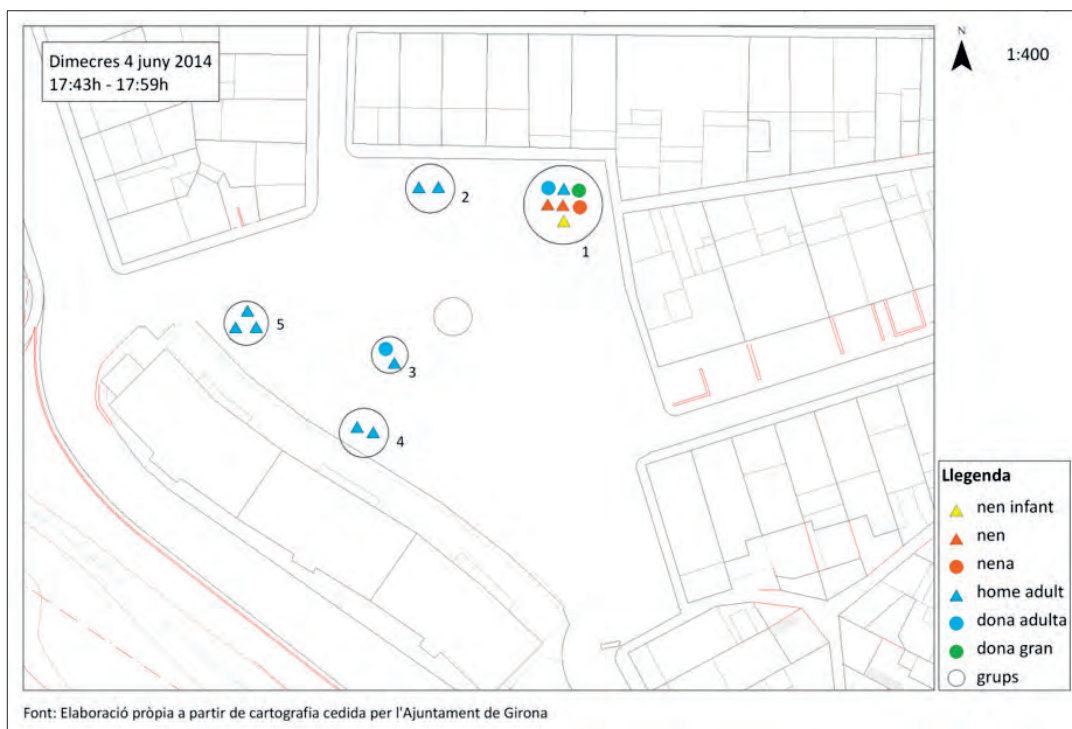
Mapa 10 - Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la Plaça Germans Sàbat

A la tarda dels dos dies observats (entre les 17 i les 18h) entren en joc una diversitat més gran de persones. El dimarts a la tarda (22 d'abril) per exemple, s'ha pogut veure una dona gran (semblaria l'àvia) que vigila un nen i una nena que juguen; tres nois joves que estan al bar, una noia jove (per la carpeta que porta es diria que és estudiant) que espera l'autobús i un grupet de quatre adolescents que conversen enjogassats en un racó de la plaça. Del dimecres a la tarda (dia 4 de juny) tal i com mostra el mapa 11, crida l'atenció una família que es localitza en un costat de la plaça i possiblement davant de casa seva. L'home juga a pilota amb dos nens i una nena. L'àvia mira i la dona jove està dreta amb un nen petit. En un altre costat de la plaça dos homes conversen, s'observa que són treballadors que venen de treballar i han coincidit. A tres d'altres se'ls veu drets conversant a la barra exterior del bar. Mal aparcats al costat dels cotxes aparcats en bateria, un home i una dona conversen. Ella s'està dins el cotxe i ell a

fora, està reclinat cap a la finestra parlant de cares a dins del vehicle. Dos homes grans estan asseguts en el banc de fusta que hi ha sota la zona porxada esperant l'autobús.

Mapa 11 - Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la Plaça Germans Sàbat

En conjunt es pot afirmar que la plaça dels Germans Sàbat és una plaça on predominen els adults. Homes principalment i alguns nois joves que se'ls localitza a la zona del bar. Si bé també s'han observat algunes poques dones en el bar, la majoria d'elles i les dones grans més concretament, se les ha vist atenent tasques de cura d'infants o parant el sol fora del domicili particular amb les cadires pròpies. Una acció molt pròpia del sud de l'Estat Espanyol, lloc de procedència de moltes de les persones grans que es troben actualment en el barri de Germans Sàbat. Les noies joves són les grans absents de la plaça juntament amb la mainada, la presència de la qual força anecdòtica.

La plaça Germans Sàbat: mirades controvertides

Tal i com s'ha pogut observar la plaça de Germans Sàbat no és una plaça especialment freqüentada per estar-s'hi, per passar-hi temps. Les persones que hi hem vist sobretot se les ha observat en el bar i no tant a la plaça en sí. Es pot afirmar que és un lloc de pas per a totes les persones que es dirigeixen cap a les cases que es localitzen al seu entorn. Ara bé, mentre que la plaça no compleix les funcions que s'atribueixen habitualment a una plaça, no deixa de ser un lloc emblemàtic i molt estimat dins el barri especialment per a les persones d'edat avançada i els infants. En les entrevistes, moltes de les persones grans han explicat com la plaça és per a ells el lloc preferit del barri perquè els hi evoca records viscuts amb persones estimades. La plaça va ser durant molts anys el centre neuràlgic de la vida social. El doctor Puig, metge del barri, va viure la seva infància al barri i explica el seu viu record de quan la plaça era un espai de trobada i convivència:

“La plaça Germans Sàbat és un pàrquing ara, en el qual abans era una mica el centre del poble i jo recordo la plaça plena de taules de bar i els homes jugant a cartes i al dòmino, i era el centre de la vida social. Els bars eren els pocs centres de reunió que hi havia pels joves o per la gent gran. La plaça tenia les carnisseries, la botiga de carbó i de butà, després hi van posar una petita botiga d'electrodomèstics perquè la gent ja podia comprar la televisió o la nevera.. era el mercat, i la plaça feia aquesta funció. El que passa és que ara això s'ha perdut.”

Josep Puig. Veí de St. Gregori. 57 anys. Nascut a Girona. Va viure a Germans Sàbat de petit. Metge del CAP de Taialà. Tota la vida que trepitja el barri.

En el següent fragment, qui parla és una veïna que va viure a Germans Sàbat i que ara viu a Mas Catofa. Ella té records de quan els seus fills eren petits i de les bones relacions de veïnatge que s'establien entre tots els qui hi vivien.

“La plaça de germans sàbat, és on els meus fills han *disfrutat* i s'hi feia la festa major allà, i jo des de la finestra controlava els meus fills. Tota la festa l'he viscut allà, i els meus fills venien del col·legi i podien jugar al carrer i entre les veïnes, aquella que vivia davant, la que vivia un pis a baix, em cridaven, jo sortia, vull dir, una familiaritat que hi havia tots els nens estaven allà, que avui no se pot fer això de deixar la mainada jugant al carrer sols, però abans sí.”

Visitación. Veïna de Taialà. Va viure a Germans Sàbat fins que es va casar. 60 anys. Nascuda a Andalusia. Immigrada d'origen espanyol dels anys 50's. Auxiliar de geriatria. Contractada. 53 anys vivint al barri.

Un segon motiu que converteix la plaça en un lloc emblemàtic és el fet que durant anys sigui l'espai en el que s'hi ha celebrat tota mena de festes i en especial la

fiesta major.

“Plaza es que no hay más que una, la plaza Germans Sàbat. Allí hacemos las fiestas y se hacen pues todas las actividades que se hacen en el barrio. La fiesta mayor del barrio siempre es el día 13 de junio, el día de San Antonio. Y bueno, a mí de siempre...bueno, a mí al principio no me gustaba, de verdad, al principio no me gustaba. Pero luego, después sí porqué la gente es muy abierta, muy campechana, muy tal... y bueno ya es como si fuéramos todos de la familia.”

Julián. Veí de Taialà. 64 anys. Nascut a Andalusia. Immigrant d'origen espanyol anys 50's. Tècnic d'ajuntament. 33 anys vivint al barri.

“La plaça German Sàbat perquè era on fèiem la festa major, les activitats que fèiem, l'església, era un punt de trobada entre tothom.”

Alba. Veïna de Domeny Nord. 47 anys. Nascuda a Girona. Pare i mare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Viuen a Germans Sàbat. Restauració. Autònoma. Viu al barri des de sempre.

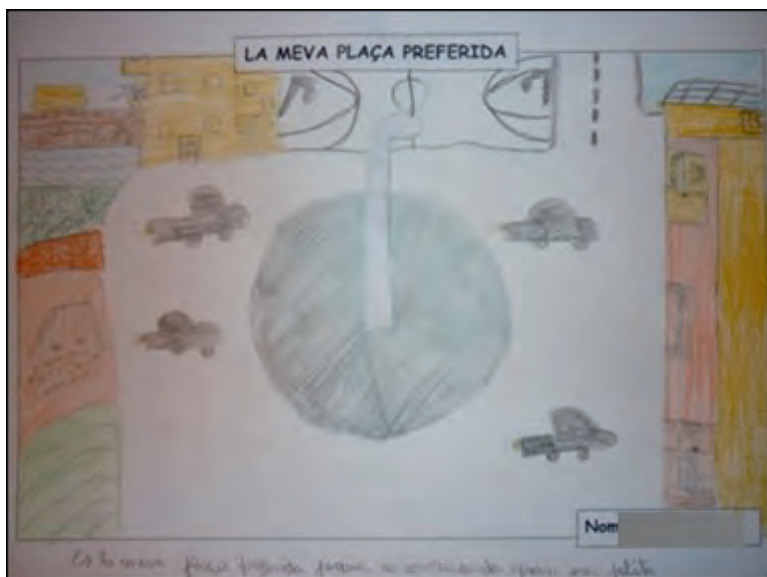
Aquesta estimació per la plaça de Germans Sàbat també ha estat manifestada en els dibuixos realitzats pels nens i les nenes de primària. Dels 53 espais il·lustrats com a preferits 10 són la plaça de Germans Sàbat. Dues nenes expliquen que és la seva preferida perquè s'hi fan festes (*veure un exemple en la il·lustració 11*), una perquè li recorda a quan era petita (*veure il·lustració 12*) i set escriuen que els hi agrada perquè s'hi troben amb els amics (*veure il·lustració 13*). Veiem doncs, que malgrat la plaça no acabi de ser una plaça com tradicionalment s'entén que és un plaça, per a un grup de mainada la plaça compleix la funció d'espai de trobada.

Il·lustració 11 - Dibuix de la meva plaça preferida. Escola Taialà

Il·lustració 11. Com a motiu de la tria va escriure: L'he triat perquè hi he anat a moltes festes. Dibuix d'una nena de cicle mitjà de l'Escola Taialà.

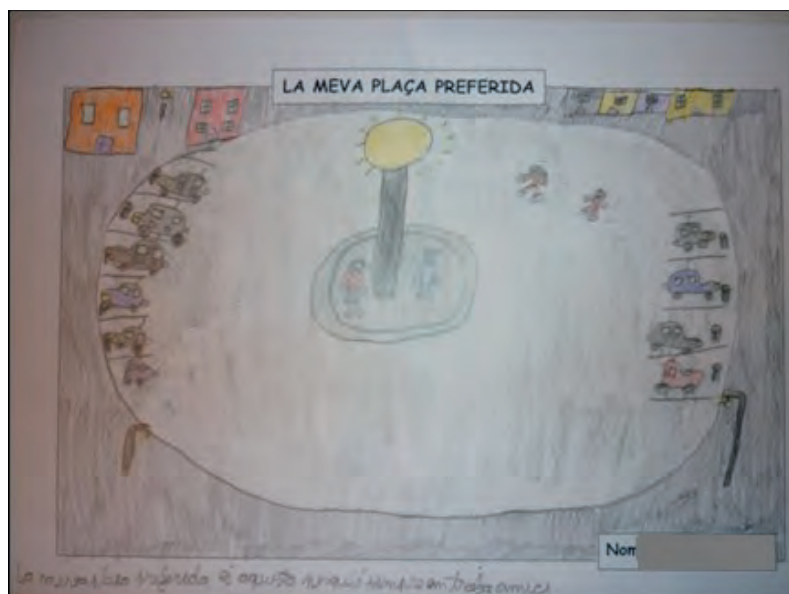
Il·lustració 12 - Dibuix de la meva plaça preferida. Escola Taialà

Il·lustració 12. Com a motiu de la tria va escriure: És la meva plaça preferida perquè em recorda quan era petita.
Dibuix d'una nena de cicle mitjà de l'Escola Taialà.

Les entrevistes mostren que es tracta d'una plaça a l'entorn de la qual es generen sentiments diversos i a la vegada contradictoris. Mentre que d'una banda és emblemàtica i estimada pels records viscuts i les festes celebrades, en paral·lel se l'observa com una plaça que ha caigut en desús com a tal i que ha esdevingut un espai per als cotxes. Ja sigui com a pàrquing o com a rotonda (*il·lustració 13*).

Il·lustració 13 - Dibuix de la meva plaça preferida. Escola Taialà

Il·lustració 13. Com a motiu de la tria va escriure: La meva plaça preferida és aquesta perquè sempre m'hi trobo amics.
Dibuix d'un nen de cicle superior de l'Escola Taialà.

Observem en els dibuixos, com la mainada incorpora amb naturalitat els cotxes en els seus espais de joc o trobada. Els infants es fixen en la plaça com el lloc on es troben i juguen amb els amics, a la vegada que les il·lustracions mostren com són conscients de la presència dels cotxes. Són les persones joves majorment, les qui manifesten que la plaça no els hi resulta un espai bonic o agradable on fer estada a causa de la presència dels cotxes.

“Aquesta plaça és un lloc on s’hi aparquen els cotxes, l’autobús, etc. No és una plaça on s’hi pot jugar i tenir-hi un parc.”

Tomàs. Veí de Germans Sàbat. 21 anys. Nascut a Girona. Avis i pare immigrants d’origen espanyol anys 50’s . Pares viuen a Germans Sàbat. Estudiant universitari. Viu al barri des de sempre.

“Em dona molts records de quan jo era petita, però ara actualment, està plena de cotxes. També em dona la idea de quan es feia la festa major allà, activitats pels nens. Però ara per mi ja no té cap encant.”

Isabel. Veïna de Taialà. 30 anys. Nascuda a Girona. Avis i pare immigrants d’origen espanyol anys 50’s. Avis vivien a G.S. Pares viuen a Germans Sàbat. Treballa en feines esporàdiques. Viu al barri des de sempre.

“una mica més amunt hi ha la famosa de Germans Sàbat que no sé que en queda avui de plaça perquè ja són tots cotxes... si tinc algun amic per allà m’hi passo, però no m’hi quedo. No és gaire plaça, crec que és més carretera i aprofitament de pàrquing que no pas plaça. [...] Jo crec que ha quedat com a pàrquing i rotonda, poca cosa més.”

Lluc. Veí de Domeny. 19 anys. Nascut a Barcelona. Estudiant universitari. 3 anys vivint al barri.

Una excepció de persona jove en aquesta mirada que s’ha exposat és la de la Júlia. Per aquesta noia, la plaça és un lloc estimat perquè al seu entorn hi ha viscut tota la seva família. És per aquest motiu que la plaça s’ha convertit en un punt de referència per a ella i a vegades s’hi atansa a prendre alguna cosa amb alguna veïna. Aquest fet mostra com en moltes ocasions, més enllà del disseny i de la predisposició de la l’espai, hi ha llocs que resulten agradables o estimats pels lligams afectius que s’hi han establert.

“Però del barri centre (*el meu lloc preferit és*), la plaça perquè la meva família tota està per allà, i la meva àvia vivia a la plaça Germans Sàbat. Així que la plaça és com el meu punt de referència.[...] He anat a vegades a la plaça a prendre *algo* en el bar, o per exemple, si quedo amb alguna veïna, quedem a la plaça a prendre alguna cosa o simplement a menjar pipes. Si està molt bé, però hi ha molt de trànsit ara.”

Júlia. Veïna de Taialà. 21 anys. Nascuda a Celrà. Àvia i mare immigrants d’origen espanyol anys 50’s. Àvia vivia a Germans Sàbat. Estudiant. 12 anys vivint al barri.

Per a les persones grans, la mirada actual de la plaça no deixa de tenir present com era la plaça en el passat. Aquest record fa que l’estat actual de la plaça es

vegi com a un espai que ha millorat molt.

“Petita també però està molt ben arreglada perquè abans només et quedaves brut perquè no era asfaltat, ara ja ho és. El que vulgui sortir a passejar ja ho pot fer.”

Manuela. Veïna de Taialà. Va viure a Germans Sàbat fins que es va casar. 77 anys. Nascuda a Andalusia. Immigrada d'origen espanyol dels anys 50's. Jubilada. 66 anys vivint al barri.

També hi ha un veí que manifesta que li agrada la plaça perquè la percep autènticament com una plaça de poble.

“És una plaça que a mi m'agrada, però poder és un pèl massa dura, poder caldrien elements d'esponjament i naturalitzar-la una miqueta. Però m'agrada molt perquè és una plaça de poble, i en aquest sentit està bé.[...] Hi vaig per la festa major, pel carnestoltes, però hi vaig en moments puntuals. És una plaça maca, per mi, perquè és una plaça de poble.”

Joan. Veí de Taialà. 43 anys. Nascut a Girona. Conserge. Contractat. 10 anys vivint al barri.

Encara que són comentaris excepcionals, és interessant la mirada de classe social que per mitjà dels comentaris es projecten en parlar de la plaça. La primera persona que parla, agrupa sota el concepte de “púrria” tot un seguit de persones que a parer d'ell es localitzen a l'entorn de la plaça i justifica així que ell no s'hi acosti. La segona persona vol protegir la imatge de la plaça indicant que hi viuen persones de l'ètnia gitana que “són treballadores i no es posen en res”, amb la idea de trencar l'estereotip que popularment s'ha assignat al col·lectiu gitano.

“Ah.. no! Ostres aquella plaça.. jo mai he volgut tenir relació en aquell sector de Germans Sàbat perquè tothom sap que allà hi ha la “púrria” de Germans Sàbat i s'hi mouen moltes drogues, hi ha molts de conflictes.. Les festes de Germans Sàbat va haver-hi un temps que no es podia ni trepitjar aquella zona segons quines hores perquè si hi anaves sabies que et podia passar *algo*... mai m'ha agradat, per la gent que hi ha, el tipus de relació que s'estableixen...”

Ivan. Veí de Taialà. 19 anys. Nascut Sabadell. Avis immigrants d'origen espanyol anys 50's. Van viure a Germans Sàbat i actualment l'àvia viu a Taialà. Estudiant. 14 anys vivint al barri.

“Bé, com que és la plaça on hi ha la carnisseria on jo vaig a comprar i un petit establiment per vendre, i on para l'autobús que jo sempre l'agafo allà, on feien les festes del poble antigament. Jo tinc records de fer les festes i passar-ho bé amb els amics i poca cosa més, perquè allà ara hi viu gent gran i famílies de gitanos que són treballadors que no es posen amb res i els nens van en el col·legi. Estan ben adaptats i tot, jo crec que bé.”

Carme. Veïna de Germans Sàbat. 42 anys. Auxiliar de clínica. Nascuda a Sarrià. 35 anys vivint al barri.

Per cloure, podem afirmar que la plaça Germans Sàbat, malgrat el seu disseny, però a la vegada gràcies ell: els parquings, algun petit comerç que s'hi localitza, el bar i la parada de l'autobús, facilita i promou un cert moviment de gent que

contribueix a que la plaça esdevingui un espai reconegut dins el barri, i que exerceixi fins a cert punt una funció socialitzadora. Potser és per aquest motiu que tal i com explica Joaquim Nadal, durant molts anys alcalde de la ciutat, no hi ha hagut un acord de barri per a poder fer la plaça Germans Sàbat urbanísticament més bonica, és a dir, amb un disseny pròpiament de plaça:

“Ens ho vam plantejar varies vegades. Quan tot comença, Germans Sàbat no té carrers i això va ser el primer. Qualsevol intent de convertir allò en un plaça, generava disfuncions entre la pròpia gent i vam anar passant. Però crec que tampoc hi ha demanada social perquè allò sigui una plaça de veritat.”

Joaquim Nadal. Alcalde de la ciutat de 1979 a 2002

La plaça de davant l'Escola Taialà

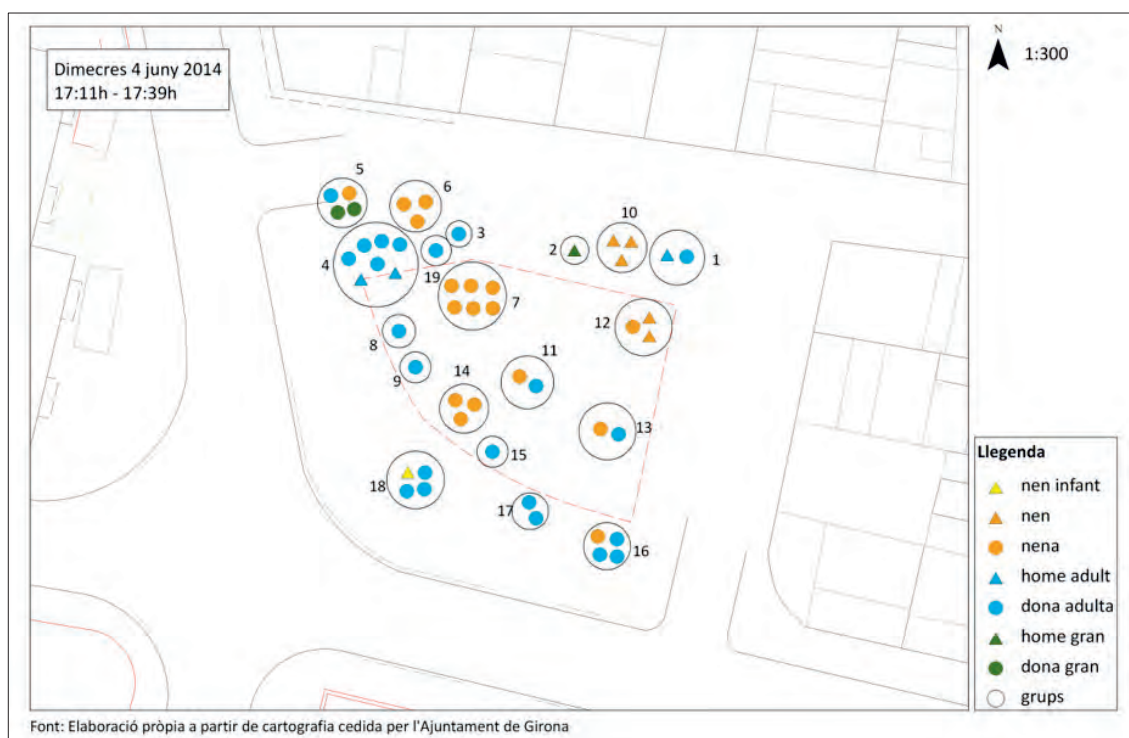
Densitat, ús i apropiació de la plaça. Descripció de l'observació realitzada

A partir de l'observació sistemàtica realitzada durant quatre dies, s'han observat diferències a nivell d'afluència entre els dies festius i els laborals però no d'usos, de gènere i edat que es mantenen cada dia. Cal tenir en compte, que la plaça que s'analitza és un espai sobretot destinat al joc infantil i que per tant, difícilment hi poden tenir lloc altres usos que s'allunyin o no es relacionin amb el gaudi de la mainada petita. Entre setmana la densitat d'ús de la plaça és notablement superior als dies festius. L'ús de la plaça de davant de l'Escola Taialà té una relació directa amb la proximitat, l'activitat i especialment l'edat. És a dir, la majoria de les persones que es troben a la plaça són infants acompanyats més de les mares que dels pares. A continuació exposo les característiques més destacades de les observacions realitzades i acompanyo el text amb els mapes realitzats a fi mostrar gràficament el que s'ha vist. Les fitxes que acompanyen els mapes i complementen la informació recollida es troben en l'annex 7. Així mateix es poden llegir en l'annex 8 les transcripcions de les observacions realitzades in situ.

Entre setmana (els dies de les observacions van ser el dimarts 22 i dilluns 28 d'abril, divendres 9 de maig i dimecres 4 de juny), la proximitat de l'escola condiona en gran mesura l'ocupació de la plaça. És principalment a la tarda

quan els infants surten de l'escola que la plaça s'omple de mainada que s'hi atura a jugar. (L'observació es va dur a terme entre les 16:37 i les 17:39h). Dels dos matins laborals observats (en la franja horària de 11:58 a 13:10h) vaig poder comprovar que l'estona d'ocupació és d'uns vint o vint-i-cinc minuts. Un temps breu perquè la mainada pugui jugar just abans d'anar a dinar. El divendres (9 de maig) vaig arribar quan faltaven vuit minuts per la una i la plaça ja era buida. Amb aquest fet vaig poder constatar que l'afluència a la plaça ve estretament relacionada per la presència de l'escola. Dos altres fets que val la pena ressaltar són les notables diferències de gènere tant entre els adults com entre la mainada en l'ús de la plaça. La presència de les dones, condicionada per la cura i vigilància dels infants és molt superior a la dels homes. Alhora també és interessant ressaltar que és molt més ocupada per nenes que per nens. El total de persones observades en els dies laborables és de 35 nenes i de 18 nens (*es poden veure les observacions més detallades en l'annex 7.2*). Aquests dos darrers aspectes diferents per raó de gènere són clarament observables en els mapes 12 i 13.

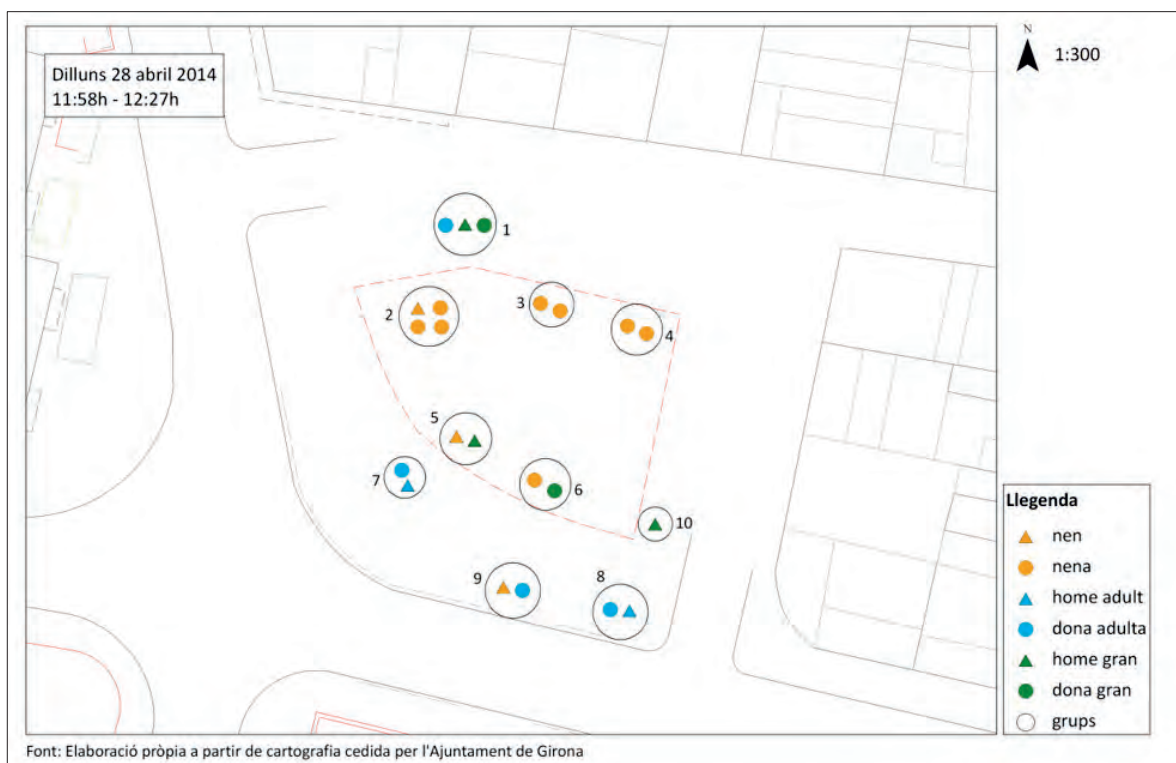
Mapa 12 - Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la plaça de davant l'Escola Taialà

A la gent gran, sense especials diferències de gènere, se la veu més activa de cares a la cura de mainada al migdia dels dies feiners. Tot indica que exerceixen un paper de suport familiar en absència dels pares i/o les mares que es troben dins la jornada laboral. Val a dir, que al marge de l'ocupació de la plaça per jugar, aquesta és una plaça altament transitada per corrues de pares i mares, així com d'avis i àvies que acompanyen mainada a l'entrada o sortida de l'escola.

També s'han observat uns pocs grups homes grans que conversen asseguts en els bancs que hi ha just a fora la barana que envolta la plaça. L'observació fa pensar que la seva presència a la plaça no està vinculada a la cura dels infants sinó que és per aquests homes un espai de trobada, i una aturada en el seu passeig.

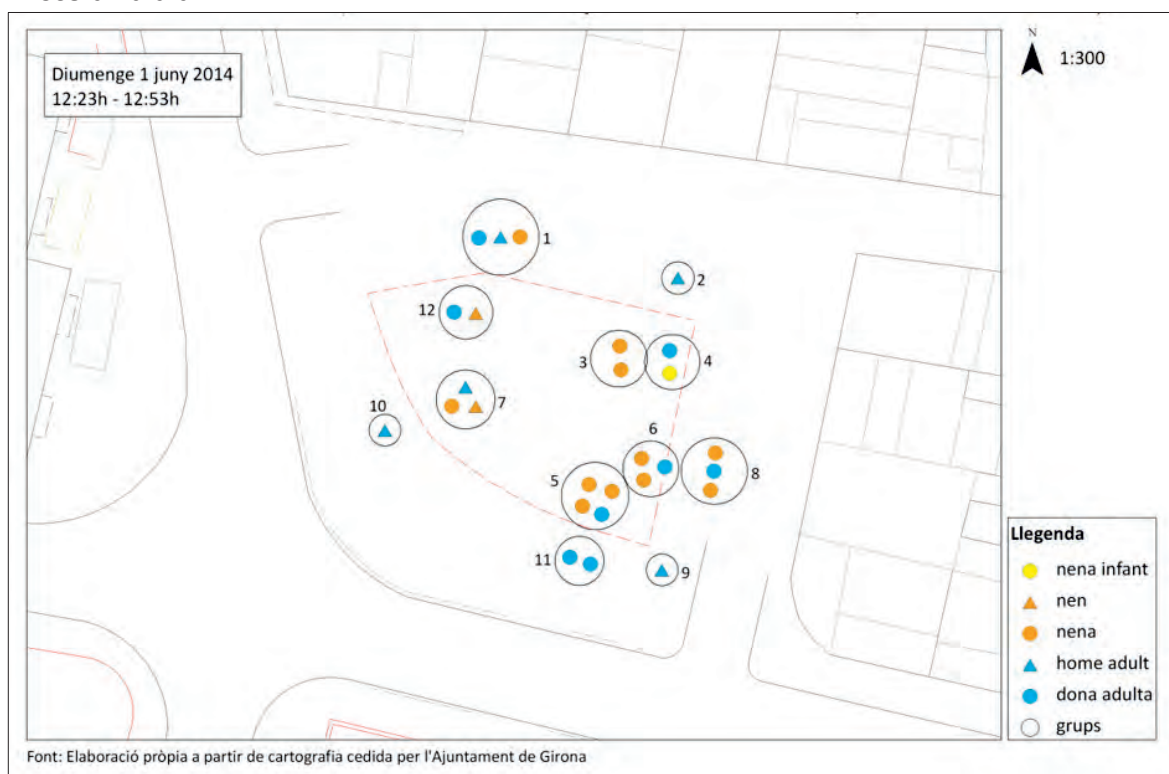
Mapa 13 - Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la plaça de davant l'Escola Taialà

En els dies festius l'afluència de gent a la plaça disminueix. De les quatre observacions realitzades (el dissabte 5 d'abril i el diumenge 18 de maig a la tarda el dia 1 de juny al matí), el dia que hi va haver més vida a la plaça va ser el

diumenge al matí, com es pot veure en el mapa 14. La presència d'algunes dones assegudes a les taules de la granja "petit fornet" i d'un sol esplèndid fa pensar que són elements que van contribuir a atansar-se a la plaça. Amb tot, cal dir que en totes les observacions realitzades s'ha observat mainada jugant a la plaça i sobretot mares fent l'acompanyament.

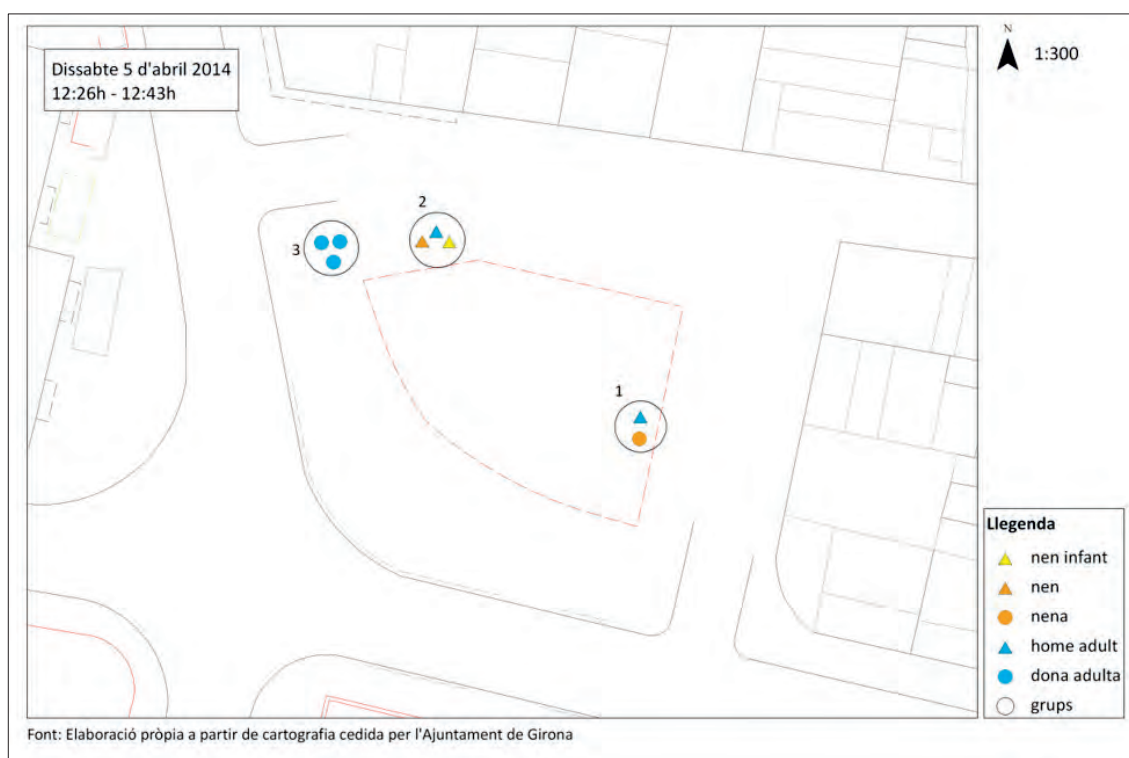
Mapa 14 - Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la plaça de davant l'Escola Taialà

El dissabte al matí, com es pot llegir en el mapa 15 l'afluència de gent a la plaça va ser molt petita. Es podria especular sobre el fet que el dissabte al matí moltes dones estan ocupades amb tasques domèstiques i que potser per aquest fet anar a la plaça no és fàcil. Aquesta podria ser no obstant una lectura errònia fruit de prejudicis vinculats a les relacions de gènere. Del recompte de les persones observades es pot afirmar que majorment les persones usuàries de la plaça són nenes. En cap de setmana s'ha observat un total de 22 nenes i 4 nens.

En tots els dies observats només s'ha vist a la plaça una família marroquina. La plaça és reflex de l'entorn on es troba ubicada. En un entorn social homogeni, amb persones majorment procedents d'arreu de l'Estat Espanyol i en el que pràcticament no hi viuen persones extracomunitàries, no és estrany que les persones que s'han vist a la plaça siguin gairebé en la seva totalitat autòctones.

Mapa 15 - Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la plaça de davant l'Escola Taialà

La Plaça de davant l'Escola Taialà: una extensió del pati escolar

Tal i com s'ha pogut veure en les observacions, la presència de l'escola condiona en bona manera l'afluència de persones i sobretot mainada a la plaça, de la mateixa manera que la disposició de jocs infantils determina els usos que hi tenen lloc. El fet que la plaça sigui més ocupada entre setmana i just a la sortida de l'escola, fa veure la plaça com una extensió del pati escolar. Un espai en el que continuar jugant, relacionant-se, estant amb els amics i les amigues. En general les valoracions que es fan de la plaça són força neutres, és a dir, es tracta d'un espai que se l'observa com a correcte, destinat al joc de la mainada, com un lloc

de pas i sense masses aspiracions. Potser és per aquest motiu que les mirades que es fan responen a criteris diversos. Mentre que un veí pensa que la plaça és petita, un altre pensa que l'espai de joc és massa gran i no deixa espai per a un altre tipus de públic que no sigui mainada.

“La plaça de davant de l'escola està molt millor, però la zona infantil és massa grossa o mal repartida, ja que hagués estat millor tot a un racó. Està enfocat per a un altre tipus de públic.”

Manel. Veí de Domeny. 35 anys. Nascut a Girona. Tècnic d'ajuntament. Tota la vida vivint al barri.

“La plaça de davant l'escola, abans era una casa amb botiga i ara està bé com a parc, però es petita i es podria aprofitar més i fer-la més gran. I a més a més, està en un lloc on la gent hi aniria...”

Isabel. Veïna de Taialà. 30 anys. Nascuda a Girona. Avis i pare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Avis viuen a G.S. Pares viuen a Germans Sàbat. Treballa en feines esporàdiques. Viu al barri des de sempre.

Un altre veí insisteix en que caldria pensar com es pot millorar la plaça per facilitar la seva afluència durant tot l'any. Exposa que durant l'hivern hi fa molt fred i a l'estiu hi fa molta calor.

“Alguna cosa sí que es podria millorar, tu mires i aquests parcs són vells, sí que han millorat per exemple, aquell d'allà l'estan ampliant i penso que s'hauria de pensar amb el sentit de dir aquí a l'hivern fa fred però s'hi pot estar, però a l'estiu no s'hi pot estar de la calor que fa, doncs posar alguna cosa perquè s'hi pugui estar, perquè la gent no hagi d'esperar a les 9 de la nit per sortir en el parc, que aquí això passa.”

Miguel. Veí de Taialà. 39 anys. Nascut a Girona. Pare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Viuen a Taialà. Enginyer tècnic. Contractat. 32 anys vivint al barri.

L'opinió d'una altra veïna és que la plaça està bé perquè al seu entorn hi ha un bar, una terrassa. Cal dir, que en les observacions s'ha pogut comprovar en diferents situacions que són moltes les persones que mentre vigilen els seus fills jugant dins la plaça prenen alguna cosa assegudes a la terrassa.

“Està bé, té bancs, la terrassa de la cafeteria... està bé i és correcta.”

Alba. Veïna de Domeny Nord. 47 anys. Nascuda a Girona. Pare i mare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Viuen a Germans Sàbat. Restauració. Autònoma. Viu al barri des de sempre.

És interessant fer incís en dues valoracions que fan dues noies entrevistades, que no responen tant a criteris estètics sinó a la sensació de seguretat que dona la barana que aïlla la mainada del perill dels cotxes. És oportú observar que en el fet

de la barana hi han posat l'accent dues noies que justament no són mares, així com en el valor que tindria que la plaça disposés d'una font d'aigua. Altrament, un element clàssic del paisatge de les places.

“Em sembla bé, a més l'han *vallat* tota. Els pares poden estar tranquils sense que els hi pugui passar res, però em sembla que no hi ha font. Llavors de cares a pensar amb el nen – clar és que pots dir és que tens un bar al davant- però no estaria de més que hi hagués una font pública. I més ara que, *vale* que una ampolla per mi són 50cèntims però potser hi ha pares i molts pares del barri que penso, perquè m'hi trobo en situacions de gent que veus que estan passant males situacions, que potser li ve d'aquests 50 cèntims que el nen li està demanant l'aigua. I en el cas que hi hagi una font, tenir un bon manteniment perquè hi ha gent que fa mal ús de les fonts.”

Mireia. Veïna de Domeny Nord. 24 anys. Nascuda a Girona. Estudiant. Viu al barri des de sempre.

“La veig molt completa i molt segura, perquè te les balles pels nens. Jo si tingués un nen deixaria que estigues allà, sempre i quan el controlis. A més, tot lo que és al voltant hi ha bancs, tres bancs més petits, individuals. Tot està molt bé.”

Júlia. Veïna de Taialà. 21 anys. Nascuda a Celrà. Àvia i mare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Àvia vivia a Germans Sàbat. Estudiant. 12 anys vivint al barri.

En l'activitat de reconeixement dels espais, aquesta plaça ha estat reconeguda per gairebé la totalitat dels infants de cicle mitjà i el 75% dels infants de cicle inicial i superior. Ha estat dibuixada com a plaça preferida per a cinc nenes i tres nens. Cap d'aquestes nenes cursa cicle superior. Aquest fet és coherent amb el que s'ha observat, que són majorment les nenes i habitualment menors de 8 anys les principals usuàries.

És interessant observar en les il·lustracions 14, 15, 16, 17 que segueixen, que només les mainades de cicle mitjà han delimitat la plaça amb la barana però com tots han dibuixat elements de joc. També val la pena fer atenció en com els arbres, com a elements naturals són per als infants elements importants i tinguts en compte en les il·lustracions.

Il·lustració 14 - Dibuix de la meua plaça preferida. Escola Taialà

Il·lustració 14. Està al davant de l'Escola Taialà. Perquè m'agrada molt i també perquè trobo als amics per jugar ells. És l'únic parc que vaig. Dibuix d'una nena cicle inicial de l'Escola Taialà.

Il·lustració 15 - Dibuix de la meua plaça preferida. Escola Taialà

Il·lustració 15. Com a motiu de la tria va escriure: He dibuixat aquest parc perquè m'agrada. És el que hi ha davant de l'escola. M'agrada perquè té moltes coses com: gronxadors, un tobogan, un pal per baixar i un sorral. Dibuix d'una nena cicle inicial de l'Escola Taialà.

Il·lustració 16 - Dibuix de la meua plaça preferida. Escola Taialà

Il·lustració 16. Com a motiu de la tria va escriure: Perquè m'agrada molt. Dibuix d'una nena cicle mitjà de l'Escola Taialà.

Il·lustració 17 - Dibuix de la meua plaça preferida. Escola Taialà

Il·lustració 17: Com a motiu de la tria va escriure: M'agrada. Dibuix d'una nena cicle mitjà de l'Escola Taialà.

Il·lustració 18 - Dibuix de la meua plaça preferida. Escola Taialà

Il·lustració 18: Com a motiu de la tria va escriure: Perquè és bonica. Dibuix d'un nen de cicle mitjà de l'Escola Taialà.

Es pot concloure que el disseny de la plaça de davant l'Escola Taialà condiona la tipologia d'ús que hi té lloc, sempre vinculat al joc infantil així com amb les activitats quotidianes relacionades amb la cura de la mainada. Activitats majorment dutes a terme per dones. Es tracta d'una plaça sense una personalitat concreta, ni un paper significatiu dins el barri per al conjunt de les persones entrevistades. De ben segur que el fet de no tenir nom contribueix a aquesta situació de despersonalització, doncs la seva referència sempre és l'escola. O dit, d'una altra manera, potser la plaça encara no té nom perquè no n'ha sortit la necessitat. Atès el seu ús, s'ha pogut comprovar que és un espai en el que quedar

principalment a la sortida de l'escola, fet que implica una major afluència entre setmana que en dies festius. El fet que la plaça estigui principalment ocupada per nenes i per les seves mares, fa que la plaça esdevingui un lloc especialment feminitzat.

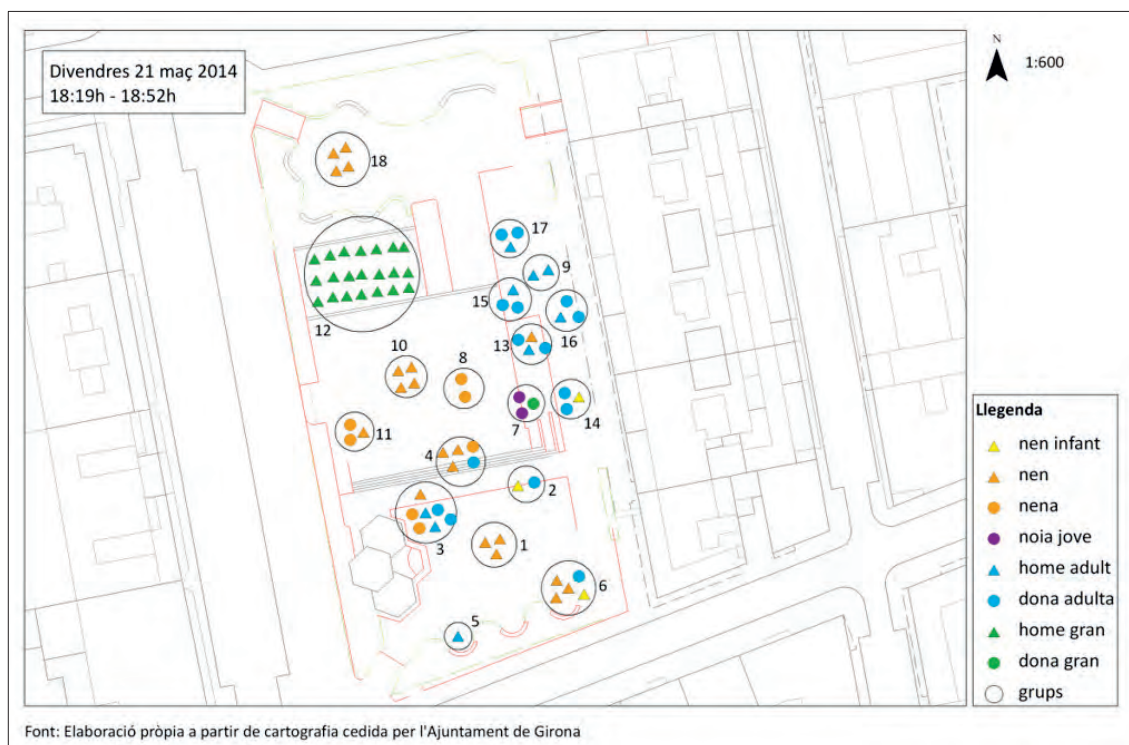
Plaça de Santa Eugènia

Densitat, ús i apropiació de la plaça. Descripció de l'observació realitzada

De l'observació realitzada a la plaça Sta.Eugènia, coneguda per a tothom com a plaça del Barco, el que crida especialment l'atenció és la vida que es genera al seu entorn i la gran quantitat de persones que s'hi congreguen amb diferents usos i objectius al llarg de tot el dia, si bé l'afluència de gent s'accentua en els dies festius. També cal dir que s'observen diferències interessants a nivell d'edat, gènere i ètnia entre els dies laborals i els festius. Per a aquesta explicació tinc en compte els resultats obtinguts els dies de l'observació directa recollits en els mapes i les fitxes que adjunto en l'annex 7.3 a més les descripcions recollides *in situ*. En aquest apartat es presenten alguns mapes a fi d'il·lustrar més gràficament el que s'exposa.

En els dies feiners a la plaça hi predominen els homes grans (*veure el mapa 17*), que sobretot els trobem als laterals de la plaça asseguts en els bancs i conversant, fent la partida de cartes asseguts en les taules de les terrasses dels bars o jugant a la petanca (*veure mapa 16*). Les poques dones grans que es veuen a la plaça les trobem conversant de peu i de pas en algun racó de la plaça, parant el sol i en menor mesura prenent alguna cosa en el bar i sempre acompanyades. Són en totes les ocasions persones veïnes de sempre del barri.

Mapa 16 - Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la Plaça Santa Eugènia

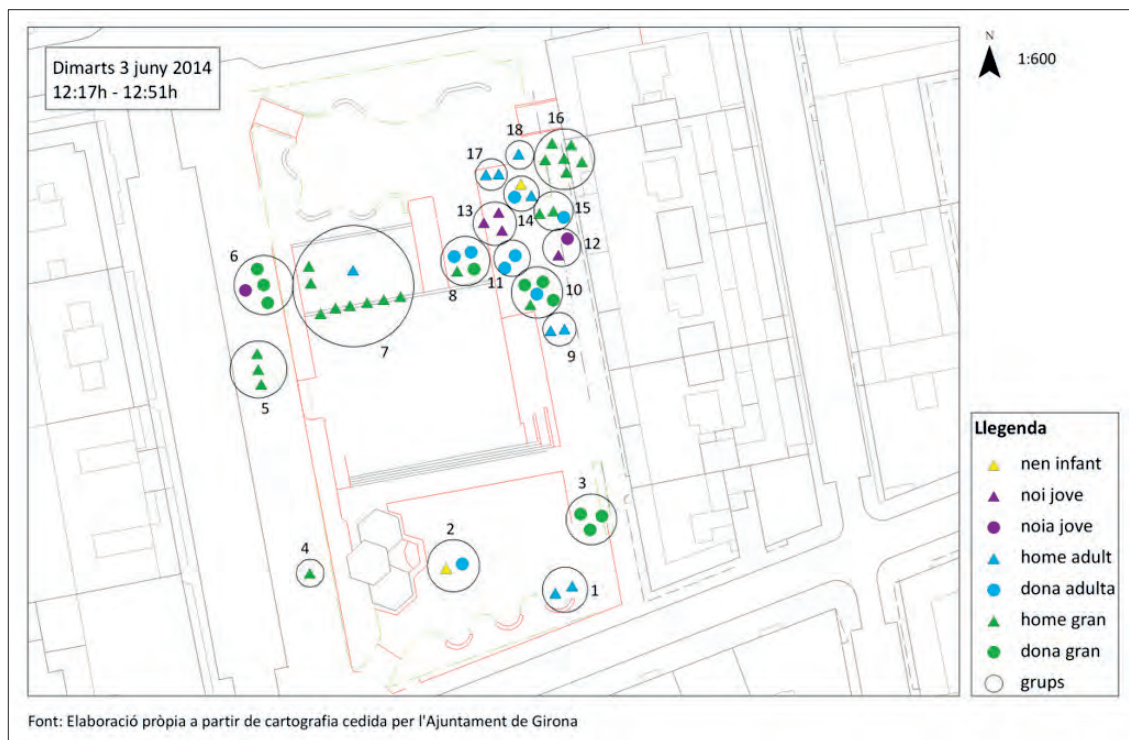

Tampoc és estrany en els dies feiners, veure persones grans amb cadira de rodes que van acompanyades de les seves cuidadores (aquest és el cas del grup 6 que es pot veure en el mapa 17). En gairebé tots els casos, les assistents són noies d'origen llatinoamericà. Aquesta observació coincideix amb l'estudi de Martínez (2014) que demostra que moltes dones de països no industrialitzats que emigren cap al Nord, desenvolupen tasques de cura i servei amb famílies occidentals. El dissabte encara es poden veure homes jugant a les cartes o a la petanca i alguna colla de dones (veure mapa 18) però el diumenge la presència de les persones grans és anecdòtica.

La presència de les persones adultes no és especialment nombrosa entre setmana i en canvi creix considerablement el cap de setmana. La presència de les persones adultes augmenta com també ho fa la de la mainada. El nombre d'homes, és durant tot el cap de setmana lleugerament superior al de les dones

exceptuant el diumenge a la tarda, que la presència de les dones es dispara com també ho fa l'arribada de mainada.

Mapa 17 - Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la Plaça Santa Eugènia

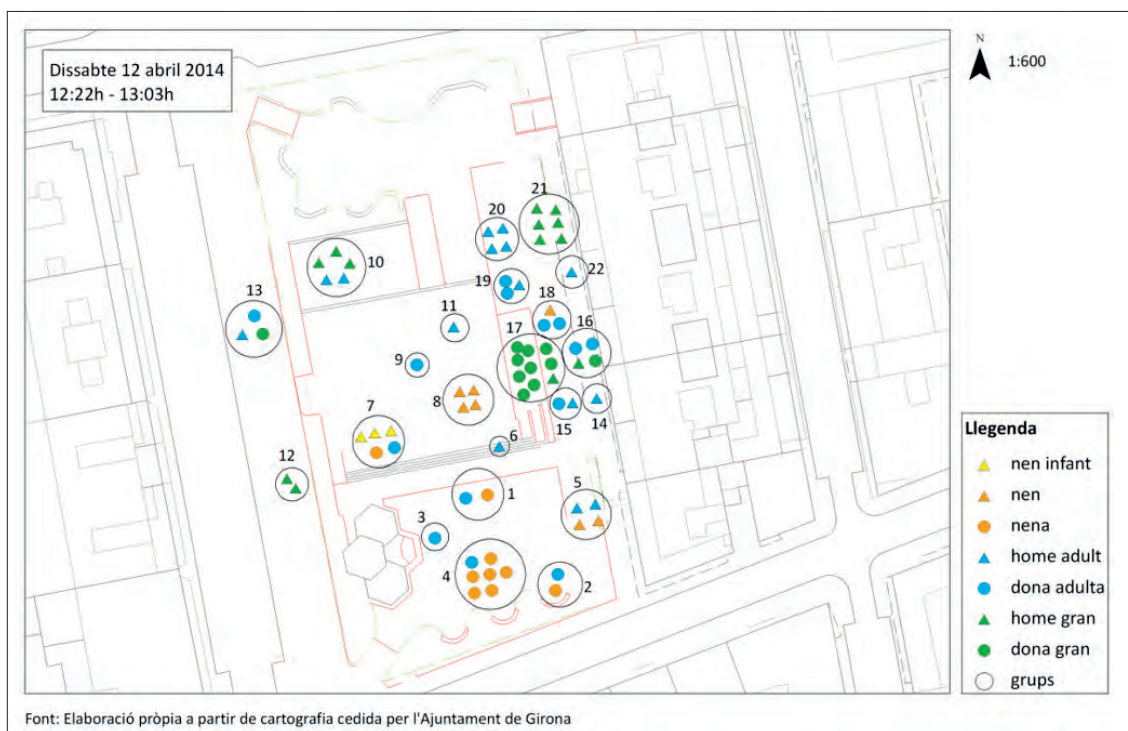

Els homes es localitzen tant entre setmana com en cap de setmana majorment asseguts a les terrasses dels bars bevent sobretot cafè o cervesa, alguns fumant, uns pocs llegint el diari i conversant tots els qui van acompanyats. Aquests homes són en totes les ocasions occidentals i per tal com es relacionen i es saluden s'interpreta que són veïns del barri. Els homes d'origen magrebí i subsaharià sobretot se'ls veu asseguts en diferents bancs del voltant de la plaça o caminant d'un lloc a l'altre. Alguns pocs homes d'origen magrebí que van sols, se'ls observa asseguts en els bancs de pedra mirant cap a la part central de la plaça, però mai asseguts en les terrasses dels bars.

La permanència dels adults en l'espai públic va relacionada amb l'atenció i vigilància dels infants. Si bé s'han observat uns pocs homes vigilant mainada, en el cas de les dones aquest fet és notable. Així doncs, mentre que els homes es

concentren principalment a les taules de les terrasses dels bars, les dones relativament joves (entre 25 i 40 anys) se les observa repartides dins les zones de joc infantil sobretot quan es tracta de nens i nenes de poca edat, fent accions com gronxar i vigilar com s'enfilen en el vaixell de joc (*veure mapes 18 i 19*). També es localitzen dones de la mateixa franja d'edat en les taules de les terrasses del bar, però que per la seva inclinació i disposició a les taules tot fa pensar que aquestes dones també vigilen mainada que acostuma a jugar al centre de la plaça a pilota, donat que és una zona que queda al mateix nivell de la terrassa i amb un crit no gaire alt la criatura pot sentir el seu nom.

Mapa 18 - Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la Plaça Santa Eugènia

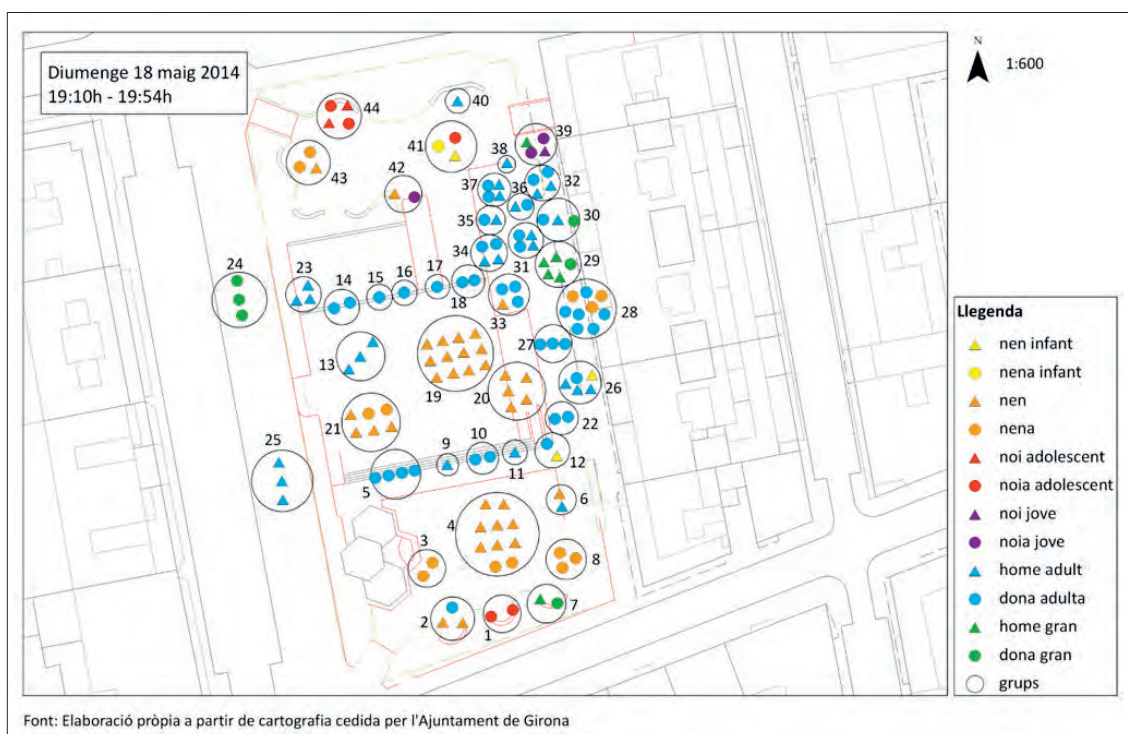

Les dones que s'observen a les terrasses, sempre de cultura occidental, acostumen a anar amb altres dones o amb la parella tant entre setmana com en el cap de setmana. Les dones d'origen magrebí, subsaharià i llatinoamericà acostumen a anar amb una altra dona o formant un petit grup. Són tres col·lectius de dones que no s'observen mai junts. Aquestes dones acostumen a ubicar-se a

les zones de joc infantil de la mainada més petita o ocupant els bancs propers des d'on veure bé que passa.

Durant tot el diumenge, però sobretot a la tarda, la plaça adquireix una efervescència especial amb la coincidència de mainada de totes les edats jugant escampada per les tres zones de joc de la plaça i les taules de les terrasses dels laterals plenes de gom a gom (veure mapa 19). S'observa que bona part dels adults que es troben a la plaça tenen cura dels nens i les nenes que juguen, però hi ha un altre grup molt nombrós d'adults que s'ha apropat a la plaça per gaudi personal. A les terrasses es concentren parelles i grups de quatre persones, dos homes i dos dones que fan pensar en que són dues parelles que han quedat per trobar-se.

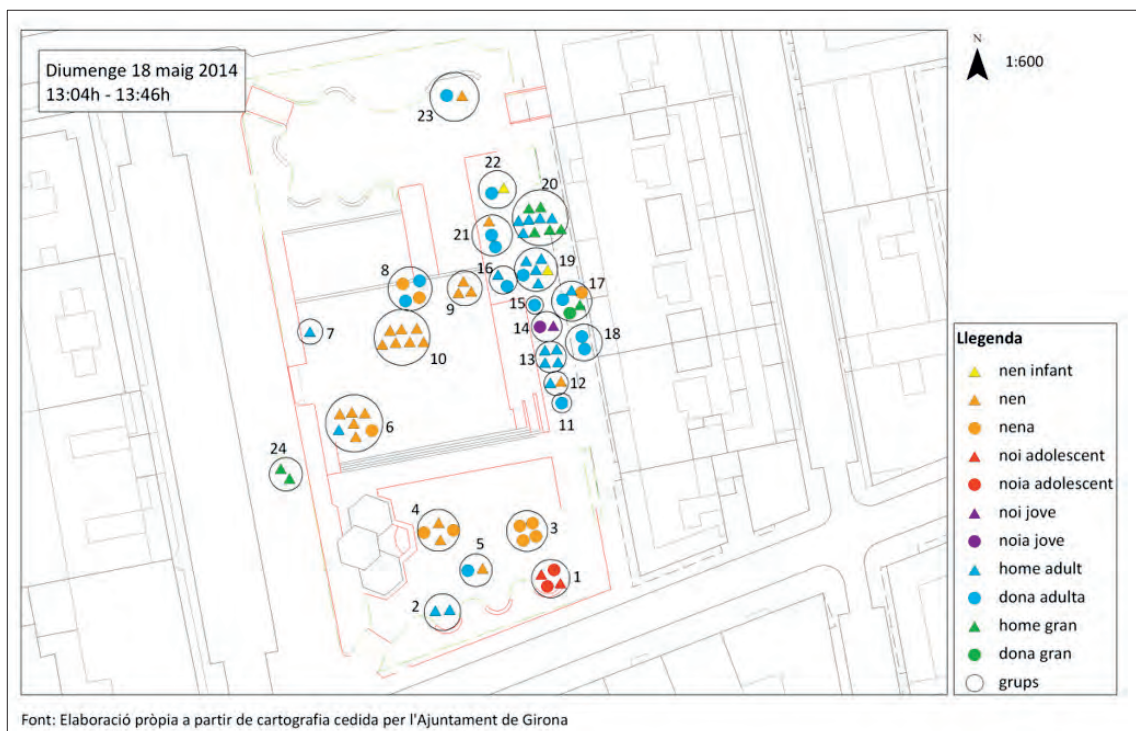
Mapa 19 - Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la Plaça Santa Eugènia.

La presència dels nens i les nenes és destacable sobretot durant el cap de setmana. La mainada més petita, de 3 a 6 anys, acostuma a observar-se en la zona de jocs infantils, en els gronxadors i jugant a enfilar-se en el vaixell que dona nom a la plaça. La mainada de 6 a 10 anys i amb un joc més autònom acostuma a

ubicar-se a la part central de la plaça (*veure els mapes 19 i 20*). Mentre que en edats més primerenques no s'observen diferències especials per raó de gènere, a mesura que creixen aquestes diferències s'accentuen. Aquest fet és especialment visible en la zona de joc central de la plaça, on tot i la prohibició explícita de jugar a pilota, grups de nens hi juguen sobretot a futbol. Les nenes d'entre 6 i 10 anys també són presents a la plaça però en menor quantitat respecte els nens, tot fa pensar que moltes ja no tenen interès en anar a la plaça, o dit d'una altra manera, que no troben que la plaça respongui als seus interessos de gaudi. S'observa que bona part de les nenes que hi ha d'aquestes edats són d'origen magrebí i subsaharià.

Mapa 20 -Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la Plaça Santa Eugènia

Un fet interessant a destacar és que si bé la mainada forma grups en els seus jocs, dins aquests grups hi ha nens i/o nenes de diferents procedències. Contràriament, s'ha observat que les mares i els pares de diferents orígens geogràfics no es presenten mai junts. Si bé la mainada si es barreja, hi ha una

predominança en nombre de mainada amb els seus orígens dins l'Estat Espanyol per damunt de la d'origen extracomunitari, malgrat que la seva presència no és gens residual.

A la zona de joc que queda a tocar de la carretera Sta. Eugènia s'hi localitzen molt esporàdicament, asseguts en els bancs que hi ha, algunes poques parelles de joves que juguen a conèixer-se. També és el lloc de la plaça on s'ubiquen alguns preadolescents, que conversen mentre estan enfilats en els aparells. Possiblement facilita aquest fet, el quedar arrecerats o amagats pels arbustos que envolten aquest racó de la plaça.

Dins la plaça les persones en etapa de l'adolescència i la joventut són els grans absents. Les poques persones joves que s'han observat a la plaça són noies d'origen magrebí que se les observa que van juntes (*veure mapa 19, grup 1*) o noies que ubicades en les zones de joc infantil vigilen els seus germans o germanes de menor edat (*veure mapa 19, grup 41*). En una de les entrevistes una noia ho explica de la següent manera:

“És que tinc germanes i sempre estan allà jugant i sempre baixem una estona a vigilar-les i aixís...”

Ariela. Veïna de Sta. Eugènia 18 anys. Nascuda a Girona. Avis immigrants d'origen espanyol dels anys 50's.
Estudiant. 16 anys vivint al barri.

La plaça esdevé durant tots els dies un lloc de pas, de trànsit i de connexió per a molta gent. Així com el cap de setmana s'acostuma a fer més ús del lateral de vianants que queda unit a la plaça, entre setmana i especialment als matins és fàcil veure persones que travessen la plaça pel bell mig per anar d'un lloc a un altre. La presència dels equipaments que envolten la plaça (diferents comerços, els bars i una perruqueria) units a la plaça per un vial de vianants, suposen un element important d'atracció i presència ciutadana en la vida d'aquest espai públic des de dilluns a dissabte. El diumenge, el moviment de gent es concentra

en els bars. El paisatge humà que s'observa és plenament multicultural, de nens i nenes, d'homes, dones i gent gran de procedències diverses.

Una plaça amb molt de caliu

Les observacions sistemàtiques han evidenciat que la Plaça de Santa Eugènia és una plaça altament ocupada. En general els veïns i les veïnes valoren positivament la plaça, si bé fent una anàlisi en detall apareixen observacions a l'entorn de les quals val la pena fer-hi atenció. Un primer aspecte té a veure amb la sobre ocupació de la plaça. Per a dues persones d'edat avançada, la seva lectura mira cap al moment en que el creixement del barri donava resposta a l'especulació immobiliària i no es va pensar en deixar espais verds o d'esponjament. Les dues persones que parlen són veïnes del barri de tota la vida que han vist com aquest s'urbanitzava. Una d'elles, en aquell moment membre de l'associació de veïns, explica com des de l'entitat van lluitar per aconseguir guanyar espais públics.

“Home, jo trobo que està bé perquè a vegades penso que hi ha molta gent i dius; Potser faltaria una mica més d'espai, el problema que tenim aquí a Can Gibert i a Sta. Eugènia és que ens han deixat tancats i no ens han fet places, i es va començar a construir, construir i no tenim zones verdes.”

Angelina. Veïna de Sta. Eugènia. 63 anys. Nascuda a Bonmatí. Cuinera. Aturada. 41 anys vivint al barri.

“si em parles de l'espai públic urbanísticament parlant Sta. Eugènia és les típic barri especulat, súper especulat, hiper especulat, vull dir és terrible! Perquè? Doncs perquè aquí només hi ha hagut espais per construir i gràcies a nosaltres (*fent referència a l'Associació de veïns*) aconseguim espais. Compte, no toqueu, no toqueu i tal, per exemple; tenim la plaça però clar la plaça ens serveix per tot, per petanca, per mainada, per bars, per tot, perquè? Doncs perquè no hi ha espai.”

Emili. Veí de Sta. Eugènia. 74 anys. Nascut a Terol. Professor. Jubilat. 38 anys vivint al barri.

Els veïns, no obstant, són conscients que la plaça acull activitats per a col·lectius diversos i que sovint l'espai és insuficient perquè cada un d'ells pugui estar-hi a gust. La veïna que parla, fa una lectura del que passa a la plaça i explica la necessitat d'obrir espais de joc cap a la zona de frontissa, per alleugerir de gent la Plaça del Barco.

“Yo creo que ya hay pensada una remodelación de la plaza porque no es idónea. Hay el espacio de la gente mayor que juega a la petanca, luego hay los niños que juegan a la

pelota y molestan a los mayores, igual que la gente que está sentada, la parte de los niños está muy cerrada... los pequeños están a un lado, los medianos a otro y los grandes a otro. Yo creo que una renovación de esta plaza tiene que haber, poner canchas de fútbol y básquet en cada frontisa para que los niños pasen hacia allá vamos a ver si es posible porque los niños ya están acostumbrados. A demás vienen muchos niños de Can Gibert y vienen a la plaza porque es un espacio más recogido y a ellos les gusta porque se sienten más seguros, pero veremos a ver qué pasa con la remodelación.”

Flor. Veïna de Sta. Eugènia 57 anys. Nascuda a Xile. Immigrant d'origen sud-americà dels anys 90's.
Professora. Autònoma. 20 anys vivint al barri.

Paral·lelament a la lectura de la plaça com un espai densament ocupat, es dona també la lectura de la plaça com un lloc viu, agradable, on hi ha caliu.

“La Plaça del Barco, i de fet em crida molt l'atenció la plaça del barco perquè quan passo hi ha molta vida, de fet això és el que m'agrada molt del barri.

Lucas. Veí de Can Gibert. 28 anys. Nascut a Colòmbia. Estudiant. 15 anys vivint al barri.

“Sí, las plazas están vivas. Por la tarde hay los niños y la gente mayor con la petanca y eso hace mucho “caliu”. Y sé que este verano se ha enseñado a jugar a petanca a los niños.”

Flor. Veïna de Sta. Eugènia 57 anys. Nascuda a Xile. Immigrant d'origen sud-americà dels anys 90's.
Professora. Autònoma. 20 anys vivint al barri.

Totes les persones entrevistades han expressat que hi passen en algun moment o altra, si bé les dones en general manifesten que hi van si han quedat amb alguna persona o si hi acompanyen mainada. És a dir, que es torna a observar el fet que la presència de les dones adultes a la plaça va molt lligada a l'atenció i cura dels infants. Així mateix, s'observa que les persones que més freqüenten la plaça són aquelles que hi viuen més a prop o que els hi ve de pas. Un veí de Can Gibert que de petit vivia a la Plaça Santa Eugènia, explica que quan el bus els deixa (*a ell i a la seva filla petita*) a la Plaça del Barco, s'hi queden una estona jugant i que a ell li evoca records d'infància. Des del seu punt de vista el barco tenia una entitat que no té l'actual joc.

“Agafem el bus 3, 4 o el 7, és igual perquè tots ens porten de tornada cap a casa, doncs agafem el primer que passa i si tenim la sort que sigui el tres, es para davant de la Plaça del Barco, i si anem amb temps fem una volta per la plaça [...], em fa gràcia recordar quant jo hi jugava, perquè hi havia l'antic barco de fusta[...]. Ara em fa una mica de pena, saps? Si fa un xic de pena, perquè de lo que era, a lo que és, clar el barco abans era molt més fastuós, era molt gran, i era una novetat al barri, saps? i em sap greu veure lo que hi ha ara, un Barco allà petit, i no hi ha gaire res, fa molta pena.”

Pere. Veí de Can Gibert. 33 anys. Nascut a Girona. Tècnic d'ajuntament. Tota la vida vivint al barri.

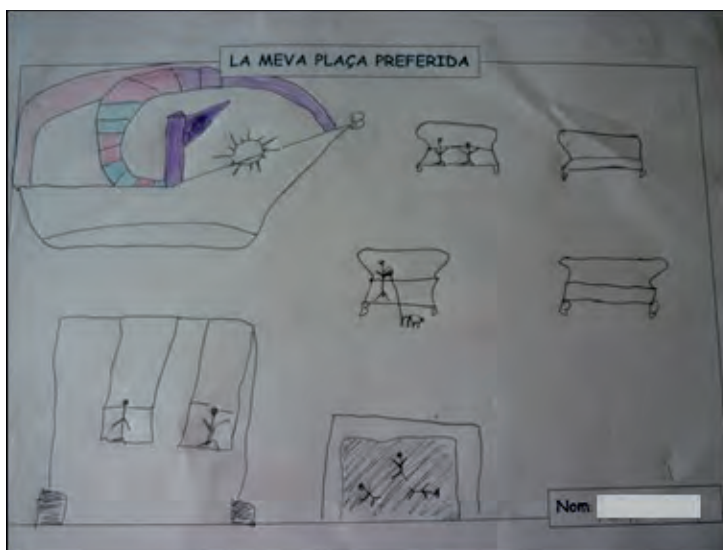
En la identificació dels espais públics, la Plaça Santa Eugènia ha estat reconeguda àmpliament amb un 85% entre els alumnes de cicle mitjà i superior, mentre que els alumnes de cicle inicial l'han identificada en un 70%. A nivell de gènere, s'observa que les nenes l'han reconegut lleugerament més que els nens (veure annex 14.9, gràfics 45 i 46). Si bé la Plaça del Barco és una plaça molt freqüentada per infants, ha estat només il·lustrada com a la plaça preferida per dos nens i una nena (il·lustracions 19, 20 i 21). Es pot observar que el vaixell no passa per alt.

Il·lustració 19 - Dibuix de la meva plaça preferida. Escola Dalmau Carles

Il·lustració 19. Com a motiu de la tria va escriure: M'agrada molt perquè hi ha els meus amics i nous amics. Hi ha un barco de mentida i és molt divertit. Hi ha un bar al costat del parc i també hi ha un altre parc a darrera de poc, aquí també és molt divertit. Dibuix d'un nen de cicle inicial de l'Escola Dalmau Carles.

Il·lustració 20 - Dibuix de la meua plaça preferida. Escola Dalmau Carles

Il·lustració 20. Com a motiu de la tria va escriure: L'he triat perquè és molt bonic i s'hi fan celebracions. Dibuix d'una nena de cicle mitjà de l'Escola Dalmau Carles.

Il·lustració 21 – Dibuix de la meua plaça preferida. Escola Dalmau Carles

Il·lustració 21. No hi ha motiu de la tria. Dibuix d'un nen de cicle superior de l'Escola Dalmau Carles.

Mentre que la mainada dona importància a la plaça per les relacions que hi estableix i per les possibilitats de joc, com s'analitzarà més endavant, tres persones, concretament dones fan atenció a l'estat de l'espai des de la perspectiva de la cura dels infants. A parer de les tres dones entrevistades, totes elles de diferents edats, la plaça i especialment el lloc de joc dels infants és brut i deixat. L'Ester parla des de l'òptica de mare amb un nen petit.

“Sobretot la Plaça del Barco, però perquè suposo perquè l'utilitzen molts adults, no està tancada, clar jo ara ho veig amb visió de nen, fins ara no m'hi fixava, entren gossos, lo que és la zona de joguines de la Plaça del Barco com a tal està bruta, plena de cagarades, plena de burilles, plena d'ampolles, eh i m'imagino que està anivellada i tancada i tampoc la netegen cada dia perquè sinó no hi trobaries... i llavors ja és un tema d'educació de la gent que és molt deixada i molt bruta, i jo a vegades no ho entenc. Un dia estava amb una amiga que es va trobar dins del barco una cagarada, i dius, home! Això ja és brutícia exagerada, bé, de mala educació.”

Ester. Veïna de Can Gibert. 38 anys. Nascuda a Barcelona. Psicòloga. Contractada. 14 anys vivint al barri.

Una altra de les queixes que s'han expressat, i que han manifestat principalment les dones a l'entorn de la sobreocupació de l'espai i en relació a la mainada, és que aquesta hagi de fer cua per fer ús dels elements de joc. Aquest ha estat també un fet contemplat durant les observacions de la plaça. La veïna que parla, alhora que exposa la problemàtica en que es troba la mainada, afirma que la plaça té caliu i que els serveis i equipaments de l'entorn afavoreixen la vida de la plaça.

“És clar, ja no té el caliu de plaça que té la Plaça del Barco. A la Plaça del Barco hi ha bars, coses per la mainada, pots seure allà, jo trobo que una plaça es fa servir més si té serveis

no? Si no hi ha serveis la gent no hi va, en canvi si hi ha serveis hi anirà. Posen taules a fora a l'estiu, s'hi està bé, seus allà i fas un cafè, els nens juguen... No sé, jo per exemple he guardat uns nens i hi anàvem, no?. Però és clar, quant hi ha tanta gent pobres al tobogan hi ha una cua, a pertot hi ha cua, vull dir que s'han d'esperar molta estona, ha quedat petita, Santa Eugènia.”

Angelina. Veïna de Sta. Eugènia. 63 anys. Nascuda a Bonmatí. Cuinera. Aturada. 41 anys vivint al barri.

Un altre aspecte sobre el que tres persones han coincidit és en l'observació que a la plaça hi tenen lloc conflictes, o hi coincideixen persones que busquen problemes. Les persones que han exposat aquesta problemàtica són relativament joves i dues d'elles d'origen extracomunitari. La Charo, originària d'Honduras i veïna del barri des de fa 11 anys, explica com del seu punt de vista l'ambient del barri ha canviat i com aquest fet condiciona que només vagi a la plaça acompanyada.

“A la plaça del Barco hi vaig a prendre alguna cosa al bar. Abans també hi havia molta gent del barri fent el cafè, ara depèn l'hora que hi vagis hi ha un altre ambient. Jo només hi vaig quan hi ha el meu home. [...] Ha canviat molt tot. Sembla que avui la gent està més cansada i més estressada de la vida, hi ha gent que només busca problemes, no hi ha gent que s'integra en el barri o a la comunitat, com els que estem vivint aquí... Sempre hi ha petits guetos. I depèn quina persona, si és problemàtica busca problemes i jo no en busco.”

Charo. Veïna de Sta. Eugènia. 47 anys. Nascuda a Honduras. Immigrant d'origen centreamericà dels anys 90's. Dependenta. Contractada. 11 anys vivint al barri.

En Mustafa, nascut a Nador i resident al barri des de fa 14 anys compara la situació actual amb la d'anys enrere, quan ell era nen i jugava a la plaça.

“A la plaça del Barco l'any 2000, 2001, 2002, 2003, 2004 i 2005 perfecte, ni conflictes ni res. Ara fa 4 anys que només hi ha nens de 16-17 anys que van allà a robar, a fumar porros, a barallar-se... sempre hi ha la policia, els Mossos d'Esquadra, la secreta, i això fa anys enrere mai havia passat. La policia passava un cop a la setmana si passava *algo*, però conflictes amb la gent del barri mai. I ara, doncs crec que la Plaça del Barco és una mica conflictiva. [...] Però ja et dic que la Plaça del Barco abans no era així, era molt bonica, molt bona gent, molt bon ambient i mai passava res, però fa 3-4 anys que la policia ve i això vol dir que hi ha problemes allà.”

Mustafa. Veí de Sta. Eugènia. 26 anys. Nascut a Marroc. Pare i mare immigrants d'origen magrebí dels anys 90's. Viuen al barri. Ajudant de cuiner. Contractat. 14 anys vivint al barri.

Malgrat que la plaça ocupi un lloc central dins la vida el barri i sigui clarament un espai de referència veïnal, pel fet que sigui en aquesta plaça on tenen lloc la major part de les activitats importants del barri així com que sigui un espai en el que les persones del barri s'apropin per a trobar-se, per jugar, per aturar-se a parlar, per

anar a parar el sol... són poques les persones que visquin la plaça com un lloc especialment significatiu per a elles.

Una dona que forma part de l'Associació de Veïns afirma que per a ella la plaça és un espai significatiu perquè és on es porten a terme bona part de les activitats que l'entitat organitza. Dos nois, d'entre 26 i 35 anys, apunten que tenen viu el record de jugar-hi i passar-hi hores quan eren petits. L'espai doncs, adquireix significança en funció dels lligams efectius que s'hi estableixen.

"Hi ha algun lloc significatiu per a tu dins el barri? Si, jo la Plaça del Barco, clar allà jo hi he estat jugant mitja vida, i quant hi passo ara em porta molts records, que està bé eh? I també passo per l'antic pis on jo vivia saps? Si aquella zona de Santa Eugènia, m'agrada!"

Pere. Veí de Can Gibert. 33 anys. Nascut a Girona. Tècnic d'ajuntament. Tota la vida vivint al barri.

Per concloure, el disseny longitudinal de la plaça, amb uns espais força definits a nivell d'ús, condiciona les activitats que hi tenen lloc així com gairebé els col·lectius que hi participaran. La presència de comerços, de bars i tota una àmplia zona de pas annexa a la plaça facilita el trànsit i l'estada de persones durant tota la jornada. La presència d'homes autòctons que els trobem jugant a la petanca o al bar i d'immigrants que se'ls veu passejant, formant grups o asseguts en els bancs a l'entorn de la plaça és permanent. Aquesta realitat fomenta que la plaça s'observi com una plaça masculinitzada sobretot entre setmana. Es pot considerar la plaça com un espai en el que coexisteixen homes adults de diferents orígens.

A la tarda, la plaça s'omple principalment de mainada d'origen migrat i de mares, i el cap de setmana la plaça està a vessar de mainada tant immigrant com autòctona. Arriba al seu punt àlgid el diumenge a la tarda, moment en que les terrasses dels bars són totes plenes de persones, un bon nombre d'aquestes també mares autòctones que vigilen la mainada mentre prenen alguna cosa. Les mares immigrants seuen en els bancs de dins la plaça prop d'on juguen les seves criatures, formant grups en funció del lloc d'origen que no es relacionen. Aquest

fet s'observa tant entre setmana com en cap de setmana. La mainada no obstant, juga barrejada.

La plaça és doncs un espai potencial per generar convivència i cohesió però no ho acaba d'aconseguir, doncs, si bé s'ha observat alguna conversa entre persones autòctones i persones immigrades, no hi ha una interacció permanent.

Plaça de Pere Calders

Densitat, apropiació i ús de la plaça. Descripció de l'observació realitzada

En aquest punt s'exposen els resultats obtinguts dels dies de l'observació directa realitzada tant entre setmana com en dies festius i en espais de matí i tarda. S'acompanya el text amb alguns mapes representatius si bé es poden veure tots en l'annex 7.4 acompanyats de les fitxes d'observació corresponents.

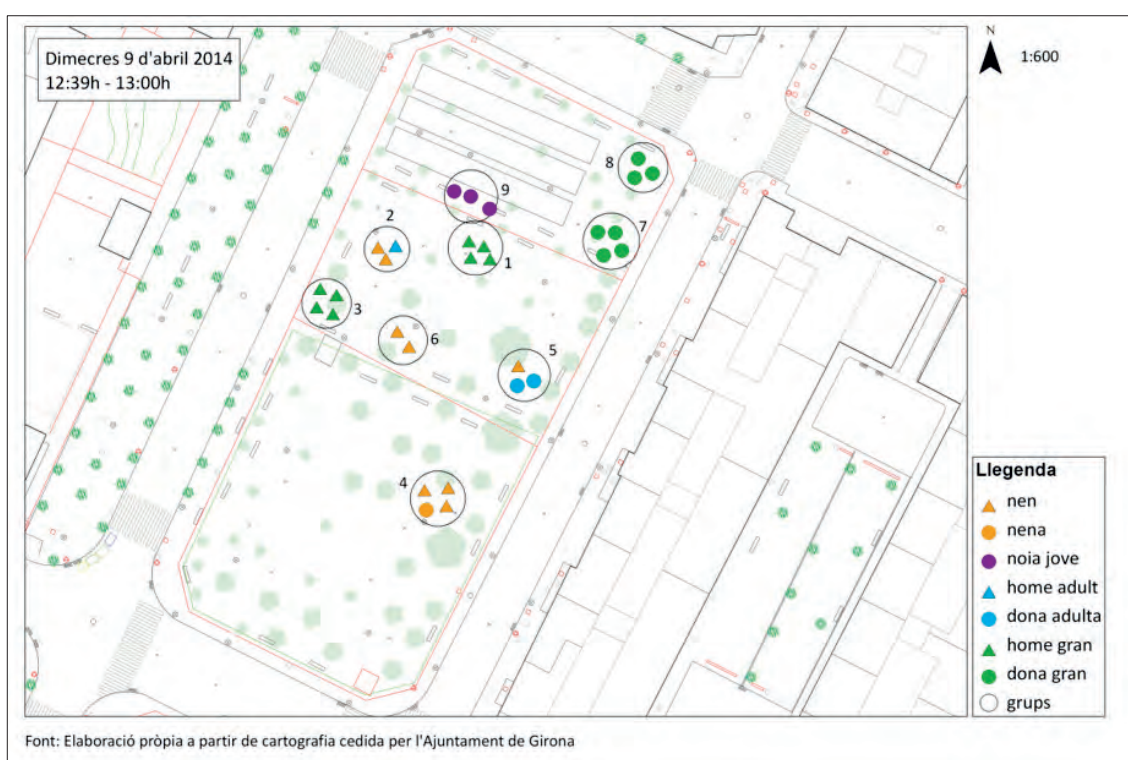
La Plaça Pere Calders presenta usos semblants segons s'observi entre setmana o en cap de setmana, si bé el que canvia és l'afluència de gent, que no essent mai especialment nombrosa sempre és més freqüentada en dies laborals que en dies festius. Així mateix s'identifiquen usos distints per raó de gènere, edat i origen cultural i s'observen matisos diferenciats entre el matí i la tarda . Es tracta d'una plaça principalment ocupada per dones adultes i mainada entre setmana, el que fa que s'observi com una plaça sobretot feminitzada. En els dies considerats feiners, al matí s'observa poca gent a la plaça, sobretot dones adultes d'origen extracomunitari que vigilen infants i mainada petita que juga en els espais de joc (*veure mapa 21*).

També hi ha presència d'algunes poques persones grans, sobretot homes que mentre passegen i paren el sol s'aturen a parlar. A les dones grans se les troba fent conversa en uns bancs de pedra que fan semicercle en una de les cantonades

de la plaça i que es coneix popularment com el racó de les dones. A final del matí i coincidint amb la sortida de l'escola la plaça esdevé principalment un lloc de pas.

A les tardes el nombre de persones augmenta, fent-se més visible la presència de les dones adultes i la mainada a partir de dos quarts de cinc de la tarda que és quant es tanca l'horari escolar i la plaça adquireix el moment de més protagonisme.

Mapa 21 - Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la Plaça Pere Calders

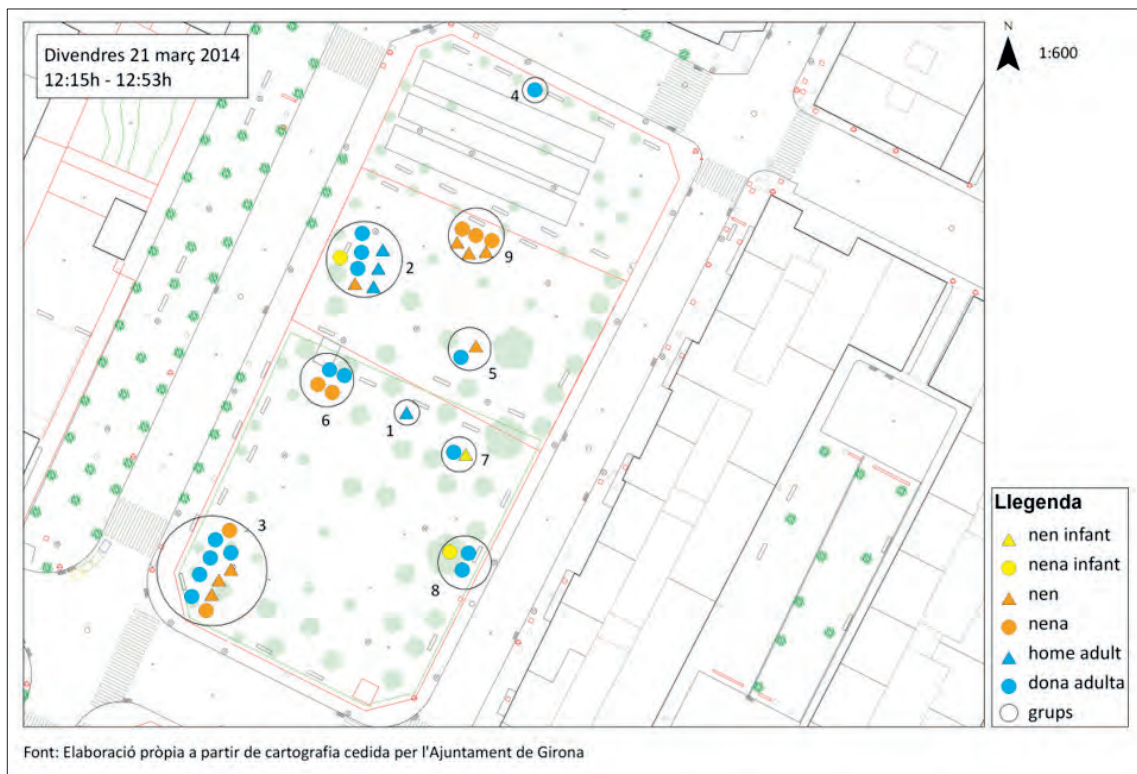
Les característiques pròpies de la plaça, amb marcats espais de joc infantil (jocs concrets i espais de joc lliure) són clarament un reclam per als nens i les nenes. Entre setmana, la proximitat de l'escola exerceix una influència clara en l'ús i l'afluència de persones a la plaça (*veure mapa 22*) i especialment de les dones adultes que assumeixen principalment activitats de cura.

A la tarda també és fàcil veure gent gran, encara que no és nombrosa, i mentre que els homes grans se'ls localitza fent estada, reunió o jugant a petanca a la zona de la plaça prevista per aquest joc, a les dones grans igual que al matí se les

visualitza assegudes en el racó de les dones conversant (*veure mapa 22*). Així com de la gent gran es podria afirmar que són veïns autòctons de sempre del barri, la majoria de les dones adultes que acompanyen criatures són d'origen extracomunitari, principalment subsaharianes i magrebines i en menor mesura llatinoamericanes i de l'Europa de l'Est.

S'ha observat que entre setmana els homes adults, les persones joves i les adolescents no fan cap ús de la plaça.

Mapa 22 -Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la Plaça Pere Calders

En dies festius disminueix clarament la presència de gent a la plaça i més especialment en diumenge, tot i que els homes adults i la gent jove es fan visibles -encara que no de forma notable- i els usos identificats s'amplien. En el cas de la gent gran i més concretament els homes, veiem que en cap de setmana la seva presència a la plaça va estretament relacionada al joc de la petanca (*veure mapa 23*).

La majoria dels homes adults que s'han personat a la plaça són d'origen africà i llatinoamericà i els usos identificats són habitualment de trobada, estada i reunió. Alguns pocs homes sols que badaven i/o miraven a l'entorn, és a dir que feien ús de la plaça per descansar.

El diumenge al matí és l'únic dia de la setmana en que s'han observat homes fent atenció a infants (*veure mapa 24*), si bé en altres moments del cap de setmana també se'ls ha observat duent a terme usos de vigília i cura però acompanyats d'una dona -segurament la parella. Els usos relacionats amb la permanència de

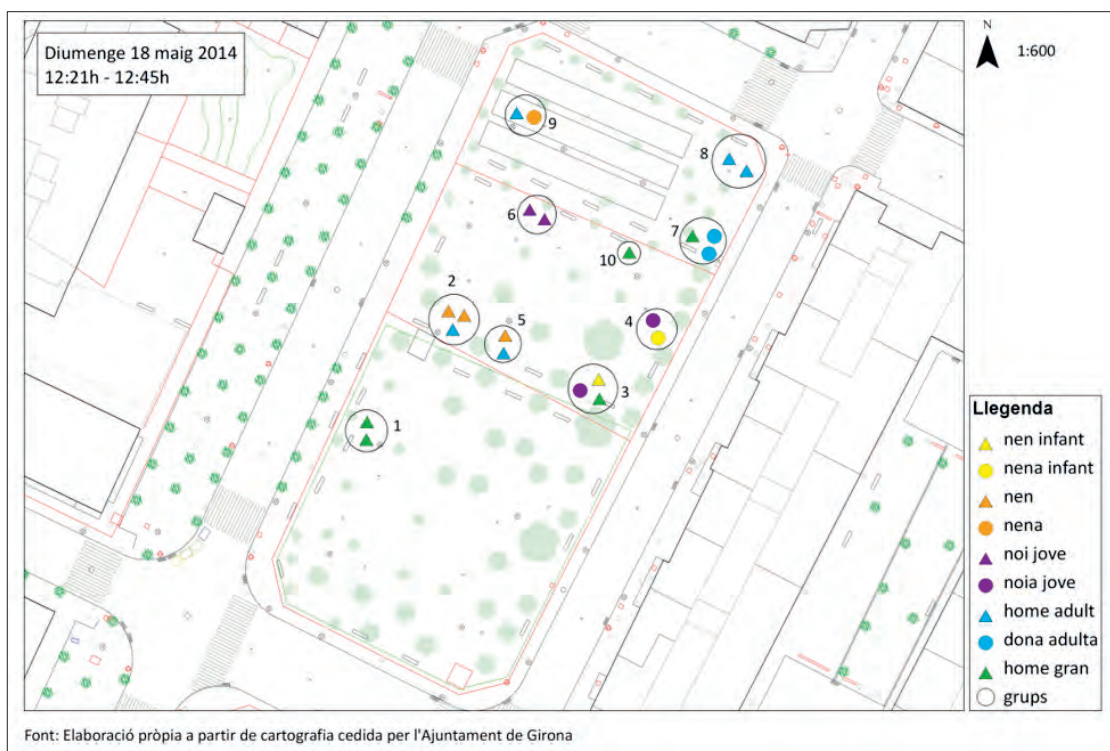
Mapa 23 - Observació directa de la densitat, ús i apropiació de la Plaça Pere Calders

les dones, sense fer distinció d'origen cultural, a la plaça són els mateixos que entre setmana, és a dir de vigília i acompanyament a canalla. Val a dir, que a la Plaça Pere Calders és destacable la presència de dones d'origen extracomunitari i més concretament subsaharià.

Els usos identificats en els cas dels nois joves presenciats a la plaça, tant autòctons com d'origen africà és de trobada, estada i reunió. Marca la diferència que el grup de nois autòctons, mentre fan reunió asseguts en un dels bancs ubicats a la zona de la petanca, veuen coca-cola.

Mapa 24 - Observació directa de la densitat, ús i apropiació de la Plaça Pere Calders.

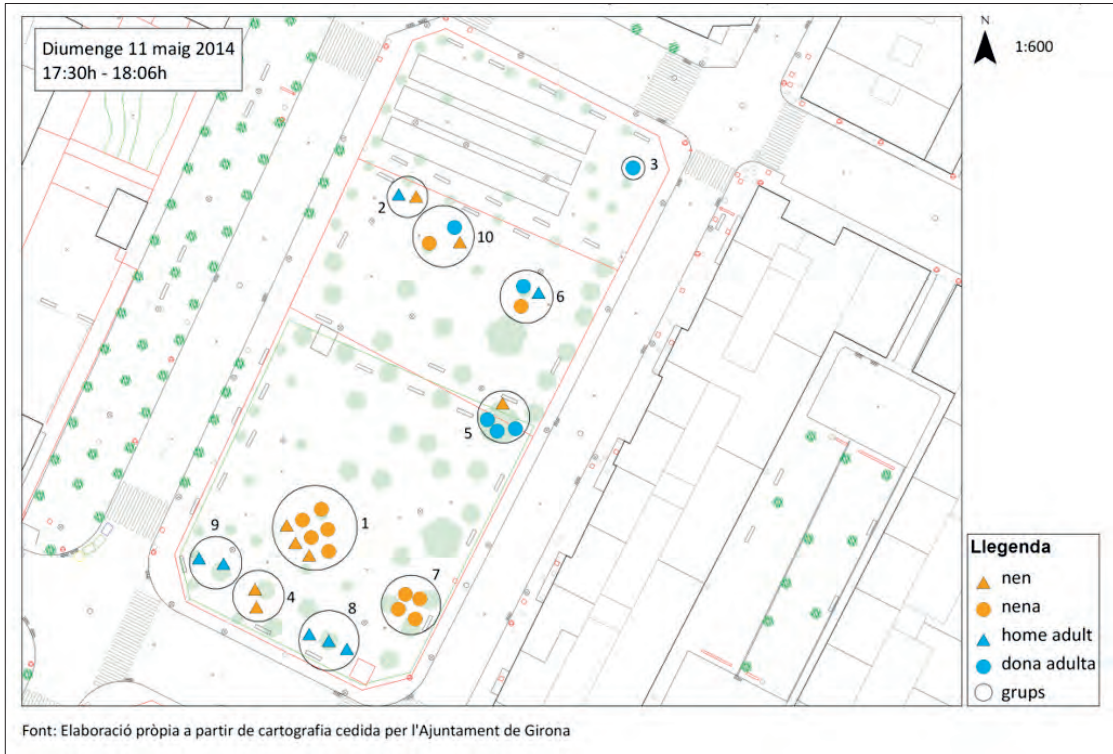

La presència de les noies joves, tant si són autòctones com migrades, va relacionada igual que en el cas de les dones adultes a un ús de la plaça per atenció i vetlla dels infants que acompanyen. És interessant fer atenció a l'observació de dues parelles d'adolescents autòctons que han fet ús de la plaça per aprofundir en la seva coneixença (veure mapa 26- grup 13).

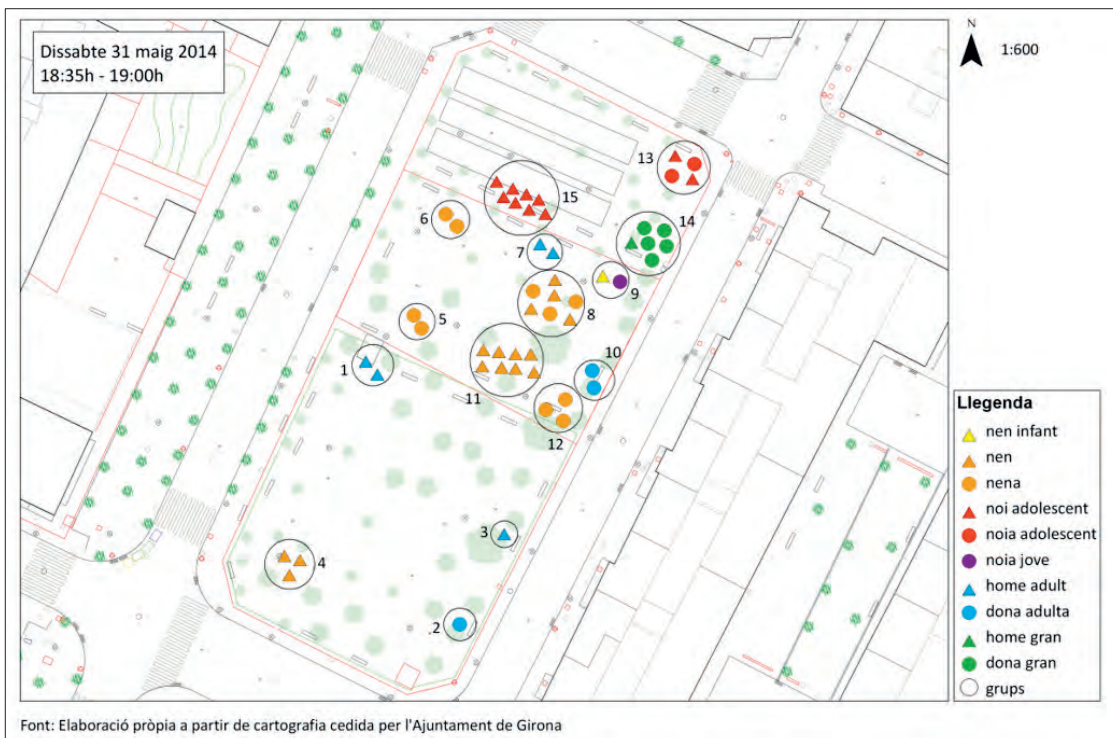
Sense fer distincions en relació als dies de la setmana es pot afirmar que la mainada més petita i les nenes majorment, s'observen principalment a la part central de la plaça, on hi ha ubicats els gronxadors, la caseta, el tobogan i altres elements de joc infantil dirigit. És en aquesta zona central on s'hi localitzen especialment, assegudes en els bancs que la voregen, les dones adultes que duen a terme l'ús d'atenció i cura dels infants. Les dones acostumen a anar

acompanyades d'altres dones de la mateixa procedència i en cap ocasió se les ha vist parlant o conversant amb dones de nacionalitats diferents a la pròpia.

Mapa 25 - Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la Plaça Pere Calders

Mapa 26 - Observació directa de la densitat, apropiació i ús de la Plaça Pere Calders

Els nens de més edat, d'entre 6 i 10 anys se'ls acostuma a veure en l'espai de joc lliure jugant amb la pilota i no s'observen mares a la proximitat. En totes les observacions i sense diferències per raó de gènere, s'ha pogut constatar que la plaça facilitant el joc afavoreix la interrelació dels infants tot i ser d'orígens culturals diversos. És interessant destacar que en dies festius la plaça es troba força buida d'infants sobretot al matí (*mapes 23 i 24*) i que a la tarda té més vida infantil (*mapes 25 i 26*).

La Plaça Pere Calders: una plaça molt estimada pels infants

Les entrevistes han reforçat el que ja s'havia observat: que els principals usuaris de les places són mainada i mares d'una banda, i jubilats jugant a la petanca de l'altra. El disseny longitudinal de la plaça, que dibuixa tres espais molt marcats, condiona en bona part les activitats que hi tenen lloc. Un primer espai, destinat al joc de la petanca i usat principalment per homes grans autòctons, incorpora uns bancs en un extrem que acostuma a ser un punt de trobada de dones grans autòctones al migdia o a les primeres hores de la tarda durant l'hivern. La part central, totalment equipada amb jocs infantils i uns bancs per seure és l'espai més freqüentat durant tota la setmana per mainada, sobretot nenes i mares d'origen extracomunitari. Mares que formen grups en funció del lloc d'origen i mainada que juga i es relaciona sense distincions per motiu de procedència. Una tercera part oberta, amb un sòl de terra i una petita cantonada verda, facilita i molt el joc lliure principalment exercit pels nens sobretot extracomunitaris. Els usos identificats a la plaça són doncs principalment de joc (infantil i adult en la petanca) i d'atenció i cura (dut a terme sobretot per dones). Estaríem doncs d'acord amb Borja (2003, 241), que "és en les voreres on es mou la ciutat i no en les autopistes", fent al·lusió a l'elevat percentatge del treball no remunerat que desenvolupen les dones.

Alhora d'analitzar que passa a la Plaça Pere Calders, també és important tenir present altres factors físics i/o pràctiques culturals que es donen en la proximitat

de la plaça, que en condicionen el seu ús o afluència. A l'entorn de la plaça hi trobem els pisos del Patronat de la Santa Creu. De fet, bona part de les persones que freqüenten la plaça viuen en aquests pisos. Molts d'aquests pisos, adquirits en un primer moment per la població andalusa arribada aquí amb el procés migratori dels anys 50-60 han estat adquirits o llogats a cost baix per molta de la població nouvinguda als anys 90. En cada bloc d'aquests pisos hi trobem uns patis interiors, com petites places que tal i com explica Marta Roura, directora del Centre Cívic de Sta.Eugènia "Can Ninetes", són llocs de refugi i protecció per a moltes dones i que per tant no van a la plaça.

"Can Gibert es nodreix de tota la zona de la patronal que és on hi ha tota la població nouvinguda amb unes realitats que ningú les té en compte. Hi ha una realitat que, cada bloc d'allà, té placetes a dintre on queda molt tancat i les mares s'hi senten molt protegides. Són mini-places on la gent que no va a la de Can Gibert va allà."

Marta Roura. Directora del Centre Cívic Sta.Eugènia-Can Ninetes

La majoria dels adults han explicat que no van a la plaça o que hi anaven quan tenien mainada petita. Es repeteix doncs, un fet que ja s'ha observat en les altres places, i és que els adults en general no van a la plaça pel sol fet d'estar-s'hi. Cal tenir en compte que aquesta plaça, en el moment de fer l'estudi, no té bars ni terrasses al seu entorn. La plaça és freqüentada com un lloc de pas i més des de que arran del pla de barris el Carrer Sant Sebastià s'ha convertit en una rambla. L'anar d'un lloc a l'altra i passar per la plaça afavoreix que en moments puntuals les persones es trobin i es relacionin.

"No, no hi solo anar. Passo de les places i no hi faig vida. Si que a l'estiu poder et trobes una colla a la plaça i et quedes a xerrar, però no hi vaig massa."

Rafel. Veí de Can Gibert. 61 anys. Nascut a Sant Sadurní de l'Heura. Venedor. Aturat. 36 anys vivint al barri.

"Hi passo perquè hi ha la Caixa allà, o quan anem al metge també passo per allà. És una plaça maca. [...] (Hi ha molta gent jubilada) Sí, molta. Jo no hi vaig mai. Poder més endavant hi aniré, però per ara tinc altres diversions."

Carles. Veí de Sta.Eugènia. 65 anys. Nascut a Girona. Empleat de banca. Jubilat. 40 anys vivint al barri.

Fins i tot un veí (d'origen subsaharià molt jove) i una veïna (autòctona força jove) dels carrers Campcardós i Orient, respectivament, tenen dificultats per localitzar la plaça de la que parlem. La noia, a més, reconeix que no hi ha anat mai.

“A la Plaça Pere Calders hi vas? - Ostres, no sé quina és. La de Can Gibert del Pla, una de molt gran que hi ha davant de l'església. -Ah no, no hi he anat mai.”

Mònica. Veïna de Can Gibert. 37 anys. Nascuda a Figueres. Administrativa. Aturada. 5 anys vivint al barri.

“A la plaça Pere Calders hi vas? - Ah! Ja sé on és, davant del centre cívic de Sant Narcís! No! Jo et parlo de la plaça que queda entre l'església i el Dalmau Carles.- No sé de quina església em parles, jo sé on és el Dalmau Carles però no sé... Doncs, davant del Dalmau Carles hi ha una plaça... no la coneixes? - No...”

Saiku. Veí de Can Gibert. 16 anys. Nascut a Girona. Pare i mare immigrants d'origen subsaharià dels anys 90's. Viuen al barri. Estudiant. Tota la vida vivint al barri.

Només un veí de la plaça ha explicat que diumenge al matí, a vegades, va a seure a la plaça per llegir i estar tranquil.

“A veure, la Plaça Pere Calders és aquesta d'aquí, no? A la Plaça Pere Calders sí, hi anàvem quan el meu fill era més petit i també anàvem a la plaça de les cordes, [...] però ara ja no. A vegades jo, els diumenges, els diumenges si que quan arriba el bon temps, t'aixeques aviat i vas a buscar el periòdic i sí, m'agrada seure en un banc d'aquests i llegir, s'hi està molt tranquil. Sí que m'agrada, sortir tranquil·lament el diumenge, seure allà al matí que no hi ha gent pràcticament, hi ha bona temperatura i s'està molt bé allà llegint i quan comença a fer la calor ja cap a casa.”

Antonio. Veí de Can Gibert. 55 anys. Nascut a Extremadura. Professor. Contractat. 20 anys vivint al barri.

En general s'observa que la plaça és un espai freqüentat o usat com a lloc de pas principalment per les persones que viuen en els habitatges propers. A tall d'exemple, fixem-nos en com per aquesta veïna autòctona que viu a prop de la Carretera de Santa Eugènia, la Plaça Pere Calders no queda dins el seu radi d'acció, i com només s'hi atansa per motius concrets.

“No, a Can Gibert del Pla cuando voy es de paso porque he quedado con alguien en concreto, pero es un barrio que es muy pequeño y a la plaza Pere Calders voy porque me encuentro con alguna persona. No frecuento aquella parte del barrio, sólo cuando voy al médico porque está en aquella zona.”

Mª Lluïsa. Veïna de Sta.Eugènia. 66 anys. Nascuda a Zamora. Treballadora familiar. Jubilada. 36 anys vivint al barri.

Contràriament a com viuen la plaça els adults en general, per als infants la Plaça Pere Calders és una plaça molt estimada. No en va ha estat la plaça més il·lustrada com a preferida per la mainada. D'un total de 66 espais públics representats, 21 ho són de la Plaça Pere Calders, dels quals hi ha una notable diferència de gènere, doncs, l'han escollit com a preferida 16 nenes i 5 nens. Aquest fet dona força a l'observació de la plaça com un espai sobretot femení. Com mostren els dibuixos que segueixen (*il·lustracions 22, 23, 24, 25, 26*), les nenes han representat principalment la zona central on es localitzen els

tobogans, els gronxadors i les casetes, mentre que els nens ha dibuixat la zona d'espai lliure. A nivell d'edat no hi ha diferències, doncs 5 nenes són de cicle inicial, 6 de cicle mitjà i 6 de cicle superior. D'entre els nens, 2 són de cicle inicial i 3 de cicle superior.

Il·lustració 22 – Dibuix de la meva plaça preferida. Escola Dalmau Carles

Il·lustració 22. Com a motiu de la tria va escriure: A mi m'agrada Pere Calders perquè té un tobogan divertit, perquè té una cosa per enganxar-se, també els gronxadors. Sempre pujo als tobogans. Bé, m'agrada tot. Dibuix d'una nena de cicle inicial de l'Escola Dalmau Carles.

Il·lustració 23 – Dibuix de la meva plaça preferida. Escola Dalmau Carles

Il·lustració 23. Com a motiu de la tria va escriure: La Plaça Pere Calders. Perquè em trobo més amics. Dibuix d'un nen de cicle inicial de l'Escola Dalmau Carles

Il·lustració 24 - Dibuix de la meua plaça. Escola Dalmau Carles

Il·lustració 24. Com a motiu de la tria va escriure: He triat aquesta plaça perquè gairebé hi vaig sempre. Dibuix d'una nena de cicle mitjà de l'Escola Dalmau Carles.

Il·lustració 25 – Dibuix de la meua plaça preferida. Escola Dalmau Carles

Il·lustració 25. No hi ha explicació del motiu de la tria. Dibuix d'una nena de cicle superior de l'Escola Dalmau Carles

Il·lustració 26 - Dibuix de la meua plaça preferida. Escola Dalmau Carles

Il·lustració 26. No hi ha explicació del motiu de la tria. Dibuix d'un nen de cicle superior de l'Escola Dalmau Carles

Atesa la centralitat de la plaça dins el barri de Can Gibert, és a la plaça que s'estudia on es duen a terme moltes de les activitats obertes a tot el barri, com ara els actes de la festa major. Antoni Rojas, president de l'Associació de Veïns de Can Gibert, manifesta que la plaça és el lloc més representatiu del barri. Mentre que a partir de les il·lustracions podem pensar que això és així pels infants, les entrevistes mostren que no és un espai especialment significatiu per als adults. Possiblement, com es desprèn del que explica Antonio Rojas, la plaça adquireix un paper rellevant dins la vida veïnal durant la festa major i altres actes puntuals en que la comunitat hi participa activament.

“La plaça Pere Calders és l'espai insígnia del barri, on hi ha tota l'activitat. [...] Aquí ara ens estan fent uns lavabos que era una reivindicació que feia temps que demanàvem. [...] A base de molt demanar des de fa anys, al final s'ha aconseguit i tenim un espai també amb el consens dels de la petanca que és una gent que s'implica molt i de tant en tant fan campionats socials o esmorzars, i tot això és cosa d'ells. El que fem és que com tenim el carrer Sant Sebastià que és un espai molt gran, té una vorera molt ample, és acollidor i fàcil de tancar on no provoques destorb al barri, doncs ho fem allà de forma que tenim el que és tota la plaça, que la gent s'hi torna boja i tira tots els petards i l'altra part que talla el carrer Sant Sebastià que allà hi fem la festa major. [...] Ens vam animar i vam portar un bar que feia més patxoca, és un espai maco on des de les 8 de la tarda hi ha gent que anima, hi ha música, la festa de l'espuma, regals pels nanos, jocs tradicionals, etc. va ser una festa molt maca.

Antoni Rojas. President de l'Associació de Veïns de Can Gibert

A tall de conclusió es pot afirmar que hi ha una utilització quotidiana de la plaça com a lloc de passeig, estada, joc i fins i tot d'intercanvi social. Hem vist però, que l'aprofitament es fa especialment en certes hores del matí i de la tarda durant tot l'any, adquirint una aflluència més gran de gent en determinats moments, que és quan hi tenen lloc activitats concretes programades.

6.2.2. Altres espais públics d'intercanvi i comunicació social

En aquest apartat es presenten altres espais públics dels sectors estudiats que s'han considerat especialment significatius perquè desenvolupen un paper dins la vida del barri, així com per a les persones entrevistades i/o la mainada. L'objectiu és apropar-se a les opinions i vivències que mereixen aquests espais

per poder comprendre els espais públics des d'una perspectiva més completa, i llegir el barri com un conjunt d'interaccions globals. Cal tenir present que la presentació d'aquests espais s'ha fet en el capítol descriptiu de l'àmbit d'estudi.

En el sector de Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord

La Plaça Josep M^aPrat i la Plaça Aneto

Es tracta de dues places gairebé a tocar l'una de l'altra que es localitzen molt a prop de la plaça de davant l'Escola Taialà i en les que s'hi ha observat molt sovint nens jugant a futbol. La Plaça Josep Mª Prat, situada entre el grup de pisos que dona nom a la plaça té un disseny rectangular lliure d'elements de jocs, a excepció de dos gronxadors que es localitzen en un costat de la plaça. A continuació s'hi troba la Plaça Aneto, una plaça més aviat petita i voltada pels pisos, que juntament amb la Plaça de Josep M^aPrat sembla que es complementin amb la plaça de davant l'escola. Mentre que a la plaça de davant l'escola hi acostumen a predominar les nenes amb un joc tranquil i dirigit, a la Plaça Josep M^aPrat i a la Plaça Aneto hi destaca el joc lliure protagonitzat per nens que viuen en els pisos de l'entorn.

Si bé en les entrevistes amb els adults aquestes no han estat unes places a l'entorn de les quals s'hi hagi generat gaire opinió, val la pena comentar, que les dues persones que sí que n'han fet un comentari són noies i que la seva mirada o el seu posicionament s'ha enfocat cap a l'atenció de l'ús que en fan, o en poden fer els infants. Val la pena recordar que es tracta d'una plaça situada en un lloc molt cèntric del barri, fet que promou que esdevingui un lloc de pas i que a més rep una afluència de gent considerable, motivada per la presència de la parada de l'autobús. Per a la primera veïna que parla, el fet que els nens juguin a pilota en una plaça ubicada arran de la carretera, suposa un perill tant per a ells com

per a la persona que condueix. Per a la segona, la falta de cura de l'espai dificulta que els infants hi puguin jugar adequadament.

“Hi ha molt nens que juguen a pilota i moltes vegades la pilota acaba a la carretera. Aleshores crec que és un perill que potser els pares haurien de vigilar, però moltes vegades el nens juguen sols, molts pares els deixen baixar de casa i juguen sols. Llavors els nens van a buscar la pilota, molts no miren, i pel que condueix ha de vigilar , però clar, en un moment donat pots despistar-te.”

Mireia. Veïna de Domeny Nord. 24 anys. Nascuda a Girona. Estudiant. Viu al barri des de sempre.

“La plaça dels “pisos” si que es una mica més per jugar, però el terra no està adaptat perquè juguin els nens. I al final es converteix en un lloc més de pas que res més.”

Isabel. Veïna de Tialà. 30 anys. Nascuda a Girona. Avis i pare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Avis viuen a G.S. Pares viuen a Germans Sàbat. Treballa en feines esporàdiques. Viu al barri des de sempre.

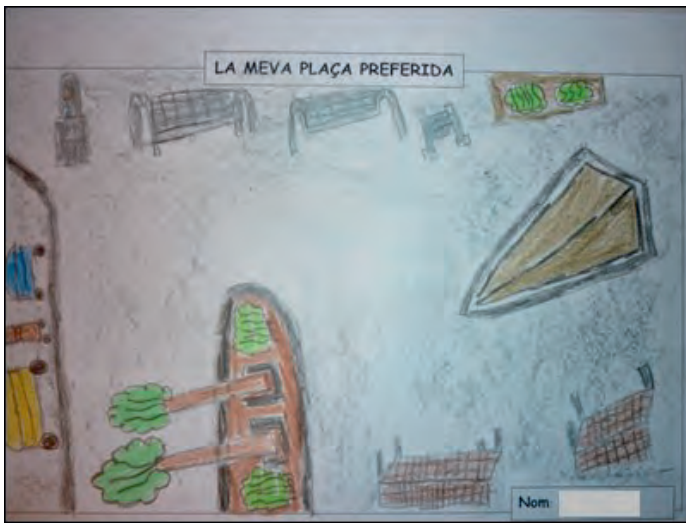
Al costat d'aquesta plaça s'hi localitza la Plaça Aneto, una plaça per a la qual cap adult ha manifestat interès i que en canvi ha estat escollida i representada com a plaça preferida del barri per a tres nens de cicle mitjà (*veure els dibuixos 27, 28 i 29*). És interessant fer atenció a que siguin nens i no nenes, doncs com he explicat són principalment els usuaris d'aquestes places. Fixem-nos en com els tres dibuixos il·lustren una estructura de ferro en forma de piràmide que hi ha a l'entrada de la plaça, que no essent un element volgutament de joc s'hi ha convertit i ha donat lloc a un nom alternatiu de la plaça. Per a moltes persones, la Plaça Aneto es coneix també com la plaça de la piràmide.

Il·lustració 27 -Dibuix de la meva plaça preferida. Escola Tialà

Il·lustració 27. Com a motiu de la tria va escriure: Al carrer Aneto, on viu la meua àvia. Perquè allà és on viuen els meus avis i allà m'ho passo molt bé. Dibuix d'un nen de cicle mitjà de l'Escola Tialà

Il·lustració 28 - Dibuix de la meva plaça preferida. Escola Taialà

Il·lustració 28. Com a motiu de la tria va escriure: Perquè sempre jugo allà. Dibuix d'un nen de cicle mitjà de l'Escola Taialà

Il·lustració 29 - Dibuix de la meva plaça preferida. Escola Taialà

Il·lustració 29. Com a motiu de la tria va escriure: Perquè sempre hi vaig a jugar. Dibuix d'un nen de cicle mitjà de l'Escola Taialà

La Plaça Mn. Josep Iglésias i Joanmiquel: un espai desagradable

Mossèn Iglésias va ser un rector de parròquia que es va implicar molt en ajudar els veïns i les veïnes, majorment arribats d'arreu de l'Estat Espanyol durant els anys 50-60, que tenint una vida senzilla, lluitaven per anar fent del barri un lloc digne per viure. Va ser una persona molt estimada i un temps després de la seva mort, en homenatge se li va dedicar una plaça. Actualment, aquesta plaça, situada al costat de l'escola bressol exerceix principalment una funció de pàrquing. Malgrat tenir en un costat de la plaça diversos elements de joc infantil,

en cap de les ocasions en que s'ha observat la vida en el barri s'hi ha atansat ningú. La Plaça Mossèn Iglésias és percebuda per unanimitat més com un aparcament que no com una plaça que afavoreixi que la gent es trobi. El fragment següent recull força aquest sentiment de desencís cap a aquest espai que podria tenir una entitat pròpia.

“Mossèn Iglésias va ser un mossèn que va ajudar molt al barri cap als anys 60, quan la gent va arribar aquí i va fer molt per el barri. Tothom pensava que seria una plaça atractiva i va resultar ser una plaça de pàrquing on en record d'ell només hi ha una placa.”

Isabel. Veïna de Taialà. 30 anys. Nascuda a Girona. Avis i pare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Avis vivien a G.S. Pares viuen a Germans Sàbat. Treballa en feines esporàdiques. Viu al barri des de sempre.

Tot i això, un veí fa el contrapunt afirmant que si es plantegés de treure el pàrquing de la plaça, possiblement molta de la gent del veïnat no hi estaria d'acord. A la vegada apunta idees per fer la plaça més agradable:

“Clar, queda molt distorsionada per l'aparcament que hi ha al mig, però això és un debat, perquè si vinc jo i dic, mira a partir d'ara aquesta plaça queda lliure de cotxes, tots els veïns se'm tiraran al cim perquè no tenen lloc per aparcar. Aquell espai podria millorar perquè és massa dur i poc amable. Si fos una mica més tou, amb vegetació, i sense tants de cotxes, poder milloraria.”

Joan. Veí de Taialà. 43 anys. Nascut a Girona. Conserge. Contractat. 10 anys vivint al barri.

En parlar d'aquesta plaça apareixen juntes i repetidament dues problemàtiques que afavoreixen, juntament amb el fet que la plaça estigui envaïda pels cotxes, que sigui un lloc desagradable i que els veïns i les veïnes no hi vulguin fer estada. La primera mirada apunta cap als joves que s'estan a la plaça fent activitats com beure i fumar, que a parer dels veïns enrareixen l'ambient perquè aquests tipus d'accions sovint van acompanyades de soroll i deixalles. En José Antonio, un senyor gran que ha viscut tota la vida m'explica aquesta vivència de les persones veïnes mentre visitem la zona:

“Ara passarem per el pont que és on a vegades s'hi posa la gent a la nit i fan gresca, igual que a la plaça Mossèn Iglésias, i s'assenten per aquí i els veïns estan una mica empipats. El cap de setmana està ple de d'ampolles de vidre per terra, i s'hauria de vigilar una mica perquè l'altre barri està la mar de bé.

José Antonio. Veí de Germans Sàbat. 78 anys. Nascut a Múrcia. Immigrant d'origen espanyol anys 50's establert al barri. Operari de fàbrica. Jubilat. 58 anys vivint al barri.

Per en Manel un veí jove que ha viscut tota la vida al barri, aquest és un espai envaït per aquests nois i davant dels quals no s'està fent res per part de

l'administració:

“En la plaça de mossèn Iglesias han trobat un espai d'on ningú els fa fora i el monopolitzen.”

Manel. Veí de Domeny. 35 anys. Nascut a Girona. Tècnic d'ajuntament. Tota la vida vivint al barri.

La segona problemàtica que ha aflorat gira a l'entorn del moviment de joves i no tant joves, encara que majoritàriament homes, que entren i surten del bar El Puente que s'ubica davant de la Plaça Mossèn Iglésias, portant una gàbia tapada. Algunes de les persones entrevistades han explicat que l'activitat dels ocells és una tradició que ve de diferents indrets de l'Estat Espanyol, però la majoria de les persones afirmen que el que hi ha a la gàbia és droga i que el que s'està fent és venda. Dos nois joves del barri mostren clarament el seu rebuig a atansar-se a la plaça a raó d'aquesta activitat:

“És una altra plaça (*la de Mossèn Iglésias*) que mai hi arribava en aquella part perquè estan tot el dia jugant a boxes i els seus “*pajaritos*” ... Tothom sap que es mou droga per allà però com ningú diu res, ni es fa res, queda tot allà i està molt apartat. No m'agrada passar-hi i no hi vaig mai.”

Ivan. Veí de Taialà. 19 anys. Nascut Sabadell. Avis immigrants d'origen espanyol anys 50's. Van viure a Germans Sàbat i actualment l'àvia viu a Taialà. Estudiant. 14 anys vivint al barri.

“(L'espai on es sent incòmode o intenta evitar és) la plaça de mossèn Iglésias i la dels ocellets, degut a que hi ha un cert grup que en fan un mal ús. Venen drogues.”

Tomàs. Veí de Germans Sàbat. 21 anys. Nascut a Girona. Avis i pare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Pares viuen a Germans Sàbat. Estudiant universitari. Viu al barri des de sempre.

Fem atenció a la mirada de gènere. Dues noies, la segona que parla és mare, llegeixen la realitat de la plaça tenint en compte les repercussions que això suposa per als infants de l'escola bressol que hi ha a tocar. Molt subtilment, la primera noia que parla, deixa entreveure que no s'acaba de creure que dins la gàbia hi hagi un ocell.

“No sé si és moda, perquè jo no ho acabo d'entendre. A mi sempre m'han comentat que a dins la gàbia hi ha una altra cosa que no és un ocell. No ho sé. Ara fa temps que no veig a ningú amb un ocell, això tira més en els gitanos joves, i algun que no és gitano i és més gran. Antigament es feien *botellons* al costat de casa meva, a la guardaria, i fumaven marihuana mentre els nens petits estaven a la guardaria, i alguna vegada els nens no han pogut sortir el pati perquè feia pudor a marihuana.”

Júlia. Veïna de Taialà. 21 anys. Nascuda a Celrà. Àvia i mare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Àvia vivia a Germans Sàbat. Estudiant. 12 anys vivint al barri.

“Hi ha la plaça al costat de la guardaria que a vegades s’hi posen els nois a fer *botellón*, fan una cervesa o així, o porten els ocells aquells allà dintre. A la mateixa plaça hi van avis a jugar a les botxes, però jo no aniré allà a seure perquè hi són ells i no m’hi sentiré còmode, però si jo anés allà a seure tampoc em passaria res.”

Carme. Veïna de Germans Sàbat. 42 anys. Auxiliar de clínica. Nascuda a Sarrià. 35 anys vivint al barri.

La situació d’aquestes persones joves, que totes les persones han coincidit en dir que són del barri ha estat un dels temes a l’entorn dels quals es va conversar amb la gent gran. Per a les persones grans és un motiu de preocupació veure que veïns seus joves es troben en situació de desocupació i desànim, com també adonar-se que n’hi ha que no volen treballar. Són conscients que la crisi ha deixat molts joves fora del mercat laboral i observen amb tristesa com molts han hagut de tornar a casa i són mantinguts pels pares i pels avis, és a dir, per a les mateixes persones que han participat en l’assemblea de la gent gran.

En el sector de Santa Eugènia-Can Gibert

La Plaça de Fidel Aguilar o la plaça de les cordes

La Plaça Fidel Aguilar, coneguda popularment com a la plaça de les cordes, es situa geogràficament entre la Plaça del Barco i la Pere Calders amb l’objectiu, segons explica l’agent social Marta Roura, d’oferir un espai de joc a la mainada més petita, a la vegada que apropar els barris de Sta.Eugènia i Can Gibert, separats per la barrera física i psicològica de l’Avinguda del Passeig d’Olot. Des del seu punt de vista no s’ha assolit l’objectiu cohesionador que es buscava.

“Per exemple, la pròpia estructura del barri amb el passeig ja genera, que d’entrada, hi ha una separació amb els dos barris. Podríem provocar (*canvis*) especialitzant places, que és una mica el que es va intentar a la plaça Fidel Aguilar, que era dir que ni la Plaça del Barco ni la de Can Gibert estaven oferint coses per la mainada més petitona, doncs anem a fer-ho. Però per mi, han fet un bolet, allò tancat allà al mig, que si que crees però no acaba de provocar un canvi.”

Marta Roura. Directora del Centre Cívic Sta.Eugènia-Can Ninetes

La Plaça Fidel Aguilar és molt rica en quant a jocs infantils pensats per la mainada més petita però també per la no tant petita. Un dels jocs més representatius i que dona nom popularment a la plaça és un entramat de cordes tensades per enfilat-

se en forma de piràmide. Aquesta plaça, si bé no ha estat tan reconeguda en la identificació de les fotografies dels espais públics com ho han estat la Plaça del Barco i de Pere Calders, sí que ha estat molt il·lustrada. Han estat 11 (de 66) les mainades que l'han dibuixat, de les quals són tres nenes i vuit nens (cinc de CI i tres de CS). Parem atenció en com l'element de les cordes és present en totes les il·lustracions, donant a entendre que és el joc que més agrada.

Il·lustració 30 – Dibuix de la meua plaça preferida. Escola Dalmau

Il·lustració 30. Com a motiu de la tria va escriure: Plaça Cuerda. M'agrada perquè té una tirolina molt guay. Dibuix d'una nena de cicle inicial. Escola Dalmau Carles.

Il·lustració 31- Dibuix de la meua plaça preferida. Escola Dalmau Carles

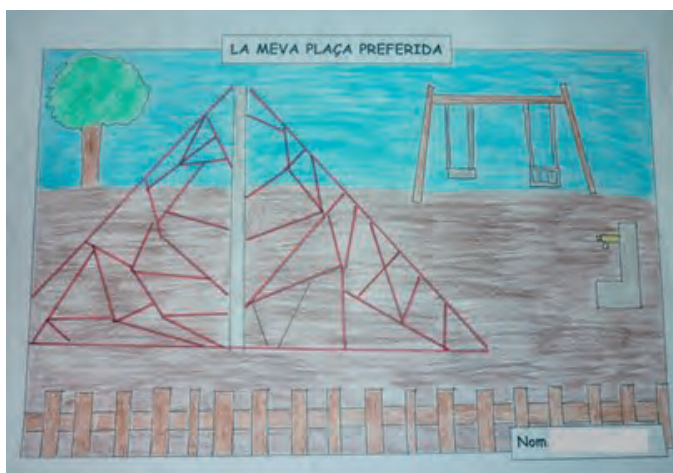
Il·lustració 31. Com a motiu de la tria va escriure: El parc de les cordes. M'agrada perquè hi ha gronxadors i moltes coses per jugar. Dibuix d'un nen de cicle inicial. Escola Dalmau Carles.

Il·lustració 32 - Dibuix de la meua plaça preferida. Escola Dalmau Carles

Il·lustració 32. *Com a motiu de la tria va escriure:* He triat aquest parc sempre hi jugo amb els meus amics o cosins. Dibuix d'una nena de cicle mitjà. Escola Dalmau Carles.

Il·lustració 33 - Dibuix de la meua plaça preferida. Escola Dalmau Carles

Il·lustració 33. *Com a motiu de la tria va escriure:* Parc de les Cordes. Dibuix d'un nen de cicle superior Escola Dalmau Carles.

Es tracta doncs, d'una plaça molt estimada per la mainada petita però també per a la gent jove. En el transcurs de l'assemblea, els nois i les noies d'ESO de l'Institut de Sta.Eugènia vam manifestar que la Plaça Fidel Aguilar juntament amb la Plaça Pere Calders eren els llocs més bonics del barri.

La zona de la frontissa: un repte social

Com ja s'ha apuntat en l'apartat 6.1.3 la zona de la frontissa és un espai que per a moltes de les persones entrevistades genera por. La presència constant de molts homes i sobretot d'homes magrebins i subsaharians fa que es percebi com un espai masculinitzat i envaït. Des dels diferents serveis del barri que operen en l'àmbit social, la zona de la frontissa s'observa com un espai desafavorit en el que

cal una actuació a diferents nivells per dignificar l'espai i fomentar la cohesió social tal i com ho explica Marta Roura. Aquest fet implica generar sinèrgies entre diferents agents socials i en paral·lel activar la vida en d'altres places del barri. És doncs important, observar els espais públics dins el conjunt del barri sense perdre de vista la multiplicitats de factors que hi interactuen.

“Dintre del Pla Educació i Convivència⁶¹, hi ha un programa d'educació i convivència, que hi estem des de l'Administració, Servis Socials, Centre Cívic, Joventut, tothom dintre de l'àrea que li pertoca, i des dels diferents serveis com el Centre Obert, el Servei de Joventut, etc. Des d'aquí el que es dissenya són aquelles actuacions que, fora de l'ordinari de les competències de cadascú, va a buscar la participació i quines són les mancances. Els reptes que ens hem marcat per aquest 2015 són afavorir i nodrir aquelles zones que ara estan més desafavorides com per exemple la frontissa. Anar a taxar aquesta problemàtica que últimament hi ha, i per tant, crec que serà el nostre repte social. Evidentment hi haurà molta feina que farem a través de les places.”

Marta Roura. Directora del Centre Cívic Sta. Eugènia-Can Ninetes

Una altra actuació serà la remodelació urbanística de tota la zona, convertint la zona de frontissa amb un passeig ben arreglat i amb jocs per la mainada. Amb tot, a la frontissa el que es fa especialment evident és una problemàtica de xoc cultural que es dona en tot el context de barri i que ve condicionada sobretot per dos factors significatius. D'una banda, una tipologia d'habitatges, sovint petits per la quantitat de persones que hi viuen i, de l'altra, el fet de ser col·lectius que acostumen a fer més vida al carrer que les persones autòctones. Coincideixen en un mateix espai físic, doncs, dues maneres diferents d'entendre i viure l'espai públic generant que sovint les persones autòctones es sentin envaïdes. En aquest punt, la intervenció social d'entitats com el centre cívic és essencial, com també ho és l'acció de la policia quan s'han esgotat les vies de la mediació comunitària. L'agent social Marta Roura ho explica de la següent manera:

“Per exemple, ara hi ha moltes queixes de la zona de la frontissa que allà si que s'hi han acumulat joves que delinqueixen i que fan soroll a les nits. Això si que és un problema, però com a qualsevol altre barri. Diferents col·lectius fan molta vida a les places perquè les seves cases són petites i també pel que hem dit, perquè és un tret cultural seu. Quan hi ha molta diversitat, per mi és una riquesa a treballar, com un diamant amb brut però que has de treballar perquè floreixi lo bo. Hem d'entendre que tothom viu l'espai públic

⁶¹ El PEiC (Pla d'Educació i Convivència) a què fa referència Marta Roura engloba els barris de Sta. Eugènia i Sant Narcís. Ha estat redactat per la Secretaria d'Equip Comunitari ubicada en el Centre Cívic de Sta. Eugènia. Es pot llegir la totalitat del pla a l'adreça web que es referencia a la bibliografia.

a la seva manera, i a Can Gibert, per alguns autòctons, hi ha una invasió d'espai perquè embruten, ho tirant tot al terra, hi ha gent fins a altes hores de la nit... Quan hi ha diferències culturals moltes vegades la gent no s'entén i és quan hem d'intervenir socialment per arreglar-ho. I en alguns casos, com seria a la frontissa, hi ha d'haver l'acció policial perquè nosaltres ja no hi podem fer res.”

Marta Roura. Directora del Centre Cívic Sta.Eugènia-Can Ninetes

Les hortes de Santa Eugènia: un espai que aporta qualitat de vida

La tranquil·litat que proporciona l'espai de les hortes és una de les sensacions que més han transmès les persones entrevistades. Hi ha hagut unanimitat a l'hora d'expressar que aquest és un espai que aporta qualitat de vida al barri pel fet de ser un espai verd. Aquest espai natural, al costat d'un barri densament poblat i urbanitzat adquireix un caire de pulmó i s'observa com una via d'escapament.

“Sí, dona qualitat de vida al barri per una cosa, perquè hi ha molta gent que moltes vegades no sabrien que fer i tenen l'hort allà. I és un punt de relació perquè es relacionen molt i hi ha molts de Can Gibert que tenen allà l'hort. Per nosaltres és un pulmó perquè quan comença el bon temps hi anem a caminar.”

Rafel. Veí de Can Gibert. 61 anys. Nascut a Sant Sadurní de l'Heura. Venedor. Aturat. 36 anys vivint al barri.

“L'ha oxigenat (el barri), no han posat blocs de pisos ni tonteries, és la zona “d'escape” que tens. D'aquí cap a baix el riu està tot net, d'aquí cap a l'altre costat està tot urbanitzat, i cap allà pots caminar, corre, anar amb bicicleta, pots passejar el gos, et pots assentar a l'estiu en aquell llac...”

Carles. Veí de Sta.Eugènia. 65 anys. Nascut a Girona. Empleat de banca. Jubilat. 40 anys vivint al barri.

Per a l'Ariela, una veïna jove, les hortes són uns espais que aporten un enriquiment molt concret i únic al barri. Per a l'Angelina, (una veïna gran) les hortes són un espai guanyat pel barri. Fixem-nos també, en com en aquesta segona veïna, el fet que les hortes s'hagin arreglat propicia que ella també se les miri i les usi de forma diferent a com ho feia.

“Sta.Eugènia sense les hortes no seria Sta.Eugènia. És un espai natural que tenim i si el perdéssim seria diferent.”

Ariela. Veïna de Sta. Eugènia 18 anys. Nascuda a Girona. Avis immigrants d'origen espanyol dels anys 50's. Estudiant. 16 anys vivint al barri.

“Ara com que han arreglat els horts fan goig, i ara hi vas a passejar i no hi passen cotxes. Vull dir, jo per exemple els horts abans quan vaig venir aquí, no se m'hagués acudit d'anar-hi no? [...] I (ara) agafo la bicicleta i vaig una estona a passejar pels horts, o hi vaig a peu, és una zona que l'hem guanyada Sta. Eugènia.”

Angelina. Veïna de Sta. Eugènia. 63 anys. Nascuda a Bonmatí. Cuinera. Aturada. 41 anys vivint al barri.

Una anàlisi en detall ens permetrà veure com a l'entorn de les hortes es fa

efectiva aquesta qualitat de vida. És a dir, que la situació de benestar s'adquireix per una multiplicitat de factors que hi conflueixen i que alhora l'espai fa possible que es donin. La proximitat a l'espai urbà, per on les persones quotidianament es mouen és també un factor molt apreciat. Aquest fet de l'accessibilitat contribueix a que l'espai de les hortes formi part del dia a dia de moltes de les persones entrevistades, doncs gairebé totes les persones entrevistades afirmen ser usuàries de la zona de les hortes.

“Les hortes, trobo que és fantàstic perquè estàs a prop de tot aquí... tens el supermercat, l'escola, però alhora tens que amb 5 minuts caminant estàs perdut en mig del camp, no hi ha soroll, estàs prop del riu, i m'agrada molt anar-hi.”

Maite. Veïna de Sta. Eugènia. 41 anys. Nascuda a Buenos Aires. Migrant d'origen sud-americà dels anys 90's. Mestra. Aturada. 4 anys vivint al barri.

Sense una distinció clara de les activitats que es fan a nivell de gènere, si que s'ha observat que mentre les dones i les noies expliquen que van a les hortes a caminar, amb bici o passejar el gos, els nois destaquen que hi van córrer. En aquest sentit, la zona de les hortes esdevé un espai on fer salut.

“Tot són camins per anar a passejar o a corre. Jo sempre hi vaig amb el meu gos. Cada matí surto una hora i faig tot el carrilet, les places de Salt i tornem. Em trobo molta gent amb gossos, gent corrent, passejant, i molts avis que surten a fer el vol i surten allà a passejar.”

Juan Diego. Veí de Sta. Eugènia. 30 anys. Nascut a Reus. Músic. Autònom. 8 anys vivint al barri.

“(Hi vaig) a passejar el gos i amb les bicis, amb les nenes i abans perquè hi teníem un hort, però ara ja no. “

Ariela. Veïna de Sta. Eugènia 18 anys. Nascuda a Girona. Avis migrants d'origen espanyol dels anys 50's. Estudiant. 16 anys vivint al barri.

“Vaig a passejar-hi, sempre m'hi he trobat bé, clar jo passo en bici o caminant.”

Carlita. Veïna de Sta. Eugènia. 41 anys. Nascuda a Bogotà. Migrant d'origen sud-americà dels anys 90'. Enginyera. Autònoma. 1'5 anys vivint al barri.

“...i anar a corre per les hortes.”

Didac. Veí de Sta. Eugènia. 22 anys. Estudiant. Tota la vida vivint al barri.

En aquest apartat, val la pena fer atenció al plany d'una dona jubilada que li agradava anar-hi amb bicicleta, però que donats els ensurts que hi ha tingut, ocasionats per la velocitat a que van molts ciclistes, prefereix moure-s'hi a peu. La seva experiència dona fe que les hortes són un espai molt usat per anar-hi a pedalar, i en el que hi coincideixen fent esport persones de totes les edats.

“(Hi passeja) gent gran i gent no tan gran i després amb bicicleta, gent de totes les edats i que van com bojos m’entens? Sembla una autopista, hi ha unes bicicletes que passen, jo hi anava amb bicicleta i ara hi he agafat por perquè jo vaig tan tranquil·la amb la meua bicicleta i veus que “zub!”, ostres quin ensurt que m’ha fotut aquest tu! [...] Jo trobo que és un perill, no hi ha dret que vagin tan depressa, si hi hagués visibilitat val, però és que no n’hi ha, no hi ha visibilitat.”

Angelina. Veïna de Sta. Eugènia. 63 anys. Nascuda a Bonmatí. Cuinera. Aturada. 41 anys vivint al barri.

Una de les activitats per excel·lència que té lloc a les hortes és bàsicament el cultiu i cura de l’horta en sí. Poder plantar-se els aliments que un es menjarà així com veure créixer les plantes és una feina que a la vegada que suposa un exercici físic ajuda a mantenir la salut mental. Les hortes suposen una distracció per a moltes persones i d’una forma especial a les persones grans que estan jubilades. Les persones que treballen la terra són principalment homes, encara que també hi ha algunes dones, com es pot llegir en el fragment següent. Val a dir, que d’entre totes les persones entrevistades, les persones que tenien cura d’un hort han estat homes adults, homes jubilats i cap dona ni persona jove. L’Emili, explica d’una manera molt il·lustradora com és la seva experiència de persona jubilada que va a l’hort. És interessant atendre en l’incís que ell apunta a l’entorn de l’absència de les persones joves tenint cura d’un hort:

“Gent madurs i grans, també hi ha dones, eh? Gent madurs i grans sí, jovent no, perquè no ho sé. [...] Mira jo tinc un hortet... Ah, molt bé! I un regala fruites i verdures, l’altre no sé què, l’altre s’anima ah!, jo també hi aniré i tal, o sigui que és una cosa que poc a poc...[...] Jo sóc d’aquests que penso i a més ho visc perquè tinc l’hort, que ja t’ho he dit, la vida física, el desgast físic d’un hort fa que la gent gran tingui més salut perquè s’oblida de dies, de cabòries i de tots els problemes que envolten a la vida, i allà doncs és un lloc on desconnectes i estàs pendent d’un enciam que se t’ha pansit, *càsum dena*, l’haig de regar, li he de posar aigua i tal, vull dir.”

Emili. Veí de Sta. Eugènia. 74 anys. Nascut a Terol. Professor. Jubilat. 38 anys vivint al barri.

Tot el que vaig explicant coincideix amb la teoria de Grahn i Stigsdotter (2010), que narra que molta gent percep els espais verds com a llocs on refer-se de l’estrès. L’expressió reiterada que a les hortes hom hi troba un espai de tranquil·litat i de pau, n’és un clar exemple. En aquest sentit, es pot llegir a continuació, l’experiència de l’Antonio, que s’apropa a l’hort quan surt de la feina. Per a ell, l’hort li aporta més beneficis personals i de salut mental que no pas beneficis econòmics o d’estalvi a l’hora d’anar a comprar:

“L'experiència és molt bona. És que a mi m'agrada molt remenar a la terra i veure com les plantes creixen i per a mi és una vàlvula d'escapament. Vas una estoneta, em relaxo, me n'oblido de tot i surto com nou i sí, encara tinc un hort allà. Ara en aquest temps no hi puc anar perquè quan arribo de la feina ja és fosc, però quan arriba el bon temps, no cada dia però si de tant en tant hi vaig a passejar, encara que sigui una estoneta i mirar com està tot.[...] Que no és el que estalvies, perquè mires el temps que estàs allà, lo que et costen les plantes, lo que això, lo que has de treballar... surt més a compte comprar-lo en una botiga i ja està, però el fet d'estat allà de relaxar-te d'evadir-te de tots els problemes que hi ha, això no té preu.”

Antonio. Veí de Can Gibert. 55 anys. Nascut a Extremadura. Professor. Contractat. 20 anys vivint al barri.

Sobre les hortes i en el mateix sentit, escriu Jordi Navarro (2008) en un article a eldimoni.com:

“De tant en tant m'apropo a les Hortes de Santa Eugènia de Ter a donar un cop de mà al meu pare, que hi treballa un hortet des que el van prejubilat. [...] Malgrat la meua poca traça haig de dir que és un plaer infinit passar l'estona en un espai tant emblemàtic com aquest, l'aire i el sol, el cant dels ocells, la tranquil·litat, el paisatge... tot plegat serveix per carregar piles i oblidar els mal rotllos diaris”.

En un moment de crisi i justament en un barri en el que hi viuen tantes persones en situació de risc de pobresa, la presència d'unes hortes obren la possibilitat tant de fer cultiu d'autosuficiència com de cultivar per fer una petita venda. El projecte de l'Escudella Solidària ha trobat en les hortes una manera de treure aliments i fer menjars a baix cost i saludables per a moltes persones, i sobretot mainada, que per falta de recursos econòmics no fan tots els àpats que serien necessaris.

“I d'aquest projecte en va sortir l'Escudella Solidària, que era un projecte amb una altra visió però que encara dura i funciona. L'Ajuntament va cedir una part d'hortes per poder cultivar verdures i Escudella Solidària intenta donar sortida als temes de la infància, però amb tot això necessites voluntariat i va molt escàs. La gent que necessita els recursos estan ficats en l'economia submergida i és molt difícil.”

Rafel. Veí de Can Gibert. 61 anys. Nascut a Sant Sadurní de l'Heura. Venedor. Aturad. 36 anys vivint al barri.

En les entrevistes es posa de relleu que, per a persones amb pocs recursos econòmics, l'horta pot ser l'inici d'una petita empresa a més d'un mitjà de subsistència. Aquest és l'exemple que trasllada Mustufa, veí del barri d'origen magrebí, que explica l'experiència d'un company seu que en l'horta ha trobat un mitjà per sobreviure ell i la seva família. La Maite, originària de l'Argentina, separada i mare de dues nenes, ara que s'ha quedat sense feina, veu també en les hortes una nova oportunitat per abastar-se d'aliments, alhora que entén que

és una forma de fer barri. És l'única dona, d'entre totes les entrevistades, que ha manifestat interès per exercir tasques d'hortelana.

“Hi tinc un amic que té un hort i anem allà i ens regala tomàquets, enciams i aquestes coses, o sinó ens ho ven a 1 euro el quilo. Té un hort molt gran, 300 o 400 metres d'hort. Està cada dia allà i viu d'això. Cultiva menta marroquina i té 20 clients i cada un li compra lo seu i es guanya la vida. Clar, tampoc hi ha gaire feina i té fills i dona i els ha de mantenir d'alguna manera.”

Mustafa. Veí de Sta. Eugènia. 26 anys. Nascut a Marroc. Pare i mare immigrants d'origen magrebí dels anys 90's. Viuen al barri. Ajudant de cuiner. Contractat. 14 anys vivint al barri.

“Trobo fantàstic que tinguis la possibilitat de tenir un hort. Lo primer que haig de fer és aprendre com es fa, i després em van dir que havia d'esperar perquè hi havia molta llista d'espera. És una oportunitat perquè no tinc feina i és una altra manera de fer barri.”

Maitè. Veïna de Sta. Eugènia. 41 anys. Nascuda a Buenos Aires. Immigrant d'origen sud-americà dels anys 90's. Mestra. Aturada. 4 anys vivint al barri.

Són moltes les trobades que tenen lloc mentre la gent passeja o té cura de les hortes, configurant aquest espai com un focus de relacions socials. Tot aquest seguit d'interaccions humanes que s'estableixen en el lloc concret de les hortes contribueixen a que el barri mantingui un aire de ruralitat en mig de la ciutat. Aquest aspecte és un factor que s'observa com a aportador de qualitat de vida i benestar en el barri. En el primer fragment, el veí que parla fa memòria del passat rural del barri i en reivindica el valor que té dins el conjunt de la ciutat. A continuació es pot llegir el testimoni de la Charo, que explica com l'espai dels cultius i les relacions que allà hi estableix li evoca el record de la seva vida a Honduras:

“[...] *Ojalá* duri molts anys allò (les hortes). Si es carreguen allò ja.. ja seria massa urbanitzat tot, i això no és Barcelona, és un poble i durant molt de temps va ser un poble de vaques. S'ha de conservar aquest caire de pagès. Amb la meua mare anàvem a passejar el gos i algun cop ens havien donat 4 tomates i 4 ous, i això a una ciutat no passa, i aquí un pagès et regala una tomata com les teves dos mans de gran! jo crec que és una cosa que Girona no pot perdre, ja té la part antiga, la seva zona centre amb els edificis, però aquí al barri que hi hagi les hortes, i que algú es pugui guanyar la vida perquè allò és empenedoria, està *super bé*.”

Juan Diego. Veí de Sta. Eugènia. 30 anys. Nascut a Reus. Músic. Autònom. 8 anys vivint al barri.

“És el lloc que més m'agrada perquè és molt tranquil, s'hi pot caminar molt bé, és el més maco que té Girona. Tots els jubilats que conec els conec de trobar-me'ls allà. Normalment tot són homes els que estan a l'hort. Aquest hort dona vida al barri. [...] Últimament també hi ha dones als cultius. A mi m'encanta passejar per aquí, em recorda

al meu país perquè en aquell temps hi cultivava moltes coses. Per mi l'hort d'aquí em dona vida en el barri.”

Charo. Veïna de Sta. Eugènia. 47 anys. Nascuda a Honduras. Immigrant d'origen centreamericà dels anys 90's. Dependenta. Contractada. 11 anys vivint al barri.

Les relacions socials són doncs, importantíssimes per a totes les persones sense distinció. L'Emili, no obstant, insisteix en com el treball a l'hort pot ser una excusa per relacionar-se, per sortir de casa i d'un mateix, i tot com a factors que promouen la salut física i psicològica de la gent gran:

“Nosaltres hem d'aconseguir que un professor com jo no es dediqui tot el dia a l'hort sinó que un professor com jo es desfogui amb l'hort, i un jubilat en comptes d'estar tot el dia al sofà, es digui: - doncs me'n vaig a l'hort. I agafo tal cosa, i faig tal altra, i va veient com creix, d'això és tracta, això és bonic i després mira, mira què he agafat, doncs és maco això, en fi, és que és la vida social lo més essencial i llavors aquí a Sta. Eugènia jo estic molt content.”

Emili. Veí de Sta. Eugènia. 74 anys. Nascut a Terol. Professor. Jubilat. 38 anys vivint al barri.

Es va fent evident que la zona de les hortes és un espai propici per a la convivència, doncs no només hi coincideixen persones d'edats ben diferents tal i com s'ha fet efectiu a partir dels testimonis que s'han llegit, sinó que també és un espai d'intercanvi social entre persones autòctones i immigrades. La Flor, una veïna del barri d'origen xilè, ho narra amb les paraules que segueixen:

“La gente del barrio ha estado yendo y ves que la gente del barrio está, desde los diferentes colectivos, tanto de aquí como los de afuera, tienen sus huertos y creo que esto es imprescindible y no se puede quitar. Es una fuente de vida y en cuanto a alimentación es fantástico porque te lo haces tú.”

Flor. Veïna de Sta. Eugènia 57 anys. Nascuda a Xile. Immigrant d'origen sud-americà dels anys 90's. Professora. Autònoma. 20 anys vivint al barri.

Arran del Pla de Barris la zona de les hortes es va remodelar. Per la majoria de les persones entrevistades el resultat ha estat ben valorat. Amb tot, també hi ha algunes persones que fan incís en alguns aspectes que consideren que no han quedat ben resolts. Un primer motiu que s'ha presentat és que malgrat les remodelacions les hortes continuen en mans de la mateixa persona.

“Se n'ha parlat molt de remodelació però poca cosa s'ha fet. Han posat algunes casetes de fusta a llocs on es veïen i ja està. Tot està igual, amb els “terratinientes” de sempre. La meitat de les hortes són del mateix home. Ho tenen llogat, però l'Ajuntament va dir que farien horts petits perquè tothom hi pogués anar però no han fet res.”

Didac. Veí de Sta. Eugènia. 22 anys. Estudiant. Tota la vida vivint al barri.

Paral·lelament, d'altres persones exposen dels horts que lloga l'Ajuntament, que

són petits i que com que es troben arran dels camins per on passeja la gent són motiu de robatoris reiterats. Aquest fet ha comportat, com és el cas dels dos primers veïns que parlen, que hagin abandonat l'hort de l'Ajuntament i hagin optat per llogar-ne un a un particular.

“Tinc algun amic que té algun hortet i de tan en tan l'anem a veure. En tenia un de l'Ajuntament que si, hi vam anar a veure les cebes una vegada i les cebes havien volat, en canvi, el que té que és particular no té cap problema. L'altre en canvi el tenia a la vora d'un camí i l'Ajuntament no el tancava i podies passar per allà tranquil·lament.”

Ramon. Veí de Sta. Eugènia. 65 anys. Nascut a Extremadura. Mestre. Jubilat. 40 anys vivint al barri.

“Nos lo roban todo. Mi padre siempre me decía: yo he hecho siete matas y pongo tres más para el que venga, que encuentre algo. Pero ahora no, si pones siete para ti y tres para el que venga, se llevan las siete y las tres.”

M^aDolores. Veïna de Sta. Eugènia 54 anys. Nascuda a Granada. Immigrant d'origen espanyol dels anys 50's. Establerta al barri des de que va arribar. Professional de neteja. Contractada. 44 anys vivint al barri.

Abans de continuar avançant, val la pena aturar-se en el testimoni de la Maria Dolores, que d'una banda il·lustra la queixa de que els horts de l'Ajuntament són petits i de l'altra, posa de manifest que el funcionament i el sentit del cultiu ecològic no s'acaba d'entendre:

“Están bien (les hortes), pero el Ayuntamiento también se pasa, hay que decirlo todo. Porque les han dado un trocito muy pequeño, yo lo digo porque conozco un vecino que lo tiene. Han hecho un trozo pequeño que han tenido que quitar piedras y les cobran bastante, y no pueden echar ni insecticida ni nada. Son huertas ecológicas. Pero si tú no echas algo a los caracoles porque no te muerdan las lechugas te vas a quedar sin lechugas.”

M^aDolores. Veïna de Sta. Eugènia 54 anys. Nascuda a Granada. Immigrant d'origen espanyol dels anys 50's. Establerta al barri des de que va arribar. Professional de neteja. Contractada. 44 anys vivint al barri.

L'experiència negativa dels robatoris i de deixar els horts de l'Ajuntament provoca que alguns horts quedin abandonats i plens d'herbes. A nivell de gènere podem assenyalar, que les observacions d'horts i espais abandonats ve de la mà de dones grans:

“Ara les herbes han quedat, hi ha una mà d'herba però fins a dalt, no pots pas passar, ho van netejar, varen posar valles perquè la gent agafessin horts i la gent no agafa horts, no sé què passa i ara han quedat les herbes allà.”

Paquita. Veïna de Sta. Eugènia. 68 anys. Nascuda a St. Gregori. Mestressa de casa. Jubilada. 49 anys vivint al barri.

“Sí, però han tancat molts horts que ara ningú els fa servir. La mateixa gent que hi havia abans són els que ara hi són, gent gran jubilada. També hi ha gent més jove des de que no hi ha feina. A mi m'agrada l'hort. “

Charo. Veïna de Sta. Eugènia. 47 anys. Nascuda a Honduras. Immigrant d'origen centreamericà dels anys 90's. Dependenta. Contractada. 11 anys vivint al barri.

La reacció d'altres persones és la d'intentar protegir l'hort evitant l'entrada als lladres fent servir somiers, fet que topa amb les instruccions de l'Ajuntament per abellir el paisatge.

“... perquè varen continuar posant-t'hi somiers a les seves valles ,volien treure i volien posar-hi valles blanques, molt maques, però a la gent no, no perquè els hi entraven igual, s'estimen més posar-hi somiers i tancar-s'ho bé. Perquè d'entrar, els hi entren a robar molt segons ho tinc entès.”

Maria. Veïna de Can Gibert. 79 anys. Nascuda a Torroella de Montgrí. Cuinera. Jubilada. 44 anys vivint al barri.

Els robatoris s'atribueixen a una situació de necessitat econòmica així com al fet que sigui fàcil veure què hi ha i accedir-hi. Fixem-nos en com, les persones que parlen, toleren diferent que una persona agafi de l'hort allò que necessita per menjar que, que ho agafi tot per vendre. El fet adquireix un canvi de sentit, doncs es passa del sentiment de compartir al sentiment d'impotència i ràbia de ser robat després d'haver-ho treballat. Amb la idea de prevenir, la Maria Dolores proposa que les hortes no siguin un espai obert i de passeig. Dues de les veïnes entrevistades, autòctones i adultes (54 i 68 anys respectivament), fan aportacions considerant aspectes d'origen cultural.

“Si que sol haver-n'hi (de robatoris) però és la necessitat, ara això arriba un moment que la gent s'acaba cremant...”

Emili. Veí de Sta.Eugènia. 74 anys. Nascut a Terol. Professor. Jubilat. 38 anys vivint al barri.

“Las huertas no tendrían que ser para que la gente las visite, porque le das pie a la gente que visita. Ya te digo, hay gente que sí que viene a pasearse y te preguntan cosas de la huerta, [...] pero otra gente que va a ver lo que hay para volver después. Ahora como hay tanto paro la gente va a robar a las huertas. Donde tenemos los huertos, ya casi todos son moros, parecen las ramblas y eso no tendría que ser así.”

M^aDolores. Veïna de Sta. Eugènia 54 anys. Nascuda a Granada. Immigrant d'origen espanyol dels anys 50's. Establerta al barri des de que va arribar. Professional de neteja. Contractada. 44 anys vivint al barri.

“Hemos ido por los huertos, pero poco. Hay mucho robo eh, roban todo lo que encuentran en los huertos. Pero está muy bien. Los moros van con la bici y toda la menta se la llevan y la venden.”

Juani. Veïna de Can Gibert 68 anys. Nascuda a Málaga. Perruquera. Jubilada. 22 anys vivint al barri.

Davant del paper que exerceix l'Ajuntament per prevenir els robatoris o altres problemàtiques que s'hi donen, la Maria Dolores, que tant ha denunciat els fets, es mostra comprensiva amb la dificultat de controlar els fets delictius.

Contràriament, opina en Dídac, que a parer seu les administracions de Salt i Girona es passen la pilota si s'avisa per un problema de soroll durant la nit.

“Lo único que te dicen es que pondrán que el municipal pase más por ahí, que se haga ver más. Pero a lo mejor el municipal pasa a las 6 de la tarde y ellos van a las 7 o a las 8.”

M^aDolores. Veïna de Sta. Eugènia 54 anys. Nascuda a Granada. Immigrant d'origen espanyol dels anys 50's. Establerta al barri des de que va arribar. Professional de neteja. Contractada. 44 anys vivint al barri.

“Depèn. Si truques perquè vagin a les hortes segur que no hi aniran de cap manera perquè truques i dius que pertany a Salt, a Salt diuen que és de Girona i ningú en vol saber res. A la nit es munten unes festes que no hi ha qui dormi... A dintre el barri si truques el Mossos venen de seguida.”

Dídac. Veí de Sta. Eugènia. 22 anys. Estudiant. Tota la vida vivint al barri.

Un entorn brut i amb moltes caques de gos és una de les queixes que ha estat exposada per tres dones i per cap home, manifestant que no perquè es tracti d'un espai verd cal permetre que els gossos evacuïn on els hi sembli. A parer de les dones que parlen, aquesta situació hauria de controlar-se d'alguna manera.

“Ah no de deixalles no, de gossos, de caca de gos, per les hortes sí.”

Carlita. Veïna de Sta. Eugènia. 41 anys. Nascuda a Bogotà. Immigrant d'origen sud-americà dels anys 90'. Enginyera. Autònoma. 1'5 anys vivint al barri

“En los huertos se habría de cuidar un poco más eso porque vas paseando y te encuentras con cacas a cada lado.”

Flor. Veïna de Sta. Eugènia 57 anys. Nascuda a Xile. Immigrant d'origen sud-americà dels anys 90's. Professora. Autònoma. 20 anys vivint al barri.

Un altre assumpte que no pot deixar-se de mencionar en una tesi en el que l'enfoc de gènere es té especialment en compte, és la sensació de por que han manifestat dues noies d'entre totes les dones entrevistades. En aquest cas una d'autòctona i una d'origen magrebí. Mentre que per a la primera qualsevol moment del dia és percebut com a perillós, per a la segona el moment delicat és de nit i provocat per grups de nois “que fumen”. Darrera la idea de fumar s'hi allotgen un seguit de connotacions negatives que si bé no s'especifiquen, es pot pensar que tenen a veure en accions que podrien ser delictives. Cap de les dues expressa que elles mateixes o alguna persona coneguda hagi viscut algun ensurt.

“Em fa cosa, depèn de quin moment del dia, i a vegades sola no vull anar-hi. Si vull anar-hi tinc que buscar alguna persona que m'acompanyi. (Quin seria el problema?) Lladres, no ho sé. Allà hi passa molt poca gent, i si et passa alguna cosa...”

Toucha. Veïna de Can Gibert. 20 anys. Nascuda a Marroc. Pare i mare immigrants d'origen magrebí dels anys 90's. Viuen al barri. Estudiant. 15 anys vivint al barri.

“Ara ja no hi vaig amb la gossa perquè he trobat l'altre parc i m'agrada molt més. A la nit et trobes la gent amb el gos i és més agradable. A la nit a les hortes et trobes grupets de joves fumant.”

Sandra. Veïna de Sta. Eugènia 18 anys. Nascuda a La Bisbal d'Empordà. Estudiant. 1 any vivint al barri.

Si per un costat hem pogut llegir que les dones són principalment les persones que han fet atenció sobre els espais abandonats i bruts, es pot assenyalar que els homes han fet atenció a les construccions de supermercats i altres naus destinades al consum. En Carles, un veí del barri de tota la vida, anota que aquesta no ha estat una opció encertada. Que hauria estat millor eixamplar la zona d'hortes cercant-hi una vocació social.

“Aquest tipus d'hortes que han fet estan fet molt bé, però el que no estic d'acord és que posin uns supermercats i un burger allà... [...] Podrien haver fet més hortes que no pas això. Hi ha molta gent aturada que poden fer coses allà.”

Carles. Veí de Sta.Eugènia. 65 anys. Nascut a Girona. Empleat de banca. Jubilat. 40 anys vivint al barri.

“Van anar massa ràpid. La gent tenia els seus hortets i estaven molt ben cuidats. Lo que passa que de la nit el dia l'Ajuntament va venir aquí i ho va tirar tot a terra. [...] Ara a davant del Mercadona han començat (*a edificar*), al costat dels Maristes, diuen que faran un altre Mcdonalds, un Lidl i un Aldi, és a dir, supermercat.”

Ramon. Veí de Sta.Eugènia. 65 anys. Nascut a Extremadura. Mestre. Jubilat. 40 anys vivint al barri.

Conscients de les mancances que presenten les hortes, des de l'Associació de Veïns de Sta.Eugènia es treballa perquè l'administració hi doni resposta. Per aquesta entitat, la remodelació no va donar resposta a totes les necessitats que es plantejaven. El president de l'associació explica diferents iniciatives que els hi agradaria que es duguessin a terme, i com per executar-les busquen la complicitat de l'administració i dels mateixos hortelans.

“Nosaltres com a associació de veïns estem demanant any rere any que sigui un altre espai públic natural del barri. Ja ho és una mica, però per nosaltres no és suficient. Falten camins ben arreglats amb els seus bancs i les seves fonts, amb llum a la nit, que fos com un parc públic, que es pugui visualitzar bé les hortes i que sigui com un passeig didàctic i instructiu. Això és podria fer perquè hi ha molts hortelans que són d'aquests compromesos i voldrien col·laborar. Si hi hagués més llum a la nit, primer que no entrarien a robar a les hortes i segon que podríem anar a passejar allà perquè és molt agradable. La remodelació crec que ha acabat molt coixa, els veïns volíem un parc amb panells explicatius i això era factible.”

Ramon Macaya. President de l'Associació de Veïns de Sta.Eugènia

Es pot concloure que, en general, les hortes de Sta.Eugènia són un espai de

convivència a causa de la quantitat de persones diverses que hi passen i de l'activitat comuna de practicar esport, tenir cura de l'hort, passejar el gos... que hi té lloc. S'ha fet efectiu també que es tracta d'un espai que les persones s'apropien com a lloc de trobada i s'observa com aquest fet contribueix tant al benestar de la salut mental com física de totes les persones en general i de la gent gran en particular. Alhora, les hortes es constitueixen com un espai de referència del barri a causa del valor històric que tenen de quan Sta.Eugènia era un poble. La multiplicitat d'usos que s'esdevenen dins l'espai de les hortes promou que aquest espai natural aportï qualitat al barri des de diferents perspectives.

6.2.3. Ús dels espais i pràctiques diferents per raó de gènere

Dins el funcionament de cadascun dels barris estudiats s'han observat unes coincidències clares en relació a la presència de les persones en els espais exteriors i interiors per raó de gènere. Les activitats de cura i tasques domèstiques s'han observat principalment en les dones, mentre que les activitats d'oci, consum i esport s'ha vist que les porten a terme majorment homes. Al llarg de les observacions ja s'ha anat fent atenció a les diferències de gènere. A mode de recapitulació es vol fer incís en quins han estat els espais observats i fer un pas més recollint la percepció de les persones entrevistades sobre la presència de les persones en l'espai urbà tant interior com exterior, des d'una perspectiva de gènere, perquè com afirma un veí de Germans Sàbat:

“Aquí encara hi ha una mentalitat molt de separació homes i dones. I encara hi ha joves que tenen aquest rol agafat.”

David. Veí de Taialà. 38 anys. Nascut a Girona. Pare immigrants d'origen espanyol anys 50's.
Viuen a Taialà. Psicòleg. 25 anys vivint al barri.

Els espais públics masculinitzats

Hi ha clarament dos espais masculinitzats: els carrers i els bars. Mentre que en l'espai exterior del carrer s'ha observat que hi predominen els homes immigrants, en les terrasses dels bars de les places ha destacat la presència d'homes

autòctons. Els homes autòctons s'han localitzat principalment a l'entorn de la Plaça Mossèn Iglésias i Plaça de Germans Sàbat del barri que porta el mateix nom que la plaça, i a la Plaça del Barco de Sta.Eugènia com ja s'ha mostrat en la descripció de les observacions de les places. La presència d'homes "nouvinguts" constant en el conjunt barri de Sta.Eugènia-Can Gibert, es fa especialment visible a l'entorn de la Plaça del Barco, la zona de la frontissa i entre els pisos del Patronat i el Riu Güell. Les persones entrevistades han coincidit també en assenyalar els espais mencionats com a masculinitzats.

"Aquí a les places hi van molts de marroquins, i a la frontissa molts de nois joves."
Charo. Veïna de Sta. Eugènia. 47 anys. Nascuda a Honduras. Immigrant d'origen centreamericà dels anys 90's. Dependenta. Contractada. 11 anys vivint al barri.

"Per homes si, la Plaça del Barco pels bars i la petanca, sempre és més masculí, i pels nens que juguen a la pilota. És aquesta la imatge que tinc de la Plaça del Barco a plena tarda."

Juan Diego. Veí de Sta.Eugènia. 30 anys. Nascut a Reus. Músic. Autònom. 8 anys vivint al barri.

"(Quan vas a la Plaça del Barco et sembla que hi ha més homes o dones?) Més homes, si encara predominen."

Teodora. Veïna de Sta. Eugènia. 19 anys. Nascuda a Colòmbia. Pares immigrants d'origen sud-americà dels anys 90's. Estudiant. 17 anys vivint al barri.

Espais, alguns d'ells, com ara la zona de la frontissa, que acostumen a ser llocs que incomoden o causen por sobretot a les dones. M'interessa destacar la narració de la veïna que parla, no tant pel tema de la por que ja s'ha tractat, sinó per la idea que no queda clar exactament què fan molts dels homes que s'estan al carrer. Val la pena fer incís a l'apunt en relació a l'origen cultural de molts dels homes de qui es parla.

"La veritat és que la zona que a mi no m'agrada gaire és entre el carrer Agudes i la frontissa, aquests dos carrers, aquesta zona si que normalment hi ha molta gent, als bars, a fora asseguda que, bé que estan allà sempre i no saps ben bé quin ofici ni benefici tenen. (Són) homes marroquins, normalment molts homes marroquins, això si que és veritat, no dones no."

Ester. Veïna de Can Gibert. 38 anys. Nascuda a Barcelona. Psicòloga. Contractada. 14 anys vivint al barri.

Contràriament a la percepció d'ociositat que es vincula al fet que els homes estiguin al carrer voltant i aparentment sense fer res, en Mustafa, un veí jove d'origen marroquí explica que la permanència d'homes immigrants al carrer es troba a voltes associada a l'activitat de cercar feina i la manera de guanyar-se la

vida:

“Hi ha de tot, són molts homes però també hi ha dones. Però crec que més homes que dones, i són joves eh. Jo conec gent del barri marroquins que els pobres no tenen feina i estan tot el dia a casa i es busquen la vida, com poden però es busquen la vida. Estan tot el dia al carrer perquè estan buscant *algo* per donar menjar als seus fills, buscar a les escombraries, vendre diaris, vendre coses, vendre “caxarros”, qualsevol tipus d'electrodomèstic per vendre'l de segona mà.. qualsevol tipus de cosa.”

Mustafa. Veí de Sta.Eugènia. 26 anys. Nascut a Marroc. Pare i mare immigrants d'origen magrebí dels anys 90's. Viuen al barri. Ajudant de cuiner. Contractat. 14 anys vivint al barri.

En la percepció d'algunes persones, són també el homes els protagonistes de les baralles o disputes al carrer. Un cop més es fa evident la relació que s'estableix en l'imaginari de part de la ciutadania, entre col·lectiu “nouvingut” i persones problemàtiques. Les dues persones veïnes que parlen associen a els homes i nois immigrants com a persones que intervenen en els conflictes descrits. Ambdues apunten a la Plaça de Sta.Eugènia com un punt en el que es visualitzen situacions de malestar diverses. Resulta interessant fer esment, que el segon veí que intervé, un noi jove del barri, deixa fora dels conflictes a les persones catalanes.

“¿Tú ves muchas de peleas? Sí y ahora se han puesto que los Mossos d'Esquadra ya se ponen con los furgones desde la Plaza del Barco hasta la travesía de Santa Eugènia. Todos son grupos. ¿Y quienses son? Hay de todos, hay negros, moros, de todo. Ahí se juntan de todo. ¿Y que suele haber más hombres o mujeres? Hombres hay más.”

M^aDolores. Veïna de Sta. Eugènia 54 anys. Nascuda a Granada. Immigrant d'origen espanyol dels anys 50's. Establerta al barri des de que va arribar. Professional de la neteja. Contractada. 44 anys vivint al barri.

“(Espais problemàtics) A la plaça de davant i darrere l'institut, abans a la Plaça Santa Eugènia però diria que la policia els va fer fora. En general, (són) nois joves immigrants i gent de tota la vida del barri que són espanyols. Els catalans queden fora.”

Dídac. Veí de Sta.Eugènia. 22 anys. Estudiant. Tota la vida vivint al barri.

El col·lectiu dels homes grans s'observa que és també molt usuari dels bancs que hi ha a l'entorn de la places estudiades i no tant dins les mateixes places, amb la finalitat de descansar i conversar amb altres homes. En el barri de Germans Sàbat aquest fet és especialment significatiu, arribant al punt que el conjunt de bancs que hi ha davant l'escola reben el nom de “El parlamento” en referència a les converses que els homes hi mantenen.

“Els bancs dels jubilats davant de l'escola “El parlamento” durant el dia.”

Cristina. Veïna de Taialà. 41 anys. Nascuda a Girona. Pare i mare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Viuen al barri. Perruquera. Viu al barri des de sempre.

“Jo m'hi fixo i fan força coses separades, quan veig caminant moltes dones, llavors poder

els homes estan asseguts al costat del col·legi i xerren allà abans d'anar a dinar, inclús a la plaça de davant del col·legi. Alguna vegada si que veig algun home caminant.”

Carme. Veïna de Germans Sàbat. 42 anys. Auxiliari de clínica. Nascuda a Sarrià. 35 anys vivint al barri.

La presència dels homes grans destaca també en tots aquells espais destinats a la petanca que es localitzen els barris estudiats. A partir del que relata el president de l'AAVV de Can Gibert, es pot deduir que en l'imaginari social la petanca és un joc d'homes i d'homes grans.

“A la petanca no s'hi acosta gaire ningú que no siguin ells perquè és un joc tradicional que només hi juguen ells.”

Antoni Rojas. President de l'Associació de Veïns de Can Gibert

L'altre espai del barri, en aquest cas a l'interior, considerat per la majoria de les persones entrevistades clarament masculinitzat és el bar. Els bars no obstant, són ocupats bàsicament per homes autòctons i sobretot adults i grans. La presència d'homes en els bars d'ambdós sectors que s'estudien és nombrosa, fet que indica que hi ha un públic a l'entorn que hi freqüenta. En Pere, veí de la Plaça Pere Calders, descriu de la següent manera els diferents bars que es localitzen a les proximitats de la plaça. És interessant anotar que en la seva explicació descriu el tipus de públic o col·lectiu que freqüenta cada bar i que ell observa mentre va amb el cotxet i la criatura cap a casa. Tanca la seva narració amb un apunt de gènere i de crítica cap al funcionament patriarcal que impera, i que es fa evident en la presència dominant dels homes en els bars.

“Hi ha el “Casanova” que és el bar dels asiàtics, hi ha el de “Foilo” que és el bar de tota la gent no tan immigrant o descendència immigrant espanyola saps? Aquests són els dos de la plaça, però si tu agafes el CAP i segueixes recte abans d'arribar on hi ha el cementiri i tot allò, allà a la carnisseria n'hi ha dos més de bars, però si entres a l'esquerra abans on hi ha els edificis Urbis saps, allà hi ha una plaça també tancada interna que hi ha dos bars més, a la cantonada dos més, després hi ha el bar “Rafa” *bueno*, hi ha una alta concentració de bars, saps? I la majoria estan plens d'homes, a vegades anant amb el cotxet baixem a allà, i si dona temps i la nena està dormint, perquè a vegades costa arribar a casa, fem una volta més gran, i per això sí que m'hi fixo, la majoria són homes, i les dones a casa cuidant a les criatures o arreglant la casa, o netejant o preparant el sopar per quan arribin els homes, això sí que m'hi he fixat.”

Pere. Veí de Can Gibert. 33 anys. Nascut a Girona. Tècnic d'ajuntament. Tota la vida vivint al barri.

En la mateixa línia em sembla important destacar la narració d'una veïna de Germans Sàbat que viu al costat d'un bar. Des de la seva experiència quotidiana, els homes són més assidus al bar que les dones.

“Ufff! Més, més papes que mames se'n van el bar. Quan he passat per davant de l'escola, moltes mames van a buscar els nens i els hi porten el berenar i se'n porten els nens. Depèn de quin parc predominen més les dones cuidant els nens que les àvies. Són més àvies que avis, això sí. Els pares tiren més de deixar els nens i anar el bar. [...] Les mares com a molt van a fer una compra i tornen. [...] Sí, hi (*al bar*) passen moltes hores els homes, les dones són més de fer un tallat i marxar. Els homes és un cafè, una cervesa, un entrepà i a lo millor són les 5 de la tarda i encara estan en el mateix lloc. A mi això em passa, a més vivint al costat d'un bar és el que té.”

Júlia. Veïna de Taialà. 21 anys. Nascuda a Celrà. Àvia i mare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Àvia vivia a Germans Sàbat. Estudiant. 12 anys vivint al barri.

En l'explicació es relaciona la presència al bar amb les tasques que cadascuna de les persones desenvolupen. Es pot fer una lectura de l'afluència al bar des d'una perspectiva de gènere ben interessant: les mares i les àvies són les qui principalment van a l'escola a buscar les mainades. Si les mares deixen les criatures (entenem que a la plaça) és per anar a comprar i tornen, mentre que els homes van al bar. En un darrer moment afirma, que si les dones van al bar fan el tallat i marxen, és a dir, hi estan poc temps (es pot pensar que apunta que tenen feina a fer), mentre que els homes hi passen molta estona.

Si bé els bars es configuren com a llocs de trobada i de socialització privilegiats, cal fer notar que no aconsegueixen una socialització plena. És a dir, que així com a les places s'ha observat que les persones s'agrupen principalment en relació al lloc de procedència o per característiques culturals similars, quelcom semblant ocorre en els bars. En les observacions s'ha anotat que en els bars de les places sempre s'hi ha vist persones autòctones. Això no vol dir que entre tots els bars del barri no se'n pugui trobar algun en el que hi assisteixin persones d'origen extracomunitari. El jove veí de la Plaça Pere Calders ha narrat els diferents grups que freqüenten cada un dels bars descrits. En Mustafa, un veí jove d'origen magrebí reforça aquesta idea explicant que ell coneix un bar que és només d'homes marroquins. Val la pena fer atenció a l'apunt de gènere que ell recalca.

“Hi ha un bar que està darrere la Plaça del Barco que només hi ha marroquins, de dones

no n'hi ha, i és l'únic que conec.”

Mustafa. Veí de Sta.Eugènia. 26 anys. Nascut a Marroc. Pare i mare immigrants d'origen magrebí dels anys 90's. Viuen al barri. Ajudant de cuiner. Contractat. 14 anys vivint al barri.

L'assistència sovintejada al bar és una pràctica molt estesa dins l'àmbit de l'Estat Espanyol, podent afirmar que forma part de la cultura i de les maneres de socialitzar-se. Aquesta pràctica, si bé ha anat incorporant a les dones, tradicionalment ha estat executada majorment per homes. Aquesta diferència és hereva d'uns rols patriarcals molt arrelats en la societat que troben els seus orígens en la idea de que l'home és qui surt de casa a buscar el menjar i la dona es queda a casa duent a terme tasques reproductives i domèstiques. Si bé és cert que els temps han canviat i que la dona ja fa uns anys que s'ha incorporat en el món laboral, es continuen perpetuant – tal com es va evidenciant en aquesta tesi- unes formes de fer encara molt diferenciades a nivell de gènere. El cas d'una senyora jubilada de Taialà és molt il·lustratiu perquè compara la seva realitat amb la del seu home:

“El meu home sí que hi va. Va a fer el cafè, la cervesa, ell sí hi va, és com dic jo *“más callejero”*. [...] Estar a casa com que no. No para. (Passa a) moltes i moltes famílies i molta gent que s'ha jubilat... el meu home s'ha jubilat i no para a casa. I moltes persones que conec lo mateix. En canvi la dona es busca activitat. El meu home em diu que m'he de deixar d'anar a treballar. I jo dic que no, em va jubilar la fàbrica però no... es que sinó no sortiria. Vaig a la piscina de tant en tant a Santa Eugènia, vaig a caminar, faig mitja en aquesta butaca... no em dona per sortir al carrer sinó és una cosa necessària, anar a caminar, a comprar...”

Pilar. Veïna de Taialà. 66anys. Nascuda a Extremadura. Treballadora a la indústria del tèxtil. Jubilada. 40 anys vivint al barri.

A continuació explica com ella des de la infància ha viscut en un ambient amb clares diferències de gènere en relació al fet que s'exposa i com observa contenta que aquesta pràctica amb els seus fills estigui canviant. En el fragment següent s'entreveu que malgrat hagi crescut en aquestes diferències no significa que li agradi. Mentre l'home anava les tardes del diumenge al bar ella havia d'assumir la cura i atenció de la mainada.

“Sí, això de sempre. Jo he pujat així. El meu pare ha sigut de bar i la meva mare no. I el meu home és igual, en canvi els meus fills no ho són. Sí que un dia van a fer un cafè amb algú, i el dia que van passar un Barça-Madrid el meu fill va anar amb els amics i la jove va venir amb mi a fires. Però coses esporàdiques. Jo penso que la gent d'abans era més de bar. [...] Jo recordo que tenia els nens petits i el meu home havent dinat se n'anava

a fer el cafè i estava tota la tarda fent la botifarra aquesta que es diu aquí Catalunya, i jo estava tota sola amb la mainada amunt i avall. I mira, m'ha tocat la vida així.”

Pilar. Veïna de Taialà. 66anys. Nascuda a Extremadura. Treballadora a la indústria del tèxtil. Jubilada. 40 anys vivint al barri.

Relacionat amb el bar hi trobem el joc. Els jocs de taula i mirar el futbol són dues pràctiques habituals de les persones que passen l'estona al bar i majorment són homes.

“Depèn del bar i les hores. Si juga el futbol, gairebé tot són homes.”

Jesús. Veí de Can Gibert. 63 anys. Nascut a Girona. Pares immigrants d'origen espanyol de finals dels anys 40's. Policia. Jubilat. 40 anys vivint al barri.

El testimoni de la Pilar és significatiu en l'exposició que fa sobre com ha viscut de malament que el seu marit marxés per anar a mirar futbol. Del relat que segueix val la pena fixar-se en la darrera afirmació, en el fet que el marit no es posa en com ella gestiona l'economia familiar. S'observa una assumpció plena de la diferència de rols que es dona dins la llar:

“Uf! Això i el deport ho he portat molt malament! El deport l'he portat molt malament. Inclús ara que han televisat el Barça-Madrid no l'ha vist per anar a fer el campionat de botifarra. I ja li dic, com t'ha d'agradar jugar a la botifarra. Si juguen el Barça-Madrid i et dic per anar a fires em diràs que no, com ha passat sempre. Ja l'hi he posat coratge a la vida i tirar endavant amb lo que toca. I de veritat que és bona persona, perquè ell mai m'ha dit has gastat més o has gastat *menos*. Jo porto la casa i vaig al banc...”

Pilar. Veïna de Taialà. 66anys. Nascuda a Extremadura. Treballadora a la indústria del tèxtil. Jubilada. 40 anys vivint al barri.

Aquesta pràctica que s'ha observat present en els dos barris estudiats és també confirmada per un veí de Can Gibert, fent èmfasi en que és una pràctica molt arrelada en determinants indrets de la geografia espanyola. És d'interès alhora, el seu apunt en com divergeix per motius de gènere l'aproximació al bar. Afirmar que les dones acostumen a anar-hi amb la parella o en grup de més dones:

“Hi ha bars que normalment són els homes que hi van i altres van el matrimoni. *I dins el barri veuríem una tendència dominant?* Van més els homes, als bars van més els homes. Veus més homes que dones. Dones soles poques. A veure, tres o quatre dones.... però homes sí... sols si, això sí... la tendència aquesta encara que els bars són cosa d'homes encara... clar, has de tenir en compte que aquí hi ha molta gent de fora, que ha vingut de fora, *d'andal...* tenen això molt *arraigat*, sobretot amb la gent més gran, eh... la gent més jove ja no tant però la gent més gran sí.”

Antonio. Veí de Can Gibert. 55 anys. Nascut a Extremadura. Professor. Contractat. 20 anys vivint al barri.

Més enllà del que ja s'ha fet notar de les narracions aportades, totes elles deixen

entreveure que malgrat un clar predomini dels homes, s'està produint un canvi d'hàbits, que té a veure amb la incorporació de les dones en l'espai de socialització que és el bar.

"A les tardes hi ha els bars típics que s'hi va a jugar a cartes que només hi ha homes, però després a l'hora de picar alguna cosa, cap a les 7, llavors hi va tothom. No hi ha massa diferència, però sempre hi ha més homes que dones al bar."

Rafel. Veí de Can Gibert. 61 anys. Nascut a Sant Sadurní de l'Heura. Venedor. Aturat. 36 anys vivint al barri.

Un darrer apunt a anotar en relació als canvis que es van incorporant, és que en el transcurs de les assemblees amb la gent jove, els bars varen presentar-se com a espais que fomenten la socialització i la trobada entre les persones del barri i les persones novingudes, adquirint doncs un paper transversal entre persones de diferents col·lectius.

Els espais públics feminitzats

Les places amb jocs infantils esdevenen els espais públics més feminitzats del barri: en el sector de Germans Sàbat ho és la plaça de davant l'escola de primària mentre que a Sta.Eugènia-Can Gibert destaquen la Plaça Pere Calders i la Plaça Fidel Aguilar. Una veïna gran de Can Gibert parla de la Plaça Pere Calders i de qui són les dones que s'hi localitzen. Observem que hi ha un grup de dones que vigilen mainada (originàries del Marroc), unes altres (possiblement vídues segons explica) que s'hi troben i d'altres que hi van perquè acompanyen els marits.

"Està ple de mores, ja n'hi ha una bona colla que els seus homes juguen a la petanca, perquè allà hi ha la petanca i llavors hi ha una colla de dones que són de cap allà el carrer Finestrelles, una mica més cap allà del col·legi Montfalgars per allà, elles hi van aquí, però ara n'hi ha moltes de viudes i de la meua colla cap, ja te dic, les altres colles hi van."

Maria. Veïna de Can Gibert. 79 anys. Nascuda a Torroella de Montgrí. Cuinera. Jubilada. 44 anys vivint al barri.

En un costat de la Plaça Pere Calders, on es localitza la zona de joc de la petanca s'hi troben un conjunt de bancs que fan un semicercle. Aquest és un punt de trobada principalment freqüentat per dones que per a un grup important de persones del barri ha pres el sobrenom de "Telecinco". Em sembla extraordinàriament significativa la segregació a nivell de gènere i segons el lloc

de procedència que narra el segon veí que parla. Un cop més es fa visible en l'espai públic la tendència dels col·lectius a agrupar-se en funció del lloc d'origen i/o semblances culturals.

“La gent ara mateix va a la plaça Pere Calders perquè hi ha més coses per entretenir-se. Hi ha un raconet on van posar uns bancs estratègicament perquè la gent parlant es veiés. La gent de la petanca en diuen “telecinco”, perquè de cares a l'estiu s'emplena a més no poder de gent gran, matrimonis, senyores soles, estan allà i peten la xerrada durant hores. Quan apreta una mica més la calor van més enllà que hi ha els arbres.”

Jesús. Veí de Can Gibert. 63 anys. Nascut a Girona. Pares immigrants d'origen espanyol de finals dels anys 40's. Policia. Jubilat. 40 anys vivint al barri.

“Hi ha la zona de “telecinco” que és just davant de l'església, en el bancs rodons, que allà s'hi ajunten totes les dones, i a més a més, hi ha la separació entre les blanques, les negres, les magrebines.. normalment no hi ha barreja. Qui arriba primer es queda el lloc i les altres van a un altre. I els homes sempre a la petanca, al carrer Sant Sebastià i al mercat.”

Rafel. Veí de Can Gibert. 61 anys. Nascut a Sant Sadurní de l'Heura. Venedor. Aturat. 36 anys vivint al barri.

Cal deduir de la majoria d'entrevistes i observacions que s'han realitzat, que les dones continuen assumint majorment tasques de cura i que la seva presència en l'espai públic hi està molt relacionada. Hem vist a les places, sobretot dones d'origen extracomunitari acompanyant persones grans amb cadira de rodes, però cal tenir present que moltes d'aquestes dones duen a terme tasques de cura de gent gran a domicili. Un veí gran de Germans Sàbat explica que aquesta és una feina que la porten a terme sobretot dones d'Honduras:

“Africans no, sud-americans alguns sobretot d'Hondures, i van buscant la feina a per tot arreu. Hi ha moltes dones que cuiden a gent gran a casa seva.”

Carles. Veí de Germans Sàbat. 81 anys. Nascut a Almeria. Va estrenar una casa del grup al casar-se. Ebenista. Jubilat. 55 anys vivint al barri.

La tasca més visible desenvolupada per dones és la vigília i custòdia de la mainada. En aquesta darrera activitat, no hi ha diferències a nivell de procedència, tal i com s'ha observat en totes les places observades. Acompanyar i recollir mainada de l'escola, és una altra de les feines que s'ha evidenciat que majorment assumeixen les dones, si bé en aquest moment els avis i sobretot les àvies, exerceixen un paper important de suport familiar. L'Ester, mare d'un nen petit, descriu en el següent fragment el que ella ha observat:

“Dones, però deu-n'hi do els homes que hi van eh? si deu-n'hi do! Més dones

majoritàriament, parlo més amb mares o avis. També hi ha avis sincerament eh? d'avis està més equilibrat eh?. Almenys el que jo veig, i sinó mares.”

Ester. Veïna de Can Gibert. 38 anys. Nascuda a Barcelona. Psicòloga. Contractada. 14 anys vivint al barri.

La cita de la Isabel, una veïna jove del barri de Germans Sàbat, reafirma que els avis col·laboren en les tasques d'acompanyar mainada, com versa l'Ester de Sta. Eugènia. La connotació de gènere a destacar és, que mentre els avis es queden asseguts en els bancs que hi ha a la plaça de davant l'Escola Taialà fins a l'hora de recollir la mainada, les dones – que també han anat a portar criatures i que tornaran a recollir-les- no es queden als bancs sinó que marxen a casa a fer feina.

“Sí, els homes grans normalment porten els nens a l'escola i s'asseuen allà davant de l'escola fins les 12 i mitja que els tornen a recollir i en canvi les dones, se'n tornen a casa a fer la feina.”

Isabel. Veïna de Taialà. 30 anys. Nascuda a Girona. Avis i pare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Avis viuen a G.S. Pares viuen a Germans Sàbat. Treballa en feines esporàdiques. Viu al barri des de sempre.

Hi ha unanimitat sobre el fet que les dones són menys al carrer que els homes. Un veí jove de Germans Sàbat relaciona clarament la presència de les dones a la plaça amb l'atenció a la mainada petita, d'una manera molt crítica al sistema patriarcal que es manté arrelat a unes formes de fer del barri. A la vegada, observa els nois del seu barri i per tant els seus iguals per raó de grup d'edat, com a persones amb poca inquietud. Contràriament, observa les noies, actives i amb predisposició a obrir-se més enllà del barri.

“Et podria dir la plaça del carrer Josep Maria Prat però bàsicament perquè van amb els nens petits. Si parlem de dones no et sabria dir on van perquè vagis a l'hora que vagis pel carrer sempre trobaràs nois. En aquest sentit sí que el barri és una mica masculista perquè és en *plan* de la dona a casa i l'home al carrer. Sí que en trobaràs de dones, però molt poques. I les dones, això que dic, al parc amb els nens o amb les amigues. Les noies no surten pel barri, surten per Girona, en canvi els nois sí. No et sabria dir un motiu del perquè, poder els nois es queden al barri per la mandra de conèixer nova gent i les noies és tot el contrari, tenen la curiositat de què hi ha més enllà del seu barri.”

Ivan. Veí de Taialà. 19 anys. Nascut Sabadell. Avis immigrants d'origen espanyol anys 50's. Van viure a Germans Sàbat i actualment l'àvia viu a Taialà. Estudiant. 14 anys vivint al barri.

Com afirma l'Ivan, són diferents les opcions d'oci que escullen els nois i les noies. En el curs de les assemblees, les noies joves van coincidir en destacar la falta de comerços (concretament botigues de roba) que es dona en els seus barris, motiu pel qual manifestaven anar a voltar pel centre de Girona i no pel seu barri. Els nois, d'altra banda, exposaven que els hi agradaria que en seu barri hi hagués un

skatepark, és a dir, un espai on poder practicar l'esport del patinet sense haver d'anar gaire lluny.

Mentre que al bar tradicionalment s'hi ha associat el joc, l'alcohol i el tabac, pràctiques des de sempre masculines, a la cafeteria s'hi relacionen les begudes sense alcohol i la trobada com a exercici social i saludable. Si el bar és el lloc de l'home, la cafeteria o *grangeta* es presenta com un espai "més adequat" per a les dones. Així doncs, no resulta estrany que quan s'observa on són les dones grans, un dels llocs on se les pugui veure sigui a la cafeteria i no el bar, com afirma una veïna jove de Germans Sàbat.

"Sobretot a la perruqueria, la cafeteria o a la llar de jubilats."

Isabel. Veïna de Taialà. 30 anys. Nascuda a Girona. Avis i pare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Avis vivien a G.S. Pares viuen a Germans Sàbat. Treballa en feines esporàdiques. Viu al barri des de sempre.

Però a les dones i a les dones grans especialment, hi ha una gran coincidència entre les persones entrevistades, en que hom se les pot trobar comprant i amb un paper actiu a l'entorn de les tasques domèstiques.

"Normalment a elles les trobo comprant a la carnisseria, a la fleca, o el supermercats, sempre les veig que estan fen cosetes, no paren, no queden gaire quietes elles."

Carme. Veïna de Germans Sàbat. 42 anys. Auxiliar de clínica. Nascuda a Sarrià. 35 anys vivint al barri.

"Jo que vaig a la carnisseria, per exemple, hi veig més dones, també tenen una certa edat. Unes van al mercat i les botigues poder són més joves. El mercat hi van les dones."

Narcís. Veí de Germans Sàbat. 54 anys. Nascut a St.Gregori. Els sogres havien viscut a Germans Sàbat. Tècnic d'ajuntament. 30 anys vivint al barri.

En el cas que s'exposa a continuació, la senyora gran que parla explica en primera persona com cada dia va a ajudar la seva filla a portar el negoci i com després, d'una estona d'anar a caminar o a la piscina s'afanya per anar a fer el dinar. La permanència de les dones grans a casa actives és un factor més que contribueix a que les dones grans no se les observi a les places públiques.

"Cuando salimos a caminar cruzo la plaza, paso por la parroquia, cruzo por el otro lado y voy dando la vuelta para abajo y de Domeny me acerco un rato a descansar donde tiene mi hija la cafetería en ..., allí estoy tres cuartos o media hora y de allí nos vamos para casa. Si no vamos allí nos vamos a Girona con el autobús y es todo lo que hacemos. Yo la mañana la tengo muy ajuntada porque me voy una hora y media con mi hija en la tienda, luego dos o tres días a la semana me voy a la piscina con mi hermana, luego vengo a las 12:30 y tengo que hacer la comida, luego necesitas un ratito de descanso

porque el cuerpo te lo pide y enseguida tienes la tarde, que si dices de salir tres cuartos o una hora ahora ya está.”

Josefa. Veïna de Germans Sàbat. 75 anys. Nascuda a Andalusia. Immigrada d'origen espanyol dels anys 50's. Botiguera. Jubilada. 57 anys vivint al barri.

És reiterada la consideració que les dones grans són més vistes que els homes, en els equipaments socials com ara la llar de jubilats i el centre cívic. La veïna que parla estableix una diferència molt clara.

“Jo sempre veig a les places eh, sempre veig més homes que dones, això sí! Clar, dones les veig més pensant amb gent gran, les veig més a nivell de comprar, de serveis del barri, però com a usuàries pels espais, veig sempre més homes. Lo que sí que és cert és que crec que l'espai públic i les places les utilitzen els homes però per exemple La Marfà o Can Ninetes o les activitats d'aquest tipus sempre hi ha dones, no hi ha homes, per exemple a totes les activitats que puguin programar de cuina, de ball, de... tot lo que hi ha, hi ha dones, hi ha pocs homes grans, crec jo eh? És la percepció que jo tinc, si que són qui més s'impliquen, és en aquest tipus d'espais però a nivell de carrer, de barri, que és quan veus la gent al carrer, és més home que dona.”

Ester. Veïna de Can Gibert. 38 anys. Nascuda a Barcelona. Psicòloga. Contractada. 14 anys vivint al barri.

Dins de l'espai de la llar de jubilats val la pena atendre a les diverses activitats que realitza la gent gran, i en les que s'estableix una clara divisió per motius de gènere.

“També a la Llar de jubilats perquè es separen. Uns van a dalt i els altres a baix i cadascú fa les seves coses; uns juguen a cartes, al dòmino.. i les dones cusen, fan teatre.. però a l'hora de fer coses junts s'avenen molt bé.”

Carles. Veí de Germans Sàbat. 81 anys. Nascut a Almeria. Va estrenar una casa del grup al casar-se. Ebenista. Jubilat. 55 anys vivint al barri.

Si les dones són les principals usuàries dels equipaments no és estrany que apareguin com a organitzadores d'activitats diverses. Un exemple clar és la iniciativa del Banc del Temps en la que la participació de dones és nombrosa. Una veïna descriu algunes de les activitats en què ha participat i a continuació explica com pren part dins la iniciativa del Banc del Temps:

“Bé, jo he anat a la biblioteca i després també he anat al gimnàs, i llavors lo que he fet és, a “Can Ninetes” que han fet i fan cursos de cuina, xerrades, fan teatre, i després també han fet tastets de formatges. Un dia ve un senyor i t'explica les diferents classes de formatges i els tastets, i hi ha diferents grups que sempre fan coses dins de l'Associació de Veïns. Hi ha un grup de dones que també organitza coses, després també han fet això del “Banc del temps”. Tu t'apuntes i dius per exemple; Jo sé fer panellets, no?, doncs jo m'apunto que sé fer panellets i si hi ha algú que en vol aprendre, jo n'hi faig i aleshores et donen una hora o mitja hora, per tan si tu algun dia necessites; estic sol i he d'anar al metge, els hi dius a ells i alguna persona t'acompanya, o mira jo necessito un lampista que se m'ha fet malbé algo, doncs algú que estigui apuntat com a voluntari, així entre tots! És una roda, no?”

Angelina. Veïna de Sta. Eugènia. 63 anys. Nascuda a Bonmatí. Cuinera. Aturada. 41 anys vivint al barri.

Aquesta idea exposada per l'Angelina de Sta.Eugènia, es veu reforçada per la narració de la Josefa de Germans Sàbat, que considera que en general les dones prenen més part activa en més iniciatives encarades a la participació social i comunitària.

“Poder si que és veritat que les dones viuen més i hi ha més dones que homes, o poder les dones som més actives i ens apuntem a fer coses més amb societat que els homes, ells mai es veuen grans per fer aquestes coses de jubilats.”

Josefa. Veïna de Germans Sàbat. 75 anys. Nascuda a Andalusia. Immigrada d'origen espanyol dels anys 50's. Botiguera. Jubilada. 57 anys vivint al barri.

Es pot concloure aquest breu apartat anotant que es mantenen clares diferències entre els hàbits quotidians dels homes i de les dones, estretament relacionats amb uns rols tradicionalment assignats i dividits per motius de gènere. Si bé les diferències s'accentuen entre la gent gran es pot afirmar que s'entreveuen alguns canvis cap a una igualtat en relació a les formes de fer entre la gent jove. De les entrevistes i les observacions s'ha fet evident que en el carrer i els bars hi predominen els homes, jugant, badant o buscant feina, mentre que les dones es localitzen a les places atenent tasques de cura i atenció a segons, a l'interior dels comerços comprant i en els equipaments socials participant en cursos o desenvolupant tasques sociocomunitàries. Hi ha una estreta relació entre la vida quotidiana, els rols que per raó de gènere i lloc de procedència es desenvolupa i la presència de les persones en l'espai públic urbà.

6.2.4. Espais envaïts i convivència en l'espai urbà

En general les places del barri de Germans Sàbat-Taialà-Domeny són places poc ocupades. La configuració urbana, principalment formada de cases baixes amb pati a l'entorn o a darrera, la poca densitat de població, un nombre força elevat d'espais de joc dins el barri i la proximitat al bosc, són diferents factors que expliquen que les places siguin ocupades en diferents franges horàries però que en conjunt no hi hagi mai saturació en els espais

Cal tenir en compte, a més, que a Germans Sàbat la població és molt envellida. També és important tenir present la configuració de l'entorn i concretament de l'habitatge particular. Viure en cases individuals amb jardí afavoreix un estil de vida més semblant al de les urbanitzacions. Fèlix Álvarez, que durant anys va ser director del Centre cívic de Taisalà, ho explica de la següent manera:

“Quan parlem de Germans Sàbat hem de veure que la demografia d'aquest moment és molt envellida ja que la població d'aquest barri s'ha anat desplaçant cap a Fontajau, Domeny, i hi ha més moviment i contacte social a la zona de Fontajau que no les places que em preguntes (*Germans Sàbat i davant l'Escola Taisalà*), sobretot el diumenge, perquè la gent de Germans Sàbat van a dinar a casa dels fills, tenen alguna caseta fora, tenen horts, etc. Taisalà és més dispers també, la gent ja fa més vida pròpia com una urbanització.”

Fèlix Álvarez. Ha estat director dels centres cívics de Sta.Eugènia i de Taisalà

Efectivament, l'entorn juga un paper cabdal en relació a l'afluència més o menys elevada de persones en l'espai públic. En la mateixa línia, l'entorn de Sta.Eugènia-Can Gibert del Pla, bastit d'habitatges en vertical i relativament petits per les característiques de les famílies que els ocupen, exerceix una forta influència en la presència nombrosa de persones en tot l'entorn del barri i sobretot a l'entorn de la Plaça de Sta. Eugènia. Cal tenir present, perquè també és un factor molt important, que el barri que es tracta és densament poblat. Fèlix Álvarez, que abans de ser director del Centre Cívic de Taisalà va ser-ho del de Santa Eugènia, explica, des del seu punt de vista, perquè a Santa Eugènia, i per tant a la *Plaça del Barco (i també a la Plaça Pere Calders com es veurà més endavant)*, l'afluència de gent és tan elevada. Alhora, compara la situació d'aquest barri amb el de Germans Sàbat-Taisalà-Domeny, establint un diàleg molt interessant.

“A Santa Eugènia hi ha més acumulació de gent, en un pis petit pots trobar-te 8 membres d'una família, i poder per això també volen sortir al carrer, a part que també trobem cultures que viuen més al carrer. Hi ha moltes variables que conformen aquest fet. Si et baixa un 2% de la població de Santa Eugènia a la plaça ja l'emplena, en canvi, si et baixa un 2% de la població de Taisalà, per exemple, són 4 persones. I aquests no tenen tanta necessitat de sortir perquè a casa seva ja tenen de tot i tenen prou espai.”

Fèlix Álvarez. Ha estat director dels centres cívics de Sta.Eugènia i de Taisalà

En la mateixa línia, Isabel López, directora del Centre Cívic Ter, observa la influència que l'entorn juga en l'ocupació de l'espai públic.

“Amb un barri com Santa Eugènia que la gent viu en blocs de pisos és un barri molt més massificat que hi ha com més diversitat. La gent ha de fer necessàriament propostes d'integració per trobar-se en l'espai públic. Aquí (Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord) la gent té el seu xalet, amb el seu terreny i la seva piscina, i no necessita sortir tant a fora per trobar-ho. Quan tu tens un pis petit on no coneixes els teus veïns perquè és un bloc de pisos, fas aquest esforç integrador perquè no en tens un altre, ja que a casa el teu espai vital és reduït. Amb tot això necessites reivindicar més l'espai públic i espais conjunts i cohesionadors. El que passa aquí és que la gent no té una necessitat orgànica tant gran com tindria a Santa Eugènia o a Salt. Aquesta voluntat per trobar-se per fer coses, requereix més militància aquí que no pas a un lloc que tu ho necessites de forma vital.”

Isabel López. Directora del Centre Cívic Ter

Malgrat tractar-se, Can Gibert-Santa Eugènia, d'un barri amb un elevat nombre de població i una presència constant de gent al carrer, la majoria de les persones entrevistades afirmen no sentir-se envaïdes. Ara bé, tots reconeixen que hi ha alguns espais que són especialment ocupats per determinats col·lectius, en els que hi acostumen a coincidir els conceptes de persones nouvingudes i/o persones joves. A la vegada, hi ha força unanimitat en expressar que són ocupacions temporals de l'espai i que malgrat la situació expressada, no hi ha una negació de l'accés a tercers.

“No, no jo no tinc una zona que diguis... a vegades, però ha sigut temporal, no? En algun bar per exemple s'ha ajuntat una sèrie de joves aquests que han creat mal ambient, però ha sigut temporal, però no tenir-hi accés nosaltres no.”

Antonio. Veí de Can Gibert. 55 anys. Nascut a Extremadura. Professor. Contractat. 20 anys vivint al barri.

“És que aquí està molt barrejat tot. No ho conec gaire, però a Can Gibert sí que hi ha més gent que és de fora com africans, subsaharians, marroquins, però mai m'hi he sentit incòmode. No, no hi vaig massa, però quan passes per allà ho veus que hi ha molta gent.”

Maite. Veïna de Sta. Eugènia. 41 anys. Nascuda a Buenos Aires. Migrant d'origen sud-americà dels anys 90's. Mestra. Aturada. 4 anys vivint al barri.

La pista que queda davant de l'IES Santa Eugènia acostuma a ser un espai molt freqüentat per persones joves procedents d'Amèrica del Sud. A parer de les dues persones que parlen, totes dues homes, si bé aquest fet no convida a persones alienes al grup apropar-s'hi, tampoc es té la sensació que impedeixin que altres persones en puguin fer ús. És notable la perspectiva de gènere que apunta el primer veí que parla, assenyalant com el mateix fet el viuen diferent ell i la seva companya.

“Ara la meua dona es queixa que davant de l'IES sobretot a l'estiu, s'ajunta un col·lectiu

de persones que juguen a futbol, futbol sala, fan les seves xerrades i la majoria d'ells són sud-americans o dominicans o així amb la seva música, amb els seus cotxes oberts i la música a tot taco, però és un lloc on no hi ha cap mena d'habitatge, ostres no molesten a ningú i ells, la seva cultura és fer molta vida al carrer, i nosaltres quant veiem gent que ja ve del carrer, ostres ja ens espantem, saps?”

Pere. Veí de Can Gibert. 33 anys. Nascut a Girona. Tècnic d'ajuntament. Tota la vida vivint al barri.

“Jo crec que no (*hi ha espais envaïts*), perquè jo això no ho conec, per exemple sé que van a jugar a la pista que hi ha al costat del cementiri, allà sí que hi van sud-americans, però hi pot anar qualsevol com que és l'institut hi pot jugar qualsevol però bé, que normalment hi ha al *parque* trobades de sud-americans sí que és veritat. Clar, en un grup de vint o trenta sud-americans normalment no s'hi posa gent d'aquí, s'hi posen com a títol d'invitat però per iniciativa no t'hi poses a jugar allà, bé sempre hi ha una mirada rara, no? Però jo crec que no hi ha espais definits, hi ha espais, alguns espais problemàtics pel tema dels joves desestructurats, això sí que n'hi ha algun. Per exemple els que estan a la frontissa, que espero que allò es regeneri, hi ha més zones però són més aviat *grupuscus* (grups grans), no són grups, són molt desenvolupats, no sé.”

Emili. Veí de Sta.Eugènia. 74 anys. Nascut a Terol. Professor. Jubilat. 38 anys vivint al barri.

“L'únic que sí que tinc present és l'espai aquest que hi ha aquí al costat del CAP i de la piscina. Sempre hi ha, al cap de setmana, un grup de gent jugant a futbol que jo no sé, entenc que és un espai obert però fan allà com el menjar, i no sé si habitatge, jo no sóc usuària d'aquest espai i per tant no sé si dificulta que altre gent hi pugui anar perquè sempre hi són, no ho sé.”

Ester. Veïna de Can Gibert. 38 anys. Nascuda a Barcelona. Psicòloga. Contractada. 14 anys vivint al barri.

Un segon fenomen a l'entorn del qual val la pena aturar-se és com bona part dels espais envaïts són espais ocupats per persones joves, com ja han apuntat les narracions anteriors. Si d'una banda la gent jove s'ha contemplat com a la gran absent dels espais públics, s'observa que en determinats espais, sovint alternatius com poden ser escales, racons dels carrer, places petites, pistes de futbol, entrades d'edificis... apartats de les mirades dels adults, són els espais preferits dels joves. Ara bé, els joves que es descriuen presents en l'espai públic apareixen com a persones desocupades, que passen el temps fumant i bevent, i generant on s'ubiquen, la sensació d'espai enrarit.

Fem atenció al darrer veí que parla i en com hi ha confiança en que la reestructuració urbana de la zona contribueixi a dignificar l'espai, i a dissoldre les problemàtiques que hi tenen lloc.

“Sí, poder tots aquests parcs secundaris, places amb pocs bancs, que són més d'adolescent amb el porro o de les nenes que han quedat allà, i poder un avi no

s'assentará allà a prendre l'aire o a parlar amb un altre senyor perquè veuen joves. Són aquestes places, que són amagades, que són perfectes per la intimitat d'aquests adolescents. [...] N'hi ha una que està just davant de la Taberna Lucio, que té un petit accés amb una escala i hi ha una petita placeta. Allà s'ha reformat un petit edifici nou i s'ha posat aquella plaça per no deixar un solar o un pati interior. Sempre que passo per allà veig el típic grup de *xulitos*, i podria ser un parc íntim però sempre està ocupat per adolescents.”

Juan Diego. Veí de Sta.Eugènia. 30 anys. Nascut a Reus. Músic. Autònom. 8 anys vivint al barri.

“Ara no, però abans sí. La Plaça Garrotxa, on van nens a jugar, abans hi havia un grup de joves que se'l feien seu, però ara ja està.”

Mohamed. Veí de Sta.Eugènia. 28 anys. Nascut a Marroc. Pare i mare immigrants d'origen magrebi dels anys 90's Viuen al barri. Cambrer. Contractat. 14 anys vivint al barri.

“Ara no (*hi ha espais envaïts*), però va haver-hi un temps que sí. Hi havia un grup de joves entre 18-25 anys que venien de Salt i venien molt per la distribució de drogues, i estaven per la part de la riera Monar i allà feia por passar, però la policia hi anava sovint i van anar desapareixen. I actualment tenim la sort de no tenir cap problemàtica. Dins de Santa Eugènia suposo que sí que hi ha zones més problemàtiques com serien les zones de dalt de tot tocant a Salt, a la frontissa, però ara un cop s'hagi acabat ja desapareixeran.”

Rafel. Veí de Can Gibert. 61 anys. Nascut a Sant Sadurn de l'Heura. Venedor. Aturad. 36 anys vivint al barri.

Un cop més apareix la zona de la frontissa. Ja s'ha explicat que es tracta d'una zona percebuda per a molts veïns i sobretot veïnes com un espai que fa por, que resulta incòmode. Contribueix a aquesta percepció la visualització de l'espai com a envaït i en el que els nois joves hi juguen un paper protagonista. És interessant observar que les persones que parlen d'aquests joves ho fan des de la distància, donant a entendre que les seves actituds no són correctes i que incomoden als residents de la zona. A la vegada, dues veïnes de mitjana edat, observen i justifiquen aquestes actituds com pròpies de l'adolescència.

“Tant com això no, però sí que hi ha grups que es reuneixen en algun lloc i els veïns es senten incòmodes, però en un nucli molt petit que es troba prop de la frontissa. Són coses d'adolescència.”

Mª Lluïsa. Veïna de Sta.Eugènia. 66 anys. Nascuda a Zamora. Treballadora familiar. Jubilada. 36 anys vivint al barri.

“No, no siento que sea como un sitio que te atraquen o te puedan hacer algo, pero si tú no te acercas es porque es poco iluminado y porque se juntan los jóvenes a fumar, no para hacer daño a la gente, sino que lo usan como punto de reunión entre ellos. Si no me acerco es porque hay muy poca luz. Si que los jóvenes siempre buscan sitios apartados y sin luz.”

Flor. Veïna de Sta. Eugènia 57 anys. Nascuda a Xile. Immigrant d'origen sud-americà dels anys 90's. Professora. Autònoma. 20 anys vivint al barri.

Mentre que bona part de les persones autòctones entrevistades, té la percepció que els conflictes que es donen a Santa Eugènia acostumen a ser protagonitzats per homes i joves “nouvinguts”, en Mustafa, un jove d'origen magrebí, fa atenció en com les baralles al carrer són participades per persones autòctones i immigrades. Tres han estat les persones que han parlat obertament dels conflictes al carrer i justament a l'entorn de la Plaça del Barco i la frontissa. Es tracta d'una de les problemàtiques presents al barri, malgrat que ha estat verbalitzada explícitament per només tres persones. És a dir, que si bé hi ha consciència d'aquesta situació social i des de serveis socials es treballa per afrontar-la, no és una preocupació latent per a la majoria de les persones entrevistades.

“La Plaça del Barco, hi ha la plaça de les rodes on ha vingut gent de no sé on, però han envaït amb conflictes amb vendre drogues, en robar, en agredir a gent, a molestar gent gran... Jo conec senyors de 80 anys que els vacil·len els nens i això no passava. Això fa 6 o 7 anys que això no passava. Són homes marroquins, morenos, espanyols, catalans tota raça està allà i abans això no hi era. Jo a vegades anava allà, però et parlo de fa 8 anys que això no passava i era una barri molt tranquil. Abans passava la policia i mai venia a dir-te res, però ara fa poc està ple de policia. Jo crec que és el barri amb més conflicte de Girona, va sortir al diari diria, però que amb un any hi hagi molts policies, això vol dir molt de conflicte.[...]Hi ha de tot, són molts homes però també hi ha dones. Però crec que més homes que dones, i són joves eh.”

Mustafa. Veí de Sta.Eugènia. 26 anys. Nascut a Marroc. Pare i mare immigrants d'origen magrebí dels anys 90's. Viuen al barri. Ajudant de cuiner. Contractat. 14 anys vivint al barri.

Hi ha unanimitat en considerar que no hi ha espais envaïts en el sector de Germans Sàbat-Taialà-Domeny a excepció de la Plaça Mossèn Iglésias, que és on s'ubiquen un grup de joves que mantenen actituds perjudicials per ells mateixos i molestes pel veïnat. De la mateixa manera que els veïns entrevistats de Santa Eugènia, la presència d'aquests joves –del barri i autòctons- no impedeix que s'hi pugui accedir, si bé no afavoreix que hom s'hi atansi.

“No (*hi ha espais envaïts*), tot i que alguna plaça, com la Mossèn Iglésias, sí que està ocupada per xavals que busquen una mica de merder. Abans estaven tot el dia allà, ara ja no i no sé si és que els hi han buscat feina o alguna cosa. Ara hi són el divendres a la nit i els veïns estan bastant empipats. Jo diria que tots són fills del barri.”

José Antonio. Veí de Germans Sàbat. 78 anys. Nascut a Múrcia. Immigrant d'origen espanyol anys 50's establert al barri. Operari de fàbrica. Jubilat. 58 anys vivint al barri.

“Perquè sigui un lloc que hi hagi els quatre delinqüents que estan fent coses seves no m'impedeix anar-hi. Jo sé que hi ha punts conflictius però si haig de passar per allà ho faria sense cap por.”

Alba. Veïna de Domeny Nord. 47 anys. Nascuda a Girona. Pare i mare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Viuen a Germans Sàbat. Restauració. Autònoma. Viu al barri des de sempre.

“Sí, per exemple, a la plaça on està la guardaria. *Bueno*, a la guardaria hi ha dos places, una que és les “botxes” i l'altra on hi ha la Caixa i l'altra part de la guardaria. Diguem que hi ha un grup de gent que es posa en aquesta plaça, i no veuràs ningú que no sigui d'aquest grup anant en aquella plaça. Poder podràs passar pel mig, però no t'hi pararàs, ni cap dia t'hi assentaràs encara que sigui buida. Perquè no sé ni en quin moment ni per quin motiu és seva. No se l'han apropiat, però s'ha donat per fet que hi seran ells. Són nois joves de tota la vida del barri que han crescut aquí, que viuen aquí i que s'hi han quedat, i que passen les tardes allà. *Bueno* tardes, matins i nit. Tot el dia allà.”

Yolanda. Veïna de Taialà. 23 anys. Nascuda a Girona. Avis i pare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Viuen a Germans Sàbat. Periodista. Viu al barri des de sempre.

Els espais envaïts doncs, es presenten com aquells indrets de l'àmbit residencial en el que hi tenen lloc activitats desagradables o molestes per al conjunt de la comunitat. La preocupació de les actituds que la mainada hi pugui observar o aprendre ha estat essencialment expressada per dones. En el primer cas, és un veí de Sta. Eugènia qui explica la preocupació de la seva companya en relació a la filla que tenen en comú, mentre que en segon lloc és una educadora d'un casal de Germans Sàbat. Un cop més, s'observa que són les dones les qui tenen més present en el dia a dia, tots els factors de l'entorn que incideixen o tenen a veure amb l'educació i la socialització dels infants.

“Jo crec que hi ha llocs al barri que s'han ocupat però que no fan difícil que altra gent hi pugui anar, o jo tinc aquesta percepció. A la meua dona és una de les coses que la incomoda que, a vegades surts a passejar el dissabte a la tarda saps? Hi ha joves en aquella plaça, la Plaça Pere Calders, en el lloc on es fa el mercat, ja veus a dos o tres bancs molt junts, se seuen allà a xerrar i escolten música i tot això, a mi no em molesten, és que no, d'allò, però a la meua parella... fa l'especulació, que quant la nostra filla sigui gran, si estarà aquí, *bueno*, si estarà aquí o en un altre lloc, saps?”

Pere. Veí de Can Gibert. 33 anys. Nascut a Girona. Tècnic d'ajuntament. Tota la vida vivint al barri.

“Nosaltres amb el casal no utilitzem mai els parcs, perquè hi ha una sèrie de personatges, que no ens interessa que els nens els vegin. Són gent que fumen i beuen i sempre són allà, davant l'escola i la de Josep Mª Prat. I també perquè porten els ocells, és a dir, porten una gàbia amb l'ocell i a dins porten la droga.”

Isabel. Veïna de Taialà. 30 anys. Nascuda a Girona. Avis i pare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Avis viuen a G.S. Pares viuen a Germans Sàbat. Treballa en feines esporàdiques. Viu al barri des de sempre.

Les dificultats de la convivència radiquen en la pràctica, en el xoc de les accions concretes de les persones. En un barri com Sta.Eugènia-Can Gibert, en el que coexisteixen un nombre tant elevat de persones d'origen extracomunitari i per tant amb costums i tradicions divergents, no és d'estranyar que les persones entrevistades facin observacions a l'entorn de la convivència quotidiana i la percepció que tenen de les persones nouvingudes.

Les persones joves en general i sobretot les d'origen "nouvingut", observen el paisatge humà del barri com una riquesa.

"Hi ha una mena de grisol de races, un grisol de races quan es van barrejant les races, que això és un exemple clar els nens i a mi m'encanta veure com nens xinesos juntament amb nens d'Àfrica i nens catalans van escoltant música sud-americana o de qualsevol lloc i això sí que es va afavorint, i després el *roce hace el cariño* i ja arribes un moment que parles català amb el teu accent... De fet jo dic adéu i em diuen adios, i ell és català i jo sóc castellà i no sé si és per respecte... I això per exemple sí que és una connexió que..."

Lucas. Veí de Can Gibert. 28 anys. Nascut a Colòmbia. Estudiant. 15 anys vivint al barri.

"No, no conec gaires immigrants. M'agrada molt la gent d'aquí i tampoc es qüestió de fer guetos. Vaig coneixent gent d'Argentina i d'altres llocs, però no és pas que fem reunions amb aquesta gent. És més, no sé si hi ha grups d'argentins que es troben, però jo em faig amb la gent d'aquí. Totes les amigues que he fet són mares d'amigues de les seves filles i a vegades sortim per Girona, elles són totes d'aquí."

Maite. Veïna de Sta. Eugènia. 41 anys. Nascuda a Buenos Aires. Immigrant d'origen sud-americà dels anys 90's. Mestra. Aturada. 4 anys vivint al barri.

Per a les persones autòctones i sobretot grans, la presència de persones immigrades costa més d'acceptar. Amb tot, és interessant observar, com a mesura que expliquen que coneixen alguna persona "nouvinguda" se n'adonen que aquella no respon als seus prejudicis.

"És que jo no els trago, què vols que et digui? No, i això que en venen de més bones... [...] Però mira, no tinc pas res contra elles, però que n'hi ha molts més aquí, n'hi ha molts més, passa aquí, passa a Figueres, que està infestat i Salt, el centre de Girona està més difuminat no t'hi has fixat? I és clar, passes per les *aceres* i a vegades amb els cotxets has de baixar tu de la *cera* perquè no et deixen passar, aquestes cosetes, saps què vull dir? La gent d'aquí és més diferent però les hem de mirar bé què vols que et digui? Però jo tampoc no enraono amb cap negre, ni moro ni res i vull dir que un dia vam anar a Salt que tenim una amiga que la trucàvem i com que no contestava, pensàvem potser li ha passat alguna cosa i tal i vam anar a veure-la i va baixar un moro i ens va parlar la mar de bé, vull dir que tampoc ni han gaires però veus, sempre n'hi ha algun que saps? Aquí van entrar a robar tot i que no sabem qui va ser."

Paquita. Veïna de Sta.Eugènia. 68 anys. Nascuda a St.Gregori. Mestressa de casa. Jubilada. 49 anys vivint al barri.

Amb tot, la majoria de les persones entrevistades han manifestat que no observen que el barri visqui especials problemes interètnics.

“No, problemes de convivència interracial no. La gent és queixa perquè som de queixar-nos. Hi ha una altra problemàtica que és que la gent no sap viure amb comunitat perquè no n'està acostumada, però un cop els hi expliques ja s'acaben adaptant.

Rafel. Veí de Can Gibert. 61 anys. Nascut a Sant Sadurní de l'Heura. Venedor. Aturad. 36 anys vivint al barri.

I de fet, tal i com explica aquest veí els principals conflictes es troben en la convivència comunitària, és a dir en les pràctiques de la quotidianitat. Entre aquestes destaca l'ocupació de pisos, que ha augmentat a tenor de la crisi econòmica. El fet de l'ocupació no es veu malament quan es tracta d'acollir famílies que han estat desnonades, mentre que l'ocupació de pisos buits per part de gent jove que no respecte les normes bàsiques de convivència ni contribueix de cap manera al manteniment de la comunitat d'escala, és una de les activitats que més malament es toleren. Un veí de Can Gibert explica com es percep diferent el tipus d'ocupació que té lloc, i si les persones que ocupen col·laboren d'una manera o altra en el manteniment de la comunitat d'escala.

“Hi ha escales que tenen ocupes i provoquen problemàtiques. A la meua escala hi ha una família que estan a un pis que l'home propietari es va morir, la dona no ha volgut acceptar l'herència i l'ha deixat a unes seves paisanes que hi ha allà, però no són gent problemàtica, l'únic que no paguen comunitat. Els ocupes si es comporten no hi ha problemes, el problema ve quan a una escala hi ha quatre pisos que no paguen comunitat perquè et fan anar molt malament perquè reformes sempre n'has de fer.”

Rafel. Veí de Can Gibert. 61 anys. Nascut a Sant Sadurní de l'Heura. Venedor. Aturad. 36 anys vivint al barri.

La Charo, veïna de la carretera de Santa Eugènia, explica com de malament porta el fet de viure al costat d'un pis ocupat, amb joves que posen la música alta a qualsevol hora i no col·laboren de cap manera, mentre que a ella el manteniment del pis li costa un esforç i uns diners. Destaca de la seva narració el sentiment d'impotència davant l'actitud irrespectuosa dels joves.

“Els meus veïns són gent jove que ocupen els pisos perquè no volen viure amb els seus pares. Era una casa que ja l'havien desocupat perquè l'amo va canviar el “pistillo”, però això ho va fer al matí i a la tarda ja hi tornaven a ser una altra vegada. Van canviant molt ràpid, ara entren uns, després uns altres... Jo entenc que hi ha joves que ho fan per “rebalidia”, els seus pares els diran que deixin de beure a casa, que no fumin porros a casa... [...] És complicat perquè a vegades estàs descansant a les 3 de la tarda i comencen

a picar nois a baix. Jo m'aixeco a les 5 del matí, haig de passejar el gos, quan torno de la feina haig de tornar a passejar el gos, arribo a casa i em faig el menjar, menges i el que vols és una mica de tranquil·litat però tinc que anar al llit per no sentir la música. Quina intimitat tens? Tens que pagar molts de cèntims per pagar una tranquil·litat i no en tens cap. Tu estàs pagant i has d'aguantar gent que no està pagant res. I clar, la policia el que diuen ells és que mentre no canviïn la llei no poden fer res, perquè clar han d'esperar que surti un dictat del jutge i igual ells havia arribat l'advocat que fes fora aquesta gent però si l'amo no arriba el moment que desallotgin a la gent, doncs tornaran a entrar una altra vegada. A vegades entren entre 20 i 30 tius diaris i tu has d'estar pagant cèntims per part de la comunitat. Clar, aquesta gent no està pagant res... Entren aigua pública, entren tius, puguen i tornen a baixar, i no tens vida. I tu penses que t'entraran, vas a treballar i estic patint de que no m'entri ningú perquè jo deixo la porta mig oberta perquè tinc el gos i no puc tancar. Si saps que la família és la mateixa i són famílies que necessiten, igual dius que no pateixin, que col·laborin amb la neteja però en aquests nois si els hi dius algo et diuen "i què?". Puja i entra gent contínuament, almenys que netegin."

Charo. Veïna de Sta. Eugènia. 47 anys. Nascuda a Honduras. Immigrant d'origen centreamericà dels anys 90's. Dependenta. Contractada. 11 anys vivint al barri.

L'agent social Ramon Macaya, narra com des de l'Associació de Veïns de Sta.Eugènia s'està treballant conjuntament amb l'Ajuntament de Girona per trobar vies per solventar el fenomen de l'ocupació il·legal de pisos. Igual com han expressat el veí de Can Gibert i la veïna de Sta.Eugènia, l'ocupació dels pisos per famílies que ho necessiten, és una pràctica acceptada i percebuda com un acte de justícia social. Un cop més, es destaca que la problemàtica ve donada per aquelles persones joves que ocupen pisos i no respecten al veïnat.

"Això és un fenomen que s'ha produït en els últims tres mesos, on en la mesura que els bancs han anat desnonant pisos, han anat creant buits, i com que els bancs no han fet les coses ben fetes, en el sentit que encara molts pisos no són de la seva propietat sinó que encara són de l'antic propietari que van desnonar perquè no han fet tot el tràmit burocràtic de fer-se seu el pis, llavors s'ha donat un buit que el pis no és de ningú. Això ha donat peu a que s'ocupin, però hi ha dos tipus d'ocupació; famílies que ho necessiten, que nosaltres estem d'acord que elles ho ocupin, i la de grups de joves o gent problemàtica que ocupa pisos i no respecte els veïns. Ara aviat, farem una reunió amb les comunitats que tenen aquest problema, amb l'Ajuntament i amb altre partits polítics per analitzar la situació i veure quines famílies realment ho podrien ocupar i l'Ajuntament hauria de garantir que aquell pis que ocupen sigui legal, que tinguin aigua, etc. I llavors hi ha aquests altres pisos ocupats que aquests s'han anat tapiant de mica en mica per part de la policia i estem intentant fer un treball conjunt."

Ramon Macaya. President de l'Associació de Veïns de Sta.Eugènia

6.2.5. Espai públic i infància

La ciutat, tal i com està configurada condiona la relació que els nens i les nenes estableixen amb el món. L'espai possibilita o dificulta el joc, l'aprenentatge, la

trobada amb els amics, l'anar sol o sola a l'escola sense la presència de l'adult... És a dir que les experiències de la infantesa es configuren d'una forma o altra en relació al moment i el lloc on aquestes es desenvolupen. Així mateix, la qualitat de les vivències que tenen lloc en els espais escollits pels infants són importants perquè incideixen en el desenvolupament de les capacitats i habilitats que portaran a terme en la seva vida adulta (Day y Wager, 2010).

Per un altre costat, Tonucci (1997) afirma que la presència de nens i nenes jugant al carrer és l'indicador ambiental que mostra que una ciutat gaudeix de bona salut. Massa sovint els adults llegeixen la ciutat des de la seva perspectiva projectant-hi els seus prejudicis i pors, i és des d'aquest punt de vista que ensenyen als infants a moure's per la ciutat.

En el capítol que segueix es vol fer una aproximació a l'experiència urbana dels infants, intentant donar resposta a com viuen i perceben l'espai que els envolta i que forma part de la seva quotidianitat. Interessa també i molt especialment considerar els aspectes de gènere, és a dir, analitzar si l'experiència de l'infant que creix a la ciutat és diferent quan es tracta d'un nen o d'una nena i quins són els condicionants que hi estan implicats. Així mateix es contemplarà la vivència dels adults en relació als nens i les nenes i el seu trànsit per l'espai públic. Per aquest anàlisi es contemplen els resultats obtinguts de les activitats de recerca que s'ha dut a terme amb els alumnes de les escoles dels barris estudiats (*annexos 13 i 14*), així com les observacions realitzades *in situ* a les places (*annex 8*). Per recollir l'experiència de les persones adultes es tenen també en compte les vivències expressades en les entrevistes.

Perspectives i vivències dels infants en relació a l'espai urbà

- En general la mainada valora els barris com a tranquils, relacionant-ho amb el fet que pot anar sola, sense la presència de l'adult. A nivell de gènere

s'observen matisos. Mentre que ens els nens hi ha més unanimitat en valorar que el barri és tranquil i poden anar sols, en les nenes hi ha més divisió, entre les que van acompanyades i les que no.

- Fent atenció a l'accessibilitat dins els barris, la mainada, sense destacables diferències de gènere, opina que poden moure's amb facilitat, que hi ha bon camí i que es pot anar a peu a tot arreu i que les voreres són amples.
- Els nens i les nenes mostren preferència per el joc i per les relacions amb els seus iguals quan disposen de temps lliure, i coincideixen en afirmar que les places són llocs que afavoreixen la trobada, conclusió d'acord amb la recerca de Baylina, Ortiz i Prats (2006). Així mateix i a través dels dibuixos realitzats pels infants, la plaça es presenta com un lloc on s'està feliç i content. En les il·lustracions 34 i 35 es pot veure com en moltes d'elles les persones que s'hi han dibuixat tenen un somriure als llavis i/o estan ambientades amb elements de la natura (estels, flors, sol, ocells...) que donen fe que en l'imaginari de la criatura, la plaça és un lloc amb un encant especial.
- Ara bé, la freqüència d'ús de la plaça va canviant amb l'edat. A mesura que els infants van creixent, el joc en l'àmbit domèstic, a casa d'un amic o amiga augmenta. En l'edat dels 6 a 10 anys els nens juguen més a la plaça que les nenes, que van més a jugar a casa d'altres nenes. S'observa doncs que les nenes tenen un joc més relegat en l'àmbit privat respecte dels nens. Aquest fet canvia entre els 10 i els 12 anys en que els nens afirmen anar més a casa dels amics. En les nenes aquesta sembla ser una pràctica que és menys freqüent que quan eren petites.

Il·lustració 34 – Dibuix Plaça Pere Calders

Il·lustració 34. Plaça Pere Calders. Dibuix d'una nena de cycle inicial de l'Escola Dalmau Carles.

Il·lustració 35 - Dibuix Plaça Germans Sàbat

Il·lustració 35. Plaça Germans Sàbat. Dibuix d'una nena de cycle superior de l'Escola Taialà.

- En relació a la tipologia de joc que realitzen els infants s'ha observat que són força diferents per raó de gènere. Les nenes majorment gaudeixen d'activitats tranquil·les com anar a les places que tenen gronxadors i tobogans mentre que els nens prefereixen activitats mogudes o d'esport. Aquesta observació està d'acord amb la recerca de Baylina, Ortiz i Prats (2014). Són especialment significatius en aquest sentit les il·lustracions de les places. Les nenes han dibuixat en la majoria de les ocasions els gronxadors i els tobogans, delimitant i acotant l'espai i els nens s'han fixat més en les àrees de joc lliure i/o més obertes (sobretot se'ls veu jugant a

futbol). Aquest fet és especialment destacable en els dibuixos de cicle superior (a tall d'exemple es poden veure les il·lustracions 36 i 37). Així mateix, les nenes han afirmat que juguen més a prop de casa que els nens.

II·lustració 36 - Dibuix Plaça Pere Calders

II·lustració 36. Plaça Pere Calders. Dibuix d'una nena de cicle superior. Escola Dalmau Carles.

II·lustració 37 - Dibuix Plaça Pere Calders

II·lustració 37. Plaça Pere Calders. Dibuix d'un nen de cicle superior de l'Escola Dalmau Carles.

- La mainada té present que es troba en un entorn en el que hi ha cotxes. Mentre que del barri de Sta.Eugènia-Can Gibert més del 50% de la mainada entre 8 i 10 anys opina que no es pot jugar al carrer perquè hi ha molts de cotxes, gairebé el 70% de la canalla del barri de Germans Sàbat-Taialà-Domeny, pensa que s'hi pot jugar. Veiem doncs, com el trànsit urbà facilita

o dificulta el joc dels infants al carrer i com aquests infants són plenament conscients dels perills que suposen els cotxes. Fent atenció a les diferències de gènere, s'observa que són molt més els nens respecte les nenes els qui fan més atenció a les dificultats que impliquen els cotxes a l'hora de jugar. Aquest fet no és estrany, si tenim present que qui majorment juga a pilota en places obertes i els qui més han de vigilar a l'hora d'anar-la a buscar quan surt de la plaça, o quan fan jocs (corre, cuit amagar...) que surten de l'espai de la plaça pròpiament dit, són els nens. És a dir, els nens conviuen més sovint amb el perill del trànsit rodat que les nenes, que acostumen a tenir un joc més tranquil dins l'espai d'uns jocs estàtics (gronxadors, tobogans, casetes...).

Així mateix val la pena destacar que en les il·lustracions, són majorment les nenes les qui han dibuixat les tanques a l'entorn de l'espai de joc. En aquest sentit, les tanques poden ser mostra de que els espais es perceben com a segurs o almenys que tenen consciència que es mouen en un espai tancat (*es poden veure a tall d'exemple els dibuixos 38 i 39*). Fixem-nos com en el dibuix 38 el parc queda protegit dels vehicles per una tanca.

Il·lustració 38 - Dibuix Plaça Pere Calders

Il·lustració 38. Plaça Pere Calders. Dibuix d'una nena de cycle inicial de l'Escola Dalmau Carles.

Il·lustració 39 - Dibuix Plaça de davant l'Escola Taialà

Il·lustració 39. Plaça de davant l'Escola Taialà. Dibuix d'una nena de cicle mitjà de l'Escola Taialà.

En relació a la presència de cotxes, si bé hi ha percepció de més perill en el sector de Sta.Eugènia-Can Gibert, en les il·lustracions dels espais públics d'aquests barris només en una apareix un cotxe (*il·lustració 38*). Contràriament, en els dibuixos dels espais públics de Germans Sàbat-Taietà-Domeny, els cotxes són presents en 11 dibuixos (7 dels quals són fets per nens i 4 per nenes) (*veure les il·lustracions 40 i 41*).

Il·lustració 40 - Dibuix Plaça Germans Sàbat

Il·lustració 40. Plaça Germans Sàbat. Dibuix d'un nen de cicle superior de l'Escola Taietà.

Il·lustració 41 - Dibuix d'una plaça del barri de Germans Sàbat-Taialà-Domeny

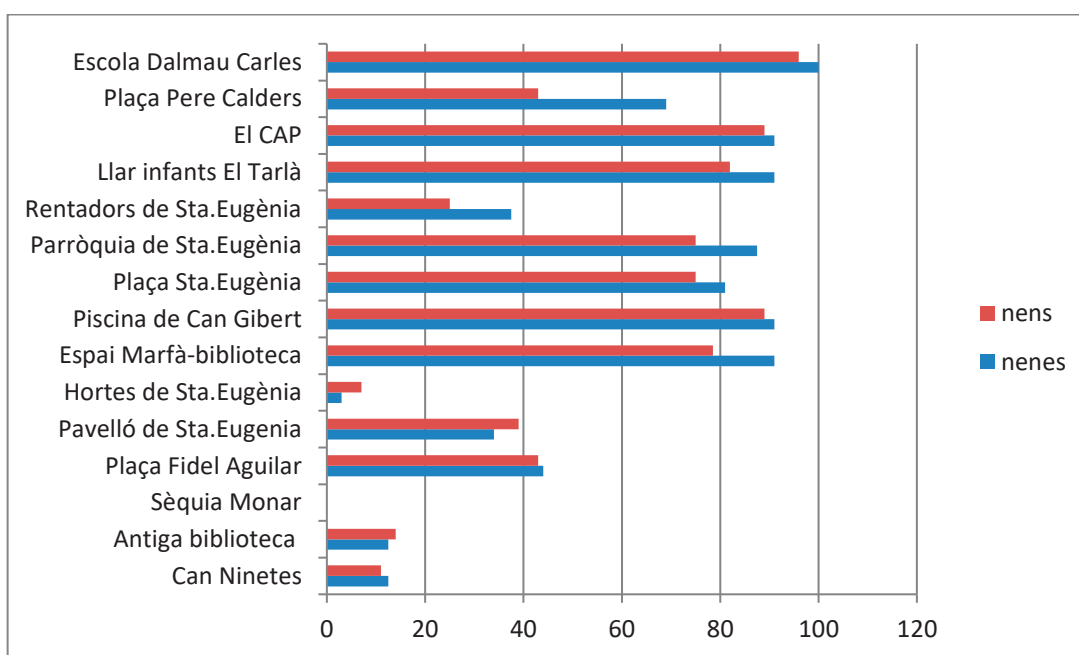
Il·lustració 41. Una plaça del barri de Germans Sàbat-Taialà-Domeny. Dibuix d'un nen de cicle inicial de l'Escola Taialà.

Aquesta percepció de jugar tranquil·lament al carrer malgrat els cotxes es transforma a mesura que els nens i les nenes creixen. És així que són molts més els nens de 10 a 12 anys respecte a les nenes de la mateixa edat els qui afirmen que el carrer és un espai on s'hi pot jugar. Val a dir que aquesta és una percepció que guanya força en el barri de Germans Sàbat-Taialà-Domeny (un barri molt menys poblat i amb molt menys trànsit rodat, respecte el que ocorre a Sta.Eugènia-Can Gibert).

- En relació a la possibilitat de moure's amb bicicleta hi ha una coincidència molt clara a nivell de gènere en ser els nens els qui pensen que es pot anar tranquil·lament pel barri i les nenes les qui majorment opinen el contrari. Aquesta observació està d'acord amb Larsen, Gililand i Hess (2012) que destaquen que els nens acostumen a emprar maneres més actives per anar a l'escola que les nenes, encara que en aquest paràgraf es fa referència a moure's pel barri en general.
- En el reconeixement dels espais públics del barri i dels seus equipaments a partir de les fotografies, s'ha fet palès que els hi millor coneixen el barri són els alumnes d'entre 10 i 12 anys, és a dir els més grans. Fent atenció

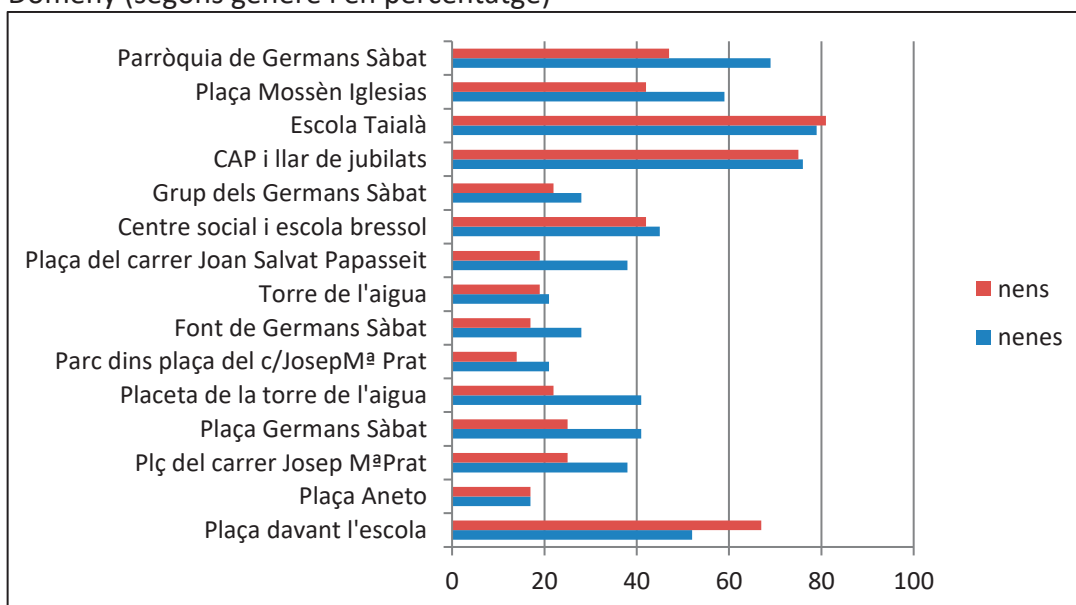
a les diferències de gènere, les nenes són en conjunt millors coneixedores de l'entorn tal i com es pot veure en els gràfics 37 i 38). En gairebé tots els casos han reconegut millor els espais que s'han mostrat a les fotografies.

Gràfic 37 - Reconeixement dels espais públics del barri de Sta.Eugènia-Can Gibert (segons gènere i en percentatge)

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic 38 -Reconeixement dels espais públics del barri de Germans Sàbat-Taietà-Domeny (segons gènere i en percentatge)

Font: Elaboració pròpia.

Autonomia en l'espai urbà: entre el desig de llibertat dels infants i les pors de les persones adultes

Sobre les possibilitats d'anar la canalla sola pel carrer s'han observat clares diferències de gènere, doncs són molt més els nens respecte a les nenes els qui afirmen que es desplacen sense la companyia d'un adult. Cal afegir que aquestes diferències són més accentuades com més petita és la mainada. Entre els 10 i els 12 anys si bé les diferències a nivell de gènere no són molt grans, es constata que les nenes tenen menys autonomia que els nens a l'hora de moure's amb llibertat pel carrer. En totes les edats s'observa doncs, que les nenes tenen més supervisió que els nens per part dels adults.

En relació a la qüestió de la seguretat, la majoria dels nens i les nenes afirmen no tenir por d'anar sols pel barri⁶². A la vegada, són conscients que els adults senten por de cares al que els hi pugui passar a ells, i que aquest fet condiciona la seva autonomia especialment en el cas de les nenes. La justificació de la por del pare o de la mare per part dels infants respon sobretot a tres motius. El primer i principal motiu respon a que pugui passar quelcom de perillós (el poden raptar, agafar, hi ha homes dolents, hi ha robatoris...). La segona raó respon a la presència dels cotxes i als possibles accidents que aquests puguin ocasionar. El tercer motiu és per qüestions d'edat (en el cas dels més petits), doncs es tem que la criatura es pugui perdre. Aquest darrer aspecte es pot relacionar amb el fet que bona part de la sensació d'inseguretat es dona perquè hi ha menys persones que miren l'infant, com afirmen Holt, Lee, Millar i Spence (2015). El sentit de comunitat i la coneixença veïnal que es donava anys enrere i que portava a una criança compartida, generava tranquil·litat als pares i mares perquè allò que no veien ells i elles, sempre ho veia un veí o veïna que els hi comunicava.

⁶² Es pot veure el buidatge de les cartes realitzades pels infants de Cicle Superior de les dues escoles on s'ha realitzat la recerca i la classificació dels conceptes força en els annexos 13.6, 13.7, 14.6 i 14.7. També es poden llegir els quadres resum amb el buidatge de les enquestes realitzades a 2n, 4t i 6è en els annexos 13.4 i 14.4.

Si bé d'entrada les persones adultes entrevistades afirmen que els barris on viuen són segurs, quan es pregunta per si els infants poden anar sols a l'escola apareixen un seguit de pors que coincideixen nítidament amb les temors que els infants han descrit que pateixen llurs pares i mares. Ens trobem davant d'unes emocions i sentiments que sorgeixen com a resultat de la dialèctica de seguretat-llibertat.

Les transformacions socials que s'han esdevingut en els darrers 30 anys han conduït a que es percebi la ciutat com un entorn que entranya perills de tota mena (com ara drogues, pillatge i gent "estranya"), i es generi el temor a deixar als infants sols al carrer. Aquesta sensació de por social, és viscuda de forma molt més accentuada en el barri de Sta.Eugènia- Can Gibert que en el de Germans Sàbat-Taialà-Domeny. Els canvis del paisatge humà esdevinguts en el barri de les Hortes, a Sta.Eugènia, condiciona i molt, la percepció de por que sobre ell es projecta. La situació de confiança que es donava anys enrere ha canviat. És important tenir present que es tracta d'un barri altament poblat, d'on ha marxat un nombre molt considerable de gent que feia molts anys que hi vivia i ha acollit un elevat nombre de persones provinents de països i indrets d'arreu del món. Entrant en matisos, es pot afirmar que les persones que han manifestat tenir més por són mares o persones que tenen mainada a càrrec (que coincideix que totes són dones menys un noi). La major part dels homes i de les dones entrevistades que afirmen que el barri és segur per les mainades no tenen fills o ja els tenen grans.

Bona part dels perills observats pels veïns entrevistats es troben relacionats amb la desconeixença de les persones que viuen al barri i el sentiment d'indefensió que ells mateixos viuen tant essent persones adultes com joves. S'observa que es tracta d'unes pors vagues i difuses que mai troben la concreció en un fet específic però que es van transmetent. Fixem-nos, doncs, que estem davant d'una

percepció de por mediatitzada o construïda, com afirma Valentine (2004). En el rerefons del que s'exposa, s'hi pot observar un clar sentiment de desconfiança cap al desconegut. En algun cas, clarament cap a la persona immigrada. A voltes el que genera desconfiança o recel són accions valorades com a immorals, il·legals i/o perjudicials. En qualsevol cas negatives per al creixement de qualsevol infant. Davant d'aquesta por no hi ha diferències per raó d'origen cultural. En el primer cas qui parla és en Mustafa, un noi nascut al Marroc i fa referència al seu nebot, mentre que en el segon cas la veïna jove que parla és d'origen sud-americà i ho fa en referència a les seva germana petita.

“Jo visc al carrer Montseny i el meu nebot ha d'anar fins el carrer Montfalgars i no pot anar-hi sol perquè té 5 anys, però un nen de 9 anys tampoc pot. Des del meu barri fins l'escola no s'hi pot anar sol, jo crec que són massa petits, i en aquesta època un nen de 10-13 anys no pot anar sol pel carrer perquè li pot passar qualsevol cosa. [...] Doncs que et ve gent i et diu que li donis el mòbil... a mi mai m'ha passat, però conec gent catalana que li ha passat i m'ho ha explicat. Els hi roben coses, et demanen diners... Passa molt. [...] Sovint tampoc, però pot passar. Ara la mainada s'ha de controlar una mica, no són com abans. Jo penso com jo era als 10 anys i com són ara, i ha canviat molt. Ara tothom fuma, tothom ven, tothom roba, tothom fa coses... Però tothom és diferent. Hi ha gent que es porta bé i va a la feina, té les seves coses, i altres que no... Però això és culpa dels pares, no d'ells, perquè són els pares que els deixen sortir quan volen. Si jo tinc un fill ell ha de respectar les coses que jo li dic, però jo veig gent que no. Però no només marroquins o catalans eh, de tot.”

Mustafa. Veí de Sta. Eugènia. 26 anys. Nascut a Marroc. Pare i mare immigrants d'origen magrebí dels anys 90's. Viuen al barri. Ajudant de cuiner. Contractat. 14 anys vivint al barri.

“L'anem a buscar. Té sis anys. (No va sola pel barri). Ens fa molta por. No sóc racista ni molt menys, sóc llatina però els àrabs, hi han àrabs, molts, no sé com es diu, morbosos? I a més s'està desenrotllant i la miren i no, no ens agrada, no és que siguin tots iguals però la majoria, més que res els adults perquè els nens són nens i *bueno* juguen i demés, que la meva germana s'ajunta amb nens com d'Àfrica com àrabs, de tot arreu però els grans ens fan por per això, la cuidem massa.”

Teodora. Veïna de Sta. Eugènia. 19 anys. Nascuda a Colòmbia. Pares immigrants d'origen sud-americà dels anys 90's. Estudiant. 17 anys vivint al barri.

Els testimonis que es recullen a continuació són de dues veïnes d'origen autòcton, una de jove i una de gran, que expliquen obertament la desconfiança que li genera tothom en general i ningú en particular. Alhora expliquen quines estratègies fa servir per moure's pel carrer i tenir cura de les seves germanes, en el primer cas, i dels néts en el segon. És a dir, que de forma conscient o inconscient, davant la por les persones treuen mecanismes de defensa diversos.

“Sí (van soles), però *con mucho ojo*. Perquè *no te puedes fiar de nadie*. No dic que la gent sigui dolenta perquè no tothom és dolent però *siempre hay que ir con ojo*. (Les nenes) una tèn 8 anys i l'altre 15, van soles però sempre amb molt de *cuidado*. *Qualquier cosa* telèfon i ja està.”

Ariela. Veïna de Sta. Eugènia 18 anys. Nascuda a Girona. Avis immigrants d'origen espanyol dels anys 50's. Estudiant. 16 anys vivint al barri.

“Els que tenen catorze i disset anys, ja van sols. Els petits tots han d'anar acompanyats eh? Tots han d'anar acompanyats - *Per aquí al barri no els deixeu anar sols?* Ui no! Ja no ens en fiem amb les coses que passen ara? Jo no els deixo pas per res eh? I quant venen aquí, agafats de la mà eh? I ja està, no, no, ui no.”

Paquita. Veïna de Sta.Eugènia. 68 anys. Nascuda a St.Gregori. Mestressa de casa. Jubilada. 49 anys vivint al barri.

En el sector de Germans Sàbat-Taialà-Domeny s'observa una percepció de seguretat molt generalitzada que ve donada, tal i com exposen les mateixes persones entrevistades, pel fet que les persones del veïnat es coneixen entre elles. Aquesta mútua coneixença afavoreix la supervisió dels infants de forma comunitària. Tot i que manifesten estar en un barri segur, de les seves explicacions no passa per alt que són conscients que també el seu barri ha sofert canvis. En relació a aquesta mirada no hi ha diferències de gènere. Tot seguit es pot llegir l'experiència de tres persones veïnes.

“- *És un lloc segur per la mainada?* Sí, perquè els que creus o et fan la pinta que et farien alguna cosa ja els coneixes. És un barri on la gent es coneix. Pots estar tranquil, estant a prop, és clar, però, no hi ha problema.”

Elisa. Veïna de Domeny Nord. 38 anys. Nascuda a Figueres. Metgessa. Funcionària. 9 anys vivint al barri.

“- *Veus mainada jugar sols?* I tant! No n'hi ha tanta com quan jo era petit, però encara en veus que juguen pel carrer. I els veus també diferenciats per edats. I no a totes hores, perquè hi ha més control. Fins a 2n de primària van amb els pares i llavors ja van més sols i sempre saps que estan vigilats per algú que va mirant de tant en tant.”

David. Veí de Taialà. 38 anys. Nascut a Girona. Pare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Viuen a Taialà. Psicòleg. 25 anys vivint al barri.

“D'entrada sí (que és segur), jo lo que penso és que aquí quan sents a parlar de coses com ara el cas de Madrid i tot això, fa pensar, i tota la gent mira de protegir lo seu. En principi diria que és segur perquè els nens estan amb una zona que sempre hi ha gent i tothom et coneix, és rar trobar-te amb gent estrangera, sempre hi ha algú que coneix la teva filla. Si trobes alguna cosa que no és normal, sempre preguntes on està el pare de la nena o nen en qüestió, després et surt el pare i ja et quedes tranquil. Jo almenys això ho veig i ho he viscut, hi ha una mena de vigilància col·lectiva de la gent, i això és maco.”

Miguel. Veí de Taialà. 39 anys. Nascut a Girona. Pare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Viuen a Taialà. Enginyer tècnic. Contractat. 32 anys vivint al barri.

Tot i que la major part de les persones entrevistades han manifestat que el sector de Germans Sàbat és molt segur, són les persones grans les qui més han

manifestat recel i desconfiança vers els perills del carrer. Les persones grans coincideixen en comparar la realitat actual amb la de temps passats i la percepció de perill es fonamenta més en sospites i suposicions que en fets ocorreguts contrastats. Cal tenir en compte que en els orígens el barri de Germans Sàbat era un conjunt de cases i que aquest s'ha anat obrint i estenent cap a Taialà i Domeny. Són les persones grans, més que cap altre grup d'edat, les que han vist el canvi viscut en el barri i han passat de conèixer a tothom a observar que hi ha persones que no saben qui són. Un cop més, les persones desconegudes generen per a la gent gran recel i desconfiança.

“Jo crec que ara hi ha més inseguretat... aquí no ha passat res, però com que se senten tantes coses, eh, a vegades em diu la meua filla, deixa el nen que corri en bicicleta. A mi no m'agrada, perquè se sent a dir tantes coses que a mi em fa por. No ha passat mai res, és molt segur, però deixa que passi. Però de segur que aquest poble és molt, molt segur. De delinqüència, de robatoris, de tot això aquí si n'hi han hagut és una cosa mínima, perquè estem molt, molt segurs, toquem fusta, eh...”

Visitación. Veïna de Taialà. Va viure a Germans Sàbat fins que es va casar. 60 anys. Nascuda a Andalusia. Immigrada d'origen espanyol dels anys 50's. Auxiliar de geriatria. Contractada. 53 anys vivint al barri.

“Molt segur, molt. Fins ara els nens i nenes podien anar sols, ara la cosa ha canviat i s'ha de vigilar molt. Ara no et pots fiar de deixar els nens sols perquè a la mateixa porta de l'escola els poden agafar.”

José Antonio. Veí de Germans Sàbat. 78 anys. Nascut a Múrcia. Immigrant d'origen espanyol anys 50's establert al barri. Operari de fàbrica. Jubilat. 58 anys vivint al barri.

“Els meus fills es van criar al carrer, sortien de l'escola i tots a jugar al carrer i nosaltres no ens preocupàvem per res, i ara no deixes pas un nen sol al carrer. Abans sí, ara no. Ara hi ha aquesta por de si els cotxes, de si li roben, si hi ha venda de drogues, si li fan mal... És un perill continu perquè no saps amb qui s'ajunta. Abans sabies molt de tothom i sabies què feia, ara no i poder un ven droga i no ho saps. Tot i això, penso que és un barri tranquil però no deixo el meu nét sol per carrer sense saber on és o no va. De petit sempre l'acompanyava a tot arreu.”

Manuela. Veïna de Taialà. Va viure a Germans Sàbat fins que es va casar. 77 anys. Nascuda a Andalusia. Immigrada d'origen espanyol dels anys 50's. Jubilada. 66 anys vivint al barri.

Una dels altres aspectes que s'ha tractat és que quan l'espai és transitat, compartit amb altres persones que es desplacen augmenta el sentiment de seguretat de cares a la mainada i més especialment quan la mainada va acompanyada amb altra mainada, amics o germans de diferents edats. Així mateix ho expliquen dues veïnes que són mares.

“Els teus fills van sols a l'escola? Sí, ara sí. El petit fins l'any passat l'acompanyava jo perquè anava a l'escola però ara com que va a l'institut ja van tots dos germans sols.”

Carme. Veïna de Germans Sàbat. 42 anys. Auxiliar de clínica. Nascuda a Sarrià. 35 anys vivint al barri.

La gran va sola a casa al migdia i quan torna a l'escola també, però al matí i a la tarda les porto i les vaig a buscar jo, però la gran al migdia torna amb la seva amiga.”

Maitè. Veïna de Sta. Eugènia. 41 anys. Nascuda a Buenos Aires. Immigrant d'origen sud-americà dels anys 90's. Mestra. Aturada. 4 anys vivint al barri.

Les pors que genera l'espai públic s'observen diferents quan la persona té propera l'experiència d'haver estat infant en el mateix context de barri. La persona té present els recursos propis per en sortir-se'n de les situacions anòmales i valora el coneixement de la gent del barri "des de tota la vida". El veí i la veïna que parlen són joves i tenen present la seva experiència d'infantesa.

“Et sembla que poden anar sols pel barri la mainada? Sí, jo hi he anat tota la vida sol i no m'ha passat mai res eh? Sí que a vegades t'has trobat en algun lloc alguna cosa que veus que era fora de lo normal, però canviaves de vorera i ja està, saps? Jo siguent allà al barri no he tingut mai cap incident de res, saps?”

Pere. Veí de Can Gibert. 33 anys. Nascut a Girona. Tècnic d'ajuntament. Tota la vida vivint al barri.

“Sí, perquè tot està molt a prop. Vull dir, si surts molt del barri ja estàs fora, per tant, és una altra època però jo sí que anava sola a l'escola des de ben petita, i no hi ha hagut cap problema. [...] És veritat que no ha passat mai res, i és on barri segur. Precisament perquè ja et coneixes amb tothom i us heu vist tota la vida. Però clar, evidentment, en un nen petit o una nena petita no el deixaràs estar fins les 8 o les 9 del vespre pel carrer sol. Però ni ho feries aquí, ni a Girona, ni enlloc. Però no és perillós ni molt menys.”

Yolanda. Veïna de Taialà. 23 anys. Nascuda a Girona. Avis i pare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Viuen a Germans Sàbat. Periodista. Viu al barri des de sempre.

És interessant exposar en aquest apartat les diferències de gènere que s'han recollit i que mostren acord amb la literatura vigent (Baylina, Ortiz i Prats, 2014; Brown, Mackett, Gong, Kitazawa i Paskins, 2008; Cucurella, 2014). A partir de les enquestes als adults i les entrevistes als infants s'ha comprovat que les nenes acostumen a anar més acompanyades per la figura de l'adult i per tant a gaudir de menys autonomia. Un adult que és en la majoria de les ocasions la mare com s'ha posat de relleu en la recerca, exercint com diu Román (2015) de vigilant permanent. Seguidament apareixen les germanes i àvies exercint el rol d'atenció i cura i en darrer terme les figures del pare, l'avi i dels germans. En les breus d'experiències que segueixen es presenten tres testimonis ben diferents per raó de gènere, edat i origen cultural, però que coincideixen en remarcar com s'actua diferent amb una nena que amb un nen. Es fa palès que de forma inconscient a la nena se la concep més vulnerable i per tant està més controlada i supervisada

per l'adult. En el primer cas es tracta d'un pare. Mentre que d'una banda afirma que per a ell el barri no suposa un perill, per altra banda el conjunt de successos escoltats d'arreu i possiblement també sobre el barri, fa que de cares a la seva filla prengui tot tipus de mesures de prevenció.

“Si jo he de passejar pel barri, ho faré a les 3 de la matinada sense cap problema. Amb tot el que passa has de ser previngut, jo tinc una nena de 18 anys, i si ha d'anar a l'altre costat del riu perquè ha quedat la porto, però no perquè jo tingui un problema amb el barri sinó perquè quan tu has vist el que has vist m'asseguro i porto a la meua filla.

- *Amb el teu fill també ho feies?* No. El meu fill quan anava amb bicicleta i anava a Sant Narcís sempre algun veí el veia i jo el pillava i ell tenia prohibit creuar el riu. [...] Al fill no l'acompanyava, anava sol a l'escola perquè pràcticament el veiem. La filla anava amb totes les amigues cap a l'escola. I ara mateix no li recomano que surti sola al carrer, però no perquè sigui aquí Can Gibert, sinó perquè em malfio més ara que li facin alguna cosa que no pas quan era més petita. Jo sempre li recomano coses.”

Jesús. Veí de Can Gibert. 63 anys. Nascut a Girona. Pares immigrants d'origen espanyol de finals dels anys 40's. Policia. Jubilat. 40 anys vivint al barri.

El segon testimoni és el que explica la Teodora sobre el que ella i la seva germana han viscut a diferència del seu germà.

“- I fins a quina edat, la germana que té ara setze anys va estar vigilada?

Fins l'any passat, als catorze més o menys

- I tu també vares estar així fins als catorze o quinze?

Sí, i si sortia sola, *donde estás*, amb qui estàs, què estàs fent, a quina hora arribes? O sigui molt controlada, amb el meu germà no, el meu germà feia vida als deu anys potser, ja sortia sol al carrer i no passava res, però nosaltres no.

- Però has tingut mai cap susto tu però?

No, però *bueno* si m'han dit quant m'estava desenrotllant i demés, però no m'han..., o sigui cap *susto* d'aquests rars no, més que tot és no sé, la incomoditat potser.”

Teodora. Veïna de Sta. Eugènia. 19 anys. Nascuda a Colòmbia. Pares immigrants d'origen sud-americà dels anys 90's. Estudiant. 17 anys vivint al barri.

I el que resulta especialment interessant és observar com aquesta noia, tot i ser conscient que ella ha estat més controlada que el seu germà i reconèixer que no viscut en el barri cap situació especialment greu o significativa per a ella, en un altre moment de l'entrevista explica que també ella protegeix i té cura de la seva germana petita per la por del que li pugui passar. Aquesta mirada de vulnerabilitat i de sobreprotecció de la nena molt pròpia del sistema patriarcal no es dona únicament del pare cap a la filla, sinó també de la mare cap a la filla o de germana a germana, com s'ha vist en el cas de la Teodora unes línies més amunt.

Un cas semblant és el de l'Ester, que explica que a ella la van acompanyar fins als dotze anys i que segurament farà el mateix amb la seva filla. Hi ha doncs, una repetició de rols de gènere que de forma molt subtil es van transmeten d'una generació a l'altra.

“Suposo que quan sigui gran (la seva filla) serà diferent no sé, jo clar també vinc de ciutat i sempre he anat acompanyada en aquest sentit... [...] Fins als dotze anys segur.
- *Llavors és fàcil que tu també l'acompanyis ben bé fins els dotze? Segurament, no sé quina edat és l'adequada o no, jo crec entre onze i dotze, m'hi acompanyaven a l'escola, segur.*”

Ester. Veïna de Can Gibert. 38 anys. Nascuda a Barcelona. Psicòloga. Contractada. 14 anys vivint al barri.

La segona por més manifestada per les persones entrevistades a l'hora de deixar anar la mainada sola de casa a l'escola o d'un lloc a l'altre és la presència dels cotxes al carrer i els riscos que se'n desprenen. Curiosament, però, aquesta és una por més accentuada en el barri de Germans Sàbat-Taialà-Domeny que no a Sta.Eugènia-Can Gibert, on la preocupació principal com s'ha pogut llegir venia donada per la configuració social. Fent un matís a nivell de gènere, cal dir que aquesta ha estat una por més manifestada per homes que per dones.

El perill principal de cares als infants es presenta quan aquests han de creuar carreteres especialment transitades com són la carretera de Taialà en el sector de Germans Sàbat-Taialà-Domeny o el Passeig d'Olot en el barri de Sta.Eugènia-Can Gibert. És interessant fer incís en que el primer home que parla, pare de dos criatures, si bé observa uns punts de pas especialment delicats posa l'èmfasi en que el fet que algunes persones agafin el cotxe per fer un recorregut curt dins el barri el fan ser més perillós per a la resta de persones.

“Per mi el tema clau és el de la carretera, que és una verdadera barrera i això genera perill. Jo, per exemple, des de casa meva ni de conya deixo venir els meus nens sols perquè han de travessar tres punts estratègics que són molt perillosos. Venint de la rambla han de travessar un pas de vianants aquí al final de la rambla que és molt transitat, després aquí davant del Centre Cívic, i l'últim que allà els cotxes ja van més en compte però la gent està sonada. En hores punta hi ha gent que fa 200 metres per portar els seus fills i això fa que sigui un barri insegur en aquest sentit, però igual que tots.”

Joan. Veí de Taialà. 43 anys. Nascut a Girona. Conserge. Contractat. 10 anys vivint al barri.

“Ah.. clar, depèn on visquin i a l'escola que vagin. El Passeig d'Olot és molt perillós, és una carretera que menys mal que hi ha semàfors i passos de zebra, però per anar a

Montfalgars o alguna escola d'allà.. ho trobo més segur de Can Gibert a Montfalgars que de Santa Eugènia o Salt a Montfalgars, posant d'exemple el Montfalgars perquè jo crec que la població de Santa Eugènia hi va molt. [...] Trobo que la gent que ha de creuar Passeig d'Olot i Països Catalans jo crec que és més perillós per un nen perquè hi ha més cotxes. El Passeig d'Olot és una avinguda on els cotxes van bastant ràpid.”

Juan Diego. Veí de Sta.Eugènia. 30 anys. Nascut a Reus. Músic. Autònom. 8 anys vivint al barri

És destacable i reiterada l'expressió que es conduïx molt ràpid i que la seguretat per als infants ve de la mà de respectar els senyals de trànsit així com els semàfors. En relació a aquesta observació no hi ha especials diferències de gènere.

“És un lloc segur per la mainada? No gens, perquè els cotxes en algunes parts van molt ràpid i n'hi ha molts.”

Isabel. Veïna de Taialà. 30 anys. Nascuda a Girona. Avis i pare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Avis vivien a G.S. Pares viuen a Germans Sàbat. Treballa en feines esporàdiques. Viu al barri des de sempre.

“Et sembla que poden anar sols els nens a l'escola? Sí, si respecten els semàfors.”

Lluc. Veí de Domeny. 19 anys. Nascut a Barcelona. Estudiant universitari. 3 anys vivint al barri.

“Per mainada petita és un barri segur? Sí. Tant per la configuració urbana com la social, només la part de la carretera general, però té semàfors i no hi ha tant trànsit, i si no es salten les normes no passa res.”

David. Veí de Taialà. 38 anys. Nascut a Girona. Pare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Viuen a Taialà. Psicòleg. 25 anys vivint al barri.

“Et sembla que el barri permet que els infants vagin sols a l'escola? Sí, perquè hi ha voreres a tots els llocs, no tenen de trepitjar lo que és carretera, i he vist molts nens petits portant els seus germans petits i no hi ha hagut cap problema. Sobretot el que més em va cridar l'atenció és que just davant de l'escola hi ha dos semàfors, això em va proporcionar molta tranquil·litat, així els nens també poden aprendre lo dels senyals de trànsit i tens la seguretat de que els nens han de passar per aquí.”

Júlia. Veïna de Taialà. 21 anys. Nascuda a Celrà. Àvia i mare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Àvia vivia a Germans Sàbat. Estudiant. 12 anys vivint al barri.

El fet que hagi aparegut la figura de l'agent cívic prop dels centres escolars i ajudi en la regulació del trànsit en les hores d'entrada i sortida dels infants, ha estat per a moltes de les persones entrevistades motiu de tranquil·litat i de pacificació de l'entorn. L'actuació de l'agent cívic ha estat molt ben valorada per a totes les persones que l'han tingut en consideració en el transcurs de les entrevistes. En Carles, un veí de Germans Sàbat explica com aquest és un servei que es va demanar a l'Ajuntament com la seva presència ha contribuït a donar seguretat

en els desplaçaments dels infants i possiblement també contribueixi a la seva autonomia.

“L'últim servei que vam demanar era que hi hagués una mica d'ordre en el tràfic perquè a l'hora punta de les escoles era horrible. I l'Ajuntament va posar un agent cívic perquè reguli el tràfic i així és més segur tot.”

Carles. Veí de Germans Sàbat. 81 anys. Nascut a Almeria. Va estrenar una casa del grup al casar-se. Ebenista. Jubilat. 55 anys vivint al barri.

“La configuració urbana permet que els nens i les nens puguin anar a peu tots sols a casa dels seus amics, a l'escola, perquè a les hores puntes ve un agent cívic.”

Cristina. Veïna de Taialà. 41 anys. Nascuda a Girona. Pare i mare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Viuen al barri. Perruquera. Viu al barri des de sempre.

Coincidint amb el que afirma Gill Valentine (1996b, 216-217) s'observa que darrera de moltes de les pors que s'han exposat s'hi amaga una projecció vulnerable de l'infant, que contrasta amb la seva capacitat de percebre els perills i fer atenció com s'ha donat a entendre en les diferents enquestes i il·lustracions realitzades. No cal obviar no obstant, que l'infant és innocent per definició i per manca d'experiència, i que davant la maldat, que també és present en la nostra societat, s'entén que els adults amb voluntat de prevenir prenguin mesures. Amb tot, i abans de tancar aquest paràgraf voldria recollir les paraules de dues persones entrevistades del barri de Germans Sàbat que il·lustren molt lúcidament com algunes de les pors dels adults són pors contagiades més que justificades, i com la necessitat de controlar condiciona l'autonomia dels nens i les nenes.

“Quan jo era petit estava tot el dia al carrer, ara els nens no juguen al carrer perquè els pares no els hi deixem anar, ja sigui pel trànsit, pels perills que hi ha, i tenim la necessitat de controlar-ho.”

Josep Puig. Veí de St. Gregori. 57 anys. Nascut a Girona. Va viure a Germans Sàbat de petit. Metge del CAP de Taialà. Tota la vida que trepitja el barri.

“És molt agradable per la mainada, i molt segur. Avui dia es senten casos a tot arreu i que no estem pas dient que això queda apartat, però sí que és veritat que la costum d'acompanyar els nens a l'escola és més que res perquè s'ha creat una mena de por. [...] No és per el barri, és per culpa de la societat que ens hem imposat aquesta por de no deixar-los fer. La por hi és per tot arreu, però no per culpa del barri.”

Alba. Veïna de Domeny Nord. 47 anys. Nascuda a Girona. Pare i mare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Viuen a Germans Sàbat. Restauració. Autònoma. Viu al barri des de sempre.

Un darrer aspecte que es constata a partir del que s'ha observat i del que expressen algunes persones veïnes de Can Gibert-Sta.Eugènia, és que en l'espai públic i especialment a les places, és molt més elevada la presència de mainada

d'origen extracomunitari (tot i haver nascut a Catalunya) que de mainada autòctona. Les tres persones veïnes que parlen, coincideixen en que mentre la mainada d'origen immigrat està a la plaça jugant, la mainada autòctona està duent a terme activitats extraescolars. És a dir, que no passa per alt, que la mainada fa un ús diferenciat del seu temps en funció del seu origen o procedència.

“Aquí se concentra todo mucho en la plaza del Barco que es la que hay todos los niños, mayormente inmigrados, y los del país van a actividades extraescolares o algo porque no se ven por la tarde. Yo la tarde no la vivo porque estoy trabajando, pero sé que los niños de aquí hacen extraescolares y los que están en la plaza son los inmigrantes; marroquí, africanos, sudamericanos... Hay una diversidad muy grande. Después está la cosa de que si hay estos niños los otros no vienen.”

Flor. Veïna de Sta. Eugènia 57 anys. Nascuda a Xile. Immigrant d'origen sud-americà dels anys 90's. Professora. Autònoma. 20 anys vivint al barri.

“A veure, és un barri agradable però si mires tu a les tardes per exemple, la mainada que hi ha a fora el 90% són mainada sudamericans, Àfrica... però la mainada autòctona i sinó autòctona d'aquí, no els veus, estan fent activitats. La mainada que juga és mainada de fora.”

Antonio. Veí de Can Gibert. 55 anys. Nascut a Extremadura. Professor. Contractat. 20 anys vivint al barri.

“Si parlessis amb la meva dona et diria que si, sobretot els parcs com el de Fidel Aguilar, et diria que ara tots són estrangers. I passes a vegades a les 6 o a les 7 de la tarda que els nostre fills estan fent deures i a vegades veus els nanos d'ells jugant i jugant.”

Ramon. Veí de Sta. Eugènia. 65 anys. Nascut a Extremadura. Mestre. Jubilat. 40 anys vivint al barri.

A partir de l'observació de les diferències d'ús de l'espai públic per part de la mainada autòctona i d'origen extracomunitari, es podria reflexionar sobre la cessió d'autonomia als infants i els seus condicionants. És a dir, hi té més pes la cultura o bé el nivell socioeconòmic com apunta Karsten (2002) ?. Fixem-nos com Antoni Rojas, president de l'Associació de Veïns de Can Gibert del Pla, recalca que en la cultura subsahariana o sud-americana hi ha més tradició de fer vida al carrer que a la cultura catalana. Coincideix amb l'agent social Marta Roura, que el nivell d'autonomia dels infants d'origen extracomunitari acostuma a ser molt més elevat que el que gaudeix la mainada autòctona.

“Clar, ara per ara, fins i tot em fa gràcia perquè si sortim al pati veiem els nens a la plaça que juguen a la pilota i si contem els nens veiem que hi ha 35 negritos, blancs 6, sud-americans 18... i veiem que hi ha més subsaharians, perquè la cultura que ells tenen no

és d'estar a dintre a casa. Aquí et pots trobar nens sols amb 3 anys. L'efecte a dir que les mares baixen i estan amb els nens, poc. Un diumenge et pots trobar que està tot ple de nens i no hi ha cap mare ni pare.

Antonio Rojas. President de l'Associació de Veïns de Can Gibert

“Pensa que l'autonomia d'aquests nens és molt diferent a un del país. Un nen de 7/8 anys t'anirà sol a l'escola i nosaltres els tenim molt més protegits.”

Marta Roura. Directora del Centre Cívic Sta.Eugènia-Can Ninetes

Els espais de joc: mirada dels infants versus mirada dels adults?

Malgrat totes les pors exposades i analitzades, la majoria dels adults entrevistats opinen que el barri on viuen és un lloc força agradable per a la mainada. En aquest sentit està més ben considerat idoni per a la mainada el sector de Germans Sàbat-Taialà-Domeny que el de St.Eugènia-Can Gibert atenent a raons de major nombre d'espais públics per jugar, espai menys densament poblat (i major coneixement entre els seus habitants) i menor nombre de trànsit rodat. Així ho expressen dos homes, cadascun veí dels barris que s'estudien.

“Jo crec que sí, perquè és un barri que no està ni saturat, té una densitat de població molt raonable i acceptable, a més l'edificabilitat és bastant equilibrada amb bastant cases unifamiliars que representen baixa densitat, no hi ha grans edificis... Jo penso que sí és agradable. Però, per mi, el tema clau és que els carrers han d'estar més pacificats de trànsit, perquè quan ho estiguin seran molt més agradables, perquè és un barri que té zones verdes, no està massificat, no hi ha molt de soroll... Penso que és agradable.”

Joan. Veí de Taialà. 43 anys. Nascut a Girona. Conserge. Contractat. 10 anys vivint al barri.

“Jo crec que no (és agradable), però no sabria dir perquè. Crec que hi ha massa gent i està massa massificat. Podrien haver-hi més espais per jugar.”

Carles. Veí de Sta.Eugènia. 65 anys. Nascut a Girona. Empleat de banca. Jubilat. 40 anys vivint al barri.

Es dona una coincidència molt gran entre les persones entrevistades del sector de Germans Sàbat-Taialà-Domeny en considerar que en el barri on habiten hi ha suficients espais de joc. Aquesta valoració està en perfecte consonància amb la valoració que en fa la mainada. En la mateixa línia una veïna molt jove fa èmfasi en que han augmentat el nombre d'espais de joc respecte el que hi havia quan ella era petita. Val la pena recollir la seva experiència i el seu punt de vista doncs, no fa massa que ella era nena:

“Si (és agradable), no té perquè passar res, i ara s'han posat molts parcs i s'han remodelat els que ja hi havia. I jo crec que són molt moderns i molt agradables pels nens.

Cosa que a la meua època no hi havia, i crec que ara, fa molta gràcia veure aquestes coses tan noves. Està molt bé.”

Yolanda. Veïna de Taialà. 23 anys. Nascuda a Girona. Avis i pare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Viuen a Germans Sàbat. Periodista. Viu al barri des de sempre.

Respecte de Sta.Eugènia-Can Gibert hi una divisió força clara; a l'entorn del 60% considera que falten espais de joc per a la mainada mentre que un 40% pensa que els que hi ha són suficients. Un cop més es dona coincidència amb el que han estimat els nens i les nenes en les enquestes. I són les dones més que els homes, les qui defensen que caldrien més espais de joc. Aquest fet porta a pensar, que les dones que són qui majoritàriament acompanyen a les mainades als parcs i a les places, són més coneixedores d'aquesta mancança i de les problemàtiques que es generen. D'una banda conflictes amb el col·lectiu de la gent gran per l'ocupació de l'espai, com expliquen la Maria Dolores i la Flor, i de l'altra saturació de l'espai amb la consegüent necessitat que els infants facin cua per fer ús dels elements de joc tal i com descriu l'Angelina.

“Hace falta espacio para jugar porque los niños de Santa Eugènia les gusta mucho el futbol, y se ponen a jugar a futbol en la plaza, y les dan pelotazos a la gente mayor. Pero también entendemos a donde tienen que ir los niños a jugar si no están en la plaza. Siempre hay peleas y discusiones entre las madres, la gente mayor que quiere sentarse allí. Tendrían que mirar de hacer algo a los críos con unas vallas o un campo pequeñito. Total la Plaza del Barco lo único que tiene es porquería, porque la gente lleva a los perros por la noche a hacer sus cosas. Allí podrían jugar a futbol sin dar a nadie. Las personas mayores quieren estar en medio de la plaza para enterarse de todo. Que los pongan en un rincón de la plaza y lo otro para que los niños jueguen a futbol.”

M^aDolores. Veïna de Sta. Eugènia 54 anys. Nascuda a Granada. Immigrant d'origen espanyol dels anys 50's. Establerta al barri des de que va arribar. Professional de neteja. Contractada. 44 anys vivint al barri.

“Hay el espacio de la gente mayor que juega a la petanca, luego hay los niños que juegan a la pelota y molestan a los mayores, igual que la gente que está sentada, la parte de los niños está muy cerrada... Los pequeños están a un lado, los medianos a otro y los grandes a otro.[...] Además vienen muchos niños de Can Gibert y vienen a la plaza porque es un espacio más recogido y a ellos les gusta porque se sienten más seguros.”

Flor. Veïna de Sta. Eugènia 57 anys. Nascuda a Xile. Immigrant d'origen sud-americà dels anys 90's. Professora. Autònoma. 20 anys vivint al barri.

“Quan hi ha tanta gent pobrets al tobogan hi ha una cua!, a pertot hi ha cua, vull dir que s'han d'esperar molta estona, ha quedat petita, Santa Eugènia no en tenim de places.”

Angelina. Veïna de Sta. Eugènia. 63 anys. Nascuda a Bonmatí. Cuinera. Aturada. 41 anys vivint al barri.

Marta Roura, directora del Centre Cívic Ter, coincideix amb bona part de les veïnes de Sta.Eugènia-Can Gibert que en el barri falten espais per la mainada més petita. Ella parla fent referència a la plaça Pere Calders. Val la pena fer atenció a l'apunt de gènere sobre el fet que són clarament les mares les qui acompanyen infants i a les que es pot trobar agrupades segons llocs de procedència.

“A Can Gibert, jo crec que caldria una bona remodelació. Hi ha tota una zona molt oberta que jo crec que els hi va bé perquè és la que utilitzen més, i allà s'hi creen unes sinèrgies de llocs originals on estaven acostumats a fer servir molt l'espai públic, ja que són poblacions que fan servir molt l'espai públic. A nosaltres ens agrada més els llocs tancats i protegits com seria la del mig. Pel que fa als petitons, si que crec que estan ben protegits, però hi falten més jocs. Ara només hi ha una zona central de jocs infantils. No hi ha una zona pròpia d'adults, i aquests es posen en petits grups de mares als bars laterals. Sí que és veritat que es podrien provocar diferents tipus de jocs; rehabilitar la zona de ping-pong, potenciar les zones de les boxes amb interacció entre joves i la gent gran... [...] Can Gibert sol ser un punt de trobada de les mames, això sí, els homes es queden més als bars dels voltants, i els nens pel mig.”

Marta Roura. Directora del Centre Cívic Sta.Eugènia-Can Ninetes

En un i altre barri la percepció dels adults és força, sinó molt coincident amb la de la mainada sobre la manca o suficiència dels espais de joc. Si s'atenen a consideracions de gènere, s'aprecia clarament que els qui troben a faltar més espais de joc són els nens. Fet per altra banda que no resulta estrany després d'haver observat que el seu tipus de joc acostuma a sortir del marc del que és pròpiament la plaça.

La qualitat i la bellesa de les places ha estat molt ben valorada tant pels nens com per les nenes de totes les edats, havent-hi força coincidència a nivell de gènere. En general, no obstant la valoració que en fan les nenes és més positiva (domina l'adverbi *molt*) que la que fan els nens (on domina l'adverbi *força*).

En paral·lel a aquesta bona crítica que fa de les places la mainada, la puntuació que donen a la neteja no només no és especialment ben considerada sinó que hi ha opinions molt diverses. Val a dir que estan més ben valorades en relació a la netedat, les places de Germans Sàbat-Taià-Domeny que no les de Sta.Eugènia-Can Gibert. Fet que per altra banda no resulta estrany si es té en compte el nivell

d'ús de les places d'uns i altres barris. A nivell de gènere s'observen també apreciacions, doncs les nenes més que els nens (en la franja d'edat dels 10 als 12 anys) manifesten una mirada més crítica cap a les qüestions de neteja de les mateixes places.

Entre les persones entrevistades hi ha hagut pocs pronunciaments sobre la higiene a l'hora de valorar les places. Cal tenir en compte que la valoració global de l'espai públic no ha estat excel·lent en cap dels dos sectors recercats. En relació a aquest tema particular de la neteja són principalment les dones les que hi ha fet més atenció com ja s'ha explicat en l'apartat 6.2.1. (fent referència explícita a la Plaça del Barco). Un cop més la crítica es dirigeix cap a conductes incíviques dels convilatans.

“Total la plaza del Barco lo único que tiene es porquería, porque la gente lleva a los perros por la noche a hacer sus cosas.”

M^aDolores. Veïna de Sta. Eugènia 54 anys. Nascuda a Granada. Immigrant d'origen espanyol dels anys 50's. Establerta al barri des de que va arribar. Professional de neteja. Contractada. 44 anys vivint al barri.

Els (lavabos) els netegen, a vegades veig que els estan netejant però solen fer molta pudor quant estan oberts, que gaire mai estan oberts però, i la font més de lo mateix, és una font que *vale* que hi han nens però sempre està amb sorra allà sota on cau l'aigua, sempre està amb sorra. I el Barco, més de lo mateix, solen haver-hi porros. Sí, a dins del Barco, cigarrets de porros, no mola, no mola gens. [...] Els parcs en general estan molt descuidats.”

Teodora. Veïna de Sta. Eugènia. 19 anys. Nascuda a Colòmbia. Pares immigrants d'origen sud-americà dels anys 90's. Estudiant. 17 anys vivint al barri.

“El parc de salut de la gent gran està ple de cagarades de gossos.”

Fina. Veïna de Taialà. 63 anys. Nascuda a Cuenca. Mestressa de casa. 41 anys vivint al barri.

Un darrer aspecte a prendre en consideració és, com la configuració de la plaça o els elements que la conformen són percebuts com a facilitadors o no de la tasca de cura. Em sembla especialment il·lustrativa, l'explicació d'una dona que reconeix que ella no hi havia parat compte, fins que no ha tingut una criatura i ho ha viscut en primera persona. Fins a cert punt, el que hi ha darrera de la queixa que s'exposa és una por o una detecció d'un perill. En la mateixa línia, les paraules del noi que es subscriuen a continuació traslladen la idea que el fet que hi hagi

uns esglaons que separin la plaça de la carretera dona tranquil·litat a la persona que te cura dels infants perquè sent que aquests estan segurs.

“Jo crec que en general... Mira aquestes mateixes voreres jo entenc que són dels arbres eh, però es que estan plenes de bonys i de sots, jo crec que això... Oo falta de previsió o falta de manteniment o posar un arbre diferent no ho sé, que la pregunta no va per aquí eh? Però que ara que he dit tema arbrat jo entenc que quant dissenyen un parc per un nen són coses que tampoc m'havia donat compte eh? Suposo que pensen amb arbres que siguin ombrívols, aquest tipus de coses no? Però no pensen que els nens petits s'ho posen tot a la boca, i tot són castanyers, roures que no paren de caure coses a terra i els nens, vinga tot a la boca, llavors jo crec que hi ha molts tipus d'arbre no? No podrien pas pensar en d'altres? Suposo que mai ningú els hi ha plantejat, no ho sé, però comentar-ho amb les mares, és clar tot el dia s'estan posant coses a la boca i dius; perquè enlloc de posar castanyers, no posen algun altre tipus d'arbre penso jo..., quant són més grans no passa res, però quant són més petits és que et passes el dia vigilant, no et posis això a la boca..., ara aquest d'aquí està ple de aglans que cauen, i tot, xa, xa cap a dintre la boca. Jo crec que fan moltes coses però després no les mantenen adequadament perquè moltes voreres hi ha forats o no hi ha ben fet el pas de *peatons*, clar ara mateix amb el cotxet me n'he adonat d'aquest tipus de coses.”

Ester. Veïna de Can Gibert. 38 anys. Nascuda a Barcelona. Psicòloga. Contractada. 14 anys vivint al barri.

“La Plaça del Barco és segura perquè queda tancada, has de pujar unes escales per anar a la carretera... És per aquest cas que jo crec que és segura. Pels carrers, n'hi ha que són més segurs que d'altres.”

Juan Diego. Veí de Sta.Eugènia. 30 anys. Nascut a Reus. Músic. Autònom. 8 anys vivint al barri.

Per acabar aquest apartat em sembla interessant recollir l'aportació de Joaquim Nadal com a agent expert, per haver estat 22 anys alcalde de Girona i haver exercit un paper molt significatiu en la metamorfosi urbana de la ciutat en general, i dels barris que s'estudien en particular. Per a ell, ambdós sectors gaudeixen de suficients espais de joc per a la mainada, si bé obre la mirada cap a espais que van més enllà de les places pròpiament dites.

“Jo crec que és un espai força segur, que tenen llocs per jugar i que segurament tenen més llocs per jugar que els del centre de Girona, però això té una cara i una creu. Els llocs per jugar són els intersticis de la ciutat que s'acaba, són el Güell, les vores dels rius, els camps encara per urbanitzar i a mig fer, és a dir, és allà on la ciutat perd els seus contorns. Per tant, té aspectes positius i negatius. Pots anar a agafar pomes d'un camp o pots anar a la zona verda on hi ha jocs infantils. Depèn de si parlem d'un nen de 5 anys o un de 12, que aquest no li és gens difícil anar a fumar un porro a la vora del Güell.”

Joaquim Nadal. Alcalde de la ciutat de 1979 a 2002

La presència dels jocs infantils en els espais públics de la ciutat són un avenç cap la consecució dels drets dels infants. Es pot obrir una dissertació a l'entorn de la

conveniència que aquests espais siguin oberts o tancats, amb jocs fixos i delimitats, o si contràriament han de promoure el joc lliure. Més enllà de la discussió, no obstant, no hi ha dubte que el joc afavoreix el desenvolupament, l'autonomia i l'autoestima dels infants. És per aquest motiu, que la ciutat ha de proporcionar espais lúdics, de tipologia diversa, pensant que no seran els únics, però que tots contribuiran a un creixement ric dels infants.

6.2.6. Gent jove i espai públic

“Els puc assegurar que els nois i les noies de Sant Eugènia-Sant Narcís són excel·lents persones i futurs ciutadans exemplars. La majoria d'ells s'han format en oficis i a la Universitat i se senten gironins, és clar, però també i molt, eugenies i eugeniques. L'ànima de Girona és avui als barris, i molt als barris que foren pobles (Palau-Sacosta, Sant Daniel, Santa Eugènia).”

Vilamitjana, Diari de Girona 30-06-2013

Els joves: els absents de l'espai públic?

En el transcurs de les observacions directes sobre la densitat, l'ús i l'ocupació de les places s'ha fet palès que els joves són els grans absents de l'espai públic. En totes les places estudiades la seva presència ha estat nul·la o gairebé i les poques persones joves que s'hi han deixat veure han estat majorment noies que acompanyaven i tenien cura de germans o germanes petites. Ara bé, veritablement no hi són?

Per mitjà de les entrevistes i de les explicacions que ens han donat els mateixos nois i noies de l'institut, s'ha constatat que malgrat no siguin molt visibles en realitat sí que són presents en l'espai urbà, encara que localitzats en determinats espais, sovint alternatius com poden ser escales, places petites, pistes de futbol, entrades d'edificis, places poc freqüentades... apartats de les mirades dels adults. Aquesta observació coincideix amb l'estudi de Lieberg (1994) que mostra la gran importància que per als adolescents tenen els espais intersticials, intermedis, les localitats neutrals que no són ni públiques ni privades. És a dir, espais que es

caracteritzen per una manca de supervisió dels adults, una manca d'objectius específics vers aquell lloc en concret i una imprevisibilitat de les accions que s'hi duren a terme. En aquest sentit, l'espai públic es configura com un espai de llibertat sempre que no hi hagi supervisió dels adults (Ortiz, Prats i Baylina, 2014). Ara bé, l'ús de l'espai canvia en funció del gènere i del significat que hi dona el mateix noi o noia, i del que cap a ell o ella hi projecta la societat (Rodó-de-Zárate, 2011).

En Mohamed, un noi de 28 anys explica com a parer seu la gent jove es localitza a la perifèria del barri.

“On es localitza la gent jove? - No t'ho sabria dir, però crec que per la perifèria. No es concentren dins del barri, busquen llocs a la perifèria. A la perifèria del barri. A la zona de les hortes o així...”

Mohamed. Veí de Sta.Eugènia. 28 anys. Nascut a Marroc. Pare i mare immigrants d'origen magrebí dels anys 90's Viuen al barri. Cambrer. Contractat. 14 anys vivint al barri.

En Dídac, un veí jove de Sta.Eugènia, explica amb les següents paraules on li agrada anar a passejar amb els seus amics. Tal i com es pot veure es tracta de llocs que surten dels circuits pròpiament entesos com a espais públics:

“Per la zona de darrere l'institut i han posat un parc nou, que està bastant deixat, però està bé per anar-hi. A la zona de l'Urbis, darrere el pavelló... I anar a corre per les hortes.”

Dídac. Veí de Sta.Eugènia. 22 anys. Estudiant. Tota la vida vivint al barri.

Lieberg (1994) apunta que un estudi amb profunditat sobre els joves i la seva relació amb l'espai públic demanaria d'un estudi dels seus hàbits, és a dir, explorar com omplen les hores del dia i les seves hores de lleure. En el mateix sentit, Ortiz, Prats i Baylina, (2014, 38) afirmen que “Conèixer i comprendre la vida dels i les joves a la ciutat ens permet acostar-nos més a ells, conèixer la ciutat que contribueixen a crear i endinsar-nos en les relacions de poder i jerarquies socials que comporta la categorització per edat”. L'abast del que significaria aquesta recerca no ha tingut cabuda en el marc aquesta tesi, per això em sembla que val la pena aprofitar i fer atenció a les consideracions que aporta l'agent

social Fèlix Álvarez arran de la seva participació en una recerca amb els joves de Girona. Si bé el col·lectiu de joves com qualsevol altre col·lectiu no és homogeni fa una distinció molt il·lustrativa entre joves “normalitzats” i “menys normalitzats”. Els resultats que apunta són molt significatius de cares a poder donar raó de la invisibilitat dels joves en l'espai públic.

“Hi ha diferents elements. Hi ha una gran oferta que són les noves tecnologies que fa que els adolescents hi dediquin varies hores al dia. També tenim el tema que els joves més normalitzats estan molt més compromesos que abans. Nosaltres vam fer un estudi on vam poder veure com els joves emplenaven el seu temps lliure i et trobaves com hi havia grans franges de adolescents que molt de temps el dedicaven a la formació o a l'esport i en el fons tenien poc temps lliure. En un grup de joves menys normalitzats et trobaves que feien servir les places a la nit perquè volien un espai públic només per ells, si estava ple de gent no el volien. Buscaven llocs al marge de la gent per tenir el seu espai propi. Voltaven molt per les places per fer-se el seu propi lloc.”

Fèlix Álvarez. Ha estat director dels centres cívics de Sta.Eugènia i de Taialà

En relació a les diferències de gènere observades en el transcurs de l'estudi, l'agent social Fèlix Álvarez fa un apunt interessant :

“En un principi, la majoria eren nois joves sols. Últimament el que s'havia observat és que aquests grups de nois ja començaven a introduir dos o tres noies en el grup. Jo crec que les noies estan molt més compromeses en fer formació, idiomes, teatre, dansa, etc. i en canvi, els nois estan molt més marcats amb l'esport. Però no és preocupant, perquè actualment la majoria de joves estan molt implicats en la formació i en l'esport, i com més normalitzada aquesta població, més implicació i menys temps lliure per estar a les places”.

Fèlix Álvarez. Ha estat director dels centres cívics de Sta.Eugènia i de Taialà

Un primer element que apunta és l'ús de les noves tecnologies i el temps que les persones joves hi dediquen en el temps de lleure, no només per entretenir-se sinó també per relacionar-se entre elles. Avui, és ben conegut, les persones joves es comuniquen i es troben en les àgores de les xarxes socials en línia. Aquest és un primer fet que explica perquè no veiem els joves al carrer i que es pot extrapolar als barris que són objecte de la recerca.

Un segon tema que em sembla especialment important és el fet que molts de joves dediquen un nombre important d'hores a la formació i l'esport. No en va la major part de les vegades en que s'ha observat a la gent jove en l'espai urbà, sobretot s'ha vist nois fent esport, anant a corre o pedalant. Aquest aspecte que

ha aflorat en diverses entrevistes és força coincident amb alguns dels resultats obtinguts en les assemblees que van tenir lloc als instituts amb els noies i les noies de 2n (13-14 anys) i 4t d'ESO (15-16anys).

Els nois a diferència de les noies han escollit el camp de futbol i el pavelló esportiu com a lloc preferit dins el barri, mentre que les noies es van decantar per les places, l'institut i casa seva. És rellevant anotar la justificació de la tria. Els nois afirmaven escollir els llocs apuntats perquè els hi permet la pràctica dels seus esports preferits; per a les noies els espais triats fomenten la trobada i les relacions socials. A grans trets es mantenen les pràctiques diferents per raó de gènere observades entre els grups d'infants. Els nois opten, majorment, per activitats més mogudes i les noies per activitats més tranquil·les i en consonància a les seves preferències opten per uns llocs o altres.

Entre aquestes joves que l'agent Fèlix Álvarez defineix com a "menys normalitzats" s'hi inclourien aquells – en totes les ocasions han estat nois-, que se'ls ha observat consumint alcohol i tabac i se'ls ha percebut com a invasors de determinats espais públics. Es tracta d'accions que en un moment donat poden formar part del procés emancipatori propi de l'adolescència, però que quan s'allarguen en el temps no només poden crear sensació de malestar i/o d'incomoditat a altres col·lectius tal i com ja s'ha explicat en tractar el tema dels espais envaïts, sinó que són motiu de preocupació principalment per a la gent gran (tal i com s'exposarà més endavant).

Els i les joves fan oci fora el barri

Les assemblees en els instituts han permès conèixer altres tipus de pràctiques de la gent jove, que un cop més venen condicionades per les mirades i/o percepcions que es tenen del barri. Un grup important de nois i noies del barri de Germans Sàbat-Taialà-Domeny exposen que perceben el barri com un lloc avorrit perquè hi ha coneixença sobrada entre les persones, a la vegada que dita coneixença

impossibilita l'anonimat. Ambdós fets motiven que marxïn del barri a l'hora de fer lleure.

Són dues les consideracions coincidents entre els joves del conjunt dels barris de Girona que s'estudien que reforcen la cerca de gaudi fora l'entorn urbà proper. La primera és que opinen que no hi ha activitats ni espais d'oci per a ells, la segona té a veure amb que la proximitat amb Girona facilita l'accés a una gran diversitat d'actes i serveis lúdics del seu interès. Una veïna jove, ho explica de la següent manera:

"Amb els amics us quedeu al barri? - No, molt poques vegades. Per exemple, si tens el temps just i no tenim que baixar a Girona, sí que anem a fer un cafè. Però això passa una vegada cada cinc mesos. Normalment la gent jove què fa en el barri? - Se'n va, la gran majoria se'n va. Perquè jo des del temps que estic vivint a Germans Sàbat es dediquen més a la gent gran, no tan a la gent jove."

Júlia. Veïna de Taialà. 21 anys. Nascuda a Celrà. Àvia i mare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Àvia vivia a Germans Sàbat. Estudiant. 12 anys vivint al barri.

De les entrevistes amb els veïns i veïnes adultes es dedueix una certa circumscripció dels joves a uns locals d'oci específics: en la imatge mental del barri que tenen els residents, el jovent no es troba al carrer ni a equipaments relacionats amb la cultura, sinó en els bars i llocs de festa fora del barri. Els conceptes de bar i de pub van, doncs, totalment associats a la presència del jovent, ni que sigui a nivell de percepció que es constitueixen com a llocs privilegiats de trobada i de socialització. Ara bé, és coincident la mirada en que no hi ha en els barris que s'estudien llocs adequats per la gent jove.

"On et sembla que és la gent jove? - ... Si no és en un bar [...], és que bàsicament per dir-te que no hi ha res, és que no tenen espai per ells, a ells sí que els hi falten espais."

Carlita. Veïna de Sta. Eugènia. 41 anys. Nascuda a Bogotà. Migrant d'origen sud-americà dels anys 90'. Enginyera. Autònoma. 1'5 anys vivint al barri.

"Para la juventud de media edad no tienen nada que se entretengan... No hay un hueco para que digas estos niños pueden hacer algo aquí, los ves en calles, en esquinas, pero no los ves en un lugar adaptado para ellos, bueno si quieren ir al centro (el centro cívico) tienen eso pero para leer o otra cosa. Para distraerse no tienen nada."

Josefa. Veïna de Germans Sàbat. 75 anys. Nascuda a Andalusia. Immigrada d'origen espanyol dels anys 50's. Botiguera. Jubilada. 57 anys vivint al barri.

En Juan Diego, veí de Sta.Eugènia fa èmfasi en la importància d'impulsar iniciatives que convidin a les persones joves a quedar-se al barri, que no sentin que han de marxar per força de barri sempre que vulguin fer oci, a la vegada que relata la seva experiència com a jove no gaire llunyana.

“Estaria bé que els nanos facin més vida al barri i no que quan tinguin 14 anys marxin cap a Girona. Se'ls hi ha de donar motius per quedar-se. [...] Un altre tipus de negoci que cridi més l'atenció als joves, potser després no funciona però jo si vull un gelat haig d'anar a Girona o a l'Espai Gironès, si vull una crep igual, ara, els kebabs tots els que vulguis, igual que els pollastres a l'ast. Una pizzeria, un burger..., coses que recullen joves. Abans hi havia un tipus McDonalds que era d'una família i nosaltres sempre hi anàvem i hi havia molts joves, això potser ho trobo a faltar. Un nen de 13-14 anys no anirà al Bar Paco o a un kebab per anar amb els amics. Quan ets jove necessites una gelateria, amb taules i cadires. S'ha d'obrir la porta a aquest tipus de negocis que el dia que no vull anar a Girona em quedo aquí, i això dona més joventut.”

Juan Diego. Veí de Sta.Eugènia. 30 anys. Nascut a Reus. Músic. Autònom. 8 anys vivint al barri.

Si bé tots han manifestat sortir del barri per fer oci, la recerca ha demostrat que es donen tendències diferents a nivell de gènere entre la gent jove. En línies generals, els nois acostumen a quedar-se més al barri que les noies. De fet, les noies han manifestat tant en les entrevistes individuals com en les assembles dels instituts, que els hi agrada anar al centre de la ciutat a gaudir del comerç i les botigues. D'altra banda, tal i com explica Isabel López, a l'entorn del barri de Germans Sàbat-Taialà-Domeny Nord, els nois són més usuaris de l'espai públic perquè molts s'incorporen al mercat laboral abans que les noies, fet que afavoreix que puguin tenir moto i que es puguin desplaçar a diferents indrets del barri. Fixem-nos, però, com es repeteix la idea que la gent jove es localitza en espais protegits de la mirada dels adults.

“La gent jove depèn del seu perfil d'edat; o està a l'institut, o a casa, o a extraescolars sobretot esportives, o en el grup social de Taialà... [...] És gent jove que també es troba en diferents espais més protegits de la vista dels adults, per tant, es troben allà la Guingueta de la zona de Fontajau, en el polígon de Domeny, a sota dels blocs de Fontajau, etc. En general són nois que es mouen en moto. Les noies del sector estudien més. Tradicionalment, com que hi ha el polígon de Domeny, els nois eren més d'oficis més manipulatiu, i per tant, començaven a treballar més aviat, tenien moto més aviat, i voltaven més aviat. Les noies seguien estudiant i no estaven al carrer.”

Isabel López. Directora del Centre Cívic Ter

Una preocupació constant: la inclusió social dels joves

Els temps canvien a la vegada que també canvien els hàbits d'oci i les formes de relacionar-se de les persones joves. Josep Puig, metge de Taialà i fill de Germans Sàbat, analitza com les relacions de les persones joves d'avui són diferents de les d'abans perquè han canviat les condicions contextuais. En la seva conversa és viu el record de quan Germans Sàbat era un nucli petit i aïllat de la ciutat que generava un tipus de relacions humanes de coneixença i suport mutu. La vida d'un jove d'abans no té res a veure amb la d'un jove d'avui.

“El jovent d'ara no és com el de llavors perquè la situació social, política i econòmica d'ara no és la de llavors, i no podem esperar que sigui el mateix. Però sí que hi ha hagut unes de les coses més importants que ha canviat, i una d'elles és aquesta mena de cohesió social de grup petit i aïllat que t'havies d'ajudar per tirar endavant. Ara la gent ha prosperat, tot és més obert, tot està molt més connectat, hi ha Internet, la televisió, tothom té cotxe... Ara no es viu en la situació d'aïllament que es vivia llavors.”

Josep Puig. Veí de St. Gregori. 57 anys. Nascut a Girona. Va viure a Germans Sàbat de petit. Metge del CAP de Taialà. Tota la vida que trepitja el barri.

La situació de crisi econòmica que es viu des de l'any 2008 ha generat que siguin molts els joves que han perdut la feina, no poden accedir a una altra i han d'estar mantinguts per la família. La realitat de les persones joves desocupades és una de les situacions que més preocupa a les persones entrevistades i sobretot entre el col·lectiu de la gent gran. Després d'una vida de treball i superació personal, quan moltes d'aquestes persones grans comptaven que els seus fills o nets farien un salt social, han vist que no només això no s'ha donat sinó que han hagut de tornar a casa i en moltes ocasions ells mateixos els han hagut d'ajudar econòmicament. Per a la integració social de les persones i en especial de les joves no n'hi ha prou en generar espai públic, ni que aquest contempli tots les característiques òptimes per ser un espai particularment integrador. L'espai públic és un element més que pot contribuir a la cohesió veïnal, però el que realment és imprescindible és que les persones tinguin feina, afirma l'agent social Fèlix Álvarez.

“Hi ha hagut un canvi molt radical. El que integra més és una societat que funcioni, és a dir, que hi hagi feina. El primer procés integrador és que un jove tingui feina, però tot això s'està deteriorant molt amb el problema de la crisi perquè hi ha un sector jove molt

important que no troba ni la primera feina. Conseqüentment el que passa és que aquests joves estan a la plaça i aquests s'han acabat integrant amb la gent gran jugant a la petanca, i això és un fet que ha passat a Germans Sàbat. Aquí ha arribat una societat molt complexa que d'alguna manera tenen el problema de la inserció laboral perquè aquests joves queden apartats del món laboral i el que fan és conuiu al carrer, tenir conductes delinqüents, etc. Ja hi ha accions, però hi ha un gran treball i sempre és un treball a dos bandes; una part més tolerant, i l'altra que la gent tingui les seves vies de desenvolupament personal. Des del Centre Cívic ja es treballa i es fan coses, però no és suficient perquè el que genera la crisi és una problemàtica molt important.”

Fèlix Álvarez. Ha estat director dels centres cívics de Sta.Eugènia i de Talaia

Amb la voluntat de fomentar la cohesió social i evitar que els joves estiguin al carrer, també a Sta.Eugènia-Can Gibert es porten endavant diferents iniciatives. Dues d'especialment significatives són el Club de Futbol Parroquial de Can Gibert i el bàsquet de Sta.Eugènia. Eduard Herrero, soci fundador i per anys president de l'entitat del bàsquet Sta.Eugènia, fa un breu repàs d'algunes de les activitats que es fan al barri i n'apunta algunes de les que tenen entremans:

“És de totes les categories però el futbol parroquial de “Can Gibert” té una cosa molt bona i és que atén a petits i a joves i quant es fan grans els deriven al futbol de “Can Gibert” que són dos entitats diferents. El bàsquet de Sta. Eugènia [...] té tota la franja, totes les categories esportives de la federació. Tenen 16 equips federats més tota l'escoleta que porten 100 i pico de nois. [...] Volem justament atendre no només aquesta franja de jovent que ve a fer esport, sinó la que després ha d'estudiar i que per estudiar, què fa? Se'n va a casa amb unes condicions veritablement poc adients moltes vegades per problemes familiars, problemes econòmics. Doncs podem fer un centre (*en l'espai conegut abans com el club St.Jordi*) diguéssim de motivació, d'aprenentatge, un centre diguéssim de suport escolar, no solament un suport passiu, allò de veniu aquí i estudieu, un suport actiu, dinàmic. [...] Tema jovent tenim la parròquia que és molt activa i també i tot el que fa la Mancomunitat.”

Eduard Herrero. Soci fundador i durant anys president del Club de Bàsquet de Sta.Eugènia

Eduard Calvet, fundador del Club de Futbol Parroquial de Can Gibert, conscient de la realitat dels infants i els joves del seu barri, es manté ferm al capdavant del projecte de l'esport com a via per a la integració social, tot i el cost econòmic que li suposa a nivell personal. A la vegada, es mostra molt agraït a totes les persones que de manera voluntària prenen el compromís d'entrenar i acompanyar la gent més jove (tant nens com nenes) del barri.

“Lo que passa aquí és que tenim molta immigració, tenim un vuitanta, vuitanta-cinc per cent d'immigració però compte, jo em sento molt orgullós, molt orgullós de treballar amb la gent que estic treballant. [...] Vam ser el primer club a Girona, primer barri de tenir nois immigrants i me'n vaig veure moltes de negres perquè hi havia gent que no volia jugar, perquè jo en tenia molts de negres i em feien com una bufa, [...] i no ens

volien a jugar, bé a mi m'és igual eh? Jo em sento molt orgullós amb el que estem fent. Sempre he tingut un caire molt i molt posat, allò de posar els punts sobre les is que dic jo, i tan és que sigui moreno com que no ho sigui. Tinc de tot gràcies a Déu.

[...] Jo mateix estic de president, i jo sol no faria res, pensa que jo aquí tinc trenta-sis o trenta-set entrenadors i no hi ha cap que cobri, tots són voluntaris [...]. Nosaltres aquí, és clar, aquí és que és un barri que has de fer-ho, gent al carrer i lo que em fa més por de tot, no pel barri aquest compte, sinó per la gent que ens ve de fora, que ens ve de Salt cap aquí. He hagut de vigilar molt i molt perquè hi havia gent que em venia amb caramels amb drogues per la mainada. Jo això ho he hagut de vigilar molt i molt, al carrer hi ha molta droga, hem de pensar que a la mainada l'hem de tenir una mica lligada.

Eduard Calvet. Fundador del Club de Futbol Parroquial de Can Gibert

En arribar a l'etapa de joves els qui volen continuar jugant a futbol poden anar al Club de Futbol de Can Gibert. Aquesta però, segons explica l'agent social Calvet, no funciona amb entrenadors voluntaris i sovint el cost de la fitxa no pot ser costejat pels nois. És aleshores quan molts dels joves abandonen l'esport i acaben al carrer. La sensació de pèrdua i d'impotència, explica Calvet, és molt gran. El lament de l'agent social ve acompanyat del prec d'una obra social que permeti als nois i les noies costejar-se la pràctica de l'esport i trobin al·licients que els estimulin en positiu.

[...] Tinc setanta-tres anys i ho faré mentre pugui però una cosa que sempre he demanat és que hi hagués (*una entitat de futbol social*) al costat nostra que ens pogués ajudar a recollir els nois (*per fer continuació*). Què passa? És clar, jo sóc gran, sóc jubilat, jo posar-hi tres, quatre mil euros cada any costa molt, i els hi haig de posar, perquè n'hi ha pobrets que no poden pagar, i veus als pares que van a buscar menjar a les deixalles que és molt trist això per la mainada. [...] Si venen tres germans i jo els hi dic dos-cents cinquanta euros per cada un, no vindran aquests nens pobrets, què faran aquests nens? Anar al carrer a aprendre lo que no han de prendre perquè desgraciadament aprenen lo que no han d'aprendre, lo bo no ho aprenen, lo dolent sí.

[...] Jo vaig provar, de fer un equip de futbol sala per pescar aquests que ja havien estat amb nosaltres i ara estan tombats, perquè a mi això em fa molta pena, veus que tu els has pujat, els has vigilat, han deixat el futbol, veus que van beguts, drogats... Et sents tan impotent. Em sento tan impotent quant veus això! Et deia que si hi hagués algú que en pogués fer un seguiment més enlaire, per ajudar aquests nois, per fer-los fer coses...".

Eduard Calvet. Fundador del Club de Futbol Parroquial de Can Gibert

Ramon Macaya, president de l'Associació de Veïns de Sta.Eugènia explica que des de l'entitat que ell representa, troben a faltar un pla de treball comunitari amb els joves "no normalitzats", tant per promoure l'ocupació com un oci sa. Es

lamentava que l'Ajuntament no s'impliqui més en aquesta qüestió a la vegada que reconeix que com a entitat no es veuen capaços d'assumir aquesta tasca social.

“Nosaltres estem bastant molestos amb l'Ajuntament en aquest sentit perquè entenem que és una responsabilitat d'ells tenir plans pels joves no només ocupacionals, sinó també d'oci o seguiment, i parlen molt d'un pla jove però no el veiem per enlloc. Jo crec que haurien d'estar dinamitzant el sector jove, amb activitats, fent temes d'esports, fent circ a les places, però aquí no han apostat pel treball comunitari amb els joves. Nosaltres com entitat ens veiem bastant incapacitats per fer-ho perquè no tenim eines ni habilitats amb els joves d'avui dia perquè són bastant canyers.”

Ramon Macaya. President de l'Associació de Veïns de Sta.Eugènia

Són diverses doncs, les iniciatives que s'impulsen des de les entitats municipals i les associacions per afavorir la integració de la gent jove i no obstant, sembla que no s'acaba d'aconseguir. Potser el motiu el trobem en que com apunten Driskell, Fox i Kudva (2008) els joves perceben que els espais públics estan controlats pels adults i dissenyats per les seves conveniències. És a dir, que se n'aparten perquè topen, com escriu Rodó-de Zárata (2011) amb l'adultificació de l'espai públic.

6.2.7. Vida al barri, espai públic i gent gran

Són moltes les consideracions a l'entorn de les persones grans que s'han anat tenint en compte i que s'aniran fent al llarg de l'anàlisi de resultats, donada la lectura interseccional que es cerca en l'estudi. En aquest apartat, no obstant, es vol focalitzar de forma específica en la vida quotidiana de les persones grans i en quina és la mirada que la comunitat veïnal projecta cap a elles.

Percepcions sobre l'amabilitat del barri de cares a la gent gran

La majoria de les persones entrevistades coincideixen en pensar que els barris estudiats són llocs agradables per les persones grans. La valoració positiva es fa pel nombre de serveis que es localitzen al barri i el fet de considerar que aquests són de fàcil accés.

“La gente mayor está bien en el barrio porque tenemos médicos, la farmacia, supermercados con las pequeñas tiendas, yo no he sentido quejas. Y de inseguridades tampoco he visto nada, si que se tiene miedo por los “novinguts”, pero son conceptos

sociales, no que haya problemas.”

Mª Lluïsa. Veïna de Sta.Eugènia. 66 anys. Nascuda a Zamora. Treballadora familiar. Jubilada. 36 anys vivint al barri.

Així mateix, mentre bona part de les persones entrevistades opinen que hi ha suficients espais públics per a que les persones grans puguin trobar-se i socialitzar-se, d'altres, encara que minoria, opinen el contrari. Les explicacions d'uns i altres, no obstant, són més aviat vagues i molt generals.

“Per la gent gran (*el barri*) està bé, tenen prou espais. Ells juguen a petanca i es relacionen tots.”

Rafel. Veí de Can Gibert. 61 anys. Nascut a Sant Sadurní de l'Heura. Venedor. Aturad. 36 anys vivint al barri.

“Sí, perquè és familiar i hi ha molts avis aquí vivint. Trobes molts avis a la Plaça del Barco que s'asseuen, i jo crec que en general sí. Crec que el Centre Cívic hi fa molt.”

Maitè. Veïna de Sta. Eugènia. 41 anys. Nascuda a Buenos Aires. Immigrant d'origen sud-americà dels anys 90's. Mestra. Aturada. 4 anys vivint al barri.

“No, hi ha zones molt *peatonals*. Vull dir, poques vegades necessiten creuar moltes carreteres per arribar a qualsevol lloc. Vull dir, que tot està molt a prop, i no han de fer llargs recorreguts per arribar als llocs. Per tant, també això que dèiem abans, gairebé a tot arreu hi ha rampes per pujar i no han de tocar la carretera. Per tant, està bé.”

Yolanda. Veïna de Taialà. 23 anys. Nascuda a Girona. Avis i pare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Viuen a Germans Sàbat. Periodista. Viu al barri des de sempre.

“Sí, jo crec que sí, perquè hi ha molta vegetació, hi ha molts arbres, molta fulla i tot això i pot ser bonic passejar per allà.”

Saiku. Veí de Can Gibert. 16 anys. Nascut a Girona. Pare i mare immigrants d'origen subsaharià dels anys 90's. Viuen al barri. Estudiant. Tota la vida vivint al barri.

Són principalment quatre dones (tres joves), les qui han exposat que el barri de Sta.Eugènia no és agradable per les persones grans justificant-se a partir de diversos motius. Un dels motius expressats ve condicionat per les possibles dificultats de desplaçament que puguin tenir les persones grans a l'hora de transitar pel barri. Així ho explica la Teodora:

“No, diria que no, *bueno* sí que fan activitats per ells, per exemple aquí a Can Ninetes i després al costat de casa meva hi ha una Residència, i allà solen sortir a la Plaça que hi ha a fer balls i aquestes coses, però després per qüestió de cadires de rodes, de caminadors, coses d'aquestes veig que els hi costa de vegades, crec que no ho tenen massa clar això de com creuar per els cotxes i demés però diria que no, per ells no.”

Teodora. Veïna de Sta. Eugènia. 19 anys. Nascuda a Colòmbia. Pares immigrants d'origen sud-americà dels anys 90's. Estudiant. 17 anys vivint al barri.

La Maria Dolores posa l'èmfasi en la manca d'espai públic. Per a ella aquest està sobrecarregat sobretot de mainada que juga i que involuntàriament ha provocat

algun ensurt a persones d'edat. Curiosament, la por a que la mainada que juga a pilota els hi pugui fer mal, és un dels aspectes que les persones de la llar d'avis ha donat com a raó per no anar a les places.

“No hay espacio. Los pobres no se pueden sentar porque los niños quieren jugar el futbol y dan pelotazos con la pelota y los pobres se tienen que ir. [...] Un día que estaba en el Condis a un abuelo le partieron las gafas y una de sangre que tela.”

M^aDolores. Veïna de Sta. Eugènia 54 anys. Nascuda a Granada. Immigrant d'origen espanyol dels anys 50's. Establerta al barri des de que va arribar. Professional de neteja. Contractada. 44 anys vivint al barri.

La perspectiva de dos homes que formen part d'entitats veïnals, aporten uns altres punts de vista. Per a l'Emili, per anys membre de l'associació de veïns de Sta.Eugènia, explica que el barri vol ser agradable. Rere l'expressió *al barri* hi podem entendre que des de l'AAVV i ara des de la Mancomunitat, es fan molts esforços per aconseguir fer de l'entorn quotidià un lloc amable.

“El barri vol ser agradable però com que és tan gran, tan massificat, no sempre s'aconsegueix lo agradable, però la gent que hi ha s'hi troba bé, perquè veu que en el fons hi ha moguda i la gent necessita moguda.”

Emili. Veí de Sta.Eugènia. 74 anys. Nascut a Terol. Professor. Jubilat. 38 anys vivint al barri.

Contràriament Antonio Rojas, president de l'AAVV de Can Gibert, es lamenta que en el seu barri no hi hagi un centre per a la gent gran com tenen a Sta.Eugènia, el sector veí.

“Per la gent gran no hi ha res. Jo demano, i ho he demanat als dos equips de govern que hi ha hagut, el circuit per fer gimnàs. A Santa Eugènia hi ha un centre per la gent però la gent de Can Gibert no va a Santa Eugènia perquè és lluny. Però no és el mateix que tinguis un espai com Can Ninetes a casa, perquè si jo tingués un espai com Can Ninetes a la plaça estaria a petar de gent, però com que no tenim aquest espai la gent no hi va”.

Antoni Rojas. President de l'Associació de Veïns de Can Gibert

Les transformacions dels barris han estat molt grans al llarg del temps, i les persones grans ha passat de viure en barris aïllats del centre de la ciutat amb cap o molt pocs serveis, a viure en uns barris molt ben connectats i amb tots els equipaments i serveis bàsics i no tant bàsics. Potser és per aquest motiu, que en general la gent gran valora positivament com és el seu barri i no troba a faltar res.

“Sí (és maco), sí. Per la gent gran sí perquè te dic que tenim molt d'espai i després pots anar al Centre Cívic de Sta.Eugènia.[...] No (trobo a faltar cap equipament) perquè per a mi, ja està bé lo que hi ha, no sóc pas d'anar amb molta gent, per mi, no.”

Maria. Veïna de Can Gibert. 79 anys. Nascuda a Torroella de Montgrí. Cuinera. Jubilada. 44 anys vivint al barri.

“Sí, hi ha moltes comoditats. Tenim l'autocar cada quart d'hora, tenim la farmàcia, el metge, un supermercat aquí i sinó tens els altres a 5 minuts, tenim les escoles i l'institut... Tenim un barri on hi ha de tot.”

José Antonio. Veí de Germans Sàbat. 78 anys. Nascut a Múrcia. Immigrant d'origen espanyol anys 50's establert al barri. Operari de fàbrica. Jubilat. 58 anys vivint al barri.

Es dona una evident manca de sintonia, que segons em sembla, no es deu tant a una diferent percepció del barri sinó a una percepció diferent de ser gran. És a dir, els meus entrevistats en edat activa atribueixen unes necessitats a les persones de la tercera edat, que potser no són tan absolutament urgents ni desitjades per a elles.

La queixa coincident manifestada per dues dones grans dels dos sectors que s'estudien, correspon a un element que ha passat per alt a totes les persones entrevistades. Les dones que parlen, no demanen grans infraestructures, demanen poder tenir els contenidors a prop i que sigui fàcil tirar-hi les escombraries. No deixa de ser interessant observar qui fa atenció al tema dels contenidors d'escombraries són dones i no homes. Un element que d'entrada podem associar a les tasques domèstiques que assumeixen les dones.

“Ens han els containers de la *basura* i ens els han fotut a l'altre cantó i has d'anar-hi amb el cotxe a posar les *basures*.[...] Això és el que em fa ràbia!”

Paquita. Veïna de Sta.Eugènia. 68 anys. Nascuda a St.Gregori. Mestressa de casa. Jubilada. 49 anys vivint al barri.

“Una queixa que vull comentar és que l'Ajuntament ha canviat els containers d'aquí al barri i clar hi ha moltes persones que no poden tirar la *basura* perquè hi ha una palanca i si estan per la palanca no estan per la porta de dalt, i han fet unes portes petites i t'has d'aturar a fer trossets per tirar-lo. I per la gent gran és molt desconvenient, no està fet per la gent gran.”

Pilar. Veïna de Taialà. 66anys. Nascuda a Extremadura. Treballadora a la indústria del tèxtil. Jubilada. 40 anys vivint al barri.

En l'imaginari veïnal de Sta.Eugènia és present la reivindicació per part de la gent gran de recuperar d'alguna manera com a espai de trobada el Club Sant Jordi. Es tractava d'un local social destinat a les persones grans, que depenia de Fundació Caixa Catalunya i que un moment determinat l'entitat bancària va decidir tancar.

Fruit d'aquesta reivindicació veïnal l'Ajuntament de Girona va obrir un petit centre de dia que ofereix menjar a la gent gran per un preu molt assequible i un espai en el que les persones grans poden anar a passar la tarda i trobar-se. Hi ha coincidència en tots les persones entrevistats en valorar aquest centre com un guany molt positiu per la gent de més edat del barri. Els dos testimonis que es recullen a continuació són persones jubilades que si bé no hi van en tenen bones referències, malgrat la primera d'elles lamenti que el centre sigui petit.

“El barrio está equipado por las necesidades mínimas que tienen las personas, hay el centro cívico, la biblioteca, un casal de avis que es muy pequeño que tan solo caben 40 personas. Antes este barrio no tenía casal de avis, lo suplía la Fundación Caixa Catalunya y cuando desapareció cambiaron de proyectos. [...] Para la gente mayor, antes estaba el Sant Jordi y había mucho espacio, ahora aquí hay gábias. Tenemos un comedor social por parte del Ajuntament que la sala es compartida y es multifuncional, hay otra sala con talleres y otra sala que es la llar de jubilats que es muy pequeña. La gente que hay está bien y se sienten cómodos.”

Mª Luïsa. Veïna de Sta. Eugènia. 66 anys. Nascuda a Zamora. Treballadora familiar. Jubilada. 36 anys vivint al barri.

“El que té que està molt bé és, per exemple, que els jubilats si hi truquen el dia abans hi poden anar a dinar i em penso que són tres o quatre euros el menjador. Jo trobo que això està molt bé perquè t'hi trobes, jo tinc una veïna que em diu: El pròxim dia que hi vagi t'ho diré i tu també vindràs, si perquè així ho veuràs.”

Angelina. Veïna de Sta. Eugènia. 63 anys. Nascuda a Bonmatí. Cuinera. Aturada. 41 anys vivint al barri.

Consideracions de la gent gran a l'entorn de la vida al barri

En l'anàlisi del barri com un lloc agradable per a la gent gran, la referència específica de l'espai físic, a la seva accessibilitat i a la comoditat del seu ús ha passat en general desapercebuda a les persones entrevistades de totes les edats. Contràriament, ha succeït en les converses amb els grups focals. La problemàtica a l'hora de desplaçar-se ha estat molt present amb la gent gran amb qui s'ha parlat al centre de dia. Cal tenir en consideració, que les persones que vam conversar a la llar eren persones d'edat molt avançada. La majoria d'elles superaven els 80 anys i eren dones.

Si d'una banda manifesten que és fàcil moure's a peu pel barri i valoren positivament l'accessibilitat des de casa seva al centre, també exposen que la manca d'agilitat al caminar fa que no puguin fer passejades gaire llargues. Encara relacionat amb el tema de la mobilitat les persones grans valoren positivament la gratuïtat de l'autobús del barri cap al centre de la ciutat. Amb tot, aquestes persones, la majoria dones, expliquen que no fan trajectes llargs de forma autònoma i que per anar al metge o a comprar es refien sobretot de les filles.

Algunes de les dones que van a la llar de la gent gran de Sta.Eugènia venen del veïnat de Salt caminant perquè per a elles l'autobús és molt costós. Aquest fet limita la seva accessibilitat al Centre Social o a Girona. Veiem doncs, que la pèrdua de salut i/o de mobilitat així com de poder adquisitiu vinculat a la vellesa condiona l'estil de vida: limitacions econòmiques a l'hora d'agafar l'autobús, dependència dels fills/es per alguns desplaçaments llargs,...

En ambdós barris, la gent gran manifesta que hi ha hagut en canvi molt gran, que abans podien deixar la porta oberta de casa, que tothom es coneixia i en canvi això avui no és així. Aquesta desconexió és motiu de por i de inseguretat més per dones que per homes. Dels grups focals es recullen opinions contradictòries. Mentre que d'una banda les persones grans, principalment dones, afirmen que els seus barris són segurs, de l'altra afirmen que per sentir-se segures marxen d'hora cap a casa i tanquen bé.

En parlar de la convivència al barri amb les persones novingudes de la immigració extracomunitària dels anys 90, inicialment s'exposava un discurs políticament correcte, manifestant que "són bona gent". En inquirir una mica més en el tema es va posar de manifest que majorment no els hi agraden perquè els hi fan por, i les perceben com una amenaça en l'àmbit laboral de cares a les

“persones d'aquí”. Ahora expliquen que entenen que el fenomen migratori fins a cert punt s'escapa de les mans de l'Ajuntament.

Les persones arribades a Catalunya als anys 60 no van tenir ajudes econòmiques de cap mena, perquè no hi havia les polítiques socials que existeixen actualment. Dels grups focals s'entreveu que es tracta d'una generació ha vist que ha hagut de treballar molt per tirar endavant i quan els hi semblava que els seus fills/es i/o nets/netes es podrien guanyar bé la vida s'han trobat que molts d'ells han tornat a casa i els han d'ajudar a mantenir-se. La gent jove esdevé un motiu de preocupació important per a la gent gran sobretot quan els veuen a la plaça desocupats i consumint. És nombrosa la gent gran que viu com a injust el repartiment dels ajuts socials. A molta li sembla que els ajuts no haurien d'anar per aquestes persones novingudes sinó per a les persones que es diu que són “d'aquí”.

La recerca amb les persones grans fa molt evident que quan ens apropem a l'espai ens apropem a la vida. És amb el col·lectiu amb qui l'experiència urbana està vestida de més records, de moments, d'experiències. Darrera de cada espai s'hi fan presents persones significatives, (la mare, una germana, el marit...) persones que avui ja no hi són. Els records es signifiquen en llocs concrets del barri i és per aquest motiu que l'espai quotidià és molt més estimat per la gent gran que per cap altre col·lectiu. Fixem-nos com la preferència per la plaça del barri, no respon per a la Visitación al disseny, sinó als records viscuts que ella en manté.

“Els meus llocs preferits serien on jo he viscut la meva infància, el que és el poble, i els meus fills també, perquè jo vaig estar aquí a Germans Sàbat a la part vella diguéssim, a les 227 cases i aquí jo he fet la meva infància. Després me vaig casar i me vaig quedar a Germans Sàbat, a la Plaça de Germans Sàbat i quan es va edificar Mas Catofa vaig venir a viure aquí. Vull dir que tot aquest temps he estat al voltant del poble, no he sortit d'aquí ni m'agradaria sortir.”

Visitación. Veïna de Taialà. Va viure a Germans Sàbat fins que es va casar. 60 anys. Nascuda a Andalusia. Immigrada d'origen espanyol dels anys 50's. Auxiliar de geriatria. Contractada. 53 anys vivint al barri.

La solitud de la gent gran: una preocupació important

Un darrer aspecte a l'entorn de la gent gran té a veure amb el fenomen de la solitud, una problemàtica social que creix a mesura que les societats esdevenen més individualistes i es transformen les relacions humanes. Una manifestació que s'accentua en general a les ciutats i en els barris densament poblats en particular.

Aquest és un tema que si bé no ha estat gaire comentat tampoc ha passat per alt a quatre persones de totes les que han estat entrevistades. Dues d'elles joves i dues de grans. Dues són homes i dues són dones. Una realitat que s'observa present en els barris de Girona. Si bé les persones que parlen no fan especial èmfasi en les diferències de gènere, tal i com s'explica des del Projecte Radars⁶³ “les persones que se senten més soles són dones grans degut a dos factors: per una banda, les pèrdues d'amistats, família i vincles emocionals en l'etapa més avançada de la vida i la dificultat afegida de generar nous vincles durant la vellesa; i per una altra banda, el fet que l'esperança de vida és major en dones que en homes”.

En les converses focus al centre de dia Sta.Eugènia on les participants superaven de mitjana els 80 anys, es va posar de relleu que hi ha moltes més dones grans soles que homes. Al centre de Taijà, la diferència de gènere no era tant exagerada però perquè l'edat dels i de les participants de mitjana era més baixa. En relació al concepte clau de l'autonomia van destacar tres aspectes importants: En primer lloc observaven que haver perdut la parella les havia dut a moure's menys donat que moltes de les dones entrevistades no conduïen, o qui ho acostumava a fer era el seu difunt marit. En segon lloc, estar soles els hi havia fet aprendre a valdre's per elles mateixes i valoraven positivament poder-ho fer per

⁶³ El Projecte Radars és una iniciativa d'acció social que s'impulsa des de l'àrea de serveis socials de l'Ajuntament de Barcelona que té com a objectiu detectar i prevenir situacions de risc de la gent gran i pal·liar els efectes negatius derivats de la solitud no desitjada. Per més informació dirigir-se al lloc web citat a la bibliografia.

no molestar als seus fills/es. En aquest sentit optaven per anar a comprar diàriament per no anar carregades i no dependre de ningú. Van valorar molt positivament que dins el barri sigui fàcil l'accessibilitat i el desplaçament a peu. Finalment afirmaven que poder tenir recursos per pagar una persona que ajudés en les tasques domèstiques o en les tasques pròpies de la vida diària els hi afavoria l'autonomia.

Les persones joves parlen des de l'observació, des del que veuen en el carrer. És curiós que mentre el noi jove demana millores socials per atendre a les persones grans soles, la noia es mostra predisposada a donar un cop de mà directament a nivell personal. Així mateix es fa ressò d'una altra problemàtica que acostuma a acompanyar la vellesa, com és la manca de recursos econòmics per afrontar moltes de les despeses que genera la dependència.

“Jo lo que trobo és que hi ha gent gran que necessita ajuda i està sola, i penso que és un problema endèmic de tot Espanya. *Com ho saps que hi ha gent gran amb aquest problema?* Perquè la veig sola, veig gent que carreguen bosses des de casa i quasi no poden. Conec un home que està malament del sucre, i aquest home té ajuda de la seva família, però durant tot el dia està sol i si té visita al Trueta s'ha d'espavilar ell per anar-hi. Jo penso que aquesta gent si necessita un tipus de transport s'ha d'ajudar. Jo veig a vegades que s'ha de valorar que els metges del CAP van a casa de la gent perquè no es poden desplaçar, i això ho veig molt bé. Hauríem de ser més humans per aquest tipus de persones, no perquè tinguis 75 anys o germans has de tirar dels teus fills perquè puguis anar el metge, penso que és un error que cometem aquest país des de fa molt temps, penso que la gent que ho necessiti hauria de tenir un servei propi, si per si sol no es pot valdre.”

Miguel. Veí de Taialà. 39 anys. Nascut a Girona. Pare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Viuen a Taialà. Enginyer tècnic. Contractat. 32 anys vivint al barri.

“Jo sempre dic que si no tingués tantes coses a fer m'agradaria ajudar a la gent gran perquè sortissin, perquè hi ha molta gent que no té recursos. Han treballat molts anys i no guanyen gaires diners, i com aquesta persona de 80 anys pot pagar una persona perquè li vingui a netejar? Jo si no tingués feina m'apuntaria per anar a ajudar a gent que necessiti ajuda per comprar, netejar o sortir a caminar. Hi ha molta gent que està sola i no tenen recursos per sortir.”

Charo. Veïna de Sta. Eugènia. 47 anys. Nascuda a Honduras. Immigrant d'origen centreamericà dels anys 90's. Dependenta. Contractada. 11 anys vivint al barri.

Les altres dues persones que han fet atenció a la solitud de la gent gran són persones de la tercera edat que parlen des de l'experiència i des de la possibilitat de fer ús dels serveis d'atenció a la gent gran que hi ha al barri. La primera d'elles, la Josefa, fa atenció en que són majoritàriament dones –com afirmava el Projecte Radars- les persones que estan més soles al barri. La Josefa presenta el centre de gent gran com un espai interessant en el que poder anar en el cas de sentir-se sola, a la vegada que afirma no anar-hi.

“(...) y luego las personas mayores, muchas señoras viudas que necesitan ayuda en el barrio de Germans Sàbat. Muchas personas que están muy solas. Claro, yo no echo la culpa porque no nos hemos sabido incorporar en la sociedad de los mayores, que está el centro (*fa referència a la llar de jubilats*) ahí, hay quien va, yo diría que más que mujeres van hombres pero bueno, no nos hemos sabido comunicar, es decir, yo soy una mujer mayor que me siento sola, pues me voy a ir un rato en el centro. [...] Yo a parte de ir al médico o alguna cosa así lo que es al centro no voy y no he ido nunca.”

Josefa. Veïna de Germans Sàbat. 75 anys. Nascuda a Andalusia. Immigrada d'origen espanyol dels anys 50's. Botiguera. Jubilada. 57 anys vivint al barri.

Els centres de la gent gran ofereixen un espai de trobada, possibiliten el conèixer gent i enfortir vincles, com a mesura contra la solitud i la millora de la qualitat de vida. Per a l'Emili, un veí de la tercera edat de Sta.Eugènia, el menjador del centre de dia d'una banda garanteix l'alimentació saludable a un preu molt assequible al nivell adquisitiu de la gent gran i per altra promou la trobada entre la gent gran del barri com antídote a la solitud. Ell parla en primera persona, com a usuari del menjador.

“És el primer menjador que hi ha a la ciutat de Girona per gent gran amb unes condicions fantàstiques i per 3€ per comensal [...] hi pots anar a dinar cada dia i el sopar també te'ls pots portar per 2€ més, o sigui que per 5€ diríem que passes el dia. Però això no és el problema, aquest centre s'ha convertit en un centre menjador però a més a més amb una vida social fantàstica perquè clar allà la gent no està sola dinant a casa, primer que no sabem què mengen perquè les cases individualment, quant la gent es fa gran, quan s'han de preparar qualsevol cosa diuen: mira un tros de pa i qualsevol cosa i ja està. [...] És un servei que cobreix una cosa molt important que és la soledat i la qualitat del menjar. [...] Lo que ens permet a la gent gran i jo sóc un usuari i la meva senyora, la meva senyora i jo, llavors lo que ens permet és una comunicació entre la gent, fantàstica. La gent s'ajunta, parla, es desfoga i al cap de mitja hora o tres quarts que has acabat de dinar, te'n vas cap a casa, prens el cafè, pot fer la migdiada, és relaxant.”

Emili. Veí de Sta.Eugènia. 74 anys. Nascut a Terol. Professor. Jubilat. 38 anys vivint al barri.

És important l'aspecte del menjar de qualitat que apunta l'Emili, perquè una de les problemàtiques associades a la solitud en les persones grans és la mala alimentació i un consegüent augment del risc de patir o generar malalties psíquiques (Rubio, 2011).

Dos aspectes importants sobre el menjador es van recollir en les converses focus. La primera és que el menjador garantia l'autonomia. És a dir, que en el cas de no tenir capacitat per poder cuinar no feia a les participants dependents de ningú mentre la mobilitat els hi permetés accedir al centre. El segon aspecte reforça l'explicació de l'Emili, en tant que van manifestar estar d'acord en que menjar en el centre els hi permetia menjar en companyia. Són nombroses les investigacions i els estudis que demostren que la qualitat de vida i el benestar de la persona augmenta com més acompanyada, recolzada i implicada socialment es sent la persona (Rubio i Aleixandre, 2001; Rubio, 2011; Pei, Gunawan i Chich-Jen, 2014)

Es fa evident que el desig de ser persones autònomes, és a dir amb capacitat per prendre decisions sobre com viure i poder-les executar sense ajuda, es manté al llarg de la vida. En la planificació urbana cal ser conscient de com projectar un tipus o altres de serveis, així com dissenyar un espai urbà accessible i lliure de barreres arquitectòniques pot afavorir o dificultar l'autonomia dels i les residents i més concretament de la gent gran.

6.2.8. Conclusions a manera de resum

Les places que tenen espais diferenciats o singularitzats per acollir diferents col·lectius donen una resposta molt més intergeneracional i intergènere. Acullen població més diversa i són més riques a nivell d'ocupació. És el cas que mostren clarament els mapes d'observació de la Plaça Sta.Eugènia. S'han constatat clares diferències de gènere, ètnia i edat en relació a l'ús i l'ocupació de l'espai. Es dona

un predomini d'homes de cultura europea en els bars, d'homes d'origen magrebí i subsaharià asseguts en bancs a l'entorn de la plaça, d'homes autòctons adults i grans a la zona de la petanca, i de nens en la part central principalment jugant a futbol. És una a plaça fortament masculinitzada. La presència de les dones joves i adultes va lligada a l'atenció i cura dels infants, mentre que les dones grans són poc presents a la plaça o se les observa conversant amb altres dones en trobades que semblen casuals. Les dones ocupen doncs, dins la plaça, els espais més marginals. Una plaça amb multiplicitat d'usos s'observa com un espai potencial per generar convivència. La convivència no obstant, no sempre porta implícita la interacció. Les persones adultes tendeixen a segregar-se per lloc d'origen, edat i de gènere i no es dona intercanvi entre els diferents grups ètnics o culturals. Estem davant d'un espai públic escenari de cultura (com afirmen Berdoulay i Morales, 1999) en que si bé d'entrada podríem dir que hi té accés tothom, perquè sigui plenament públic falta el reconeixement dels paràmetres culturals de l'alteritat.

Contràriament, destaca el fet que els infants amb orígens culturals diferents s'apleguen per jugar conjuntament. Les places o els espais públics són espais que fomenten la integració o la cohesió social entre persones de diferents edats escolars i grups ètnics. Fins ara, autors com Neal i Vinent (2013), Molins-Pueyo (2012) i Parks (2015) havien observat els espais de jocs com a mitjà per a la cohesió social en el context de centres per infants o patis escolars. Es pot afirmar, que els espais de joc ubicats en l'espai públic són també elements que afavoreixen la trobada i el vincle social.

La Plaça de Germans Sàbat ha esdevingut una zona de pàrquing i de pas cap a les cases que hi ha a tot l'entorn. Tot i no exercir pròpiament la funció de plaça, els veïns la identifiquen amb la festa major, i en el seu imaginari és la plaça. Aquest ha estat un fet especialment mostrat en els dibuixos dels infants. L'han escollit

com a lloc preferit malgrat que la seva vivència de gaudi es residual perquè la festa major ja fa temps que no s'hi celebra. Tenen un record d'un imaginari que forma part del món adult.

A Germans Sàbat-Taialà no hi ha pròpiament el que coneixem com una plaça, un espai que aglutini tots els col·lectius. L'entremat de petites places lligades pels carrers formen en conjunt de "gran plaça" que afavoreixen una socialització en continu al llarg de l'espai públic. Podem dir que aquests espais públics faciliten més la cohesió social que les places que trobem a Santa Eugènia-Can Gibert, possiblement vinculat a la homogeneïtzació cultural que es dona a Germans Sàbat-Tailà-Domeny.

Els mapes il·lustren que les places que s'ubiquen en la proximitat d'una escola, com són la de davant l'Escola Taialà i la Pere Calders, exerceixen una funció de prolongació de pati d'escola. La localització de jocs infantils afavoreix la presència d'infants molt petits, nenes de fins uns 11-12 anys i mares i àvies, principalment, que en tenen cura. Són a places altament feminitzades.

Els dibuixos infantils indiquen que els seus espais preferits són espais on poder jugar i trobar-se amb altres nens i nenes. S'observen preferències diferents per motius de gènere. Els nens perfilen jocs més relacionats amb l'activitat física i en espais oberts, mentre que les nenes opten per dibuixar jocs més tranquils i en espais delimitats.

S'ha comprovat que les vides dels infants, especialment els autòctons, estan molt programades, supervisades i gestionades pels adults així com els jocs a l'aire lliure limitats (Gagen, 2000; McKendrick i altres, 2000; Valentine, 2004; Benwell, 2013). Aquesta limitació dels infants a l'espai públic ve molt condicionada, d'acord amb Valentine (1997; 2004) per la percepció de perills que tenen els pares i les mares, moltes d'elles mediatitzades pels mitjans de comunicació.

A través de les assemblees s'ha vist que la gent jove no parla de les places, afirmen que marxen del barri per fer oci. Els nois diuen refugiar-se en l'esport i les noies prefereixen espais tranquils on poder parlar. La plaça que d'infants era important, ara deixa de ser-ho. Ocupen l'espai públic lluny de la mirada de l'adult i l'usen de maneres diverses en relació al gènere, la seva condició social i el sentit que doni el mateix noi i noia (d'acord amb Rodó-de Zárata, 2011).

Un dels efectes negatius de la globalització és la situació de precarietat econòmica a que es veuen abocades moltes persones. A Sta.Eugènia, moltes persones es troben a l'atur, sense feina o treballant de forma clandestina. El fet que moltes d'aquestes persones estiguin lluny de casa seva o formin part de grups socials que també es troben en situació de precarietat, fa que es trobin en una conjectura especialment vulnerable. A Germans Sàbat-Taialà-Domeny la pròpia estructura de la comunitat, en la que hi ha molts lligams familiars, afavoreix que es pugui ajudar a sostenir la situació de crisi econòmica en la que es troben molts familiars i veïns.

Les condicions de vulnerabilitat en les que es troben vivint moltes persones impedeixen que aquestes es puguin sentir lliures i iguals quan es mouen pel carrer. Aspecte que Borja (2013, 102) afirma que s'ha de donar en l'espai públic. El disseny o la configuració de l'espai pot tenir voluntat d'afavorir l'autonomia i evitar exclusions, però cal tenir en compte que les situacions personals condicionen i molt, el sentit de llibertat i la condició d'igualtat. Aquest seria el cas de Sta.Eugènia, que tot hi haver la voluntat de cohesionar no s'acaba d'aconseguir.

Una de les principals preocupacions exposades en les converses focus per part de les persones grans és la solitud i la dependència. S'ha comprovat que l'experiència urbana de les persones grans està molt condicionada per la salut i

la situació econòmica. En els dos barris les persones grans disposen d'un centre d'acollida amb diferents serveis. Es valora molt favorablement el servei de les llars de la gent perquè donen resposta a les necessitats d'alimentació i socialització, que com afirma Rubio (2011), és imprescindible tenir cura de l'alimentació de les persones grans a fi d'evitar el risc de patir o generar malalties psíquiques. S'observa imprescindible doncs, que tot barri tingui un centre per a les persones grans perquè el benestar i la qualitat de vida de la persona augmenta en la mesura que es sent recolzada (Rubio i Aleixandre, 2001; Rubio 2011; Pei, Gunawan i Chich-Jen, 2014).

6.3. De l'ús dels equipaments culturals a la construcció de sentit de pertinença

6.3.1. Espais de major lligam emocional dins el barri

Partint de la definició donada per Jürgen Habermas (1984) l'espai públic és un lloc d'intercanvi on s'estableixen i es modulen les diferents relacions socials que creen la ciutadania, en igualtat de condicions i amb un nivell de representativitat que porti a una igualació de drets en l'ús de l'espai. Borja i Muxí (2001) han establert també que l'espai públic és abans que res, l'escenari de les activitats de la ciutadania i el lloc on aquesta es crea i passa a existir com a tal. Segons això, la relació que s'estableix entre la ciutadania i el seu espai ve condicionada per l'ús que se n'hagi fet. És a dir, a un major ús dels diversos llocs (preferits o significatius) que configuren un espai, més gran serà el lligam emocional que la ciutadania hi establirà.

La meua investigació m'ha portat a entrar en contacte amb una part que jutjo representativa, dels ciutadans i residents dels barris que estudio. Aquesta és, per tant, la ciutadania que és objecte del meu estudi; és a través de les coincidències, recurrències o silencis compartits sobre alguns temes o llocs, que es pot arribar a certificar quina és la mena de lligams que uneixen els residents amb els diversos

llocs que configuren els barris presentats; quina és la relació de significació, d'afecte o rebuig que s'hi genera. En examinar aquestes relacions, veiem quins són els llocs i els espais més significatius o preferits, quins són els que generen adhesió o estima i quins són els que generen rebuig; de quins es sent protagonista la ciutadania i de quins no. En les pàgines anteriors he portat a terme una anàlisi detallada d'aquestes relacions entre ciutadania i espai, en relació a les places públiques i al conjunt de l'espai urbà que les volta. Ara intentaré ampliar una mica més el camp d'estudi per tal de veure quines són aquestes relacions i quina és la percepció dels barris en conjunt com a "espais viscuts", con a entorn generador de ciutadania. Tal i com vinc fent en les seccions anteriors, prestaré especial atenció a les diferents percepcions sobre el barri que emanin de diferències de gènere, edat i origen cultural.

Una primera constatació és que les persones apunten com a llocs significatius aquells espais en els que hi ha estat vinculats i hi han passat llargues i bones estones. Mentre que al barri de Santa Eugènia-Can Gibert els llocs significatius són força diversos, en el barri de Germans Sàbat-Taialà-Domeny hi ha una clara coincidència en que el lloc més significatiu del barri és el nucli originari de les cases de Germans Sàbat.

"Home, de Can Gibert la pista de bàsquet, que allà m'hi havia passat molt de temps, però ara ja no hi és. I a Santa Eugènia, la Plaça del Barco o el carrer Montseny perquè hi passo molt."

Juan Diego. Veí de Sta.Eugènia. 30 anys. Nascut a Reus. Músic. Autònom. 8 anys vivint al barri.

"El Pavelló, perquè l'he portat durant vint-i-cinc, trenta anys, dels quals la meitat, més de la meitat n'he estat president."

Eduard Herrero. Soci fundador i durant anys president del Club de Bàsquet de Sta.Eugènia

"Doncs sí, el pavelló perquè és el lloc que més m'agrada estar del barri, la plaça que t'he dit abans (entre la frontissa i la piscina) perquè és on he passat tota la meva vida, és on m'he divertit més."

Saiku. Veí de Can Gibert. 16 anys. Nascut a Girona. Pare i mare immigrants d'origen subsaharià dels anys 90's. Viuen al barri. Estudiant. Tota la vida vivint al barri.

"Jo la Plaça del Barco, clar allà jo hi he estat jugant mitja vida, i quant hi passo ara em porta molts records, que està bé eh? I també passo per l'antic pis on jo vivia saps? Sí, aquella zona de Santa Eugènia, m'agrada!"

Pere. Veí de Can Gibert. 33 anys. Nascut a Girona. Tècnic d'ajuntament. Tota la vida vivint al barri.

La preferència per el cas antic de Germans Sàbat s'observa en persones de totes les edats - val la pena recordar que la plaça de Germans Sàbat va estar molt il·lustrada com a espai públic preferit per a molt infants- si bé s'accentua amb la gent gran que hi ha viscut o que té familiars propers que hi ha fet vida.

“Suposo que és ben bé el nucli de Germans Sàbat, a la plaça German Sàbat perquè era on fèiem la festa major, les activitats que fèiem, l'església, era un punt de trobada entre tothom.”

Alba. Veïna de Domeny Nord. 47 anys. Nascuda a Girona. Pare i mare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Viuen a Germans Sàbat. Restauració. Autònoma. Viu al barri des de sempre.

“Mi núcleo cerrado es Germans Sàbat y la escuela que es donde yo siempre he estado. Yo siempre he estado en la AMPA del colegio de Taialà 19 años y bueno ha sido mi mundillo, el camino de Hermanos Sàbat a la escuela y de la escuela al trabajo.”

Julián. Veí de Taialà. 64 anys. Nascut a Andalusia. Immigrant d'origen espanyol anys 50's. Tècnic d'ajuntament. 33 anys vivint al barri.

“Si a casa la meva mare, allà on jo vaig fer tota la meva infància. Jo tenia la casa, última tota, la 22X, era com si visqués en una casa de pagès,... [...] Hi trobo la meva infància, i la dels meus fills. Perquè com que jo treballava portava els meus nens a casa la meva mare. Allà no hi havia cap perill de res, ni de cotxes, i era una cosa molt sana, de jugar al carrer i de jugar amb els altres nens, de jugar amb el terra i de fer... No com avui que tot el dia estan amb l'ordinador...”

Joaquima. Veïna de Taialà. 60 anys. Nascuda a Andalusia. Immigrada d'origen espanyol dels anys 50's. Auxiliar de geriatria. Contractada. 50 anys vivint al barri.

Una segona consideració, amb apunt de gènere, és que els nois apunten més llocs significatius que les noies, i que els llocs significatius assenyalats acostumen a ser espais de jocs i/o d'esport. Les noies, diferentment, acostumen a assenyalar equipaments culturals del barri ja sigui per motiu d'ús o de proximitat i llocs que descriuen com a tranquils i relaxants.

“La part que més m'agrada és un parc que es diu Pipican que és per gossos on sempre vaig a passejar a la meva gossa. Trobo que és un dels llocs més macos perquè té una plaça i un parc pels nens.”

Sandra. Veïna de Sta. Eugènia 18 anys. Nascuda a La Bisbal d'Empordà. Estudiant. 1 any vivint al barri.

“Sí, a prop del metge hi ha una plaça que és molt natural, relaxant. No hi circula molta gent, només criatures jugant. A mi m'encanta està allà, em relaxa moltíssim està allà.”

Júlia. Veïna de Taialà. 21 anys. Nascuda a Celrà. Àvia i mare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Àvia vivia a Germans Sàbat. Estudiant. 12 anys vivint al barri.

A l'hora d'escollir un espai preferit dins el barri, també és interessant destacar que a nivell de gènere han estat sobretot les dones, les qui la seva preferència per un lloc o altre s'observa en relació a la possibilitat de gaudir-lo en família o

companyia. Val la pena recordar que elles són les principals protagonistes dels espais públics assumint les tasques de cura i vigília de la mainada.

“A mi m’agrada sobretot molt, el parc que es troba al costat de casa nostra, passat l’institut direcció Hiperescola. És un parc que no hi va molta gent i està molt ben equipat i sobretot té molta ombra, perquè quan vam arribar no hi havia arbres i llavors feia molta calor, i de cares a l’hivern ens agrada molt anar al parc de les Tirolines, ubicat a Domeny, que és nou, ja que hi podem anar amb bicicleta. També anem molt al Centre Cívic, perquè esta molt ben equipat.”

Elisa. Veïna de Domeny Nord. 38 anys. Nascuda a Figueres. Metgessa. Funcionària. 9 anys vivint al barri.

“El parc de la Tirolina. Perquè hi trobem les amistats, s’hi està molt bé i està molt bé per al meu fill poder jugar amb tranquil·litat.”

Cristina. Veïna de Taijà. 41 anys. Nascuda a Girona. Pare i mare immigrants d’origen espanyol anys 50’s. Viuen al barri. Perruquera. Viu al barri des de sempre.

Una tercera constatació és que sense especial diferència de gènere, com més joves són les persones entrevistades i menys temps fa que viuen en els barris, menys llocs emblemàtics destaquen. Són poques, però no per això poc importants, les persones que no identifiquen en el barri llocs especialment significatius o que a l’assenyalar-los ho fan d’una forma molt vaga.

“Hi ha algun lloc significatiu per a tu en el barri?- No això, la Marfà.”

Ariela. Veïna de Sta. Eugènia 18 anys. Nascuda a Girona. Avis immigrants d’origen espanyol dels anys 50’s. Estudiant. 16 anys vivint al barri.

“No ho sé, avia’m, *bueno* aquí no. [...] Doncs no ho sé, casa meva, ai no ho sé.”

Teodora. Veïna de Sta. Eugènia. 19 anys. Nascuda a Colòmbia. Pares immigrants d’origen sud-americà dels anys 90’s. Estudiant. 17 anys vivint al barri.

“És que no vaig mai al barri.”

Mireia. Veïna de Domeny Nord. 24 anys. Nascuda a Girona. Estudiant. Viu al barri des de sempre.

“Dins el barri tens algun espai preferit? Dins el barri... És que sempre acabo anant a Girona.”

Lluc. Veí de Domeny. 19 anys. Nascut a Barcelona. Estudiant universitari. 3 anys vivint al barri.

Així mateix, com més implicació en l’àmbit associatiu o social, més llocs s’apunten amb dificultat per destacar-ne uns per sobre dels altres. En aquestes ocasions sovint el conjunt del barri es converteix en un lloc tot ell significatiu.

“Bé, la veritat és que jo volto molt tot el barri, i m’agrada molt tot el barri, conec a molta gent, vaig ser també la tresorera de l’ Associació de Veïns i em vaig integrar bastant en el barri, bé i la veritat, jo ben bé lloc preferit no en tinc, perquè vinc molt per aquí, la Marfà, Can Ninetes, la Plaça del Barco, quant hi ha festes, la zona de Can Gibert també, hi vaig caminant i tot...”

Carlita. Veïna de Sta. Eugènia. 41 anys. Nascuda a Bogotà. Immigrant d’origen sud-americà dels anys 90’. Enginyera. Autònoma. 1’5 anys vivint al barri.

“És que a mi el barri m'agrada tot. [...] Jo a preferir per estar, és del tram de l'església fins a l'escola i l'institut. M'agrada perquè és el tram més ample.”

Jesús. Veí de Can Gibert. 63 anys. Nascut a Girona. Pares immigrants d'origen espanyol de finals dels anys 40's. Policia. Jubilat. 40 anys vivint al barri. Membre de l'AAVV de Can Gibert.

“Molts... Para ir a pasear toda la parte de los huertos, para ir a tomar algo en un bar que hay aquí cerca, pero no hay demasiados sitios para ir a la plaza del Barco. Donde más frecuente es Carrer Baix y la Plaza del Barco.”

Mª Lluïsa. Veïna de Sta.Eugènia. 66 anys. Nascuda a Zamora. Treballadora familiar. Jubilada. 36 anys vivint al barri.

“M'agrada tot el barri. La plaça de Germans Sàbat és molt maca i m'hi trobo molt a gust.”

José Antonio. Veí de Germans Sàbat. 78 anys. Nascut a Múrcia. Immigrant d'origen espanyol anys 50's establert al barri. Operari de fàbrica. Jubilat. 58 anys vivint al barri. Membre de l'AAVV de Germans Sàbat durant anys.

En ambdós sectors s'observen espais valorats positivament i amb els que els residents han establerts vincles efectius. D'entre aquests espais s'observa que són les places de Sta.Eugènia i de Germans Sàbat les que adquireixen les principals connotacions d'espais significatius. Més enllà d'aquests espais pròpiament públics, s'han apuntat molts altres espais però que es troben condicionats per les trajectòria personal de cada resident, i entre els quals no hi ha un lloc que adquireixi un fort sentit identitari per a l'imaginari col·lectiu dels barris estudiats.

Ens trobem doncs en una dialèctica. D'una banda la identificació d'una pluralitat d'espais com a “llocs preferits” dins els barris, fent pensar que estem davant d'uns barris en si mateixos “significatius” segons la definició donada per Carr, Francis, Rivlin i Stone (1992, 19-20), és a dir un espai que “permeti que la gent estableixi fortes connexions, entre el lloc, les seves vides personals i el món”. Des d'aquest punt de vista es pot identificar que els barris estan complint tot el potencial que un espai públic ha de tenir, segons els autors abans mencionats, per tal de ser-ho. Però per altra banda, és evident que per una part dels residents dels barris, és difícil identificar “llocs preferits” i entre els que s'han apuntat no en destaca una preferència extrema per un lloc concret al marge de les places de Sta.Eugènia i de Germans Sàbat.

La forta personalitat que obté la plaça de Germans Sàbat com a espai públic sembla doncs, concentrar en sí mateixa bona part de la identitat del mateix sector Germans Sàbat-Taialà, la resta del qual és percebut pels propis habitants com un espai agradable i funcional, però sense generar cap altre espai tant positivament connotat com la plaça citada.

6.3.2. Ús dels serveis públics i privats del barri o en el barri

Ús dels equipaments culturals

Si assumim que l'espai públic és sempre escenari de vida col·lectiva, l'entorn on els individus es socialitzen i s'interrelacionen, o sigui, que és tal com Henry Lefebvre (1979, 135-136) diu "un lloc d'informació, intercanvis humans, trobades, relacions, iniciatives entre els grups", aleshores, totes les zones que facilitin aquesta informació, aquests intercanvis i iniciatives, contribuiran a implementar aquest sentit de la utilització de l'espai. És indispensable que hi hagi una presència de la cultura en l'ambient, i d'unes àrees habilitades per a la seva pràctica si l'espai públic ha d'arribar a assumir plenament les funcions que el defineixen com a tal. Pel que fa als equipaments culturals o socials (els qualificatius s'usen indistintament), en els barris que s'estudien s'observen com a molt apropiats per part dels seus habitants.

Els centres cívics: uns equipaments clarament apreciats

Al llarg del treball de camp, en el sectors estudiats hi ha uns espais que apareixen com a clarament privilegiats o fins i tot preferits a nivell de la seva utilització com a equipaments culturals. El primer d'ells és clarament els centres cívics. Per a moltes persones del barri, de totes edats, gènere i procedència, aquests són un espais que per a la seva àmplia oferta cultural, de cursos, tallers, xerrades, concerts..., compleixen una doble funció doncs, més enllà de possibilitar un

aprenentatge a nivell personal afavoreixen la trobada i el vincle social. Fixem-nos en com les persones que parlen valoren molt positivament les activitats i els serveis que es duen a terme tant en el Centre Cívic Ter a Taialà, com a Can Ninetes a Sta.Eugènia.

“M’agrada molt Can Ninetes, el Centre Cívic m’agrada molt. Clar, a Buenos Aires tot és molt gran i allò de fer barri així no ho havia viscut mai. Tenir un lloc a prop on tinguis activitats, tallers, música, xerrades...”

Maite. Veïna de Sta. Eugènia. 41 anys. Nascuda a Buenos Aires. Immigrant d’origen sud-americà dels anys 90’s. Mestra. Aturada. 4 anys vivint al barri.

“Vinc aquí pel Banc del Temps, perquè em permet tant oferir com rebre activitats, com per algunes necessitats que tinc com cosir una motxilla fins a alguna classe o així que necessito, algun servei d’informàtica o alguna cosa així.”

Domènec. Veí de Can Gibert. 26 anys. Nascut a Barcelona. Estudiant i músic. Treballa en feines esporàdiques. 1 mes vivint al barri.

“El centre cívic (Ter) i la llar de jubilats. Hi faig molta vida. Ens trobem les puntaires, fem els gegants i preparem les noves activitats.”

Fina. Veïna de Taialà. 63 anys. Nascuda a Cuenca. Mestressa de casa. 41 anys vivint al barri.

“La biblioteca Antònia Adroher i el centre cívic. La biblioteca la faig servir per consultar llibres i l’espai del centre cívic per qüestions de reunions amb els companys amb el CAU, etc.”

Tomàs. Veí de Germans Sàbat. 21 anys. Nascut a Girona. Avis i pare immigrants d’origen espanyol anys 50’s. Pares viuen a Germans Sàbat. Estudiant universitari. Viu al barri des de sempre.

Les biblioteques: uns espais d’integració social

El segon lloc de preferència com a equipament cultural és sens dubte la biblioteca. Es tracta d’un servei molt ben valorat per el conjunt dels veïns i veïnes d’ambdós barris que s’estudien, en facin o no ús.

“És una biblioteca exemplar que funciona molt bé i jo sempre dic que una de les coses que més funcionen són les biblioteques i des de que aquesta es va obrir, que a més a més porta el nom d’Antònia Adroher, doncs això el barri ho ha notat perquè és un santuari de la cultura i això irradia la seva influència amb molta gent. Sóc molt usuari de la biblioteca.”

Joan. Veí de Taialà. 43 anys. Nascut a Girona. Conserge. Contractat. 10 anys vivint al barri.

“El servei de biblioteca és fantàstic. Sempre hi vaig, amb el meu ordinador portàtil i allà descobreixo tot el món.”

Carles. Veí de Germans Sàbat. 81 anys. Nascut a Almeria. Va estrenar una casa del grup al casar-se. Ebenista. Jubilat. 55 anys vivint al barri.

“La biblioteca també m’agrada molt.”

Maite. Veïna de Sta. Eugènia. 41 anys. Nascuda a Buenos Aires. Immigrant d’origen sud-americà dels anys 90’s. Mestra. Aturada. 4 anys vivint al barri.

“Tot aquesta zona espai Marfà, Can Ninetes. M’agrada molt aquesta zona perquè a més a més de tenir un biblioteca també tens a dos passos els horts i m’agrada molt aquesta zona, justament aquesta zona.”

Lucas. Veí de Can Gibert. 28 anys. Nascut a Colòmbia. Estudiant. 15 anys vivint al barri.

“Abans teníem una biblioteca molt petita i amb la Marfà anem de perles.”

Dídac. Veí de Sta. Eugènia. 22 anys. Estudiant. Tota la vida vivint al barri.

“La biblioteca abans estava a la zona de Taialà i estava molt deixada. S’ha intentat fer una biblioteca molt més gran, i a més s’ha ajudat que aquesta biblioteca l’acompanyi el centre cívic, que s’hi fan moltes activitats. No sé, són coses que per això hi ha tanta vida aquí, perquè realment s’ha anat modernitzant, i sobretot això, que no s’ha parat de fer coses. Sembla que siguem un barri aïllat de la resta del món, amb gent molt castellana i poder molt tancada. Però sempre s’han anat fent coses per millorar el barri.”

Yolanda. Veïna de Taialà. 23 anys. Nascuda a Girona. Avis i pare immigrants d’origen espanyol anys 50’s. Viuen a Germans Sàbat. Periodista. Viu al barri des de sempre.

Mentre que per a la majoria dels residents, la biblioteca és un equipament altament ben valorat i s’observa com un espai de trobada i relació, o en paraules de Cervantes i Navas (2013) un espai d’integració social, no deixa de resultar curiós, que siguin les noies joves, que des de la perspectiva d’usuàries vegin en aquests fets la dificultat de poder-s’hi estar estudiant en silenci. Són justament tres, les noies que manifesten la mateixa queixa en relació a les biblioteques dels seus barris.

“Vinc a la biblioteca en època d’exàmens però cops molt limitats perquè encara que sigui una biblioteca no ho sembla perquè sempre et trobes gent xerrant, gent amb el mòbil i mai he aconseguit que em deixin una aula per estar tranquil·la... Prefereixo quedar-me a casa o anar a una de Salt que està molt bé. Tema biblioteca crec que s’haurien de millorar moltes coses.”

Sandra. Veïna de Sta. Eugènia 18 anys. Nascuda a La Bisbal d’Empordà. Estudiant. 1 any vivint al barri.

“És horrible anar a la biblioteca d’aquí perquè hi ha molt de xivarri. Trobo que és relativament nova i un error que han fet és posar junts la zona de nens, que entenc que un nen no el pots fer estar callat junt amb la zona d’adults perquè allà no hi ha qui estudiï a menys que sigui un dia al matí. Trobo que és un error, llavors molts estudiants optem per anar a les biblioteques universitàries que són molt més tranquil·les, i molt més silenci.”

Mireia. Veïna de Domeny Nord. 24 anys. Nascuda a Girona. Estudiant. Viu al barri des de sempre.

“Un altre lloc que s’hi que està molt bé és el centre cívic, la part de la biblioteca. Jo he anat a la biblioteca varies vegades, lo que passa és que la gent quan et veu li dona per parlar, i és com que a la biblioteca no. Per això prefereixo anar a la Biblioteca de Girona,

la nova aquella tan gran que han fet a Emili Grahit. Però la veritat és que està molt bé el centre cívic, per anar a prendre un cafè.”

Júlia. Veïna de Taialà. 21 anys. Nascuda a Celrà. Àvia i mare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Àvia vivia a Germans Sàbat. Estudiant. 12 anys vivint al barri.

La Marfà: un equipament controvertit

Un darrer equipament que ha aparegut com a preferit en el barri de Sta.Eugènia-Can Gibert és el centre cultural La Marfà. La transformació de la fàbrica en un centre cultural i l'ordenament de tot l'entorn es valora molt positivament entre els veïns i les veïnes. La tranquil·litat, la bellesa i la seguretat són característiques apreciades pels residents.

“Aquesta zona de la Marfà perquè és la més tranquil·la del barri i on hi ha més seguretat.”

Dídac. Veí de Sta.Eugènia. 22 anys. Estudiant. Tota la vida vivint al barri.

“Actualment és la zona de Can Ninetes perquè té tot l'espai de darrere obert amb la Marfà, on l'Ajuntament ha fet una cosa molt maca, que és un espai que l'han conservat. M'encanta aquest costat d'aquí.”

Carles. Veí de Sta.Eugènia. 65 anys. Nascut a Girona. Empleat de banca. Jubilat. 40 anys vivint al barri.

En paral·lel a la valoració positiva que es fa de la urbanització de la Marfà, les activitats que hi tenen lloc generen mirades controvertides. Mentre que per alguns veïns, com és el cas d'en Juan Diego, aquest equipament de ciutat es percep com un privilegi per al barri per a l'oferta que possibilita, per a d'altres, la Marfà havia de ser un equipament per al barri. La mirada més crítica l'han exposat dues dones manifestant-se en contra de la presència d'una escola de música privada en un barri humil i en un barri, a parer seu, mancat d'espais.

“L'espai Marfà és un d'ells perquè vaig a moltes xerrades relacionades amb la música i demés i sempre fan xerrades i activitats relacionades amb el món artístic que és amb el qual jo estic relacionat. Té la zona de biblioteca, té la zona de cafeteria, té la zona de xerrades, té l'escola, té els estudis de gravació, sala d'assajos, i és una bona idea i a més que estigui aquí, perquè és la típica cosa que seria al centre de Girona i han apostat perquè estigui a Santa Eugènia. Aquesta és de les meves preferides, a part hi ha parcs i llocs guapos que estan bé.”

Juan Diego. Veí de Sta.Eugènia. 30 anys. Nascut a Reus. Músic. Autònom. 8 anys vivint al barri.

“És clar, ens han fet la Marfà, Ui sí la Marfà!, però jo també voldria saber quin enginyer se li va acudir això de la Marfà que és tan gran però no hi podien fer una sala gran per fer teatre? Doncs no n'hi ha! Si vols fer teatre aquí varen fer davant de la Marfà un local que és petitíssim i també hi ha Can Ninetes que també és petit, no s'hi cap. Vull dir que

no està condicionat per lo que és el barri, es fan coses noves, però jo voldria saber qui són aquests enginyers que pensen amb el cul, la veritat, clar perquè ara mateix lo de la festa major, lo que t'he dit el sopar es va haver de sopar amb el plat a la mà i sota el paraigües, home! [...] O vols fer un sopar, i va fer un nyap allà al mig, i van muntar aquella sala i talla tot l'espai d'aquella plaça, quant tu vols fer... Nosaltres que fem la trobada anual de motos i allò ens fa nosa perquè no tens un espai gran, tens un espai petit i tallat, quant es fa un concert passa el mateix, vull dir que ho varen fer una mica amb calçador [...] Llavors no ho plantejis com a equipament de barri que és lo que es va vendre al barri, és un equipament de ciutat, però vaja no ho sé, jo ho miro com a barri.”

Ester. Veïna de Can Gibert. 38 anys. Nascuda a Barcelona. Psicòloga. Contractada. 14 anys vivint al barri.

En la meva investigació i en el transcurs de tot el que s'ha anat exposant, les dones apareixen com a lleugerament més vinculades que els homes a la utilització dels serveis culturals del barri. En moltes ocasions aquesta major vinculació s'estableix a partir de la seva condició de mares o de la major atenció al món dels nens i les nenes. Aquests equipaments compleixen en part una funció d'oci familiar.

“El meu fill gran també fa judo en el pavelló de Fontajau i el petit juga a futbol en el camp de futbol que tenim aquí. Ah! I a la biblioteca també hi venim de tant en tant a agafar algun llibre, abans hi anàvem més perquè ara tenim allò que et descarregues els llibres per Internet i el centre cívic que he apuntat al meu fill en el curs d'anglès que està patrocinat per l'Ajuntament.”

Carme. Veïna de Germans Sàbat. 42 anys. Auxiliari de clínica. Nascuda a Sarrià. 35 anys vivint al barri.

A la vegada s'ha observat al llarg de la tesi que són les dones majorment usuàries dels equipaments culturals. Fetes aquestes puntualitzacions des d'una perspectiva de gènere, podem passar a preguntar-nos a nivell més general per la funció que aquests equipaments juguen en les relacions interveïnals. Es pot afirmar que els equipaments dels barris estudiats contribueixen directament a la creació d'una identitat de barri? Fixem-nos en que moltes de les persones entrevistades han fet èmfasi en que són llocs on interactuen amb persones del barri, amb qui es comparteixen experiències culturals i d'oci amb els altres ciutadans.

Es tracta per tant d'espais que compleixen la seva funció d'acostar la cultura a la ciutadania, i els residents se'ls han fet seus en aquest sentit. A la vegada la seva àmplia utilització i alta valoració així ho demostren. Els centres cívics i les

biblioteques resulten ser espais d'integració, en el sentit que autors com Manuel Castells o Jordi Borja (1993) han teoritzat l'espai públic. En aquest cas, els espais que he mencionat són emprats habitualment, i molt beneficiosament, per tota la ciutadania, a la vegada que contribueixen a integrar els veïns o residents del barri amb els barris mateixos. Són equipaments que s'obren a l'ús per a tota la ciutadania de Girona i especialment dels barris: en aquest sentit són clarament "incloents" i contribueixen a una major integració dels residents amb l'entorn on viuen i la resta d'habitants dels barris.

Altres equipaments

En el context dels barris són molts d'altres els equipaments que es poden identificar i que els residents valoren molt positivament. Es tracta dels centres educatius de primària i secundària, de les llars d'infants, dels centres d'atenció primària, els camps de futbol i altres pistes esportives. Alguns d'aquests equipaments han arribat després de molt temps de parlar i demanar-ho a l'Ajuntament. Entre les persones de més edat que han estat entrevistades en el barri de Germans Sàbat-Taialà-Domeny, hi ha la percepció que la bona dotació dels barris a nivell d'equipaments és gràcies a la perseverança i l'esforç de les associacions per aconseguir-ho.

"La gent ha lluitat molt per aconseguir tot el que s'està fent i es té. Sinó hagués sigut per la lluita no es tindria res. S'han fet moltes manifestacions i tallades de carreteres per aconseguir les coses. Es van aconseguir la guarderia, el CAP, el centre cívic i moltes altres coses."

Fina. Veïna de Taialà. 63 anys. Nascuda a Cuenca. Mestressa de casa. 41 anys vivint al barri.

"Com a primera cosa va ser que els partits polítics van manifestar que un del propòsits si sortien era de fer una guarderia, però perquè la gent abans va anar a reclamar i demanar i no se'ls va concedir. Tot va ser de les reivindicacions veïnals."

Patricio. Veí de Taialà. 72 anys. Nascut a Córdoba. Immigrant d'origen espanyol anys 50's establert al barri. Comercial. jubilat. 50 anys vivint al barri.

A Santa Eugènia concretament, a nivell general la ciutadania manifesta que està contenta amb els equipaments que hi ha al barri. Un noi jove i una veïna gran exposen la seva satisfacció.

"Jo crec que anem prou servits. Abans teníem una biblioteca molt petita i amb la Marfà

anem de perles.”

Dídac. Veí de Sta.Eugènia. 22 anys. Estudiant. Tota la vida vivint al barri.

“*Trobes a faltar algun equipament? -No, no perquè per a mi, ja està bé lo que hi ha. [...] Jo no, bueno no ho sé, jo no demanaria pas res.*”

Maria. Veïna de Can Gibert. 79 anys. Nascuda a Torroella de Montgrí. Cuinera. Jubilada. 44 anys vivint al barri.

Amb tot, s'està gestant un nou equipament que és l'Ateneu Social i que es localitza a l'antiga Biblioteca Salvador Allende. Com explica Marta Roura, directora del Centre Cívic Can Ninetes, aquest és un espai cedit a les associacions perquè puguin dinamitzar iniciatives socials.

“L'antiga Biblioteca Salvador Allende que estava tancada s'ha cedit a les entitats del barri perquè puguin fer-ho servir d'ateneu social i a partir d'aquí que totes les iniciatives vagin florint.”

Marta Roura. Directora del Centre Cívic Sta.Eugènia-Can Ninetes

En relació al sector de Germans Sàbat-Taialà-Domeny s'observa que hi ha visions contraposades. Per un bon nombre de gent, entre la qual destaca la gent gran, el barri està ben dotat o no hi troben a faltar més equipaments dels que tenen, si bé com expressa en José Manuel, sempre es pot millorar. És important anotar que dues de les persones grans que parlen han format part durant anys de les associacions de veïns.

“No, jo no trobo a faltar massa res...”

Manuela. Veïna de Taialà. Va viure a Germans Sàbat fins que es va casar. 77 anys. Nascuda a Andalusia. Immigrada d'origen espanyol dels anys 50's. Jubilada. 66 anys vivint al barri.

“Sempre pots trobar a faltar alguna cosa, però jo veig que el barri està bastant bé. Falta alguna cosa segur perquè sempre es pot millorar.”

José Manuel. Veí de Germans Sàbat. 54 anys. Nascut a Girona. Els pares viuen a Germans Sàbat. Treballa en un magatzem. Tota la vida vivint al barri.

“Però per l'ambulatori estem molt bé, tenim l'institut, tenim l'escola, tenim la guarderia..., jo crec estem en una zona de Girona bastant bé en aquest sentit.”

Pilar. Veïna de Taialà. 66anys. Nascuda a Extremadura. Treballadora a la indústria del tèxtil. Jubilada. 40 anys vivint al barri.

Per un altre costat, un bon nombre de persones entrevistades, entre les quals hi trobem tant persones joves com adultes, però majorment són dones, expressen que els hi agradaria que en el barri hi hagués un pavelló o una pista coberta, una piscina i un pipí can (que fins a cert punt es pot entendre com a equipament).

Fixem-nos com són les dones principalment, les qui s'estenen amb la justificació de les seves peticions.

“I moltes de les transformacions són fruit de la lluita veïnal. Un exemple és la parròquia, que la van construir els veïns. Ha sigut un barri molt reivindicatiu i on l'Ajuntament ha donat resposta. I encara queda per reivindicar i demanar, com un parc, una piscina, un poliesportiu, etc.”

Isabel. Veïna de Taialà. 30 anys. Nascuda a Girona. Avis i pare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Avis vivien a G.S. Pares viuen a Germans Sàbat. Treballa en feines esporàdiques. Viu al barri des de sempre.

“Que la pista sigui coberta, perquè quan plou tot els parcs son descoberts.”

Elisa. Veïna de Domeny Nord. 38 anys. Nascuda a Figueres. Metgessa. Funcionària. 9 anys vivint al barri.

“Un pavelló o un espai gran on poder fer la festa major i poder ajuntar-nos tots, perquè les places son molt petites i no serveixen.”

Fina. Veïna de Taialà. 63 anys. Nascuda a Cuenca. Mestressa de casa. 41 anys vivint al barri.

“Sí (*troba a faltar*), un pipi-can. Una zona per poder deixar el teu gos sense problemes *suelto*. Això sí que li trobo, per exemple la zona que han fet nova, no hauria estat de més que haguessin pensat això. [...] I és l'únic que veig que trobo que faltaria. Un lloc per anar a passejar el gos.”

Mireia. Veïna de Domeny Nord. 24 anys. Nascuda a Girona. Estudiant. Viu al barri des de sempre.

És interessant observar que han estat majorment les dones les qui fan demandes de més equipaments, però no pensant en l'ús que en poden fer elles sinó que l'objecte de la seva petició és la mainada o la col·lectivitat del veïnat.

Les botigues: un pont entre els/les residents i la seva vida en el barri

La majoria de les persones entrevistades, tant les autòctones com les nouvingudes, manifesten que fan la majoria de les compres en els seus barris, sobretot pel que fa a l'alimentació i més concretament els productes frescos. En aquest sentit sembla apreciar-se una certa consciència, tant de la pròpia vitalitat comercial del barri com d'un cert sentit de pertinença: si es pot fer la compra dins el barri mateix es tendeix a privilegiar aquesta més que no pas substituir-la amb una visita a un centre comercial d'altres zones de la ciutat.

“*Feu les compres al barri?*: - Sí, totes. Si es poden evitar els supermercats anem a botigues del barri. *Per què?*: - Perquè fa 25 anys que hi anem, els coneixem de tota la vida i el servei està molt bé.”

Dídac. Veí de Sta.Eugènia. 22 anys. Estudiant. Tota la vida vivint al barri.

“Sí, jo sóc molt de comprar al barri, prefereixo anar mil vegades més a una botiga de

barri que no pas a un gran supermercat. La faig tota en el barri, de fet, tinc el Mercadona al costat i darrere tinc un petit Dia que el porten uns xinos, i vaig al Dia perquè allà el tracte és més directe i prefereixo anar allà, o a la botiga del barri.”

Juan Diego. Veí de Sta. Eugènia. 30 anys. Nascut a Reus. Músic. Autònom. 8 anys vivint al barri.

“Sí, sí (*fa les compres al barri*), bé roba i això no perquè no n’hi ha no? Però el Petit Mercat, aquesta botiga que s’ha posat aquí de fruita doncs, són xinesos però són molt simpàtics, s’han fet molt al barri, saps? Que no em fa pas res d’anar-hi, i el dentista va posar aquí, doncs també, tots els veïns venim aquí, perquè són agradables i ho fan bé, jo si al barri hi ha botigues i això hi vaig.”

Angelina. Veïna de Sta. Eugènia. 63 anys. Nascuda a Bonmatí. Cuinera. Aturada. 41 anys vivint al barri.

“Sí. Abans no, abans agafava el cotxe i anava als supermercats. Ara ja fa més d’un any que no hi vaig perquè poder m’estalviava tres o quatre euros però amb la gasolina del cotxe i tot ja ho perdia. Si compro al barri dono de menjar al barri, si que és una mica car però és molt bo.”

Manuela. Veïna de Taialà. Va viure a Germans Sàbat fins que es va casar. 77 anys. Nascuda a Andalusia. Immigrada d’origen espanyol dels anys 50’s. Jubilada. 66 anys vivint al barri.

“(fa les compres al barri) Perquè són del barri, la qualitat més o menys és la mateixa. Si que quan haig de fer alguna reforma a casa intento buscar alguna persona del barri, un fuster, un lampista, etc.”

José Manuel. Veí de Germans Sàbat. 54 anys. Nascut a Girona. Els pares viuen a Germans Sàbat. Treballa en un magatzem. Tota la vida vivint al barri.

“Sóc molt usuari del comerç de barri i sóc molt defensor d’això, és per això que intento fer totes les meves compres al barri. El dia que perdem el comerç de barri, els barris en el seu conjunt perdran moltíssim i perdran un factor de cohesió total, per això jo sempre intento fer les meves compres en el barri.”

Joan. Veí de Taialà. 43 anys. Nascut a Girona. Conserge. Contractat. 10 anys vivint al barri.

En el barri de Santa Eugènia-Can Gibert, on la diversitat social és molt àmplia així com també ho és la varietat de comerços, s’observa que bona part de les persones entrevistades, autòctones i nouvingudes, compren tant a botigues del barri “de tota la vida” com a comerços regentats per persones immigrades. Sí que és cert, que afinant una mica més, hi ha determinats productes, com és sobretot la carn, que autòctons i nouvinguts no acostumen a comprar en les mateixes carnisseries. És a dir que els residents autòctons compren en les carnisseries “de tota la vida”, i els nouvinguts (que practiquen la religió de l’Islam) en carnisseries regentades per persones musulmanes. Així mateix ho explica en Mustafa, un jove marroquí, i dues persones veïnes autòctones de Santa Eugènia.

“Sí, anem aquí la carnisseria que és de “Kangalal” perquè no mengem porc i els mata d’una manera, però sempre anem a la carnisseria de musulmans i comprem carn i el peix al Mercadona o a la peixateria. El pa sempre el comprem al Mercadona o la meva

mare el fa artesà a casa. Fas tres d'aquestes tortes rodones i en tens per tres o quatre dies, i quan s'acaba al supermercat i ja està. Nosaltres mengem pa, com que som 5 a casa i som grans mengem molt, mengem cada dia.”

Mustafa. Veí de Sta. Eugènia. 26 anys. Nascut a Marroc. Pare i mare immigrants d'origen magrebí dels anys 90's. Viuen al barri. Ajudant de cuiner. Contractat. 14 anys vivint al barri.

“Sí, a veure, m'he trobat per exemple comerços regentats per persones paquistaneses, que no sé quina nacionalitat..., però que tenen poc assortit, els preus són una mica més cars, i per tant no tens tanta satisfacció però en general sí, vaig al barri. [...] Hi vaig per proximitat i per estalviar temps de trasllats i tot això.”

Domènec. Veí de Can Gibert. 26 anys. Nascut a Barcelona. Estudiant i músic. Treballa en feines esporàdiques. 1 mes vivint al barri.

“Si has d'anar al súper, jo m'estimo més anar al Caprabo que anar aquestes botigues petites, ara per exemple anar a comprar carn m'estimo més anar amb en Jordi que el coneixes, o el pa allà baix perquè també la coneixes.”

Angelina. Veïna de Sta. Eugènia. 63 anys. Nascuda a Bonmatí. Cuinera. Aturada. 41 anys vivint al barri.

En aquest sentit la funcionalitat comercial dels barris està plenament valorada pels seus propis habitants; els barris són doncs l'espai de l'habitatge i l'espai del comerç. Es percep plenament el seu ús públic com a continuïtat de l'ús privat. Així mateix, es dona una clara coincidència entre les persones entrevistades en la percepció que els barris estan ben dotats pel que fa a la vida comercial.

“Si no hi ha 10 perruqueries no n'hi ha cap. Clar, la perruqueria de casa meva ha canviat 6 vegades de propietari. Ara hi ha el Bon Àrea, l'Spar, la botiga de queviures..., hi ha molta competència. Hi ha 2 fleques a la porta de casa meva, una a l'esquerra i l'altra a la dreta, hi ha el Bon Àrea i a l'altra cantonada de la meva porta hi ha una carnisseria, a la plaça n'hi ha una altra, a l'Spar n'hi ha una altra. O sigui hi ha un cúmul de comerços on algun d'ells no funcionarà. És una aglutinació.”

Júlia. Veïna de Taialà. 21 anys. Nascuda a Celrà. Àvia i mare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Àvia vivia a Germans Sàbat. Estudiant. 12 anys vivint al barri.

“Aquí un altre supermercat abans d'arribar a Germans Sàbat que va perfecte. I davant de casa meva n'han posat un de nou i a nosaltres ens va molt bé. També hi ha una peixateria que hi ha peix fresc que està molt bo. De carnisseries n'hi ha tres i a Germans Sàbat també n'hi ha una de molt gran. El que m'agradaria a mi seria un dia de mercat amb fruita, verdura fresca... A mi em falta això aquí, tot i que pugui anar a molts llocs a buscar-ho, m'agradaria molt que hi fos.”

Manuela. Veïna de Taialà. Va viure a Germans Sàbat fins que es va casar. 77 anys. Nascuda a Andalusia. Immigrada d'origen espanyol dels anys 50's. Jubilada. 66 anys vivint al barri.

“Ai, jo sí, no les faig (*les compres*) al barri perquè a mi m'agrada anar a caminar i me'n vaig vaig por *ahí*, però no perquè no hi siguin, perquè hi són, *bueno* l'Hiperacor és a quatre passos, a mi m'agrada molt anar al mercat. No perquè no siguin aquí, perquè de fruiteries n'hi ha tira, després tenim el *mercadillo* els dijous que també està així, el dia de la fruita. Lo de la fruita n'hi ha porta sí, porta no, és que hi ha de tot. Diga'm una cosa que no hi pugui haver a prop perquè ja te dic que l'Hiperacor a 4 passos, després

supermercats, *buena* a prop, a prop, hi ha el “Mercadona” que tampoc és lluny, ara faran un “Lidl” que també n’hi ha un altre. [...] Quant baixes ja ho tens tot, tinc la carnisseria, peixateria, i el pa, la fruita, això amb els horaris, i ja ho tinc tot, ho tinc tot aquí mateix i ja està.”

Maria. Veïna de Can Gibert. 79 anys. Nascuda a Torroella de Montgrí. Cuinera. Jubilada. 44 anys vivint al barri.

Ara bé, a l’hora de valorar la qualitat dels comerços hi ha força coincidència entre les persones entrevistades, que les botigues regentades per persones immigrades no presenten la qualitat i varietat de productes que es pot trobar en un supermercat, i que a la vegada són més cars.

“Vaig a la carnisseria per comprar més qualitat, la fruita també, el que passa que el barri està penso jo, bé no sé les altres zones com està, crec jo que hi ha molta botiga com a passat a Barcelona, moltes zones d’aquestes multiserveis, no? De petits, bé com en diríem aquí “botigues de pakis”. Bé així o les fruiteries moltes són de xinesos i la qualitat no és que sigui molt bona, per exemple a nivell de fruita i verdura crec jo, eh? Llavors faltaria un tipus de botiga més diferenciada, que en el barri jo només en conec una, parlant de fruites, eh? De carnisseries per exemple, sí que n’hi ha forces i crec que de bona qualitat la majoria, i la resta lo que és més compra de supermercat pròpiament, si que acostumo a agafar el cotxe i anar per la zona del Mas Xirgu que ho tinc més a prop. Això sí, i les altres compres doncs ja has d’anar al centre de Girona, que no és la pròpia compra de la casa, no?, roba o...”

Ester. Veïna de Can Gibert. 38 anys. Nascuda a Barcelona. Psicòloga. Contractada. 14 anys vivint al barri.

Fixem-nos en que les dones que parlen coincideixen en que falta varietat de comerços, essent les botigues de roba les principals absents. Val la pena fer atenció a aquest apunt des d’una perspectiva de gènere, doncs no hi ha hagut cap home que hagi fet l’observació que en els barris estudiats manquessin botigues de roba, mentre que són moltes les dones entrevistades que ho han apuntat. Així mateix cal recordar que en les assemblees amb els nois i les noies dels instituts, també van ser les noies les qui van observar que trobaven a faltar en llurs barris botigues de roba, motiu pel qual anaven al centre de la ciutat.

“A Girona no voy mucho, al centro solo para dar una vuelta que aquí no hay, como la ropa porque aquí tan solo hay chinos y no me gusta.”

Juani. Veïna de Can Gibert 68 anys. Nascuda a Málaga. Perruquera. Jubilada. 22 anys vivint al barri.

“Perquè ho tinc tot aquí mateix o sigui ara tenim la farmàcia, tenim les botigues, ho tenim tot, això sí. L’única cosa que ens fa falta serien més botigues, de botigues n’hi ha moltes, però botigues de roba, no sé, de roba principalment roba. Roba, no n’hi ha aquí a Santa Eugènia, potser n’hi ha una de petitona, que és de *Mercadillo*, però una botiga maca com a Girona no n’hi ha cap aquí a Sta. Eugènia, només són *botigotes* així de moros o saps què vull dir, en faria falta alguna, perquè dius; mires Sta. Eugènia, els carrers mires

no? són botigues d'alimentació de tota aquesta gent de fora, però de botigues de roba maca, aquí no en tenim! Ja no en tenim aquí.”

Paquita. Veïna de Sta.Eugènia. 68 anys. Nascuda a St.Gregori. Mestressa de casa. Jubilada. 49 anys vivint al barri.

Ara bé, si la majoria de les persones entrevistades han afirmat comprar en el barri els productes frescos i de diari, també són majoria les que manifesten fer les compres grosses en supermercats propers. Aquesta és una pràctica en la que no s'observa diferència entre la gent autòctona i la nouvinguda, ni tampoc per motiu d'edat o gènere. La diversitat de productes que es pot trobar en un supermercat, la competitivitat dels preus i la facilitat de poder anar-hi en cotxe, justifiquen en la majoria de les ocasions l'activitat de comprar en centres grans fora del barri.

“Sí, la veritat és que sí (*fa les compres al barri*) perquè hi ha perruqueria, peixateria, hi ha el xino, dos supermercats que també hi vaig, però per fer la compra grossa vaig al Mercadona o altres llocs grans. - *Per un tema econòmic o perquè hi ha més assortiment?* - Per les dues coses, perquè el que tenim aquí al barri, l'Spar, és una mica car, i per comoditat perquè hi ha la zona de pàrquing, emplenar el carro i cap a casa.”

Manel. Veí de Domeny. 35 anys. Nascut a Girona. Tècnic d'ajuntament. Tota la vida vivint al barri.

“Una cosa és que estigui ben equipat, l'altre és que els preus siguin comparables o competitiu amb els del centre. Aquí és on jo veig que ja no. Una persona gran poder sí que com que no té cotxe o no té tanta disponibilitat de transport vindrà a comprar a la botiga del barri, una persona jove o una família jove no es quedarà a comprar al barri, jo crec que anirà a altres supermercats més econòmics. Jo, com a persona jove, amb disponibilitat de cotxe si a vegades els meus pares marxen i em quedo aquí sola i he d'anar jo a fer la compra mai compro al barri, però perquè parlem com a competitivitat de preus... però com a persona gran que hi viu veig que pot estar bé.”

Mireia. Veïna de Domeny Nord. 24 anys. Nascuda a Girona. Estudiant. Viu al barri des de sempre.

“*Les compres les fas al barri?* - Bueno, si hem d'agafar un producte en concret baixem un moment i anem a l'*indio* que tenim a sota, però són serveis puntuals. La compra grossa la fem a supermercats de la perifèria. Però més al detall al barri.”

Mohamed. Veí de Sta.Eugènia. 28 anys. Nascut a Marroc. Pare i mare immigrants d'origen magrebí dels anys 90's Viuen al barri. Cambrer. Contractat. 14 anys vivint al barri.

Un aspecte interessant a contemplar és que han desaparegut botigues de comestibles familiars, de “tota la vida” i han estat substituïdes per petits comerços conduïts per persones nouvingudes. Davant aquest fet es presenta una situació paradoxal. D'una banda s'atribueix el fet que el comerç tradicional ha hagut de tancar perquè les persones nouvingudes venen els seus productes més barats, mentre que uns paràgrafs més amunt indicaven que un dels motius que

les persones vagin a les gran superfícies és que els productes d'aquesta tipologia de botigues són més cares. Per un altre costat, malgrat que hi ha veïns que es lamenten que en el seu barri només quedi una botiga de "tota la vida" afirmen no anar-hi a comprar perquè els productes són més cars que al supermercat. Es constata doncs, que la situació amb que es troben les persones nouvingudes que regenten petites botigues en els barris és una continuació del que ha portat a desaparèixer moltes de les botigues de comerç tradicional i familiar. Les possibilitats de venda d'un petit comerç no permet ser competitiu amb una gran superfície. Així ho expliquen un veí de Santa Eugènia i una veïna de Germans Sàbat.

"El que està passant és que hi ha comerç, el tradicional de sempre, i venen uns altres senyors i o no volen guanyar tant o tenen els productes més barats. Està entrant el comerç que ve de fora, però no amb gran magnitud."

Jesús. Veí de Can Gibert. 63 anys. Nascut a Girona. Pares immigrants d'origen espanyol de finals dels anys 40's.
Policia. Jubilat. 40 anys vivint al barri.

"Ara sí (*fa les compres al barri*), perquè han posat un supermercat. Però abans com que no n'hi havia no les podies fer. A les carnisseries d'aquí sí, però sinó tenies que anar a l'Hipercor, Mercadona..., al mercat del Lleó hi compro molt. Abans la plaça, era tot ple de comerços, no faltava res, ara n'hi ha una però és una bogeria eh, la gent amb la paga que té, una gent jubilada... La meva mare mateix, que només té el sou de viudetat, no pot anar a comprar a la botiga del poble perquè és caríssima."

Joaquima. Veïna de Taialà. 60 anys. Nascuda a Andalusia. Immigrada d'origen espanyol dels anys 50's.
Auxiliar de geriatria. Contractada. 50 anys vivint al barri.

A través de l'activitat comercial es veu emergir de manera clara uns espais de socialització que no han nascut amb voluntat de ser-ho. Aquests espais són els comerços: les botigues exerceixen un paper de pont entre els residents i la seva vida en el barri. A través de l'intercanvi entre comerciants, veïns o entre els mateixos comerciants veiem establir-se un sentit de pertinença a un mateix espai comú. Ara bé: és possible veure aquest espai com a veritablement "comú" a tots els efectes, o podem trobar-hi diferenciacions significatives a nivell de gènere. En l'expressió de moltes de les persones entrevistades, ja sigui perquè es verbalitza qui fa les compres o bé perquè la persona ho explica en primera persona, s'observa que són principalment les dones (entre el 70 i el 80%) les qui s'ocupen de fer la compra.

“(La compra al barri) només per menjar, lo altre fora. Al Mercadona de davant els maristes o de Salt que el tinc més a prop, la roba a Girona.”

Ariela. Veïna de Sta. Eugènia 18 anys. Nascuda a Girona. Avis immigrants d'origen espanyol dels anys 50's.
Estudiant. 16 anys vivint al barri.

“Les de cada dia sí, i amb això sí que he canviat d'hàbits, eh? Al tenir el nen clar, perquè estic més al barri i surto més a les tardes i dispeno de més temps relativament. Abans era més d'anar al supermercat amb cotxe i comprar-ho tot i ara sí que més carn, fruita, peix ho compro més al barri, això sí.”

Ester. Veïna de Can Gibert. 38 anys. Nascuda a Barcelona. Psicòloga. Contractada. 14 anys vivint al barri.

“La compra gran la faig a grans magatzems, a l'engròs. Però la carn, el peix, la fruita, tot aquí al barri.”

Alba. Veïna de Domeny Nord. 47 anys. Nascuda a Girona. Pare i mare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Viuen a Germans Sàbat. Restauració. Autònoma. Viu al barri des de sempre.

Fixem-nos en què en aquests casos no només es veu que almenys una part de les compres es deleguen a la dona, sinó que s'identifica clarament el rol que aquesta dona té dins l'estructura familiar (dona, mare, germana).

“Els meus pares i la meva germana fan les (*compres*) grosses, per coses puntuals que comprem el barri depèn del moment. [...] La mare compra. El pare està allà per fer de “carreter”.”

Mohamed. Veí de Sta. Eugènia. 28 anys. Nascut a Marroc. Pare i mare immigrants d'origen magrebí dels anys 90's Viuen al barri. Cambrer. Contractat. 14 anys vivint al barri.

“Les compres les fa la mare i em sembla que les fa fora el barri perquè no sé..., ella de tota la vida ha anat al Lidl i com que no es troba al barri, de menjar... Però de roba i això anem a l'Espai Gironès que no és del barri, però si estigués al barri hi podríem anar perfectament. Les compres del dia a dia com el pa les fem al barri.”

Saiku. Veí de Can Gibert. 16 anys. Nascut a Girona. Pare i mare immigrants d'origen subsaharià dels anys 90's. Viuen al barri. Estudiant. Tota la vida vivint al barri.

“Sí (*fa les compres en el barri*), totes. A la meva dona li agrada molt, i una costum que té és anar al mercat de Girona, però el que és el gruix, al barri, sempre al barri. Nosaltres no anirem mai a comprar a un supermercat gros. Per temes de telefonia o per coses concretes sí que podem anar a un lloc d'aquests, però en general no.”

Jesús. Veí de Can Gibert. 63 anys. Nascut a Girona. Pares immigrants d'origen espanyol de finals dels anys 40's. Policia. Jubilat. 40 anys vivint al barri.

Mentre que les dones assumeixen principalment la tasca d'anar a comprar, la conducció de les botigues de persones nouvingudes és exercida principalment per homes. Si bé aquesta observació no s'anota directament, sí que es pot llegir entre línies en els discursos d'algunes de les persones entrevistades quan fan referència a les botigues regentades per persones extracomunitàries. Així doncs, es parla en masculí i fins un cert punt en un to despectiu del “paki”, el “xino”,

l'"indio", el "moro". És a dir, que no es té coneixement del nom de la persona i tampoc queda gaire clar què s'hi ven, però si que s'observa que és un home el qui està al capdavant del comerç en qüestió. En relació a aquesta forma de parlar no es poden establir clares diferències per motiu de gènere, edat o procedència, doncs s'han recollit les paraules de diferents persones entrevistades.

"Bueno, si hem d'agafar un producte en concret baixem un moment i anem a l'*indio* que tenim a sota, però són serveis puntuals."

Mohamed. Veí de Sta.Eugènia. 28 anys. Nascut a Marroc. Pare i mare immigrants d'origen magrebí dels anys 90's Viuen al barri. Cambrer. Contractat. 14 anys vivint al barri.

"Aquí l'únic que hi ha són les botiguetes dels indis on només venim a comprar crispetes o coses d'aquestes. La compra gran no la fem."

Sandra. Veïna de Sta. Eugènia 18 anys. Nascuda a La Bisbal d'Empordà. Estudiant. 1 any vivint al barri.

"Hi ha perruqueria, peixateria, hi ha el xino, dos supermercats que també hi vaig, però per fer la compra grossa vaig al Mercadona o altres llocs grans."

Carme. Veïna de Germans Sàbat. 42 anys. Auxiliar de clínica. Nascuda a Sarrià. 35 anys vivint al barri.

"Nosaltres som molt usuaris de "pakis" d'això, d'allò, perquè ens falta ceba per cuinar el plat aquest i són les nou de la nit i no trobaries res obert."

Pere. Veí de Can Gibert. 33 anys. Nascut a Girona. Tècnic d'ajuntament. Tota la vida vivint al barri.

Des de la perspectiva de la Marta Roura, directora del Centre Cívic Sta.Eugènia-Can Ninetes, cal repensar com dinamitzar el comerç perquè es mantinguin les botigues de tota la vida i es pugui ajudar a l'estabilització dels comerços de nova creació que impulsin persones nouvingudes.

"Pel que fa als comerços, s'ha donat més vida a la zona dreta de la plaça de Can Gibert, on hi ha molts comerços que generen molts moviments en aquella zona. En canvi, a Can Gibert és on hi ha les botigues de tota la vida i costa de fer-ho. Jo sempre penso que si tu no tens necessitat d'anar a un lloc no hi vas, per tant, la necessitat ve provocada perquè vagis a comprar una cosa determinada o perquè provoques que hi hagi espais de relació que avui en dia, malauradament massa, els homes on únicament participen són en bars, majoritàriament. Hi ha poc comerç estable i molt de comerç de gent nouvinguda que no s'ha sabut integrar molt bé."

Marta Roura. Directora del Centre Cívic Sta.Eugènia-Can Ninetes

6.3.3. Conclusions a manera de resum

A les grans reivindicacions d'equipaments que tradicionalment va haver-hi per demanar millores urbanes i socials en els barris, sembla que se'ls hi ha donat una resposta que els seus habitants tendeixen a valorar positivament. Ara s'està en un moment de fer revisió de les actuacions urbanes que han tingut lloc, a l'hora que es fan consideracions d'aspectes urbans que convé millorar. Les reivindicacions actuals s'originen amb l'objectiu de dissenyar nous espais o reestructurar els presents, de manera que, d'una banda donin resposta a les diferents necessitats del cycle vital, i de l'altra fomentin la cohesió i la integració social. S'està parlant doncs, d'una idea de qualitat de vida treballada per Castells (citada a E.Giráldez, 2002, 55) que va lligada amb un aprofitament intel·ligent dels espais per afavorir la trobada i la cohesió de les persones. Però també de la necessitat que els espais responguin al cycle de vida entès des d'una òptica intergeneracional i intercultural.

Els equipaments culturals i esportius fomenten la trobada, la coneixença i la cohesió social. La idea coincideix plenament amb el raonament de Borja (1998, 53) que afirma que l'espai públic, incloent-hi els equipaments poden ser un important mecanisme de redistribució i d'integració social. Les dones sense especials diferències d'edat i procedència són principalment les usuàries de les activitats que s'oferten en els centres cívics, les biblioteques i les llars de la gent gran.

Els comerços i els bars esdevenen espais de catalització social, encara que amb marcades diferències tradicionals de gènere. El comerç de proximitat és més viscut per les dones independentment de qui el regenti. El comerç de la població nouvinguda és majorment conduït pels homes. La població autòctona i migrada porta a terme les compres principalment en el barri quan es tracta d'alimentació i productes frescos, i compra indistintament en botigues regentades per persones

autòctones o nouvingudes a excepció de la carn. Per compres grans admeten anar en supermercats que poden ser del mateix barri o proper.

En els barris amb un important presència de població estrangera hi ha una pèrdua del comerç autòcton i un augment de botigues regentades per a persones nouvingudes. La planificació i la gestió urbana es troba amb el repte d'ajudar a mantenir els comerços tradicionals i afavorir l'estabilització dels de nova formació conduïts per a persones nouvingudes.

6.4. Vida associativa, participació ciutadana i integració social

Els sectors de Santa Eugènia-Can Gibert, Germans Sàbat i més endavant Taialà i Domeny han estat uns barris tradicionalment rics de teixit associatiu. Des dels seus orígens, les associacions de veïns van lluitar tant per qüestions socials com per tots aquells aspectes que tenien a veure amb una millora de les condicions de vida dels seus habitants.

Josep Puig, metge del CAP de Taialà i fill de Germans Sàbat, relata des de la seva experiència el treball que van fer les associacions. La mobilització de la ciutadania i la col·laboració entre veïns semblava les llavors de la cohesió social. Josep Puig destaca el paper de l'església en la construcció del barri i la solidesa veïnal.

“Als anys 70 amb el tardofranquisme i la influència de l'església va haver-hi el que ara en diuen l'Esquerra del Ter; hi havia 25 entitats associatives diferents per 3000 habitants. Aquestes eren de la parròquia, de la mutualitat de previsió social, diferents associacions de veïns, associacions de pares de l'escola, associacions de pares de la guarderia, el futbol, el bàsquet, etc., totes dintre Germans Sàbat, Taialà, Domeny i Sant Ponç, perquè era el mateix capellà. Per això et dic que era important el món de l'església. Això no surt pas perquè sí, sinó per la participació de l'església i de la gent. Una de les coses que jo li dono molta importància és que a la primera crisi econòmica forta que va haver-hi als anys 70 la vam veure per la televisió, i va haver-hi una gran onada d'atur que aquí no va arribar, i per tant, la prosperitat dels anys 70 es va allargar fins als anys 80, i això té una gran importància a l'hora de mantenir la cohesió social.”

Josep Puig. Veí de St. Gregori. 57 anys. Nascut a Girona. Va viure a Germans Sàbat de petit. Metge del CAP de Taialà. Tota la vida que trepitja el barri.

Joaquim Nadal, exalcalde de la ciutat de Girona expressa amb les paraules següents el record que en té dels lideratges veïnals dels anys 80, i posa l'èmfasi en el paper de participació social i política que exercien.

“La geografia dels lideratges veïnals dels primers anys 80, era funció de problemàtiques específiques d'aïllaments urbanístics i socials generats per una determinada política d'habitatge públic. I els dirigents que jo conec de Santa Eugènia són de Can Gibert del Pla, en canvi, els que conec de Germans Sàbat són de Germans Sàbat i no de Fontajau en sentit ampli. Els lideratges que jo conec i amb els que m'entenc bé, com pràcticament tothom, eren lideratges on simultàniament hi havia un lideratge social de barri, un lideratge sindical obrer i un lideratge polític vinculat a la clandestinitat. Els líders dels anys 80 eren obrers de sindicats que alhora lluitaven per acabar amb la dictadura i que alhora traslladaven la seva reivindicació obrera de la fàbrica al barri quan veien que tot allò estava molt lluny dels seus somnis.”

Joaquim Nadal. Alcalde de la ciutat de 1979 a 2002

De les 64 persones entrevistades que resideixen als barris estudiats, 27 pertanyen o han format part d'alguna associació o entitat dels seus barris (16 són homes i 11 són dones). Si bé és cert que els moviments socials dels barris estudiats tradicionalment han estat liderats per homes, les dones expressen que en les lluites veïnals es donava un treball col·laboratiu. La Joaquina, veïna de Germans Sàbat, casada amb un home que durant anys va ser membre actiu de la primera associació de veïns del barri, relata la importància per igual dels homes i les dones en la consecució de millores per el veïnat.

“Aquí estàvem tots junts, junts però no tant, érem i formàvem una pinya. Aquí han habido hombres y mujeres. Había un montón de hombres y de mujeres también. Estaba la Lali, estaba la Juanita, la Fina, había tanto hombres como mujeres. Todos luchábamos por lo mismo.”

Joaquina. Veïna de Taialà. 60 anys. Nascuda a Andalusia. Immigrada d'origen espanyol dels anys 50's. Auxiliar de geriatria. Contractada. 50 anys vivint al barri.

Tres persones que per anys han estat membres actius de les associacions dels barris objecte d'anàlisi, coincideixen en que tradicionalment i encara ara, al capdavant de les entitats s'hi localitzen majorment homes.

“És que només hem sigut homes, sempre.”

Rafel. Veí de Can Gibert. 61 anys. Nascut a Sant Sadurní de l'Heura. Venedor. Aturad. 36 anys vivint al barri.

“De les associacions que jo conec al barri són majoritàriament homes.”

Ester. Veïna de Can Gibert. 38 anys. Nascuda a Barcelona. Psicòloga. Contractada. 14 anys vivint al barri.

“Sempre més homes, ara últimament hi ha alguna dona. Hi ha un grup de dones que es diuen les Dones de l'Horitzó que fan activitats i són de tots els barris però ho fan aquí al Centre Cívic.”

José Antonio. Veí de Germans Sàbat. 78 anys. Nascut a Múrcia. Immigrant d'origen espanyol anys 50's establert al barri. Operari de fàbrica. Jubilat. 58 anys vivint al barri.

Amb tot, en l'imaginari d'un bon nombre de persones entrevistades aquest fet s'està transformant i les dones juguen cada vegada més un paper protagonista.

“Jo crec que hi ha més homes. Però també és veritat que hi ha la Xarxa de Dones que es reuneix aquí i déu-n'hi-do la quantitat de dones que són. Tot i que ara la presidenta de l'AMPA de Taialà és una dona, durant molts anys ho va ser un home, i per mi això està bé perquè jo diria que es va normalitzant el rol de gènere en el teixit associatiu.”

Joan. Veí de Taialà. 43 anys. Nascut a Girona. Conserge. Contractat. 10 anys vivint al barri.

“Ara no t'ho sabria dir, però que hi ha moltes dones sí. El president és un Home, em sembla que el segon, el vicepresident també és un home, la que portava els comptes era una dona, la secretaria també és una dona... [...] I tot això del banc del temps, són dones que ho porten, hi ha algun home també, però les que han començat a remenar això del banc del temps són dones.”

Angelina. Veïna de Sta. Eugènia. 63 anys. Nascuda a Bonmatí. Cuinera. Aturada. 41 anys vivint al barri.

A parer de la Yolanda, una veïna jove de Taialà, són les dones les qui omplen les associacions i fan la feina, mentre que el paper dels homes és residual.

“Les dones sempre som més de moure'ns, de fer coses, d'organitzar, i ens agrada ser les que manen. Sobretot les associacions de veïns, de l'escola, i tot això. Hi ha homes, perquè cada cop hi ha més homes, però les que majoritàriament omplim aquestes associacions som les dones. Les que ens agrada tirar endavant aquestes activitats.”

Yolanda. Veïna de Taialà. 23 anys. Nascuda a Girona. Avis i pare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Viuen a Germans Sàbat. Periodista. Viu al barri des de sempre.

Un paper molt important que realitzen les entitats dels barris és la de fomentar la cohesió veïnal. Un punt de partença és promoure que les persones d'un mateix veïnat s'apropin, es coneguin, intercanviïn experiències. Com a éssers socials, les persones necessitem compartir inquietuds i necessitats amb els altres d'igual a igual. Sentir-se part d'un grup, d'un col·lectiu, ajuda a l'arrelament, facilita la participació. De fet, el concepte de participació significa prendre part, i perquè una persona prengui part en alguna iniciativa, ha de sentir en primer lloc que ella forma part del col·lectiu que es mobilitza. En la mesura que les persones s'impliquen en els afers que tenen a veure en la millora de la seva comunitat se la senten més seva i se l'estimen. En la mesura que hi hagi cohesió veïnal serà

possible la mobilització o la participació veïnal. Quan predomina l'individualisme les comunitats es desmantellen i la persona es desestructura. La persona sola té por "de l'altre", desconfiança, angoixa, factors que contribueixen a la construcció d'una societat malalta i a redós de la qual es poden generar conflictes amb facilitat.

Eduard Herrero⁶⁴, membre de l'associació de veïns de Sta.Eugènia i professor de filosofia jubilat, justifica d'una manera que considero molt encertada, la necessitat de fomentar la convivència per anar a en contra de l'individualisme. Heus aquí, segons ell, la tasca de les associacions.

"L'home i la dona necessiten no viure, viure i conviure, vull dir això com a professor de filosofia. Ho hem donat a l' Institut i a classe també, viure i conviure, doncs la convivència no és una cosa que caigui del cel, la convivència és cultiva o no existeix, o sigui precisament una cosa de les que va fer el franquisme va ser, convertir la vida, en vida individual, individualisme impressionant encara, per trencar això s'ha de lluitar!"

Eduard Herrero. Membre de l'AAVV de Sta.Eugènia.

La formació de les entitats coordinadores de l'Esquerra del Ter (amb seu al Centre Cívic Ter) i de la Mancomunitat de Sta.Eugènia i Can Gibert (amb seu a Can Ninetes), com a aglutinadores d'entitats i associacions és, de l'òptica de les persones que n'han parlat, que en són poques, una manera de crear xarxa, de compartir iniciatives, sumar esforços i tenir més credibilitat davant l'administració a l'hora de fer peticions. El president de l'Associació de Veïns de Santa Eugènia ho narra de la següent manera:

"Treballem des de la Mancomunitat i intentem treballar de manera conjunta però costa molt aquesta unió. Ara estem intentant tenir una mateixa visió del barri i anar cap al mateix camí. Durant molt de temps a Girona, pel que he anat sabent, no s'ha fet un intent de culminar i coordinar entitats, sinó que el mateix Ajuntament negocia entitat per entitat. Nosaltres el que volem és que l'interlocutor amb l'Ajuntament sigui la Mancomunitat, no que vagi cada entitat pel seu cantó a negociar coses. Estem intentant com a barri anar junts."

Ramon Macaya. President de l'Associació de Veïns de Sta.Eugènia

Fent atenció al nombre considerable d'associacions de veïns present en el sector

⁶⁴ Eduard Herrero va ser entrevistat com a veí del barri de Sta. Eugènia. Donat que en l'explicació que s'apunta ell fa una dissertació molt pròpia d'un professor de filosofia, s'ha cregut oportú donar relleu a les seves paraules i no ocultar el seu nom.

de Germans Sàbat-Taialà-Domeny, en relació al nombre d'habitants que hi viuen, és percebut per un veí com una riquesa.

“És un reflex de la pluralitat que hi ha en el territori perquè ningú vol renunciar a la seva, Fontajau és Fontajau, Torre de Taialà és Torre de Taialà, Germans Sàbat és Germans Sàbat, Domeny és Domeny, tot és l'Esquerre del Ter però hi ha aquesta identitat local que veig que no es vol perdre. Per mi és un valor, ara també hem de saber eficaços i que ha d'haver-hi elements de coordinació i actuar més com a Esquerre del Ter, perquè tots estem en el mateix vaixell.”

Joan. Veí de Taialà. 43 anys. Nascut a Girona. Conserge. Contractat. 10 anys vivint al barri.

En la consecució de promoure la integració social de les associacions s'organitzen actes molt diversos i sovint de caire lúdic. Un dels principals que es desenvolupen arreu i es fan a través de l'espai públic són les festes majors i tot tipus de celebracions que van lligades al curs de l'any, com ara les festes de Nadal, carnestoltes o la castanyada entre d'altres. Hi ha unanimitat en aplaudir la tasca d'organitzar actes per part de les associacions de veïns entre les persones entrevistades.

"Sí, hi ha l'Associació de Veïns, les Ampes, etc. El que s'ha fet molt i molt de bé ha estat això d'agrupar l'Esquerre del Ter amb les diferents entitats que com a tot arreu tenen alts i baixos. Però per exemple, el fet que hi hagi festa major, que es faci un carnestoltes espectacular, el fet que les Ampes funcionin... jo crec que és important, i els joves del casal del timbal fan molt bona feina. Està bé, és un barri bastant vital.”

Joan. Veí de Taialà. 43 anys. Nascut a Girona. Conserge. Contractat. 10 anys vivint al barri.

“També podem dir la Macomunitat i la feina que fa l'Associació de Veïns per tota la integració, els bons actes que es fan i això no sé si la gent ho valora. Es fan actes molt bons i s'està fomentant tot el que és la part eugeniana, i la Macomunitat té un valor molt important per la unificació de les forces, la pressió que tens per aconseguir els objectius pesen perquè hi ha molta coordinació.”

Mª Lluïsa. Veïna de Sta.Eugènia. 66 anys. Nascuda a Zamora. Treballadora familiar. Jubilada. 36 anys vivint al barri.

6.4.1. Sta.Eugènia-Can Gibert: un barri compromès amb la cohesió veïnal

Les entrevistes amb diferents agents socials dels barris de Sta.Eugènia-Can Gibert han evidenciat que les entitats i associacions del sector són coneixedores de la complexitat social i humana que es viu en el veïnat, i que el repte principal que tenen davant és afavorir la integració social. Cal evitar la marginació de col·lectius importants com són la gent gran, els infants, les dones però, i sobretot, les

persones immigrades. Amb l'objectiu de promoure la coneixença entre la gent autòctona i les persones migrades, des de les associacions s'organitzen tota mena d'activitats en l'espai públic. La directora del Centre Cívic Sta.Eugènia-Can Ninetes, explica com els espais públics i les associacions, exerceixen el paper de catalitzador de la socialització d'aquests grups.

“Nosaltres a l'estiu el que fem és deixar de dinamitzar activitats dintre del centre cívic i les transportem cap a les places per nodrir-les ja que fa més bon temps, i perquè possiblement acollim població que no vindria a dintre. A Can Gibert, quan has fet activitats, et trobes que molts de nens venen sols. Com sempre, les mares novingudes s'agrupen en un lloc per fer la tertúlia, i sempre per col·lectius diferents. El que nosaltres volem provocar amb les activitats és que s'uneixin i es formi una integració. Però allà les mares costa molt que s'uneixin a les activitats, en canvi els nens venen molt. [...]

Anar a taxar aquesta problemàtica que últimament hi ha crec que serà el nostre repte social. Evidentment hi haurà molta feina que farem a través de les places. Llavors, el que podem fer amb això és; una, surten diferents actuacions, que són dintre del PEiC (Pla d'Educació i Convivència), que són de treballar en places a l'estiu. D'altres que són fer actuacions com les festes majors i pensar on les ubiques, com ho fas, amb qui comptes, quines entitats col·laboren, també les cercaviles, les timbalades, la castanyada que s'hi ajunten totes les entitats de tot el territori, etc. El que busquem és un programa que ens ajudi a treballar tots junts i que millori la cohesió social, ja que és un barri amb molta barreja de procedència i amb molta diversitat cultural.”

Marta Roura. Directora del Centre Cívic Sta.Eugènia-Can Ninetes

El president de l'Associació de Veïns de Sta.Eugènia, reforça la importància de dinamitzar els espais públics i els equipaments per fer accessible la cultura al conjunt de la població, així com totes les activitats que s'hi relacionen en la promoció de la cohesió veïnal.

“L'altra problemàtica és la dinamització dels espais públics i dels equipament públics a nivell de fer accessible la cultura i una sèrie d'activitats als veïns. Que no quedi com passa a Girona que hi ha activitats culturals que queden inaccessibles com seria auditoris i teatres municipals, algunes activitats de centres cívics, com el cas de la Marfà que fa anys que havia de ser un gran equipament pel barri i està tot privatitzat menys la biblioteca. Hem de defensar els equipaments públics per mitjà dels veïns i fer activitats fetes per les mateixes entitats. És el que aquí reivindicuem, que les entitats portin el timó de tot plegat.”

Ramon Macaya. President de l'Associació de Veïns de Sta.Eugènia

A la vegada, és a la plaça on es fa evident d'una manera molt clara com es pot compartir un mateix espai, sense que les persones que s'hi localitzen estableixin relacions més enllà dels seus propis grups. Aquest és un fet, propi de les persones

adultes, que ja s'havia detectat en el transcurs de les observacions a les places. Algunes persones veïnes de Can Gibert i Santa Eugènia expliquen com aquest fet és molt habitual no només entre les persones autòctones i les migrades, sinó també entre els diferents grups de persones migrades. A diferència dels adults, un cop més es constata que la mainada conviu i es relaciona més enllà del grup ètnic o de procedència al que d'entrada seria de referència. Val la pena fer atenció a la puntualització de la primera veïna que parla, sobre les relacions que estableix la mainada.

“Juntos pero no revueltos. Lo que más se ha podido hacer, creo yo, es la aceptación que ya es mucho. Que no haya un rechazo a las otras culturas. Claro, en la fiesta mayor en el *correfoc* hay todo el barrio y todas las culturas juntas, y eso es fantástico. Es la única actividad masiva que tú ves a todos juntos y pegados unos a otros. Pero todas las otras cada uno en su sitio, porque hacemos también muchas actividades interculturales. De marroquíes vienen muy poco en estas actividades, tanto hombres como mujeres, se lo miran de lejos pero no participan, pero los niños si, participan y se ajuntan con las otras culturas.”

Flor. Veïna de Sta. Eugènia 57 anys. Nascuda a Xile. Immigrant d'origen sud-americà dels anys 90's.
Professora. Autònoma. 20 anys vivint al barri.

“Enfront de l'institut hi ha una pista que allà, fins i tot fa una mica de por, perquè els dissabtes i diumenges ja ho tenen com de costum, juguen a futbol, on els dissabtes juguen àrabs i el diumenge sud-americans. Ho tenen repartit per dies i passen el dia tots allà i van jugant entre els seus col·lectius. El que passa és que els col·lectius magrebins també són nois que han crescut aquí i són amics amb els sud-americans perquè van a l'escola junts i veus que juguen també, però no és allò de dir un contra els altres.”

Jesús. Veí de Can Gibert. 63 anys. Nascut a Girona. Pares immigrants d'origen espanyol de finals dels anys 40's. Policia. Jubilat. 40 anys vivint al barri.

De fet, les persones tendim a ajuntar-nos amb aquells que percebem semblants a nosaltres. L'agent social Fèlix Álvarez, dona raó així, del fet que a les places les persones de cultures diferents no s'interrelacionin. A partir d'aquí, l'agent reflexiona sobre el paper que han d'exercir les institucions de bracet amb el disseny de l'espai públic.

“Si realment jo surto a la plaça i hi ha un altre veí que s'assembla a mi facilitarà que parlem i això crea relació social humana. Quan les cultures són molt diferenciades es genera una relació superficial. El que no podem esperar és que la plaça faci el que no fan altres coses, o altra gent, o altres sistemes, o altres institucions. [...] Un espai no et pot donar tots els elements perquè és provoqui aquesta interacció normalitzada entre individus diferenciats, i més quan partim d'una situació on pot haver-hi adversitats, certes defenses personals...etc. Davant aquesta realitat l'espai pot funcionar si anem treballant altres coses paral·lelament. Tu pots posar una plaça magnífica on els nens

puguin jugar i interactuar però a nivell d'adults la cosa pot ser més complicada, la plaça ajuda perquè és un espai de trobada però cal que quan la gent es trobi no es senti rebutjada. Hem d'introduir valors que ajudin a la inclusió. Ha d'haver-hi un canvi per les dues parts; un ha de ser tolerant, i l'altre ha de fer l'esforç d'integrar-se. Tot això és un procés complexa on ha d'intervenir l'escola, la família, els centres cívics, etc.”

Fèlix Álvarez. Ha estat director dels centres cívics de Sta.Eugènia i de Tialà

La població infantil és un motiu de preocupació important per a les associacions. Una iniciativa és l'educació en el lleure; dotar d'experiències riques i significatives el temps d'oci dels més petits. Es tracta de sembrar una llavor perquè aprenguin a ocupar el temps, duent a terme activitats que els ajudin a créixer. Aquesta intencionalitat pedagògica es troba darrera l'activitat de cinema que organitza l'associació de veïns cada setmana. Ramon Macaya, ho explica de la següent manera:

“El que nosaltres fem cada diumenge a la tarda és fer cinema infantil. Un diumenge a la tarda estàs a casa, el pare vol veure el futbol, el nen/a vol sortir... Llavors si tens un cinema infantil cada diumenge aquesta mainada ja tenen alguna cosa a fer. Això no s'ha de convertir en un centre cívic mig elitista sinó que el pare pugui dir-li al nen que vagi tot sol a baix i que puguin entrar aquí quan vulguin a fer diferents activitats. Llavors a les places s'organitzen moltes activitats perquè veiem que la gent baixa molt dels pisos quan veu espectacles infantils, per exemple. Si no hi ha res, no deixen baixar els fills.”

Ramon Macaya. President de l'Associació de Veïns de Sta.Eugènia

Una altra tasca que duen a terme les associacions són activitats de caire assistencial. En el cas del barri de Sta.Eugènia-Can Gibert, la presència de les associacions per tal d'ajudar a les persones més desfavorides, és present en l'imaginari de força persones entrevistades. El suport que es dona a aquestes persones es fa per mitjà d'activitats i entitats que han adquirit noms propis com Càritas i *robé* de Càritas, paelles populars, Escudella Solidària, Cuinem Junes...

“Caritas donava menjar a la gent que no tenia i també per Nadal es fan sopars i això. A la plaça per la festa es fan paelles populars que la gent va amb el plat i es dona de menjar a gent que no té.”

Ariela. Veïna de Sta. Eugènia 18 anys. Nascuda a Girona. Avis immigrants d'origen espanyol dels anys 50's.
Estudiant. 16 anys vivint al barri.

“Al moment que arriba la crisi, s'han generat casos de veritable necessitat i aquesta necessitat jo crec que els serveis socials s'han preocupat bastant del tema i han fet que no hi hagi cap crisi social al barri. Des de les associacions del barri vam crear Cuinem Junes i Mengem en Família, que era gent necessitada del barri que anaven a Can Ninetes i es cuinaven el menjar i el portaven a casa per menjar-lo amb família i entre tots els hi posàvem el menjar. I d'aquest projecte en va sortir l'Escudella Solidària que

era un projecte amb una altra visió però que encara dura i funciona. L'ajuntament va cedir una part d'hortes per poder cultivar verdures i Escudella Solidària intenta donar sortida als temes de la infància, però amb tot això necessites voluntariat i va molt escàs.”

Rafel. Veí de Can Gibert. 61 anys. Nascut a Sant Sadurní de l'Heura. Venedor. Aturat. 36 anys vivint al barri.

Relacionat amb el tema de la integració social i la construcció d'espais públics inclusius apareix un altre àmbit de recerca des dels estudis geogràfics i del planejament, com és la construcció de la identitat i del sentit de pertinença de les persones nouvingudes (Jackson, 2014; Mohamadi i Miles, 2014; Portes i altres, 2012), per a la construcció del qual De Lucas (2009) afirma que és imprescindible fomentar la participació política des de la societat d'acollida. Es tracta doncs, de fomentar la participació ciutadana, que la gent sigui protagonista. En el mateix sentit, Habermas (1989) definia l'espai públic ideal com aquell en que tots els grups socials i col·lectius s'hi trobaven representats. Aquesta idea entronca amb la de ciutadania, que tal i com la defineix Borja (2001, 107) reconeix els mateixos drets i deures a tots els que viuen i conviuen en un mateix territori. La convivència pacífica al carrer té com a punt de partença que les persones es relacionin d'igual a igual. És imprescindible que no es valori diferent la paraula de la persona autòctona que la de la migrant. A totes les persones els hi agrada saber-se escoltades, que la seva paraula té valor. Per aquest motiu, explica molt bé l'agent social Marta Roura, no s'han d'organitzar activitats per als immigrants, sinó que s'han d'organitzar les activitats amb els migrants si realment es vol fomentar la cohesió veïnal i el sentit de pertinença. Adquireix més rellevància el procés d'organització d'una activitat, que l'activitat en sí mateixa.

“El Pla de Barris, en el seu moment, va aterrar tants de diners que llavors era com un repartiment i cada associació feia lo seu. Això ha generat molt d'activisme però pocs processos. Es fan moltes coses, però ho fa la mateixa gent que acaba repercutint a la mateixa gent i que acaba beneficiant la mateixa gent. [...] Es difícil aquest treball de perspectiva comunitària, perquè ens hem convertit amb activisme, i en sabem molt, però no sabem treballar amb processos. És difícil perquè un veí té la seva visió, tu com a professional un altre, i moltes vegades aquest visió conjunta és difícil d'arribar-hi, però jo confio que s'hi arribarà. És un repte, però quan parlem de coses socials, tot és un repte.”

Marta Roura. Directora del Centre Cívic Sta.Eugènia-Can Ninetes

El foment de la integració social és una carrera de fons, una pluja fina per anar engrescant a la participació de cada persona a nivell individual però també del grup social. Doncs la persona és també el grup. Cada col·lectiu presenta unes característiques de funcionament concretes, que a trets generals permeten establir algunes comparacions. Marta Roura fa algunes observacions a l'entorn del nivell de participació en les activitats d'alguns dels col·lectius immigrants del barri.

“Per exemple, hi ha una comunitat de senegalesos que participen moltíssim, però que tot hi això participen en coses contades i els hi agrada fer molt les seves festes privades. Els magrebins tenen una participació molt més lligada i a Santa Eugènia tenen una comunitat molt tancada que costa molt accedir-hi. Els xinesos són molt i molt tancats, ara comencem a tenir població xinesa als tallers que ha vingut a participar o han anat a l'Escola d'Adults per aprendre el català, però per contra, són els propietaris de molts negocis d'aquí el territori. La població hindú també és molt tancada i no solen participar massa, i el que fan molt és recloure's en conceptes més religiosos i més tancats en aquest sentit.”

Marta Roura. Directora del Centre Cívic Sta.Eugènia-Can Ninetes

Igualment, el disseny de l'espai públic adquireix un paper rellevant a l'hora generar canvis i sinèrgies en el funcionament dels diferents col·lectius que es desplacen a les places. L'ordenament urbà, possibilita trencar unes dinàmiques socials perjudicials i dignificar uns espais que significarien una millora per a la col·lectivitat. És important quan es planeja, pensar què es vol provocar. En aquest sentit, un membre de l'Associació de Veïns de Can Gibert, posa l'èmfasi en l'arranjament dels patis interiors dels pisos del patronat per sanejar algunes de les activitats enrarides que hi tenen lloc i promoure'n uns millors usos per a les comunitats que hi viuen.

“Tenim una problemàtica que hem de resoldre que serien els patis interiors. Els patis interiors són privats de tots els pisos dels patronats, i aquí al final ho hem d'ordenar perquè sinó s'emplena de cotxes mal aparcats, cotxes abandonats, el tema de la droga durant molt de temps se'n va aprofitar d'aquests patis per fer la distribució de la droga, etc., i ara el que estem intentant és cedir els patis a l'ajuntament però és molt difícil, però si fer una col·laboració amb l'ajuntament per poder-ho ordenar i poder-hi entrar perquè és puguin retirar els cotxes. És un tema que fa molts anys que el portem i és molt complicat.”

Rafel. Veí de Can Gibert. 61 anys. Nascut a Sant Sadurní de l'Heura. Venedor. Aturat. 36 anys vivint al barri.

6.4.2. Germans Sàbat-Taialà-Domeny: un barri homogeni?

A diferència d'altres barris de la ciutat, al sector de Germans Sàbat-Taialà-Domeny la població és majoritàriament autòctona, és a dir, que pràcticament no hi ha població d'origen extracomunitari, o la seva presència és residual. D'entrada es podria afirmar que és un barri homogeni pel que fa al seu paisatge humà. Es pot afegir en aquesta afirmació, que s'han observat molts vincles familiars entre els residents del sector i moltes característiques comunes, en compartir l'experiència vital d'haver estat immigrant d'arreu de l'Estat Espanyol en un període concret, i haver lluitat freqüentment per a la millora urbana del barri.

Els resultats de la recerca, no obstant, permeten trobar matisos i trencar el tòpic de que ens trobem davant d'un col·lectiu homogeni. Un aspecte que apunta clares diferències entre les persones que habiten el barri condicionada per un sentiment nacionalista. Si bé aquesta realitat no genera un conflicte de convivència en el dia a dia, sí que implica que hi hagi algunes persones veïnes que no es sentin part del col·lectiu de persones que majoritàriament participa o celebra festes que són més pròpies de diferents indrets d'Espanya que de Catalunya.

En Carles, un home jubilat, explica que ell no va a la llar de la gent gran, recalcant indirectament que hi ha celebracions que no formen part del seu imaginari. En la seva narració s'observa un distanciament d'ell respecte el col·lectiu de persones grans del barri que es troben en el casal de la gent gran.

*"No hi vaig.[...] Ells fan la festa del *membrillo*..."*

Carles. Veí de Germans Sàbat. 81 anys. Nascut a Almeria. Va estrenar una casa del grup al casar-se. Ebenista. Jubilat. 55 anys vivint al barri.

Un altre veí observa que ell no participa en cap associació o activitat cultural perquè no s'identifica amb la llengua vehicular que hi predomina. Així mateix, incideix en el fet que es tracta d'un col·lectiu, que majorment, no s'ha adaptat a la llengua catalana.

"Formes part d'alguna associació cultural, algun centre esportiu, o mai hi has estat a cap

Associació? No, perquè hauria de parlar un idioma que no és el meu.
Has format part alguna vegada d'alguna reivindicació a nivell de construir barri o així?
No, perquè no és el meu ambient. A aquests no els hi ha donat la gana de, o sigui estant tal i com varen venir i ja està, la seva llengua, no s'han volgut implicar en res. Ostres jo si pugués parlaria; anglès, francès, l'alemany i lo que fes falta, tu. La majoria d'ells és clar.”

Xavier. Veí de Domeny. 72 anys. Nascut a Sarrià. Ebanista jubilat. 40 anys vivint al barri.

En relació a la llengua, en Carles, corrobora amb un altre to en el seu discurs, el que expressa en Xavier. A la vegada relaciona l'ús de la llengua amb el sentiment nacionalista:

“No, aquí hi ha pocs catalans. Hi ha castellans que es senten catalans, però és una minoria. Aquí gairebé tothom es sent i parla castellà però sempre. Cada vegada va a menys el català, ells fa anys que estan aquí i l'entenen però mai parlen català i sembla que hi tinguin un cert rebuig. Fa molt de temps que la gent viu aquí, però tenen un orgull molt gran i mai els sentiràs parlar català. Jo crec que és una qüestió de cultura perquè quan venen aquests sud-americans, sobretot que venen aquí a treballar, de seguida parlen el català i no els hi costa res fer-ho, s'adapten molt ràpid.”

Carles. Veí de Germans Sàbat. 81 anys. Nascut a Almeria. Va estrenar una casa del grup al casar-se. Ebanista. Jubilat. 55 anys vivint al barri.

Per en Joan, un veí adult però relativament jove, malgrat que les maneres de fer de les persones no responguin a patrons tradicionalment catalans, això no significa que aquestes persones no es puguin sentir catalanes.

“Això ha canviat molt. L'independentisme català, per sort, mai ha estat un independentisme ètnic, i la prova és que els meus fills es diuen García Hernández⁶⁵, el meu pare és d'Almeria i els pares de la meua companya són de Murcia. Jo penso que sí (*es senten catalanes*), però el sentir-se català es pot sentir de moltes maneres. Et pots sentir català, sent castellanoparlant cent per cent, menjar gaspatxo i escoltar *flamenco*, i jo penso que en aquest barri és bastant així. A mi això m'agrada i penso que el català és una identitat molt diversa i que es va reintentant, evolucionant i esperant on arribarem.”

Joan. Veí de Taialà. 43 anys. Nascut a Girona. Conserge. Contractat. 10 anys vivint al barri.

Celebrar les tradicions de l'entorn d'acollida, a parer d'en Xavier, és mostra d'integració. Ell explica com inicialment col·laborava amb finançar la festa major i com va deixar de fer-ho quan van treure les sardanes del programa.

“Al principi passaven per la festa major per pagar i col·laborar i tot això, jo vaig estar pagant uns anys, els primers anys. El primer (any) que van treure les sardanes vaig dir; nois quant torneu a tocar sardanes jo tornaré a col·laborar, no se n'han tornat a sentir més de sardanes, ara *flamenco* i sevillanas totes les que vulguis, no sé si això és manera

⁶⁵Aquests cognoms s'han inventat en substitució dels originals, també en castellà, per mantenir l'anonimat de la persona que parla.

d'integrar-se o no.”

Xavier. Veí de Domeny. 72 anys. Nascut a Sarrià. Ebanista jubilat. 40 anys vivint al barri.

Paral·lelament a com es viu o es percep la realitat quotidiana, no deixa de ser cert que de la voluntat dels i les residents de l'Esquerra del Ter han nascut els gegants de la Carmen i en Benet. La Carmen representa una noia, de fora Catalunya, que arriba a la ciutat a treballar i coneix en Benet, un burot de l'Ajuntament de Girona. La seva aparició conjunta simbolitza la convivència i el treball conjunt de les persones catalanes amb les persones arribades de diferents indrets de la geografia espanyola. És a dir, la trobada de dues (o més) cultures. La representació d'aquests personatges en forma de gegants és una forma d'expressió patrimonial molt pròpia de Catalunya, és una manera d'expressar la voluntat de celebrar les festes a l'estil de com es fa a la terra d'acollida.

Les assemblees de l'institut han mostrat clarament que conviuen entre els adolescents realitats paral·leles i diferents. En dona fe les etiquetes de *canis* i *chonis* que s'han posat a determinats grups de nois i nois del sector que s'estudia. Darrera aquestes etiquetes s'hi amaguen les connotacions que descriu molt bé el periodista Antoni Bassas en el Diari Ara:

“«Són més de barri que els gronxadors» i són grans usuaris de xandall (sobretot elles, que compren el pantaló una talla més petita per marcar galta). Les *chonis* «van amb les celles molt depilades i supermaquillades», mentre que als *canis* els encanten les cadenes d'imitació d'or, el *reggaeton*, les gorres amb la visera ben alta i els rapats de cabell parcials. [...] Em va semblar que *chonis* i *canis* eren una evolució dels *quillos* i *quilles* de la generació anterior.

Els nois i les noies de l'Institut van fer servir els conceptes de *chonis* i *canis* per assenyalar la gent jove de Germans Sàbat, projectant-hi una mirada molt negativa i plena de prejudicis. Un altre concepte que ha aparegut per agrupar els *chonis* i els *canis* és el de “xusma”.

En el transcurs de les assemblees, la conversa sobre aquest particular va anar de la següent manera. Val la pena parar atenció a com es perceben diferències en les formes de fer en un o altre barri així com en la llengua que es parla.

“Un nen diu que «Al barri hi ha molta xusma».

Tot i que la professora el renya per emprar aquest mots i els i les companyes es queixen, la Isabel li demana que defineixi «xusma».

El noi diu que la xusma són les *chonis* i els *canis* que van per allà, per la zona oriental.

Una nena diu: hi ha diferència entre la gent que és de Fontajau i la d'aquí a Germans Sàbat. La gent de Fontajau són gent de treballar i estar a casa. Els d'aquí a Germans Sàbat van als bars i al carrer.

Un altre nen diu: aquí hi ha molta gent pel fet de la immigració andalusa que parla castellà, i a Fontajau es parla més català.”

Acta recollida en *el grup de 2n d'ESO*

“Noia: És un grup amb moltes *chonis* i *canis* i no convida a venir-hi

Isabel: pots dir-nos que vol dir o que significa ser *chonis* i *canis*?

Noia: són gent descuidada en els estudis, *chules*, prepotents, joves que fumen porros i van a la seva bola.”

Acta recollida en *el grup de 4t d'ESO*

Aquesta mirada pejorativa que es projecte cap als nois i noies que es percep que responen al patró descrit, provoca que algunes de les persones joves de l'Institut sentin vergonya i no els hi agradi dir que són del barri.

“Noi: potser hi ha gent que s'avergonyeix de dir que és del barri, però a mi m'agrada.

Noia: jo canviaria, no m'agrada el tipus de gent.”

Acta recollida en *el grup de 4t d'ESO*

En general hi ha coincidència que hi ha poques persones immigrades extracomunitàries en el barri. Són dos homes els qui en el transcurs de les entrevistes han reflexionat sobre aquesta realitat. En Joan, apunta que un motiu podria ser l'aïllament que ha viscut el barri durant anys respecte de la ciutat. Una raó que anota podria ser la percepció negativa de la immigració per part d'alguns veïns. En la seva anàlisi, en Joan fa èmfasi en que un bon grup de persones arribades als anys 50-60 viuen d'esquenes a la ciutat i no s'han integrat plenament. Un cop més, l'ús de la llengua catalana és percebut com un dels indicadors que més apunten en relació al grau d'integració.

“No l'he analitzat al cent per cent (el motiu que no hi hagi població immigrada extracomunitària), però jo suposo que hi té a veure el mercat de l'habitatge del propi barri, la pròpia composició demogràfica del barri on hi ha gent que hi porta molts i molts anys vivint, i que diguéssim que viu d'esquenes a la pròpia ciutat. Jo diria que això ha generat com un efecte de barrera i ha impedit que, en certa manera, vinguin persones d'altres cultures a viure aquí. Per exemple, conec persones que porten aquí 50 o 60 anys i no parlen ni una paraula de català i estan bastant al marge de la dinàmica de la ciutat. A mi això em va sorprendre molt, jo sóc dels que penso que la immigració a les societats és necessària i bona, una societat sense immigració, per mi, és pitjor que una societat

amb immigració. A mi m'ha sorprès que a la nostra escola n'hi hagi tant poca d'immigració. Jo ho veig com un problema, tot i que hi ha gent que ho veu com un fet positiu. Què ha generat això? Doncs suposo que una suma de factors que ara tampoc tinc elements per entrar a valorar-ho més a fons. La meva família, que ara ja no viu aquí, era molt i molt hostil a la immigració, moltíssim. Tot i això, no veig problemes de convivència en el barri.”

Joan. Veí de Taialà. 43 anys. Nascut a Girona. Conserge. Contractat. 10 anys vivint al barri.

En relació al tema de la immigració i les desigualtats socials, en Narcís, un veí de mitjana edat, explica enfadat el rebuig que li genera el fet de veure com persones del barri no accepten que vinguin persones immigrades. Per a ell és un fenomen que es repeteix, i la no acceptació de les persones nouvingudes denota haver oblidat els propis orígens.

“Un fenomen gran que hi ha està amb gent de fora, per això quan escolto aquests individus que diuen coses en contra..., han de treballar, són persones. Lo que em rebenta molt d'aquesta gent que diu això dels de fora, és que els d'aquí no van a fer feines a cases pels senyors, i no se'n recorden però és la hipocresia humana. Si poder la teva mare anava a treure la merda, a netejar molt dignament però anava a fer una feina. Perquè en aquesta gent se'ls ha de tancar la porta? La gent del meu entorn que viuen aquí el 90% són de fora.”

Narcís. Veí de Germans Sàbat. 54 anys. Nascut a St.Gregori. Els sogres havien viscut a Germans Sàbat. Tècnic d'ajuntament. 30 anys vivint al barri.

En preguntar sobre si el barri ajuda a la integració de les persones, la majoria han contestat afirmativament. La Yolanda, una noia jove, assenyala que al barri hi ha un home magrebí que porta una pastisseria, conegut i saludat per tothom.

“Sí, realment no n'hi ha gaires d'estrangers aquí. Però els que hi ha, jo crec que el barri els considera part de la comunitat. Primer, perquè ells mateixos s'han adaptat perfectament i fan vida com si fossin un més del barri. De fet, hi ha una pastisseria que hi ha al costat de la farmàcia, que la porta un noi que és estranger. Aquest noi està molt integrat, tothom el coneix, tothom el saluda, però perquè ell és obert i ja s'ha fet amb la gent del poble. Vull dir que no hi ha discriminació ni cap problema.”

Yolanda. Veïna de Taialà. 23 anys. Nascuda a Girona. Avis i pare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Viuen a Germans Sàbat. Periodista. Viu al barri des de sempre.

No hi ha dubte que és més fàcil integrar-se en un grup que sigui poc estructurat-com ara Sta.Eugènia i Can Gibert- que en un grup molt compactat. El moment en què un grup s'ajunta molt, també provoca que sigui menys permeable cap enfora, com fa pensar el cas del barri Germans Sàbat-Taialà-Domeny. Tal i com explica

Fèlix Álvarez, fer-se un lloc a Santa Eugènia és més fàcil perquè l'experiència de voler trobar un espai és molt recent per a moltes de les persones del barri.

“En la mesura que un grup humà es cohesiona en sí mateix, d'alguna manera també es creen elements defensius cap a fora.[...] Jo penso que la gent a Santa Eugènia pot assimilar més aquest obertura a la gent perquè ells fa poc també ho acaben de viure, però també hi ha hagut molta gent de Santa Eugènia que ha anat marxant a mesura que n'han arribat d'altres, fet que ha generat grups d'una població determinada.”

Fèlix Álvarez. Ha estat director dels centres cívics de Sta.Eugènia i de Taialà

6.4.3. Conclusions a manera de resum

En els barris hi ha una aposta ferma des de les associacions de veïns, a favor de la integració i la cohesió social, impulsant activitats diverses en les que hi coincideixin persones migrades i autòctones (principalment en el barri de Sta.Eugènia-Can Gibert). A l'hivern es duen a terme en els equipaments, i quan comença el bon temps a les places. Les associacions i els espais públics esdevenen catalitzadors per al foment de l'intercanvi i la inclusió social.

D'acord amb De Lucas (2009), per fomentar la cohesió veïnal i el sentit de pertinença és imprescindible fomentar la participació ciutadana des de la societat d'acollida, que la gent sigui protagonista. Ha d'haver-hi una relació d'igual a igual entre persona autòctona i migrant. Això significa que els diferents col·lectius han de prendre part en l'organització d'activitats que s'impulsen des de les associacions.

La població infantil és un motiu de preocupació important per a les associacions, que per mitjà del temps d'oci busquen dotar-la d'experiències riques i significatives. Aquesta és una iniciativa realment important de cares a construir sentit de pertinença, doncs Fenster (2002; 2003) defensa que es forma a partir de la pràctica de la quotidianitat, jugant un paper essencial la memòria i el record dels fets esdevinguts durant la infantesa.

6.5. Identificació i sentit de pertinença al barri

Arribats en aquest darrer apartat, és difícil no comprovar que aquest sembla correspondre, en certa manera, a la culminació de tots els apartats anteriors. En definir quelcom com un “sentiment de barri” caldrà tenir en compte les variables específiques sobre les quals ja s’ha fet una anàlisi detallada, i al mateix temps, un factor que és alhora més concret i més abstracte que tots els considerats fins ara: l’experiència personal dels entrevistats dins el medi.

En efecte: tots els elements que he considerat i discutit configuren, a diferents nivells, percepcions que els habitants dels sectors estudiats tenen dels seus barris i dels canvis urbans que hi ha tingut lloc. En les absències i presències que hi he notat, en les lectures que es projecten en aquests espais, els residents van definint com experimenten el seu entorn, com s’hi reconeixen i quina interpretació en fan. Aquests factors són determinants en la creació d’un possible sentiment de pertinença a l’espai, però per a l’existència d’aquest sentiment és necessari també que la ciutadania s’hi vegi projectada al llarg del temps, que identifiqui en l’espai l’escenari de la seva vida i dels esdeveniments que els han marcat. Amb unes altres paraules però en la mateixa línia, Durán (1998, 96) defineix la identificació espacial com “la mesura en que el subjecte sent que la seva pròpia vida s’associa al lloc que habita”. S’intentarà doncs, al llarg d’aquest apartat, buscar la manera en que els barris objectes d’aquesta recerca s’articulen com a “espais viscuts”.

Els barris de Girona analitzats se m’han presentat fins ara com a “camp de percepció” essencial per als seus habitants: segons Sanguin (1989), aquest camp és l’espai viscut tal i com apareix en la lectura que en fan els seus habitants, veient-se afectat “per moltes variables tals com ara, el condicionament cultural, l’ambient social, les actituds polítiques i les motivacions ideològiques”. Ara bé, cal afegir que aquestes variables no són estàtiques sinó dinàmiques i fluides, que

varien amb el temps i amb la percepció de cada persona. D'aquí es dedueix que la biografia personal, el gènere, l'edat, els canvis vitals i la mateixa evolució de la personalitat al llarg de la vida aniran canviant la percepció de l'espai. És essencial, doncs, fer referència al concepte de "Lebenswelt" o història vital, perquè és a través de la història de la vida que cada individu va establint relacions efectives amb l'espai i modificant-les segons passa el temps. Recalcar la funció del temps ha estat essencial en els treballs que la geografia humana ha dedicat a l'anàlisi de l'espai viscut. Joan Nogué (1985, 57) ha parlat de la importància de mantenir una doble perspectiva de distància alhora espacial i temporal quan considerem les representacions de l'espai, la seva percepció, considerant "les variables temporals de passat, present i futur: la distància és, doncs, una intuïció espacial-temporal."

En els paràgrafs que segueixen, es tindran en compte aquests factors a l'hora d'interpretar fins a quin punt existeix un sentiment de barri en els sectors de la ciutat que s'han estudiat. La informació recollida a l'entorn de la identitat també es contemplarà. Es tracta de veure si els veïns i les veïnes dels barris realment els han integrat com a espais dinàmics i canviants dins de la seva perspectiva vital. Aquesta seria la veritable confirmació que els barris funcionen per a ells, ja no com a "espai públic" sinó com a "espai viscut", apropiat, experimentat i imaginat com a inseparable de la pròpia experiència dels subjectes que hi viuen. També caldrà valorar fins a quin punt aquesta funció dels barris té lloc a nivell col·lectiu i no només a nivell individual, és a dir fins a quin punt la col·lectivitat de veïns i veïnes el percep com a escenari de la seva vida.

Per començar, i tenint en compte el factor del temps, inevitablement sembla haver-hi un arrelament menor en els barris per part d'aquells que no hi han viscut sempre. En línia general s'observa un sentiment de pertinença diferent entre les persones que han fet la vida al barri, de les nouvingudes. Amb tot, no tots els

residents “de tota la vida” tenen el mateix sentit de pertinença. A mesura que es vagin escoltant les veus de les persones entrevistades, s’anirà perfilant l’anàlisi.

Entre les experiències dels i les residents, la coneixença entre les persones del veïnat, els vincles humans que s’han establert, són uns dels aspectes que més contribueixen a generar sentiment d’identitat amb el barri i a escollir-lo com el lloc preferit on viure, en el cas que se’ls hi donés la possibilitat de triar entre tots els barris de la ciutat. Aquesta preferència s’observa tant en persones grans com en joves, tant en les autòctones com en les d’origen immigrant. Ara bé, són les persones grans i entre elles més les dones entrevistades que els homes, les qui han fet atenció a aquest particular.

“Yo escogería el mismo barrio para vivir, lo único es que el día que me haga mayor y tenga que subir escaleras, si tengo que buscar una de baja, la voy a buscar aquí, des de luego. Aquí es un sitio ideal.”

Joaquima. Veïna de Taialà. 60 anys. Nascuda a Andalusia. Immigrada d’origen espanyol dels anys 50’s. Auxiliar de geriatria. Contractada. 50 anys vivint al barri.

“Es muy tranquilo y conoces toda la vecindad, si no me tuviera que desplazar muy lejos de la ciudad no me movería de la zona, me quedaría por Domeny pero no me apartaría, del río para acá todo lo que quieras pero al revés no.”

Josefa. Veïna de Germans Sàbat. 75 anys. Nascuda a Andalusia. Immigrada d’origen espanyol dels anys 50’s. Botiguera. Jubilada. 57 anys vivint al barri.

“Ah no!, si he de canviar de pis, ja no canvio jo, ni amb casa ni amb res de res perquè és un arrelament tan gran que al final acabes dient; no té sentit que jo torni a començar una altra vida ara, perquè per a mi la vida ja no és el físic, és el lloc. Sí que jo puc anar a viure allà on em dona la gana, però tu imagina’t que jo me’n vaig..., que jo ja li he comentat a la meva dona; anem a Saragossa que ella vivia allà, en posem allà i què fem? Amb qui ens relacionem? Quins són els nostres amics? Els nostres coneguts, només tinc el meu cunyat, el seu germà, què fem? Anem a prendre el cafè? Va! I a casa a mirar la televisió?, jo sóc incapaç de viure així, jo necessito relacions humanes.”

Emili. Veí de Sta.Eugènia. 74 anys. Nascut a Terol. Professor. Jubilat. 38 anys vivint al barri.

“Escolliria el mateix. [...] Quan ens vam separar vaig pensar amb què fer i vaig prendre la decisió de quedar-me aquí i vaig buscar un pis aquí mateix a Santa Eugènia. M’agrada aquesta cosa que hi ha tan familiar, no hi ha tants edificis..., jo crec que triaria una caseta d’aquestes que hi ha per aquí.”

Maite. Veïna de Sta. Eugènia. 41 anys. Nascuda a Buenos Aires. Immigrant d’origen sud-americà dels anys 90’s. Mestra. Aturada. 4 anys vivint al barri.

Mentre que la coneixença entre el veïnat és un fet celebrat per a la majoria de persones, per als i les adolescents de Germans Sàbat-Taialà-Domeny aquesta

característica atribueix al barri la connotació d'avorrit, tal i com s'ha pogut interpretar en les assemblees que han tingut lloc a l'Institut Carles Rahola.

Un altre factor que col·labora a identificar-se amb el barri, és a dir a sentir-se part del col·lectiu de l'entorn és el fet d'estar a gust en el lloc, amb la gent que hom coincideix.

“No (em sento del barri), per res. No em sento gaire a gust anant pel carrer, i si puc evitar d'anar sola pel carrer ho evito perquè no m'agrada gens, ni de dia ni de nit. No em sento segura anant pel carrer i que hi hagi grups de nois que et xiulin, et diguin coses..., no m'agrada i ho trobo molt despectiu. No és per ser racista, però hi ha molts immigrants, més que no pas catalans.”

Sandra. Veïna de Sta. Eugènia 18 anys. Nascuda a La Bisbal d'Empordà. Estudiant. 1 any vivint al barri.

“Sí escolliria el mateix. Perquè els altres barris no mi sento a gust, em sento estranya. És on més béestic.”

Fina. Veïna de Taialà. 63 anys. Nascuda a Cuenca. Mestressa de casa. 41 anys vivint al barri.

Per al veí i la veïna que parlen, els seus barris tenen una personalitat pròpia que no té a veure amb els altres barris de Girona. Aquest fet diferencial és el que fa que s'identifiquin amb els espais on viuen, i que al parlar facin èmfasi en el nom del seu barri en particular, remarcant que no es senten de Girona. Fixem-nos com el primer veí que parla, destaca que “Cangi” (Can Gibert), no és un barri qualsevol, sense personalitat pròpia com passa, o es percep que passa en general, amb els barris perifèrics de les ciutats.

“Una de les coses que em fa més sentiment de barri és ser de Cangi pròpiament dit, perquè no és un barri de Girona o un sub-barri de Girona.”

Pere. Veí de Can Gibert. 33 anys. Nascut a Girona. Tècnic d'ajuntament. Tota la vida vivint al barri.

“És com un poble aquest barri. No ets sent de Girona, sinó que et sent de Germans Sàbat. Tenim encara la vida de barri. Tot i que et sàpiga greu per la púrria que hi ha. [...] El barri ha evolucionat molt amb equipaments i persones. I els prejudicis són molt dolents, però no passa res per ser de barri.”

Isabel. Veïna de Taialà. 30 anys. Nascuda a Girona. Avis i pare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Avis viuen a G.S. Pares viuen a Germans Sàbat. Treballa en feines esporàdiques. Viu al barri des de sempre.

6.5.1. Germans Sàbat-Taialà-Domeny: de “el pueblo” a un barri amb un sentiment complex i en canvi

Entre les persones entrevistades del sector Germans Sàbat-Taialà-Domeny domina un sentiment de barri, que és especialment fort i significatiu entre les persones de més edat i les que hi han nascut. Les persones que parlen són veïnes del barri de diferents edats:

“Em sento de Torre de Taialà, clar des de petita queestic a Torre de Taialà, després em vaig casar i vaig seguir a Torre de Taialà.”

Carme. Veïna de Germans Sàbat. 42 anys. Auxiliar de clínica. Nascuda a Sarrià. 35 anys vivint al barri.

“Ai, jo molt orgullosa, dic que sóc de Germans Sàbat.[...] Vaig venir a viure aquí quan jo tenia 7 anys. Fa 53 anys. Hi vaig fer la comunió aquí. Jo sí que em sento molt identificada. I no m'agrada que parlin malament de Germans Sàbat.”

Joaquima. Veïna de Taialà. 60 anys. Nascuda a Andalusia. Immigrada d'origen espanyol dels anys 50's. Auxiliar de geriatria. Contractada. 50 anys vivint al barri.

L'experiència viscuda d'haver estat immigrant, d'haver viscut en barraques, més tard en un barri aïllat, d'haver lluitat molt per anar fent del barri un lloc digne, ha despertat en algunes persones, principalment en la gent gran un sentiment d'orgull molt gran, mentre que a d'altres els hi ha generat sentiments molt contradictoris. En Joan explica la complexitat de sentiments que va viure la seva família així com d'altres veïns que van acabar marxant del barri.

“El que sí que percebo és que hi ha un ressentiment envers la ciutat i el propi país perquè és gent que va venir amb unes condicions molt dures, que se'ls va posar en uns barracons, que se'ls va obligar a venir aquí, que era un barri que no tenia serveis i que van patir molt per tenir-los, i això ha generat una rancúnia que encara avui batega. Això, per exemple, ho trobem al sector est amb més força, a Vila-Roja, Font de la Pólvora, Mas Ramada i Sant Daniel. Hi ha tres o quatre zones de la ciutat que això hi té molta força. I també el que he notat bastant és que hi ha gent que sent orgull d'aquests orígens obrers, altres que els hi fa vergonya i han marxat per això, o simplement que han passat pàgina i no han volgut ni mirar-ho. És una complexitat del barri. La meua família tenia una relació amor odi, es sentien orgullosos de ser aquí però a la vegada els hi feia vergonya.”

Joan. Veí de Taialà. 43 anys. Nascut a Girona. Conserge. Contractat. 10 anys vivint al barri.

Algunes de les persones arribades al sector en els darrers anys, procedents d'altres indrets de Catalunya, i que s'han instal·lat a Taialà o Domeny, reconeixen no identificar-se especialment amb el barri. L'Elisa, veïna de Domeny, reconeix

que no es sent especialment identificada amb barri, a la vegada que observa que aquest és present entre molts dels seus veïns.

“Et sent identificada amb el teu barri? No molt, ja que jo sóc d'estar amb més gent, més al centre d'una ciutat o poble. Creus que hi ha sentiment de barri entre la gent? Sí, perquè la gent que porta tota la vida se l'estimen, són molt territorials.”

Elisa. Veïna de Domeny Nord. 38 anys. Nascuda a Figueres. Metgessa. Funcionària. 9 anys vivint al barri.

A continuació qui parla és en Lluç, un veí jove que porta poc temps vivint al barri. En un primer moment afirma sentir-se del barri, però tot seguit afirma que es sent gironí més que no del barri on viu.

“Jo, (em sento) ara d'aquí perquè visc aquí. Tens sentiment de pertinença al barri? No, em sento més de Girona que no pas d'un barri concret.”

Lluç. Veí de Domeny. 19 anys. Nascut a Barcelona. Estudiant universitari. 3 anys vivint al barri.

Quelcom semblant explica la Júlia. Un cop més es pot observar com entre les persones joves o les que porten poc temps al barri, el sentiment d'identitat amb el barri va perdent força:

“Jo (sóc) de Germans Sàbat. I et sents de Germans Sàbat o et sents de Girona? De Girona, sempre recordaré el dia que em vaig empadronar que em van dir, ets de Girona, i jo vaig dir, ai que bé!”

Júlia. Veïna de Taijà. 21 anys. Nascuda a Celrà. Àvia i mare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Àvia vivia a Germans Sàbat. Estudiant. 12 anys vivint al barri.

La Yolanda explica que ella no es quedaria al barri en un futur. D'una banda dona raó a la possibilitat d'elecció de serveis i llocs d'oci que ofereix el centre de la ciutat, mentre que per l'altra no apunta directament al centre com a lloc escollit, sinó que afirma que podria escollir un altre barri. Val la pena observar que anota la falta d'amistats dins el barri, element que com s'ha vist afavoria i molt, la construcció del sentiment de pertinença.

“No (em quedaria), al barri no. Jo tiraria més cap a una altra zona de Girona, o cap un altre barri, no sé. Però lo que es Germans Sàbat no. No et sabria dir el perquè. Potser els joves ara estem acostumats a una altra cosa més gran, a més serveis, a més botigues, que si el teatre, el cine. Tot ho tenim allà, i en canvi aquí té limitacions. Aviam, hi ha gent que pot viure aquí pràcticament, i que no ha de baixar a Girona per res, però poder si ets més jove necessites altres coses que el barri no tindrà, i segon, perquè amb tota la gent que m'hi faig, és de Girona, o més cap a Fontajau. Però del barri realment no hi ha ningú.”

Yolanda. Veïna de Taijà. 23 anys. Nascuda a Girona. Avis i pare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Viuen a Germans Sàbat. Periodista. Viu al barri des de sempre.

En les entrevistes s'ha pogut constatar que les persones residents són conscients que el sentiment de pertinença que viuen les persones més grans del barri és diferent del que viuen i senten les persones joves.

“Tu creus que hi ha sentiment de barri entre la gent? No, actualment no. La gent gran sí que ho conserva, però la gent jove no. Hi ha per exemple gent de 30 i pico que poder sí, però poca. La gent gran sí perquè han viscut tota l'evolució, bueno és que l'han creat bàsicament.”

Júlia. Veïna de Taialà. 21 anys. Nascuda a Celrà. Àvia i mare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Àvia vivia a Germans Sàbat. Estudiant. 12 anys vivint al barri.

“Sentiment de barri sí, de la gent antiga. La gent que hi ha ara no ho sé. Perquè tu ja saps que quan viuen en una ciutat a gran escala la gent ni se saluda, ni es coneixen. Aquí tothom es coneixia, ara jo et puc parlar d'una part, de la part que coneixem de la gent que queda, ara, la gent que ha vingut nova, clar, ja no te'n puc parlar..., és que no els conec.”

Joaquima. Veïna de Taialà. 60 anys. Nascuda a Andalusia. Immigrada d'origen espanyol dels anys 50's. Auxiliar de geriatria. Contractada. 50 anys vivint al barri.

“Creus que hi ha sentiment de barri entre la gent? Sí sobretot entre la gent gran, entre la gent jove no tant.”

Cristina. Veïna de Taialà. 41 anys. Nascuda a Girona. Pare i mare immigrants d'origen espanyol anys 50's. Viuen al barri. Perruquera. Viu al barri des de sempre.

L'espai de la plaça de Germans Sàbat és, com ja s'ha vist al llarg de la recerca, un espai emblemàtic dins el conjunt del sector que s'estudia. No en va és significatiu el fet que hagi estat dolorós per a moltes persones que s'hagi traslladat la celebració de la festa major del barri, de la plaça (espai percebut com a simbòlic i central en el barri) a la carretera.

“Penses que la gent del barri en conjunt es sent del barri? Sí, les generacions que queden sí. Ara t'explicaré una anècdota, la festa major es feia a la plaça i l'han portada a la carretera, arrel de que s'ha canviat la gent no va tan a la festa, la gent del barri està enfadada perquè s'ha canviat la festa de la plaça del barri.”

Narcís. Veí de Germans Sàbat. 54 anys. Nascut a St.Gregori. Els sogres havien viscut a Germans Sàbat. Tècnic d'ajuntament. 30 anys vivint al barri.

Que el sector que s'analitza és percebut més enllà d'un barri, ho demostra la connotació de poble que acompanya moltes de les explicacions dels i les residents entrevistades. Aquesta percepció de poble és majorment observada entre aquelles persones que es troben més fortament arrelades al lloc. La idea de poble, que en algunes ocasions abasta el conjunt originari de les cases blanques i en d'altres la seva àrea circumdant, emmagatzema els conceptes de comunitat, de coneixença, d'experiències compartides, d'autosuficiència, de vida al marge de la

comunitat veïna. No és estrany doncs, que les persones que no s'identifiquen amb el barri no facin ús de l'expressió poble. Parem atenció a com el concepte *poble*, per referenciar l'espai que s'estudia, s'empra en diferents discursos i està plenament integrat en l'imaginari de les persones que el mencionen.

“Cuando me hace falta y queremos ir, porque él (*fa referència al seu marit*) quiere bajar a Girona y como está un poco así no quiero que vaya solo, es que tiene vértigo y por eso procuro siempre de ir con él. Voy cuando me hace falta alguna cosa determinada y no la tengo aquí, pero aparte de esto yo me apaño con mis gastos lo que es dentro del pueblo.”

Josefa. Veïna de Germans Sàbat. 75 anys. Nascuda a Andalusia. Immigrada d'origen espanyol dels anys 50's. Botiguera. Jubilada. 57 anys vivint al barri.

“No però depèn de quins parcs vas veus la zona dels bancs on hi ha els avis fent les seves batalletes i les zones de bancs on hi ha les dones fent les seves batalletes. Crec que la gent gran necessita el seu moment de no conviure amb la seva parella i el seu moment de ser el moment de reunió amb els altres avis o gent gran del poble.”

Mireia. Veïna de Domeny Nord. 24 anys. Nascuda a Girona. Estudiant. Viu al barri des de sempre.

“Doncs (les dones) ens trobem al centre de jubilats a fer costura o a ballar, sinó les que no venen a ballar es troben al supermercat, o pel carrer. Els pobles són així.”

Manuela. Veïna de Taialà. Va viure a Germans Sàbat fins que es va casar. 77 anys. Nascuda a Andalusia. Immigrada d'origen espanyol dels anys 50's. Jubilada. 66 anys vivint al barri.

De les cartes escrites per els nens i les nenes de cicle superior, s'entreveu que les nenes tenen un lleuger sentiment de barri superior al dels nens. De les 10 nenes, 5 diuen que s'identifiquen amb el seu barri mentre que les altres cinc no es manifesten. Dels 10 nens, 7 obertament afirmen sentir-se de Girona i 3 del seu barri.

A través del que s'ha pogut analitzar es pot afirmar que en la construcció del sentit de pertinença hi juguen un paper molt important les relacions que les persones estableixen en el territori. Sentir-se arrelat a un lloc implica sentir-se part del grup. A continuació es pot llegir el testimoni d'un veí jove que explica que ell es sent d'una part del barri. El noi diferencia dues parts, l'antiga i la nova, recalcant què passa a cada un d'aquests espais i quin tipus de gent s'hi mou. A partir d'aquí ell apunta amb quin col·lectiu s'identifica. Val la pena atendre la narració que fa a l'entorn de la frase “territorio apache” com a símbol identitari i de suport col·lectiu.

“Creus que hi ha sentiment de barri entre la gent? Moltíssim. Per on passes pots veure a molts llocs on hi ha escrit a la paret “territorio apache”. Això és una tonteria que es van treure els que eren més grans que jo per fer una manera de pinya, eres de Germans Sàbat. Si mai li passava qualsevol cosa a algú tothom estava allà per veure com es podia ajudar. Hi ha molt de sentiment de barri, és una família perquè tothom es coneix. [...] Podríem dir que Germans Sàbat està dividit en dos parts; la part antiga que és on jo no hi vaig perquè és on hi ha el moviment de drogues, i la part nova on l'estil de vida és molt diferent, la gent té un poder adquisitiu més alt. Jo pertanyo a la part nova i em sento identificat amb Germans Sàbat, però de la part nova.”

Ivan. Veí de Taialà. 19 anys. Nascut Sabadell. Avis immigrants d'origen espanyol anys 50's. Van viure a Germans Sàbat i actualment l'àvia viu a Taialà. Estudiant. 14 anys vivint al barri.

Així com el sentiment de barri és dinàmic i es va transformant amb el temps, també canvien els seus elements identitaris. Mentre que moltes persones han identificat la plaça de Germans Sàbat com un dels llocs més emblemàtics del barri, o amb més càrrega simbòlica, els nois i les noies de l'institut han reconegut el Cellar de Can Roca com un element que contribueix a crear identitat i orgull de barri. Amb tot, hi ha hagut coincidència en afirmar que la gent del sector si bé està contenta de tenir el restaurant en el seu barri, no hi poden anar (s'interpreta que per motius econòmics). També manifesten que la gent que va al restaurant no visita el barri.

Que el Cellar de Can Roca és motiu d'orgull per als veïns, ho expressa també el fet que hi hagi qui li sap greu que la imatge que arribi al món no sigui la més maca. En Xavier expressa el disgust que li provoca, que en les imatges del restaurant que es projecten al món hi puguin aparèixer llençols escrits amb frases plenes de faltes.

“Llavors hi ha una altra cosa que em fa molta vergonya a mi d'aquest poble, [...] no sé si t'hi has fixat mai, a aquests pins d'aquí, pujant abans d'arribar al centre cívic a la dreta, que a l'esquerra hi queda la Torre de Can Roca, cada dos per tres estan plens de llençols mal escrits “que por fin se casan fulanito y meguanito” allà penjats davant del Cellar de Can Roca, i jo et puc dir que jo ho he vist, cadenes de televisió japoneses des de Can Roca filmant i es veuen aquests llençols mal escrits.”

Xavier. Veí de Domeny. 72 anys. Nascut a Sarrià. Ebanista jubilat. 40 anys vivint al barri.

Si bé és cert que cada persona té unes experiències concretes en relació al lloc que habita, a Germans Sàbat hi ha un conjunt de vivències compartides que fan es doni un sentiment de barri diferent al que es pot donar a Taialà i/o a Domeny. És diferent haver-se construït la casa amb les mans que comprar-la bona i feta, és

diferent plantar l'habitatge al barri veí dels progenitors que arribar-hi d'adult i sense referents familiars propers.

És interessant l'anàlisi del sentiment de barri que fa Isabel López, directora del Centre Cívic Ter, en el que distingeix entre el sentiment de barri que es dona en cadascun dels tres barris que es localitzen en el sector. Val la pena fer atenció a les darreres paraules, en que fa incís en el paper que exerceixen els equipaments en fomentar la cohesió social.

“Mas Catofa és un barri de casetes baixes que sobretot hi viu gent que havia viscut a Germans Sàbat i és un barri que no té identitat com a barri ja que està entre Germans Sàbat i Taialà. [...] Ha arribat molta gent nova (a Germans Sàbat) però la gent nova que ha arribat són els fills d'aquesta gent. Per exemple, si un avi s'ha mort s'ha quedat la pròpia família a viure, alguns són els néts els que hi viuen, també hi ha gent gran amb els seus néts per l'efecte crisi, però si que encara queda molta gent gran que és l'originaria del barri. Per tant, és un barri que encara té la identitat de festa major, un sentit de pertinença, encara queda algun petit comerç local, es veu més gent al carrer que no pas a la zona de Domeny ja que amb el polígon i la carretera pel mig no dona tanta identitat de barri. El que és la zona de Germans Sàbat, van quedar només les cases i poder el sentiment de pertinença del sector arriba més fins la carretera de Taialà que connecta amb la zona del Domeny antic i la gent es sent més de la carretera cap a Germans Sàbat. De Germans Sàbat i de la carretera cap a l'altre costat es senten més del territori de Domeny i Taialà. Sí que és veritat que han vingut a viure famílies noves i que d'aquestes algunes s'han incorporat a lo que ja hi havia perquè eren coneguts o parents, d'altres no, i els altres s'han incorporat en el sector a través del centre cívic o equipaments que no estan arrelats a un barri en concret.”

Isabel López. Directora del Centre Cívic Ter

Són doncs molts, els aspectes que acaben condicionant el sentiment de pertinença i per aquest motiu és difícil, sinó impossible, observar una única identitat de barri. És diferent viure al cor de Germans Sàbat, que a les cases noves de Domeny. Com expressa molt bé en Joan, un veí de Taialà cadascun dels barris del sector compte amb una identitat complexa. Amb tot, ell reconeix en aquest sector un element d'identitat natural que unifica els barris de Germans Sàbat, Taialà i Domeny. A parer seu, aquest element natural és la riera Bullidors:

“Els tres sectors tenen una identitat complexa però que tenen elements comuns com és la pròpia riera, que per mi és un element d'identitat que unifica. Hi ha diferències, però elements identificadors. És una identitat complexa i diversa. La riera Bullidors és una riera molt integrada sobretot a Germans Sàbat i a Taialà perquè tota la vida han conviscut amb aquesta riera, ha tingut pujades i han tingut inundacions, però jo penso que la gent se l'estima. També és veritat que hi ha gent que s'hi caga perquè genera humitats, però és un element central i no en podem prescindir. La identitat de Germans Sàbat penso que ve definida per molts elements espanyols

però que s'han integrat perfectament a la convivència de la ciutat.”

Joan. Veí de Taialà. 43 anys. Nascut a Girona. Conserge. Contractat. 10 anys vivint al barri.

6.5.2. Santa Eugènia: Un barri que es resisteix a perdre la seva identitat

“Santa Eugènia de Ter, un poble que reivindica el dret a ser-ho contra els intents suburbialitzadors dels poderosos veïns.”

Jordi Vilamitjana 26-07-2003

A l'hora de definir clarament si existeix o no un “sentiment de barri” per als habitants, es descobreix que aquest és, molt significativament, un dels aspectes en què trobem menys acord. La majoria dels entrevistats no saben inclinar-se per una o altra opinió. Fem atenció al fet que els preguntava, no encara per a la seva identificació amb el barri, sinó per l'existència d'un sentiment de comunitat que ells podien haver reconegut i del qual podien o no sentir-se partícips.

Les persones entrevistades tendeixen de manera espontània i sense cap base teòrica a veure el sentiment de barri com una elaboració en el temps, que es configura com una experiència comuna. En fer una mirada retrospectiva, s'afirma que abans hi havia sentiment de barri però que ara ha canviat. S'observa fins a cert punt, que es dona la percepció que la presència de persones nouvingudes han contribuït a perdre l'essència del barri, el sentit de comunitat que es tenia anys enrere.

“Jo crec que ara ja no tant (*hi ha sentiment de barri*), n'hi ha però ara ja no tant. Potser abans n'hi havia més que ara. Perquè hi ha molta variació de cultures, jo crec que abans era tot més igual i ara a l'haver tanta variació això s'ha perdut una mica. [...] Yo creo que la gente de Santa Eugènia que lleva toda la vida aquí pues ya hay poca digamos.”

Ariela. Veïna de Sta. Eugènia 18 anys. Nascuda a Girona. Avis immigrants d'origen espanyol dels anys 50's.
Estudiant. 16 anys vivint al barri.

“Trobo que hi ha sentiment de barri però a partir d'una edat. La gent que porta 40 anys aquí i té els seus fills aquí, doncs ells sí que fan barri.”

Mohamed. Veí de Sta. Eugènia. 28 anys. Nascut a Marroc. Pare i mare immigrants d'origen magrebí dels anys 90's Viuen al barri. Cambrer. Contractat. 14 anys vivint al barri.

Les entrevistes mostren que com més temps porten les persones al barri més fort és el vincle que han establert amb el lloc. Amb tot, també hi ha persones joves,

que malgrat portar pocs anys al barri, s'hi senten identificades. En Saiku, un noi jove, explica que es sent de Can Gibert sense un motiu aparent. Anoto "aparent" perquè rere les seves paraules s'hi observa la consciència d'haver establert uns vincles amb el lloc i les persones amb qui ha compartit la seva vida. Per a ell, el sol fet d'haver -hi passat gran part de la seva vida, el lloc ja adquireix una significança important. En un mateix sentit, en Pere explica com el sentiment de barri el porta a acompanyar el seu nom en el mòbil amb les inicials CG de Can Gibert. La seva estima amb el barri remet al fet de ser el lloc de la seva infància.

"Jo dic que sóc de Girona. Però si em pregunten de quina zona dic de Can Gibert. I d'on et sents? De Can Gibert. Perquè gran part de la meua vida he estat allà i em sento d'allà."

Saiku. Veí de Can Gibert. 16 anys. Nascut a Girona. Pare i mare immigrants d'origen subsaharià dels anys 90's. Viuen al barri. Estudiant. Tota la vida vivint al barri.

"Jo sí (em sento identificat amb el barri) [...] Quant ens escrivim amb els amics, Cangi està dins a les entrades al mòbil amb la CG majúscules. [...] Jo m'hi sento molt bé!, jo vaig néixer allà saps? Em fa molta il·lusió quant ens va tocar el pis al mateix carrer on vaig néixer."

Pere. Veí de Can Gibert. 33 anys. Nascut a Girona. Tècnic d'ajuntament. Tota la vida vivint al barri.

L'Emili, un veí jubilat i membre de diferents associacions del barri, igual que la Mª Dolores, confirmen sentir-se del barri pel fet d'haver-hi fet la vida i les seves experiències remetent a fets concrets. Així mateix, la implicació personal, en el cas de l'Emili, per fer del barri un lloc més agradable per viure, ha generat un fort sentiment d'arrelament i estima.

"Perquè em sento de Sta. Eugènia, perquè mitja vida l'he deixat aquí, per tant, tot i a més a més és un raonament molt senzill però molt tonto però molt essencial; A veure; Jo he suat Sta. Eugènia i com que l'he suat me l'estimo perquè la sento meua, no exclusivament meua però la sento meua."

Emili. Veí de Sta. Eugènia. 74 anys. Nascut a Terol. Professor. Jubilat. 38 anys vivint al barri.

"Yo he estado toda la vida aquí, no te puedo hablar de donde he nacido porque yo prácticamente ha sido toda mi infancia aquí. Aquí aprendí a ir en bicicleta que no había ni la carretera ni alquitranada, y me tengo que sentir porque han sido muchos años."

M^aDolores. Veïna de Sta. Eugènia 54 anys. Nascuda a Granada. Immigrant d'origen espanyol dels anys 50's. Establerta al barri des de que va arribar. Professional de neteja. Contractada. 44 anys vivint al barri.

Fent atenció a les diferències de gènere, s'observa que les dones afirmen en un 69% sentir-se identificades amb el barri vers un 47% en el cas dels homes. La major vida social (en els comerços, les places, els equipaments culturals...) que s'ha observat que fan les dones respecte els homes, podria donar raó de que les dones tinguin un major sentit de

pertinença. L'Angelina, una veïna jubilada, explica com se sent identificada amb el barri perquè s'hi relaciona amb tothom. La coneixença entre les persones del veïnat la porta a atribuir al barri la qualitat de poble.

“Sí perquè per la festa major la gent es coneix, ens saludem i jo quant vaig a missa, després quant sortim fem petar la xerrada, ens trobem, saps què vull dir? Jo sí, jo per exemple no sé, ho trobo que és més com poble.”

Angelina. Veïna de Sta. Eugènia. 63 anys. Nascuda a Bonmatí. Cuinera. Aturada. 41 anys vivint al barri.

Considerant els infants, majorment són nenes les que qui expressen que de grans voldrien viure en el barri, mentre que els nens manifesten el contrari. A nivell de detall es pot apuntar que un 44% de les nenes de cicle superior ha respost que en un futur els hi agradaria de viure en el barri, mentre que 81% dels nens ha escrit que no els hi agradaria (*veure annex 14.3, taula 98*).

Entre els nois i les noies de l'institut no s'han pogut observar diferències clares. Hi ha, això sí, unanimitat en considerar que el seu barri no té res que el faci especial i que per aquest motiu no l'ensenyarien a les seves amistats foranes. Un fet significatiu és que declaren que quan se'ls hi pregunta d'on són, acostumen a dir de Girona. Es a dir, que s'identifiquen més amb la ciutat que el barri. D'entre les persones que expressen no sentir-se identificades amb l'espai, hi ha gairebé unanimitat en afirmar que s'hi senten molt bé. El lloc adquireix un paper de residència útil i resulta agradable a les persones que hi habiten però sense generar un vincle efectiu.

“D'allà on estic treballant, de la meva feina, en aquest cas jo em sento..., a veure jo no sóc nacionalista, ni d'aquí ni d'allà, jo em sento que allà on estiguis és allà on has de viure i t'has de relacionar amb la gent que estiguis i t'has d'adaptar a lo que hi ha allà. Jo em sento de Girona. No tinc sentiment de barri.”

Antonio. Veí de Can Gibert. 55 anys. Nascut a Extremadura. Professor. Contractat. 20 anys vivint al barri.

“Totalment de *donde pazo*. El refrany castellà *Uno no es de donde nace sino de donde pace*. Jo vaig néixer a Igualada i no tinc cap lligam a nivell local. No em sento de cap lloc. Antigament hi havia l'apàtrida però podríem dir-ho en certa manera, no em sento lligat a cap lloc, de fet m'he mogut molt de vivienda. [...] No (*es sent eugenià*), en el sentit del que normalment s'entén ser del barri. Mentre hi estic em relacionaré amb les persones d'aquí, per exemple amb la cambrera d'aquí a la Marfà ja ens coneixem, allà on vaig m'agrada crear-hi vincles, [...] i saludar pel nom, i dir adéu, bon dia, i això, m'agrada molt, però tot i així no sento que pertanyi a cap lloc concret.”

Domènec. Veí de Can Gibert. 26 anys. Nascut a Barcelona. Estudiant i músic. Treballa en feines esporàdiques. 1 mes vivint al barri.

En relació a les persones migrades, la mirada de les persones autòctones és majorment coincident, en que aquestes no tenen gaire sentit de pertinença al barri. Parem atenció a les creences que s'amaguen darrera la percepció dels i les veïnes que parlen.

“Sí (hi ha sentiment) de barri i de poble o sigui si en les entitats, a la massa immigrant no li demanis, clar evidentment la massa immigrant..., no la massa immigrant que ve de l'Àfrica sinó immigrant d'altres llocs que s'ha comprat un pis aquí, és clar lògicament aquesta fins que no s'adapta no pots dir.”

Emili. Veí de Sta. Eugènia. 74 anys. Nascut a Terol. Professor. Jubilat. 38 anys vivint al barri.

“Hi ha moltes cultures diferents..., el meu veí és d'Hondures, l'altre de Cuba, l'altre de Xile..., molt catalans tampoc es poden sentir. *I de Santa Eugènia?* Tampoc, ni s'ho plantegen.”

Sandra. Veïna de Sta. Eugènia 18 anys. Nascuda a La Bisbal d'Empordà. Estudiant. 1 any vivint al barri.
barri.

“Per dir-ho d'alguna manera, els que som autòctons sí (*tenen identitat de barri*), però hi ha molta immigració i ells no es senten del barri. *Què t'ho fa pensar això?* Perquè en prou feines coneixen en barri, no saben quina història té, què hi havia abans, no tenen la cultura de barri.”

Didac. Veí de Sta. Eugènia. 22 anys. Estudiant. Tota la vida vivint al barri.

Així mateix, en Mohamed, un jove veí marroquí de Sta. Eugènia explica des de la seva experiència de convivència i/o tracte amb persones nouvingudes, que moltes de les persones immigrades no estan identificades amb el lloc.

“*Bueno*, no sé si es senten gironins, catalans, espanyols, del barri..., però jo veig molta indiferència. I no només la gent que hi viu, sinó també la gent que té els comerços. A ells tan se val estar aquí que en un altre barri.”

Mohamed. Veí de Sta. Eugènia. 28 anys. Nascut a Marroc. Pare i mare immigrants d'origen magrebí dels anys 90's Viuen al barri. Cambrer. Contractat. 14 anys vivint al barri.

En relació al sentiment de pertinença de les persones immigrades, val la pena anotar que l'alumnat d'origen immigrant present en l'institut on es va realitzar la recerca, va coincidir en manifestar que si bé es sentia bé en el barri, de poder escollir tornaria en els seus respectius països d'origen. D'aquesta afirmació no es pot deduir directament que no s'identifiquin amb el barri, però sí que porta a pensar que no s'ha creat prou arrelament o vincle amb el lloc com per desitjar de quedar-s'hi (*veure annex 20*).

La realitat no obstant, sempre es manifesta complexa i més quan es parla de sentiments i emocions. Dins el barri doncs, i entre les persones entrevistades també, hi ha persones d'origen immigrant que declaren obertament sentir-se de Santa Eugènia o de Can Gibert. Un cop més i igual que les persones autòctones, la justificació dels sentiments de pertinença es forja en els vincles i les relacions que uns i altres han establert amb l'entorn. Comprar en el barri, treballar-hi, conèixer la gent, passejar-hi..., són activitats que promouen la construcció del sentit de pertinença o lligam amb l'espai que es viu. Atenent a diferències de gènere, s'observa que són més dones que homes, d'origen no autòcton, les qui expressen sentir-se part del barri.

“(Em sento) De Girona i de Santa Eugènia perquè al final ja li he agafat *cariño* al barri. És com una família tota la gent que conec. Jo vaig al bar, a les botigues, a la pastisseria, al supermercat a tot arreu i entro com si fos casa meva perquè ja conec a tothom. Però també estimo molt a Girona perquè fa molt de temps hi vaig estar i em porta molts bons records. Sí, clar, després de tants anys ja puc dir que és el meu barri. Tinc la feina i la meva casa aquí. Però em sento de Girona.”

Charo. Veïna de Sta. Eugènia. 47 anys. Nascuda a Honduras. Immigrant d'origen centreamericà dels anys 90's. Dependent. Contractada. 11 anys vivint al barri.

“Doncs, no sé, jo suposo que sí (*tenen sentiment de barri els seus veïns*). Jo, la gent amb qui m'ajunto, els meus amics, suposo que sí que es senten del barri perquè si no em dirien d'anar a un altre lloc, per quedar per exemple, sopar a un altre lloc...”

Saiku. Veí de Can Gibert. 16 anys. Nascut a Girona. Pare i mare immigrants d'origen subsaharià dels anys 90's. Viuen al barri. Estudiant. Tota la vida vivint al barri.

Si bé la participació en la vida associativa del barri acostuma a promoure el sentit de pertinença, s'observa que no sempre s'estableix una correlació directa.

La primera veïna que parla exposa com el seu arrelament al barri passa per la seva participació i implicació en la vida associativa. És diferent el cas d'en Mohamed, d'origen marroquí, que explica que tot i haver participat en la vida associativa del seu veïnat, no té sentiment de barri. El seu sentiment de pertinença s'obre al conjunt de la ciutat.

“Sí (es sent del barri), porque como siempre he estado haciendo actividades por el barrio... Sí. - *¿Qué define una “persona eugeniana”?* Que nos sentimos orgullosos del barrio. Para mí es un barrio activo de gente y está vivo.”

Flor. Veïna de Sta. Eugènia 57 anys. Nascuda a Xile. Immigrant d'origen sud-americà dels anys 90's. Professora. Autònoma. 20 anys vivint al barri.

“Jo sóc marroquí però també gironí. Mai dic que sóc de Santa Eugènia, no m’hi sento. Tot i que, no vol dir que no hagi fet col·laboracions amb l’Associació de Pares o que no hagi fet coses pel barri. Sóc gironí i català.”

Mohamed. Veí de Sta.Eugènia. 28 anys. Nascut a Marroc. Pare i mare immigrants d’origen magrebí dels anys 90’s Viuen al barri. Cambrer. Contractat. 14 anys vivint al barri.

Així mateix, l’Ester explica com des de que participa en activitats del barri es sent més identificada amb el veïnat que abans, que no ho feia.

“Bé, tant com eugeniana..., és que clar, primer hauria de pensar si em sento gironina, és que clar, al ser de Barcelona..., home jo em sento, jo sóc de Barcelona, però sí que la meua vida d’adulta l’he fet aquí, llavors sí que em sento integrada i sí que em sento amb ganes de que el barri faci coses i participar en el barri, i al conèixer la gent i fer coses m’ha fet tenir un sentiment, més identitat que abans eh?, que abans no el tenia sincerament.”

Ester. Veïna de Can Gibert. 38 anys. Nascuda a Barcelona. Psicòloga. Contractada. 14 anys vivint al barri.

Una noia jove marroquina, ha explicat que no participa de la vida del barri ni de les festes o activitats que hi tenen lloc. Així mateix afirma no sentir-se ni de la ciutat ni del barri en particular.

“No (em sento del barri), em sento marroquina. Tampoc gironina”

Toucha. Veïna de Can Gibert. 20 anys. Nascuda a Marroc. Pare i mare immigrants d’origen magrebí dels anys 90’s. Viuen al barri. Estudiant. 15 anys vivint al barri.

Amb tot, en les entrevistes no passa per alt, que no totes les persones que porten molts anys al barri comparteixen el mateix sentit de pertinença. La Flor, narra els dubtes que té a l’hora d’opinar sobre el sentit de pertinença de moltes de les persones que van ser immigrants als anys 60-70 i que es van instal·lar al barri. Així mateix, ella es manifesta crítica davant el fet que moltes d’aquestes persones que en el seu moment van ser immigrants, ara rebutgin la immigració. Des del seu punt de vista, algunes persones nouvingudes dels anys 90, poden tenir més sentit de pertinença al barri que persones que hi porten molts anys.

“Claro, hay gente que ha nacido aquí y no se siente tan eugeniana. En el barrio hay inmigración y la gente de aquí, o que ha venido porque es un barrio con mucha inmigración y muchos han venido de fuera, pues esa gente que lleva aquí más de 40 años igual se puede sentir eugeniano pero no aceptan la inmigración y el barrio. Claro, yo llegué que era un barrio que ya estaba lleno de colores y a mi es eso lo que me gusta de este barrio, que estemos todas las culturas aquí y que realmente no nos juntamos mucho pero si nos respetamos. [...]

Yo creo que sí (*les persones immigrades tenen sentiment de barri*), a veces más ellos que

gente que lleva más tiempo aquí. Los que ya estaban aquí como ha llegado la inmigración muchos quieren cambiar de barrio porque no soportan que haya tanta inmigración, y ellos han estado inmigrantes, pero según ellos están a otro nivel. Yo creo que los subsaharianos y los marroquíes se sienten del barrio. Es su sitio de referencia, el resto de Girona no les da nada...”

Flor. Veïna de Sta. Eugènia 57 anys. Nascuda a Xile. Immigrant d'origen sud-americà dels anys 90's. Professora. Autònoma. 20 anys vivint al barri.

La recerca mostra que la identitat de barri no és un sentiment únic i estàtic, sinó que està en constant construcció, vinculat a l'experiència concreta de cada persona, amb els lligams que estableix. També hi coincideix la seva motxilla particular, l'univers cultural i mental que l'acompanya, en definitiva la seva trajectòria viscuda. És per aquest motiu, que sobretot les persones d'origen immigrant, en el seu sentiment de pertinença hi és present el seu lloc d'origen. Són d'allà i són d'aquí. Sentiments ambigus difícils de definir, com expliquen les mateixes persones.

“És difícil eh, perquè no només és el barri sinó també el meu país d'origen i tinc coses arrelades. Aquí sempre seràs algú de fora, però m'agrada estar aquí. Poder necessito més temps per reconèixer d'on sóc, però ara visc aquí i m'agrada ser aquí. És veritat que poc a poc, a mesura que em vaig vinculant amb la gent d'aquí, vaig trencant certs tòpics que hi ha i comences a sentir aquestes escalfors de la gent, i aquestes experiències són les que et van fent. He conegut gent fantàstica i la gent és el que ensenya perquè hi ha autenticitat, i a mi m'agrada. Quan la gent s'obra, s'obra de veritat. [...] *T'identifiques amb Santa Eugènia? Sí, jo trobo que sí.*”

Maitè. Veïna de Sta. Eugènia. 41 anys. Nascuda a Buenos Aires. Immigrant d'origen sud-americà dels anys 90's. Mestra. Aturada. 4 anys vivint al barri.

“Principalment gironí, però sóc gironí i no perdo les costums que tinc. Jo faig les coses aquí, me'n vaig a jugar a bàsquet, a fer qualsevol cosa però tinc les arrels marroquines. No et puc dir que em sento català perquè visc a Catalunya, visc a Catalunya però els meus pares són marroquins i jo també ho sóc.”

Mustafa. Veí de Sta. Eugènia. 26 anys. Nascut a Marroc. Pare i mare immigrants d'origen magrebí dels anys 90's. Viuen al barri. Ajudant de cuiner. Contractat. 14 anys vivint al barri.

“Clar vaig venir de Colòmbia, jo aquesta cosa la tinc d'allà, clar em diuen; Don ets? Colombiana, però hi ha gent que em diu; però si tu ets més catalana que un altre, i jo si però sóc Colombiana, no però si el sentiment és gironí, eugenienca no, gironina”

Carlita. Veïna de Sta. Eugènia. 41 anys. Nascuda a Bogotà. Immigrant d'origen sud-americà dels anys 90'. Enginyera. Autònoma. 15 anys vivint al barri.

Les expressions dels veïns i les veïnes que parlen, demostren que el sentit de poble de Santa Eugènia ha desaparegut. El sentiment d'identificació amb Girona, “espai viscut”, és superior al sentiment que es té per al propi barri de Santa Eugènia o

Can Gibert. En les seves narracions, cap l'ha identificat com a poble, per a tots el lloc on viuen és un barri de la ciutat. En un aspecte en que ha estat d'acord gairebé tothom, persones autòctones i immigrades, les que declaren sentir-se del barri com les que no, és en afirmar que es senten de Girona o de l'àrea de Girona abans que del barri.

“Em sento de Santa Eugènia i treballo per tenir un barri millor, però em sento de Girona, però no només de Girona ciutat, sinó de tota l'extensió geogràfica de Girona.”

Mª Lluïsa. Veïna de Sta.Eugènia. 66 anys. Nascuda a Zamora. Treballadora familiar. Jubilada. 36 anys vivint al barri.

“No, no me'n sento (del barri). Sempre dic que sóc de Girona, mai dic que sóc de Santa Eugènia. Moltes vegades dic que visc per allà el Passeig d'Olot i al costat del pavelló.”

Carles. Veí de Sta.Eugènia. 65 anys. Nascut a Girona. Empleat de banca. Jubilat. 40 anys vivint al barri.

“Mai dic que sóc Santa Eugènia, no m'hi sento. [...] Sóc gironí i català.

Mohamed. Veí de Sta.Eugènia. 28 anys. Nascut a Marroc. Pare i mare immigrants d'origen magrebí dels anys 90's Viuen al barri. Cambrer. Contractat. 14 anys vivint al barri.

En preguntar per els trets identitaris del barri, gairebé el 40% de les persones entrevistades anoten diferents elements que es relacionen amb el patrimoni natural i cultural. Tots ells s'articulen amb el passat agrari i una mica més endavant industrial, del poble de Santa Eugènia, configurant al barri uns atributs únics i un caràcter particular que enriqueix el conjunt urbà de la ciutat.

La Mª Lluïsa, membre activa del Banc del Temps, explica alguns dels elements identitaris que descobreix en el seu barri, alhora que es lamenta dels que han desaparegut. En la línia de reivindicar signes d'identitat perduts, descriu com l'entitat en la que forma part va adquirir el nom del pont enderrocat, esdevenint el Banc del Temps Pont del Dimoni.

“No tenim res perquè l'església ens la van cremar, el que era la plaça del poble s'està reivindicant, i poc a poc el que ens distingeix són les referències que es fan des de les entitats perquè es sàpiga quina és la identitat del barri. [...]Els horts són una cosa que ens identifica i ens diferencia. És curiós perquè el Banc del Temps es va constituir a dos barris, perquè eren com dos projectes que s'estaven iniciant paral·lelament amb objectius diferents en els dos barris, i com que formem part del sector, quan vam voler triar el nom una persona va dir Pont del Dimoni perquè sempre ens ha vinculat i, per sort, és va posar el Banc del Temps Pont del Dimoni.”

Mª Lluïsa. Veïna de Sta.Eugènia. 66 anys. Nascuda a Zamora. Treballadora familiar. Jubilada. 36 anys vivint al barri.

“És un poble i durant molt de temps va ser un poble de vaques. S'ha de conservar aquest

caire de pagès. Amb la meva mare anàvem a passejar el gos i algun cop ens havien donat 4 tomates i 4 ous, i això a una ciutat no passa, i aquí un pagès et regala una tomata com les teves dos mans de gran!, jo crec que és una cosa que Girona no pot perdre.”

Juan Diego. Veí de Sta.Eugènia. 30 anys. Nascut a Reus. Músic. Autònom. 8 anys vivint al barri.

“Abans era un poble i això el fa més barri. Hi ha associacions que són molt de Santa Eugènia.”

Dídac. Veí de Sta.Eugènia. 22 anys. Estudiant. Tota la vida vivint al barri.

Les fonts documentals donen fe que Santa Eugènia era un poble amb una personalitat forjada al llarg de la història. Manel Mesquita⁶⁶, 20 anys després de l'annexió, (El Punt, 25-06-1983) referencia Gerió, que des de *Los Sitios* del 10 de desembre de 1958 denuncia la voluntat de la ciutat d'engolir els pobles petits i la resistència que hi manifesta el poble de Sta.Eugènia.

«l'Ajuntament de Girona persegueix l'annexió d'uns pobles que tenen una personalitat pròpia, assolida en curs d'una tradició molt antiga, i és lògic que aquests pobles es resistixin a una mort civil, a veure la seva personalitat engolida pel peix gros» i afegia «Ras i curt, tots els pobles, grans o petits, volen continuar essent allò que són, allò que van heretar dels seus avantpassats, el patrimoni sentimental que en el curs del temps ha anat creant la seva història, petita o gran però sempre digna de respecte.»

Manel Mesquita. Periodista i editor del diari digital de Sta.Eugènia Eldimoni.com

Des de les associacions de veïns s'emprenen activitats per fomentar l'arrelament i l'estima dels residents per el barri. Per una altra banda s'impulsen iniciatives que fomentin la coneixença de la història del barri, i per l'altra per la reintroducció d'elements simbòlics així com la recuperació d'elements identitaris que estan molt vinculats al passat de poble del que gaudeix el barri. En les diferents iniciatives empreses, es fonen els objectius de la integració social i la construcció d'un sentit de pertinença al barri per al foment d'un bon veïnatge. Es tracta d'evitar la degradació i la mort social de la que escriu Jordi Vilamitjana⁶⁷:

“En quaranta anys de dependència de Girona, Santa Eugènia de Ter ha passat de poble a barri perifèric, de ciutat dinàmica a barri dormitori. Tot i aquesta gran degradació de la vida civil, em temo que el més greu encara ha d'arribar. El perill més greu que té el barri és el de tornar-se un suburbi. Els signes que s'apunten avui són preocupants. A la mort civil que per a un poble significa la pèrdua de l'autonomia municipal, pot seguir ara la mort definitiva.”

Jordi Vilamitjana (26-07-2003)

⁶⁶ Manel Mesquita és periodista i editor del diari digital de Sta. Eugènia, Eldimoni.com. És autor del llibre *Quatre pobles en un segle (1862-1963)*, en el que relata el procés d'annexió de quatre pobles a Girona, entre els quals hi havia Sta. Eugènia de Ter.

⁶⁷ L'article de Jordi Vilamitjana es pot llegir a www.eldimoni.com. Es troba referenciat a la bibliografia.

Dues dones, d'origen immigrant i plenament integrades en el barri, a la vegada que membres de l'associació de veïns de Santa Eugènia, expliquen la feina que es fa des de les associacions a fi de promoure el sentit de pertinença i recuperar fins a cert punt l'esperit de poble.

“S'està treballant perquè la gent es senti eugenial. Poc a poc vas introduint l'idea que Santa Eugènia era un poble i que com a poble tenia la seva entitat i s'està treballant.”

Mª Lluïsa. Veïna de Sta. Eugènia. 66 anys. Nascuda a Zamora. Treballadora familiar. Jubilada. 36 anys vivint al barri.

“Yo creo que nosotros a través de la cultura queremos que la gente se vaya conociendo y uniendo, y claro, hemos sido un grupo de gente que hemos sido muy activos y con un sentimiento hacia el barrio. Mis hijos son mitad *sudamericanos* mitad catalanes, como yo, pero eso no nos crea un conflicto.”

Flor. Veïna de Sta. Eugènia 57 anys. Nascuda a Xile. Immigrant d'origen sud-americà dels anys 90's. Professora. Autònoma. 20 anys vivint al barri.

Què significa o que defineix a una persona eugenial? La Flor, ho explica amb les seves paraules, a la vegada que es lamenta que no participi més gent a les activitats que s'organitzen des de l'associació a la que pertany.

“Que nos sentimos orgullosos del barrio. Para mí es un barrio activo de gente y está vivo. Has de aglutinar a la gente pero luego te lo agradecen y participan. A ayudar no vienen, pero bueno. Es un barrio que estamos bien, yo estoy contenta en el barrio, me gustan los huertos, las actividades que intentamos hacer para todos..., pero me da pena que no participe más gente, pero bueno.”

Flor. Veïna de Sta. Eugènia 57 anys. Nascuda a Xile. Immigrant d'origen sud-americà dels anys 90's. Professora. Autònoma. 20 anys vivint al barri.

La transmissió de la història del barri es fa principalment a través de les escoles de primària i de les xerrades que organitza l'Associació de Veïns. La majoria de les persones entrevistades confessen conèixer-la poc o gens, a excepció de 4 persones que han demostrat conèixer-la en profunditat. Són poques, doncs, les persones entrevistades que han sabut donar-ne referències històriques concretes, si bé la majoria té consciència que Santa Eugènia havia estat un poble. La Teodora, una noia jove d'institut, si bé declara no conèixer la història del barri, si que té present que li van explicar quan anava a l'escola.

“No (*conec la història del barri*). L'explicaven quan era més petita però no me'n recordo. La meva germana sí que encara diu; mira esto es por esto, però no, ara no ho recordo, quant ets petit sí que t'ho expliquen però després de gran ja no.”

Teodora. Veïna de Sta. Eugènia. 19 anys. Nascuda a Colòmbia. Pares immigrants d'origen sud-americà dels anys 90's. Estudiant. 17 anys vivint al barri.

“Me l’han explicat, però ara mateix no et sabria dir massa res.”

Mohamed. Veí de Sta.Eugènia. 28 anys. Nascut a Marroc. Pare i mare immigrants d’origen magrebí dels anys 90’s Viuen al barri. Cambrer. Contractat. 14 anys vivint al barri.

“No, no n’he sentit mai a parlar.”

Juan Diego. Veí de Sta.Eugènia. 30 anys. Nascut a Reus. Músic. Autònom. 8 anys vivint al barri.

“Una mica sí (*conec la història*) perquè he sentit vegades que ho explicaven a xerrades que han fet pel barri.”

Charo. Veïna de Sta. Eugènia. 47 anys. Nascuda a Honduras. Immigrant d’origen centreamericà dels anys 90’s. Dependenta. Contractada. 11 anys vivint al barri.

La revista que s’edita per la festa major també és un bon mitjà de comunicació per educar en la història. Només un veí, en Carles, l’ha tingut present en el transcurs de l’entrevista i ha explicat com li agrada de llegir-la:

“Mira, quan et porten la revista de la festa major m’agrada llegir el Pont del Dimoni, els masos que hi havia hagut..., m’agrada això, i m’agrada llegir la història que treuen en aquestes revistes. La història no la conec massa, però la lleigeixo.”

Carles. Veí de Sta.Eugènia. 65 anys. Nascut a Girona. Empleat de banca. Jubilat. 40 anys vivint al barri.

La voluntat de donar un caràcter propi al barri passa per atorgar-li símbols o elements identitaris. La construcció relativament recent dels gegants n’és clarament una mostra. La geganta, la Ninfa del Rec, és la protagonista d’una llegenda⁶⁸ que passa a l’entorn del Pont del Dimoni quan Sta. Eugènia era un poble. El gegant, el Dimoni, remet al constructor del pont, actualment desaparegut, amb qui el poble de Sta.Eugènia havia pactat. El gegant i la Ninfa del Rec, ambdós protagonistes de la llegenda, juntament amb els capgrossos, en Tomàs l’eugenià i el Dimoni del Pont, volen ser – com està escrit a eldimoni.com (02-02-2014)- els nous símbols del poble. Els resultats obtinguts dels DAFO realitzat a l’institut fan donar a entendre que els nois i les noies de l’institut no reconeixen en el barri elements d’identitat. En aquest sentit, els i les adolescents van notificar obertament no reconèixer com a signes d’identitat la llegenda anomenada ni el Pont del Dimoni (aspecte que es tractarà unes línies més endavant), a més d’expressar que no els hi despertava especial interès.

La recuperació d’edificis i altres elements arquitectònics amb una càrrega

⁶⁸ La llegenda de la Ninfa del Rec és obra de l’autor Jaume Prat. Es pot llegir en la seva totalitat en el diari electrònic dimoni.com. La pàgina es referencia a la bibliografia.

identitària important, com són la casa pairal de Can Ninetes, l'antiga fàbrica de la Marfà i el Pont del Dimoni, afavoreix la salvaguarda del patrimoni de l'antic poble de Santa Eugènia i el fet de donar-li un ús actual, ajuden a connectar la història d'avui amb la d'ahir i a atorgar al barri una personalitat pròpia. Fent referència a la recuperació de Can Ninetes, Joaquim Nadal subratlla:

“Reconstruir Can Ninetes és equipar i rehabilitar tot alhora: és salvar la personalitat històrica de Santa Eugènia i orientar-ne el futur”.

Joaquim Nadal. Alcalde de la ciutat de 1979 a 2002 - (Nadal 1991, 52)

La recuperació del Pont del Dimoni, present sobre el riu Güell fins a l'any 1968 en que es va enderrocar, és una llarga reivindicació de l'Associació de Veïns. La Mª Lluïsa i l'Emili, membres de la citada entitat afirmen que s'està treballant per fer-li un reconeixement. Per la Mª Lluïsa, la voluntat de recuperar trets propis de l'entorn urbà va en paral·lel al treball d'integració social, una tasca que també dona caràcter propi a les entitats del barri.

“El Pont del Dimoni estem lluitant per posar-lo com a monument històric. També podem dir la Mancomunitat i la feina que fa l'Associació de Veïns per tota la integració. [...] Es fan actes molt bons i s'està fomentant tot el que és la part eugeniana, i la Mancomunitat té un valor molt important.”

Mª Lluïsa. Veïna de Sta. Eugènia. 66 anys. Nascuda a Zamora. Treballadora familiar. Jubilada. 36 anys vivint al barri.

“El Pont, el Pont és..., contra més ens han dit que no, que ens han donat llargues, més força ha agafat. Ha agafat més força perquè les entitats considerem que és una reivindicació de la identitat, pensa que ara en aquí estem.”

Emili. Veí de Sta. Eugènia. 74 anys. Nascut a Terol. Professor. Jubilat. 38 anys vivint al barri.

De les entrevistes es pot concloure que el nom del Pont del Dimoni forma part de l'imaginari col·lectiu. Hi contribueix el fet que el concepte «dimoni» doni nom al gegant, al banc del temps, a l'associació de motos, a un diari electrònic entre d'altres unitats o agrupacions de participació social. Amb tot, s'ha pogut comprovar que són molt poques les persones que saben què és exactament o què era, el Pont del Dimoni. Bàsicament es tracta de persones que formen part de l'Associació de Veïns o que hi són molt properes. La majoria de les persones ha reconegut no tenir-ne coneixement, i les que s'han pronunciat, concretament 4 dones, ho han fet amb frases amb un cert contingut ambigu.

“El Pont del Dimoni. Era un barri com altres tants que eren a part i no formaven part de Girona, Girona va créixer i va quedar absorbit pel creixement. I la història del pont que ara el van desmuntar i estan mirant de muntar-ho.”

Maite. Veïna de Sta. Eugènia. 41 anys. Nascuda a Buenos Aires. Immigrant d'origen sud-americà dels anys 90. Mestra. Aturada. 4 anys vivint al barri.

“El Güell és ben bé... bé, ja l'has vist, és això de davant, hi ha 2 ponts, que també han fet 2 ponts que són *estupendos*. Aquí n'hi havia un, després hi havia el Pont del Dimoni que ningú sap què és el Pont del Dimoni, però *bueno*, és el Pont del Dimoni.”

Maria. Veïna de Can Gibert. 79 anys. Nascuda a Torroella de Montgrí. Cuinera. Jubilada. 44 anys vivint al barri.

“Sé que està parlant molt del tema del pont del Dimoni però no tinc massa present si hi ha alguna reivindicació específica.”

Ester. Veïna de Can Gibert. 38 anys. Nascuda a Barcelona. Psicòloga. Contractada. 14 anys vivint al barri.

“Pues un puente no sé, en serio m'has matat..., perquè sí que n'he sentit parlar, fa molt de temps que sabia la història però fa molt de temps que no l'escolto. La vaig fer al *cole* però..., parezco tonta però es que no sé...”

Ariela. Veïna de Sta. Eugènia 18 anys. Nascuda a Girona. Avis immigrants d'origen espanyol dels anys 50's. Estudiant. 16 anys vivint al barri.

La recerca mostra que el sentiment de pertinença va més enllà de ser autòcton o no. Els factors que condicionen aquests sentiments són complexos com també n'és el seu anàlisi. Si bé d'entrada es podria afirmar que en general s'ha perdut el sentit de poble que anys enrere existia, o que aquest és molt minoritari, no es pot negar que existeix un sentit de barri per a moltes persones. Un nou sentit de barri en construcció que conviu amb la voluntat i l'esforç grup de persones que treballen per mantenir viu l'esperit de poble. Conviuen doncs, sentiments de pertinença distints.

Com les persones es personen en els espais, en el carrer, la plaça..., són indicadors de vincles amb l'espai. L'agent social Marta Roura, en relació a les persones immigrades afirma que:

“Sentit de barri no (en tenen), es senten ciutadans i que viuen a Santa Eugènia, però diferent a la identitat que senten els veïns autòctons d'aquí. Potser no viuran això com un tret molt identitari, però es senten de la seva plaça, del seu barri.. i participen del barri perquè cada dia estan a les places.”

Marta Roura. Directora del Centre Cívic Sta.Eugènia-Can Ninetes

Així mateix, confirma que la iniciativa de treballar per crear identitat al barri ve

de la mà, principalment, de persones autòctones. La recerca ha demostrat que, al costat d'aquestes persones autòctones hi són presents persones immigrades establertes al barri fa molts anys.

“És un barri amb molt de sentit de barri, moltíssim. Jo crec que Santa Eugènia, tot i que sempre diuen Santa Eugènia-Can Gibert, quan parlem no sempre hi ha Can Gibert al darrere, però s'independitzarien de Girona. *Aquesta iniciativa la tira endavant gent autòctona de Santa Eugènia o hi ha una gran participació de gent immigrada?* No, gent de tota la vida de Santa Eugènia.”

Marta Roura. Directora del Centre Cívic Sta. Eugènia-Can Ninetes

Per a Joaquim Nadal, exalcalde de la ciutat, el sentit de poble de Santa Eugènia-Can Gibert és minoritari i present en un grup social selecte, com també la preocupació per a la recuperació de símbols identitaris.

“Jo crec que existeix un rerefons i que aquest existirà sempre ja que això era un poble i ha deixat de ser-ho, i era independent de Girona i ara està absorbit i incorporat a Girona. El meu convenciment és que aquest esperit reivindicatiu o de recuperació del caràcter de poble és molt minoritari i només amb algunes elits dirigents ni que siguin elits alternatives. Però que en el fons, la preocupació per la recuperació pels símbols del poble, més enllà del simbolisme del Pont del Dimoni que ara es reconstruirà, és mínima i gairebé inexistent perquè en realitat s'ha desmuntat el sentit de poble i allò era efectivament un poble amb la seva església, les seves masies i les hortes, etc. Això és un record molt remot i una ocupació massiva d'habitatge plurifamiliar amb blocs de pisos que han desvirtuat del tot el caràcter del poble que tenia el nucli de Santa Eugènia, que avui ja no saps on comença i on acaba.”

Joaquim Nadal. Alcalde de la ciutat de 1979 a 2002

Aquesta lluita constant per a mantenir viu l'esperit de poble, amb una dinàmica de vida social rica a fi de no esdevenir un suburbi de la ciutat, amb totes les atribucions negatives que l'acompanyen, és sens dubte un fet que honora a les persones que dia rere dia treballen per fer del barri un lloc més digne i habitable. En aquest sentit, Jaume Fabre⁶⁹, 40 anys després de l'agregació de Santa Eugènia a Girona, reivindica el reconeixement al sentiment de poble dels seus habitants i observa com una gran riquesa, el treball constant dels petits grups de persones

⁶⁹ Jaume Fabre Fornaguera (1948) és Llicenciat en Història Contemporània i Ciències de la Informació. Ha escrit diversos llibres sobre temes de la ciutat de Girona.

que han reconduït els seus sentiments en valors de solidaritat i civisme per garantir qualitat de vida a totes les persones que habiten el barri.

“Però quan es parla d'agregacions de municipis hi ha un altre factor menys materialista i més irracional que acaba jugant un paper decisiu. És el sentiment de petita pàtria, la consciència de poble existent en els habitants de Santa Eugènia de Ter, Palau i Sant Daniel. Aquesta mena de petit nacionalisme o localisme és una realitat davant la que no es pot tancar els ulls. Va intervenir en la retrocessió de les agregacions de 1974-1976 de Salt i Sarrià i, si no ha fet possible que els altres municipis annexionats recuperessin la independència, és quelcom que, sobretot a Santa Eugènia de Ter, no ha desaparegut del tot. És un valor altament positiu, que ajuda a la integració i la vertebració dels habitants de l'antic poble, avui barri marcat per una personalitat que quasi s'ha perdut en un Palau-Sacosta devorat per les noves urbanitzacions extensives o en un Sant Daniel poc poblat. Una personalitat que permet mantenir grups reivindicatius i d'autodefensa i, per tant, una més gran qualitat de vida basada no en els recursos econòmics individuals sinó en la solidaritat i el civisme.”

Jaume Fabre, 1-juliol-2003

6.5.3. Conclusions a manera de resum

L'arribada de persones immigrades extracomunitàries al barri de Sta.Eugènia sembla que debilita el sentit d'identitat a la vegada que impulsa a la població autòctona (o que s'hi considera), a reivindicar i recuperar elements històrics d'identificació. Per contra, a Germans Sàbat-Taialà que el teixit social ha canviat poc, el sentiment de pertinença és molt arrelat entre les persones adultes i grans. Per les noves generacions sembla que perd valor el sentit de pertinença al barri. Tenen una visió més global de la seva situació en el món i s'obren en general al conjunt de la ciutat.

Entre les persones autòctones no hi ha el mateix sentit de pertinença, com també entre les persones novingudes es donen diferents maneres de sentir que pertanyen al barri. En un i altre sector es teixeix un nou sentiment de pertinença, en el que l'amalgama d'identitats i de sentiments diversos n'és la característica principal. A la vegada, la identificació amb la ciutat, el sentir-se de Girona, predomina al sentir-se de barri.

Una tasca significativa de les associacions està enfocada en recuperar elements identitaris (com és el Pont del Dimoni a Sta.Eugènia) o crear-ne de nous (com és la producció d'uns gegants en ambdós sectors) amb l'objectiu de fomentar l'esperit identitari i el sentit de pertinença. S'organitzen festes populars en l'espai públic i s'avenen a reinventar-les tot creant situacions on es pugui compartir i afavorir la coneixença d'altres valors i tradicions culturals que són presents en el barri. Darrera d'aquestes accions es veu la necessitat que l'espai sigui significatiu, és a dir que permeti a la gent establir fortes connexions entre els llocs i les seves vides tal i com expliquen Carr i Francis (1992, 20).

6.6. Espai de discussió

Arribats a aquest punt i abans de tancar el capítol es vol obrir un espai de discussió que convidi a la reflexió. S'apunten, encara que breument, algunes idees o qüestions per pensar i/o perquè no, per a properes recerques.

- S'ha vist que petites actuacions urbanes en l'espai públic com és eixamplar les voreres faciliten l'autonomia, l'accessibilitat i la mobilitat. Es tracta d'accions que poden ser universals. Un tema a estudiar és, com introduir petits elements en l'espai urbà (bancs al llarg d'uns circuits, semàfors acústics, passos de vianants en determinats punts, senyalització accessible...) afavoreixen o ajuden a fer la vida més còmode a les persones.
- Massa sovint el disseny de les places recau únicament a les mans dels arquitectes. Ni el disseny urbà, ni una ocupació intergeneracional, ni intercultural garanteixen la cohesió social en l'espai públic. L'urbanisme hi ajuda però es fa evident que ha d'anar acompanyat d'accions interdisciplinars i socials. Han de prendre part altres agents socials i professionals. La qüestió és, quines disciplines són més òptimes per fer una mirada més completa per planificar i gestionar l'espai públic i la seva interacció social.

- Per conèixer l'ús dels espais públics bàsicament hi ha dues maneres de fer-ho: preguntar i observar. A la gent gran (majors de 75-80 anys) i a la gent jove (de 14 a 25 anys) en aquesta recerca no se les ha pogut observar, eren absents de l'espai públic. Ens hem apropat a ambdós col·lectius a partir de buscar-los i preguntar. Davant les raons de la seva absència cal plantejar-nos si s'ha de cercar incloure la gent jove en el disseny de les places, quan el que volen és fugir de la mirada dels adults i tenir el seus propis espais. Hem d'entendre que aquesta és una realitat pròpia de la gent jove i cal acceptar-ho com una normalitat? En relació a la gent gran, sembla que es senten més segurs i còmodes en centres pensats per ells i elles per por a robatoris, a un cop de pilota, a no trobar espai per seure... S'autoexclouen o els exclouem? Cal incloure la gent gran en el disseny de l'espai públic o acceptem que és un col·lectiu que la seva preferència és anar a espais pròpiament de gent gran?
- En els barris amb població intercultural diversa, s'utilitza el comerç de proximitat per les compres quotidianes amb naturalitat independentment de qui el regenti. Una tasca desenvolupada principalment per les dones. La qüestió és, el comerç de proximitat exerceix de catalitzador social? Poden ser les dones les principals agents de la inclusió social en la pràctica d'acudir al comerç de proximitat?
- La necessitat de tenir signes d'identitat territorial porta a la recuperació d'elements antics del patrimoni o a que se'n creïn de nous. La majoria d'aquests signes tenen els seus referents en la història del barri. Podem plantejar-nos per què avui hi ha necessitat de mostrar l'arrelament al barri diferenciant-se de la ciutat. La cerca d'identitat local és resultat de la

globalització i la tendència a la homogeneïtzació social, cultural, de consum...?

- En alguns dibuixos, els infants han il·lustrat aquells records i experiències viscudes molt marginalment (per exemple la festa major en una plaça). S'obren aquí dos interrogants per a futures recerques sobre la percepció de l'espai. D'una banda, com les experiències en un lloc concret i en un moment del cicle de la vida condicionen la mirada sempre més d'aquests espais. De l'altra, la influència de l'imaginari col·lectiu en la percepció dels espais. És a dir, fins a quin punt els records que s'expressen són propis o són transferits per persones de més edat? És possible que es doni una transferència d'imaginari? Com les experiències explicades condicionen la manera de percebre un espai a la persona que escolta?
- Hem conclòs que part de les pors en l'espai públic venen motivades principalment per la presència de persones masculines migrades i/o joves. En una societat i un espai públic veritablement inclusiu aquestes persones hi han de poder estar sense ser mal vistes. Estem davant d'un repte social en el que cal treballar a nivell de carrer i amb els mitjans de comunicació perquè canviï la mirada que es projecta cap a determinats col·lectius?

Capítol 7- Conclusions generals

En el transcurs de la recerca, en consonància amb les consideracions teòriques i metodològiques assentades a l'inici, he procurat apropar-me a les actuacions urbanes en l'espai públic i les dinàmiques de la quotidianitat de les persones des de quatre perspectives interrelacionades: l'espai urbà com a espai públic i de convivència, l'espai públic com a espai viscut, la vivència de l'espai públic des d'una dimensió intergeneracional i l'espai públic des d'una lectura de gènere. La consciència de la multiplicitat de realitats que convergeixen en cada persona ha conduït la recerca de forma constant des d'un enfoc interseccional.

Havent dut a terme tot el buidatge i comentaris detallats de la meva recerca, crec que és possible assolir algunes conclusions, per bé que fonamentalment tinguin un caràcter fins a cert punt provisional. Així mateix, les conclusions volen donar resposta a les preguntes de recerca a mode de discussió o reflexió, per bé que a l'entorn del marc teòric s'hi ha reflexionat en el capítol primer. Sobre les qüestions metodològiques s'ha profunditzat abastament en els capítols quart i cinquè, i les preguntes concretes a l'entorn de la vida quotidiana en l'espai públic dels barris objectes de recerca, s'han respost àmpliament en el capítol sisè. A continuació doncs, es presenten les conclusions a partir dels tres gran eixos d'anàlisi que s'han presentat a l'inici del treball i que ordenen les preguntes de recerca, amb l'avinentesa que responen als límits de la meva investigació i als condicionaments amb que m'he trobat mentre la duia a terme, a nivell d'espai, de temps, de possibilitats d'apropar-me a les persones a títol individual i als col·lectius en conjunt. Així doncs, les conclusions que s'apunten a continuació poden ampliar-se i detallar-se molt més en futurs estudis d'investigació sobre els mateixos espais urbans.

7.1. Conclusions i reflexions a l'entorn de la definició d'un marc teòric

Es pot afirmar que hi ha tantes dinàmiques en l'espai públic com persones. Aturar-se i observar -les planteja una infinitat qüestions: perquè ho ha fet? Què l'ha motivat? Com hi ha influenciat l'entorn i/o la condició social? Quin paper hi juguen els sentiments, les emocions?... I així fins a una infinitat d'interrogants per poder-nos apropar a una mirada integral, completa. Poder desgranar la multiplicitat de factors que poden entrar en joc en tota acció humana i social a la vegada, demana tenir un ampli ventall de coneixements teòrics no només de l'àmbit de la geografia sinó també d'altres disciplines.

La recerca amb i dels diferents col·lectius agrupats per raó d'edat, ha fet especialment evident la necessitat de tenir coneixements teòrics propis de cada etapa evolutiva per poder analitzar d'una manera més completa i comprensiva la realitat observada. Aquesta necessitat s'ha fet especialment evident quan s'ha volgut abordar l'experiència quotidiana dels infants. Coneixements bàsics de la psicologia infantil i pedagogia han estat imprescindibles. No només per poder entendre millor el que s'ha observat i el que els mateixos infants han manifestat, sinó i molt important, per a poder-nos-hi apropar de la millor manera possible. És per aquest motiu que tenir en compte publicacions de l'àmbit de la pedagogia i de l'educació ha resultat imprescindible. Igualment ha esdevingut indispensable beure de publicacions centrades en el col·lectiu de la gent gran.

La literatura ha estat també una altra disciplina especialment significativa de cares a descriure l'evolució de la història humana i de l'assentament a les ciutats des d'una perspectiva de gènere. Ha permès acostar-se a la situació de la dona a la societat i copsar una mica la realitat del gènere dins la ciutat i els seus espais públics al llarg del temps. La literatura ens a permès escoltar veus de dones i llegir mirades d'homes sobre les dones en diferents moments de la història.

Un emmarcament des de la geografia és essencial i imprescindible, ara bé, una lectura interseccional i integral de la vida en l'espai públic, demana ser reforçada per altres disciplines. Disciplines pròpies de l'àmbit humanístic, perquè ens ajuden a entendre la persona com a ésser individual, i d'altres específiques de les ciències socials perquè ens ajuden a descriure el comportament social. Com més interdisciplinar sigui l'emmarcament teòric, com més la geografia s'enriqueixi amb d'altres disciplines, més possible és apropar-se a la interpretació del comportament humà dins un entorn social, fent èmfasi en com l'entorn social condiciona l'acció individual i aquesta al seu torn el comportament social.

En l'estudi de la vida urbana, que no és altra que la de la conducta humana, les fronteres entre unes i altres disciplines sovint són molt febles. Sí que és cert, que en cada disciplina l'objecte d'estudi és clar, ara bé, els límits de cadascuna d'elles no són fàcils de dibuixar, doncs es troben a la vegada que es retroalimenten i s'influencien. A la vida al carrer hi entren en joc molt més aspectes dels que d'entrada ens sembla que podem classificar o emmarcar en una disciplina: aspectes com ser feliç, tenir dret, els desitjos, les pors, la identitat, els sentiments... es forgen sota la influència d'una multiplicitat de factors que podem relacionar amb la geografia, la història, el periodisme, l'economia, la psicologia, l'antropologia i la sociologia entre d'altres. Establir els límits de la influència de cadascuna d'elles és, des de la meua perspectiva, impossible.

Per concloure aquest eix temàtic, voldria manifestar que qualsevol estudi propi de les ciències socials és d'una complexitat immensa, i no podem fer altra cosa que intentar apropar-nos a la interpretació de l'actuació humana des de la humilitat i acceptant que tota disciplina pròpia de les ciències socials, i en aquesta tesi concretament de geografia, necessita reforçar-se i enriquir-se d'altres disciplines afins.

7.2. Comentaris-conclusions a l'entorn dels aspectes metodològics

Al llarg de la recerca, l'ús d'un ampli ventall de tècniques qualitatives ha permès d'apropar-se a l'enteniment adequat i en tota la seva complexitat, dels canvis en els fets socials i espacials que s'estudien. A la vegada, no s'ha menyspreat puntualment l'ús d'alguna tècnica pròpia de l'enfoc quantitatiu. Des del meu punt de vista, una recerca que es desplegui des d'una perspectiva interseccional, demana saber estar al marge de prejudicis en relació als enfocs i fer ús en tot moment, d'aquelles tècniques que més ens apropin a les experiències dels habitants objectes de la recerca. La metodologia qualitativa respon més a com ens aproximem a l'àmbit d'estudi, que no a l'ús de tècniques o mètodes concrets. Coincideixo doncs amb Baylina (1997) quan citant a Taylor i Bodgan, afirma que la metodologia qualitativa, no implica tant l'ús d'un conjunt de tècniques com una forma d'apropar-se a la realitat.

Amb tot i donant resposta a la idoneïtat d'una metodologia més òptima per apropar-se a la vivència humana, es confirma que l'enfoc qualitatiu ha permès donar cabuda a la subjectivitat i a l'experiència dels actants que habiten l'espai estudiat, d'una forma molt més completa a la que hauria significat emprar una metodologia tradicionalment quantitativa.

No hi ha dubte que prendre l'opció per una lectura interseccional demana anar de la mà d'una metodologia clarament qualitativa per fer ús de totes aquelles tècniques, que permetin recollir tantes mirades i experiències humanes com sigui possible, a fi de poder realitzar una anàlisi el màxim de completa i integral.

Tot i que es fàcil entendre que les persones vivim sempre en una situació polièdrica, presentar aquestes experiències des d'una perspectiva interseccional és d'una gran complexitat. La dificultat principal es troba a l'hora de creuar la informació per arribar a conclusions. És a dir, intentar donar veu a tothom és

relativament possible, però fer aflorar-les totes intentant fugir de les generalitzacions és molt difícil. Com més ens apropem a la persona més difícil és extreure'n conclusions, perquè l'amalgama de factors que intervenen en l'actuació de cada vida humana fa molt difícil fer-ne un anàlisi ja sigui a nivell individual com social.

Un altre dels aspectes a considerar és la dificultat de ser absolutament pura a l'hora de rellegir i interpretar les experiències manifestades. En voler fugir de la pròpia subjectivitat com a recercadora, és impossible no trobar-se amb la subjectivitat de la persona recercada. Exposar resultats sense que aquests es vegin contaminats per a pròpia mirada esdevé una trajectòria àrdua a la vegada que presenta una situació de paradoxa i obre nous interrogants. Treure conclusions, arribar a generalitzacions exigeix a la recercadora que fins a un cert punt obviï o passi per alt determinats aspectes i jugui una posició interventora. D'una altra banda, procurar un anàlisi el màxim de descriptiu, que contempli tot el conjunt de factors que hi entren en joc i per tant la investigadora es quedi al marge tant com sigui possible, dificulta o impedeix arribar a conclusions que posin en comú a les persones. D'entrada semblaria imprescindible que de tota recerca se n'obtinguin unes conclusions que permetin a les disciplines d'estudi anar avançant. Observo doncs, que una anàlisi interseccional de la realitat, es presenta com un repte valent i d'una complexitat molt gran. A l'experiència humana per tant, només ens hi podem apropar perquè les vivències són tant íntimes com úniques. Llegir la vida des d'una perspectiva interseccional ajudarà a entendre aquest sentir i viure individual dins una col·lectivitat però mai podem tenir una mirada completa d'una vivència ni individual ni col·lectiva. Això sí, serà de moment, la perspectiva que ens permet tenir la mirada més completa i rica de la realitat observada.

Un dels reptes més importants per als i les geògrafes, és com pensar i planejar una ciutat amable, respectuosa amb els ritmes propis i la diversitat de característiques que acull cada col·lectiu en general, a fi que cada persona a nivell individual s'hi pugui sentir a gust. A fi d'aconseguir un enfoc plenament interseccional s'ha tirat endavant la recerca fent ús de d'aquelles tècniques i mètodes d'aproximació i escolta activa que s'han considerat més adequades a les característiques evolutives. Malgrat que no estar d'acord per principi en classificar i definir unes característiques comunes a les persones ja sigui per raó d'edat i de gènere, ha resultat inevitable fer-ho fins a un cert punt per dur a terme la recerca. L'ús d'una metodologia plural ha volgut apropar-se a totes i cadascuna de les persones atenent a la seva individualitat. A continuació es presenten algunes conclusions i reptes metodològics que s'han observat en relació a la recerca amb cada col·lectiu.

- S'ha acreditat que dins de cada col·lectiu estudiat el ventall de característiques i diferències és tan ampli com persones s'hi localitzen. És per aquest motiu, que si bé en els estudis, és important treure'n conclusions generals, cal tenir present sempre les individualitats.

Els aspectes relatius al gènere, la condició social, la identitat (immigrant-autòcton), el nivell cultural, la salut, l'autonomia personal, el factor edat i/o a la trajectòria de vida entre d'altres configuren una realitat investigadora complexa. És per aquest motiu, que a l'hora de dur a terme una anàlisi interseccional cal fer ús d'una metodologia el més completa possible. És a dir, que sigui adaptada a les característiques de cada col·lectiu, i que a més contempli una varietat de mètodes per arribar a connectar amb l'experiència vivencial de cada individu. Les dificultats que es presenten al llarg de la recerca a nivell metodològic, esdevenen alhora que desafiaments, fonts d'aprenentatge.

- Al fer recerca amb infants i dins un centre educatiu s'ha observat que val molt la pena comptar amb el suport dels i les docents. El temps de recerca a l'escola és acotat, i és molt d'agradar que mentre els nens i les nenes realitzen les activitats proposades per a la recerca, els i les mestres ajudin en la supervisió i l'acompanyament. A la vegada, el fet que els i les docents aportin pinzellades a l'entorn de la diversitat dels infants, sense vulnerar el dret a la privacitat, permet entendre el resultat d'algunes de les activitats indicades.

Amb els infants s'ha demostrat que cal plantejar activitats plurals, de curta durada, fàcils de realitzar, adaptades a l'edat evolutiva i motivadores. Des de l'àmbit de la psicologia i la pedagogia ja fa temps que s'insisteix en que els infants tenen diferents maneres d'aprendre i expressar-se. Els exercicis de recerca plantejats han resultat ser molt útils, doncs han permès arribar a la diversitat de l'alumnat. El fet que hi hagi diverses activitats de recerca ha afavorit que aquells infants que presenten algun tipus de dificultat d'aprenentatge hagin pogut desenvolupar-ne alguna de forma autònoma, i sentir que ells també participen de la investigació.

- La recerca amb la gent jove demana una actitud dinàmica. És per aquest motiu que la realització d'una assemblea tipus DAFO ha estat molt encertada. Amb tot, s'ha observat que els rols que cada noi i noia juga a l'aula ha condicionat la seva disposició a participar. Així mateix, la presència del i/o de la docent, ha neutralitzat algunes manifestacions que s'entreveien envoltades de prejudicis, i que hauria estat ric de poder ser escoltades alhora que interpel·lades.

S'ha valorat molt positivament el fet d'haver estat dues persones a l'aula duent a terme la investigació amb un col·lectiu amb tanta força i energia com és els dels nois i noies d'ESO. A la vegada, ha estat essencial la presència del i la docent, doncs en no conèixer els nois i les noies era fàcil que es descontrolés la dinàmica preparada.

- Al fer recerca en llars de la gent gran s'ha comprovat que la major part de la gent que hi va és d'edat molt avançada. La majoria supera els 80 anys i són dones. S'han detectat principalment tres tipus de barreres davant les quals és essencial com a recercadora, tenir una actitud receptiva, oberta, flexible i pacient. Són les següents:
 - *Barreres fisiològiques:* problemes derivats d'escoltar malament, d'entendre incorrectament (calia repetir les preguntes de diferents maneres perquè s'entengués i es sentís), d'expressar-se amb dificultats i de l'estat de la salut mental.
 - *Barreres físiques:* hi havia molt de soroll a la sala i costava sentir-nos perquè tots els grups estaven parlant o jugant. Algunes persones grans tenien problemes d'oïda i calia repetir les preguntes.
 - *Barreres psicològiques:* hi ha hagut preguntes que ha estat difícil d'obtenir-ne una resposta perquè es filtraven segons determinats paràmetres individuals.

- En un context on conviu la llengua i la cultura catalana i l'espanyola, ha estat essencial adaptar-se al llenguatge de la persona interlocutora. Així mateix ha calgut adaptar-se al nivell cultural de la persona, explicant en moltes ocasions el significat de les paraules, de les preguntes que es feien. En els barris que s'han estudiat, encara hi ha un nombre de gent gran considerada analfabeta o que només té els estudis bàsics. En aquest sentit,

vocabulari que per a nosaltres és molt habitual per a moltes persones grans no ho és. És important deixar fluir i confiar, doncs la coneixença entre les persones i la bona entesa entre moltes d'elles, feia que aquelles persones que havien entès per on anaven les preguntes que fèiem, en fessin les explicacions oportunes a les que no ho havien entès tan bé.

La recerca amb les persones grans fa molt evident que quan ens apropem a l'espai ens apropem a la vida. És amb el col·lectiu amb qui l'experiència urbana està vestida de més records, de moments, d'experiències. Darrera de cada espai s'hi fan presents persones significatives, (la mare, una germana, el marit...) persones que avui ja no hi són. En queda el record en un lloc concret. Quan ens arriben aquestes experiències a través de les converses, cal saber rebre aquestes aportacions com a regals de la vida i acollir-les amb una delicadesa especial.

7.3. Conclusions a l'entorn de les actuacions urbanes i les dinàmiques humanes

7.3.1. L'espai urbà com a espai públic de convivència i relació

- Un dels principals efectes de la globalització és l'absoluta transformació del paisatge humà i urbà. En aquesta modificació del panorama urbanístic de la ciutat hi juguen un paper molt principal les característiques dels habitatges i les possibilitats de llogar-los o adquirir-los. En aquest sentit, s'ha comprovat, que la possibilitat d'accedir a un habitatge a baix preu influencia l'assentament al barri de persones amb pocs recursos econòmics tant autòctones com provinents d'altres països.
- Un dels efectes negatius de la globalització que s'ha observat en dos sectors estudiats ha estat l'extensió de la crisi econòmica i l'augment de

- les desigualtats. Les conseqüències s'han concretat en: la pèrdua de llocs de treball, principalment entre les persones de més poca formació; Els desnonaments i la falta de papers que regularitzin la situació les persones immigrades. Aquest fet ha generat que moltes persones es vegin abocades a no trobar feina o a treballar sense contracte, i a trobar-se en situacions de residència molt inestables. Que en una comunitat es donin lligams familiars o experiències vitals compartides, molt sòlides, afavoreix que es pugui ajudar a sostenir la situació de crisi econòmica en la que es troben molts familiar i veïns. Moltes de les persones que viuen a Germans Sàbat-Taialà-Domeny i que s'han trobat, principalment en una situació laboral desfavorable, han tornat a casa els pares o són suportats econòmicament pels seus progenitors A Sta.Eugènia-Can Gibert el suport de la xarxa social davant les dificultats econòmiques també juga un paper molt important. S'ha pogut observar que el nombre de persones en situació de risc és molt elevat i que per tant, ens trobem davant de xarxes socials que tenen poca capacitat econòmica per ajudar en les situacions més adverses.
- Conseqüència d'aquesta situació de vulnerabilitat en són les dificultats per assumir els costos de comunitats de veïns, ocupació il·legal d'habitatges, petits furts, i mercadeig o tràfic de substàncies tòxiques per obtenir diners, persones en situació de desocupació i desesperança que consumeixen alcohol en companyia d'altres persones en la mateixa situació. Aquestes accions que s'han observat en ambdós barris, són en general molt mal viscudes pels veïns i les veïnes. Generen situacions de por, desconfiança i incomoditat en els desplaçaments en l'entorn urbà, especialment de les dones i quan s'observa la mobilitat dels infants.
 - Amb l'objectiu de promoure la trobada entre les persones autòctones i les immigrades, així com la integració en l'entorn de les persones

- nouvingudes, es porten a terme diferents activitats lúdiques i formatives des de les associacions veïnals i des de serveis socials. Els equipaments a l'hivern i les places quan fa bon temps, tots aquests espais públics esdevenen catalitzadors per al foment de la cohesió i l'intercanvi social. Es confirma que les places són clarament un mitjà d'integració i cohesió social.
- S'ha observat que en la mesura que un grup humà es cohesionava en si mateix, d'alguna manera també es creen elements defensius cap a fora. És a dir, que és més fàcil integrar-se en un grup que sigui poc estructurat que en un grup molt compactat. El moment en què un grup s'ajunta molt, també provoca que sigui menys permeable cap enfora. La gent a Santa Eugènia pot assimilar més l'obertura cap a la gent nouvinguda perquè ella mateixa fa poc que acaba de viure l'experiència d'intentar fer-se un lloc.
 - Es comprova que no hi ha un únic model o patró de disseny per a que una plaça resulti o faciliti la integració. Ni una plaça que serveixi sempre i al llarg del temps. El que durant un temps pot funcionar pot no funcionar en un altre. La realitat que va passant en cada moment modifica la realitat que es dona en l'espai públic. Cal treballar processos de participació social entre els diferents col·lectius en paral·lel a un disseny sense barreres de cap tipus en les places, que facilitin el trànsit d'un lloc a l'altre.
 - Es fa palès que les característiques pròpies de les places amb espais concrets pensats per a activitats concretes (jocs infantils, la petanca...) afavoreix la realització de determinats usos i la convivència de diferents col·lectius. També s'ha contrastat que l'ús de l'espai públic ve molt determinat per les interrelacions de les persones que s'hi localitzen. El cas més exemplar és la presència de les dones (mares, germanes, àvies) que

- tenen cura d'infants. El disseny pot afavorir i molt, la cohesió veïnal, però no és determinant. Hi ha altres factors que hi tenen a veure: l'entorn immediat on s'ubica la plaça, les afinitats que uneixen a les persones, les creences i el perjudicis que fan que la gent s'apropi o s'allunyi (és a dir, tot un seguit d'aspectes més de caire sociològic o social).
- La configuració de l'entorn urbà que volta l'espai públic, entenguis la tipologia d'habitatge particular i la demografia (és a dir les característiques d'edat, d'origen cultural) tenen un paper cabdal en relació a l'afluència més o menys elevada de persones en l'espai públic. En aquest sentit, s'han observat diferències substancials entre els sectors que s'estudien que ho demostren. Sta. Eugènia-Can Gibert és un espai densament poblat, d'alta construcció d'habitatges en vertical, amb moltes famílies extenses i d'un perfil cultural divers, molts pisos relativament petits en relació al nombre de persones que hi viuen... i un llarg etcètera de factors que incideixen en que l'entorn urbà del barri es vegi altament transitat i les places avivament ocupades. A Germans Sàbat-Taialà-Domeny diferentment, és un sector amb una baixa densitat de població, amb un perfil cultural i humà molt semblant entre ell, una ciutadania força envellida que es concentra a Germans Sàbat, una construcció majorment horitzontal amb jardí o pati i famílies poc extenses, entre d'altres condicionants, que afavoreixen que en general les places dels barris siguin poc freqüentades i l'espai urbà s'observi molt tranquil.
 - Els espais verds a l'entorn d'espais pròpiament urbans, com és el cas de les Hortes de Santa Eugènia, s'han configurat com a llocs portadors de qualitat de vida i benestar en el conjunt de la ciutat en general, i del veïnat en particular. A nivell de barri, els múltiples beneficis personals que es reporten a nivell de salut mental, física i social, es deriven de percebre les

hortes com a espais que transmeten pau i tranquil·litat, com a llocs òptims per a gaudir d'un passeig o practicar esport, i com un indret que afavoreix les relacions socials. Així mateix, s'ha fet palès que en un barri en el que hi viuen tantes persones en situació de risc de pobresa, la presència d'unes hortes obre la possibilitat tant de fer conreu d'autosuficiència com de cultivar per fer una petita venda. Les hortes esdevenen una oportunitat per a autoabastir-se, alhora que s'entenen com una forma de fer barri.

7.3.2. L'espai públic com a espai viscut

- Per analitzar com l'espai públic és viscut i percebut, començaré centrant-me en les places, que són els llocs on es projectes i es polaritzen algunes de les connotacions més positives i negatives que els propis habitants veuen en el barri.

Les observacions sistemàtiques han evidenciat que la Plaça de Santa Eugènia és una plaça altament ocupada, en general valorada positivament pels veïns i les veïnes i percebuda com un lloc viu, agradable, amb caliu. La seva llarga presència al cor del barri fa que sigui una plaça en la que les persones en puguin recordar records d'infantesa. L'element del *barco* que es troba a la zona de joc infantil, s'ha convertit en un element simbòlic, si bé amb no tant de reconeixement com tenia el vaixell antic que va donar nom a la plaça. La presència d'homes autòctons que els trobem jugant a la petanca o al bar i d'immigrants que se'ls veu passejant, formant grups o asseguts en els bancs a l'entorn de la plaça és permanent. Aquesta realitat fomenta que la plaça s'observi com una plaça masculinitzada sobretot entre setmana.

En general s'observa que la plaça és un espai freqüentat o usat com a lloc de pas principalment per les persones que viuen en els habitatges propers.

La presència dels infants a la plaça està molt condicionada a la proximitat de l'escola, doncs és a la tarda dels dies feiners quan l'afluència és major. Va molt Contràriament a com viuen la plaça els adults en general, per als infants la Plaça Pere Calders és una plaça molt estimada. No en va ha estat la plaça més il·lustrada com a preferida per la mainada i més concretament per les nenes. Mentre de que les il·lustracions es pot deduir que per als infants, sobretot de la zona de Can Gilbert, la plaça és el lloc més representatiu del barri, les entrevistes mostren que no és un espai especialment significatiu per als adults.

La plaça Germans Sàbat, si bé no compleix les funcions que s'atribueixen habitualment a una plaça, no deixa de ser un lloc emblemàtic i molt estimat dins el barri, especialment per a les persones d'edat avançada i els infants. En les entrevistes, moltes de les persones grans han explicat com la plaça és per a ells el lloc preferit del barri perquè els hi evoca records viscuts amb persones estimades. La plaça, que va ser durant molts anys el centre neuràlgic de la vida social i el lloc on es celebrava la festa major del barri, és present en l'imaginari del veïnat, fent que adquireixi un valor identitari molt significatiu.

Pel que fa a la plaça de davant l'escola de Taialà, es tracta d'una plaça sense una personalitat concreta, ni un paper significatiu dins el barri per al conjunt de les persones entrevistades. En general les valoracions que es fan de la plaça són força neutres, és a dir, es tracta d'un espai que se l'observa com a correcte, destinat al joc de la mainada, com un lloc de pas i sense masses aspiracions. De ben segur que el fet de no tenir nom contribueix a aquesta situació de despersonalització, doncs la seva referència sempre és l'escola. Atès el seu ús, s'ha pogut comprovar que és un espai en el que quedar principalment a la sortida de l'escola, fet que implica una major afluència entre setmana que en dies festius. El fet que

- la plaça estigui principalment ocupada per nenes i per les seves mares, fa que la plaça esdevingui un lloc especialment feminitzat.
- A Santa Eugènia-Can Gibert, s'observa que la presència de persones nouvingudes ha contribuït a perdre l'essència del barri i s'ha generat un sentiment de por basat en la desconexió de «l'altre». A través de les entrevistes s'observa que la persona migrant en moltes ocasions és percebuda com a subjecte degradant de l'entorn i de diversos problemes que es donen en els barris. A la vegada es percep que l'arribada de moltes persones nouvingudes ha contribuït a la pèrdua del sentit de comunitat que dominava anys enrere.
 - S'ha observat que moltes de les persones que habitaven abans el barri avui no hi són, i entre les persones autòctones que avui hi ha al veïnat, no totes tenen el mateix sentit de pertinença. S'ha demostrat que entre les persones nouvingudes també hi ha diferents sentits de pertinença. Moltes de les persones que porten més temps al barri es senten més arrelades que les que hi porten menys temps. S'ha vist també, que les persones autòctones i nouvingudes, que estan implicades en les associacions o que tenen un paper actiu dins els equipaments, reconeixen sentir-se més identificades amb el barri que les que no ho fan. En aquest sentit doncs, s'ha vist que els equipaments i serveis contribueixen a crear cohesió social i sentit de pertinença.
 - La trajectòria històrica viscuda, atorga a cada barri una personalitat pròpia. A Sta. Eugènia - Can Gibert el sentiment de barri ve molt condicionat pel fet que abans de barri fos un poble i que aquest es resistís a l'annexió amb Girona. A Germans Sàbat-Taialà, el sentiment de poble neix d'haver estat un barri de cases compacte, aïllat del centre de la ciutat, amb un perfil social molt semblant i en un moment de la història molt precís, que ve

acompanyat de molts esforços i lluites veïnals per fer del barri un lloc digne per viure.

- La recuperació d'edificis així com d'altres elements arquitectònics amb una càrrega identitària important, com són la casa pairal de Can Ninetes, l'antiga fàbrica de la Marfà i el Pont del Dimoni, afavoreixen la salvaguarda del patrimoni de l'antic poble de Santa Eugènia i el fet de donar-li un ús actual, ajuden a connectar la història d'avui amb la d'ahir. En la mateix sentit camina la creació de símbols nous com el gegant "Dimoni" i la geganta "Ninfa del Rec", i les llegendes que els acompanyen juntament amb els capgrossos *eugenians*, volen fomentar l'estima del barri.
- Ha quedat palès que des de les associacions de veïns del barri porten a terme un activisme molt ferm a favor de la integració social, que passa en bona part per fomentar l'esperit d'identitat amb el barri. L'esperit de poble ha desaparegut i el de barri s'està transformat. S'estan generant noves formes de vinculació emocional amb l'entorn. El treball que porten a terme les associacions denota que un grup important de veïns i veïnes es resisteixen a que el barri acabi per perdre la seva idiosincràsia i esdevingui un lloc despersonalitzat.
- S'ha comprovat que les persones s'agrupen per col·lectius perquè aquest fet reforça la seva consciència comunitària. Per sentir-se membres d'una col·lectivitat les persones necessiten sentir que la seva opinió és tinguda en compte, que té valor. És a dir, que perquè s'estableixi un vincle identitària amb el lloc és primordial promoure que les persones prenguin part en la presa de decisions que tenen a veure amb la seva vida quotidiana, i en tots aquells aspectes de la vida urbana que els afecta. Un exemple molt clar és el sentiment de pertinença que experimenta la gent

- gran de Germans Sàbat, doncs es tracta d'un grup de persones que amb les seves mans i la implicació personal han anat millorant el barri. En un moment en que les necessitats bàsiques a nivell d'equipaments estan cobertes, la implicació de les persones passa sobretot per afavorir processos participatius en el sentit més ampli del terme.
- Cal entendre el barri com una unitat urbana dins de la ciutat amb una personalitat sociocultural pròpia, en la que es donen unes relacions internes concretes, que permeten identificar el barri com una comunitat social diferenciada. Dins el barri de Germans Sàbat-Taialà s'hi desenvolupen relacions intenses entre les persones, hi tenen lloc molts lligams familiars, fet que promou el sentiment de ser comunitat. El sentit de pertinença més arrelat es troba vinculat al conjunt de cases de Germans Sàbat. Identificar-se amb Germans Sàbat va més enllà de sentir-se del lloc, és retrobar-se amb una experiència d'immigració i d'esforç comunitari per fer del "poble" un lloc digne. És per aquest motiu, que moltes de les persones que han viscut a Germans Sàbat i actualment viuen a Taialà, o encara hi tenen familiars propers vivint-hi, afirmen sentir-se de Germans Sàbat. El sentiment de barri que des dels inicis es va anar construint, i que actualment predomina entre la gent de més edat, està en procés de transformació. El creixement urbanístic del barri, la seva connexió amb la ciutat, l'arribada de noves famílies que s'han establert a la zona nova de Domeny, el canvi de relacions que les persones joves han establert amb l'entorn, i les influències de la globalització entre d'altres factors, fan que el sentit d'identitat amb el barri estigui canviant. La representació urbana i social d'aquest canvi no és prou forta perquè sigui motiu de preocupació pel veïnat. Més aviat s'entén i s'accepta com un signe del temps.

- En la percepció dels veïns i veïnes entrevistades, la cultura juga un paper força important. Això es deu al fet que els equipaments culturals, són més de barri que de ciutat i són especialment assenyalats pels propis residents. Les biblioteques i el centres cívics són els equipaments més freqüentats, configurant-se com a espais de socialització. Els residents d'ambdós han explicat que compren sovint en les botigues de proximitat els productes frescos (pa, carn, peix i fruita), mentre que els compres grans les realitzen en grans superfícies comercials. Els comerços doncs, són també espais de socialització i d'intercanvis veïnals.

7.3.3. La vivència de l'espai públic des d'una dimensió intergeneracional

- Un entorn segur promou als infants, gent jove i gent gran a sortir amb confiança i gaudir d'activitats d'oci i entreteniment. Un espai públic és agradable per a la mainada quan permet el joc amb llibertat i seguretat. La mainada té necessitat de sentir-se segura en els espais i de sentir que juga a allò que li ve de gust jugar, ja sigui sola o acompanyada. Així mateix i de cares a la mainada els adults perceben els espais públics com a idonis quan permeten l'oci amb seguretat. Cal afegir que els conceptes d'autonomia i de seguretat, quan s'analitzen en relació als infants esdevenen conceptes relatius, doncs, poden variar molt en funció de la cultura.
La mobilitat de les persones grans però també dels infants i joves augmenta a mesura que els carrers, les places i els edificis tenen menys barreres arquitectòniques però també socials.
- La presència de serveis de salut de proximitat, com comptar amb suport veïnal en les tasques de cura i atenció de la gent gran i dels infants, treu pressió a la vida de les famílies.

Compartir tasques ajuda a crear sentit de comunitat. Els infants i la gent gran, si bé són d'una casa concreta són membre de tota la comunitat.

- Sobre les possibilitats d'anar la mainada sola pel carrer s'han observat clares diferències de gènere. Les nenes tenen menys autonomia que els nens a l'hora de moure's amb llibertat pel carrer, doncs en totes les edats observades, les nenes tenen més supervisió que els nens per part dels adults.

Aquesta mirada de vulnerabilitat i de sobreprotecció de la nena molt pròpia del sistema patriarcal no es dona únicament del pare cap a la filla, sinó també de la mare cap a la filla o de germana a germana. Tot i aquesta protecció, les nenes han resultat ser en conjunt millors coneixedores de l'entorn que els nens.

- S'ha constatat que els nens fan més atenció a les dificultats que impliquen els cotxes a l'hora de jugar que les nenes. Aquest fet no és estrany si es té present que els nens conviuen més sovint amb el perill del trànsit rodat, doncs juguen molt a pilota en places obertes i han de vigilar a l'hora d'anar-la a buscar quan va a parar fora de la plaça, o quan fan jocs que surten de l'espai de la plaça pròpiament. Les nenes, d'altra banda, acostumen a tenir un joc més tranquil dins l'espai d'uns jocs estàtics.
- S'ha verificat que la mainada fa un ús diferenciat del seu temps en funció del seu origen o procedència. A la tarda dels dies feiners, mentre la mainada d'origen immigrant està a la plaça jugant, la mainada autòctona està duent a terme activitats extraescolars. Aquest fet explica perquè en l'espai públic i especialment a les places, és molt més elevada la presència de mainada d'origen extracomunitari.

- S'ha evidenciat que la gent jove és el col·lectiu més absent de l'espai públic. Entre el col·lectiu de la gent jove cal distingir els joves considerats "normalitzats" dels considerats "menys normalitzats". Els joves "normalitzats" estan especialment compromesos amb la formació i l'esport i acostumen a estar poc en l'espai públic. La seva presència en l'espai urbà, principalment en els cas dels nois, està relacionada amb l'esport, doncs se'ls acostuma a veure corrent o amb bicicleta. Així mateix, els nous àmbits de relació de les persones joves passen per l'ús de les tecnologies. Aquest fet condiciona també la seva presència en l'espai urbà.

Entre els joves "menys normalitzats" s'hi inclourien aquells – en totes les ocasions han estat nois- que se'ls ha observat consumint alcohol i tabac i se'ls ha percebut com a invasors de determinats espais públics.

- S'ha verificat que els nois joves acostumen a gaudir del seu temps d'oci dins de l'espai del barri, més que no pas les noies que acostumen a anar cap a la ciutat. Han estat les noies les que majorment han observat la falta d'espais d'oci i de botigues especialitzades en moda dins els barris.
- Fer-se gran implica una nova relació amb l'espai i el temps i per tant demana una adaptació a les dinàmiques de la ciutat. S'ha fet evident que la pèrdua de salut i/o de mobilitat així com de poder adquisitiu vinculat a la vellesa condiciona l'estiu de vida. Les persones grans dels barris estudiats manifesten estar molt contentes amb les targetes de l'autobús. Amb tot, que per anar al metge o per a desplaçaments llargs depenen o es refien de les filles.
- Les persones grans són les qui més han manifestat recel i desconfiança vers els perills del carrer. Les persones grans coincideixen en comparar la

realitat actual amb la de temps passats i la percepció de perill es fonamenta més en sospites i suposicions que en fets ocorreguts contrastats.

7.3.4. Mirada de l'espai públic des d'una perspectiva de gènere

- La investigació realitzada mostra clarament el manteniment d'uns rols ben diferenciats per motius de gènere. El tret més notable és que la presència de les dones en els espais públics està motivada principalment per a l'assumpció dels rols clàssics d'atenció i cura de la mainada i de gent gran.
- S'ha constatat que existeixen diferències per raó d'origen o grup cultural en com es porta a terme la vetlla dels infants. A les dones autòctones se les pot observar assegudes prenent alguna cosa a la terrassa dels bars, mentre que aquest fet no és habitual entre les dones d'origen extracomunitari.
- La presència dels homes als espais públics està especialment vinculada al joc de la petanca (els homes grans autòctons), a prendre alguna cosa i/o fer la partida en les terrasses dels bars (homes adults i/o grans autòctons) i a passejar i seure en els bancs (homes adults d'origen extracomunitari).
- En relació a l'ús i la freqüentació, es dibuixen un espai clarament diferenciats per motius de gènere. Els carrers i els bars es presenten com espais masculins, mentre que les places i els equipaments culturals són majorment espais femenins.
- Es donen clares diferències en l'ús de les places a l'hora de jugar, per raó de gènere a partir dels cinc-sis anys. Els nens acostumen a escollir espais

on el joc és lliure i s'hi permeten jocs de mobilitat i rapidesa com pot ser el futbol. Les nenes es mantenen durant més temps en les places en els espais de joc dirigit i tranquil. A partir dels set-vuit anys la seva presència a la plaça disminueix. A la plaça del *Barco* els nens acostumen a ocupar la zona central i la plaça Pere calders se'ls pot veure a l'esplanada. Les nenes acostumen a estar-se a la zona de la caseta, els gronxadors i els tobogans. Així mateix, edat per edat, mentre les nenes estan a la plaça de davant l'Escola Taialà, els nens juguen amb la pilota a la plaça-terrassa de Josep Maria Prat.

- Dos dels fenòmens que la geografia feminista ha observat en les grans ciutats, també s'han pogut detectar aquí. En primer lloc, un major ús del transport públic per part de les dones; si bé aquest és en general força utilitzat per la gent jove i la gent gran. En segon lloc, tenim el fenomen de la por en alguns punts i moments dels desplaçaments dins els barris.

Es fa indiscutible, la transcendència que té prendre en consideració la perspectiva de gènere quan es planifica. Només des de l'enteniment de les diferències en la percepció de l'espai es pot treballar perquè l'espai públic sigui compartit amb plena igualtat per homes i dones, sense restriccions de por ni coaccions implícites.

7.4. Consideracions finals a manera de tancament

Una planificació urbana que tingui vocació integradora haurà de tenir en compte les múltiples potencialitats que pot tenir aquest espai i les característiques de tots els grups socials que l'habiten o poden habitar-lo. Ha d'aprofitar la idiosincràsia pròpia que té un barri per tradició i per situació dins el conjunt urbà, però també ha de promoure l'endinsament en aquells aspectes en què el barri pot estar més mancat o endarrerit. Quan es dona una autèntica confluència d'estrats socials diversos, s'obté un espai viu i enriquidor; si en el barri hi falten espais que

propiciïn la convivència cal cercar la manera de promoure'ls i fer-los atractius i oberts a l'oci i la trobada social.

S'ha demostrat que el disseny dels espais públics i de l'entorn urbà, pot afavorir i molt la convivència i la cohesió social. Però no és suficient quan hi coincideixen cultures molt diferenciades (com s'ha observat a Sta. Eugènia). Els valors per a una inclusió plena s'han de treballar des de diferents institucions. Es tracta d'un procés complex en el qual hi intervinguin els serveis socials, l'escola, la família, els centres cívics, i les associacions entre d'altres, de forma conjunta. En aquest treball per a la cohesió social, s'ha observat que l'espai públic pot exercir un paper de catalitzador per a la socialització molt important.

A la ciutat s'hi manifesta una realitat complexa, en la que conviu el present local amb la influència també present del fet global; la mirada concreta i l'experiència abstracta, l'objectivitat i la subjectivitat. Pensar en la ciutat és pensar sempre en un procés dinàmic. Es fa evident la necessitat de pensar i planificar la ciutat de manera integral. Això significa, adaptant-se als canvis socials i econòmics que s'esdevenen, afavorint donar resposta a les exigències que van sorgint en el transcurs de la vida. Les necessitats de les persones van canviant al llarg del cicle de la vida i són plurals en relació a la trajectòria vital de cada persona. La investigació ha demostrat que és diferent créixer com a nen que com a nena a la ciutat, i que bona part de les diferències venen condicionades per les projeccions que dels infants en fan els adults. S'ha manifestat que la gent jove necessita els seus espais al marge dels adults, i que la seva absència i/o presència en l'entorn urbà es troba molt influenciada per diferents factors, que marquen clares diferències de gènere. I finalment s'ha fet palès que la configuració urbana pot afavorir o dificultar l'autonomia de la gent gran.

S'ha vist que els efectes de la globalització influencien també en la construcció del sentit de pertinença. Els lligams amb el territori on es viu són més forts quan més vincles i no necessàriament més temps s'hi hagin establert. Es donen doncs diferents sentits de pertinença entre les persones autòctones però també entre les persones nouvingudes. L'obertura cap a la ciutat i cap fora d'ella, l'arribada i la trobada de persones que porten aires nous, les diferents experiències i per tant perspectives dels infants i els joves sobre els barris, contribueix a dibuixar un sentiment de pertinença nou, transformat, diferent al com tradicionalment s'havia viscut en els barris. Un sentit de pertinença més dual (d'aquí i d'allà), més compartit, més universal, però al cap i a la fi un sentit de pertinença. S'observa essencial doncs, la recuperació d'elements simbòlics i identitària així com el paper dels equipaments i els serveis a l'hora de crear cohesió social i sentit de pertinença.

En la recerca s'ha fet evident que la percepció i l'ús de l'espai públic no és la mateixa per als homes que per a les dones. Es mantenen moltes de les clàssiques diferències de gènere. Les dones s'ocupen més de la cura i atenció dels infants i la gent gran, de l'educació i l'oci dels fills i filles, de fer-se càrrec de les compres i utilitzen més el transport públic. La plena adequació de l'espai a ambdós gèneres, homes i dones, demana d'una banda, facilitar la circulació i l'apropiació de l'espai per a tots i totes, afavorint un nivell d'igualtat; i de l'altra, tenir en compte les problemàtiques concretes que es deriven del gènere: la por a l'ús de determinats espais, la multiplicitat de tasques que sovint realitzen les dones, el diferent ús que fan del seu temps, la seva responsabilitat lligada a la cura de les persones dependents... Totes aquestes consideracions cal tenir-les present en qualsevol procés de planificació urbanística.

Construir una ciutat en que l'espai públic sigui plenament un lloc de socialització i d'igualtat entre les persones, i per tant que atengui a les qüestions de gènere i

a les necessitats pròpies de cada etapa de la vida, no serà possible sense un compromís obstinat i sincer per part de gestors i urbanistes. Darrera el disseny del paisatge urbà s'hi troba la ideologia dels planificadors. Cal doncs, fer pedagogia per crear consciència dels usos i les necessitats que es projecten sobre l'espai, sempre de formes distintes per part dels homes i les dones, com a punt de partença, perquè els projectes urbans esdevinguin plenament humans.

Capítol 8 – Bibliografia i webgrafia

- Abbott-Chapman, J., i Robertson, M. (2009). Adolescents favourite places: Redefining the boundaries between private and public space. *Space and Culture*, 12 (4), 419. doi: [10.1177/1206331209348091](https://doi.org/10.1177/1206331209348091)
- Ackerman, J., i Rosenfeld, M. (1989). Social stratification in renaissance urban Planning. En Z. Susan, i F.E.W. Ronald (Eds.), *Urban life in the Renaissance*. Newark: University of Delaware Press.
- Aguilar, L. (2015). Barrios étnicos en ciudades medias catalanas. *Cuadernos Geográficos*, 54(1), 209-229. Recuperat de <http://revistaseug.ugr.es/index.php/cuadgeo/article/view/2518/3233>
- Aitken, S. (2004). Placing children at the heart of globalization. En D. Janelle, et al. (Eds.), *World -Minds. Geographical perspectives on 100 problems*. (p. 579-583), Dordrecht: Kluwer.
- Aitken, S. (2001). *Geographies of Young people: The morally contested spaces of identity*. London: Routledge.
- Ajuntament de Barcelona. (s.d.). *Projecte Radars: La soledat de la gent gran*. Recuperat de <http://ajuntament.barcelona.cat/targetarosa/ca/noticia/projecte-radars-la-soledat-de-la-gent-gran>
- Ajuntament de Girona. (2014). *Memòria 2014: Àrea de Serveis a les persones*. Recuperat de https://www.girona.cat/transparencia/docs/memories/Memoria_2014_Serveis_a_les_Persones.pdf
- Ajuntament de Girona (2014). *Pla de mobilitat urbana de Girona: Document I: Memòria*. Recuperat de http://www2.girona.cat/documents/11622/356394/1_2014-11-05-PMU_GRN-Doc1-Memoria-v19-alegacions-TOT.pdf
- Ajuntament de Girona. (2011). *Guia municipal de les entitats de Girona*. (2a ed.). Col·lecció guies urbanes 13. Girona: Ajuntament de Girona. Recuperat de <http://www2.girona.cat/documents/11622/6d8dcb0f-54a2-41fd-9eb3-dec84d6a754e>
- Ajuntament de Girona. (2011). *Informe de l'avaluació final del Projecte d'Intervenció Integral a Santa Eugènia i Can Gibert del Pla*. Àrea d'Urbanisme.

- Ajuntament de Girona. (2008). *Projecte d'urbanització a la Frontissa de Santa Eugènia* (1Memòria- 2annexes). Àrea d'Urbanisme.
- Ajuntament de Girona. (2005). *Pla Especial de les Hortes de Santa Eugènia*. (document per a l'aprovació definitiva). Àrea d'urbanisme. Recuperat de http://www.girona.cat/shared/admin/docs/p/l/pla_especial_hortes_sta_eugenia.pdf
- Ajuntament de Girona (productor), i Carmaniu, X. (Guió). (2004). *La Girona Vella* [DVD]. Girona: Ajuntament de Girona.
- Ajuntament de Girona. (2004). *Agenda 21 Local de Girona: Memòria descriptiva*. Recuperat de http://www2.girona.cat/ca/c/document_library/get_file?uuid=d2d2fa89-7391-443a-a93b-032c425d96e3&groupId=11622
- Ajuntament de Girona. (2003). *Indicadors anuals: Superfície bruta per sectors*. Unitat Municipal d'Anàlisi Territorial. Recuperat el 9 de febrer de 2015 de http://www.girona.cat/observatori/indicadors_municipals.php?in=5202&fi
- Ajuntament de Girona. (2003). *Padró municipal d'habitants: Maig 2003: Anàlisi de les altes padronals*. Girona: Unitat Municipal d'Anàlisi Territorial. Recuperat de http://www.girona.cat/web/shared/admin/docs/2003_altespadro.pdf
- Ajuntament de Girona. (2003). *Agenda 21 Local de Girona: Memòria descriptiva: Objectiu 13: Educació*. Recuperat de http://www2.girona.cat/ca/c/document_library/get_file?uuid=8e4c78de-695c-4a32-9cd7-afba004782cc&groupId=11622
- Ajuntament de Girona. (1992). *Projecte d'Urbanització Can Gibert del Pla: Expedient 1066/92*. Arxiu Administratiu.
- Ajuntament de Girona. (1986). *Projecte d'urbanització de la Plaça Santa Eugènia: Expedient 611/85*. Arxiu Administratiu.
- Ajuntament de Salt. (2005). Les al·legacions de Salt presentades al Pla Especial de les Hortes de Santa Eugènia. *El Dimoni.com*. Recuperat 2 de maig de 2015. Recuperat de <http://www.eldimoni.com/les-al%C2%B7legacions-de-salt-presentades-al-plaespecial-de-les-hortes-de-santa-eugenia/>
- Alberch, R., i Castells, N. (1985). *La població de Girona (segles XIV-XX)*. Girona: Institut d'Estudis Gironins.

- Alberich, T. (2014). Movimientos Sociales, Responsabilidad Corporativa e Inclusión Social en la Globalización. *Revista Internacional de Sociología*, 72 (1), 113-132. <https://doi.org/10.3989/ris.2013.03.04>
- Albertí, R. (2013, juliol 1). Santa Eugènia de Ter, Palau i Sant Daniel, esperançats a solucionar el 'greuge'. *Diari de Girona*. Recuperat 1 de juliol de 2013. Recuperat de <http://www.diaridegirona.cat/comarques/2013/07/01/santa-eugenia-palau-sant-daniel/624206.html>
- Al-Bishawi, M., i Ghadban, S. (2011). A methodological approach for reading urban open space. *Archnet-IJAR, International Journal of Architectural Research*, 5(1), 73-85. <http://dx.doi.org/10.26687/archnet-ijar.v5i1.219>
- Alguacil, J. (2008). Espacio público y espacio político: La ciudad como el lugar para las estrategias participativas. *Boletín CF+S*, (44), 51-65. Recuperat de <http://habitat.aq.upm.es/boletin/n44/ajalg2.html>
- Alonso, P., Varela, L., i Teijeiro, Y. (2011). El valor del temps en els processos educatius d'integració i inclusió social. *Educació Social: Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 47, 74-83. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/238971/321229>
- Alparone, F., i Pacilli, M. (2012). On children's independent mobility: the interplay of demographic, environmental, and psychosocial factors. *Children's Geographies*, 10(1), 109-122. <https://doi.org/10.1080/14733285.2011.638173>
- Alustiza, A. i Pérez, J. (2010). Família, envejecimiento y discapacidad en España. *Papers*, 95(3), 673-700.
- Amnistia Internacional. (s.d.). *Declaració Universal dels Drets de l'Infant: Nacions Unides: 1959*. Recuperat de: <http://www.amnistiacatalunya.org/edu/docs/nu-dec-infants.htm>
- Amzert, M. (2002). Acrobàcies de la democràcia local. En R. Tello (Ed.), *Espai públics: mirades multidisciplinàries*. (p.59-76). Barcelona: Els juliols, Biblioteca Universitària.
- Anaya, E., i Cebollada, A. (2017). Una proposta per a la mobilitat en bicicleta: la política integral. *Papers : Regió Metropolitana de Barcelona : Territori, estratègies, planejament*, 59, 12-24. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/PapersIERMB/article/view/331961>
- Ansell, N. (2009). Childhood and the politics of scale: descaling children's geographies. *Progress in Human Geography*, 33(2), 190-209.

- Antoninetti, M., i Garrett, M. (2012). Body capital and the geography of aging. *Area*, 44(3), 364–370.
- Aragall, F. (2002). *De la ciutat sense barreres a la ciutat per tothom*. Barcelona: Institut d'Edicions de la Diputació de Barcelona.
- Aragó, N. (1982). *Girona ara i sempre*. Girona: Diputació de Girona.
- Arnosó, M., Arnoso, A., Mazkieran, M., i Irazu, A. (2013). Mujer inmigrante y violencia de género: factores de vulnerabilidad y protección social. *Migraciones*, 32, 169-200. Recuperat de <https://revistas.upcomillas.es/index.php/revistamigraciones/article/view/912/772>
- Arnot, M., Araújo, H., Deliyanni, K., i Iverson, G. (2000). Changing femininity, changing concepts of citizenship in public and private spheres. *The European Journal of Women's Studies*, 7, 149-168. <https://doi.org/10.1177/135050680000700202>
- Asociación de Vecinos de Hermanos Sábat. (1968). Programa de la Fiesta Mayor de Hermanos Sábat. Girona: Asociación de Vecinos Hermanos Sábat.
- Associació de Veïns de Germans Sabat. *Llibres d'Actes*, 1978-2008.
- Avellaneda, P. (2009). La investigación cualitativa en el estudio de las relaciones entre movilidad cotidiana y pobreza en el contexto latinoamericano: Un caso aplicado en la Lima metropolitana. *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, (55), 57-76.
- Bachmann, V. (2011). Participating and observing: Positionality and fieldwork relations during Kenya's post-election crisis. *Area*, 43(3), 362-368. <https://www.jstor.org/stable/41240514>
- Badenes, J.(2003, juny 29) Palau, Sant Daniel i Santa Eugènia de Ter compleixen 40 anys d'annexió. *Diari de Girona*. Recuperat 29 de juny de 2003. Recuperat de <http://pandora.girona.cat/viewer.vm?id=0001947219&page=3&search=Palau,%20Sant%20Daniel%20i%20Santa%20Eug%3%A8nia%20de%20Ter%20compleixen%2040%20anys%20d%E2%80%99annexi%C3%B3.&lang=ca&view=hemeroteca>
- Bagheri, N. (2014). Mapping women in Tehran's public spaces: A geo-visualization perspective. *Gender, Place & Culture: A Journal of Feminist Geography*, 21(10), 1285-1301. <https://doi.org/10.1080/0966369X.2013.817972>
- Ballas, D. (2013). What makes a 'happy city'?. *Cities*, (32), 39-50.

- Bassas, A. (16 agost 2015). *Teòrica sobre 'chonis', 'canis' i 'popus-plaça'*. Recuperat de https://www.ara.cat/premium/Teorica-sobre-chonis-canis-popus-placa_0_1413458708.html
- Bauder, H. (2002). Neighbourhood effects and cultural exclusion. *Urban Studies*, 39(1), 85-93. <https://doi.org/10.1080/00420980220099087>
- Baydar, G. (2012). Sexualised productions of space. *Gender, Place and Culture: A Journal of Feminist Geography*, 19(6), 699-706. <https://doi.org/10.1080/0966369X.2012.675472>
- Baylina, M., Ortiz, A., i Prats, M. (2014). Cotidianidades urbanes de la infancia y la adolescència en el espacio público. En M. D. Garcia Ramon, A. Ortiz i M. Prats (Eds.), *Espacios públicos, genero y diversidad*. (p. 133-150). Barcelona: Icaria.
- Baylina, M., Ortiz, A., i Prats, M. (2012). Adolescència i gènere al barri del Besós. En B. Gutiérrez i A. Ciocchetto, Col·lectiu punt 6 (Coord.), *Estudis urbans, gènere i feminisme: Teories i experiències* (p.177-192). Recuperat de <http://issuu.com/punt6/docs/publicaciondefinitivaestudiosurbano>
- Baylina, M., Ortiz, A., i Prats, M. (2008). Construyendo puentes teóricos entre geografías: Género e infancia. *Semata: Ciencias Sociales y Humanidades*, 20, 53-69.
- Baylina, M., Ortiz, A., i Prats, M. (2008). Conexiones teóricas y metodológicas entre las geografías del género y la infancia. *Scripta Nova*, 12, 270(41). <http://www.ub.edu/geocrit/sn/sn-270/sn-270-41.htm>
- Baylina, M., Ortiz, A., i Prats, M. (2006). Children and playgrounds in Mediterranean cities. *Children's Geographies*, 4(2), 173-183. <https://doi.org/10.1080/14733280600806999>
- Baylina, M., Ortiz, A., i Prats, M. (2006). Geografía de la infancia: Espacios de juego en ciudades medias de Cataluña. *Geographicalia*, 50, 5-26. https://doi.org/10.26754/ojs_geoph/geoph.2006501122
- Baylina, M. (1997). Metodología cualitativa y estudios de geografía y género. *Documents d'anàlisi Geogràfica*, (30), 123-138.
- Baylina, M. (1996). *Trabajo industrial a domicilio, género y contexto regional en la España rural*. (Tesi doctoral no publicada). Universitat Autònoma de Barcelona, Catalunya
- Bayona, J., i Gil, F. (2008). El papel de la inmigración extranjera en la expansión de las áreas urbanas. El caso de Barcelona (1998-2007). *Diez años de cambios en el*

Mundo, en la Geografía y en las Ciencias Sociales, 1999-2008. Actas del X Coloquio Internacional de Geocrítica. Universitat de Barcelona, 26-30 de mayo de 2008. Recuperat de <http://www.ub.edu/geocrit/-xcol/161.htm>

Bayona, J. (2007). Distribució territorial i característiques sociodemogràfiques de la població de nacionalitat estrangera en àmbits urbans: El cas de la ciutat de Barcelona. *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 64, 7-33.

Benevolo, L. (1967). *The origins of modern town Planning*. London: Routledge and Kegan Paul.

Bennett, K. (2009). Challenging emotions. *Area*, 41(3), 244-251.

Benwell, M. C. (2013). Rethinking conceptualisations of adult-imposed restriction and children's experiences of autonomy in outdoor space. *Children's Geographies*, 11(1), 28-43. <https://doi.org/10.1080/14733285.2013.743279>

Berdoulay, V., i Morales, M. (1999). Espace public et culture: Strategies barcelonaises. *Géographie et Cultures*, 29, 79-96.

Berdoulay, V. (1997). Le lieu et l'espace public. *Cahiers de géographie du Québec*, 41(114), 301-309.

Berger, M., Rougé, L., Thomann, S., i Thouzellier, C. (2010). Vieillir en pavillon : Mobilités et ancrages des personnes âgées dans les espaces périurbains d'aires métropolitaines (Toulouse, Paris, Marseille). *Espace, populations, sociétés*, 1, 53-67. [doi : 10.4000/eps.3912](https://doi.org/10.4000/eps.3912)

Biesta, G. (2012). Becoming public: public pedagogy, citizenship and the public sphere. *Social & Cultural Geography*, 13(7), 683-697. <https://doi.org/10.1080/14649365.2012.723736>

Billo, E., i Hiemstra, N. (2013). Mediating messiness: Expanding ideas of flexibility, reflexivity, and embodiment in fieldwork. *Gender, Place & Culture: A Journal of Feminist Geography*, 20(3), 313-328. <https://doi.org/10.1080/0966369X.2012.674929>

Bisquert, A. (1995). La ciudad como lugar y el lugar de la mujer. En A. Bisquert (Ed.), *Ciudad y mujer: Actas del curso Urbanismo y mujer: Nuevas visiones del espacio público y privado* (p.171-178). Madrid: Junta de comunidades de Castilla-La Mancha, Madrid

Blazek, M. (2011). Place, children's friendships, and the formation of gender identities in a Slovak urban neighbourhood. *Children's Geographies*, 9(3-4), 285-302. <https://doi.org/10.1080/14733285.2011.590700>

- Blismas, N., i Dainty, A. (2003). Computer-aided qualitative data analysis: Panacea or paradox?. *Building Research and Information*, 31(6), 455 – 463.
- Boadas, J. (coord.). (2007). *Santa Eugènia de Ter*. Girona: Ajuntament de Girona.
- Bodega, M., Cebrián, J., i Matín, M. (2006). El crecimiento de la población extranjera en Madrid. Un episodio característico de la inmigración internacional en la España del cambio de siglo. *Estudios Geográficos*, 67(261). 385-416.
- Bofill, A. (2008). *Guia per al planejament urbanístic i l'ordenació urbanística amb la incorporació de criteris de gènere*. Barcelona: Institut Català de les Dones.
- Bofill, A. (1993). Urbanisme i gènere. L'urbanisme des de la política de les dones. *Barcelona Societat*. 19, 76-86.
- Bolzman, C. (2013). Reflexions sobre la perspectiva intercultural a partir de la figura de l'estranger. *Educació Social: Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 54, 49-60. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/267191/354750>
- Bondy, L., i Christie, H. (2000). Working out the urban: gender relations and the city. *A companion to the city*, 25. 292-306.
- Bondi, L., i Peake, L. (1988). Gender and the city: urban politics revisited. En L. Jo, L. Peake i P. Richardson (Eds.), *Women in cities: gender and the urban environment*. London: Macmillan. (p.21-40)
- Bondy, L. (1992). Gender symbols and the urban landscapes. *Progress in Human Geography*, 16, 157-170.
- Bondy, L. (1990). Feminism, postmodernism, and geography: space for women?. *Antipode*, 22(2), 156-167. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8330.1990.tb00204.x>
- Booth, C., Darke, J., i Yeandle, S. (1998). *La vida de las mujeres en las ciudades: la ciudad un espacio para el cambio*. Madrid: Narcea.
- Borja, J. (2013). *Revolución urbana y derechos ciudadanos*. Madrid: Alianza Editorial.
- Borja, J. (2003). *La ciudad conquistada*. Madrid: Alianza Editorial.
- Borja, J., i Muxí, Z. (2001). Fer ciutat i fer espai públic. En J. Borja i Z. Muxí, *L'espai públic: Ciutat i ciutadania* (p. 68 – 77). Barcelona: Diputació de Barcelona.
- Borja, J., i Muxí, Z. (2001). Urbanisme versus espai públic. En J. Borja i Z. Muxí, *L'espai públic: Ciutat i ciutadania* (p. 50 – 52). Barcelona: Diputació de Barcelona.

- Borja, J., i Muxí, Z. (2001). Espai públic i ciutadania. En J. Borja i Z. Muxí, *L'espai públic: Ciutat i ciutadania* (p. 107 – 111). Barcelona: Diputació de Barcelona.
- Borja, J., i Muxí, Z. (2001). *L'espai públic: Ciutat i ciutadania*. Barcelona: Diputació de Barcelona.
- Borja, J. (2001). La ciutat del desig: Espai públic i ciutadania. En Diputació de Barcelona: Oficina Tècnica de Cooperació (Ed.), *Els carrers de la democràcia: L'espai públic de les noves ciutats* (p.23-27). Barcelona: Diputació de Barcelona.
- Borja, J. (1998.) Ciudadanía y espacio público. En Diversos autors (Ed.), *Ciutat real, ciutat ideal: Significat i funció a l'espai urbà modern. Urbanitas*, 7. Barcelona: CCCB. Recuperat de http://www.cccb.org/rcs_gene/ciudadania_espacio_publico_cast.pdf
- Bosco, F., Aitken, S., i Herman, T. (2011). Women and children in a neighborhood advocacy group: Engaging community and refashioning citizenship at the United States-Mexico border. *Gender, Place and Culture*, 18(2), 155-178. <https://doi.org/10.1080/0966369X.2010.551652>
- Bovet, M.T (2001). El paisaje urbano de la ciudad histórica o la historia del paisaje de la ciudad. *Íber*, 27, 7-16
- Boys, J. (1991). Dealing with Difference. *Built Environment: Women and the Designed Environment*. 16 (4), 249-256.
- Brennetot, A. (2011). Les géographes et la justice spatiale: Généalogie d'une relation compliquée. *Annales de Géographie*. 2011(678), 115-134.
- Brimicombe, A. (2007). Ethnicity, Religion, and Residential Segregation in London: Evidence from a Computational Typology of Minority Communities. *Environment and Planning B*. 34(5), 884-904. <https://doi.org/10.1068/b3309>
- Briole, G. (2005). Per què em mires...?. *Educació Social: Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 29, 15-21. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/165481/240988>
- Brown, B., Mackett, R., Gong, Y., Kitazawa, K., i Paskins, J. (2008). Gender differences in children's pathways to independent mobility. *Children's Geographies*, 6(4), 385-401. <https://doi.org/10.1080/14733280802338080>
- Brown, K. (2014). Spaces of play, spaces of responsibility: Creating dichotomous geographies of outdoor citizenship. *Geoforum*, 55, 22-32. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2014.05.002>

- Bru, J. (1995). Los espacios recreativos en la doble dimensión protección/uso: Un análisis conceptual desde la perspectiva geográfica. En J. Bru (Coord.) *Ciutat i espai lliures* (p. 43-58). Lleida: Universitat de Lleida.
- Brugué, D. (05 octubre 2010). Canvis en el sentit del vot. *El Punt*, p.7.
- Brugué, D. (08 febrer 2007). Tancaran vint zones de jocs infantils de Girona i en renovaran una dotzena més. *El Punt*, p.5.
- Brugué, D. (30 juny 2003). Santa Eugènia de Ter, Sant Daniel i Palau es van incorporar fa quaranta anys al terme municipal de Girona. *El Punt*, p.14.
- Brugué, D. (30 juny 2003). Santa Eugènia té una història molt bonica. *El Punt*, p.14.
- Bruil, L. (1992). Pandora's daughters and rituals in Grecian cities. En P. Schmitt (Ed.), *A History of women in the west: From ancient goddesses to Christian Saints* (p. 338-376). Cambridge.
- Brullet, C. (2010). *Temps, cura i ciutadania: Coresponsabilitats públiques i privades*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.
- Buckingham, S., i Kulcur, R. (2009). Gendered Geographies of Environmental Injustice. *Antipode*. 41(4), 659-683. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8330.2009.00693.x>
- Bunnell, T., Yea, S., Peake, L., Skelton, T., i Smith, M. (2012). Geographies of friendships. *Progress in Human Geography*. 36 (4), 490-507.
- Burns, R. (1980). Breaking down the barriers: Women in urban management. *Journal of Women and Culture and Society*, 5(3), 231-237.
- Busquets, J., Prat, J., i Pericot, J. (2008). *Germans Sàbat: 50 anys de poble*. Girona: Associació de Veïns de Germans Sàbat.
- Cahill, C. (2000). Street literacy: Urban teenagers' strategies for negotiating their neighbourhood. *Journal of Youth Studies*, 3(3), 251-277. <https://doi.org/10.1080/713684375>
- Callejo, M., i Llopis, C. (1992). El espacio desde una óptica interdisciplinaria. En M.Callejo i C.Llopis, *Planos y mapas: actividades interdisciplinarias para representar el espacio* (p.12-17). Madrid: Ministerio de Educación y Ciencia/Narcea.
- Camacho, J. Rodríguez, M. Hernández, M. (2008). El sistema de atención a la dependència en España: Evaluación y comparación con otros países europeos. *Cuadernos Geográficos*, 42(1), 37-52.

- Canal, J., i Carbonell, E. (1980). Les indústries lítiques del Gironès Central. *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, XXV(1), 29-41.
- Capel, H. (2010). Urbanización generalizada, derecho a la ciudad y derecho para la ciudad: Conferencia inaugural del XI Coloquio Internacional de Geocrítica. *Scripta Nova*, 331(7).
- Caradec, V. (2010). Les comportements résidentiels des retraités : Quelques enseignements du programme de recherche «Vieillessement de la population et habitat». *Espace, populations, sociétés*, 2010/1, 29-40. [DOI : 10.4000/eps.3897](https://doi.org/10.4000/eps.3897)
- Carmaniu, X. (2008). *Germans Sàbat: 50 anys: 1958-2008*. Girona: Ajuntament de Girona.
- Carr, S., Francis, M., Rivlin, L., i Stone, A. (1992). *Public space*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Carrascal, A. (1975). Germans Sàbat: Una annexió compromesa. *Presència*. (373).
- Carreras, T. (2011, març 24). Girona vol seguir el Pla de Barris de Santa Eugènia amb un projecte de continuïtat. *Diari de Girona*. Recuperat 24 de març de 2011. Recuperat de <http://www.diaridegirona.cat/girona/2011/03/24/girona-vol-seguir-pla-barris-sta-eugenia-projecte-continuitat/474535.html>
- Carreras, T. (2005, octubre 05). El Pla Especial de les Hortes s'aprova amb la reserva de fer-hi el vial si es creu necessari. *Diari de Girona*, p.6.
- Carta por el derecho de las mujeres a la ciudad. (2012). *Revista Paz y conflictos*, 5, 197-208. Recuperat de https://www.ugr.es/~revpaz/documentacion/rpc_n5_2012_doc2.pdf
- Carta Europea de Salvaguarda dels Drets Humans a la Ciutat (2000). Recuperat de <https://www.idhc.org/arxiu/recerca/CartaEuropea.pdf>
- Carta Mundial por el Derecho a la Ciudad. (2012). *Revista Paz y Conflictos*, 5, 184-196. Recuperat de https://www.ugr.es/~revpaz/documentacion/rpc_n5_2012_doc1.pdf
- Cartledge, P. (2000). Greek political thought: The historical context. En C. Rowe i M. Schofield (Eds.), *The Cambridge history of Greek and Roman political Thought*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Carver, A., Watson, B., Shaw, B., i Hillman, M. (2013). A comparison study of children's independent mobility in England and Australia. *Children's Geographies*, 11(4), 461-475. <https://doi.org/10.1080/14733285.2013.812303>

- Carver, A., Timperio A., Hesketh K., Crawford D. (2010). Are children and adolescents less active if parents restrict their physical activity and active transport due to perceived risk?. *Social Science & Medicine*, 70(11), 1799-1805.
- Carver, A., Timperio, A., i Crawford, D. (2008). Playing it safe: The influence of neighbourhood safety on children's physical activity-A review. *Health&Place*, 14(2), 217-227. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2007.06.004>
- Casas, F. (2008). Els drets dels infants i les relacions intergeneracionals. *Educació Social: Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 38, 14-25. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/165583/241161>
- Castel, R. (2014). Los riesgos de exclusión social en un contexto de incertidumbre. *Revista Internacional de Sociología*, 72 (Nº extra 1), 15-24. <https://doi.org/10.3989/ris.2013.03.18>
- Castells, M. (2004). *La cuestión urbana*. México: Siglo XXI.
- Cavanagh, S. (1998). Women and the urban environment: *Introducing urban design: interventions and response*. Essex: Longman.
- Cebollada, A. (1996). Aproximación a los procesos de exclusión social a partir de la relación entre territorio y movilidad cotidiana. *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 48, 105-121.
- Cebrián, J., Bodega, M., i Martín-Lou, M. (2012). Inmigraciones en Europa. *Estudios Geográficos*, 73(273), 385-419.
- Cervantes, L., i Navas, M. (2013). Las bibliotecas públicas com instrumento para la integración social: Un estudio de caso. *Migraciones*, 34, 177-203. Recuperat de <https://revistas.upcomillas.es/index.php/revistamigraciones/article/view/2250/1976>
- Checa, J., i Arjona, Á. (2007). Factores explicativos de la segregación residencial de los inmigrantes en Almería. *Revista Internacional de Sociología*, 65(48), 173-200. <https://doi.org/10.3989/ris.2007.i48.73>
- Chevalier, J. (1999). *La démocratie locale, representation, participation et space public*. Paris: PUF.
- Chiesura, A. (2004). The role of urban parks for the sustainable city. *Landscape and urban planning*, 68, 129-138.

- Christensen, J., Mygind, L., i Bentsen, P. (2015). Conceptions of place: approaching space, children and physical activity. *Children's Geographies*, 13(5), 589-603. <https://doi.org/10.1080/14733285.2014.927052>
- Chueca, F. (2000). *Breve historia del urbanismo*. (21 ed.). Salamanca: Alianza Editorial.
- Cisneros, C. (2009). El encuentro entre metodología y tecnología en la investigación cualitativa. En A. Merlino (Coord.). *Investigación cualitativa en ciencias sociales* (p. 208-234). Buenos Aires: CENGAGE Learning.
- Clara, J. (2006). La nova Girona: Fonaments de la ciutat actual. En Costa, L. (Dir.) i Maroto, J. (Coord.). *Història de Girona*. Girona: CCG Edicions.
- Clara, J. (2006). La llarga postguerra. En Costa, L. (Dir.) i Maroto, J. (Coord.). *Història de Girona*. Girona: CCG Edicions.
- Clara, J. (1991). *Girona sota el franquisme, 1939- 1976*. Girona: Diputació de Girona.
- Clark, H. (2014). *Prolèg. Informe del desenvolupament humà 2014*. Recuperat de <http://www.undp.org/content/dam/undp/library/corporate/HDR/2014HDR/HD R-2014-Spanish.pdf>
- Cloutier, D., Martin-Matthews, A., Byrne, K., i Wolse, F. (2015). The space between: using 'relational ethics' and 'relational space' to explore relationship-building between care providers and care recipients in the home space. *Social & Cultural Geography*, 16(7), 764-782. <https://doi.org/10.1080/14649365.2015.1020336>
- Collelldemont, P. (1995). *Oficis antics i oficants al terme de Sant Gregori*. Sant Gregori: Ajuntament de Sant Gregori.
- Comadira, N. (1990). *Gerona: Materia y memoria*. Barcelona: Ediciones Destino.
- Comas, U. (2015, juny 22). Apadrinament dels gegants de l'Esquerra del Ter, a Girona. *El Punt Avui*. Recuperat 22 de juny de 2015. Recuperat de <http://www.elpuntavui.cat/article/5-cultura/19-cultura/869429-apadrinament-dels-gegants-de-lesquerra-del-ter-a-girona.html>
- Connolly, J. (2011). Human Rights, Care Ethics and Situated Universal Norms. *Antipode*, 43(2), 296-325. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8330.2010.00742.x>
- Connolly, M., i Masson, J. (2014). Private and public voices: Does family group conferencing privilege the Voice of children and families in child welfare?. *Journal of Social Welfare and Family Law*, 36(4), 403-414.

- Conradson, D. (2003). Geographies of care: Spaces, practices, experiences. *Social & Cultural Geography*, 4(4), 451-454.
<https://doi.org/10.1080/1464936032000137894>
- Costa, L. (Dir.), i Maroto, J. (Coord.). (2006). *Història de Girona*. Girona: CCG Edicions.
- Cots, J. (2008). El defensor dels Drets de l'Infant. *Educació Social: Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 38, 26-46. Recuperat de
<https://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/165584/241162>
- Cops, D. (2013). The role of autonomous mobility in públic space on fear of crime among adolescents. *Journal of Youth Studies*, 16(8), 1105-1122.
<https://doi.org/10.1080/13676261.2013.793790>
- Cowan, A. (1998). *Urban Europe 1500-1700*. London: Arnold.
- Crehuet, X. (31 desembre 2006). Pla urbanístic dels horts de Salt i Santa Eugènia de Ter (Girona-Salt). *Observatori de projectes i debats territorials de Catalunya*. Recuperat 31 de desembre de 2006. Recuperat de
http://territori.scot.cat/cat/notices/pla_urbanistic_dels_horts_de_salt_i_santa_eugEnia_de_ter_girona_salt_2006_1058.php
- Croghan, R., Griffin, C., Hunter, J., i Phoenix, A. (2006). Style failure: Consumption, identity and social exclusion. *Journal of Youth Studies*, 9(4), 463-478.
<https://doi.org/10.1080/13676260600914481>
- Cucurella, A. (2014). Género, edad y diseño en un espacio público: El Parc dels Colors de Mollet del Vallès. En M. D. Garcia Ramon, A. Ortiz Guitart i M. Prats Ferret (Eds.), *Espacios públicos, genero y diversidad* (p. 77-92). Barcelona:Icaria.
- Cunningham, C., Jones, M., i Dillon, R. (2003). Children and Urban Regional Planning: Participation in the Public Consultation Process through Story Writing. *Children's Geographies*, 1(2). 201-221. <https://doi.org/10.1080/14733280302194>
- Darbyshire, P., Macdougall, C., i Schiller, W. (2005). Multiple methods in qualitative research with children: More insight or just more?. *Qualitative Research*, 5(4), 417-436.
- Darke, J. (1998). La ciudad modelada por el varón. En C. Booth, J. Darke i S. Yeandle (Eds.), *La vida de las mujeres en las ciudades*. Madrid: Narcea.
- Davies, A., i James, A. (2011). *Geographies of ageing: Social processes and the spatial unevenness of population ageing*. Burlington: Ashgate.

- Davies, G., i Dwyer, C. (2007). Qualitative methods: Are you enchanted or are you alienated?. *Progress in Human Geography*, 31(2), 257-266.
- Day, R., i Wager, F. (2010). Parks, streets and «just empty space»: The local environmental experiences of children and young people in a Scottish study. *Local Environment: The International Journal of Justice and Sustainability*, 15(6), 509-523.
- Defoe, D. (1927). *Tour through the whole island of Great Britain*. London: Bury St. Edmunds.
- De Kadt, J., Norris, S., Fleisch, B., Richter, L., i Alvanides, S. (2014). Children's daily travel to school in Johannesburg-Soweto, South Africa: Geography and school choice in the Birth to Twenty cohort study. *Children's Geographies*, 12(2), 170-188. <https://doi.org/10.1080/14733285.2013.812304>
- Delgado, M. (2011). *El espacio público como ideología*. Madrid. Los libros de la Catarata.
- Del Pozo, J.M. (2010). Urbanisme educatiu: Educació urbana. *Barcelona Societat*, 19, 24-36.
- Del Pozo, J.M. (2009). El concepte de ciutat educadora, avui. *Educació i vida urbana. 20 anys de ciutats educadores* (p. 23-32). Barcelona: AIEC.
- De Lucas, J. (2009). Inmigración, diversidad cultural, reconocimiento político. *Papers: Revista de Sociología*, 94, 11-27.
- Delyser, D., i Sui, D. (2014). Crossing the qualitative-quantitative chasm III: Enduring methods, open geography, participatory research, and the fourth paradigm. *Progress in Human Geography*, 38(2), 294-307.
- Del Valle, C. (2007). Envejecimiento demográfico y migraciones en la Ciudad de Sevilla. *Papeles de geografía*, (45-46), 187-201.
- Departament de Territori i Sostenibilitat i Ajuntament de Girona. (2011). *Informe d'avaluació final del projecte d'intervenció integral Santa Eugènia i Can Gibert del Pla*. Recuperat de <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwj26l7w843hAhXL1eAKHRfICL4QFjAAegQICRAC&url=https%3A%2F%2Fcatalogue.gencat.cat%2Fweb%2FcatRepository%2Fdownload%3FfileId%3D40280e8c3e87aa7f013e8931628d032e&usq=AOvVaw2eYMC4c7jOeQHLs56KWVPR>

- De Reymaeker, B. (2012). Cuando el espacio conceptualizado se encuentra con el espacio vivido: Los proyectos territoriales de desarrollo como complejos procesos de «traducción». *Documents d'anàlisi Geogràfica*, 58(1), 123-135.
- De Souza, L. (2009). Geografía, enseñanza de la ciudad y formación ciudadana. *Revista Investigación en la Escuela*, 68, 51-61. <http://hdl.handle.net/11441/60597>
- Dhanju, R., i O'Reilly, K. (2013). Human Subjects Research and the Ethics of Intervention: Life, Death, and Radical Geography in Practice. *Antipode*, 45(3), 513-516. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8330.2012.01048.x>
- Devolder, D., i Bueno, X. (2011). Interacciones entre fecundidad y migración: Un estudio de las personas nacidas en el extranjero y residentes en Cataluña en 2007. *Documents d'anàlisi Geogràfica*, 57(3), 441-467.
- Diari de Girona. (2015, juliol 01). Les obres de la frontissa de Santa Eugènia s'inicien dimecres i duraran mig any. *Diari de Girona*. Recuperat 1 de juliol de 2015. Recuperat de <http://www.diaridegirona.cat/girona/2015/01/03/obres-frontissa-santa-eugenia-sinicien/704021.html>
- Diari de Girona. (2014, juliol 17). Girona disposarà de dos nous lavabos públics a la plaça Pere Calders. *Diari de Girona*. Recuperat 17 de juliol de 2014. Recuperat de <http://www.diaridegirona.cat/girona/2014/07/13/girona-disposara-dos-nous-lavabos/678367.html>
- Diari de Girona. (2011, octubre 25). El pla de barris no era un caprici, sinó una inversió social. *Diari de Girona*. Recuperat 25 d'octubre de 2011. Recuperat de <http://www.diaridegirona.cat/opinio/2011/10/25/pla-barris-no-caprici-sino-inversio-social/524630.html>
- Diari de Girona. (2007, setembre 18). El projecte estrella del Pla de barris de Girona incompleix la normativa. *El Dimoni.com*. Recuperat 18 de setembre de 2007. Recuperat de <http://www.eldimoni.com/el-projecte-estrella-del-pla-de-barris-de-girona-incompleix-la-normativa/>
- Dimoni, El. (2015, gener 07). “Dimecres es van iniciar les obres de la frontissa de Santa Eugènia de Ter”. *El Dimoni.com*. Recuperat 7 de gener de 2015. Recuperat de <http://www.eldimoni.com/inici-obres-millora-frontissa-de-santa-eugenia-de-ter/>
- Dimoni, El. (2014, febrer 02). Santa Eugènia de Ter, un poble de gegants; Huedo dibuixa La Nimfa del Rec i El Dimoni. *El Dimoni.com*. Recuperat 2 de febrer de 2014. Recuperat de <http://www.eldimoni.com/santa-eugenia-de-ter-un-poble-de-gegants/>

- Dodman, D. (2004). Feelings of belonging? young people's views of their surroundings in Kingston, Jamaica. *Children's Geographies*, 2(2), 185-198. <https://doi.org/10.1080/14733280410001720502>
- Doll, R. (2002). Món contemporani. En X. Alberch, i J. Burch (Coord.), *Història del Gironès*. Girona: Diputació de Girona.
- Domingo, A., i Bayona, J. (2007). Movilidad, vivienda y distribución territorial de la población marroquí en Cataluña. *Estudios Geográficos*, 68(263), 465- 496. Recuperat de <http://estudiosgeograficos.revistas.csic.es/index.php/estudiosgeograficos/articloe/view/65/62>
- Domingo, J. (2002). Canvis en l'ús de l'espai públic en una ciutat petita. En R. Tello (Ed.), *Espai públics: mirades multidisciplinàries* (p. 188-189). Barcelona: Els juliols. Biblioteca Universitària.
- Domínguez, J., Parreño, J., i Díaz, R. (2010). Inmigración y ciudad en España: Integración versus segregación socio-territoriales. *Scripta Nova*, 14(331). Universitat de Barcelona. Recuperat de <http://www.ub.edu/geocrit/sn/sn-331/sn-331-50.htm>
- Dowling, R. (1993). Feminity, place and commodities: A retail case study. *Antipode*, 25(4), 295-319. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8330.1993.tb00221.x>
- Driskell, D., Fox, C., i Kudva, N. (2008). Growing up in the new New York: Youth space, citizenship and community change in hyperglobal city. *Environmental Planning A*, 40, 2831-2844.
- Duncan, N. (1996). Renegotiating gender and sexuality in public and private spaces. En N. Duncan (Ed.), *Body Space: Destabilizing geographies of gender and sexuality* (p.127-145). London: Routledge.
- Durán, M.A. (2011) Las personas mayores en el medio rural y urbano. En IMSERSO (Ed.), *Envejecimiento activo*. Madrid: IMSERSO.
- Durán, M.A. (1998). *La ciudad compartida: Conocimiento, afecto y uso*. Madrid: Consejo Superior de los Colegios de Arquitectos de España.
- Dyer, S., McDowell, L., i Batnitzky, A. (2011). Migrant work, precarious work–life balance: what the experiences of migrant workers in the service sector in Greater London tell us about the adult worker model. *Gender, Place & Culture: A Journal of Feminist Geography*, 18(5), 685-700. <https://doi.org/10.1080/0966369X.2011.601808>

- Ehrkamp, P. (2013) 'I've had it with them!' Younger migrant women's spatial practices of conformity and resistance. *Gender, Place & Culture: A Journal of Feminist Geography*, 20(1), 19-36. <https://doi.org/10.1080/0966369X.2011.649356>
- Ehrkamp, P. (2008). Risking publicity: masculinities and the racialization of public neighborhood space. *Social & Cultural Geography*, 9(2), 117-133.
- Elizalde, A., Hopenhayn, M., i Max-Neff, M. (1986). Desarrollo a escala humana: Una opción para el futuro. *Development Dialogue*. Uppsala: CEPAAUR et Fundación Dag Hammarskjöld.
- Elsley, S. (2004). Children's experience of public space. *Children&Society*, 18(2), 155-164.
- England, K. (1994). Getting Personal: Reflexivity, Positionality, and Feminist Research. *The professional geographer*, 46(1), 80-89.
- Ennen, E. (1989). *The medieval woman*. Oxford: Basil Blackwell.
- Evans, R. (2006). Negotiating social identities: The influence of gender, age and ethnicity on Young people's 'street careers' in Tanzania. *Children's Geographies*, 4(1), 109-128. <https://doi.org/10.1080/14733280600577533>
- Fabre, J. (2003, juliol 01). 40 anys de les agregacions. *La Vanguardia*. Recuperat 1 de juliol de 2003. Recuperat de <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/2003/07/01/pagina-2/33999945/pdf.html?search=Jaume%20Fabre.%2040%20anys%20de%20l%27annexi%C3%B3%20de%20Sta%20Eug%C3%A8nia>
- Fabre, J. (2003, juliol 01). L'annexió del municipi de Santa Eugènia de Ter a la ciutat de Girona, vista des d'avui. *El Dimoni.com*. Recuperat 1 de juliol de 2003. Recuperat de: <http://www.eldimoni.com/lannexio-del-municipi-de-santa-eugenia-de-ter-a-la-ciutat-de-girona-vista-des-davui/>
- Fabre, J. (1986). *Girona entre 4 rius*. Girona: Ajuntament de Girona.
- Fabre, J. (1986, abril 4). Tots els carrers de Girona: La plaça de la Rodona. *El Punt Diari*, p.6.
- Fabre, J. (1986, agost 21). Tots els carrers de Girona: La plaça de Santa Eugènia. *El Punt Diari*, p.6.
- Fabre, J. (1986, setembre 24). Tots els carrers de Girona: El carrer de Santa Eugènia. *El Punt Diari*, p.6.
- Fabre, J. (1985, gener 1-2). Tots els carrers de Girona: La plaça dels Germans Sàbat. *El Punt Diari*, p.4.

- Fabre, J. (1985, febrer 16). Tots els carrers de Girona: El carrer de la Maçana. *El Punt Diari*, p.6.
- Fabre, J. (1984, juny 06). Tots els carrers de Girona: La plaça de l'Aneto. *El Punt Diari*, p.20.
- Feliu, P. (2008, agost 20). Breu resposta a l'escrit de Jordi Navarro sobre l'«excés de normes a les hortes» eugenienques. *El Dimoni.com*. Recuperat 20 d'agost de 2008. Recuperat de <http://www.eldimoni.com/ponc-feliu-escriu-a-eldimoni-combreu-resposta-a-lescrit-de-jordi-navarro-sobre-lexces-de-normes-a-les-hortes-eugenienques/>
- Fenster, T. (2004). *The Global City and the Holy City: Narratives on Planning, Knowledge and Diversity*. London: Pearson.
- Fenster, T. (2003). *Gender, public space and the city: Comfort belonging and commitment in London and Jerusalem*. Ponència presentada al Seminari Internacional Gènere, Espais Públics i Ciutat, 9 i 10 de maig, Universitat Autònoma de Barcelona.
- Ferrari, E., i Green, M. (2013). Travel to School and Housing Markets: A Case Study of Sheffield, England. *Environment and Planning A*, 45(11), 2771-2788. <https://doi.org/10.1068/a45423>
- Ferrer, F. (1991). *Una acció per l'habitatge*. Girona: Curbet i Marquès.
- Figueras, P. (2009). Ciutats educadores, una aposta de futur. En E. Bosch (ed.), M.A. Cabeza (Coord.), *Educació i vida urbana. 20 anys de ciutats educadores*. (p. 23-32). Barcelona: AIEC. Recuperat de <http://www.edcities.org/ca/wp-content/uploads/sites/6/2015/02/Educaci%C3%B3-i-vida-urbana.pdf>
- Fiske, J. (1987). *Television culture*. London:Routledge.
- Fjortoft, I., Kristoffersen, B., i Sageie, J. (2009). Children in schoolyards: Tracking movement patterns and physical activity in schoolyards using global positioning System and heart rate monitoring. *Landscape and Urban Planning*, 93(3-4), 210-217.
- Franck, K., i Paxson, L. (1989). Women and urban public space. En I. Altman i E. Zube (Eds.), *Public places and spaces* (p.121-146). NewYork: Plenum Press
- Francis, M. (1989). Control as a dimension of public-space quality. En I. Altman i E. Zube (Eds.), *Public places and spaces* (p.147-172). NewYork: Plenum Press.

- Freixa, C. (2011). Polítiques públiques dels usos socials del temps: Canviar el temps de les ciutats, canviar l'organització dels temps de treball. *Educació Social: Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 47, 41-53. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/238968/321226>
- Foulsham, J. (1990). Women's needs and planning –a critical evaluation of recent local authority Practice. En J. Montgomery i A. Thornley (Eds.), *Radical planning initiatives*. Aldershot: Gower.
- Funes, M. (2011). La participación en asociaciones de la población mayor de sesenta y cinco años en España: Anàlisis de sus efectos e indicaciones para las políticas públicas sectoriales. *Revista Internacional de Sociología*, 69(1), 167-193. <https://doi.org/10.3989/ris.2009.04.14>
- Galceran, M. (2005). L'aprenentatge de la participació deis infants en col·lectivitats educatives no formals. *Educació Social: Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 30, 19-29. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/165494/241001>
- Galdón, G. (30 juliol 2010). La ciudad asustada. *Carajillo de la ciudad*. Recuperat de http://www.cafedelasciudades.com.ar/carajillo/6_art3.htm
- García, J., García, F., Martín, J., i Porlán, R.(2007). ¿Son incompatibles la escuela y las nuevas pautas culturales?. *Investigación en la escuela*, (63), 17-28. Recuperat de <https://revistascientificas.us.es/index.php/IE/article/view/7974/7065>
- García Ramon, M.D. (2012). Las diferencias que crea el lugar: Una mirada crítica a la hegemonia angloamericana en geografía. *Documents d'anàlisi Geogràfica*, 58(2), 307-319.
- García, P., Gutiérrez, B., i Ciocoletto, A. (2006). *Hàbitat i temps per a la convivència*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.
- García, P., Fullaondo, A., i Frizzera, A. (2008). Inmigración y espacio socio-residencial en la Región Metropolitana de Barcelona. *Ciudad y territorio: Estudios territoriales*, 158, 727-744.
- García, A., Ortiz, M., i Gómez, M.(2003). El envejecimiento de las poblaciones: Los casos de España y México. *Anales de Geografía de la Universidad Complutense*, 23, 75-102.
- García, F. (2009). Educar para la participación ciudadana: Un reto para la escuela del siglo XXI. *Revista Investigación en la Escuela*. (68), 5-10. <https://revistascientificas.us.es/index.php/IE/article/view/7110/6268>

- García, Z. (2008). Educación y apropiación en ciudades patrimonio mundial: Espacios para un aprendizaje dialógico. *Íber*, 55, 72-78
- Gay, P. (1986). *The bourgeois experience: The tender passion*. Oxford: Oxford
- Gay, J. (1965). *Vamos al mercado. Los Sitios de Gerona*. Girona.
- Gehl, J. (2006). *La humanización del espacio urbano*. Barcelona: Editorial Reverté.
- Gehl, J. (1996). *Life between buildings: Using public space*. Copenhagen: Arkitektens Forlag.
- Generalitat de Catalunya (2013). *Pla estratègic de polítiques de dones del Govern de la Generalitat de Catalunya 2012-2015*. Barcelona: Institut Català de les Dones.
- Gervais-Lambony, P., i Dufaux, F. (2009). Justice... spatiale !. *Annales de Géographie*, 2009(665-666). <https://doi.org/10.3917/ag.665.0003>
- Giddings, C., i Hovorka, A. (2010). Place, ideological mobility and young negotiations of gender identities in urban Botswana. *Gender, Place and Culture: A Journal of Feminist Geography*, 17(2), 211-229.
<https://doi.org/10.1080/09663691003600314>
- Giráldez, E. (2002). L'espai públic i el desenvolupament urbà. En R. Tello (Ed.), *Espai públics: mirades multidisciplinàries* (p. 43-55). Barcelona: Els juliols, Biblioteca Universitària.
- Giritli-Nygren, K., i Schmauch, U. (2012). Picturing inclusive places in segregated spaces: A participatory photo project conducted by migrant women in Sweden. *Gender, Place & Culture: A Journal of Feminist Geography*, 19(5), 600-614.
<https://doi.org/10.1080/0966369X.2011.625082>
- Giró, J. (2011). Las amistades y el ocio de los adolescentes hijos de la inmigración. *Papers*, 96(1), 77-95.
- Girouard, M. (1985). *Cities & people: A social and architectural history*. New Haven: Yale University Press.
- Gorell, L. (2014). Writing from the Margins of Myself. *International Journal of Qualitative Methods*, 13(2), 237-254. Recuperat de <http://ejournals.library.ualberta.ca/index.php/IJQM/article/view/20906/16612>
- Gough, K., i Franch, M. (2005). Spaces of the street: Socio-spatial mobility and exclusion of youth in Recife. *Children's Geographies*, 3(2), 149-166.

- Gozálvez, V., Sempere J., Martín-Serrano, G., Valero, J., Espinosa, A., Larrosa, J., Cutillas, E., Amat, X., Cortés, C., Diez, R., i Palazón, S. (2012). La reagrupación familiar de africanos y latinoamericanos en la España mediterránea: Dinámicas y estructuras sociodemográficas. *Estudios Geográficos*, 73(273).
<https://doi.org/10.3989/estgeogr.201218>
- Gradaílle, R., i Merelas, T. (2011). Els temps socials en clau de gènere: Les respostes de l'Educació Social. *Educació Social: Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 47, 54-62. Recuperat de
<https://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/238969/321227>
- Grahn, P., i Stigsdotter, U. (2010). The relation between perceived sensory dimensions of urban green space and stress restoration. *Landscape and Urban Planning*, 94(3-4), 149-276.
- Greed, C. (1994). *Women and planning: Creating gendered differences*. Routledge: London.
- Greed, C., Robert, M. (1998). *Introducing urban desing: Interventions and responses*. London: Longman.
- Greed, C. (2000). Women and minorities planning: The next steps. En Clara Greed, *Introducing Town Planning* (p.197-210). London: The Athlone Press.
- Guijarro, M., i Peláez, Ó. (2008). La longevidad globalizada: Un análisis de la esperanza de vida en España (1900-2050). *Scripta Nova*, 12(260). Recuperat de
<http://www.ub.edu/geocrit/sn/sn-260.htm>
- Gurstein, P., i Vilches, S. (2010). The just city for whom? Re-conceiving active citizenship for lone mothers in Canada. *Gender, Place & Culture: A Journal of Feminist Geography*. 17(4), 421-436. <https://doi.org/10.1080/0966369X.2010.485829>
- Gutiérrez, M., i Hernández D. (2013). Les relacions intergeneracionals en la societat actual: Un imperatiu necessari. *Educació Social: Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 55, 133-143. Recuperat de
<https://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/271050/362002>
- Habermas, J. (1984). *The Theory of communicative action, vol.1: Reason and the Rationalisation of Society*. London: Heinemann.
- Halloway, S., i Valentine, G. (2000). *Children's geographies: Playing, living and learning*. London: Routledge.

- Hamnett, C. Butler, T. i Ramsden, M. (2013). 'I Wanted My Child to Go to a More Mixed School': Schooling and Ethnic Mix in East London. *Environment and Planning A*, 45(3), 553-574. <https://doi.org/10.1068/a45223>
- Hammett, D., i Sporton, D. (2012). Paying for interviews? Negotiating ethics, power and expectation. *Area*, 44(4), 496-502.
- Hankins, K., i Powers, E. (2009). The Disappearance of the State from «Livable» Urban Spaces. *Antipode*, 41(5). 845–866. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8330.2009.00699.x>
- Hannes, K., i Parylo, O. (2014). Let's Play It Safe: Ethical Considerations from Participants in a Photovoice Research Project. *International Journal of Qualitative Methods*. (13), 255-274. Recuperat de <http://ejournals.library.ualberta.ca/index.php/IJQM/article/view/21243/16897>
- Harvey, D. (2013). *Ciudades reveldes: Del derecho de la Ciudad a la revolución urbana*. Madrid: Akal.
- Harvey, D. (14 abril 2009). El derecho a la ciudad. *Carajillo de la Ciudad*. Recuperat de http://cafedelasciudades.com.ar/carajillo/1_art5.htm
- Hayden, D. (1980). What would a non-sexist city be like? Speculation on housing, urban design, and human work. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 5(3), 170-187.
- Head-König, A. (1993). Introduction: Les femmes dans la société urbaine. En A. Head-König i A. Tanner (Eds.), *Les femmes dans la ville*. Zürich: Chronos.
- Healey, P. (1994). Integrating the concept of social diversity into public policy. En OCDE (Ed.), *Women in the City: Housing, Services and the Urban Environment*. Paris: OECD.
- Heath, S., Brooks, R., Cleaver, E., i Ireland, E. (2009). *Researching Young People's Lives*. Londres: Sage.
- Heley, J., i Jones, L. (2013). Growing older and social sustainability: Considering the 'serious leisure' practices of the over 60s in rural communities. *Social & Cultural Geography*. 14(3), 276-299. <https://doi.org/10.1080/14649365.2012.762985>
- Hemming, P. (2011). Meaningful encounters? Religion and social cohesion in the English primary school. *Social & Cultural Geography*, 12(1), 63-81. <https://doi.org/10.1080/14649360903514384>

- Hemming, P. (2008). Mixing qualitative research methods in children's geographies. *Area*, 40(2), 152-162.
- Hemming, P. (2007). Renegotiating the Primary School: Children's Emotional Geographies of Sport, Exercise and Active Play. *Children's Geographies*, 5(4), 353-371. <https://doi.org/10.1080/14733280701631817>
- Heredia, J. (1958, novembre 30). Gerona, ciudad sin espacio. *Los Sitios de Gerona*, p.4
- Hernández, C. (1998). *La ciudad compartida: El género de la arquitectura*. Madrid: Consejo Superior de los Colegios de Arquitectos de España.
- Hernández-Cros, E. (2001). *L'espai Públic a través de la Història*. En Diputació de Barcelona: Oficina Tècnica de Cooperació (Ed.), *Els carrers de la democràcia: L'espai públic de les noves ciutats* (p.41-69). Barcelona: Diputació de Barcelona.
- Hernández, F. (2011). La investigación sobre y con jóvenes: Entre la romantización y el desafecto. En F. Hernández-Hernández (Coord.), *Investigar con los jóvenes: cuestiones temáticas, metodológicas, éticas y educativas* (p. 16-23). Barcelona: Dipòsit Digital de la Universitat de Barcelona. Recuperat de <http://diposit.ub.edu/dspace/handle/2445/17362>
- Herzog, B. (2011). Exclusión discursiva: Hacia un nuevo concepto de la exclusión social. *Revista Internacional de Sociología*, 69(3), 607-626.
- Herzog, B., Gómez-Moya, J., Gómez-Guardeño, E., Valderrama-Zurián, J., i Aleixandre-Benavent, R. (2009). Identificación y solución de problemas para la participación ciudadana de los inmigrantes. *Papers*. 91, 45-64.
- Hillman, M. (2006). Children's rights and adult's wrongs. *Children's Geographies*, 4(1), 61-67. <https://doi.org/10.1080/14733280600577418>
- Hodge, N., i Runswick-Cole, K. (2013). 'They never pass me the ball': Exposing ableism through the leisure experiences of disabled children, young people and their families. *Children's Geographies*, 11(3), 311-325. <https://doi.org/10.1080/14733285.2013.812275>
- Hofmeyer, A., i Scott, C. (2007). Moral geography of focus groups with participants who have preexisting relationships in the workplace. *International Journal of Qualitative Methods*, 6(2), 69-70. Recuperat de <http://ejournals.library.ualberta.ca/index.php/IJQM/article/view/541>
- Hogar y Arquitectura. *Revista de la Obra Sindical del Hogar*. Madrid: Delegación Nacional de Sindicatos, 8.

- Holden, M. (2006). Urban indicators and the integrative ideals of cities. *Cities*, 23(3), 170-183.
- Holt, N.L. Lee, H. Millar, C. i Spence, J. (2015). 'Eyes on where children play': A retrospective study of active free play. *Children's Geographies*, 13(1), 73-88. <https://doi.org/10.1080/14733285.2013.828449>
- Holt, L. (2007). Children's Sociospatial (re)Production of Disability within Primary School Playgrounds. *Environment and Planning D*, 25(5), 783-802. <https://doi.org/10.1068/d73j>
- Holt, L. (2004). Children with mind–body differences: Performing disability in primary school classrooms. *Children's Geographies*, 2(2), 219-236. <https://doi.org/10.1080/14733280410001720520>
- Hondagneu-Sotelo, P., Estrada, E., i Ramírez, H. (2011). Más allá de la domesticidad: Un análisis de género de los Trabajos de los inmigrantes en el sector informal. *Papers*, 96(3), 805-824.
- Hopkins, P. (2010). *Young people, place and identity*. Londres: Routledge.
- Hopkins, P., i Pain, R. (2007). Geographies of age: Thinking relationally. *Area*, 39(3), 287-294.
- Hörschelmann, K. (2011). Theorising life transitions: Geographical perspectives. *Area*, 43(4), 378-383.
- Hortes i Ribes (Plataforma en defensa de les hortes i ribes del Ter). (2005, octubre 06). El treball de la plataforma dona fruits. *El Dimoni.com*. Recuperat 6 d'octubre de 2005. Recuperat de <http://www.eldimoni.com/el-treball-de-la-plataforma-dona-fruits/>
- Hudson, R. (2010). Multiplicant els riscos per a la salut i el benestar: Els costos inadmissibles de la globalització. *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 70, 101-127.
- Hyams, M. (2004). Hearing girls' silences: Thoughts on the politics and practices of a feminist method of group discussion. *Gender, Place & Culture: A Journal of Feminist Geography*, 11(1). <https://doi.org/10.1080/0966369042000188576>
- Iglésias, J. (1996). *Història i Memòria: Homenatge a una vida i a un barri*. Girona: Ajuntament de Girona.

- IMSERSO. (29 abril 2015). *El 20% de las personas mayores cree que las ciudades no estan adaptada*. 60 y más. Recuperat de http://www.revista60ymas.es/60mas_01/informe/IM_095402?dDocName=IM_095402
- Indovina, F. (2005). La ciutat sostenible: Sostenim la ciutat. *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 46, 15-39.
- Institut dels Drets Humans de Catalunya (2011). *Sèrie drets humans emergents 7: El dret a la ciutat*. Recuperat de http://observatoridesc.org/sites/default/files/publicacio_2.pdf
- Institut de Drets Humans de Catalunya (2009). *Declaració universal dels drets humans emergents*. Recuperat de <http://www.idhc.org/arxius/recerca/DUDHE.pdf>
- Jackson, L. (2014). The Multiple Voices of Belonging: Migrant Identities and Community Practice in South Wales. *Environment and Planning A*, 46(7), 1666-1681. <https://doi.org/10.1068/a46248>
- Jacobs, J. (2011). *Muerte y vida de las grandes ciudades*. Madrid: Capitán Swing Libros.
- Jin, X., i Whitson, R. (2014). Young women and public leisure spaces in contemporary Beijing: recreating (with) gender, tradition, and place. *Social & Cultural Geography*, 15(4), 449-469.
- Johansson, K., Laflamme, L., i Eliasson, M. (2012). Adolescent's perceived safety and security in públic space – a Swedish focus group study with a gender perspective. *Young*, 20(1), 69-88.
- Jones, V. (1990). *Women in the eighteenth century: Constructions of femininity*. London & New York: Routledge.
- Jones, M. (2009). Phase space: Geography, relational thinking, and beyond. *Progress in Human Geography*, 33(4), 487-506. <https://doi.org/10.1177/0309132508101599>
- Jouve, S. (1996). *Obsessions&perversions: Dans la littérature et les demeures à la fin du dix-neuvième siècle*. Paris: Hermann.
- Jupp, V. (2012). What we say and what we do: Reflexivity, emotions and power in children and young people's participation. *Children's Geographies*, 10(2), 201-218. <https://doi.org/10.1080/14733285.2012.667920>
- Kamete, A. (2008). Planning versus youth: Stamping out spatial unruliness in Harare. *Geoforum*, 39(5), 1721-1733. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2008.06.001>

- Karsten, L. (2015). Middle-class childhood and parenting culture in high-rise Hong Kong: on scheduled lives, the school trap and a new urban idyll. *Children's Geographies*, 13(5), 556-570. <https://doi.org/10.1080/14733285.2014.915288>
- Karsten, L. (2005). It all used to be better? Different generations on continuity and change in urban children's daily use of space. *Children's Geographies*, 3(3), 275-290. <https://doi.org/10.1080/14733280500352912>
- Karsten, L. (2003). Children's use of public space: The gendered world of the playground. *Childhood*, 10(4), 457-473. <https://doi.org/10.1177/0907568203104005>
- Karsten, L. (2002). Mapping childhood in Amsterdam: The spatial and social construction of children's domains in the city. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 93(3), 231-241.
- Karsten, L. (1998). Growing up in Amsterdam: Differentiation and segregation in children's daily lives. *Urban Studies*, 35(3), 565-581.
- Keith, M. (1998). Escribiendo con ira: La re(presentación) del immoral mundo del etnógrafo. En G. Ballesteros (Coord.), *Métodos y técnicas cualitativas en geografía social* (p.137-161). Barceloba: Oikos-Tau.
- Kern, L. (2010). Selling the 'scary city': Gendering freedom, fear and condominium development in the neoliberal city. *Social & Cultural Geography*, 11(3), 209-230. <https://doi.org/10.1080/14649361003637174>
- Kidder, P. (2008). The Urbanist Ethics of Jane Jacobs. *Ethics, Place & Environment, A: Journal of Philosophy and Geography*, 11(3), 253-266.
- Kime, N. (2008). Children's eating behaviours: The importance of the family setting. *Area*, 40(3), 315-322.
- Kolind, T. (2011). Young people, drinking and social class: Mainstream and counterculture in the everyday practice of Danish adolescents. *Journal of Youth Studies*, 14(3), 295-314. <https://doi.org/10.1080/13676261.2010.522560>
- Kullman, K. (2014). Children, Urban Care, and Everyday Pavements. *Environment and Planning A*, 46(12), 2864-2880. <https://doi.org/10.1068/a46260>
- Kullman, K. (2010). Transitional geographies: Making mobile children. *Social & Cultural Geography*, 11(8), 829-846. <https://doi.org/10.1080/14649365.2010.523839>

- Labarge, M. (1986). The Mould for medieval women. *Women in medieval life: A small sound of the trumpet*. London: Hamish Hamilton.
- Lager, D., Van Hoven, B., i Huigen, P. (2013). Dealing with change in old age: Negotiating working-class belonging in a neighbourhood in the process of urban renewal in the Netherlands. *Geoforum*, 50, 54-61.
- Langmann, S., i Pick, D. (2014). Dignity and ethics in research photography. *International Journal of Social Research Methodology*, 17(6), 709-721. Recuperat de <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13645579.2013.825473>
- Lara, L. (2015). Entrevista a Vital Didonet: Cambiar el pañal es un acto educativo. *Cuadernos de Pedagogia*, 45(3), 42-45.
- Larsen, K., Gilliland, J., i Hess, P. (2012). Route-based analysis to capture the environmental influences on a child's mode of travel between home and school. *Annals of the Association of American Geographers*, 102(6), 1348-1365.
- Latham, A., i McCormack, D. (2009). Thinking with images in non-representational cities: Vignettes from Berlin. *Area*, 41(3), 252-262.
- Lázaró, A. (2008). L'espai dels observatoris en el marc de les polítiques públiques d'infància i adolescència. *Educació Social: Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 38, 47-59. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/165585/241163>
- Leclerc, N. (2012). L'espace ludique, un espace à part: Le regard de la littérature. *Géographie et Cultures*, 82, 9-24.
- Le Corbusier (1946). *Propos d'urbanisme*. Paris: Editions Bourrelrier Et Cie.
- Lee, R., i Fielding, N. (1991). Computing for qualitative research: Options, problems and potential. En N. Fielding y R. Lee (Eds.), *Using Computers in Qualitative Research* (p. 1-14). London: Sage Publications.
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space*. Oxford: Blackwell.
- Lefebvre, H. (1978). *De lo rural a lo urbano*. Barcelona: Ediciones península.
- Lefebvre, H. (1974). *La production de l'espace*. Paris: Éditions Anthropos.
- Lefebvre, H. (1972). *La pensée marxiste et la ville*. Paris: Castermann.
- Lefebvre, H. (1968). *Le droit à la ville*. Paris: Éditions Anthropos

- Leitner, H. (2012) Spaces of encounters: Immigration, race, class, and the politics of belonging in small-town America. *Annals of the Association of American Geographers*, 102(4), 828-846.
- Leong, A. S. (2012). Through the drinking glass: An analysis of the cultural meanings of college drinking. *Journal of Youth Studies*, 15(1), 119-142. <https://doi.org/10.1080/13676261.2011.630997>
- Lieberg, M. (1994). Appropriating the city: Teenagers' use of public space. En S.J.Neary, M.S.Symes i F.E.Brown (Eds.), *The Urban experience: A people-environment perspective* (p.321-333). London: E&FN Spon.
- Lieshout, M., i Aarts, N. (2008). Youth and immigrants' perspectives on public space. *Space and Culture*, 11 (4), 497-513. [doi: 10.1177/1206331208320493](https://doi.org/10.1177/1206331208320493)
- Listerborn, C. (2013). Suburban women and the 'glocalisation' of the everyday lives: Gender and glocalities in underprivileged areas in Sweden. *Gender, Place & Culture: A Journal of Feminist Geography*, 20(3), 290-312. <https://doi.org/10.1080/0966369X.2011.649351>
- Little, C. (2015). The 'Mosquito' and the transformation of British public space. *Journal of Youth Studies*, 18(2), 167-182. <https://doi.org/10.1080/13676261.2014.944119>
- Little, J., Peake, L., i Richardson, P. (1988). Introduction: Geography and gender in the urban environment. En J. Little, L. Peake, P. Richardson (Eds.). *Women in Cities: Gender and the urban environment* (p. 1-20). Basingstoke: Macmillan Education.
- Loo, B., i Lam, W. (2015). Does neighbourhood count in affecting children's journeys to schools?. *Children's Geographies*, 13(1), 89-113. <https://doi.org/10.1080/14733285.2013.828450>
- López, J., i Díaz, M. P. (2013). La modernización social de la vejez en España. *Revista Internacional de Sociología (RIS)*, 71(1), 65-89. <https://doi.org/10.3989/ris.2011.04.26>
- Lord, S., Després, C., i Ramadier, T. (2011). When mobility makes sense: A qualitative and longitudinal study of the daily mobility of the elderly. *Journal of Environmental Psychology*, 31(1), 52-61.
- Lorente, X. (2012). Any Europeu 2012 - Envelliment Actiu i Solidaritat Intergeneracional. De què parlem?. *Educació social: Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 51, 11-26. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/260499/347664>

- Los Sitios de Gerona. (19 gener 1954). Adjudicación de la obras del grupo “Hermanos Sábat”. *Los Sitios de Gerona*, p.4.
- Los Sitios de Gerona. (31 agost 1954). El gobernador civil compra terrenos para la construcción de un grup de 225 viviendas. *Los Sitios de Gerona*, p.1.
- Los Sitios de Gerona. (26 novembre 1952). Nuevos poblados y «modernos»: Barrios que estan surgiendo. *Los Sitios de Gerona*, p.3.
- Lowe, M., i Crewe, L. (1996). Shop work: Image, customer care and the restructuring of retail employment. En N. Wringley i M. Lowe (Eds.). *Retailing, consumption and capital: towards the new retail geography* (p.196-207). Longman: Harlow.
- Luigi, L. (2013). Ferides invisibles dels qui no tenen dret a ser-hi ni a participar. *Educació Social: Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 54, 102-116. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/267196/354754>
- Lund, R. (2007). At the Interface of Development Studies and Child Research: Rethinking the Participating Child. *Children's Geographies*, 5(1-2), 131-148. <https://doi.org/10.1080/14733280601108247>
- Lurçat, L. (1986). Les necessitats i els drets dels infants. *Col·lecció Temes d'infància*, (1). Barcelona: Rosa Sensat.
- Lynch, K. (2010). *La imagen de la Ciudad*. Barcelona: Editorial Gustavo Gili.
- Macioce, F. (2013). Migraciones, entorno relacional y modelos de integración. un análisis comparativo. *Migraciones. Publicación del Instituto Universitario de Estudios sobre Migraciones*, 0(33), 11-31.
- Madrenys, P. (1985, març 6). Els sants ocupen el primer lloc en la llista de carrers de Girona. *El Punt Diari*, p.9.
- Malaguzzi, L. (1996). Malaguzzi i l'educació infantil a Reggio Emilia. *Col·lecció Temes d'infància*, (25). Barcelona: Rosa Sensat.
- Maland, D. (1966). *Europe in the seventeenth century*. London: Macmillan.
- Mallon, I. (2010). Le milieu rural isolé isole-t-il les personnes âgées?. *Espace, populations, sociétés*, (1), 109-119. [DOI : 10.4000/eps.3967](https://doi.org/10.4000/eps.3967)

- Mannion, G. (2007). Going spatial, going relational: why «listening to children» and children's participation needs reframing. *Discourse: Studies in the cultural politics of education*, 28(3), 405-420.
- Manzo, K. (2008). Imaging Humanitarianism: NGO Identity and the Iconography of Childhood. *Antipode*, 40(4), 632-657. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8330.2008.00627.x>
- Martínez, E. (2008). Oportunidad y alcance de la participación juvenil en los procesos de planificación urbana en España. *Scripta Nova*, 12, 270(118). Recuperat de <http://www.ub.edu/geocrit/sn/sn-270/sn-270-118.htm>
- Martínez, M. (2008). La participació infantil: Un exemple d'exercici de ciutadania des de l'escola: Els *Municipios Escolares* al Perú. *Educació Social: Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 38, 94-104. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/165588/241166>
- Martínez, R.(2014). ¡El trabajo doméstico cuenta! Características y transformaciones del servicio doméstico en España. *Migraciones*, (36), 275-305.
- Martori, J., i Hoberg, K. (2006). Distribución espacial de la población inmigrante en los municipios catalanes: Igualdad, exposición, concentración y centralidad. *Migraciones*, (19), 87-112.
- Mas, R. (2011). In/visibility strategies and enacted diversity: Sameness and belonging among young people of Latin American descent living in the north of England (UK). *Children's Geographies*, 9(3-4), 331-345. <https://doi.org/10.1080/14733285.2011.590712>
- Massey, D. (1994). A global sense of place. En D.Massey, *Space, place and gender* (p- 146-156). Oxford: Blackwell.
- Massey, D. (1994). A placed called home. En D.Massey, *Space, place and gender* (p- 156-173). Oxford: Blackwell.
- Massey, M. (1988). *Women in ancient Greece and Rome*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Matejskova, T., i Leitner, H. (2011). Urban encounters with difference: The contact hypothesis and immigrant integration projects in eastern Berlin. *Social & Cultural Geography*, 12(7), 717-741. <https://doi.org/10.1080/14649365.2011.610234>
- Matthews, H., Taylor, M., Percy-Smith, B., i Limb, M. (2000). The unacceptable flaneur: The shopping mall as a teenage hangout. *Childhood*, 7(3), 279-294.

- Matrix (eds.). (1984). *Making space: Women and the man made environment*. London: Pluto Press.
- McDowell, L., Ray, K., Perrons, C., Fagan, C., i Ward, K. (2005). Women's paid work and moral economies of care. *Social & Cultural Geography*, 6(2), 219-235. <https://doi.org/10.1080/14649360500074642>
- McDowell, L., Rootham, E., i Hardgrove, A. (2014). Politics, anti-politics, quiescence and radical unpolitics: young men's political participation in an 'ordinary' English town. *Journal of Youth Studies*, 17(1), 42-62. <https://doi.org/10.1080/13676261.2013.825709>
- Meek, C. (2000). *Women in Renaissance and early modern Europe*. Dublin: Four Courts.
- Mendoza, C., i Morén-Alegret, R. (2012). Exploring methods and techniques for the analysis of sense of place and migration. *Progress in Human Geography*, 37(6), 762-785.
- Mendoza, C., i Bartolo, D. (2012). Lugar i sentido de lugar y procesos migratorios: Migración internacional desde la periferia de la Ciudad de México. *Documents d'anàlisi Geogràfica*, 58(1), 51-77.
- Mennis, J., i Mason, M.J. (2011). People, Places, and Adolescent Substance Use: Integrating Activity Space and Social Network Data for Analyzing Health Behavior. *Annals of the Association of American Geographers*, 101(2), 272-291.
- Merino, R. (2006). Participación y asociacionismo de los jóvenes en europa. Tendencias sociales y retos sociopolíticos. *Revista Internacional de Sociología*, 64 (43), 193-215. <https://doi.org/10.3989/ris.2006.i43.46>
- Mesquita, M. (2013). *Quatre pobles en un segle (1862-1963): L'annexió a Girona dels municipis de Palau-Sacosta, Sant Daniel i Santa Eugènia de Ter*. Girona: Ajuntament de Girona.
- Mesquita, M. (1983, març 30). Als aires de la descentralització: Santa Eugènia de Ter, perifèria de Girona. *El Punt*, p.7.
- Mesquita, M. (1983, juny 25). Santa Eugènia de Ter, Sant Daniel i Palau, vint anys sense independència. *El Punt*, p.5.
- Meyer, D., i Avery, L. (2009). Excel as a Qualitative Data Analysis Tool. *Field Methods*, 21(1), 91-112.
- Miles, M., i Huberman A. (1984). *Qualitative data Analysis*. Beverly Hills: Sage

- Miralles-Guasch, C. (2010). *Dones, mobilitat, temps i ciutats*. Col·lecció: Quaderns de l'Institut, 14. Barcelona: Institut Català de les Dones.
- Miret, N., i del Pozo, P. (2013). El papel de la inmigración extranjera en el cambio social y urbano de el Besòs i el Maresme, un barrio periférico de Barcelona: Interrogaciones a partir de un estudio exploratorio. *Estudios Geográficos*, 74(274).
- Mitchell, D. (1996). Introduction: Public space and the city. *Urban Geography*, 17(2), 127-131.
- Mitchell, D. (1995). The end of public space? People's park, definitions of public and democracy. *Annals of the Association of American Geographers*, 85(1), 108-133.
- Mohamadi, A., i Miles, R. (2014). Toward More Inclusive Public Spaces: Learning from the Everyday Experiences of Muslim Arab Women in New York City. *Environment and Planning A*, 46(8), 1892-1907. <https://doi.org/10.1068/a46292>
- Mohammad, R. (2013). Making Gender Ma(R)King Place: Youthful British Pakistani Muslim Women's Narratives of Urban Space. *Environment and Planning A*, 45(8), 1802-1822. <https://doi.org/10.1068/a45253>
- Moisès, J. (31 abril 2004). Llei de millora de barris. *Observatori de projectes i debats territorials de Catalunya*. Recuperat 31 d'abril de 2004. Recuperat de http://territori.scot.cat/cat/notices/llei_de_millora_de_barris_609.php
- Molins-Pueyo, C. (2012). Patios escolares y diversidad sociocultural en Cataluña. Una investigación sobre usos y posibilidades para el juego y el aprendizaje. *Papers*, 97(2), 431-460.
- Mondou, V., i Violier, P. (2010). Le vieillissement de la population périurbaine: quelles stratégies pour pallier la disparition d'une mobilité autonome ? Exemple d'une commune de taille moyenne, La Flèche. *Espace, populations, sociétés*, 1(1), 83-93. [doi : 10.4000/eps.3940](https://doi.org/10.4000/eps.3940)
- Moniruzzaman, M., Páez, A., Scott, D., i Morency, C. (2015). Trip Generation of Seniors and the Geography of Walking in Montreal. *Environment and Planning A*, 47(4), 957-976. <https://doi.org/10.1068/a130070p>
- Monk, J. (2006). Teixint una teranyina. *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, (61-62), 177-182.
- Monreal, R. (1958). Presente y futuro de la labor del Patronato Provincial de la Vivienda. *Revista de Girona*, 5, 65-67.

- Montero, P. (2008). Polítiques locals de ciutadania per educar en altres infàncies possibles. *Educació Social: Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 38, 60-76. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/165586/241164>
- Morán de Castro, C., i Cruz, L. (2011). Vida quotidiana, temps escolars i drets de la infància. *Educació Social: Revista d'Intervenció Socioeducativa* 47, 84-94. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/238972/321230>
- Morata, T., i Palassí, E. (2012). Oci i participació social de la gent gran: Avaluació d'un programa d'Animació Sociocultural i Desenvolupament Comunitari a la ciutat de Granollers. *Educació social: Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 51, 67-90. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/260567/347745>
- Morell, H. (1998). Seguridad de las mujeres en la ciudad. En C. Booth, J. Darke i S. Yeandle (Eds.). *La vida de las mujeres en las ciudades* (p.131-145). Madrid: Narcea.
- Mozingo, L. (1989). *Women and downtown open spaces*. Places: A Quarterly Journal of Environmental Desing. *Places*, 6(1).
- Mukherji, P., i Albon, D. (2010). *Research methods in early childhood: An introductory guide*. London: Sage.
- Mumford, L. (1964). *La cité à travers l'histoire*. Paris: Editions du Seuil.
- Muñoz-Justicia, J., i Sahagún-Padilla, M. (2011). Análisis cualitativo asistido por ordenador con ATLAS.ti. En C. Izquierdo i A. Perinat (Eds.), *Investigar en Psicología de la Educación: Nuevas Perspectivas Conceptuales y Metodológicas* (p. 299-363). Barcelona: Amentia.
- Muñoz-Justicia, J. (2005). *Análisis de datos textuales con Atlas.ti*. Recuperat de http://juan.psicologiasocial.eu/mistextos/munoz-justicia_atlas5_2005.pdf
- Nabors, A. (2013). *Research methods for children*. New York: Nova Science Publishers.
- Nacions Unides. (1996). *Informe de la conferencia de las Naciones Unidas sobre los Asentamientos Humanos*. Recuperat de <https://undocs.org/es/A/CONF.165/14>
- Nacions Unides. (1948). *Declaració Universal dels Drets Humans*. Recuperat de https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/spn.pdf

- Nadal, J. (2008). *Per una història de Girona: Una bibliografia bàsica*. Girona: Ajuntament de Girona i CCG Edicions.
- Nadal, J. (1999). *Girona: Ciutat vivia i de colors*. Girona: Columna Assaig.
- Nadal, J. (1991). *Girona mirant el present, pensant el futur*. Girona: Plataforma.
- Nansen, B., Gibbs, L., MacDougall, C., Vetere, F., Ross, N., i McKendrick, J. (2015). Children's interdependent mobility: Compositions, collaborations and compromises. *Children's Geographies*, 13(4), 467-481.
<https://doi.org/10.1080/14733285.2014.887813>
- Navarro, J. (2010, juliol 18). Hortes i crisi. *El Dimoni.com*. Recuperat 18 de juliol de 2010. Recuperat de <http://www.eldimoni.com/hortes-i-crisi/>
- Navarro, J. (2008, agost 08). Excés de «normes» a les Hortes de Sta. Eugènia. *El Dimoni.com*. Recuperat 8 d'agost de 2008. Recuperat de <http://www.eldimoni.com/exces-de-normes-a-les-hortes-de-sta-eugenia/>
- Nayak, A. (2010). Race, Affect, and Emotion: Young People, Racism, and Graffiti in the Postcolonial English Suburbs. *Environment and Planning A*, 42(10), 2370-2392.
<https://doi.org/10.1068/a42177>
- Neal, S., Bennet, K., Cochrane, A., i Mohan, G. (2013). Living Multiculture: Understanding the New Spatial and Social Relations of Ethnicity and Multiculture in England. *Environment and Planning C Government and Policy*, 31(2), 308-323.
- Neal, S., i Vincent, C. (2013). Multiculture, middle class competencies and friendship practices in super-diverse geographies. *Social & Cultural Geography*, 14(8), 909-929. <https://doi.org/10.1080/14649365.2013.837191>
- Nefs, M., Alves, S., i Zasada, I. (2013). Shrinking Cities as Retirement Cities? Opportunities for Shrinking Cities as Green Living Environments for Older Individuals. *Environment and Planning A*, 45(6), 1455-1473.
<https://doi.org/10.1068/a45302>
- Németh, J. (2010). Security in Public Space: An Empirical Assessment of Three US Cities. *Environment and Planning A*, 42(10), 2487-2507. <https://doi.org/10.1068/a4353>
- Németh, J. (2006). Conflict, exclusion, relocation: Skateboarding and públic space. *Journal of Urban Desing*, 11(3), 297-318.
- Nogué, J. (1985). Una lectura geogràfico-humanista del paisatge de la Garrotxa. Girona: Col·legi Universitari de Girona i Diputació de Girona.

- Norberg, K. (1993). Prostitutes. En N. Zemon i A. Farge (Eds.), *A History of women in the west: Renaissance and Enlightenment paradoxes*. Cambridge, London: the Belknap Press of Harvard University Press.
- Novella, A. (2008). Formes de participació infantil: La concreció d'un dret. *Educació Social: Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 38, 77-93. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/165587/241165>
- Nuño, L. (1999). *Mujeres: de lo privado a lo público*. Madrid: Tecnos.
- Ochaíta, E. (1983). La teoria de Piaget sobre el desarrollo del conocimiento espacial. *Estudios de psicología*, 14-15, 93-108.
- Offen, K., Roach, R., i Rendall, R. (Eds.). (1991). *Writing women's history: International perspectives*. Basingstoke: Macmillan.
- Ogg, J., Renaut, S., Hillcoat-Nallétamby, S., i Bonvalet, C. (2010). L'articulation des politiques publiques du vieillissement et du logement en France et au Royaume-Uni. *Espace, populations, sociétés*, 1(1), 15-27. doi: [10.4000/eps.3886](https://doi.org/10.4000/eps.3886)
- Oliver, J. (2000). *De la gran Gerona a l'àrea urbana de Girona: La transformació econòmica de la ciutat el darrer quart de segle*. Girona: Ajuntament de Girona i Caixa Catalunya.
- Oliver, J. (1999). *La construcció de l'espai econòmic i metropolità de Girona: Els canvis estructurals de la ciutat des de la transició democràtica*. Girona: Ajuntament de Girona.
- Oñorbe, A. (2014). El uso de las TIC en el aula. *Alambique*, (76), 5-7.
- Oppenchain, N. (2009). Mobilités quotidiennes et ségrégation: Les cas des adolescents de zones urbanines sensibles franciliennes. *Espace, Populations, Sociétés*, (2), 215-226.
- Ortiz, A., Garcia Ramon, M.D., i Prats, M. (2014). La Via Júlia de Nou Barris: Un estudio cualitativo y de género de un espacio público en Barcelona. En M.D. Garcia Ramon, A. Ortiz i M. Prats (Eds.), *Espacios públicos, género y diversidad: Geografías para unas ciudades inclusivas* (p.61-76). Barcelona: Icaria
- Ortiz, A., Prats, M., i Baylina, M. (2014). Procesos de apropiación adolescente del espacio público: Otra cara de la renovación urbanística en Barcelona. *Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles*, (65), 37-57.

- Ortiz, A., Prats, M., i Baylina, M. (2012). Métodos visuales y geografías de la infancia: dibujando el entorno cotidiano. *Scripta Nova*, 14 (400). Recuperat de <http://www.ub.edu/geocrit/sn/sn-400.htm>
- Ortiz, A. (2007). Hacia una ciudad no sexista: Algunas reflexiones a partir de la geografía humana feminista para la planeación del espacio urbano. *Territorio*, (16-17), 11-28.
- Ortiz, A. (2007). Geografías de la infancia: Descubriendo «nuevas formas» de ver y entender el mundo. *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, (49), 197-216.
- Ortiz, A. (2005). Espacios “del miedo”, Ciudad y genero: experiències y percepciones en algunos barrios de Barcelona. En O. Gutiérrez (Coord.), *La ciudad y el miedo: VII Coloquio de Geografía Urbana* (p.299-311). Girona: Universitat de Girona
- Paasi, A. (2002). Place and region: Regional worlds and words. *Progress in Human Geography*, 26(6), 802-811.
- Pacilli, M., Giovannelli, I., Prezza, M., i Augimeri, M. (2013). Children and the public realm: Antecedents and consequences of independent mobility in a group of 11–13-year-old Italian children. *Children's Geographies*, 11(4), 377-393. <https://doi.org/10.1080/14733285.2013.812277>
- Paddison, R., i Sharp, J. (2007). Questioning the end of públic space: Reclaiming control of local banal spaces. *Scottish Geographical Journal*, 123(2), 87-106.
- Pain, R. (2004). Social geography: Participatory research. *Progress in Human Geography*, 28(5), 625-663.
- Pain, R., i Koskela, H. (2000). Revisiting fear and place:women’s fear of attack and the built environment. *Geoforum*, (31), 269-280.
- Pain, R. (1991). Space, sexual violence and social control: Integrating geographical and feminist analyses of women's fear of crime. *Progress in Human Geography*, 15(4), 415-431.
- Palou, J. (1983). Germans Sàbat. En Ajuntament de Girona (Ed.), *Girona i els seus barris*. (p. 91-105). Girona: Ajuntament de Girona.
- Paravicini, U. (2002). Public spaces as a contribution to egalitarian cities. En U. Terlinden (Ed.), *City and Gender: Intercultural Discourse on Gender, Urbanism and Architecture*. Opladen: Schriften der Internationalen Frauenuniversität.

- Parkes, J., i Conolly, A. (2011). Risky positions? Shifting representations of urban youth in the talk of professionals and young people. *Children's Geographies*, 9(3-4), 411-423. <https://doi.org/10.1080/14733285.2011.590707>
- Parkinson, J. (2013). How is Space Public? Implications for Spatial Policy and Democracy. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 31(4), 682-699.
- Parks, J. (2015). Children's Centres as spaces of interethnic encounter in North East England. *Social & Cultural Geography*, 16(8), 888-908. <https://doi.org/10.1080/14649365.2015.1040057>
- Pasqual, P. (1974). *Población y Migración en las comarcas de Gerona*. Girona: Dalmau Carles Pla i Cambra Oficial de Comerç i Indústria de Girona.
- Pavese, C. (2001). Travessar el carrer per sortir de casa. En J. Borja i Z. Muxí (Eds.). *L'espai públic: Ciutat i ciutadania* (p. 84-101). Barcelona: Diputació de Barcelona, 2001.
- Pedrozo, S. (2011). To be 'cool' or not to be 'cool': Young people's insights on consumption and social issues in Rio de Janeiro. *Journal of Youth Studies*, 14(1), 109-123. <https://doi.org/10.1080/13676261.2010.506525>
- Pei, Y., Gunawan, S., i Chich-J, S. (2014). Correlación entre la implicación social y la calidad de vida de las personas mayores en China. *Revista Internacional de Sociología*, 72(2), 105-108. <https://doi.org/10.3989/ris.2013.08.15>
- Percy-Smith, B. (2010). Councils, consultations and community: Rethinking the spaces for children and young people's participation. *Children's Geographies*, 8(2), 107-122. <https://doi.org/10.1080/14733281003691368>
- Pérez, L. (2004). Envejecer en femenino: Algunas características de las mujeres mayores en España. *Boletín sobre el envejecimiento: Perfiles y tendencias*, (9). Madrid: IMSERSO
- Phillips, J., Walford, N., Hockey, A., Foreman, N., i Lewis, M. (2013). Older people and outdoor environments: Pedestrian anxieties and barriers in the use of familiar and unfamiliar spaces. *Geoforum*. 47, 113-124.
- Piaget, J. (1932). *Le jugement moral chez l'enfant*. Paris: Alcan.
- Pillet, F. (2008). Las escalas del espacio: Desde lo global a lo local. *Scripta Nova*, 12, 270(5). Recuperat de <http://www.ub.edu/geocrit/sn/sn-270/sn-270-5.htm>
- Pinatella, M. (2009). Santa Eugènia de Ter, reconstruint la identitat. *Revista de Girona*, 257.

- Pinazo, S. (2012). Les persones grans, proveïdors de coneixement i cures: El paper dels programes intergeneracionals. *Educació social: Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 51, 45-66. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/260501/347666>
- Pintaudi, S. (2008). Planear el espacio de la vida: Laberintos del tiempo. *Scripta Nova*, 12, 270(63). Recuperat de <http://www.ub.edu/geocrit/sn/sn-270/sn-270-63.htm>
- Pirenne, H. (1925). *Medieval Cities: Their origins and the revival of trade*. Princeton: Princeton University Press.
- Pla, J. (1928, octubre 1). Girona futura. *El Autonomista. Suplemento literario* [Girona]. Recuperat 1 d'octubre de 1928. Recuperat de <http://pandora.girona.cat/viewer.vm?id=0000125250&page=15&search=girona%20futura&lang=ca&view=hemeroteca>
- Plataforma Urbana. (2016). 6 lugares destacados por PPS como Buenos ejemplos de espacios públicos. Recuperat de <http://www.plataformaurbana.cl/archive/2016/05/09/6-lugares-destacados-por-pps-como-buenos-ejemplos-de-espacios-publicos/>
- Pluhar, F., Piko, F., Uzzoli, A., Page, R., i Dull, A. (2010). Representations of the relationship among physical activity, health and perceived living environment in Hungarian urban children's images. *Landscape and Urban Planning*, 95(4), 151-160.
- Pochet, P., i Corget, R. (2010). Entre "automobilité", proximité et sédentarité, quels modèles de mobilité quotidienne pour les résidents âgés des espaces périurbains?. *Espace, populations, sociétés*, 1(1), 69-81. DOI : [10.4000/eps.4604](https://doi.org/10.4000/eps.4604)
- Portes, A., Celaya, A., Vickstrom, E., i Aparicio, R. (2012). ¿Quiénes somos? Influencia de los padres en la identidad y la auto-estima de los jóvenes de segunda generación en España. *Revista Internacional de Sociología (RIS)*. 70(1), 9-37. <https://doi.org/10.3989/ris.2011.09.26>
- Poyuelo, M., i Gual, J. (2009). Diseño prospectivo y elementos de uso en parques urbanos a partir de la experiencia de las personas mayores. *Medio Ambiente y Comportamiento Humano*, 10(1-2), 137-160.
- Prat, J., i Huedo, V. (2012). *La llegenda de la Nimfa del Rec*. Girona: AMPA de l'Escola Montfalgars.

- Prat, J. (11 febrer 2012). La llegenda de la «Nimfa del Rec». *El Dimoni.com*. Recuperat 11 de febrer de 2012. Recuperat de <http://www.eldimoni.com/la-nimfa-del-recla-llegenda-de-la-nimfa-del-rec/>
- Prats, J., i Santacana, J. (2009). Ciudad, educación y valores patrimoniales: La ciudad educadora, un espacio para aprender a ser ciudadanos. *Íber*, 59, 8-21
- Prats, M., Baylina, M., Ortiz, A. (2012). Los lugares de la amistad y la vida cotidiana de chicos y chicas adolescentes en un barrio de Barcelona. *Revista Latino-americana de Geografía e Género*, 3(2), 116-124.
- Prats, M. (2010). Una revisió crítica de la recerca sobre geografies de la infància en el context de l'Àfrica subsahariana. *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 57(1), 127-146.
- Prats, M. (1998). Gènere, ús del temps i geografia. *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, (32), 175-188.
- Prats, M. (1995). Els temps de les dones i els temps de les ciutats: un estudi de cas a la ciutat de Barcelona. *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 26, 323-328.
- Presència. (15 novembre 1969). 1000 estages. *Presència*, p.19.
- Presència. (24 agost 1974). Els altres barris: Informe de Caritas. *Presència*, p.14
- Procter, K., Clarke, G., Ransley, J., i Cade, J. (2008). Micro-level analysis of childhood obesity, diet, physical activity, residential socioeconomic and social capital variables: Where are the obesogenic environments in Leeds?. *Area*, 40(3), 323-340.
- PSC (Partit dels Socialistes de Catalunya). (2009). Girona, 30 anys d'ajuntament democràtic 1979/2009. Girona: PSC.
- Pueyo-Ros, J. (2014). La producció de l'espai en la modernitat líquida. *Documents d'anàlisi Geogràfica*, 60(2). 369-385.
- Punt, El. (1990, maig 26). L'Institut Girona III es dirà Carles Rahola i Llorenç. *El Punt*, p. 42.
- Quiroga, P. (2014). Quelles mobilités quotidiennes des populations pauvres et vieillissantes à Recife?. *Espaces, populations, sociétés*, (2-3).
- Radley, A., Hodgetts, D., i Cullen, A. (2006). Fear, romance and transience in the lives of homeless women. *Social & Cultural Geography*, 7(3), 437-461.
<https://doi.org/10.1080/14649360600715193>

- Rahola, C. (1920). *La ciutat de Girona* (vol. 2). Barcelona: Editorial Barcina.
- Reclus, E. (2010). La evolución de las ciudades. *Boletín CF+S*, 45, 121-130. Recuperat de <http://habitat.aq.upm.es/boletin/n45/aerec.es.html>
- Requena, M., i Sánchez-Domínguez, M. (2011). Las familias inmigrantes en España. *Revista Internacional de Sociología*, (1), 79-104. <https://doi.org/10.3989/ris.2011.iM1.387>
- Riba, C. (2010). *Tècniques d'anàlisi de dades qualitatives*. Barclona: UOC.
- Ribas, A. (2008). *Les inundacions a Girona*. Girona: Ajuntament de Girona i Institut d'Estudis Gironins.
- Ricart, M. (2011). De l'observació a la col.laboració: Creant dinàmiques de recerca reflexives i creatives amb joves i adolescents. En F. Hernández-Hernández (Coord.), *Investigar con los jóvenes: cuestiones temáticas, metodológicas, éticas y educativas* (p. 142-146). Barcelona: Dipòsit Digital de la Universitat de Barcelona. Recuperat de <http://diposit.ub.edu/dspace/handle/2445/17362>
- Rich, A. (1980). *On lies, secrets and silence: selected prose 1966-1978*. London: Virago.
- Rius, J. (2008). Los Barrios artísticos como base local de la cultural global: El caso del Raval de Barcelona. *Revista Internacional de Sociologia*, 66(51), 179-205. <https://doi.org/10.3989/ris.2008.i51.114>
- Robinson, C. (2000). Creating Space, Creating Self: Street-frequenting Youth in the City and Suburbs. *Journal of Youth Studies*, 3(4), 429-443. <https://doi.org/10.1080/713684388>
- Robles, E. (2009). ¿De qué se mueren los ancianos en España?. *Estudios Geográficos*, 70(267).
- Robson, E., Porter, G., Hampshire, K., i Bourdillon, M. (2009). 'Doing it right?': Working with young researchers in Malawi to investigate children, transport and mobility. *Children's Geographies*, 7(4), 467-480. <https://doi.org/10.1080/14733280903234535>
- Roche, J., i Serra, I. (2009). Contradicciones culturales de las migraciones en la sociedad globalitzada. *Papers*. 94, 29-58.
- Rodó-de-Zárate, M. (2015). [Young lesbians negotiating public space: an intersectional approach through places](https://doi.org/10.1080/14733285.2013.848741). *Children's Geographies* 13(4), 413-434. <https://doi.org/10.1080/14733285.2013.848741>

- Rodó-de-Zárate, M. (2014). *Geografies de la Interseccionalitat: L'accés de la joventut a l'espai públic de Manresa*. (Tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona, Catalunya). Recuperat de <https://www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/145404/mrdz1de1.pdf?sequence=1>
- Rodó de Zárate, M. (2013). Gènere, cos i sexualitat: La joventut, l'experiència i l'ús de l'espai públic urbà. *Papers*, 98(1), 127-142.
- Rodó de Zárate, M. (2011). El jovent i els espais públics urbans des d'una perspectiva de gènere: Un estat de la qüestió des de la geografia. *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 57(1), 147-162.
- Rodriguez, G., Gil, J., i García, E. (1999). *Metodología de la investigación cualitativa*. Màlaga: Ediciones Aljibe.
- Rogers, R. (1998). Ciutats per viure-hi: La importància de l'espai públic a les ciutats del futur. En Diputació de Barcelona: Oficina Tècnica de Cooperació (Ed.), *Els carrers de la democràcia: L'espai públic de les noves ciutats* (p.29-37). Barcelona: Diputació de Barcelona.
- Rogers, R. (1993). *European urban history: Prospect and retrospect*. Leicester and London: Leicester University Press.
- Román, M. (2000). "Nin@s, ciudadan@s peligros@s". *Ciudades para un futuro más sostenible, Boletín CF+S*, 19. Recuperat de <http://habitat.aq.upm.es/boletin/n19/amrom.html>
- Román, M. (1995). La reconstrucción del espacio cotidiano: Seminario «Tiempo y espacio en la vida de las mujeres». Universidad Menéndez Pelayo, Santander. Recuperat de <http://es.scribd.com/doc/292804698/La-Reconstruccion-Del-Espacio-Cotidiano-Marta-Roman#scribd>
- Ross, N. (2007). 'My Journey to School ...': Foregrounding the *Meaning* of School Journeys and Children's Engagements and Interactions in their Everyday Localities. *Children's Geographies*, 5(4), 373-391. <https://doi.org/10.1080/14733280701631833>
- Roura, G. (1983). Santa Eugènia de Ter. En Ajuntament de Girona (Ed.), *Girona i els seus barris*. (p. 283-293). Girona: Ajuntament de Girona.
- Rowbotham, S. (1973). *Woman's consciousness, man's world*. Harmonds-worth: Penguin.

- Rowe, C., i Schofield, M. (2000). Introduction. En C.Rowe i M.Schofield (Eds.), *The Cambridge history of greek and roman political thought*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rubert, J. (31 desembre 2005). Pla urbanístic dels Horts de Santa Eugènia (Girona i Salt). *Observatori de projectes i debats territorials. Recuperat 31 de desembre de 2005*. Recuperat de http://territori.scot.cat/cat/notices/pla_urbanistic_dels_horts_de_santa_eugEni_a_girona_i_salt_862.php#
- Rubio, R. (2011). La influencia de la soledad en las formas de vida y convivencia de los mayores. En IMSERSO (Eds.), *Envejecimiento activo: Libro blanco* (p.527-565). Madrid: Instituto de Mayores y Servicios Sociales.
- Rubio, R. (2001). Un estudio sobre la soledad en las personas mayores: Entre estar solo y sentirse solo. *Revista Multidisciplinar de Gerontología*, 11(1), 23-28.
- Rubio, J., i Varas, J. (2004). *El anàlisis de la realidad en la intervenció social: Mètodes y tècniques de investigació*. Madrid: Editorial CCS.
- Ruddick, S. (1996). Constructing difference in public spaces: Race, class, and gender as interlocking Systems. *Urban geography*, 17(2), 132-151.
- Ruiz, J (2007). *Metodología de la investigación cualitativa*. Bilbao: Universidad de Deusto.
- Ryan, J. (1994). Women, modernity and the city. *Theory, Culture & Society*, 11, 35-63.
- Sabater, J., i Semneland, A. (2009). Más allá de la globalización: Nuevos escenarios para las políticas sociales. *Educación Social*, (43), 13-36.
- Salamaña, I. (2012). Les àgores quotidianes. En B. Gutiérrez i A. Ciocoletto (Coord.). *Estudis urbans, gènere i feminisme: Teories i experiències* (p.25-38). Recuperat de <https://issuu.com/punt6/docs/publicaciondefinitivaestudiosurbano>
- Sánchez, M. (2011). En los límites de la exclusión social: Inmigración y *sinhogarismo* en España. *Papers*, 97(4). 829-847.
- Sancho, J. (2011). Cuestiones éticas en la investigación con los jóvenes. En F. Hernández-Hernández (Coord.), *Investigar con los jóvenes: Cuestiones temáticas, metodológicas, éticas y educativas* (p. 39-49). Barcelona: Dipòsit Digital de la Universitat de Barcelona. Recuperat de <http://diposit.ub.edu/dspace/handle/2445/17362>

- Sandberg, L., i Tollefsen, A. (2010). Talking about fear of violence in public space: female and male narratives about threatening situations in Umeå, Sweden. *Social & Cultural Geography*, 11(1), 1-15. <https://doi.org/10.1080/14649360903420178>
- Sanguin, A. (1981). La géographie humaniste ou l'approche phénoménologique des lieux, des paysages et des espaces. *Annales de Géographie*, (501), 560-587.
- Santos, J. (2008). Distribución dinámica demográfica y grado de envejecimiento de la población en Castilla-La Mancha (1991-2001). *Cuadernos Geográficos*, 42(1), 109-121.
- Saracho, O. (Ed.). (2014). *Handbook of research methods in early childhood education: Research methodologies*. Charlotte, NC: Information Age Publishing.
- Sauer, B., i Wöhl, S. (2011). Feminist Perspectives on the Internationalization of The State. *Antipode*, 43(1), 108–128. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8330.2010.00813.x>
- Sayed-Ahmad, N. (2013). Procés migratori, diversitat sociocultural i impacte sobre la salut mental. *Educació Social: Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 54, 87-101. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/267195/354753>
- Scharps, D. (1979). *Economic rights to women in ancient Greece*. Edimburg: Edimburg University Press.
- Secretaria Equip Comunitari. (2011). *Pla Educació i Convivència*. Recuperat de https://jornadaspoliticassociales.files.wordpress.com/2011/04/pla_educacio_convivencia.pdf
- Sennet, R. (1974). *The fall of public man*. New York: Norton.
- Serra-Salvi, A. (2003). *Les transformacions urbanístiques del barri del Mercadal de Girona: Una lectura des de la geografia i el gènere*. (Tesina doctoral no publicada) Universitat de Girona, Catalunya.
- Shearer, S., i Walters, P. (2015). Young people's lived experience of the 'street' in North Lakes master planned estate. *Children's Geographies*, 13(5), 604-617. <https://doi.org/10.1080/14733285.2014.939835>
- Shildrick, T. (2006) Youth culture, subculture and the importance of neighbourhood. *Young*, 14(1), 61-74. <https://doi.org/10.1177/1103308806059815>
- Skelton, T., i Valentine, G. (1997). *Cool places: Geographies of youth cultures*. London: Taylor&Francis.

- Simpson, B. (1997). Towards the participation of children and Young people in urban Planning and design. *Urban Studies*, 34(5-6), 907-925.
- Smith, F., Wainwright, E., Buckingham S., i Marandet, E. (2011). Women, work–life balance and quality of life: Case studies from the United Kingdom and Republic of Ireland. *Gender, Place & Culture: A Journal of Feminist Geography*, 18(5), 603-610. <https://doi.org/10.1080/0966369X.2011.601876>
- Solé, C., Sordé, T., Serradell, O., Alcalde, R., Flecha, A., Georgeta, A., Cavalcanti, L., Parella, S., Pázev, I., Santamaría, E., i Garzón, L. (2011). Cohesión social e inmigración: Aportacions científicas y discursos políticos. *Revista Internacional de Sociología*, 69(1), 9-32. [doi:10.3989/ris.2009.09.14](https://doi.org/10.3989/ris.2009.09.14)
- Sourvinou-Indwood, C. (1995). Male and female, public and private, ancient and modern. En E. Reeder (Ed.), *Pandora: Women in Classical Greece* (p.111-120). Baltimore, Md. : Trustees of the Walters Art Gallery in association with Princeton University Press, Princeton, N.J.
- Spain, D. (1992). *Gendered spaces*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Swanson, K. (2007). Witches, children and Kiva-the-research-dog: Striking problems encountered in the field. *Area*, 40(1), 55-64.
- Tarrant, A. (2010). Constructing a social geography of grandparenthood: A new focus for intergenerationality. *Area*, 42(2), 190-197.
- Tello, R. (2002). Mirades a l'espai públic: introducció. En R. Tello (Ed.). *Espais públics: mirades multidisciplinàries* (p. 15-16). Barcelona: Els Juliols, Biblioteca Universitària.
- Thien, D, i Hanlon, N. (2009). Unfolding dialogues about gender, care and 'the north': An introduction. *Gender, Place & Culture: A Journal of Feminist Geography*. 16(2), 155-162. <https://doi.org/10.1080/09663690902795753>
- Tisdall, E., Davis, J., i Gallagher, M. (2009). *Researching with children and young people*. London: Sage.
- Tonucci, F. (2013). *Con ojos de niña*. Barcelona: Graó.
- Tonucci, F. (2009). ¿Se puede enseñar la participación? ¿Se puede enseñar la democracia?. *Revista Investigación en la Escuela*, (68), 11-24. Recuperat de <https://revistascientificas.us.es/index.php/IE/article/view/7111/6269>

- Tonucci, F. (2007). *40 años con ojos de niño*. Barcelona: Graó.
- Tonucci, F. (2004). *Quan els infants diuen prou!*. Barcelona: Editorial Graó.
- Tonucci, F. (1997). *La ciudad de los niños: Un nuevo modo de pensar la Ciudad*. Madrid: Fundación German Sánchez Ruipérez.
- Tonucci, F. (1989). *Com ser infant*. Barcelona: Barcanova.
- Torner, C. (2013). La funció primera d'un polític és crear l'espai comú: *Qüestions de vida cristiana* (245), 97-112. Recuperat de <http://www.fundaciojoanmaragall.org/questions/wp-content/uploads/2013/11/Conversa-dltziar-González-amb-Teresa-Forcades.pdf>
- Tort, J. (2010). A propòsit de la dimensió espacial dels noms de lloc: Algunes reflexions teòriques. *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 70, 55-76.
- Travlou, P., Owens, P., Thompson, C., i Maxwell, L. (2008). Place mapping with teenagers: Locating their territories and documentin their experience of the públic realm. *Children's Geographies*, 6(3), 309-326. <https://doi.org/10.1080/14733280802184039>
- Trilla, J. (1999). La Ciudad educadora: De las retóricas a los proyectos. *Cuadernos de Pedagogía*, 278, 44-50.
- Trilla, C. (2004). Habitatge i exclusió social. *Educació Social: Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 27, 41-53. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/165457/240956>
- Twum-Danso, A. (2009). Situating participatory methodologies in context: The impact of culture on adult-child interactions in research and other projects. *Children's Geographies*, 7(4), 379-389. <https://doi.org/10.1080/14733280903234436>
- Ulfarsson, G., i Shankar, V. (2008). Children's Travel to School: Discrete Choice Modeling of Correlated Motorized and Nonmotorized Transportation Modes Using Covariance Heterogeneity. *Environment and Planning B*, 35(2), 195-206.
- UNICEF (2012). *Estado mundial de la infancia 2012. Niños y niñas en un mundo urbano*. Recuperat de https://www.unicef.org/spanish/sowc2012/pdfs/SOWC%202012%20Main%20Report%20LoRes%20PDF_SP_03132012.pdf
- Urdiales, M., i Ferrer, A. (2005). La inmigración latinoamericana en España. *Anales de Geografía*. (25), 115-134.

- Vaiou, D. (1992). Gender divisions in urban space: Beyond the rigidity of dualist classifications. *Antipode*, 24(4), 247-262. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8330.1992.tb00446.x>
- Valentine, G., i Waite, L. (2012). Negotiating Difference through Everyday Encounters: The Case of Sexual Orientation and Religion and Belief. *Antipode*, 44(2), 474-492. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8330.2010.00866.x>
- Valentine, G. (2010). Prejudice: Rethinking geographies of oppression. *Social & Cultural Geography*, 11(6), 519-537. <https://doi.org/10.1080/14649365.2010.497849>
- Valentine, G. (2007). Theorizing and Researching Intersectionality: A Challenge for Feminist Geography. *The Professional Geographer*, 59(1), 10-21.
- Valentine, G. (2004). *Public space and the culture of childhood*. Hants: Ashgate.
- Valentine, G. (2002). People like us: negotiating sameness and difference in the research process. En P. Moss (ed.), *Feminist geography in practice: Research and methods* (p.116-126). Oxford: Blackwell.
- Valentine, G. (2001). *Social geographies*. Harlow: Prentice Hall.
- Valentine, G. (2000). Exploring children and young people's narratives of identity. *Geoforum*, (31), 257-267.
- Valentine, G. (1997). Oh yes I can'. 'Oh no you can't': Children and parents' understanding of kids' competence to negotiate public space safely. *Antipode*, 29(1), 65-89. <https://doi.org/10.1111/1467-8330.00035>
- Valentine, G. (1996). Angels and devils: Moral landscapes of childhood. *Environment and Planning D: Society and Space*, 14(5), 581-599.
- Valentine, G. (1997). Tell me about... using interviews as a research methodology. En R. Flowerdew i D. Martin (Eds.), *Methods in human geography: a guide for students doing research projects* (p.110-126). London: Logman.
- Valentine, G. (1996). (Re)negotiating the heterosexual street. En N. Duncan (Ed.), *Body Space: Destabilizing geographies of gender and sexuality*. London: Routledge.
- Valentine, G. (1996). Children should be seen and not heard: The production and transgression of adults's public space. *Urban Geography*, 17(3), 205-220. <https://doi.org/10.2747/0272-3638.17.3.205>

- Vanderstede, W. (2011). 'Chilling' and 'hopping' in the 'teenage space network': Explorations in teenagers' geographies in the city of Mechelen. *Children's Geographies*, 9(2), 167-184. <https://doi.org/10.1080/14733285.2011.562379>
- Vilà, D. (2013, juliol 01). Girona refà llaços amb Sant Daniel, Palau i Santa Eugènia. *El Punt Avui*. Recuperat 1 de juliol de 2013. Recuperat de <http://www.elpuntavui.cat/article/-/659166-girona-refa-llacos-amb-sant-daniel-palau-i-santa-eugenia.html>
- Vilamitjana, J. (2015, maig 02). Jo sóc perifèric. *Diari de Girona*. Recuperat 2 de maig de 2015. Recuperat de <http://www.diaridegirona.cat/girona/2013/06/30/periferic/624086.html>
- Vilamitjana, J. (2013, gener 20). 85 passes a Can Gibert del Pla són moltes. *El Dimoni.com*. Recuperat 20 de gener de 2013. Recuperat de <http://www.eldimoni.com/85-passes-a-can-gibert-del-pla-son-moltes/>
- Vilamitjana, J. (2003, juny 27). 40 anys de l'annexió de Santa Eugènia de Ter: M'agrada passejar-me..." *El Dimoni.com*. Recuperat 27 de juny de 2003. Recuperat de <http://www.eldimoni.com/40-anys-de-lannexio-de-santa-eugenia-de-termagrada-passejar-me/>
- Vilamitjana, J. (2003, setembre 11). Sta.Eugènia de Ter: 40 anys d'annexió a Girona. *El Dimoni.com*. Recuperat 11 de setembre de 2003. Recuperat de <http://www.eldimoni.com/santa-eugenia-de-ter40-anys-dannexio-a-girona/>
- Vilarrasa, A. (2003). Salir del aula: Reapropiarse del contexto. *Íber*, 36, 13-25
- Vilarrasa, A. (2002). El medio del ciudadano del siglo XXI. *Íber*, 32, 41-49
- Villanueva, K., Giles-Corti, B., Bulsara, M., Trapp, G., Timperio, A., McCormack, G., i Van Niel, K. (2014). Does the walkability of neighbourhoods affect children's independent mobility, independent of parental, socio-cultural and individual factors?. *Children's Geographies*, 12(4), 393-411. <https://doi.org/10.1080/14733285.2013.812311>
- Visser, K., Pern, G., i Kempen, R. (2015). 'Come and live here and you'll experience it': Youths talk about *their* deprived neighbourhood. *Journal of Youth Studies*, 18(1), 36-52. <https://doi.org/10.1080/13676261.2014.933196>
- Wake, S. (2008). 'In the best interests of the child': Juggling the geography of children's gardens (between adult agendas and children's needs). *Children's Geographies*, 6(4), 423-435. <https://doi.org/10.1080/14733280802338122>

- Walker, L. (1989). Women and Architecture. En J. Attfield i P. Kirkham (Eds.), *A View from the interior: Feminism, women and design*. London: The Women's Press.
- Weisman, L. (1992). *Discrimination by design. A feminist critique of man made environment*. Urbana: University of Illinois Press.
- Wekerle, G. (1984). *A woman's place is in the city*. *Antipode*, 16(3), 11-19 .
<https://doi.org/10.1111/j.1467-8330.1984.tb00069.x>
- Wekerle, G. (1980). Women in the urban environment. *Journal of Women in Culture and Society*, 5(3), 188-214.
- Wekerle, G., Peterson, R., i Morley, D. (1980). *New space for women*. Boulder: Westview Press.
- Williams, A., i Lladres, V. (2008). Introduction: Space, place and the geographies of women's caregiving work. *Gender, Place and Culture: A Journal of Feminist Geography*. 15(3), 243-247.
- Wilson, E. (1991). *The Sphinx in the City*. Oxford: University of California Press.
- Witten, K., Kearns, R., Carroll, P., Asiasiga, L., i Tavae, N. (2013). New Zealand parents' understandings of the intergenerational decline in children's independent outdoor play and active travel. *Children's Geographies*, 11(2), 215-229.
<https://doi.org/10.1080/14733285.2013.779839>
- Woolcock, G., Gleeson, B., i Randolph, B. (2010). Urban research and child-friendly cities: A new Australian outline. *Children's Geographies*, 8(2), 177-192.
<https://doi.org/10.1080/14733281003691426>
- Wyn, J., i White, R. (1997). *Rethinking youth*. London:Sage.
- Yantzi, N., Young, N., i Mckeever, P. (2010). The suitability of school playgrounds for physically disabled children. *Children's Geographies*, 8(1), 65-78.
<https://doi.org/10.1080/14733281003650984>
- Yeoh, B., i Ramdas, K. (2014). Gender, migration, mobility and transnationalism. *Gender, Place & Culture: A Journal of Feminist Geography*, 21(10), 1197-1213.
<https://doi.org/10.1080/0966369X.2014.969686>
- Young, I. (1990). *Justice and the politics of difference*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.

- Young, L., i Barrett, H. (2001). Adapting visual methods: Action research with Kampala street children. *Area*, 33(2), 141-152.
- Zamora, F., i Cámara, N. (2009). El envejecimiento demográfico del Mediterráneo: 1950-2050. *Estudios Geográficos*. 70(267).
- Zimmerman, S., i Weissman, R. (1989). Introduction. En S. Zimmerman i R. Weissman (Eds.), *Urban life in the Renaissance*. Newark: University of Delaware Press.
- Zubero, I. (2014). Participació, ciutadania i exclusió social. *Educació Social: Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 57, 66-79. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/278529/366290>

